

Andrejs Gorbunovs

**BĒRNU TIESĪBU AIZSARDZĪBAS DISKURSA
SPECIĀLĀS LEKSIKAS ATTĪSTĪBA LATVIJĀ UN
APVIENOTAJĀ KARALISTĒ**

Promocijas darbs

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE

Liepājas Akadēmija

Andrejs Gorbunovs

Doktora studiju programmas „Valodu un literatūras studijas” doktorants

**BĒRNU TIESĪBU AIZSARDZĪBAS DISKURSA
SPECIĀLĀS LEKSIKAS ATTĪSTĪBA
LATVIJĀ UN APVIENOTAJĀ KARALISTĒ**

Promocijas darbs

zinātnes doktora (*Ph.D.*) grāda iegūšanai

Zinātniskie vadītāji

profesors, Dr. philol. Juris Baldunčičs

Dr. philol. Agnese Dubova

Rīga 2026

Gorbunovs A. Bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālās leksikas attīstība Latvijā un Apvienotajā Karalistē. Promocijas darbs. Rīga: RTU Izdevniecība, 2026. – 372 lpp.

Iespiests saskaņā ar promocijas padomes “RTU P-20” 2025. gada 27. oktobra lēmumu, protokols Nr. 3.

PROMOCIJAS DARBS IZVIRZĪTS ZINĀTNES DOKTORA GRĀDA IEGŪŠANAI RĪGAS TEHNISKAJĀ UNIVERSITĀTĒ

Promocijas darbs zinātnes doktora (*Ph. D.*) grāda iegūšanai Humanitāro un mākslas zinātņu Valodniecības un literatūrzinātnes nozarē tiek publiski aizstāvēts 2026. gada 29. aprīlī plkst. 12.00 Rīgas Tehniskās universitātes Liepājas Akadēmijā, 227. auditorijā, Lielajā ielā 14, Liepāja.

OFICIĀLIE RECENZENTI

Dr. habil. philol. prof. Ina Druvieta,
Latvijas Universitāte, Latvija

Dr. philol. prof. Igors Koškins,
Latvijas Universitāte, Latvija

Dr. philol. prof. Linda Lauze,
RTU Liepājas akadēmija

APSTIPRINĀJUMS

Apstiprinu, ka esmu izstrādājis šo promocijas darbu, kas iesniegts izskatīšanai Rīgas Tehniskajā universitātē Humanitāro un mākslas zinātņu Valodniecības un literatūrzinātnes nozarē iegūšanai. Promocijas darbs zinātniskā grāda iegūšanai nav iesniegts nevienā citā universitātē.

Andrejs Gorbunovs ..... (paraksts)

Datums: .....

Promocijas darbs ir uzrakstīts latviešu valodā, tajā ir ievads, 4 nodaļas, secinājumi, literatūras saraksts, 4. attēli, 7 diagrammas, 64 tabulas, 5 pielikumi, kopā 200 lappuses, neieskaitot pielikumus. Literatūras sarakstā ir 212 nosaukumi.

ANOTĀCIJA

Promocijas darba autors: juridisko zinātņu maģistrs Andrejs Gorbunovs.

Promocijas darba tēma: Bērnu tiesību diskursa speciālās leksikas attīstība Latvijā un Apvienotajā Karalistē.

Promocijas darbā izvirzītā hipotēze: bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktos novērojamajās juridiskās un valodiskās izmaiņas ļauj izsekot šīs juridiskās nozares diskursa speciālās leksikas attīstībai un novērot atšķirības un līdzības starp abu diskursu speciālās leksikas un valodas līdzekļiem, veicot šī diskursa speciālās leksikas attīstības salīdzinājumu Latvijā un Apvienotajā Karalistē.

Promocijas darba mērķis: ir veikt bērnu tiesību diskursa speciālās leksikas attīstības salīdzinājumu, atklājot līdzības un atšķirības speciālās leksikas attīstībā, kā arī potenciālās tulkošanas problēmas (piem., ekvivalentu speciālās leksikas vienību neesamība bērnu tiesību aizsardzības tiesvedības materiālos).

Mērķa sasniegšanai promocijas darbs ir strukturēts četrās nodaļās ar apakšnodaļām. **Pirmā nodaļa** ir veltīta bērnu tiesību attīstības vēsturei Latvijā un Apvienotajā Karalistē. Nodaļā ir sniegts vēsturisks pārskats par bērnu tiesību un šīs jomas speciālās leksikas attīstību Latvija un Apvienotajā Karalistē, norādot galvenos tiesību aktus, notikumus un personas, kas ietekmēja šīs jomas speciālās leksikas attīstību.

Otrajā nodaļā tiek apskatīts teorētiskais materiāls un aprakstīts bērnu tiesību aizsardzības diskurss, piemērojot teorētiskā materiāla analīzes rezultātā gūtās atziņas, lai noteiktu bērnu tiesību diskursam raksturīgās pazīmes Latvijā un Apvienotajā Karalistē.

Darba **trešajā nodaļā** tiek apskatīts no sešu bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktu (trīs latviešu valodā, trīs angļu valodā) dažādām redakcijām ekscerpētais materiāls. No tiesību aktiem ekscerpētais materiāls tiek iedalīts trīs kategorijās: izmaiņu nav (1. kategorija); izmaiņas tikai tekstā (2. kategorija); izmaiņas juridiskajā būtībā un tekstā (3. kategorija).

Promocijas darba **ceturtajā nodaļā** tiek salīdzināta bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstība Latvijā un Apvienotajā Karalistē, salīdzinājumā apskatot atšķirības un līdzības abu valstu bērnu tiesību aizsardzības diskursā un speciālās leksikas attīstībā.

Darba nobeigumā formulēti galvenie secinājumi, pētījuma rezultāti un izvirzīti priekšlikumi tālākiem pētījumiem.

Promocijas darba apjoms doktora zinātniskā grāda valodniecībā iegūšanai ir 200 lappuses. Darbā ir 64 tabulas, 4 attēli, 7 diagrammas, 5 pielikumi. Darbā izmantoti 40 avoti un 172 literatūras vienības.

SATURS

ANOTĀCIJA	4
IEVADS	7
1. Bērnu tiesību aizsardzības likumu un speciālās leksikas raksturojums Latvijā un Apvienotajā Karalistē.....	14
1.1. Bērnu tiesību aizsardzības un speciālās leksikas attīstība Latvijā	14
1.2. Bērnu tiesību aizsardzības un speciālās leksikas attīstība Apvienotajā Karalistē.....	19
1.3. Bērnu tiesību attīstības Latvijā un Apvienotajā Karalistē salīdzinājums.....	26
1.4. Tiesību aktu atlases kritēriji un atlasītie tiesību akti.....	27
2. Bērnu tiesību aizsardzības diskurss	34
2.1. Diskurss un diskursa analīze.....	34
2.1.1. Diskursa analīze	36
2.1.2. Vēsturiskā diskursa analīze	38
2.2. Diskursa žanri	39
2.3. Institucionālais, juridiskais un bērnu tiesību diskurss	41
2.3.1. Institucionālais diskurss	42
2.3.2. Juridiskais diskurss.....	44
2.3.3. Bērnu tiesību diskurss	46
2.4. Bērnu tiesību aizsardzības diskurss Latvijā un Apvienotajā Karalistē	48
2.4.1. Bērnu tiesību aizsardzības diskurss Latvijā	49
2.4.2. Bērnu tiesību aizsardzības diskurss Apvienotajā Karalistē.....	54
2.5 Bērnu tiesību diskursa Latvijā un Apvienotajā Karalistē salīdzinājums	59
3. Bērnu tiesību aizsardzības speciālā leksika Latvijā un Apvienotajā Karalistē.....	64
3.1. Jēdziens semantikā	65
3.1.1. Speciālā valoda un speciālā leksika	67
3.1.2. Terminoloģija un termins	71
3.1.3. Semantiskās izmaiņas.....	75
3.2. Speciālā leksika “Bērnu tiesību aizsardzības likumā”	80
3.2.1. “Bērnu tiesību aizsardzības likuma” speciālās leksikas definīciju analīze	81
3.2.2. “Bērnu tiesību aizsardzības likuma” teksta analīze.....	90
3.3. “Jaunatnes likums”	94
3.3.1. “Jaunatnes likuma” pantu analīze	94
3.4. “Civillikuma” 1. sadaļa “Ģimenes tiesības”	99
3.4.1. “Civillikuma” speciālās leksikas vienību definīciju analīze	99

3.4.2. "Civillikuma" pantu tekstu analīze	101
3.5. Kopsavilkums: bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstība Latvijā.....	107
3.6 Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstības tendences Apvienotajā Karalistē	110
3.6.1. Likuma "Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889" (1889. gada Likums par vardarbības pret bērniem novēršanu un bērnu aizsardzību) analīze....	110
3.6.2. Likuma "Children and Young Persons Act 1933" (1933. gada Bērnu un jauniešu likums) analīze	118
3.6.3 Likuma "Childrens Act 1989" (1989. gada Bērnu tiesību aizsardzības likums) analīze.....	129
3.7. Kopsavilkums	142
4. Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstības salīdzinājums Latvijā un Apvienotajā Karalistē.....	144
4.1. Ekvivalence bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālajā leksikā	144
4.2. Bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktu tekstu un speciālās leksikas izmaiņu salīdzinājums	146
4.2.1. "Latvijas Republikas Civillikuma 1. daļa. Ģimenes tiesības" un "Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889".....	146
4.2.2. "Jaunatnes likums" un "Children and Young Persons Act 1933"	160
4.2.3. "Bērnu tiesību aizsardzības likums" un "Children Act 1989"	169
4.2.4. Likumu pantu tekstu izmaiņas.....	170
4.2.5. Speciālās leksikas definīcijas	178
4.2.6. Secinājumi.....	191
SECINĀJUMI UN TĒZES.....	193
SECINĀJUMI.....	193
Tēzes	195
Bibliogrāfija.....	196
Avoti	196
Literatūra.....	200

Pielikumi

1. "Bērnu tiesību aizsardzības likums"
2. "Jaunatnes likums"
3. "Civillikums"
4. "Children act 1989"
5. "Children and young people act 1933"

IEVADS

Tiesību akti ir civilizētas sabiedrības pamats, un tiesību aktos ar valodas līdzekļu palīdzību ir kodificētas katra cilvēka tiesības, pienākumi un sodi. Bērnu specifisko tiesību definēšana ar tiesību aktu palīdzību un likumu pantu piemērošana sākās tikai 19. gadsimta sākumā. Pirmie bērnu tiesību aizsardzības tiesību akti tika izstrādāti Apvienotajā Karalistē ar mērķi ierobežot bērnu nodarbināšanu, samazinot bērnu darba dienas ilgumu līdz 12 stundām dienā un aizliedzot strādāt naktīs. Šis fakts ir minēts arī "Latviešu valodas konversācijas vārdnīcā" pie šķirkļa "bērnu darba aizsardzība": "Anglijas tekstilfabrikās 18. gs. beigās un 19. gs. sākumā bērnu darbs bija ļoti izplatīts, bet b. vecāki nevarēja darba atrast. Bērnu mirstība bija ārkārtīgi liela, jo darba laiks bij ļoti garš un d. apstākļi sevišķi neveselīgi" (LKV1929: 2208). Bērnu tiesības ir salīdzinoši jauna joma Rietumu pasaules jurisprudencē, bet tās attīstība ir notikusi strauji, jo nedaudz vairāk kā 200 gadu laikā no juridiski ar pieaugušajiem vienlīdzīgām personām bērni ir ieguvuši tiesības, kuras atbilstoši dažādu vecumu grupām un dzīves situācijām aizsargā dažādi tiesību akti. Bērnu tiesības definējošos tiesību aktus veido divas galvenās daļas: juridiskā un valodiskā daļa. Juridiskās daļas uzdevums ir ieviest attiecīgos noteikumus, prasības un citus juridiskos līdzekļus attiecīgās valsts sabiedrības ikdienā, bet valodiskā daļa apraksta juridiskos jēdzienus atbilstoši likumdevēju iecerēm. Tiesību aktu teksti atspoguļo konkrētas valsts sabiedrības uzskatu un vērtību kopumu, attieksmi pret spēkā esošo likumu pārkāpējiem. Savukārt tiesību aktu pēctecība un to vēsturisko versiju pieejamība ļauj izsekot kodificēšanai izmantoto valodas līdzekļu izmaiņām laika gaitā. Minētās tiesību aktu īpašības padara tos par vēsturiskiem izpētes avotiem, kas tiek izmantoti gan jurisprudencē, gan valodniecībā.

Promocijas darbā tiesību akti ir primārais pētāmo tekstu un ekscerpēto leksikas vienību avots, kas tiek izmantots, lai pētītu bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālās leksikas vēsturisko attīstību Latvijā un Apvienotajā Karalistē. Kā norāda Valentīna Skujiņa un Marika Ķirīte, "katrs pierakstītais vārds, ko atrodam dažāda laika publikācijās, ir konkrēta vēstures liecība gan par tautas likteņgaitām, gan par valodas attīstību" (Skujiņa, Ķirīte 2005). Tiesību akti ir viens no šādiem vēstures liecību avotiem. Veiktais pētījums ir vēsturisks pētījums latviešu valodas terminoloģijas apakšnozarē, kas piešķir tam papildu aktualitāti, jo šī apakšnozare ir viens no virzieniem terminoloģijas sakārtošanai Latvijā (Balčiņš 2006: 49). Līdzīgās domās ir arī Juris Baldunčiks, norādot: "Terminoloģijas mantojuma izpēte ir viens no būtiskākajiem nosacījumiem sekmīgam terminoloģiskajam darbam šodien un nākotnē." (Baldunčiks 2013: 9)

Bērnu tiesību aizsardzības tiesību akti nodrošina vēsturiski pārlūkojamu tekstu kopumu dažāda veida pētījumu veikšanai. Latvijā galvenie tiesību akti, kas nosaka bērnu tiesības un to aizsardzību ir Latvijas Republikas "Civillikums" (LRCL), "Bāriņtiesu likums", "Bērnu tiesību aizsardzības likums" (BTAL) un "Jaunatnes likums" (LRJL). PSRS okupācijas periods šajā promocijas darbā apskatīts netiek, jo tam nav esošas juridiskas ietekmes uz mūsdienu bērnu tiesību aizsardzības sistēmu. PSRS okupētajās teritorijās nacionālās tiesību sistēmas nomainīja padomju tiesības, stājās spēkā Padomju Krievijas likumi. Latvijas PSR kopš II pasaules kara

laika regulēja 1926. gada 19. novembra Krievijas Federatīvās Sociālistiskās Republikas Likumu par laulību, ģimeni un aizbildnību kodekss, kā arī 1936. gada 27. jūnijā izdots PSRS Centrālās Izpildkomitejas lēmums “Par abortu aizliegšanu, materiālās palīdzības dzemdētājam palielināšanu, valsts atbalstu daudz bērnu ģimenēm noteikšanu, dzemdību namu, silīšu un bērnu dārzu tīkla palielināšanu, kriminālatbildības par alimentu nemaksāšanu pastiprināšanu un dažiem grozījumiem laulības šķiršanas likumos” (Osipova 2020: 181). Savukārt bāriņtiesas tika ieviestas Latvijas teritorijā vēl pirms PSRS okupācijas un atjaunotas pēc PSRS okupācijas beigām. Drīz pēc Latvijas Republikas neatkarības atgūšanu tika atjaunots 1937. gadā pieņemtais LRCL un ieviesti jauni bērnu tiesību aizsardzības likumi, kā rezultātā PSRS perioda ietekme uz pašreizējo bērnu tiesību aizsardzības jomas speciālo leksiku Latvijā beidzās un ir uzskatāma par nebūtisku.

Apvienotajā Karalistē ar bērnu tiesībām saistīto tiesību aktu skaits ir ievērojami lielāks, piemēram, Lielbritānijas Nacionāla arhīva nodrošinātajā tiesību aktu arhīvā, kas pieejams tiešsaistē, ir atrodami vairāk nekā 200 tiesību akti no dažādiem vēstures periodiem, piemēram, “Childs Estate Act 1800” (1800. gada likums par bērnu īpašumu), “The Child Abduction Order 1985” (1985. gada rīkojums par bērnu nolauņšanu), “Botulinum Toxin and Cosmetic Fillers (Children) Act 2021” (2021. gada Likums par botulīna toksīna un kosmētiskajiem filleriem (bērniem)) (NAUK 2023). Abu valstu tiesību aktu analīze ļauj izsekot sabiedrības izpratnes par bērniem un bērnu sabiedriskā stāvokļa attīstībai līdz līmenim, kas mūsdienās ir uzskatāms par pašsaprotamu. Šīs izmaiņas tiek fiksētas tiesību aktos ar valodas līdzekļu palīdzību, tostarp arī ar speciālo leksiku. Ekscerpējot speciālo leksiku no tiesību aktiem un analizējot tās attīstību, faktiski, ir iespējams vērot, kā laika gaitā mainās sabiedrības attieksme pret bērniem. Taču Latvijas un Apvienotajā Karalistē bērnu tiesību aizsardzības jomās pastāv būtiskas atšķirības, kas ir veidojušās gan dažādu ģeopolitisku notikumu rezultātā, gan tiesisko sistēmu atšķirības dēļ. Šīs atšķirības ilustrē zemāk sniegtais piemērs:

- 1) “National Society for the Prevention of Cruelty to Children (NSPCC)” (Nacionālā sabiedrība vardarbības pret bērniem novēršanai) informē: saskaņā ar spēkā esošajiem tiesību aktiem, bērnus līdz 12 gadu vecumam nav ieteicams ilgstoši atstāt bez uzraudzības.” (NSPCC 2023, autora tulkojums)
- 2) “Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 24. panta sestajā daļā noteikto bērns nav atstājams bez uzraudzības līdz brīdim, kamēr viņš nav sasniedzis septiņu gadu vecumu.” (BTAL 2023)

Piemērs liecina, kā abās valstīs izpratne par vecumu, no kura bērnam ir atļauts atrasties bez pieaugušo uzraudzības atšķiras par pieciem gadiem. Saskaņā ar BTAL, Latvijā bērnu atstāt vienu ir atļauts no septiņu gadu vecuma, bet Apvienotajā Karalistē nav ieteicams ilgstoši bez uzraudzības atstāt bērnu, kas nav sasniedzis 12 gadu vecumu. Savukārt precīzai tiesību aktu darbībai starptautiskas tiesvedības gadījumos (piem., tiesvedība par bērna izņemšanu no Latvijas valsts piederīgo ģimenes Apvienotajā Karalistē) ir nepieciešams precīzs tulkojums, kas ļauj izvairīties no neviennozīmīgas tiesību aktu pantu interpretācijas, visām iesaistītajām pusēm radot vienotu izpratni par attiecīgajā pantā teikto.

Par pētījuma **aktualitāti** liecina tiesvedības lietu skaits, kurās Apvienotās Karalistes tiesas pieņem lēmumu izņemt bērnus no Latvijas Republikas pilsoņu ģimenēm par bērnu tiesību pārkāpumiem, nododot tos adoptācijai, un šī jautājuma nopietnību apliecina arī bijušā Latvijas vēstnieka Apvienotajā Karalistē Andra Teikmaņa (vēstnieka amatā no 2013. līdz 2016. gadam) publicētā uzruna tautiešiem: “2014. gadā Latvijai tika ziņots par 33 lietām, kad pārskatītas Latvijas pilsoņu bērnu aprūpes un aizgādības tiesības, bet 2015. gadā – par 67 lietām. Vairākos gadījumos šo procesu laikā bērni tiek izņemti no savu vecāku aprūpes un ievietoti audžuģimenēs.” (MFA 2023). 2017. gada 9. novembrī sekoja arī Latvijas vēstnieces Apvienotajā Karalistē Baibas Bražes (vēstnieka amatā no 2016. līdz 2020. gadam) uzruna tautiešiem: “Ik gadu vairāki desmiti Latvijas pilsoņu ģimeņu nonāk Apvienotās Karalistes sociālo dienestu redzeslokā. 2015. gadā Latvijai tika ziņots par 67 lietām, kad pārskatītas Latvijas pilsoņu bērnu aprūpes un aizgādības tiesības, bet 2016. gadā – par 78 lietām” (MFA 2023). Statistikas dati par 2020. līdz 2024. gada periodu Apvienotajā Karalistē Latvijas valsts piederīgajiem ierobežotām vai atņemtām bērnu aizgādības tiesībām nav brīvi pieejami. Savukārt Latvijas Bērnu aizsardzības centra publicētajā 2024. gada pārskatā par bāriņtiesu darbu Latvijā norādīts, ka “aizgādības tiesības pārtrauktas 1212 vecākiem par 1439 bērniem. Šī tendence turpina pieaugt, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem; aizgādības tiesību atņemšana – ar tiesas spriedumu aizgādības tiesības atņemtas 539 personām, veidojot pieauguma tendenci pret iepriekšējiem diviem gadiem” (BAC 2025).

Abas uzrunas liecina par pieaugošu tendenci. Katra no šiem desmitiem bērnu liktenis tiek izskaidots Apvienotās Karalistes tiesās angļu valodā, bet lietas materiāli tālāk tiek tulkoti latviešu valodā iesniegšanai Latvijas Republikas atbildīgajām iestādēm un attiecīgo bērnu ģimenēm, kurām var trūkt specializēto zināšanu. Šādu tulkojumu kvalitāte ir ļoti svarīga, bet ekvivalentu speciālās leksikas vienību trūkums latviešu valodā būtiski apgrūpina tulkotāju darbu, veicina konsekvences trūkumu un apgrūpina lasītāja izpratni. Pašlaik latviešu valodā ir izdota tikai viena, 2016. gadā izdota, specializētā šīs nozares terminu skaidrojošā vārdnīca “Terminu skaidrojošā vārdnīca ģimenes un bērnu tiesībās”, kuras autori ir Barba Girgensone un Jānis Ivans Mihailovs. Veiktā **pētījuma problēma** ir noskaidrot, kā un kādēļ veidojas minētās terminoloģiskās atšķirības abu valstu bērnu tiesību aizsardzības diskursos, izsekojot un salīdzinot speciālās leksikas attīstību, kas kalpotu kā atbilde uz pētījumā izvirzīto problēmu un kļūtu par pamatu tālākiem pētījumiem šīs tulkotāju un tulkotāju, kā arī citu speciālistu darbu apgrūtinātās problēmas novēršanai.

Promocijas darba novitāte: Promocijas darbā tiek izmantota jauna starpdisciplinārā pieeja. Ekscerpētajā materiālā tiek analizētas un novērotas ne tikai valodiskās izmaiņas tiesību aktu pantu tekstos un speciālās leksikas definīcijās angļu un latviešu valodā, bet tiek salīdzinātas arī juridiskās izmaiņas. Promocijas darbā novēroto izmaiņu aprakstīšanai tiek izmantotas trīs kategorijas: 1. kategorija – nav izmaiņu; 2. kategorija – izmaiņas tikai tekstā; 3. kategorija – izmaiņas juridiskajā būtībā un tekstā, minot arī novēroto izmaiņu iespējamus cēloņus (piem., teksta vienkāršošana, sabiedrības attieksmes izmaiņas, tehnoloģiju attīstība u.c.). Atsevišķi no pantu tekstiem tika atlasītas speciālās leksikas vienības, kuru definīcijas atrodamas tiesību

aktos, iedalot šīs speciālās leksikas vienības trīs grupās: “ģimene”, “bērnu tiesību aizsardzības sistēmas speciālā leksika”, “nodarījumi pret bērnu”. Speciālās leksikas vienību skaitliskajam apkopojumam tika veikts arī ekvivalences pētījums, lai noteiktu tuvu ekvivalentu bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālās leksikas vienību skaitu angļu un latviešu valodā. Šī pieeja sniedz visaptverošu ieskatu bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālās leksikas attīstībā Latvijā un Apvienotajā Karalistē.

Šajā promocijas darbā tiek veikts pētījums valodniecības nozares lietišķās valodniecības apakšnozarē, darbā aplūkojot Latvijas un Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktu un bērnu tiesību aizsardzības diskursus abās valstīs. No tiesību aktiem tika ekscerpēti tiesību aktu panti, kuros ir definētas speciālās leksikas vienības un vērojams šo speciālās leksikas vienību lietojums dažādās tiesību aktu redakcijās, kas ļauj hronoloģiski sekot speciālās leksikas attīstībai. Ar šīs metodes palīdzību tiek novērotas izmaiņas speciālās leksikas vienību definīciju tekstos, bet pantu tekstu juridiskā analīze ļāva noteikt izmaiņas valodas lietojumā un juridiskajā būtībā. Apkopotā materiāla analīze atklāj procesus, kuru rezultātā tiek ieviesta vai mainīta speciālā leksika, kā arī sniedz ieskatu par kopīgajām un atšķirīgajām iezīmēm abu valstu bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālās leksikas attīstībā. Promocijas darba bibliogrāfiju veido 40 avoti un 172 literatūras vienības.

Promocijas darbā izvirzītā **hipotēze**: bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktos novērojamās juridiskās un valodiskās izmaiņas ļauj izsekot šīs juridiskās nozares diskursa speciālās leksikas attīstībai un veikt šī diskursa speciālās leksikas attīstības salīdzinājumu Latvijā un Apvienotajā Karalistē, atklājot atšķirības un līdzības starp abu diskursu speciālās leksikas un valodiskajiem līdzekļiem. Darbā izvirzītā hipotēze tika apstiprināta pētījuma gaitā.

Promocijas darba **mērķis** ir veikt Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstības salīdzinājumu Latvijā un Apvienotajā Karalistē, atklājot līdzības un atšķirības speciālās leksikas attīstībā, potenciālās tulkošanas problēmas (, kā arī salīdzināt jaunu speciālās leksikas vienību ieviešanas apjomus. Hipotēzes pierādīšanai un mērķa sasniegšanai promocijas darbā veicami šādi uzdevumi:

- 1) sniegt vēsturisku pārskatu par bērnu tiesību diskursa attīstību Latvijā un Apvienotajā Karalistē;
- 2) veikt teorētiskā materiāla atlasīšanu un analīzi, lai definētu bērnu tiesību diskursa un speciālās leksikas jēdzienus;
- 3) veikt materiāla ekscerpēšanu no 19., 20. un 21. gadsimtā publicētiem bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktiem;
- 4) veikt ekscerpēta materiāla izpēti un salīdzināšanu;
- 5) apkopot un izvērtēt rezultātus, kas iegūti ekscerpētā materiāla izpētes un salīdzināšanas rezultātā;
- 6) pēc iepriekš minēto uzdevumu veikšanas izstrādāt secinājumus un ieteikumus tālākiem pētījumiem atbilstoši apkoptajam teorētiskajam un ekscerpētajam materiālam.

Pētījuma veikšanai izmantotas šādas metodes:

- 1) deskriptīvā metode – metode tika izmantota teorētiskā materiāla aprakstīšanai, kā arī no tiesību aktiem latviešu un angļu valodā ekscerpētā materiāla aprakstīšanai;
- 2) diskursa analīze – metode tika izmantota, lai analizētu dažādu vēsturisko un valodisko faktoru ietekmi uz bērnu tiesību aizsardzības diskursu un tā speciālo leksiku;
- 3) statistiskā metode – metode izmantota, lai apkopotu statistikas datus par tiesību aktiem (piem., vārdu skaita izmaiņas, speciālās leksikas vienību skaita izmaiņas u.tml.);
- 4) satura analīze – metode tika izmantota tiesību aktu pantu satura analīzei, lai noteiktu juridisko izmaiņu esamību un būtību;
- 5) salīdzināmā metode – metode izmantota ekscerpēto materiālu, vēsturisko faktoru un diskursu salīdzināšanai un aprakstīšanai.

Promocijas darba teorētisko pamatojumu veido valodniecības pētījumi un tādu teorētiskās atziņas par diskursu, institucionālo diskursu, juridisko diskursu, kas ir nepieciešams promocijas darbā apskatītā materiāla definēšanai, Latvijas un Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības diskursu aprakstīšanai un analīzei. Diskursa analīzes teorētiskajā izklāstā izmantoti šādu autoru darbi: Ērvings Gofmans (1974), Mihails Bahtins (1975), Mišels Fuko (1972), Pīters Gudričs (1987), Rūta Vodaka (1997), Teins van Dijks (1977), Vidžajs Bhatija (2004), Viljams Labovs (1972), Zēlīgs Heriss (1952) un citi. Promocijas darbā aprakstīto speciālās leksikas vienību analīzei darbā tika definēti tādi valodniecības pamattermini kā *jēdziens*, *termins* un *speciālā leksika*, kā arī sniegts ieskats par semantisko izmaiņu veidiem, cēloņiem un procesiem. Minēto pamatterminu definēšana promocijas darba kontekstā ir nepieciešama, lai ierobežotu pētījuma apjomu un skaidri noteiktu atšķirības starp *terminiem* un *speciālo leksiku* bērnu tiesību aizsardzības diskursā. Šo terminu definēšanai tikai izmantotas šādu autoru atziņas: Alīse Laua (1981), Čārlzs Ogdens (1923), Elizabete Traugota (2001), Horsts Haiders Munske (1985), Juris Baldunčiks (2020), Kerolīna Laske (2020), Māris Baltiņš (2019), Andrejs Veisbergs (2001), Mišels Breāls (1900), Stīvens Ulmanns (1964), Valentīna Skujiņa (2002). Apkopotās teorētiskās izmaiņas tikai izmantotas ekscerpētā materiāla analīzei, izmaiņu kategoriju definēšanai (izmaiņu nav; tikai valodiskas izmaiņas; valodiskas un juridiskas izmaiņas) un novēroto izmaiņu aprakstīšanai.

Promocijas darbu veido ievads, četras nodaļas, secinājumi un bibliogrāfija. Promocijas darba pirmajā nodaļā tiek sniegts pārskats par bērnu tiesību vēsturisko attīstību Latvijā un Apvienotajā Karalistē, nosaucot svarīgākos un lielākos tiesību aktus, ar kuru palīdzību ir ieviestas ne tikai juridiskas izmaiņas, bet arī Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas izmaiņas. Otrajā nodaļā ir aprakstīts teorētiskais materiāls ar mērķi noteikt bērnu tiesību diskursa pazīmes, lai pēc tam šīs pazīmes aprakstītu Latvijas un Apvienotās Karalistes bērnu tiesību diskursā tālākam salīdzinājumam. Trešajā nodaļā tiek apskatīti trīs Latvijas un trīs Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības tiesību akti, tajos sniegtās speciālās leksikas definīcijas un pantu formulējums, kā arī aprakstītas novērotās izmaiņas. Ceturtajā nodaļā ir aprakstīts trešajā nodaļā veiktās analīzes rezultātu salīdzinājums, sniegts pārskats par līdzībām un atšķirībām Latvijas un Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas

attīstībā. Promocijas darba noslēgumā ir apkopoti pētījuma rezultātā izdarītie secinājumi, kam seko tēzes. Promocijas darba pielikumos pievienots ekscerpētais materiāls no apskatītajiem tiesību aktiem un salīdzinātas tiesību aktu redakcijas to oriģinālvalodās. Pielikumā iekļauts Latvijas Republikas "Civillikuma" pamata redakcijas un 2023. gadā spēkā esošās redakcijas tekstu salīdzinājums, "Bērnu tiesību aizsardzības likuma" pamata redakcijas un 2023. gadā spēkā esošās redakcijas tekstu salīdzinājums, "Jaunatnes likuma" pamata redakcijas un 2023. gadā spēkā esošās redakcijas tekstu salīdzinājums, "Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889" pamata redakciju, "Children and Young Persons Act 1933" pamata redakcijas un 2023. gadā spēkā esošās redakcijas tekstu salīdzinājums, "Childrens Act 1989" pamata redakcijas un 2023. gadā spēkā esošās redakcijas tekstu salīdzinājums.

Promocijas darbs ir aprobēts 8 zinātniskās konferencēs Latvijā un ārvalstīs:

- 1) Bērnu tiesību valodas vēsturiskā attīstība Latvijas teritorijā: bērnu tiesību valodas salīdzinājums Vietējo civillikumu kopojumā un Civillikumā. Zinātniskā konference "Vārds un tā pētīšanas aspekti", Liepājas Universitāte. Liepāja, 2019. gads.
- 2) Bērnu tiesības Lielbritānijā: speciālās leksikas vēsturiskās attīstības tendences. Zinātniskā konference "Via Scientiarum", Ventspils Augstskola. Ventspils, 2019. gads.
- 3) Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vēsturiskās attīstības tendences Latvijā un Lielbritānijā. Zinātniskā konference "Perspectives of Baltic Philology V: Trapped in Language and Culture", Adama Mickēviča universitātes Poznaņā Baltistikas nodaļa. Poznaņa, Polija, 2019. gads.
- 4) Diskurs detского права в Латвии. Zinātniskā konference "Современная теоретическая лингвистика и проблемы судебной экспертизы". А.С. Пуškina Krievijas valsts Krievu valodas institūts, Maskava, Krievija 2019. gads.
- 5) Bērnu tiesības Latvijā un Lielbritānijā: izaicinājumi tulkošanā. Latvijas tulku un tulkoātāju biedrības (LTTB) konference "Aktuāli jautājumi tulkojumzinātnē". Rīga, 2019. gads.
- 6) Challenges in translation of childrens rights content from English into Latvian. Zinātniskā konference "Translation Landscapes IV", Šeccinas Universitāte. Šeccina, Polija, 2019. gads.
- 7) Bērnu tiesību diskurss Lielbritānijā. Zinātniskā konference "Vārds un tā pētīšanas aspekti". Liepājas Universitāte. Liepāja, 2020. gads.
- 8) Bērnu tiesību aizsardzības diskurss Latvijā un Apvienotajā Karalistē. Zinātniskā konference "Jauno pētnieku diena 2025". Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūts. Rīga. 2025. gads.

Promocijas darbs ir aprobēts 6 anonīmi recenzētajos zinātniskajos rakstos:

- 1) Gorbunovs, Andrejs. Bērnu tiesību valodas vēsturiskā attīstība Latvijas teritorijā: bērnu tiesību valodas salīdzinājums Vietējo civillikumu kopojumā un Civillikumā. *Vārds un tā pētīšanas aspekti*, 23. Liepāja: LiePU, 2019, 287.–296. lpp.

- 2) Gorbunovs, Andrejs. Bērnu tiesības Lielbritānijā: speciālās leksikas vēsturiskās attīstības tendences. *Via Scientiarum : rakstu krājums, 5. laidziens*, Ventspils: Ventspils Augstskola, 2019, 44.–57. lpp.
- 3) Gorbunovs, Andrejs. Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vēsturiskās attīstības tendences Latvijā un Lielbritānijā. *Perspectives of Baltic Philology V: Trapped in Language and Culture*, Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2019, 123.– 131. lpp.
- 4) Gorbunovs, Andrejs. Diskursu detskogo prava v Latvii. *Sbornik nauchnih rabot po itogam Mezhdunarodnoy nauchnoy konferencii. Sovremennaya teoreticheskaya lingvistika i problemi sudebnoy ekspertizi*, Maskava: Gosudarstvenniy institut russkogo yazika im. A.S. Pushkina, 2019, 449.–459. lpp.
- 5) Gorbunovs, Andrejs. Challenges in translation of childrens rights content from English into Latvian. *Translation Landscapes IV – Internationale Schriften zur Übersetzungswissenschaft*, 4, Szczecin: University of Szczecin, 2019, 78.–87. lpp
- 6) Gorbunovs, Andrejs. Bērnu tiesību diskurss Lielbritānijā. *Vārds un tā pētīšanas aspekti*, 27, Liepāja: LiePU, 2020, 236.–243. lpp.

1. Bērnu tiesību aizsardzības likumu un speciālās leksikas raksturojums Latvijā un Apvienotajā Karalistē

Speciālās leksikas attīstības analīzes veikšanai ir nepieciešams izprast konkrētās tiesību jomas attīstības vēsturi un procesus, jo tie ietekmē arī speciālās leksikas attīstību. Tiesību akti un likumi ir neatņemama vēstures sastāvdaļa, ko var nosaukt arī par vēstures lieciniekiem un izmantot kā avotus ne tikai jurisprudences, bet arī valodniecības jautājumu vēsturiskai izpētei. Neatkarīgi no amatpersonu un iedzīvotāju viedokļa par tiesību sistēmu, vēsturisko notikumu un to radītās ietekmes uz speciālo leksiku analīze ļauj novērot konkrētās jurisprudences jomas, speciālās leksikas un sabiedrības attieksmes vēsturiskās attīstības gaitu, jo šajā nodaļā apskatītie notikumi un piemēri iezīmē un ilustrē izmaiņas tiesību aktos to ieviešanas brīdī, bet savstarpējā tiesību aktu pēctecība ļauj izsekot tam, cik ilgi konkrētās izmaiņas paliek spēkā un kā tās mainās līdz laikam. Šāda vienota pieceļa vēsturiskā fona aprakstīšanai gan no bērnu tiesību vēstures, gan no speciālās leksikas attīstības tendenču viedokļa sniegs plašāku ieskatu Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksiskas attīstībā, ko laika gaitā fiksē tiesību aktu teksti.

1.1. Bērnu tiesību aizsardzības un speciālās leksikas attīstība Latvijā

Latvijas bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālās leksikas attīstība ir tiešā veidā saistīta ar Latvijas Republikas jurisprudences jomu, ko ietekmēja notikumi gan pirms Latvijas neatkarības iegūšanas, gan pēc tās. Saskaņā ar Latvijas Republikas Tautas Padomes 1919. gada 5. decembra likumu līdz jaunu likumu pieņemšanai saglabāja spēkā agrākās Krievijas impērijas tiesības (Osipova 2020: 156). Piemēram, 1928. gadā publicētais “Vietējo civillikumu kopojums”, kas balstīts uz 1865. gadā publicētā “Svod grazhdanskikh zakonieniy guberniy Ostzeiskih” (Baltijas guberņu likumu kopojums) tulkojuma latvieša valodā, kļūst par pamatu 1937. gadā pieņemtajam “Civillikumam”, kam drīz pēc tam seko PSRS okupācijas periods, pēc kura “Civillikums” tiek atjaunots, saglabājot daļu no sākotnēji izmantotajiem pantiem, kas izsekojami līdz pat Baltijas guberņu likumu kopojumam (AT 2024). Lai sniegtu priekšstatu par attieksmi pret bērniem un bērnu tiesībām Latvijā, tālāk sniegts īss vēsturisks pārskats par bērnu tiesību aizsardzības vēsturi Latvijā.

Vispārīga priekšstata gūšanai par Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstību ir nepieciešams veikt pārskatu par vēsturiskiem notikumiem, kas notikuši tagadējās Latvijas Republikas teritorijā. Vieni no pirmajiem avotiem par bērnu dzīvi Latvijas teritorijā ir meklējami dainās, no kurām aptuveni 2000 ir atrodama informācija par bērnu un bāreņu sūro un grūto dzīvi, smago darbu un nāvi (DSK 2023). Arī pasakās (“Maija un Paija”, “Sprīdītis” u.c.) ir atrodama informācija par bērnu ikdienu, smago fizisko darbu, skarbajiem dzīves apstākļiem un ļaunprātīgu pieaugušo izturēšanos, un šī situācija ir līdzīga jau iepriekš aprakstītajai situācijai Apvienotajā Karalistē. Pirmie likumi, kas piešķir Latvijas teritorijas

iedzīvotājiem tiesības, tika pieņemti 16. un 17. gadsimtā. Šajos tiesību aktos bērnu tiesības netiek atsevišķi izdalītas un nav atsevišķas iestādes vai organizācijas, kas būtu atbildīga par bērnu tiesību aizsardzību. Arī bērniem bija jāstrādā kļaušu darbos, strādājot laukos vai kalpojot muižās un pilīs. Una Smilgaine promocijas darbā “Šūpuļdziesmas un ucināmās dziesmas latviešu bērnu folklorā” norāda: “Ja mazuļa „darbs” ir mierīgi gulēt šūpulī, tad lielāko bērnu pienākumos ietilpst mazā auklēšana, skolā iešana, skaidu lasīšana, cūku ganīšana, uguns kuršana. Netieši šūpuļdziesmu tekstos minēti brāļi un māsas. Arī viņi rādīti darām dažādus darbus.” (Smilgaine 2008: 101). Uzzināt plašāk par apstākļiem, kādos šajā periodā dzīvoja latviešu zemnieki, var tā laika rakstu darbos, piemēram, Garlība Merķeļa 1796. gadā publicētajā grāmatā “Latvieši”. Savukārt ar bērnu ikdienas un darba attēlojumu folklorā var iepazīties Vilmas Grebles pētījumos, piemēram, promocijas darbā “Bērnu dzīve un darbs latviešu priekšpadomju tautasdziesmu attēlojumā: disertācija”. Plašāk bērnu ikdienas attēlojums folklorā šajā promocijas darbā netiek apskatīts, jo tas nav promocijas darba mērķis.

1795. gadā pašreizējā Latvijas teritorija kļūst daļu no Krievijas Impērijas (LVK 2014). 1804. gadā Krievijas Impērijā tiek pieņemts likums, kura mērķis ir uzlabot Livonijas guberņas iedzīvotāju dzīves apstākļus. Zemnieki vairs nebija piesaistīti zemes īpašniekam, bet gan zemei, kā rezultātā tos varēja pārdot tikai kopā ar zemi. Pakāpeniski latviešu zemnieki ieguva brīvību un tiesības uz zemi (LVK 2014). Sanita Osipova norāda, ka šajā periodā ievērojami pieaug juridisko tekstu skaits latviešu valodā, taču tulkojumi līdz pat XIX gadsimta otrajai pusei bija samocīti un nekvalitatīvi likumu pārstāsti. (Osipova 2020: 68). Šajā periodā bērnu tiesībām svarīgākais tiesību akts, kas ir saistīts bērnu tiesību aizsardzību, ir “Vietējo Civillikumu Kopoījums” (“Svod mestnih uzakoneniy guberniy Ostzeiskih” krievu valodā vai “Provincialrecht des Ostseegouvernements” vācu valodā), kurā tiek atrunātas ģimenes un bērnu tiesības. Uz šī civillikumu kopoījuma balstītais “Latvijas Republikas Civillikums” ir spēkā arī mūsdienās. Piemērs 1. tabulā ilustrē, ka 1864. gada likuma pantī, kas tika tulkoti latviešu valodā, ir bez izmaiņām spēkā arī mūsdienās, bet jau citā valstī, citā gadsimtā un citā sabiedrībā:

1. tabula. VCK un LRCL pantī bez izmaiņām

Vietējo civillikumu kopoījums, 1864. gads.	Vietējo civillikumu kopoījums, 3. daļa, 1928. gads.	Latvijas Republikas Civillikums, 1. daļa. Ģimenes tiesības, 2023. gads.
182. Usinoveniye ne mozhet bitj ograničeno nikakmi uslovijami ili srokami (Adopciju nedrīkst ierobežot ne ar kādiem nosacījumiem vai termiņiem).	182. Adopciju nedrīkst aprobežot ne ar kādiem nosacījumiem vai termiņiem.	168. Adopciju nedrīkst aprobežot ne ar kādiem nosacījumiem vai termiņiem.

1. tabulā redzams, ka konkrētais tiesību akta pants savā juridiskajā būtībā nav mainījies kopš 1864. gada, kad tas tika definēts krievu valodā. Šī panta tulkojums latviešu valodā ir saglabājies bez izmaiņām arī 2023. gadā spēkā esošajā “Civillikuma” redakcijā, ilustrējot latviešu valodas un Latvijas tiesību aktu valodas efektivitāti, apliecinot to, ka precīzam un kodolīgam tiesību akta panta formulējumam izmaiņas laika gaitā nav nepieciešamas, ja vien nemainās aprakstītā

juridiskā funkcija. Tālāk apskatītais piemērs 2. tabulā satur juridiska rakstura izmaiņas, kas iekļauj arī jaunu formulējumu, jo juridiskās izmaiņas izriet no panta teksta.

2. tabula. VCK un LRCL pantu juridiskās izmaiņas

Vietējo kopojumus, 1864. gads.	Vietējo civillikumu kopojums, 3. daļa, 1928. gads.	Latvijas Civillikums, 1. daļa. Ģimenes tiesības, 2020. gads.
206. Против nepovinyuyshihsjia i stroptivnih detey v prodolzhenie ih nesovershennoletija roditeli imeyut pravo upotreblitj domashnie ispravitelnie meri (Pret nepaklausīgiem un nepakļāvīgiem bērniem līdz tie nav sasnieguši pilngadību vecākiem ir tiesības pielietot mājas pārmācības).	206. Pret nepaklausīgiem un stūrgalvīgiem bērniem, kamēr tie nav pilngadīgi, vecākiem ir tiesība lietot mājas pārmācības līdzekļus.	185. Ja bērni neklausā vai nepakļaujas vecāku audzināšanai, vecāki var griezties pēc palīdzības bāriņtiesā.

Juridiskās izmaiņas nosaka to, ka vecākiem vairs nav atļauts izmantot mājas pārmācības līdzekļus, ja bērns neklausā vecākus, kas atspoguļo likumdevēju, kas pārstāv sabiedrības intereses, attieksmi pret bērnu audzināšanu un tās izmaiņas. Šie piemēri ilustrē, kā pārmaiņas sabiedrības attieksmē ietekmē tiesību aktu formulējumu un speciālo leksiku (mājas pārmācības līdzekļi mūsdienu likuma versijā vairs nav atrodami).

Viens no nozīmīgākajiem notikumiem bērnu tiesību jomā Latvijas teritorijā ir bāriņtiesu dibināšana. Bāriņtiesas bija pirmās valsts iestādes, kuru galvenais uzdevums bija rūpēties par bērnu, kas palikuši bez vecāku aprūpes, dzīves apstākļiem. Sākumā pastāvēja trīs veidu bāriņtiesas: bāriņtiesa augstdzimušajiem, bāriņtiesa pilsētas iedzīvotājiem un bāriņtiesa zemniekiem (RBT 2023). Jaunizveidotās bāriņtiesas pievērsās bāreņu izmitināšanai un aizsardzībai, ieviejojot tos bērnumamos vai nosūtot par mācekļiem dažādās nozarēs, lai mācekļa kārtā esošie bērni varētu paši nopelnīt sev iztiku. Bāriņtiesas izskatīja arī ar mirušo vecāku mantu saistītās lietas, ja to bērni nebija pietiekami veci, lai saņemtu savu mantojumu likumā noteiktajā kārtībā. Bez vecākiem palikušiem bērniem tika iecelti aizgādņi, kas rūpējās par bērnu mantojumu (BTA 2018). Šis risinājums ne vienmēr bija veiksmīgs, jo potenciālie aizgādņi varēja atteikties no šiem pienākumiem, aizbildinoties ar laiku trūkumu vai nevēlēšanos uzņemties rūpes par vēl vienu bērnu (MLJ 2012). Jāatzīmē, ka VCK 3. daļā ir aprakstīti potenciālo bērnu aizbildņu kritēriji, kas uzskatāmi par raksturojumu tam, kādu cilvēku tā laika sabiedrība uzskatīja par piemērotu rūpēm par bērnu. Aizbildņim izvirzītās prasības: “Dāsns cilvēks ar morālām vērtībām, kas rūpēsies par bērna veselību, atbilstošu garīgo izglītību un spēs bērnu uzturēt, kā arī tik ļoti izturēsies pret bērnu kā pret savu, cik iespējams”¹ (VCK 1865). Šajā pantā ir aprakstītas vērtības, kuras 19. gadsimta otrajā pusē tika uzskatītas par svarīgām bērna aizbildņim, lai nodrošinātu sabiedrības izpratnē atbilstošu dzīvi bērnam. Savukārt mūsdienās šīs prasības izskatās šādi: “Par aizbildni ieceļ personu, kurai piemīt aizbildņa

¹ Autora tulkojums no krievu valodas.

pienākuma pildīšanai nepieciešamās spējas un īpašības” (LRCL 2023). Salīdzinot abu prasību pret aizbildni formulējumu, secināms, ka formulējums 2023. gadā spēkā esošajā redakcijā ir īsāks, kodolīgāks un vispārīgāks, jo netiek sniegti precīzi kritēriji (atbilstoša garīgā izglītība, spēja uzturēt bērnu), bet sniegts vispārinājums “aizbildņa pienākumu pildīšanai nepieciešamās spējas un īpašības”, “cilvēks” tiek aizstāts ar “personu”, kā arī netiek izmantoti īpašības vārdi (dāsns, ar morālām vērtībām). Abi panti atspoguļo uz to ieviešanas brīdi vispārpieņemtās juridiskās valodas normas.

1908. gadā tā tiek ieviesta obligāta prasība visā Krievijas Impērijas teritorijā nodrošināt obligāto pamatizglītību bērniem. Šajā periodā valsts neiesaistās attiecībās starp bērnu un viņa ģimeni, izņemot slepkavību, nopietnas fiziskas vai psiholoģiskas vardarbības gadījumus. Tolaik šādi gadījumi bija reti, jo par tiem reti ziņoja, atstājot “ģimenes lietas ģimenē” (AK 1902). Pateicoties 1908. gadā ieviestajai obligātajai izglītībai, iespēju izglītoties un uzlabot savus dzīves apstākļus ieguva arī bērni no maznodrošinātām ģimenēm.

Pēc Latvijas neatkarības iegūšanas 1918. gadā tiek apvienotas bāriņtiesas, kas tagad aizstāv visu bērnu tiesības, neatkarīgi no to sociālā statusa, bet lietas bāriņtiesām tiek piešķirtas pēc reģionālā principa (BTA 2018). 1919. gadā tiek pieņemts likums par izglītību, ieviešot sešu klašu izglītību kā obligātu Latvijā, bet par bērniem, kas neapmeklēja skolu, tika ziņots pašvaldībām, kas nopietnos gadījumos piesaistīja bāriņtiesas. 1934. gadā stājas spēkā Likums par bāriņtiesām, kas noteica, ka katram bāriņtiesas priekšsēdētājam par obligātu nosacījumu bija juridiskā izglītība.

Latvija kļūst par Ženēvas Bērnu tiesību deklarācijas dalībvalsti, kas tika pieņemta 5. Tautu Savienības asamblejā 1924. gadā. Šī deklarācija tiek dēvēta par “vēsturisku dokumentu, kas pirmo reizi starptautiskā līmenī atzina un apstiprināja bērniem specifisku tiesību esamību un pieaugušo atbildību pret bērniem” (AŠ 1998). Deklarācijas nosacījumi nebija juridiski saistoši, taču to parakstījušās valstis apņēmas ieviest šajā deklarācijā minētos principus savās tiesību sistēmās. Promocijas darbā šī deklarācija netiek izskatīta plašāk, jo tās nosacījumi nav saistoši dalībvalstīm, tā netiek ieviesta tiesību aktu līmenī, kā arī šajā darbā uzmanība tiek vērsta uz attiecīgo valstu bērnu tiesību aktu valodu un tās izmaiņām laika gaitā. Bāriņtiesu sistēma un obligātās bērnu izglītības ieviešana uzlaboja iespējas rūpēties par bērnu labklājību un nodrošināt bērnu tiesību aizsardzību, jo skolas varēja ziņot pašvaldībām un/vai bāriņtiesām par bērniem, kas neapmeklēja skolu, kā arī par situācijām, kas raisīja aizdomas par bērnu tiesību pārkāpumiem, ko tālāk izmeklēja atbilstošās iestādes.

1938. gadā tiek pieņemts Latvijas Republikas “Civillikums”, kurā ir atrunātas bērnu un ģimenes tiesības, kā arī bāriņtiesu funkcijas un tiesības iejaukties ģimenes dzīvē. Taču šī situācija mainās pēc Otrā pasaules kara, kad Latviju okupē Padomju savienība. Okupācijas rezultātā Latvijas tiesību sistēmu aizstāj PSRS tiesību sistēma, kas nozīmē to, ka Latvijas teritorijā tiek piemēroti arī PSRS bērnu tiesību aizsardzības likumi. Pēc Latvijas iekļaušanas Padomju Sociālistisko Republiku Savienības sastāvā visu pilsētu un pagasta tiesu darbība tika pārtraukta, un ģimenes tiesības funkcionēja ārpus civiltiesību ietvara. Līdzšinējo bāriņtiesu

funkcijas pildīja tautas tiesas un padomju izpildkomitejas, ģimenes attiecības tiesiski regulējot ar 1969. gadā pieņemto Latvijas PSRS laulības un ģimenes kodeksu (RBT 2023). Plašāk okupācijas perioda tiesību akti netiek skatīti, jo pēc neatkarības atjaunošanas 1991. gadā Latvijā tiek atjaunots 1937. gadā pieņemtais “Civillikums”, kas tālāk tiek pilnveidots un papildināts, kā arī tiek atjaunotas arī bāriņtiesas (RBT 2023).

Pēc neatkarības atjaunošanas, 1992. gada 14. maijā, Latvija ratificēja ANO Bērnu tiesību konvenciju, kuras pamatā ir 1924. gada Ženēvas Bērnu tiesību deklarācija (ŽBTD 1924). Tiesībsarga biroja vietnē ir sniegta šāda informācija par ANO Bērnu tiesību konvenciju: “Ar ANO Bērnu tiesību konvencijas pieņemšanu bērns tika atzīts par patstāvīgu tiesību subjektu, turklāt pēc minētā dokumenta pieņemšanas bērnu tiesības pirmo reizi ieguva arī starptautisko tiesību spēku” (TS 2023). Pievienošanās šai konvencijai ieviesa “bērna labāko interešu” principu, kā arī veicināja uz starptautisku sadarbību vērstas izmaiņas tiesību aktos. Arī šai konvencijai ir rekomendējošs raksturs un tās dalībvalstis apņemas iestrādāt to savās tiesību sistēmās, tāpēc šī konvencija netiek plašāk apskatīta. 1993. gada 1. septembrī stājās spēkā atjaunotais “Civillikums”, kurā bērnu tiesības ir atrunātas sadaļā “Ģimenes tiesības”. Šī paša gada 6. novembrī tika ieviests arī Bāriņtiesu likums, kā rezultātā dažu gadu laikā pēc neatkarības atjaunošanas tika izveidota salīdzinoši funkcionāla bērnu tiesību aizsardzības sistēma, jo spēkā bija attiecīgie likumi un darbojās par šo likumu ievērošanas uzraudzību atbildīgās iestādes (AŠ 1998). 1998. gada 22. jūlijā stājās spēkā Bērnu tiesību aizsardzības likums ar šādu uzdevumu: “Šā likuma uzdevums ir noteikt bērna tiesības, brīvības un to aizsardzību, ņemot vērā, ka bērnam kā fiziski un intelektuāli nenobriedušai personai vajadzīga īpaša aizsardzība un gādība” (BTAL 2023). Šis likuma uzdevums ilustrē to, ka bērns mūsdienā Latvijā tiek skaidri atzīts par fiziski un intelektuāli nenobriedušu personu ar no pieaugušajiem atšķirīgām vajadzībām. Bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktu izstrāde Latvijā turpinās, par ko liecina jau pieņemto likumu jaunāku redakciju regulāra ieviešana, kā arī tekstu precizēšana skaidrākam tiesību aktu pantu juridiskās būtības atspoguļojumam.

Promocijas darbā apskatīto tiesību aktu vēsturiskās redakcijas ļauj vērot, kā laika gaitā notiek sabiedrības izpratnes izmaiņas (piem., no miesassodu piemērošanas līdz to aizliegumam), kā arī speciālās leksikas vienību ieviešana un attīstība, piemēram, speciālās leksikas vienības audžuģimene definīcija no 11 vārdiem kļūst 48 vārdus gara. Pievienošanās ANO Bērnu tiesību konvencijai nozīmē to, ka arī Latvijā tika ieviests vadošais bērnu tiesību aizsardzības princips – bērna labākās intereses, un šis princips ir jāievēro izskatot jebkuru ar bērnu saistītu jautājumu. Bērnu tiesību attīstību Latvijā atspoguļo arī speciālās leksikas vienību ieviešana un tiesību aktu valodas formulējums – speciālās leksikas vienību kļūst vairāk, novecojušas speciālās leksikas vienības tiek aizstātas vai vairs netiek iekļautas tiesību aktos, bet tiesību aktu teksti kļūst kodolīgāki un vienozīmīgāki.

1.2. Bērnu tiesību aizsardzības un speciālās leksikas attīstība Apvienotajā Karalistē

Šajā apakšnodaļā sniegts vispārīgs pārskats par bērnu tiesību attīstību Apvienotajā Karalistē, pievēršot īpašu uzmanību promocijas darbā padziļināti analizētajiem tiesību aktiem, notikumiem un vēsturiskām personām, kas bija veicinājušas bērnu tiesību attīstību. Šis pārskats ilustrē to, kā konkrētas tiesību jomas speciālās leksikas attīstību ietekmē dažādi notikumi jeb ekstralingvistiskie faktori.

Filips Ariē (*Philippe Aries*) norāda, ka vēl salīdzinoši nesen bērni netika uzskatīti par īpaši atšķirīgiem no pieaugušajiem, jo visas vēstures garumā bērni piedalījās aktivitātes kopā ar pieaugušajiem (karā, darbā, ikdienas sadzīvē), valkāja tādas pašas drēbes un bija ar tādām pašām tiesībām un pienākumiem likuma priekšā (Aries 1960). Viduslaikos personu uzskatīja par bērnu no dzimšanas līdz 12 gadu vecumam (CCME 1998), jo šajā vēstures periodā bērnu mirstība, vidējais mūža ilgums un dzīves apstākļi visa pasaulē būtiski atšķīrās no šodienas apstākļiem. Par bērniem, kas palikuši bez vecākiem, rūpējās baznīcas un klosteri. Bieži bāreņus, tiklīdz tie sasniedza attiecīgo vecumu, nosūtīja dažādu amatu apgūšanai, lai tie spētu par sevi parūpēties un kļūtu par lietderīgiem sabiedrības locekļiem. Pirmo reizi tiesību aktos bērnu atbildība un tiesības tiek minētas 1601. gada Anglijas karalienes Elizabetes I pieņemtajā "Nabagu likumā" ("Elizabethan Poor Law of 1601"), kas noteica, ka vecāki un to bērni ir atbildīgi viens par otru, kā arī vecākiem vecumdienās ir jādzīvo kopā ar bērniem, lai tie nodrošinātu vecākiem nepieciešamo aprūpi (PL 1601). Savukārt bāreņiem un maznodrošināto vecāku bērniem likums paredzēja amata apgūšanu mācekļu kārtā (Bloy 2016). Šis likums iezīmēja lēnu attieksmes maiņu pret bērniem, kā arī liecināja par izpratni, ka bērni ir tie, kas rūpēsies par iepriekšējo paaudzi nākotnē.

Nākamais zīmīgais posms bērnu tiesību attīstībā ir 1739. gads, kad Tomass Korams (*Thomas Coram*), kuģa kapteinis un filantrops, nodibina aprūpes namu pamesto un maznodrošināto bērnu izglītībai un uzturēšanai ("Foundling Hospital for the Education and maintenance of exposed and deserted young children") (TCF 2023). Šī aprūpes nama dibināšanas iemeslu T. Korams pamatoja ar to, ka, atgriežoties Anglijā 52 gadu vecumā, viņu pārsteidza Londonas ielās un atkritumu kaudzēs pamestie zīdaiņi un bērni jaunā vecumā (TCF 2023). Tam par iemeslu bija nabadzīgo slāņu skarbie dzīves apstākļi un pārtikas trūkums, kas lika mātēm pamest bērnus, jo bērniem vienkārši nepietika ēdiena, bet valsts sociālās aprūpes dienesti nespēja tikt galā ar trūkumcietēju skaitu. Par T. Korama lielāko sasniegumu tiek uzskatīta viņa ieviestā sistēma, ar kuras palīdzību pamestiem vai bez vecāku aprūpes palikušiem bērniem līdz 14 gadu vecumam bija iespēja saņemt aprūpi un izglītību (TCF 2023). Pēc 14 gadu vecuma sasniegšanas zēni tika nosūtīti armijā, bet meitenes kļuva par mājkalpotājām. Divu gadsimtu laikā, līdz Otrajam Pasaules karam, T. Korama organizācija "The Foundling Hospital" (Slimnīca atradeņiem) palīdzēja vairāk nekā 27 000 bērnu (TCF 2023).

Zinātnes attīstības un tehnoloģiskā progresa rezultātā 18. gadsimta otrajā pusē sākās Pirmā industriālā revolūcija, kas izraisīja strauju pieprasījumu pēc strādniekiem rūpnīcās, raktuvēs un citās smagās rūpniecības nozarēs. Darba roku trūkumu atrisināja ar bērnu nodarbināšanu. Šodien aizliegto bērnu nodarbināšanu ANO Starptautiskā darba organizācija definē šādi: “Jebkurš darbs, kas laupa bērniem bērnību, traucē viņiem apmeklēt skolu, kā arī ir garīgi, fiziski, sociāli vai morāli bīstams un kaitīgs” (ILO 2023). Šajā periodā nodarbināto bērnu darba apstākļus raksturo dokuments ar nosaukumu “Sadlera komitejai sniegtās liecības periodā no 1831. līdz 1832. gadam” (PP 1831), kurā uz jautājumu “Kāpēc jūs ļāvāt saviem bērniem strādāt vietās, kur pret tiem izturējās slikti vai par daudz nostrādīnāja?”, vecāks sniedza savu atbildi: “Trūkums liek darbā sūtīt bērnus tam, kam tie ir” (PP 1831).

Pakāpeniski Apvienotās Karalistes sabiedrībā sāka veidoties izpratne par to, ka bērni nav piemēroti smagam darbam. Pirmos mēģinājumus ieviest bērnu nodarbināšanas noteikumus veica Sers Roberts Pīls (*Sir Robert Peel*), kas izstrādāja 1802. gada likumu “Health and Morals of Apprentices Act” (“Likums par mācekļu veselību un morāli”), kas zināms arī kā “Factory Act 102” (102. Rūpnīcu likums). Likuma autoram, seram R. Pīlam, piederēja kokvilnas ražotne, kurā 1784. gadā gāja bojā vairāki gados jauni bērni. Par bērnu nāves iemeslu tika minēts “ļaudabīgs drudzis”, taču patiesībā bērnu nāvi izraisīja R. Pīla darbinieku nevērīgā izturēšanās pret tiem (Bloy 2016). R. Pīls veica izmeklēšanu un ieviesa atbilstošus pasākumus, lai aizsargātu bērnus juridiskā veidā. R. Pīla ieviestajā likumā tika noteiktas pamatprasības rūpnīcu ventilācijai un tīrībai. Rūpnīcās strādājošiem mācekļiem bija jānodrošina pamatizglītība un jābūt iespējai apmeklēt dievkalpojumus vismaz reizi mēnesī (HMAA 1802). Pateicoties šim likumam, mācekļi tika nodrošināti ar darba apģērbus, bet darba stundas tika ierobežotas līdz 12 stundām dienā, kā arī tika ieviests aizliegums strādāt naktīs. Šī likuma pieņemšana liecina par to, ka bērnus sāk uzskatīt par sabiedrības locekļiem, pret kuriem ir nepieciešama atšķirīga attieksme nekā pret pieaugušajiem. Tāpat šī likuma ieviešana iezīmēja nepilnības tiesību sistēmā. Minētās prasības bērnu nodarbinātībai attiecās tikai uz bāreņiem, bet “brīvajiem bērniem”, kas nāca no maznodrošinātajām ģimenēm, joprojām bija jāstrādā tādos pašos apstākļos kā pieaugušajiem, ja šie bērni nebija mācekļi un atradās ražotnēs un rūpnīcās brīvprātīgi. Šis ir arī pirmais likums, kas nosaka prasības obligātajai izglītībai – mācekļa kārtā esošajiem bērniem vismaz pirmo 4 gadu laikā ir jānodrošina apmācības lasīšanā, rakstīšanā un rēķināšanā (HMAA 1802). Saskaņā ar organizācijas “Living Heritage fund of British Parliament” (Britu Parlamenta mantojuma fonds) sniegto informāciju, 1800. gadā kokvilnas rūpnīcās bija nodarbināti ap 20 000 mācekļu. Taču nākamās desmitgades laikā kokvilnas ražošanas nozarē vismaz piektā daļa darbinieku bija bērni vecumā līdz 13 gadiem (UKFA 1833).

1833. gadā tika pieņemts nākamais “Rūpnīcu likums” (“Factory Act 1833”), ieviešot šādus noteikumus:

- aizliegts nodarbināt bērnus vecumā līdz 9 gadiem;
- darba devējiem ir jābūt dokumentam, kas apliecina nodarbināto bērnu vecumu;

- bērniem vecumā no 9 līdz 13 gadiem bija atļauts strādāt ne vairāk par 9 stundām dienā;
- bērniem vecumā no 13 līdz 18 gadiem bija atļauts strādāt ne vairāk 12 stundām dienā;
- bērniem ir aizliegts strādāt naktīs;
- bērniem ir jāsaņem izglītība 2 stundas dienā;
- likuma prasību ievērošanas pārbaude tika uzticēta rūpnīcu inspektoriem. (NAUK 2023)

Laikā, kad tika pieņemts šis likums “pat rūpnīcu īpašnieki sāka pieprasīt labākus darba apstākļus” (UKFA 1833). Šo likumu var uzskatīt par pirmo pilnvērtīgo likumu Apvienotajā Karalistē, ar kuru tiek aizsargātas bērnu tiesības, atzīstot, ka bērni atšķiras no pieaugušajiem –

tie ir fiziski vājāki un ievainojamāki. Tāpat jāatzīmē, ka divu atšķirīgu vecuma grupu izšķiršana liecināja par izpratni, ka bērnu spējas un vajadzības dažādos vecumos ir atšķirīgas. Savukārt inspektori, kuriem tika uzticēta atbildība par šī likuma nosacījumu ievērošanu, ir uzskatāmi par pirmajiem valsts iestāžu darbiniekiem, kas uzraudzīja bērnu dzīves un darba apstākļus. Gadu gaitā tika ieviesti vēl 10 rūpnīcu likumi, bet 1878. gadā pieņemtais likums “Factory Act” konsolidēja visus iepriekšējos likumus un noteica šādas prasības:

- rūpnīcu likumi tiek piemēroti visiem amatiem;
- ir aizliegts nodarbināt bērnus, kas jaunāki par 10 gadiem;
- bērniem līdz 10 gadu vecumam jānodrošina obligāta izglītība;
- bērni vecumā no 10 līdz 14 gadiem var tikt nodarbināti tikai pusdienu dienās (FA 1878).

1878. gada Rūpnīcu likums ievieša obligāto izglītību bērniem līdz 10 gadu vecumam, kas liecina par to, ka sabiedrība gūst izpratni par vajadzību izglītēt bērnus. Prasība par obligāto izglītību tiesību sistēmā tika ieviesta un nostiprināta pēc organizācijas “National Education League” (Nacionālās izglītības līga) kampaņas, kuras mērķis bija nodrošināt izglītību katram Anglijā un Velsā dzīvojošam bērnam. 1893. gada Likums par sākumskolas izglītību (“Elementary Education (School Attendance) Act 1893”) piešķir tiesības uz izglītību arī kurliem un akliem bērniem. 1874. gadā tiek atvērta pirmā “Barnardos” patversme zēniem. Patversmes dibinātājs, Tomass Džons Barnardo, regulāri naktīs apstaigāja apkaimes ar lielu maznodrošināto īpatsvaru, meklējot klaiņojošus bērnus (BHC 2023). Pēc 11 gadus veca zēna nāves, kas netika ielaists patversmē vietas trūkuma dēļ, vīrs patversmes durvīm tika uzstādīta zīme “No Destitute Child Ever Refused Admission” (Nevienam grūtībās nonākušam bērnam netiks atteikts) (BHC 2023). “Barnardos” patversme ir viena no pirmajām patversmēm Apvienotajā Karalistē, kas sniedza bāreņiem un bērniem no maznodrošinātām ģimenēm bezmaksas izglītību, pildot funkcijas, kuras šodien veic valsts. Minētie notikumi un likumi ilustrē kā 19. gadsimta laikā mainās izpratne par bērniem un izglītību, nodarbinātību un dzīves apstākļiem kopumā. Drīz pēc tam, 1889. gadā, tiek pieņemts likums “Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889” (Likums par ļaunprātīgas izturēšanās novēršanu un bērnu aizsardzību, PCPCA 1889). Šis likums kļuva par pirmo likumu Apvienotajā Karalistē, kura mērķis bija novērst nežēlīgu izturēšanos pret bērniem, ieviešot noteikumus bērnu nodarbināšanai, aizliedzot bērnu izmantošanu ubagošanai, kā arī piešķirot tiesības valsts varas pārstāvjiem aizsargāt bērnu gadījumos, kad bērns tiek apdraudēts, un ļaujot policijai apcietināt

jebkuru personu, kas apdraud bērnu, kā arī ar varu ienākt mājvietā, kurā bērns varētu tikt pakļauts riskam (PCPCA 1889). Šajā likumā pirmo reizi emocionāla vardarbība pret bērnu tiek atzīta par vardarbību un pielīdzināta fiziskai vardarbībai. Šis likums ir uzskatāms par līdz tā ieviešanai pieņemto tiesību aktu apkopojumu, kas liek pamatu plašam bērnu tiesību aizsardzības likumu kopumam, un ir pirmais likums, kas piešķir valdībai rīkus bērnu tiesību pārkāpumu sodīšanai. Ar šī likuma pieņemšanu bērni tiek atzīti par īpašu sabiedrības grupu, kurai ir savas vajadzības un tiesības, kas jāievēro visiem citiem sabiedrības locekļiem. Bērni Apvienotajā Karalistē no beztiesīga darbaspēka, kuru varēja nodarbināt bez ierobežojumiem, kļuva par pilnvērtīgiem sabiedrības locekļiem, kuru tiesības aizsargāja valsts.

20. gadsimta sākumā, 1904. gadā, tiek pieņemts likums, kura mērķis ir novērst vardarbību pret bērniem: "1904 Prevention of Cruelty to Children Act (Childrens charter)" (1904. gada Likums par vardarbības novēršanu pret bērniem (Bērnu harta)). Šis likums pirmo reizi piešķir nevalstiskajai organizācijai "National Society for the Prevention of Cruelty to Children" (NSPCC) (Nacionālā sabiedrība vardarbības pret bērniem novēršanai, dibināta 1884. gadā ar nosaukumu "London Society for the Prevention of Cruelty to Children" (Londonas sabiedrība vardarbības pret bērniem novēršanai) un pārdēvēta 1889. gadā)) likumā noteiktas tiesības piedalīties bērnu tiesību aizsardzības lietās, kā arī tiesības izņemt bērnus no ģimenēm, kurās bērni cieš no vardarbības vai tiek pamesti novārtā (PCCA 1904).

Nākamais šajā promocijas darbā apskatītais Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības likums ir 1933. gadā publicētais "Children and Young Persons Act 1933" (1933. gada bērnu un jauniešu likums, CYPA 1933). Šis likums konsolidēja līdz 1933. gadam publicētos bērnu tiesību likumus vienā, kā arī paaugstināja minimālo nāvessoda vecumu līdz 18 gadiem, paaugstināja kriminālatbildības vecumu no septiņiem līdz astoņiem gadiem, noteica 14 gadu vecumu kā minimālo vecumu darba attiecību uzsākšanai un aizliedza cigarešu un citu tabakas izstrādājumu pārdošanu bērniem. Ar CYPA 1933 tiek ieviests tiesas rīkojums par riskam pakļauto bērnu uzraudzību (supervision order for children at risk), kas mūsdienās tiek plaši izmantots bērnu tiesību pārkāpumu gadījumos. CYPA 1933 bērnu tiesību pārkāpumu definē šādi:

"Jebkura persona, kas ir sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu un ir atbildīga par bērnu vai jauniešu, kas jaunāks par šo vecumu, ar nodomu uzbrūk, atstāj novārtā, aizskar, pamet vai pakļauj bērnu vardarbībai, uzbrukumiem, atstāšanai novārtā vai jebkāda cita veida darbībām."² (CYPA 1933)

Šajā pantā tiek skaidri aprakstīti pārkāpumi pret bērnu par kuriem attiecīgajai par bērnu atbildīgajai personai tiks piemērots sods, t.i., pēc šī likuma pieņemšanas vecāki, aizbildņi, radnieki un citi ar bērnu ikdienas saskarsmē esoši cilvēki vairs nevar palikt nesodīti par vardarbību pret bērniem.

---

² Šeit un tālāk autora tulkojumi no angļu valodas

1948. gadā pieņemtais CA (1948. gada Bērnu likums) ievieš “bērnu komitejas” (children’s committees) un jaunu amatu “atbildīgais par bērnu jautājumiem” (children’s officer). Šīs komitejas un atbildīgais par bērnu jautājumiem ir tiesīgi pieprasīt bērnu izņemšanu (tai skaitā nodošanu adoptcijai) no ģimenēm, kurās bērni nesaņem atbilstošu aprūpi (CA 1948). Šis tiesību akts bērnus to attiecībās ar vecākiem uzskata par neatkarīgām personām, kurām ir nepieciešama uzmanība un īpaša aprūpe, kā arī bērniem šī likuma izpratnē ir no pieaugušajiem atšķirīgas tiesības un vajadzības. CA 1948 ievieša arī papildu pienākumus pašvaldībām:

- pašvaldības pienākums ir rūpēties par bāreņiem, pamestiem bērniem un citiem grūtībās nonākušiem bērniem;
- pašvaldība ir tiesīga uzņemties aizgādības tiesības, lai aizsargātu bērnu;
- pašvaldības pienākums ir uzņemties bērna pārstāvja pienākumus. (CA 1948)

Minētie pienākumi pielīdzina pašvaldības bērnu vecākiem, piešķirot tām tiesības uzņemties tādas pašas tiesības kā vecākiem, ja bērnu bioloģiskie vecāki vai esošie aizgādņi pārkāpj bērna tiesības. Pašvaldībām tiek uzticēts pienākums rūpēties par to pārziņā esošo bērnu interesēm, sniegt bērniem iespēju pilnvērtīgi augt un attīstīties, kā arī izmītināt grūtībās nonākušus bērnus (CA 1948). Ar šī likuma ieviešanu pašvaldībām ir pieejams pilns juridisko rīku klāsts, lai tās varētu neatgriezeniski izņemt bērnus no ģimenēm un vidēm, kurās tiek pārkāptas bērna tiesības. Šī likuma pantos ir novērojams uzsvars uz ģimeņu sodīšanu ar bērnu izņemšanu, piešķirot plašākas funkcijas pašvaldībām rīkoties ātri un izlēmīgi, izņemot bērnus no situācijām, kad tiek pārkāptas to tiesības.

1970. gadā tiek ieviests likums par pašvaldību sociālajiem pakalpojumiem “Local Authority Social Services Act 1970” jeb LASSA 1970 (1970. gada Likums par pašvaldību sociālajiem pakalpojumiem), kura mērķis ir uzlabot sociālo dienestu darbu, pievēršot īpašu uzmanību dienestu darbam un sadarbībai bērnu tiesību aizsardzībā). Šajā likumā sociālajiem dienestiem par pienākumu tiek noteikta reģionālo bērnu aizsardzības komiteju izveidošana.

Nākamais nozīmīgais Apvienotajā Karalistē pieņemtais bērnu tiesību aizsardzību likums ir “Children Act 1989” (1989. gada Bērnu likums), kurā tiek definēti vecāku, valdības, pašvaldības, tiesu, sociālo dienestu un citu pušu pienākumi bērnu tiesību aizsardzībā. Par šī likuma galveno atziņu ir uzskatāma ideja par to, ka bērniem vislabākie dzīves apstākļi tiek nodrošināti to bioloģiskajās ģimenēs, kā rezultātā uzsvars bērnu tiesību izskatīšanas lietās tiek likts uz iespēju nodot bērnu radnieku aprūpei, ja bērna bioloģiskajiem vecākiem tiek atņemtas aizbildnības tiesības. Šī likuma galvenais uzdevums ir nodrošināt bērniem labāko iespējamo aprūpi, atrodoties bioloģisko ģimeņu aprūpē, kas nozīmē to, ka sociālo dienestu uzdevums vairs nav izņemt bērnus no nelabvēlīgām ģimenēm, bet gan sniegt ģimenēm nepieciešamo atbalstu, lai tās spētu labāk rūpēties par saviem bērniem (CA 1989). Šis likums uzsver to, ka tiesu galvenais pienākums ir ievērot bērna labākās intereses, pēc iespējas ātrāk izskatot bērnu tiesību pārkāpumu lietas, jo ilgstošai tiesvedībai ir negatīva ietekme uz tajā iesaistītajiem bērniem. Tiesām, izskatot lietas, ir jāpievērš uzmanība šādiem faktoriem: bērna vēlmes, fiziskās, emocionālās un izglītības vajadzības; vecums; dzimums; dzīves gājums; izmaiņu potenciālā

ietekme uz bērnu; kaitējums, kuru bērns ir cietis vai kura ciešanas riskam bērns ir pakļauts; vecāku spēja nodrošināt bērna vajadzības (CA 1989). Šis likums definē arī aizbildnības tiesības, šo tiesību iegūšanas procesu dažādām pusēm un tiesas rīkojumus, kurus tiesa var izdot attiecībā uz bērnu. Šis likums ir viens no promocijas darbā plašāk apskatītajiem tiesību aktiem. Pateicoties lielajam šī likuma redakciju skaitam to ir iespējams izmantot speciālās leksikas attīstības izpētei. 3. tabulā ir sniegts piemērs likuma pantu salīdzinājumam, lai ilustrētu izmaiņu izsekošanas procesu.

3. tabula. CA 1989 panti

Children Act 1989, 14.10.1991.	Children Act 1989, 15.02.2023.
1. Where a child's father and mother were married to each other at the time of his birth, they shall each have parental responsibility for the child. (Ja bērna tēvs un māte bija precējušies viens ar otru viņa dzimšanas brīdī, viņiem abiem ir vecāku atbildība par bērnu.)	1. Where a child's father and mother were married to or civil partners of , each other at the time of his birth, they shall each have parental responsibility for the child. (Ja bērna tēvs un māte bija precējušies vai atradās partnerībā viens ar otru viņa dzimšanas brīdī, viņiem abiem ir vecāku atbildība par bērnu.)
5. Appointment of guardians. (b) a residence order has been made with respect to the child in favour of a parent or guardian of his who has died while the order was in force. (5. Aizbildņu iecelšana. (b) attiecībā uz bērnu ir izdots rīkojums par dzīvesvietu, kurā nosaukts bērna vecāks vai aizbildnis, kas gājā bojā, kamēr rīkojums bija spēkā.)	5. Appointment of guardians. (b) a parent, guardian or special guardian of the child was named in a child arrangements order as a person with whom the child was to live and has died while the order was in force. (5. Aizbildņu iecelšana. (b) vecāks, aizbildnis vai īpašais bērna aizbildnis tika nosaukts rīkojumā par bērna ikdienu un izmitināšanu par personu, ar kuru bērnam jādzīvo, un ir gājis bojā, kamēr rīkojums bija spēkā.)
8. Residence, contact and other orders with respect to children. (Rīkojumi par bērnu dzīvesvietu, saskari un citi rīkojumi /)	8. Child arrangements orders and other orders with respect to children. (Rīkojumi par bērnu izmitināšanu un ikdienu un citi rīkojumi .)

3. tabulā apskatītie piemēri ilustrē pantu teksta izmaiņas, kuru rezultātā pantu tekstā tiek ieviesti jauna speciālā bērnu tiesību leksika. Pirmajā piemērā ir redzams Latvijā pretrunīgi vērtējais civilo partnerattiecību juridiskais statuss, kura panta tekstā *civilie partneri* (*civil partners*) tiek pielīdzināti juridiski oficiālā laulība esošiem partneriem. Otrajā piemērā (b) apakšpunkts ir pārfrāzēts un papildināts ar jaunām speciālās leksikas vienībām *special guardian* (*īpašais aizbildnis*), *child arrangements order* (*rīkojums par bērna izmitināšanu un ikdienu*), kā arī šis pants ir plašāk izvērsti, mainot tā juridisko funkciju (panta darbība vairs netiek ierobežota ar *parent or guardian* (*vecāks vai aizbildnis*), bet tiek vispārināta ar *a person* (*persona*)). Trešajā piemērā ir redzamas speciālās leksikas izmaiņas, kuru rezultātā tādas speciālās leksikas vienības kā *residence order* (*rīkojums par dzīvesvietu*) un *contact order* (*rīkojums par saziņu*) tiek aizstāti ar vienu speciālās leksikas vienību *child arrangement orders* (*rīkojumi par bērna izmitināšanu un ikdienu*). Jaunākajās likuma redakcijās ieviestās speciālās leksikas vienības parāda, kā Apvienotās Karalistes sabiedrība no ģimeņu sodīšanas par bērnu

tiesību pārkāpumiem ar bērnu izņemšanu no ģimenes pāriet uz citu modeli, kurā galvenais uzsvars tiek likts uz atbalsta sniegšanu ģimenēm. To apstiprina ne tikai ieviestās speciālās leksikas vienības, bet arī likuma priekšvārdā minētais par to, ka tiesai vienmēr ir jāatceras, ka vecāku dalība un klātbūtne bērna dzīvē ir uzskatāma par būtiski svarīgu bērna labklājībai, ja vien fakti neliecina par pretējo (CA 1989). 2004. gadā tiek pieņemti būtiski CA 1989 papildinājumi, kuru iemesls ir Viktorijas Klimbī (*Victoria Climbié*) nāve. Šī nāves gadījuma izmeklēšanas, kuru vadīja lords Viljams Lamings (*William Herbert Laming*), rezultātā tika secināts, ka policija, veselības aprūpes dienesti un sociālais dienests neizmantoja vismaz 12 iespējas novērst bērna nāvi. Izmeklēšanas rezultātā tika uzsākta "Every Child Matters" (Katrs bērns ir svarīgs) iniciatīva, kuras mērķis ir nodrošināt jebkuram bērnam drošu patvērumu, iespēju būt veselīgam, baudīt dzīvi un sasniegt rezultātus, sniegt pozitīvu ieguldījumu sabiedrības attīstībā un sasniegt finansiālu labklājību.

Likumā "2004 Children Act" tiek ieviests jauns amats *children's commissioner* (burtiski tulkojot, *bērnu komisārs*), kura pienākumi ir aprakstīti zemāk:

- konsultēt personas, kas veic ar bērniem saistītas darbības vai darbības, kas ietekmē bērnus, kā veikt attiecīgas darbības, ievērojot bērnu tiesības;
- motivēt minētās personas ņemt vērā bērnu viedokli un intereses;
- informēt ministru (Secretary of State) par bērnu tiesībām, viedokli un interesēm;
- izvērtēt valdības piedāvāto politiku un tiesību aktu izmaiņu ietekmi uz bērnu tiesībām;
- informēt Apvienotās Karalistes parlamentu par jebkādiem bērnu tiesību pārkāpumiem;
- izmeklēt ar bērniem saistīto sūdzību iesniegšanas procedūru pieejamību un efektivitāti;
- analizēt un uzraudzīt bērnu atbalsta pakalpojumu pieejamību un efektivitāti;
- izskatīt citus ar bērnu interesēm vai tiesībām saistītos jautājumus;
- uzraudzīt ANO Bērnu tiesību konvencijas ieviešanu Apvienotajā Karalistē;
- publicēt ziņojumus par jebkuru šeit veikto jautājumu izmeklēšanu vai analīzi. (CA 2004)

2014. gadā tiek pieņemts likums "Children and Families Act 2014" jeb CFA 2014 (2014. gada bērnu un ģimeņu likums), kas nodrošina plašāku aizsardzību riskiem pakļautiem bērniem, kā arī bērniem, kuru vecāku laulība atrodas šķiršanās procesā. Tiek ieviesta jauna atbalsta sistēma bērniem ar invaliditāti un īpašām izglītības vajadzībām. Šis likums ievieša izmaiņas arī adoptācijas sistēmā, ļaujot bērniem adoptēt ātrāk un ieviešot prasību bērnu tiesību lietas izskatīt 26 nedēļu laikā (CFA 2014). CFA 2014 nosaka visu bērnu tiesību aizsardzībā iesaistīto organizāciju pienākumus, balstoties uz iepriekš izskatīto bērnu tiesību aizsardzības lietu rezultātiem. Šī likuma mērķis ir nodrošināt to, ka kļūdas, kuru rezultāts ir bijis nāvējošs vai kaitējošs bērnam, vairs neatkārtotos, bet visas iesaistītās valsts iestādes rīkotos savu iespēju robežās tā, lai pēc iespējas ātrāk sniegtu palīdzību bērnam.

2017. gadā tiek ieviests likums "Children and Social Work Act 2017" jeb CSWA 2017 (2017. gada likums par bērniem un sociālo darbu), kas ievieša jaunu bērnu tiesību aizsardzības principu apkopojumu "Corporate parenting principles" ("Korporatīvās audzināšanas principi"),

jaunu bērnu tiesību ievērošanas uzraudzības struktūrvienība “Child Safeguarding Practice Review Panel” (“Bērnu aizsardzības praksi uzraugošā komisija”), trauksmes cēlāju aizsardzības noteikumus, kā arī virkni citu izmaiņu un papildinājumu (CSWA 2017). Šis īsais pārskats par bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktiem Apvienotajā Karalistē sniedz ieskatu galvenajos tiesību aktos un notikumos, kas veidoja mūsdienu bērnu tiesību aizsardzības sistēmu Apvienotajā Karalistē. Pārskats ilustrē sabiedrības domāšanas izmaiņas 200 gadu laikā no brīža, kad bērns tiek uzskatīts par lētu darbaspēku, līdz mūsdienām, kad par bērnu tiesību aizsardzību visos līmeņos rūpējas dažādas valsts iestādes un nevalstiskās organizācijas. Šīs izmaiņas ir novērojamas un ietekmē arī šīs jomas speciālo leksiku, jo tiek ieviesti jauni juridiski jēdzieni, amati, rīki un formulējumi. Pirmie bērnu tiesību aizsardzības tiesību akti 19. gadsimtā saturēja vispārīgās leksikas vienības, kas tika izmantotas kā speciālās leksikas vienības (piem., *guardian*), bet tieslietu sistēmas attīstības gaitā Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības diskursā tiek ieviests aizvien vairāk bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību, piemēram, *child care plan (bērna aprūpes plāns)*, *core assessment (pamatnovērtējums)*, *Childrens comissioner (bērnu komisārs)*, *child in need (grūtībās nonācis bērns)*, *parental responsibility (vecāku atbildība)*, *life story work (darbs pie bērna identitātes veidošanas)*, *looked-after children (pašvaldības aprūpē esošie bērni)*. Jāpiebilst, ka šīs jaunieviestās speciālās leksikas vienības bieži vien tiek izmantotas tikai bērnu tiesību aizsardzības kontekstā. Nākamajā apakšnodaļā tiek salīdzinātas bērnu tiesību aizsardzības sistēmas Latvijā un Apvienotajā Karalistē.

1.3. Bērnu tiesību attīstības Latvijā un Apvienotajā Karalistē salīdzinājums

Šajā apakšnodaļā tiek sniegts kopsavilkums par apakšnodaļās 1.1 un 1.2 sniegto pārskatu. Pirmkārt, jāņem vērā, ka Apvienotā Karaliste bija pirmā valsts, kurā 19. gadsimtā tiesību aktu līmenī tika noteikti ierobežojumi bērnu nodarbināšanai, bet tajā pašā laikā Latvijas teritorijā spēkā bija Krievijas Impērijas tiesību akti, kas noteica bērnu tiesību aizsardzību. Šī atšķirīgā vēsturiskā situācija ietekmēja abu valstu tiesību sistēmu un bērnu tiesību aizsardzības attīstību kopumā, par ko liecina lielā tiesību aktu skaita atšķirība starp Apvienoto Karalisti un Latviju. Starptautiskā līmenī, abas valstis ir pievienojušās ANO Bērnu tiesību konvencijai, kā rezultātā abās bērnu tiesību aizsardzības sistēmās tiek ievērots viens princips – “bērna labākās intereses”, kā arī tiek atvieglota tiesībsargājošo iestāžu sadarbība starptautiskā līmenī. Abu valstu bērnu tiesību aizsardzībā piedalās arī nevalstiskās organizācijas, taču Apvienotajā Karalistē tām tiek dotas ar likumu noteiktas pilnvaras un pienākumi, kā rezultātā Apvienotajā Karalistē nevalstiskās organizācijas aktīvi piedalās un ietekmē tiesību aktu izstrādi un ieviešanu, savukārt Latvijā NVO ir neatkarīga nozares eksperta loma, kas izsaka savu viedokli, bet tiešu ietekmi nerada.

Raksturojot abu sistēmu atšķirības, jāņem vērā arī iedzīvotāju skaita un etniskā sastāva atšķirības, ģeogrāfiskais novietojums, valsts labklājības līmenis un dažādu saskarsmes kultūru ietekme. Atšķirības bērnu tiesību aizsardzībā abās valstīs parāda speciālās leksikas vienības angļu valodā, kurām latviešu valodā nav juridiska ekvivalenta, piemēram, *Children's*

comissioner, placement order un special guardian. Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības sistēmai raksturīga pazīme ir tāda, ka pēc traģiskiem bērnu tiesību pārkāpumiem notiek padziļināta šo pārkāpumu izmeklēšana, kā rezultātā tiek ieviestas pārmaiņas, lai līdzīga traģiska situācija neatkārtotos, savukārt Latvijā netiek novērotas tiesību aktu izmaiņas, kuru tiešais iemesls būtu traģiski gadījumi ar bērniem.

Novērotās bērnu tiesību attīstības tendences abās valstīs ir līdzīgas, t.i., laika gaitā abu valstu likumdevēju pieņemtie likumi ilustrē aptuveni līdzīgu abu valstu sabiedrību izpratni par bērnu pēc būtības un tā tiesībām, ko apliecina līdzīgie bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktu mērķi, speciālā leksika un atbildīgās organizācijas. Abās valstīs notiek konsekventa darbība pie bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktu izstrādes, ko apliecina regulāri tiesību aktu papildinājumi un jaunu tiesību aktu ieviešana, kā arī notiek sadarbība starp abu valstu atbildīgajiem dienestiem.

Pēc šajā nodaļā sniegtā izklāsta ir iespējams izteikt pieņēmumu, ka ilgāk spēkā esoša bērnu tiesību aizsardzības sistēma satur lielāku bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktu un speciālās leksikas vienību skaitu, salīdzinot ar gadu izteiksmē “jaunāku” bērnu tiesību aizsardzības sistēmu. Šis pieņēmums norāda uz iespēju papildināt speciālās leksikas klāstu, par piemēru izmantojot citās valstīs ieviestās speciālās leksikas vienības. Taču speciālās leksikas vienības ir atkarīgas no diskursa, kurā tās tiek lietotas. Lai gūtu pilnvērtīgu priekšstatu par speciālās leksikas attīstību, nepieciešams veikt bērnu tiesību aizsardzības diskursa analīzi.

Pirms veikt diskursa analīzi, tika aprakstīti analizējamo tiesību aktu atlases kritēriji. Šie tiesību aktu atlases kritēriji tiek izmantoti pētījuma materiāla atasei, kā arī bērnu tiesību aizsardzības diskursu un speciālās leksikas attīstības tendenču salīdzināšanai.

1.4. Tiesību aktu atlases kritēriji un atlasītie tiesību akti

Speciālās leksikas attīstības tendenču analīzi ir iespējams veikt patiecoties plašai tiesību aktu vēsturisko redakciju pieejamībai Latvijā un Apvienotajā Karalistē, kas ļauj salīdzināt tiesību aktu tekstus no bērnu tiesību juridiskajiem pirmsākumiem līdz mūsdienām un iegūt izpratni par speciālās leksikas attīstības tendencēm abās valstīs. Šajā promocijas darbā apskatīti bērnu tiesību aizsardzības tiesību akti Latvijas teritorijā no šādiem periodiem: no 1864. līdz 1918. gadam, 1918. gada līdz 1940. gadam, no 1991. gada līdz 2023. gadam. Apvienotās Karalistes tiesību akti tika atlasīti atbilstoši šiem periodiem un to tematikai, lai tos būtu iespējams salīdzināt ar Latvijas Republikas tiesību aktiem. Padomju okupācijas periodā spēkā esošie tiesību akti netiek izskatīti, jo tie netika pārņemti šodien Latvijas Republikā spēkā esošajos bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktos. Līdz ar Latvijas neatkarības atjaunošanu tika atjaunota “Civillikuma” redakcija, kas bija spēkā pirms Padomju okupācijas. Iespējams, ka Padomju Savienības periodā spēkā esošajiem bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktiem ir ietekme uz mūsdienu Latvijas bērnu tiesību aizsardzības jomu, taču šī iespējamā ietekme netiek skatīta tāpēc, ka okupācijas periodā pieņemtie tiesību akti nav spēkā un neietekmē promocijas darbā apskatītos tiesību aktus. Savukārt, Krievijas Impērijas laikā, 1864. gadā pieņemtais

tiesību aktu kopojums “Vietējo civillikumu kopojums” (turpmāk VCK) ir viens no Latvijas Republikas bērnu tiesību pirmavotiem, kas tika tulkots latviešu valodā un izdots 1928. gadā, kā arī VCK panti ir joprojām atrodamī arī mūsdienu “Civillikuma” versijā.

Mūsdienās Latvijā spēkā ir trīs atsevišķi bērnu tiesību aizsardzības likumi (“Bērnu tiesību aizsardzības likums”, “Bāriņtiesu likums”, “Jaunatnes likums”) un Latvijas Republikas “Civillikuma” 1. daļa “Ģimenes tiesības”. BTAL stājās spēkā 1998. gada 22. jūlijā, “Bāriņtiesu likums” stājās spēkā 2007. gada 1. janvārī, LRJL stājās spēkā 2009. gada 1. janvārī, bet LRCL tika pieņemts 1937. gada 28. janvārī un stājās spēkā 1993. gada 1. septembrī.

Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstības tendenču analīzei Apvienotajā Karalistē izvēlēti tiesību akti, kas pēc to nozīmīguma un ieviešanas laika ir salīdzināmi ar Latvijas tiesību aktiem. Visos apskatītajos laika posmos Apvienotajā Karalistē bērnu tiesības regulējošo tiesību aktu skaits pārsniedz Latvijā esošo tiesību aktu skaitu, piemēram, informatīvajā izdevumā “An introduction to child protection legislation in the UK” ir minēti 133 bērnu tiesības regulējoši tiesību akti (UKP 2024). Jāpiebilst, ka bērnu tiesību aizsardzības sistēmas efektivitāti un darbības kvalitāti nenosaka tiesību aktu skaits. Tomēr, piemēram, Latvijas Republikas bijusi labklājības ministre Ramona Petraviča atzina Latvijā esošās sistēmas trūkumus: “Bērnu tiesību aizsardzības mehānisms bez būtiskiem uzlabojumiem Latvijā pastāv kopš 2005. gada. Tas ir ierūsējis un nestrādā pilnvērtīgi. Pienācis laiks pievērsties tā nopietnai reformai.” (LVP 2019)

Šajā promocijas darbā ekscerpētais materiāls tika iegūts no kopumā sešiem tiesību aktiem: trīs tiesību akti latviešu valodā – “Latvijas Republikas Civillikuma 1. daļa. Ģimenes tiesības”, “Bērnu tiesību aizsardzības likums”, “Jaunatnes likums”, un trīs tiesību akti angļu valodā – “Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889”, “Children and Young People Act 1933” un “Children Act 1989”. Šajā promocijas darbā netiek apskatīts Latvijas Republikas “Bāriņtiesu likums” tā šaurā mērķa dēļ: “Likuma mērķis ir noteikt bāriņtiesas izveidošanas principus un kārtību, bāriņtiesas kompetenci un darbības principus, kā arī bāriņtiesas lēmumu pieņemšanas un pārsūdzēšanas kārtību” (BTL 2023). Latvijas Republikas³ un Apvienotās Karalistes⁴ tiesību aktu vietnēs ir tehniska iespēja apskatīt dažādas tiesību aktu redakcijas, kas ļauj izsekot speciālo leksikas vienību izmaiņas laikā viena tiesību aktā, nosakot brīdi, kad konkrēta speciālās leksikas vienība tika ierakstīta tiesību aktos, kurā redakcijā tā piedzīvoja izmaiņas vai ar kuru redakciju tā tika izņemta no likuma. Salīdzinājumam izvēlēta pieeja kategorizēt speciālās leksikas vienības pēc tiesību aktiem, kuros tās ir atrodamas, apskatot katra konkrētā tiesību akta speciālās leksikas vienības atbilstoši trim kategorijām. Tiesību akti salīdzinājumam atlasīti pēc šādiem kritērijiem:

- 1) **pieņemšanas gads** – ņemot vērā lielo bērnu tiesību aizsardzības likumu skaitu Apvienotajā Karalistē, salīdzinoša pētījuma veikšanai Apvienotās Karalistes tiesību akti atlasīti hronoloģiski atbilstoši Latvijas bērnu tiesību aizsardzības aktiem. 1937. gadā

---

³ www.likumi.lv

⁴ www.legislation.gov.uk

pieņemtā Latvijas Republikas “Civillikuma” “1. daļa. Ģimenes tiesības” hronoloģiski atbilst Apvienotās Karalistes likumam “Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889”, jo šī “Civillikuma” daļa ir sākotnēji balstīta uz Krievijas Impērijas 1864. gada “Vietējo civillikumu kopojuma” tulkojuma un satur tā pantus. Nākamais likumu pāris ir 1998. gadā pieņemtais “Bērnu tiesību aizsardzības likums” un 1989. gadā pieņemtais “Children Act 1989”. Neskatoties uz gandrīz 10 gadu atšķirību starp abu likumu pirmajām redakcijām, šodien abi šie likumi joprojām tiek papildināti un ir saturiski līdzīgi. Trešais likumu pāris ir 1933. gadā pieņemtais “Children and Young People Act 1933”, kas 2008. gadā tika papildināts ar “Children and Young Persons Act 2008” un 2008. gadā pieņemtais LR “Jaunatnes likums”. Starp šī likumu pāra sākotnējām redakcijām pastāv lielākā hronoloģiskā atšķirība, taču uz promocijas darba tapšanas brīdi abi tiesību akti tiek papildināti, ļaujot sekot speciālās leksikas izmaiņām. Šis kritērijs nodrošina iespēju ielūkoties abu valstu attiecīgajiem hronotopiem raksturīgajām situācijām, kas ilustrē konkrētā laika perioda reālijas ne tikai valodā, bet arī sabiedrībā kopumā.

- 2) **tiesību akta mērķis** – Šis kritērijs tiek izmantots, lai nodrošinātu speciālās leksikas lietojuma un attīstības salīdzināmību, t.i., tiesību akti ar līdzīgiem mērķiem satur līdzīgas speciālās leksikas vienības. Tiesību aktu mērķi ir norādīti to priekšvārdā vai atbilstošajā pantā. “Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889” un “Civillikuma” “1. daļa. Ģimenes tiesības” likumu mērķi nav definēti atsevišķi, bet tiem ir līdzīgs tematiskais segums, kas plašāk tiek aprakstīts pie katra likuma analīzes. LRJL mērķis jaunākajā redakcijā ir “uzlabot jauniešu dzīves kvalitāti, veicinot viņu iniciatīvas, darba tikumu un patriotismu, līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, kā arī atbalstot darbu ar jaunatni”. Šis mērķis līdzinās CYPA 1933 2008. gada pieņemtajā papildinājumā norādītajam mērķim “noteikt sociālo pakalpojumu nodrošināšanu jauniešiem, noteikt jauniešu aprūpes standartus, kas jānodrošina valsts iestādēm un aģentūrām, regulēt adopcijas jautājumus un citus ar jauniešiem saistītos jautājumus” (CYPA 2008). Jāpiemin, ka, saskaņā ar abās valstīs spēkā esošajiem tiesību aktiem, jaunieši joprojām ir bērni, kas nozīmē to, ka arī šis tiesību aktu pāris ir uzskatāms par piederīgu bērnu tiesību aizsardzības diskursam un satur tā speciālo leksiku. Lielā apjoma dēļ un salīdzinājumam LR “Bērnu tiesību aizsardzības likuma” (BTAL) un “Children Act 1989” (CA 1989) mērķi ir attēloti 4. tabulā.

4. tabula. BTAL un CA 1989 mērķi

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 44. redakcija, 2023. gads.	Children Act 1989, 15. redakcija, 2023. gads.
(1) Šā likuma uzdevums ir noteikt bērna tiesības, brīvības un to aizsardzību, ņemot vērā, ka bērnam kā fiziski un intelektuāli nenobriedušai personai vajadzīga īpaša aizsardzība un gādība.	An Act to reform the law relating to children; to provide for local authority services for children in need and others; to amend the law with respect to children s homes, community homes, voluntary homes and voluntary organisations; to make provision with respect to fostering, child minding and day care for
(2) Šis likums regulē arī pamatnosacījumus, saskaņā ar kuriem kontrolējama bērna uzvedība un	

nosakāma viņa atbildība, tas reglamentē vecāku un citu fizisko un juridisko personu, kā arī valsts un pašvaldību tiesības, pienākumus un atbildību par bērna tiesību nodrošināšanu, nosaka bērna tiesību aizsardzības sistēmu un tās darbības tiesiskos principus.	young children and adoption; and for connected purposes.
(3) Bērna tiesību aizsardzība ir valsts politikas sastāvdaļa. Valsts un pašvaldības organizē un kontrolē bērna tiesību aizsardzību visā valsts teritorijā.	(Likums, kura mērķis ir ieviest reformas likumā saistībā ar bērniem; nodrošināt pašvaldības pakalpojumus grūtbās nonākušiem bērniem un citām personām; ieviest izmaiņas likumā saistībā ar bērnu namiem, kopienas namiem, brīvprātīgo nodrošinātām dzīvesvietām un brīvprātīgo organizācijām; ieviest noteikumus saistībā ar bērnu audžu aprūpi, bērnu pieskatīšanu un aprūpi maziem bērniem, kā arī adopciju; un citiem saistītiem nolūkiem).

Salīdzinot abos tiesību aktos norādītos mērķus, redzams, ka abi tiesību akti nosaka vairākas jomas, kas attiecas uz bērniem un to tiesībām, kā arī nosaka citu pušu atbildību pret bērniem un bērnu tiesību aizsardzības sistēmas darbību kopumā. Abi mērķi, tāpat kā abi likumi, nav identiski pēc satura, taču, ņemot vērā salīdzinoši mazo bērnu tiesību aizsardzības likumu skaitu Latvijā, šie ir pēc saviem mērķiem līdzīgākie tiesību akti. Līdzības un atšķirības starp abu likumu mērķiem un pantiem, kas nosaka šo mērķu sasniegšanu, sniedz ieskatu speciālās leksikas vienību izmaiņās abās valstīs.

3) **speciālās leksikas vienības** – tika atlasīti tiesību akti, kas satur tematiski līdzīgas bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienības un to definīcijas, ļaujot izsekot speciālās leksikas vienību lietojuma un definīciju izmaiņām dažādās tiesību aktu redakcijās, lai veiktu tālāku attīstības salīdzinājumu. Atbilstoši abiem augstāk minētajiem kritērijiem izveidotajos tiesību aktu pāros atrodamās speciālās leksikas vienības tiek salīdzinātas ar pēc nozīmes tuvām vai līdzīgām speciālās leksikas vienībām. Katrā tiesību aktā atrodamās speciālās leksikas vienības tiek apskatītas atbilstošajās sadaļās tālāk promocijas darbā, sniedzot novēroto speciālās leksikas vienību izmaiņu aprakstu.

Veiktā analīze ilustrē, kā laika gaitā ir mainījušās Latvijas bērnu tiesību leksikas vienības, kā arī speciālās leksikas vienību lietojumu pantos, ļaujot to salīdzināt ar Apvienotās Karalistes Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību definīciju un lietojuma izmaiņām. 5. tabulā ir sniegti piemēri speciālās leksikas vienību izmaiņu kategorijām. Piemēri ir ekscerpēti no BTAL pamata redakcijas un pašlaik spēkā esošās redakcijas.

5. tabula. BTAL speciālās leksikas definīcijas

Speciālās leksikas vienība	Definīcija 1. redakcijā, 1998. gads	Definīcija 44. redakcijā, 2023. gads	Komentārs
Bārenis (1. kategorija)	bērns, kura vecāki ir miruši vai likumā noteiktajā kārtībā atzīti par mirušiem	bērns, kura vecāki ir miruši vai likumā noteiktajā kārtībā atzīti par mirušiem	Speciālās leksikas vienība, kuras definīcijā izmaiņas atbilstošajā laika periodā nav notikušas (1. kategorija) ⁵ .

⁵ Kategoriju apraksts sniegts 5. lpp.

Bez vecāku gādības palicis bērns (2. kategorija)	bērns, kura vecāki atrodas bezvēsts prombūtnē, nav zināmi vai ilgstošas slimības dēļ nespēj realizēt vecāku varu vai kura vecākiem pārtraukta vai atņemta vecāku vara	bērns, kura vecāki nav zināmi, ir pazuduši vai ilgstošas slimības dēļ nespēj realizēt aizgādību vai kura vecākiem pārtrauktas vai atņemtas aizgādības tiesības	Šī speciālās leksikas vienības definīcija ir piedzīvojusi izmaiņas definīcijas tekstā (bezvēsts prombūtnē aizstāta ar ekvivalentu, vecāku vara aizstāta ar aizgādību), bet juridiskā būtība ir palikusi nemainīga (2. kategorija).
Atbalsta ģimene (3. kategorija)	ģimene, kas bērna aprūpē un audzināšanā sniedz atbalstu ģimenei, kurā ir hroniski slims bērns, nepilnai ģimenei, daudzbērnu ģimenei vai ģimenei, kurai nav pietiekamu prasmju un iemaņu bērna aprūpē un audzināšanā	ģimene, kas bērna aprūpē sniedz atbalstu citai ģimenei, pamatojoties uz pašvaldības sociālā dienesta veiktu izvērtējumu par atbalsta nepieciešamību	Šajā speciālās leksikas vienībā ir novērojamas izmaiņas gan juridiskajā būtībā, gan tekstā (3. kategorija). Juridiskās būtības izmaiņas ir pašvaldības sociālā dienesta noteikšana par atbildīgo pusi atbalsta nepieciešamības noteikšanā. Jaunākajā panta definīcijas tekstā vairs nav uzskaitījuma par apstākļiem, kas ļauj ģimenei saņemt atbalstu.

Tālāk ir norādītas divu līdzīgu speciālās leksikas vienību vecāku pienākumi pret bērnu un *parental responsibility* (vecāku atbildība) definīcijas. Abas definīcijas ir ekscerpētas no atbilstošo tiesību aktu jaunākajām redakcijām, kas ir spēkā 2023. gadā. Šo definīciju salīdzinājums ir sniegts ar mērķi ilustrēt promocijas darba tālākajās nodaļās veikto salīdzinājumu. Šis piemērs atšķiras no iepriekšējā piemēra ar to, ka šajā gadījumā tiek salīdzinātas izmaiņas, kas notikušas divās tuvu ekvivalentās speciālās leksikas vienībās. Šis salīdzinājums sniedz priekšstatu par katrā valstī notiekošajiem izmaiņu procesiem, līdzībām un atšķirībām.

- a) “Vecāku pienākumi pret bērnu — vecāki ir bērna dabiskie aizbildņi (likumiskie pārstāvji). Viņu pienākums ir aizstāvēt bērna tiesības un ar likumu aizsargātās intereses.” (BTAL, 24.1, 2023. gadā spēkā esošā redakcija)
- b) “In this Act “parental responsibility” means all the rights, duties, powers, responsibilities and authority which by law a parent of a child has in relation to the child and his property.” (Šajā likumā “vecāku atbildība” nozīmē visas tiesības, pienākumus, varu, atbildību un autoritāti, ko likums piešķir bērna vecākam attiecībā uz konkrēto bērnu un tā īpašumu) (CA 1989, 3.1, 2023. gadā spēkā esošā redakcija).

Abas šīs speciālās leksikas vienības nosaka vecāku pienākumus pret bērniem, taču pastāv atšķirības, kas jāņem vērā. Piemēram, vecāku pienākums pret bērniem tiek minēts vecāku

pienākums aizstāvēt bērna tiesības un intereses, bet *parental responsibility* definīcijā tiek minēti visi pienākumi (*duties*), kas izriet no likuma. Abas speciālās leksikas ir definētas ar atšķirīgu formulējumu (“vecāku pienākums ir...” un “vecāku atbildība – tiesības, pienākumi utt., ko piešķir likums”), kā arī latviešu valodā *vecāki* ir daudzskaitlī, bet angļu valodā izmantots vienskaitlis *a parent* (vecāks). Neskatoties uz valodiskajām atšķirībām, juridiski abas definīcijas uzliek vecākiem vai vecākam rūpēties par bērnu un tā interesēm, tāpēc, atsaucoties uz juridisko būtību, abas šīs speciālās leksikas vienības ir uzskatāmas par daļēji ekvivalentām.

Promocijas darbā tiek apskatītas šo definīciju sākotnējās versijas atbilstošo tiesību aktu pirmajās redakcijās un pēc tam tiek noteiktas spēkā esošās un sākotnējās versijas atšķirības, kas tiek dalītas jau iepriekš pieminētajās kategorijās. 6. tabulā sniegts salīdzinājuma piemērs. Šī pieeja sniedz iespēju izsekot bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstības tendencēm abās valstīs.

6. tabula. Vecāku pienākumi pret bērnu un vecāku atbildība

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 1. redakcija, 1998. gads.	Bērnu tiesību aizsardzības likuma 44. redakcija, 2023. gads.	Children Act 1989, 1. redakcija, 1991. gads.	Children Act 1989, 15. redakcija, 2023. gads.
24.pants. Vecāku pienākumi pret bērnu (1) Atbilstoši Civillikuma noteikumiem vecāku pienākums ir samērā ar mantisko un sabiedrisko stāvokli rūpēties par sava bērna dzīvību un labklājību, sagādāt viņam uzturu, tas ir, dot ēdienu, pajumti, apģērbu, kopt, audzināt un skolot viņu.	24.pants. Vecāku pienākumi pret bērnu (1) Atbilstoši Civillikuma noteikumiem vecāku pienākums ir rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās.	3 Meaning of “parental responsibility”. (1) In this Act “parental responsibility” means all the rights, duties, powers, responsibilities and authority which by law a parent of a child has in relation to the child and his property. (Šajā likumā “vecāku atbildība” nozīmē visas tiesības, pienākumus, varu, atbildību un autoritāti, ko likums piešķir bērna vecākam attiecībā uz konkrēto bērnu un tā īpašumu.)	3 Meaning of “parental responsibility”. (1) In this Act “parental responsibility” means all the rights, duties, powers, responsibilities and authority which by law a parent of a child has in relation to the child and his property. (Šajā likumā “vecāku atbildība” nozīmē visas tiesības, pienākumus, varu, atbildību un autoritāti, ko likums piešķir bērna vecākam attiecībā uz konkrēto bērnu un tā īpašumu.)

6. tabulā apskatītā speciālās leksikas definīcija angļu valodā izmaiņas 32 gadu laikā nav notikušas, kas atbilst 1. kategorijai (nav izmaiņu tekstā un juridiskajā būtībā), bet latviešu valodā apskatītā definīcija 25 gadu laikā ir piedzīvojusi valodiskas un juridiskas izmaiņas (3. izmaiņu kategorija). Konkrēts vecāku pienākumu uzskaitījums (dot ēdienu, pajumti, apģērbu utt.) ir aizstāts ar plašāku formulējumu “rūpēties par bērnu un viņa mantu”, kā arī ieviests jauns vecāku pienākums “pārstāvēt bērnu personiskajās un mantiskajās attiecībās”. Definīcija angļu pamata redakcijā ir vispārīga, nesatur konkrētus uzskaitījumus, bet gan vispārinājumus, piemēram, “all the rights, duties, powers, responsibilities” (visas tiesības, visi pienākumi, visa

vara). Savukārt definīcijas latviešu valodā sākotnējā versija satur konkrētu pienākumu uzskaitījumu “dot ēdienu, uzturu, pajumti, apģērbu, kopt, audzināt viņu”. Jaunākajā šīs definīcijas redakcijā konkrēto darbību uzskaitījums tiek aizstāts ar vispārinājumu “rūpēties par bērnu un viņa mantu”. Abu definīciju jaunākās redakcijas ir vispārinātas, kas nodrošina plašākas juridiskās funkcijas, salīdzinot ar konkrētu uzskaitījumu, kas ierobežo juridisko funkciju minētā uzskaitījuma robežās. Šis salīdzinājums ilustrē tendenci uz speciālo leksikas vienību definīciju paplašinājumu un vispārinājumu, lai juridiski būtu iespējams šīs definīcijas piemērot pēc iespējas plašākam gadījumu klāsta, vienlaikus saglabājot to sākotnējo juridisko funkciju.

Speciālās leksikas attīstības analīzei būtiski svarīga ir tiesību aktu tekstu un speciālās leksikas definīciju formulējuma vēsturiskā izsekojamība, kas ļauj novērot izmaiņas. Piemēram 7. tabulā zemāk ir sniegtas LR “Civillikuma” 1. daļas “Ģimenes tiesības” III. nodaļas “Personas, ko var iecelt par aizbildņiem” 241. panta definīcijas.

7. tabula. LRCL 241. pants

1928. gada “Vietējo civillikumu kopojuma” 313. pants	LR “Civillikuma” 1. daļas III. nodaļas 241. pants, 2023. gads.
241. Bāriņu tiesai pienākas vispār nepielaist pie aizbildnības, bet, kad jau iecelšana notikusi, atcelt no aizbildnības visus tos, no kuru pārvaldības varētu sagaidīt kādu zaudējumu nepilngadīgajam.	241. Bāriņtiesai pienākas vispār nepielaist pie aizbildnības, bet, ja iecelšana jau notikusi, atcelt no aizbildnības visus tos, no kuru pārvaldības varētu draudēt kāds zaudējums nepilngadīgajam vai ciest viņa intereses.

Šis pants tika publicēts 1928. gada “Vietējo civillikumu kopojuma” tulkojumā latviešu valodā un joprojām ir spēkā 2023. gada LR “Civillikuma” redakcijā. Kā redzams, panta juridiskā būtība nav mainījusies, speciālās leksikas vienības aizbildnība un nepilngadīgais ir saglabājušas savu nozīmi, bet speciālās leksikas vienība *bāriņu tiesa* ir kļuvusi par salikteni *bāriņtiesu*. Šī panta jaunākajā redakcijā “kad” tiek aizstāts ar “ja”, bet “sagaidīt zaudējumu” kļūst par “draudēt kāds zaudējums”. Šīs izmaiņas ir pieskaitāmas otrajai kategorijai, jo notikušas tikai valodiskas izmaiņas, kas nemaina panta juridisko funkciju.

Tiesību aktu pantu vēsturisko versiju salīdzinājums paver plašas iespējas pētniecībai, piemēram, ir iespējams noteikt juridisko izmaiņu, kas aprakstītas pantos, skaitu un veidu konkrētā laika periodā, var noteikt valodisko izmaiņu skaitu un veidu, kā rezultātā ir iespēja veikt padziļinātus pētījumus no dažādiem skatu punktiem un dažādās nozarēs, piemēram, vēsturē, jurisprudencē vai valodniecībā.

2. Bērnu tiesību aizsardzības diskurss

2.1. Diskurss un diskursa analīze

Iepriekšējā nodaļā aprakstītā bērnu tiesību aizsardzības vēstures un speciālā leksikas attīstība ir daļa no bērnu tiesību aizsardzības diskursa, kas tiek plašāk apskatīts šajā nodaļā. Bērnu tiesību aizsardzības diskursa definēšanai vispirms ir jānosaka diskursa definīcija un jādefinē tā žanri, kā arī bērnu tiesību aizsardzības diskursa žanra pazīmes, kas tiks izmantotas tālākam Latvijas un Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības diskursu salīdzinājumam. Pēc teorētisko materiālu apkopošanas, šajā nodaļā tiek definēti diskursa, diskursa analīzes un vēsturiskās diskursa analīzes jēdzieni, raksturots institucionālā diskursa žanrs un juridiskā diskursa apakšžanrs, kurā ietilpst arī bērnu tiesību aizsardzības diskurss, kā arī tiek apskatītas minēto žanru pazīmes to tālākam salīdzinājumam. Tālāk tiek definēti promocijas darbā izmantotie jēdzieni: diskurss, diskursa analīze, institucionālais diskurss, juridiskais diskurss un bērnu tiesību diskurss, kā arī sniegts pārskats par freimu teoriju un vēsturisko diskursa analīzi.

Termins diskurss ir cēlies no latīņu valodas vārda *discursus* ('skriešana šurpu turpu'), (LLV 1955: 272). Par vienu no pirmajiem pētniekiem, kas aizsāka diskursa jēdziena izmantošanu valodniecībā, tiek uzskatīts Zēlīgs Heriss (*Zellig Harris*), kas 1952. gadā izvirzīja jautājumu: "Kā mēs varam pateikt, ka secīgu teikumu kopums ir teksts, ka šie teikumi ir saistīti viens ar otru un veido vienotu veselumu, nevis ir nesaistītu teikumu apkopojums?" (Harris 1952: 7). Atbilde uz šo jautājumu, pēc Z. Herisa domām, paskaidro struktūru, kas pastāv "virs teikuma". Šī struktūra ir raksturīga tekstiem, bet tā nebūtu novērojama nejauši izvēlētam teikumu kopumam, un šo struktūru Z. Hariss nodēvēja par diskursu (Harris 1952: 30).

Diskursa jēdziens tiek plaši izmantots dažādos pētījumos un nozarēs, piemēram, izglītībā, psiholoģijā, politikā, socioloģijā u. c, un katrā nozarē un pētījumā diskursa definīcija ir atšķirīga. Daudzās diskursa definīcijas ir iespējams iedalīt trīs pamatkategorijās: 1) diskurss ir viss, kas ir vairāk par teikumu; 2) diskurss ir valodas lietojums; un 3) diskurss ir plaša sociālā prakse, kas iekļauj nelingvistisko un nekonkrēto valodas lietojumu (Jaworski 1999: 151). Lielais dažādo definīciju skaits rada diskursa teorijā haosu un neskaitāmus pārpratumus (Wodak, Meyer 2009: 2–3), kā rezultātā katrā diskursa pētījumā ir atsevišķi jādefinē diskursa jēdziens konkrētajā kontekstā, kas ir arī viens no šī promocijas darba uzdevumiem. Līdz ar to šī uzdevuma izpildei tālāk ir sniegts īss vēsturisks pārskats par diskursa izpētes attīstību un tās galvenajām atziņām.

Būtisku diskursa teorijas attīstību 20. gadsimta 60. un 70. gados veicināja dažādās pieejas diskursa izpētei, kas pētīja sociālo faktoru (piem., labklājības līmenis, dzimums, etniskā izcelsme u.tml.) ietekmē novēroto lingvistisko daudzveidību, t.i., valodas atšķirības starp dažādām sociālajām grupām. Pateicoties Sjūzenas Ervīnes–Tripas (*Susan Ervin-Tripp*) un Viljama Labova (*William Labov*) pētījumiem valodas funkciju un daudzveidības analīze nonāca pie dažādu veidu diskursu izpētes, piemēram, saziņa starp bērnu un vecāku, starp ārstu un

pacientu, runas notikumiem tiesas sēdes laikā utt. Valodas daudzveidības analīze vienlaicīgi saskarās ar sociolingvistikā, valodas antropoloģiju un etnometodoloģiju, kas tiek izmantota dažādu sociālā diskursa veidu izpētē. Emils Benveniste (*Emile Benveniste*) diskursu definēja šādi: “Sasniedzot teikumu, mēs izejam no valodas lauka kā zīmju sistēmas un ieejam citā pasaulē, tādā pasaulē, kur valoda ir saziņas līdzeklis, kura izpausme ir diskurss” (Benveniste 1973: 110).

Mišels Fuko (*Michel Foucault*) 1972. gadā definēja diskursu šādi: “Diskurss ir līdzīgs ideoloģijai, jo tas sniedz sistēmisku domāšanas veidu par kādu konkrētu tēmu” (Foucault 1972: 55). Kā piemēru savai definīcijai M. Fuko minēja, ka kādas personas klasificēšanai atbilstoši homoseksuālas vai heteroseksuālas personas definīcijai, ir nepieciešams seksualitātes diskurss, kas satur pieņēmumus, skaidrojumus un sagaidāmās rīcības kopumu, kas minētajiem terminiem piešķir nozīmi (Foucault 1972: 40). M. Fuko norāda, ka katrs apgalvojums vienā vai otrā veidā aktualizē citus apgalvojumus, t.i., diskursa daļbnieki esošos tekstus pārceļ jaunās situācijās, radot pārmaiņas diskursā. (Foucault 1972: 74). Apkopojot, M. Fuko definē diskursu kā sistēmisku domāšanas veidu, kas satur dažādus sistēmas elementus un apgalvojumus par kādu konkrētu tēmu. Savukārt diskursa pārmaiņu autori ir paši tā daļbnieki, kas izmanto diskursā esošos tekstus jaunās situācijās.

20. gadsimta 80. gados raksti un runa tiek uzskatīti par divām nevienlīdzīgām diskursa sastāvdaļām. Šo abu daļu nevienlīdzību nosaka tas, ka ne katru runāto tekstu ir iespējams pārveidot rakstos, kā arī ne katru rakstīto tekstu ir iespējams pateikt skaļi (Gorelov 1987: 148). Šīs pieejas pētījumos diskurss tiek pētīts plašākā mērogā, apvienojot visu, kas tiek runāts un rakstīts. Teksts šaurākā nozīmē tiek uzskatīts par valodas materiālu, kas ir fiksēts fonogrāfiskā vai ideogrāfiskā veidā kādā no datu nesējiem. Šajā periodā Teins van Deiks (*Teun van Dijk*) diskursu definē šādi: “diskurss = teksts + konteksts” (van Dijk 1977: 205). Saskaņā ar šo definīciju, noteiktā diskursā ir iekļaujami teksti, kas bez konteksta nav uzskatāmi par attiecīgā diskursa sastāvdaļu, piemēram, ārsta atzinums vai bērna skolas liecība, kas tiek izmantoti tiesas procesā, kļūst par juridiskā diskursa sastāvdaļu. Līdzīgi diskursu vēlāk definē arī Normans Fērklo (*Norman Fairclough*), kas raksturo diskursu kā valodas mijiedarbību starp diskursu un citiem objektiem, elementiem un notikumiem (Fairclough 1995: 7).

Bērnu tiesību aizsardzības diskurss promocijas darba kontekstā tiek definēts kā “valodas lietojums (bērnu tiesību aizsardzības) kontekstā”, analizējot un klasificējot novērotās valodiskās un sociālas pazīmes bērnu tiesību aizsardzības diskursā. Piemēram, tiesību aktu tekstu juridiskā valoda ļauj apzīmēt šīs kategorijas tekstus un ar to palīdzību noteiktās lomas (tiesnesis, advokāts utt.) ar terminu “juridiskais diskurss”, bet diskursa daļbnieki (šajā gadījumā bērni un vecāki) piešķir diskursam bērnu tiesību aizsardzības kontekstu. Šī definīcija ļauj noteikt diskursa pētījuma lauku, kurā tiek vērota speciālās leksikas attīstība, bet diahroniskās diskursa analīzes metode ļauj vērot minētās speciālās leksikas attīstības izmaiņas laika gaitā.

2.1.1. Diskursa analīze

Diskursa pētījumi ir tiešā veidā saistīti ar diskursa analīzi. "Latvijas Nacionālajā enciklopēdijā" Alīna Romanovska šķirklī "diskursa analīze" definē šādi: "Diskursa analīze pēta valodas darbības un formas attiecības, kā arī mijiedarbību starp valodas darbību un sabiedrības struktūrām. Diskursa analīze ir izteikti multidisciplināra, jo kombinē teksta lingvistisko, sociālo, kognitīvo un kultūras aspektu analīzi" (Romanovska 2023). Minētā definīcija atbilst šī promocijas darba mērķim apskatīt bērnu tiesību diskursa speciālās leksikas attīstību no vēsturiskās, valodiskās un juridiskās puses starpdisciplinārā pētījumā, jo diskursa analīze ļauj ar likumu tekstu un speciālās leksikas vienību palīdzību analizēt, kā sociālie, lingvistiskie, kognitīvie un kultūras aspekti mijiedarbojas bērnu tiesību diskursā un kā šī mijiedarbība ietekmē speciālās leksikas un diskursu attīstību kopumā apskatītajā laika periodā. Diahroniski novēroto bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstību ar diskursa analīzes palīdzību ir iespējams analizēt plašāk, pievēršot uzmanību ne tikai valodiskajām izmaiņām, bet arī juridiskajām un sociālajām izmaiņām, kas ietekmēja speciālās leksikas attīstību. Kā šādu izmaiņu piemērus var minēt juridiskās sistēmas izmaiņas, tehnoloģiju attīstību un etniskā sastāva izmaiņas. Diskursa analīzes plašo iespēju dēļ ir iespējams izmantot visas starpdisciplinārās pētījumu metodes, kā arī humanitārajās un sociālajās zinātnēs izmantotās metodes (Titscher et al. 2000: 146). Ar diskursa analīzes palīdzību ir iespējams pētīt tādas jautājumus kā diskursa gramatiku, sarunu analīzi, diskursa pragmatiku, retoriku, stilistiku, naratīva analīzi, argumentatīvo analīzi, multimodāla diskursa analīzi un sociālo semiotiku, sociolingvistiku, diskursa psiholoģiju (van Dijk 2015: 263). Diskursa analīze tiek izmantota arī sociālu un politisku jautājumu izpētē, paplašinot valodas parādību pētījuma lauku ar sociālās mijiedarbības un sociālās struktūras aprakstu. Normans Fērklō un Rūta Vodaka 1997. gadā definēja astoņus galvenos diskursa analīzes principus:

- 1) diskursa analīze pēta sociālas problēmas;
- 2) varas attiecības ir diskursīvas;
- 3) diskurss veido sabiedrību un kultūru;
- 4) diskurss pilda ideoloģiskus uzdevumus;
- 5) diskurss ir vēsturisks;
- 6) saikne starp tekstu un sabiedrību ir pastarpināta;
- 7) diskursa analīze ir interpretatīva un skaidrojoša;
- 8) diskurss ir sociālo darbību veids. (Fairclough, Wodak 1997: 8)

Bērnu tiesību diskursam piemīt diskursīvas varas pazīmes (piem., vara izņemt bērnu no ģimenes), kā arī vērojama diskursa ietekme uz sabiedrību un kultūru (piem., juridiskā bērna vecuma izmaiņas), ideoloģiskais uzdevums (piem., LRJL mērķī minētais patriotisms un darba tikums). Bērnu tiesību aizsardzības diskurss ir arī vēsturisks, jo balstās uz vēsturiskiem tiesību aktiem un tradīcijām. Savukārt pastarpinātā saikne starp tekstu un sabiedrību bērnu tiesību aizsardzības diskursā ir vērojama dažādās publikācijās, tiesu lēmumos un citos diskursa tekstos. Veicot bērnu tiesību aizsardzības diskursa analīzi, ir iespējams interpretēt iegūtos datus tālāko

secinājumu veikšanai, aprakstot novērotās sakarības un parādības. Arī bērnu tiesību aizsardzības diskursam ir raksturīgas dažādas sociālās darbības un lomas, kuras veic gan bērni, gan pieaugušie atbilstoši diskursa noteikumiem.

Diskursa analīzi ir iespējams iedalīt makrolīmenī un mikrolīmenī (van Dijk 2015: 249). Makrolīmenī tiek analizēta, piemēram, vara, dominēšana un nevienlīdzība starp sociālajām grupām, bet valodas lietojums, mutiska mijiedarbība un komunikācija ir raksturīga diskursa analīzei mikrolīmenī. Saskaņā ar minēto, promocijas darbā veiktā diskursa analīze atbilst diskursa analīzes mikro līmenim, jo disertācijā tiek pētīta diskursa speciālās leksikas attīstība. Bērnu tiesību diskursa analīzei makro līmenī būtu nepieciešams iekļaut varas attiecības starp bērnu tiesību diskursa dalībniekiem, diskursa dalībnieku sociālo stāvokli, etnisko izcelsmi, juridiskās un valodu zināšanas un citas īpašības, lai makro līmenī noteiktu to, kā par bērnu tiesību aizsardzību atbildīgo iestāžu izveidotais bērnu tiesību aizsardzības diskurss un tā speciālo leksiku ietekmē tā dalībniekus abās valstīs. Bērnu tiesību diskursa analīzei makro līmenī būtu jāveic apjomīgāks pētījums ar ievērojami lielāku datu apjomu, izejot ārpus tiesību aktu tekstiem.

Jaunas idejas diskursa analīzei sniedza arī psiholingvistika, kognitīvā psiholoģija un mākslīgā intelekta izpēte, kas no ģeneratīvajiem diskursa apstrādes modeļiem pārgāja uz diskursa izpētes modeļiem (Haase 2010: 16). 21. gadsimtā sākās darbs pie pētījumiem par teksta informācijas uztveres, atcerēšanās un atveides procesiem. Mākslīgā intelekta sistēmas ļāva modelēt iegūtās zināšanas un nodrošināja formālu risinājumu kontekstuālās informācijas analīzei, kas diskursa izpētē tika izmantota freimu un scenāriju veidā (Romanovska 2023). Freimu izpētei ir veltīta valodniecības apakšnozare freimu semantika, kas leksiskās nozīmes teorija, kuras aizsācējs ir Čārlzs Dž. Filmors (*Charles J. Fillmore*). Č. Dž. Filmors freimu definē, kā jebkuru savstarpēji saistītu jēdzienu sistēmu, un izpratnei par jebkuru no jēdzieniem šajā sistēmā vispirms ir jāizprot visa sistēmas struktūra (Fillmore 1982: 11). Č. Dž. Filmora freimu semantikas teorija tiek plaši izmantota valodas datu marķēšanai visā pasaulē, tostarp arī latviešu valodā (Saulīte et al. 2022: 287).

Promocijas darba kontekstā tiek apskatīta freimu teorijas izmantošana diskursa izpētē. Šajā gadījumā freima jēdziens ir plašāks, jo ietver ne tikai savstarpējo saikni starp jēdzieniem, bet arī plašāku kontekstu. Freimi ir teorētiskas struktūras, kurās tiek pētīta cilvēku ikdienas mijiedarbība to sociālajās pasaulēs, sniedzot ieskatu sociālās mijiedarbības līmeņos, atšķirīgo diskursa lomu izveidē un valodas lietojumā (Gordon 2015: 324). Arī freima jēdziens tiek izmantots dažādās nozarēs, kā rezultātā tam atrodamas dažādas definīcijas dažādās nozarēs. Par freima jēdziena ieviesēju diskursa izpētē tiek uzskatīts antropologs Gregorijs Beitsons (*Gregory Bateson*), kas 1955. gadā publicēja eseju "Spēles un fantāzijas teorija" ("A theory of play and fantasy"). Gr. Beitsons freimus uzskata par psiholoģiskiem stāvokļiem, kuros iesaistītajām pusēm ir vienota situācijas izpratne (piem., rotaļa un cīņa starp suņiem) (Bateson 1955: 186). Gr. Beitsona aprakstīto koncepciju paplašināja Ērvings Gofmans (*Erving Goffman*), norādot, ka freimi raksturo sociālās situācijas, kā piemēru minot to, ka teātrī uz skatuves notiekošais netiek uztverts tāpat kā tad, ja situācija uz skatuves atkārtotos uz ielas, kā rezultātā freima

dalībniekiem abos gadījumos ir atšķirīgas attieksmes. Freimi nosaka, kā cilvēki definē situāciju (Goffman 1974: 10). Raksturojot atšķirīgos freimus Latvijas un Apvienotās Karalistes bērnu tiesību diskursos, kā piemēru var norādīt promocijas darbā apskatītos likumu pantus par miesas sodu jeb mājas pārmācības līdzekļu (VCK 1928) piemērošanu bērnu audzināšanas nolūkos, kas šo tiesību aktu mūsdienu redakcijās vairs nav atrodam. Bērnu audzināšanas kontekstā mājas pārmācības līdzekļu piemērošana netika uzskatīta par vardarbību pret bērnu, ja šo līdzekļu piemērošanu īstenoja vecāki, skolotāji vai citas “pilnvarotās” personas, bet šo pašu līdzekļu piemērošana pret pieaugušo tiktu uzskatīta par vardarbību pret pieaugušo. Mainoties sabiedrības attieksmei, mūsdienās mājas pārmācības līdzekļu piemērošana vairs nav pieņemama. Viens no diskursa analīzes pamatlīcējiem, T. van Deiks, runājot par freimiem, norāda:

“Atšķirības starp koncepcijām pēc būtības un konceptuālo zināšanu organizēšana freimos jeb kognitīvajos modeļos ne vienmēr ir skaidra — teorija pieļauj izplūdušas robežas starp tām” (Dijk van 2022: 153).

T. van Deiks min, ka ir iespējamas arī pārklāšanās starp dažādu nozaru freimiem. Freimi diskursa izpētē ir uzvedības scenāriji, kas “satur standarta notikumu secību kādā zināmā situācijā” (Schank 1977: 194). Bērnu tiesību diskursam ir raksturīgi scenāriji ar noteiktu notikumu secību un lomām, kuras ieņem to dalībnieki, piemēram, bērna aizgādības tiesību lietas izskatīšanai tiesā būs raksturīga notikumu secība, kā arī tās dalībniekiem būs noteiktas lomas, savukārt šo situāciju noteikumus un lomu sadalījumu nosaka spēkā esošie tiesību akti, kuru pantā satur valodas līdzekļus tiesību aktu funkciju aprakstīšanai un nodrošināšanai, un daļa no šiem valodas līdzekļiem ir arī speciālā leksika. Speciālās leksikas un freimu sasaistes bērnu tiesību aizsardzības diskursā ilustrēšanai var izmantot leksikas vienību ‘vardarbība’, kas iegūst atšķirīgu nozīmi bērnu tiesību kontekstā vai freimā un ārpus tā saskaņā ar tiesību aktos sniegtajām definīcijām. Bērnu tiesību freimā tiek izmantota BTAL 1. pantā sniegtā vardarbības definīcija: “vardarbība ir visu veidu fiziska vai emocionāla cietsirdība, seksuāla izmantošana, pamešana novārtā vai cita veida izturēšanās, kas apdraud vai var apdraudēt bērna veselību, dzīvību, attīstību vai pašcieņu;” (BTAL 2023). Savukārt Pasaules Veselības Organizācija vardarbību definē šādi: “Tīša iedomāta vai reāla fiziska spēka vai varas apzinātu lietošanu pret sevi, citu personu, grupu vai kopien, kas izraisa vai spēj izraisīt ievainojumu, nāvi, psiholoģisku kaitējumu, attīstības traucējumus vai zaudējumus” (PVO 2002). Atšķirīgās vardarbības definīcijas ilustrē konceptuālo zināšanu par vardarbību, piem., PVO definīcijā sniegtās zināšanas, sašaurināšanu un konkretizēšanu bērnu tiesību aizsardzības freimā. Secīgu freimu kopums satur diskursam raksturīgas pazīmes un veido attiecīgā diskursa struktūru.

2.1.2. Vēsturiskā diskursa analīze

Promocijas darbā veiktais pētījums ir diahronisks, tāpēc jāsniedz vēsturiskās diskursa analīzes metodes īss raksturojums. Par vēsturiskās diskursa analīzes pamatlīcējiem tiek uzskatīti Lorela Brintone (*Laurel Brinton*), kas publicēja pētījumu “Pragmatic Markers in English: Grammaticalization and Discourse Functions” (1996. g.), un Andreass Jukers

(*Andreas Jucker*), kas 1995. gadā publicēja pētījumu "Pragmatic Developments in the History of English". Vēsturisko diskursa analīzi A. Juckers definē kā pragmatisko aspektu pētījumu valodas vēsturē (Jucker 1995: 5). Vēsturiskajai diskursa analīzei ir nepieciešams būtisks datu apjoms, kas mūsdienās ir kļuvis daudz pieejamāks pateicoties tehnoloģiju attīstībai. Masveida tekstu digitalizācija padarīja iespējamu arī šī promocijas darba tapšanu, jo mūsdienās ir iespējams piekļūt darbā apskatīto tiesību aktu vēsturiskajām redakcijām digitālā formātā.

Vēsturiskā diskursa analīze ir starpdisciplināra (Brinton 1996: 11). Pastāv trīs galvenās diskursa vēsturiskās analīzes metodes: pirmā metode ir sinhroniskā pētījuma metode, t.i., analīzei tiek pakļauta valoda konkrētā laika posmā, lai skaidrotu vecākos tekstos sastopamos valodas līdzekļus un to nozīmi vienā fiksētā valodas attīstības posmā. Otrā vēsturiskās diskursa analīzes metode ir diahroniskā vēsturiskā diskursa analīze, kas pēta valodas izmaiņas laika gaitā līdzīgi kā fonoloģija, morfoloģija, sintakse un semantika. Trešā vēsturiskās diskursa analīzes metode pēta laika gaitā valodā notikušās izmaiņas ar diskursa palīdzību (Jucker 1995: 26). Faktiski, diskursa analīze tiek izmantota vēsturiskajā lingvistikā, lai pētītu diskursa faktorus, kas ievieša izmaiņas visos valodas līmeņos. Šī metode sniedz plašāku priekšstatu par faktoriem, kas ir ietekmējuši diahronisko pārmaiņu procesus (Jucker 1995: 13). Saskaņā ar A. Jukera vēsturiskās diskursa analīzes aprakstu, promocijas darbā tiek izmantota otrā vēsturiskās diskursa analīzes metode, jo tiek novērotas un aprakstītas speciālās leksikas izmaiņas attīstības gaitā, taču netiek veikta plašāka šo izmaiņu cēloņu analīze. Speciālās leksikas izmaiņu vēsturisko cēloņu analīzei vispirms būtu jāveic padziļinātā attiecīgā diskursa vēsturiskās attīstības analīze, kas sniedz ieskatu par vēsturiskās attīstības rezultātā notikušajām izmaiņām speciālajā leksikā.

Nākamais promocijas darba uzdevums ir bērnu tiesību diskursa definēšana, un šī uzdevuma izpildei nākamajā apakšnodaļā tiek apskatīti diskursa žanri un to pazīmes.

2.2. Diskursa žanri

Salīdzinoši nesen žanri tika izmantoti tikai literatūras tekstu klasificēšanai, piemēram, eseja, stāsts, romāns utt. Katram literatūras žanram piemīt tam raksturīgas pazīmes, kas to atšķir no citiem žanriem, un šīs pazīmes ir raksturīgas visiem atbilstošajam žanram piederošajiem tekstiem. Literatūrzinātniece Bārbala Simsone norāda: "Žanra konvencijas (nepieciešamo elementu klāstu) parasti veido atainotā vide (vieta, laiks un raksturīgāko ainavu galerija), notikumi (tipiskākie sižetiskie risinājumi), tēlu spektrs un morālās vērtības, kas raksturīgas un īpatnējas katram žanram" (Simsone 2023).

Mihails Bahtins (*Mikhail Bahtin*) bija viens no pirmajiem, kurš no literatūrzinātnes aizgūto žanra jēdzienu sāka piemērot diskursa veidu klasificēšanai. M. Bahtins norāda, ka mūsdienās žanra jēdziens tiek lietots ne tikai tekstu klasificēšanai, bet arī mūzikas (roks, reps, disko utt.) kino (šausmu filmas, komēdijas, romantiskās filmas utt.), teātra (drāma, komēdija, traģēdija utt.), glezniecības (portrets, ainava, klusā daba) un citu nozaru klasificēšanai. Žanri var sajaukties, apvienoties un savstarpējas mijiedarbības rezultātā radīt jaunus žanrus (Bahtin 1975:

137). Saskaņā ar M. Bahtina idejām, runātāja vēlme runāt vispirms tiek īstenota ar diskursa žanra izvēli atbilstoši runas tēmai. Žanri, pēc M. Bahtina domām, ir relatīvi stabils struktūras, kas veidojas lokāli un ir raksturīgi konkrētai kultūrai konkrētā vēsturiskā brīdī, atspoguļojot visas izmaiņas, kas notiek sociālajā dzīvē (Bahtin 1975: 134).

M. Bahtins 1937. gadā literāro žanru klasificēšanā un analizē ievieš terminu *hronotops* ar šādu definīciju: “Hronotops nosaka literārā darba māksliniecisko vienotību attiecībā pret patieso realitāti” (Bahtin 1937: 121). M. Bahtins apgalvo, ka laiks un vieta literatūrā ir savstarpēji cieši saistīti, kā rezultātā noteikta veida hronotopi atkārtojas noteikta veida tekstos jeb žanros. Piemēram, viens no klasiskajiem hronotopiem romānos, pēc M. Bahtina domām, ir ceļa un krustceļu hronotops, kas bieži sastopams romānos un simbolizē dzimto māju pamešanu, lēmuma pieņemšanu, izvēles veikšanu, varoņu pārdomas par pagātni un nākotni. Janīna Kursīte norāda: “hronotopa ideju M. Bahtins patapinājis no 20. gs. sāk. biologiēm A. Uhtomska un I. Aršavska, kuri hronotopu interpretēja kā atmiņas par pagātni, kas nosaka tagadni un nākotni” (Kursīte 2023).

Saskaņā ar iepriekš minēto, hronotopu ir iespējams izmantot arī kā diskursa žanru pazīmi. Piemēram, bērnu tiesību diskursam raksturīgs hronotops ir pirmo bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktu izdošana Apvienotajā Karalistē, t.i., vieta un laika posms, kurā pastāvēja noteikti apstākļi, kuru rezultātā tika izdoti pirmie bērnu tiesību aizsardzības likumi ar speciālo leksiku, kas ietekmēja bērnu tiesību aizsardzības diskursa attīstību līdz pat mūsdienām, un šo Apvienotās Karalistes hronotopu ir iespējams salīdzināt ar Latvijas pirmo bērnu tiesību aizsardzības aktu publicēšanas hronotopu. Tāpat bērnu tiesību aizsardzības diskursa hronotops ir novērojams atšķirīgā sabiedrības attieksmē pret bērniem, kas izpaužas kā bērna nodarbināšana, pilngadības vecums, miesas sodi un citi līdzīgi aspekti, kas raksturīgi konkrētajam vēsturiskajam laika periodam.

Izmantojot literatūras žanru pazīmju kopu, 20. gadsimtā žanrus sāka izšķirt arī citu nozaru tekstos. Vidžajs Bhatija (*Vijay Bhatia*) definē diskursa žanrus šādi: “Diskursa žanrs ir komunikācijas akts, kam raksturīgi komunikācijas mērķi, kurus atpazīst un izprot profesionālās vai akadēmiskās jomas dalībnieki, kurā šāda veida akti notiek regulāri. Visbiežāk žanram ir raksturīga izteikta struktūra un tradīcija, kas nosaka ierobežojumus un iespējas tādās kategorijās kā mērķi, noteikumi, formas un funkcionālās vērtības. Atbilstošo nozaru diskursu speciālisti bieži vien izmanto šos ierobežojumus, lai sasniegtu personiskus mērķus sociāli nozīmīgu mērķu ietvaros” (Bhatia 2004: 633). Saskaņā ar šo definīciju, diskursa žanrs no literārā žanra atšķiras ar to, ka tam piemīt komunikācijas mērķi, kurus atpazīst un izprot atbilstošās profesionālās vai akadēmiskās jomas dalībnieki, diskursa žanra struktūra un tradīcija nosaka mērķus, noteikumus, formas un funkcionālās vērtības. Diskursa žanram nav raksturīgi varoņi, vides atainojumi un morālās vērtības, bet katram diskursa žanram ir noteikti dalībnieki, kas piedalās attiecīgā žanra valodas notikumos un rīkojas saskaņā žanra noteikumiem un personīgajiem mērķiem.

Viens no pirmajiem diskursa žanus sāk pētīt jurists un valodnieks Pters Gudričs (*Peter Goodrich*), īpašu uzmanību pievēršot juridiskā diskursa žanram. P. Gudričs par diskursa pamatvienību uzskata teikumu, jo tam ir noteikta nozīme, kas ļauj šo teikumu klasificēt kā konkrēta diskursa teikumu (Goodrich 1987: 151). Tāpat P. Gudričs norāda, ka teikumu nav iespējams sadalīt atsevišķās sastāvdaļās un iegūt teikuma sākotnējo nozīmi (Goodrich 1987: 161), jo šajā gadījumā summa mainās, ja tiek mainīta saskaitāmo secība, t.i. sadalot teikumu sīkākās vienībās, to analīze vairs neļauj atgriezties pie sākotnējās nozīmes, kā rezultātā par diskursa analīzes mazāko vienumu ir uzskatāms teikums. Diskursa analīze no mazākā vienuma (teikuma) tiek izvēsta atbilstoši katra konkrētā pētījuma mērķiem, t.i., teikumos novērotās pazīmes raksturo arī visam tekstam raksturīgās pazīmes. Šajā promocijas darbā bērnu tiesību diskursa analīzei tiek izmantoti tiesību aktu panti, kuros novērotās pazīmes un īpašības tālāk tiek attiecinātas uz visu bērnu tiesību diskursa tiesību aktu kopumu, pieņemot, ka analizēto tiesību aktu pantu pazīmes un īpašības būs novērojamas arī citos bērnu tiesību diskursa tiesību aktos, neizņemot ārpus bērnu tiesību diskursa lauka robežām. Saskaņā ar šo definīciju, diskursa žanra galvenās pazīmes ir attiecīgā notikuma komunikācijas mērķis, struktūra un tradīcija, stils, saturs un mērķauditorija. Diskursa žanus ir iespējams kategorizēt pēc tematikas (juridiskais, reliģiskais, medicīniskais utt.), pēc avota vai izplatības jomas (varas diskurss, jauniešu diskurss, interneta diskurss u.tt), pēc mērķa (pārliecinošais, pētnieciskais, izglītojošais), pēc stila (ironiskais, poētiskais, teatrālais utt.) vai pēc nepieciešamo zināšanu līmeņa (profesionālais vai ikdienas) (van Dijk 2015: 478). Norādītie diskursa žanri nav vienīgie diskursa žanri, jo “diskursa pētījuma lauks atrodas nepārtrauktā attīstībā” (Goodrich 1987: 179).

Diskursa žanra struktūra un tradīcija palīdz nošķirt diskursu žanus un apakšžanus, nosakot attiecīgā diskursa žanra robežas. Piemēram, militārā diskursa struktūra un tradīcija nosaka striktu hierarhiju starp diskursa dalībniekiem, noteiktu runas notikumu stilu un konkrētu rakstīto tekstu struktūru, kā rezultātā ir skaidri redzama atšķirība starp runātiem un rakstītiem tekstiem, kas neatbilst militārā diskursa struktūrai un tradīcijai. Arī bērnu tiesību diskursam piemīt minētās diskursa žanra pazīmes un ierobežojumi, ko tas daļēji pārņem arī no sava “virsdiskursa”, kas ir juridiskais diskurss. Kā juridiskajam un bērnu tiesību diskursam raksturīgas situācijas piemēru var minēt tiesas sēdi, kurā vienmēr piedalīsies tiesnesis, cietušais un apsūdzētais un citas procesā klātesošas personas, savukārt kā bērnu tiesību aizsardzības diskursam raksturīgas pazīmes un komunikatīvās situācijas piemēru var minēt vecāku spējas rūpēties par bērnu novērtējuma veikšanu, kas ir līdzīgs pēc savas struktūras un mērķa Latvijā un Apvienotajā Karalistē. Šī līdzība izpaužas abu diskursu struktūrā, t.i., diskursi ir balstīti tiesību aktos, kas piešķir bērnu tiesību aizsardzības diskursa dalībniekiem to tiesības un pienākumus, mērķi – aizsargāt bērnu tiesības. Plašāk abu valstu bērnu tiesību aizsardzības diskursu līdzības un atšķirības ir raksturotas promocijas darba 2.5. apakšnodaļā

2.3. Institucionālais, juridiskais un bērnu tiesību diskurss

Šajā apakšnodaļā apskatīta savstarpējā saistība starp institucionālo, juridisko un bērnu tiesību diskursu, sniegts šo diskursu pazīmju apraksts un īss ieskats diskursu raksturošanas un

klasificēšanas pieejās. Bērnu tiesību aizsardzības diskurss ir pakārtots juridiskajam diskursam, kas ir daļa no institucionālā diskursa, kā rezultātā bērnu tiesību diskursam piemīt institucionālajam diskursam raksturīgais varas lomu un saziņas scenāriju dalījums, kā arī juridiskajam žanram raksturīgā tiesību aktu noteiktā struktūra un speciālā juridiskās nozares leksika. Diskursa žanru analīze jāveic, lai noteiktu bērnu tiesību diskursam raksturīgās īpašības, kas izmantotas tālākai bērnu tiesību diskursu salīdzinājumam Latvijā un Apvienotajā Karalistē.

Par juridiskā diskursa žanra tekstiem ir uzskatāmi noteiktā stilā rakstīti teksti un runas akti ar noteiktiem mērķiem (piemēram, likumdošanas, tiesvedības, administratīvie un citi mērķi), kas atbilst konkrētiem gramatikas un sintakses noteikumiem un kuros tiek lietota speciālā (šajā gadījumā juridiskā) leksika. Pirmā jeb augstākā līmeņa diskurss ir kopējais cilvēku saziņas un mijiedarbības diskurss, kam ir pakārtoti un kurā ir iekļauti tālāk norādītie diskursi. Nākamā līmeņa diskurss ir institucionālais diskurss, kurā cilvēka mijiedarbība notiek ar valsts iestādi, tiesībsargājošām iestādēm vai citu organizāciju, ar kuru saziņa un mijiedarbība notiek atbilstoši skaidri definētiem noteikumiem un lomām, bet ne vienmēr tie ir tiesību akti vai likumi, piemēram, reliģiskās organizācijas, nevalstiskās organizācijas un citas organizācijas ar skaidriem uzdevības un saziņas noteikumiem. Juridiskais diskurss ir daļa no institucionālā diskursa, bet saziņu un lomas šajā diskursā nosaka tiesību akti (valsts vai starptautiskā līmenī). Savukārt bērnu tiesību aizsardzības diskurss ir pakārtots juridiskajam diskursam un tā komunikatīvās normas un lomas nosaka bērnu tiesību aizsardzības tiesību akti, kas ir arī galvenais speciālās leksikas avots. Tālāk tiek apskatīts institucionālais, juridiskais un bērnu tiesību diskurss, lai precīzi noteiktu bērnu tiesību diskursa pazīmes tālākai bērnu tiesību diskursa speciālās leksikas attīstības salīdzinājumam abās valstīs.

2.3.1. Institucionālais diskurss

Institucionālā diskursa definēšana ir jāsāk ar institūcijas jēdziena noteikšanu. Institūcijas visbiežāk asociējas ar fiziskām ēkām, piemēram, skolām, slimnīcām, valsts iestādēm, cietumiem, tiesām (Mayr 2008: 1). “Terminu un svešvārdu skaidrojošajā vārdnīcā” (TSSV 2000) “institūcija” ir definēta šādi: “Valstisks vai sabiedrisks veidojums – iestāde vai organizācija, kura pilnvarota veikt noteiktus uzdevumus kādā valsts vai sabiedriskās dzīves nozarē un kuras rīcībā šo uzdevumu veikšanai ir noteiktas juridiskas pilnvaras un materiālie, garīgie un finansiālie resursi.” Saskaņā ar šo definīciju, institūcijas var būt gan valsts, gan privātpersonu veidotas, kas nozīmē to, ka institucionālais diskurss nav tikai valsts iestāžu diskurss, bet gan visa veida “valstisku vai sabiedrisku veidojumu” diskurss. Mihaels Agārs (*Michael Agar*) definē institūcijas kā “sociāli leģitīmas speciālās zināšanas ar personām, kas ir pilnvarotas tās ieviest” (Agar 1985: 153). Saskaņā ar M. Agāra definīciju, institūcijas nav piesaistītas konkrētai fiziskai būvei vai konstrukcijai, bet gan tās veido noteiktas speciālās zināšanas un to ieviešanai pilnvarotas personas, piemēram, likumdevēji COVID-19 mūsdienu laikā strādāja no mājām, pildot savas institucionālās funkcijas ārpus ierastās fiziskās darbavietas ēkas. Pols Drū (*Paul Drew*) un Marja-Lēna Sorjonena (*Marja-Leena Sorjonen*) norāda, ka diskurss ir uzskatāms par institucionālu diskursu, ja tā dalībnieki piedalās un veic ar

institūciju saistītas darbības, mijiedarbībā ievērojot tiem institūcijas noteiktās identitātes (Drew, Sorjonen 2011: 3). Minēto definīciju ir iespējams ilustrēt ar mijiedarbību starp advokātu un tiesnesi tiesā, kad advokāts vēršas pie tiesneša ar uzrunu “Jūsu godība”, kas profesionālās situācijās ārpus juridiskā diskursa un tiesas institūcijas netiek izmantota. Valodas notikumi ir svarīgi elementi, kas veido institūcijas (Mumby 2015: 24) – tas nozīmē, ka valoda ir galvenais līdzeklis, ar kura palīdzību institūcijas un organizācijas pašas veido savu sociālo realitāti. Deniss Mambī (*Deniss Mumby*) paskaidro šo atziņu plašāk: “Organizācijas pastāv tikai tik tālu, cik to dalībnieki tās izveido ar diskursa palīdzību. Šis apgalvojums nenozīmē, ka “organizācijas ir tikai diskurs”, bet drīzāk to, ka diskurs ir galvenais līdzeklis, ar kura palīdzību organizāciju dalībnieki veido koherentu sociālo realitāti” (Mumby 2015: 30).

M. Fuko institucionālo diskursu aplūko no varas pozīcijas, norādot, ka vara ne tikai aizliedz un ierobežo, bet arī rada identitātes, zināšanas un uzvedības modeļus, izmantojot diskursu un radot kontroles modeļus, kas nav pastāvējuši pirms diskursa izveides (Foucault 1980: 70–71). Institūciju varu institucionālajā diskursā nosaka asimetriskās zināšanas (Foucault 1980: 34), t.i., nevienmērīgs zināšanu sadalījums un zināšanu asimetrija ir raksturīga gandrīz visu veidu institucionālajam diskursam. Zināšanu asimetrija ir īpaši raksturīga institucionālajiem diskursiem, kuros diskursa subjektam jeb “mīetpilsonim” nav piekļuves īpašām tehniskām, juridiskām, medicīniskām un tamlīdzīgām zināšanām, kas piemīt konkrētās institūcijas pārstāvjiem (Drew 1992: 477). Arī bērnu tiesību aizsardzības diskursā ir novērojama minētā zināšanu asimetrija, jo ne vienmēr bērna vecāki un radnieki pārzina bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktus, tiesas procesu, dokumentus, iesaistītās puses u.c. svarīgu informāciju, ko pārzina bāriņtiesu darbinieki, sociālo dienestu darbinieki, advokāti, tiesneši u.c. tiesvedības procesā iesaistītās puses. Dominējošo grupu vara tiek integrēta likumos, noteikumos, paradumos, tradīcijās (sabiedrības normas, ko nosaka sabiedrības vairākums). Vara ne vienmēr tiek izpaužas ar dominējošās grupas dalībnieku vardarbīgu rīcību, bet tā var izpausties ikdienas darbībās un situācijās (Foucault 1980: 152).

Institucionālajam diskursam tuvs ir profesionālais diskurs, un kā atšķirību starp šiem diskursiem Srikants Sarangi (*Srikant Sarangi*) un Sīlija Robertsas (*Celia Roberts*) savā pētījumā apzīmē saziņu starp speciālistiem, piemēram, ārstiem vai skolotājiem, un to “klientiem”, piemēram, veselības pārbaudes vai mācību stundas laikā, kā profesionālo diskursu, bet šo pašu speciālistu saziņa starp kolēģiem vai ar priekšniecību ir uzskatāma par institucionālo diskursu, ja tā tiek veikta saskaņā ar attiecīgā institucionālā diskursa noteikumiem (Sarangi, Roberts 1999: 5). Bērnu tiesību aizsardzības diskursa kontekstā kā piemēru var minēt sociālā darbinieka sarunu ar bērnu, kas būtu pieskaitāma pie sociālā darbinieka profesionālā diskursa, bet ziņojuma tiesai par bērna labklājības situāciju aizpildīšana būtu uzskatāma par institucionālā diskursa daļu. Robeža starp institucionālo diskursu un profesionālo diskursu ir bieži izplūdusi, kā rezultātā bieži ir novērojama abu diskursa veidu pārklāšanās (Drew, Sorjonen 2011: 2).

Institucionālā diskursa specifiskās pazīmes nosaka tā veids, t.i., sabiedriskajā institūtā, kas sabiedrībā tiek apzīmēts ar noteiktu nosaukumu, kas atspoguļo tā būtību (piem., politiskais diskurs – vara, pedagoģiskais – izglītība, reliģiskais – ticība, juridiskais – likums,

medicīniskais – veselība, u.tml.), kas ir sasaitēts ar konkrētām cilvēku funkcijām, konstrukcijām un struktūrām, kas nodrošina attiecīgo funkciju izpildi, sabiedriskajiem rituāliem un uzvedības stereotipiem, kā arī tekstiem, kas tiek radīti šī sabiedriskā institūta ietvaros.

Lai raksturotu institucionālo diskursu nepieciešams veikt šādu elementu analīzi: 1) dalībnieki, 2) laiks un vieta, 3) mērķi, 4) vērtības (tai skaitā arī galvenā ideja), 5) stratēģijas, 6) materiāls (tematika), 7) veidi un žanri, 8) precedentu (kultūru veidojošie) teksti, 9) diskursīvās formulas (Chudinov, Budaev 2006). Uztverot sociālo struktūru kā vēsturiski izveidojušos sabiedriskās dzīves organizācijas un regulēšanas formu, kas nodrošina sabiedrībai būtisku svarīgu funkciju izpildi, ir iespējams noteikt institucionālā diskursa galvenos parametrus: noteiktai nozarei raksturīgas valodas lietojuma situācijas un runas notikumi, kam piemīt reglamentēta struktūra, komunikācijas tematika jeb jautājums, tipiski runas un uzvedības modeļi, komunikācijas dalībniekiem īstenojot noteiktas lomas konkrētā situācijā. Institucionālā diskursa galvenā pazīme ir nevis informācijas nodošana, bet sociālo nozīmju veidošana, t.i., diskurss ir uzskatāms par attiecīgās sociālās struktūras pastāvēšanas veidu (Agar 1985: 162). Bērnu tiesību kontekstā tieši šī institucionālā diskursa pazīmes piešķir bērnu tiesību diskursam tā sociālo struktūru, kuras ietvaros darbojas tiesību akti, kas tika ieviesti atbilstoši attiecīgajā brīdī pastāvošai sabiedrības izpratnei par kādu tiesību jautājumu (laika un vietas parametrs), kā arī saskaņā ar šo struktūru tiek noteikti dalībnieki (piem., tiesneši, bērni u.c.), diskursa mērķi (aizsargāt bērnu tiesības), vērtības (piem., nenoskirt bērnu no bioloģiskās ģimenes, ja iespējams), stratēģijas (piem., sociālo dienestu darbība), precedentu (piem., bērnu tiesību pārkāpumi ietekmē nākotnes tiesību aktus un speciālo leksiku), diskursīvās formulas (piem., kārtība un izmantotā speciālā leksika saziņā starp pusēm tiesvedības laikā). Šo pazīmju esamība norāda uz to, ka bērnu tiesību aizsardzības diskurss ir daļa no institucionālā diskursa.

2.3.2. Juridiskais diskurss

Nākamais diskurss, kura pazīmes piemīt bērnu tiesību aizsardzības diskursam ir juridiskais diskurss. Juridiskā diskursa likumību nodrošina institūcijas un tradīcijas, kas nosaka juridiskā diskursa darbības robežas, jo šim diskursam tiek piešķirta sociāls un institucionāls atbalsts no plaša iestāžu loka (tiesa, policija, likumdevēji, privātpersonas, kas ikdienā balsta savu rīcību likumā vai pārkāpj likumu utt.) – juridiskajam diskursam piemīt hierarhija, statuss un vara (Goodrich 1987: 211). Juridiskajam diskursam piemīt tiesību nozares tradicionālās pazīmes – teatrālie apstākļi (tiesas zāle, tiesneša mantija, āmurs, celšanās kājās utt.), iestāžu darbinieku elitārās zināšanas, kuras nepārvalda mietpilsoņi, spēja un tiesības sodīt – šīs pazīmes atšķir juridisko diskursu no citiem tuviem institucionālajiem diskursiem, piemēram, politiskais, reliģiskais un ētiskais diskurss (Mayr 2008: 14).

Pateicoties tam, ka jurisprudence, tiesības un likumi balstās mutiskos un rakstiskos tekstos, pieejamais tekstuālās informācijas apjoms sniedz plašas iespējas šī diskursa analīzei dažādu tiesību jomu kontekstos, piemēram, bērnu tiesību aizsardzība, mantojuma tiesības, advokātu argumenti, tiesnešu lēmumi, apelāciju teksti utt. Juridiskajam diskursam ir raksturīgas vēsturiski izveidotas mutiskās un rakstiskās tradīcijas, kas novērojamas arī apskatītajos tiesību

aktos abās valodās, piemēram, “jūsu godība” (“your honour”), “atbildētājs” (“defendant”), “prasītājs” (“claimant”) u.c., kā arī tiesību aktu struktūra ir vienota katrā tiesību sistēmā – tiesību aktu veido nodaļas, panti un apakšpanti, ir norādīta informācija par tiesību akta ieviešanas datumu, spēkā esamību vai neesamību un tiesību akta izdevēju, vienotā veidā sniegta atsauce uz citiem tiesību aktiem. Jāatzīmē, ka juridiskā diskursa izpēti nav iespējams ierobežot tikai ar likumu izpēti, jo likumi ir tikai viens no juridiskā diskursa struktūras elementiem. P. Gudričs norāda:

“Likums ir sociāla prakse, kas ir formāli piesaistīta konkrētām institūcijām un to definē diskursi, kuros konkrētais likums tiek izmantots – likums ir jāskata kā process vai procesu kopums. Juridiskajam diskursam piemīt tāda raksturīga īpašība, ka tas pārveido ikdienas valodu un ikdienas nozīmes par juridiskās sistēmas slēgto kodu” (Goodrich 1987: 198).

Promocijas darbā tiek apskatīta bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālās leksikas attīstība, tāpēc juridiskais diskurs tiek aprakstīts īsumā, neveicot tajā notiekošo procesu analīzi plašā mērogā, jo tas nav šī promocijas darba uzdevums. Taču jāatzīmē, ka promocijas darbam saistoša ir atziņas otrā daļa par to, ka juridiskais diskurs maina ikdienas vārdu nozīmi, izmantojot tos juridiskās sistēmas kontekstā – brīdis, kad leksika kļūst par speciālo leksiku.

Bērnu tiesību aizsardzības diskursa dalībnieki ieņem diskursa noteiktās lomas un rīkojas atbilstoši bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktos noteiktajam, kas ir raksturīga juridiskā diskursa pazīme, kas piemīt bērnu tiesību diskursam. Savukārt P. Gudričs raksturo juridiskā diskursa institucionālās pazīmes šādi: “Juridiskā diskursa institucionālais raksturs izpaužas tā subjekta pakļaušanā diskursā noteiktajiem noteikumiem, kuri nosaka to, ko drīkst teikt, un to, kas ir jāpasaka, likumīgi nosakot vērtību un kognitīvo bāzi un komunikācijas režīmus.” (Goodrich 1987: 218)

Atbilstoši šīm definīcijām, juridiskajam diskursam ir raksturīgas tā dalībniekiem skaidri noteiktas lomas, kas izriet no juridiskā avota, kas šīs lomas nosaka, kā arī katrai no lomām ir noteiktas darbības, kuras tai ir jāveic noteiktās situācijās, piemēram, tiesas zālē esošajiem ir jāpieceļas kājās, zālē ienākot tiesnesim, jo šis pienākums izriet no juridiskā avota (piem., likuma), kas ir piešķīris diskursa komunikatīvās situācijas tiesības un pienākumus. Ņemot vērā minēto, par juridisko diskursu ir uzskatāms diskurs, kas satur juridiskā valodā rakstītus tekstus un juridisku kontekstu, tā dalībniekiem ir noteiktas lomas un pienākumi, kas izriet no tiesību avota.

Juridiskā diskursa valoda ir speciālā valoda jeb juridiskā valoda, kas tiek izmantota likumu, normatīvo aktu un no tiem izrietošajos un saistītajos tekstos, kā arī juridiskā valoda tiek izmantota arī mutiskajā saziņā starp dažādu valodas notikumu dalībniekiem (piem., tiesas sēde). Juridiskā valoda tiek uzskatīta par speciālu valodu, jo to ikdienā izmanto speciālisti ar īpašām zināšanām. To apstiprina arī A. Veisberga atziņa, ka juridiskā valoda jau pati par sevi daudzliedzīgā kā speciāls žargons, kuras mērķis ir sarežģīt komunikācijas procesu, apzināti vai neapzināti atdalīt parastos cilvēkus no juridiskajai valodai raksturīgās sofistikas. Tai piemīt profesionāla specifika, kas, starp citu, nodrošina profesionāļu izdzīvošanu un ienākumus

(Veisbergs 2001: 29). Savukārt "Plain English" (vienkāršā angļu valoda) kustības aizsācējs ASV profesors Deivids Mellinkofs (*David Mellinkoff*) uzskatīja, ka likumu valodai ir jābūt skaidrai, precīzai un vienkāršai, veltot veselu nodaļu vispārlietojamās leksikas uzskaitījumam, kura juridiskajā kontekstā iegūst pavisam citu nozīmi (Mellinkoff 1963: 12). Arī latviešu juridiskajai valodai ir raksturīga specifisku nozīmju piešķiršana vispārlietojamai leksikai. Piemēram, jēdzienu "dāvinājums atlīdzības nozīmē" no semantiski loģiskām pozīcijām var skaidrot bezgalīgi, vai tas vispār ir dāvinājums (Veisbergs 2001: 34). Tomēr juridiskā valoda ir viena no institucionālā un juridiskā diskursa galvenajām pazīmēm un neatņemama šo diskursu sastāvdaļa. Lai noskaidrotu, kādas funkcijas veic juridiskā valoda, ir nepieciešams noskaidrot juridiskā diskursa funkcijas, kas tiek īstenotas ar valodas palīdzību.

Ieskatam juridiskā diskursa funkciju klasifikācijā apskatīta Sjūzenas Šarcevičas (*Susan Šarcevič*) koncepcija. S. Šarceviča apraksta trīs juridisko tekstu funkcijas: tikai pavēles, apraksta un pavēles, tikai apraksta funkcija (Šarcevič 2000). Saskaņā ar šo klasifikāciju likumi, noteikumi, kodeksi, līgumi, konvencijas un citi līdzīgi teksti veic tikai pavēles funkciju, bet tiesas lēmumi, prasības, apelācijas un citi līdzīgas dabas teksti īsteno aprakstošo un pavēlošo. Kā tikai aprakstošās funkcijas piemērus S. Šarceviča min tādus tekstus kā jurisprudences mācību grāmatas, zinātniskie pētījumi un tiesas lēmumu komentāri, kā arī citi līdzīgi teksti (Šarcevič 2000). Bērnu tiesību aizsardzības diskursā ir sastopami visi trīs S. Šarcevičas minētie tekstu funkciju veidi, piemēram, tiesību akti (pavēles funkcija), tiesas lēmumi (aprakstošā un pavēles funkcija) un vadlīnijas sociālajiem darbiniekiem (aprakstošā funkcija).

Pēc dažādu diskursa analīzes pieeju izvērtējuma, var secināt, ka bērnu tiesību diskursa lauks ir definējams vairākos līmeņos tā specifiskās juridiskās hierarhijas dēļ, jo šī diskursa pamatā ir tiesību akti un ar šiem tiesību aktiem noteiktais valodas lauks, kura dalībnieki ir gan tiesību aktu noteikto funkciju izpildītāji (tiesas, sociālie dienesti, skolas u.tml.), gan tiesību aktu subjekti (bērni, ģimenes, bērnu tiesību pārkāpēji u.tml.), kā arī plašāka sabiedrība (plašsaziņas līdzekļi, nevalstiskās organizācijas, u.c. "trešās puses"). Ne visi juridiskā diskursa dalībnieki vienlīdzīgi labi pārvalda juridisko valodu, kā rezultātā vērojamas atšķirīgas pieejas un uzskati attiecībā uz juridiskās valodas "sarežģītību" un pamatprincipiem. Taču juridiskās valodas izpēte nav šī darba mērķis, tāpēc nākamajā apakšnodaļā tika apskatīts minētajai diskursa struktūrai un tās analīzei piemērotas teorētiskās atziņas, kas ļaus sasniegt darbā izvirzītos mērķus.

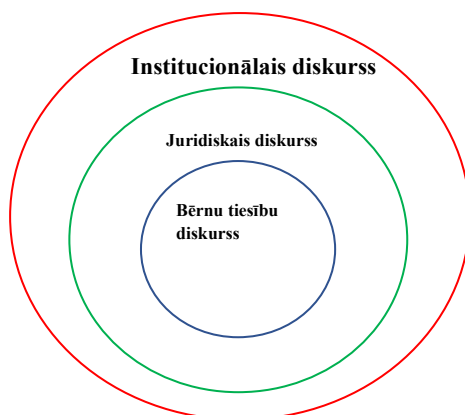
2.3.3. Bērnu tiesību diskurs

Bērnu tiesību aizsardzības diskurss pēc savas būtības satur varas attiecības atbilstoši M. Fuko definīcijai: "Diskursu sociālajā kārtībā iedibina varas tehnoloģijas. Vara nosaka konkrētus noteikumus un kategorijas" (Foucault 1972: 171). Saskaņā ar šo definīciju, valsts iestādes jeb vara ievieša bērnu tiesību aizsardzības principus, kas tika kodificēti tiesību aktos un kuru ievērošana tiek panākta ar sodu palīdzību, piesaistot policiju, tiesas un sociālos dienestus, taču plašāk varas attiecības bērnu tiesību diskursā (piemēram, likumdevēju, likuma un likuma subjektu attiecības, varas lomas tiesas zālē, bērna un vecāku varas attiecības u.tml.). Šajā

pētījumā vara netiek analizēta plašākā kontekstā, jo šī jautājuma izpētei no valodniecības viedokļa būtu jāveic specializēts pētījums.

Iepriekš jau vairākkārt ir minēts, ka bērnu tiesību aizsardzības diskurss ir daļa no juridiskā diskursa, kas ir daļa no institucionālā diskursa, un šīs savstarpējās attiecības ir ilustrētas 1. attēlā:

1. attēls. Diskursa līmeņi

1. attēls ilustrē diskursu savstarpējo mijiedarbību un pārklāšanos, jo izmaiņas institucionālajā diskursā, piemēram, noteiktas par juridiskiem jautājumiem atbildīgas valsts iestādes izveide vai likvidācija ietekmē institucionālo diskursu kopumā, kas ietekmē juridisko diskursu un bērnu tiesību diskursu. Jāpiemin, ka juridiskā diskursa žanru klāsts ir ļoti plašs, kā arī juridiskais diskurss ir uzskatāms par pamata diskursu, kurā būtu iespējams izšķirt vēl citus specializētus diskursus, piemēram, bāriņtiesu darbinieku diskurss vai mantojuma tiesību diskurss. 21. gadsimtā juridiskais diskurss tiek plaši pētīts, pievēršot uzmanību mazākiem un šaurākiem diskursiem, kas ir daļa no juridiskā diskursa. Piemēram, juridiskā diskursa laukā tiek veikti pētījumi tādās specializētu diskursu situācijās kā preču zīmju strīdi, strīdi par atbildību par produktiem, strīdi par līgumiem, valodas lietojums tiesas zālē, autortiesību pārkāpumu analīze, diskriminācija pret sabiedrības locekļiem, policijas veiktās nopratināšanas un viltus liecību sniegšana. Arī Latvijā ir tapuši juridiskā diskursa pētījumi, piemēram, pētījums par vērtības jēdzienu juridiskajā diskursā (Vaivade 2015), pētījums par bioētikas jautājumiem Latvijas Republikas Satversmes tiesas judikatūrā (Osipova 2020: 514), pētījums par šaubu jēdzienu juridiskajā diskursā (Margene 2021), kā arī pētījums par krimināltiesiskās politikas diskursu, kas ir daļa no juridiskā diskursa (Vilks 2013). Šie pētījumi ilustrē to, ka juridiskais diskurss piedāvā daudzveidīgas izpētes iespējas dažādos kontekstos un juridiskā diskursa apakšžanros arī latviešu valodā.

Tālāk nepieciešams veikt institucionālā un juridiskā diskursa pazīmju analīzi Latvijā un Apvienotajā Karalistē. Šīs pazīmes piemīt arī attiecīgo valstu bērnu tiesību diskursam, kas ir daļa no institucionālā un juridiskā diskursa. Diskursiem raksturīgo pazīmju analīze ļauj gūt

precīzāku izpratni par ārpusvalodas faktoriem, kas ietekmē bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstību.

2.4. Bērnu tiesību aizsardzības diskurss Latvijā un Apvienotajā Karalistē

Bērnu tiesību diskursa definēšana ir svarīga, lai noskaidrotu tā elementus, kas tiešā un netiešā veidā spēj ietekmēt un veido bērnu tiesību diskursu kopumā, ietekmējot bērnu tiesību speciālo leksiku un tās attīstības tendences gan Latvijā, gan Apvienotajā Karalistē. Lai diskursu klasificētu kā daļu no institucionālā diskursa, vienai no tā pazīmēm ir jābūt institucionālās mijiedarbības sistēmai ar tiesību avotiem, kas nosaka attiecīgā diskursa dalībnieku statusu, lomas un izrietošās komunikācijas un uzvedības normas. Institucionālais diskurss veido sociālo realitāti, kurā cilvēkiem ir noteiktas lomas un pienākumi (Mayr 2008: 5). Tas nozīmē, ka bērnu tiesības ir daļa no institucionālā un juridiskā diskursa, jo arī šim diskursa žanram piemīt institucionālās sistēmas, kas nosaka bērnu tiesību diskursa situācijas, darbības un dalībnieku uzvedību (likums, tiesu varas pārstāvji u. c). Institucionālās sistēmas parametrs ir viens no juridiskā diskursa galvenajiem parametriem, kas piemīt arī bērnu tiesību diskursam un palīdz noteikt bērnu tiesību diskursa dalībnieku lomas, savstarpējās attiecības, kā arī noteikumus, kurus ievēro vai pārkāpj diskursa dalībnieki. Kā vienu šādu piemēru var minēt termina *vecāku vara* aizstāšanu ar terminu *aizgādība* (LZA komisijas lēmums Nr. 11, 2002. gads). Šis gadījums ilustrē, kā Latvijas bērnu tiesību diskursa dalībnieki, kam diskursā ir piešķirtas noteiktas lomas un tiesības, spēj ietekmēt diskursa speciālo leksiku. Latvijas Zinātņu Akadēmijas Terminoloģijas komisija jautājumā par termina *vecāku vara* lietojumu 19.02.2002 pieņēma lēmumu Nr. 11 ar šādu atzinumu:

“... tāpat kā līdz šim, lietojams termins *vecāku vara*, nevis *aizgādība* vai *aizbildība*” (LZA 2002).

Neskatoties uz šo lēmumu, gadu vēlāk *vecāku vara* visos Latvijas Republikas tiesību aktos tika aizstāta ar *aizbildību*. Šis piemērs ilustrē bērnu tiesību diskursam raksturīgu institucionālo hierarhiju, kurā lēmuma pieņēmējs ir tiesīgs neņemt vērā ekspertu viedokli, kam tiesību aktos nav piešķirtas lēmuma pieņēmējam līdzvērtīgas tiesības, tāpat kā tiesnesis bērna tiesību pārkāpumu lietas izskatīšanas laikā ir tiesīgs pieņemt lēmumus pretrunā ar ekspertu sniegto informāciju.

No iepriekšminētā var secināt, ka bērnu tiesību diskursam piemīt juridiskā un institucionālā diskursa pazīmes. Bērnu tiesību diskursa galvenās pazīmes ir tā dalībnieku attiecību hierarhija, ko nosaka attiecināmie tiesību akti, specifisks valodas lietojums, speciālā leksika un valodas līdzekļi, kā arī bērnu tiesību diskursa konteksts, kurā citiem diskursiem piederoši teksti (piem., psihologa slēdziens) tiesvedības rezultātā kļūst par bērnu tiesību aizsardzības diskursa tekstiem. Nosakot bērnu tiesību diskursa galvenās pazīmes, dalībniekus un to funkcijas, ir iespējams salīdzināt bērnu tiesību diskursus Latvijā un Apvienotajā Karalistē. Salīdzinājuma rezultātā var noteikt, kā atklātās līdzības un atšķirības ietekmē bērnu tiesību aizsardzības speciālo leksiku.

Nākamajā apakšnodaļā ir noteiktas un aprakstītas bērnu tiesību diskursam Latvijā raksturīgās pazīmes.

2.4.1. Bērnu tiesību aizsardzības diskurss Latvijā

Mūsdienu Latvijā spēkā esošie bērnu tiesības regulējošie “Civillikuma” panti ir balstīti uz 1864. gadā Krievijas Impērijā izdotās “Vietējo civillikumu kopojuuma” (VCK). “Vietējo civillikumu kopojuuma” 3. daļas “Ģimenes tiesības” autors ir Frīdrihs Georgs fon Bunge, kas izstrādāja kopojuumu Krievijas imperatora uzdevumā. VCK ir trīs daļas, 1. un 2. daļa tika sakopotas 1845. gadā, bet viss kopojuuma projekts tika pabeigts 1862. gadā un cara Aleksandra II apstiprināts 1864. gadā (Kalniņš 2014). 1928. gadā tika publicēts oficiālais tulkojums latviešu valodā ar nosaukumu “Vietējo civillikumu kopojuums”. 1925. gadā ar tieslietu ministra P. Juraševska rīkojumu tika nodibināta komisija, kuras uzdevums bija tulkot šo tekstu latviešu valodā. Tulkojuma priekšvārdā ir norādīts: „Tulkojums sastādīts pēc krievu 1864. g. izdevuma un Turpinājumu oficiālā teksta, ievērojot dažās vietās, kur tas atzīts par nepieciešamu, arī vācu 1864. g. izdevuma oficiālo tekstu” (VCK 1924). 1991. gadā “Civillikums” tika atjaunots, un arī šodien Ģimenes tiesību sadaļā ir atrodami panti, kas ir nemainīgi kopš 1924. gada tulkojuma. Latvijas Republikas “Civillikuma” 1. sadaļa “Ģimenes tiesības” ir viens no galvenajiem tiesību aktiem, kas veido institucionālo struktūru bērnu tiesību diskursam Latvijā, kā arī ievieš atsevišķu šī diskursa speciālās leksikas vienību definīcijas.

Bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktu valoda ļauj vērot, kā 150 gadu laikā ir mainījies sabiedrības attieksme pret bērniem un to tiesībām, kā arī izsekot speciālās leksikas izmaiņām, jaunu dalībnieku iesaistei, kā arī bērnu tiesību diskursa dalībnieku tiesību un pienākumu izmaiņām. Minētajā laika posmā bērnu tiesību formulējumos ir novērojamas gramatiska, morfoloģiska un sociāla rakstura izmaiņas, kā arī ir redzama ārpusvalodas faktoru ietekme. Kā piemēru valodas gramatiskajām izmaiņām var minēt terminu morfoloģiskās izmaiņas, piemēram, vārdkopa *bāriņu tiesa* mūsdienu tiesību aktu pantos ir kļuvusi par salikteni *bāriņtiesa*. Šīm un līdzīga rakstura gramatiskajām un morfoloģiskajām izmaiņām nav juridiska rakstura seku, jo *bāriņu tiesai* un *bāriņtiesai* ir ekvivalenta juridiskā nozīme tiesību aktos.

Par piemēru sociāla un juridiska rakstura izmaiņām var minēt izmaiņas sabiedrības domāšanas veidā un attieksmē pret bērniem. Piemēram, VCK 1924. gada redakcijas 185. pantā ir aprakstītas vecāku tiesības pielietot audzinošos līdzekļus: “Pret nepaklausīgiem un stūrģalvīgiem bērniem, kamēr tie nav pilngadīgi, vecākiem ir tiesība lietot mājas pārmācības līdzekļus. Bet, ja tie paliek bez sekmēm un bērni turpina dzīvi, kura apkauno viņus pašus un kaitē citiem, tad vecāki var tos bērnus, kuri neatrodas valsts dienestā, nodot sodīšanai valsts varai, vai ieslodzīt cietumā” (VCK 1924). Šodien spēkā esošajā Latvijas Republikas “Civillikuma” redakcijā 185. panta teksts atšķiras: “Ja bērni neklausa vai nepakļaujas vecāku audzināšanai, vecāki var griezties pēc palīdzības bāriņtiesā. Bērns var vērsties pēc palīdzības bāriņtiesā, ja vecāki noteikuši viņam nepamatotus ierobežojumus vai radušās citas domstarpības viņu attiecībās” (LRCL 2023). Šajā piemērā redzamas sabiedrības viedokļa izmaiņas par konkrētiem jautājumiem, un šīs izmaiņas ir iespējams konstatēt bez īpašām

papildu zināšanām par sabiedrību vai valsti, kurā šīs izmaiņas notikušas. Salīdzinot abu likuma pantu tekstu, redzams, ka vecāki vairs nav tiesīgi lietot pret bērniem mājas pārmācības līdzekļus un ievietot bērnus cietumā, un mūsdienās arī bērni ir tiesīgi vērsties pēc palīdzības. Šīs izmaiņas ir uzskatāmas par izmaiņām, kas rodas ārpusvalodas faktoru ietekmē, kam ir raksturīga institucionāla daba un kas ir raksturīga institucionālajam diskursam, jo šīs izmaiņas ievieš atbildīgās iestādes konkrētu mērķu sasniegšanai.

Lai noteiktu bērnu tiesību diskursa Latvijā galvenās pazīmes ir jāizmanto iepriekšējās promocijas darba 2.3. apakšnodaļā minētie parametri, tostarp, institucionalitātes pazīmes un komunikatīvais mērķis. Latvijas bērnu tiesību diskursa dalībnieku uzdevumus, pienākumus un tiesības nosaka tiesību akti “Bērnu tiesību aizsardzības likums”, Latvijas Republikas “Civillikuma” 1. nodaļa “Ģimenes tiesības”, “Bāriņtiesu likums”, “Jaunatnes likums”, kā arī dažādas starptautiskas konvencijas, kuras Latvija ir parakstījusi, piemēram, ANO Bērnu tiesību konvencija, Eiropas Padomes Konvencija par bērnu tiesību piemērošanu, Vecāku atbildība un bērnu aizsardzība (Hāgas Konvencija). Arī iepriekšminētās konvencijas netiks izskatītas plašāk, jo to ieviešana nav saistoša to parakstītājvalstīm, kā arī tās nav uzskatāmas par speciālās leksikas pirmavotiem.

Galvenās valsts iestādes, kas nodrošina iepriekš minēto tiesību aktu ievērošanu un kas ir uzskatāmas par šī diskursa dalībniekiem, ir bāriņtiesa (katrā pašvaldībā darbojas atsevišķa bāriņtiesas nodaļa, kuras darbību finansē atbilstošā pašvaldība), pašvaldību sociālie dienesti, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija, Tieslietu ministrija, Sacima, policija, prokuratūra, tiesas, skolas, medicīnas pakalpojumu sniedzēji. Bērnu tiesību diskursā Latvijā piedalās arī nevalstiskās organizācijas, piemēram, Latvijas Bērnu labklājības tīkls, centrs “Dardedze”, organizācija “Glābiet bērnus” un citas nevalstiskās organizācijas, kas veic dažādus pasākumus un apmācības, kā arī publiski apspriež ar bērnu tiesībām saistītus jautājumus un piedāvā dažādas iniciatīvas un atbalstu Latvijas valdībai (piemēram, organizācija “Glābiet bērnus” tulkoja ANO Cilvēktiesību konvenciju latviešu valodā) (GB 2023).

Neskatoties uz to, ka Latvijā nevalstiskajām organizācijām nav Latvijas valsts tiesību aktos noteiktu juridisku pilnvaru, šīs organizācijas aktīvi piedalās bērnu tiesību diskursā, informējot sabiedrību par aktuāliem jautājumiem un bērnu tiesību pārkāpumiem, kā arī sniedzot skaidrojumu par dažādām juridiskām niansēm, organizējot informatīvos pasākumus un apmācības iedzīvotājiem (piemēram, jaunažiem vecākiem) un valsts ierēdņiem, tai skaitā skolotājiem, šādi ieviešot speciālās leksikas terminu lietojumu ikdienā, tiesību aktu skaidrojumus un netieši līdzīga veidā ietekmējot bērnu tiesību diskursu Latvijā.

Svarīga ir arī sabiedrības un plašsaziņas līdzekļu dalība bērnu tiesību diskursā, kas ir īpaši novērojama krīzes situācijās un dažādās traģiskās situācijās ar bērnu dalību. Jāpiebilst, ka promocijas darba tapšanas laikā novērotais bērnu nāves gadījumu atspoguļojums plašsaziņas līdzekļos ir plašs, par ko liecina mediju virsraksti: “Pazudušais Ivans atrasts miris Dubeņu mežā” (Delif.lv 2017), “Noslīkst pārāk daudz bērnu” (Diena 2021), “Turpinās Valgundē mirušā zīdaiņa mātes meklēšana, iesaistīti plaši cilvēkresursi un tehniskie līdzekļi” (TV3 2023),

“Divgadnieks Ventspilī izdzer metadonu un nonāk bezsamaņā; vecākiem – tiesa” (Delfi.lv 2023), “Starppilsētu autobusa šoferis atstāj aiz durvīm bērnu, jo nedarbojas bankas terminālis” (MunT 2023), “Septiņgadīgās Justīnes tēvs un pamāte daļēji atzinuši vainu meitenes slepkavībā” (Kince 2023). Šādi gadījumi gūst plašu rezonansi Latvijas plašsaziņas līdzekļos, piesaistot lielu sabiedrības uzmanību, kas tālāk izraisa sabiedrības locekļu diskusijas par konkrēto situāciju, spēkā esošo tiesību aktu efektivitāti, atbildīgo dienestu darbību (vai bezdarbību), bērnu un to vecāku atbildību un pienākumiem, kas netiešā veidā ietekmē bērnu tiesību diskursu. Sabiedrības spiediena un atklāto nepilnību rezultātā var tikt ieviesti tiesību aktu papildinājumi vai labojumi, kas tiek aprakstīti ar valodas līdzekļiem, notikt atbildīgo personu darbību izmeklēšana, bet tiesneši sabiedrības ietekmē var piešķirt bargākus sodus par bērnu tiesību pārkāpumiem. Tomēr jāpiebilst, ka Latvijas bērnu tiesību diskursā nav novērotas tiesību aktu izmaiņas, kas tiktu ieviestas kāda konkrēta traģiska gadījuma rezultātā. Komentējot likumdevēju attieksmi pret bērnu nāves gadījumiem, Latvijas Peldēšanas federācijas valdes priekšsēdētājs, Aivars Platonovs, runājot par noslikušo bērnu skaitu, norāda: “Attīstītās Eiropas un pasaules valstīs šādi dati nebūtu atstāti bez uzmanības, bet Latvijā jau ilgstoši šī traģiskā situācija tiek uztverta samērā vienaldzīgi.” (Diena 2021)

Augstāk minēto bērnu tiesību diskursa dalībniekus var iedalīt trīs grupās. Pirmo grupu veido valsts iestādes, kas nodrošina bērnu tiesību diskursa institucionālo struktūru un atbilstību juridiskajam diskursam (piemēram, Tieslietu ministrija), un izpildvaras pārstāvji (piemēram, policija, bāriņtiesa, sociālie dienesti utt.) jeb puses, kas spēj tiešā veidā ietekmēt bērnu tiesības Latvijā un īstenot bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktos noteiktos uzdevumus. Šī grupa izmanto oficiālo bērnu tiesību diskursa valodu komunikācijā gan savā starpā (saziņā starp atbildīgajām iestādēm), gan ar otrās un trešās grupas pārstāvjiem, ievērojot tiesību aktos iekļauto dokumentu jeb teksta struktūru, teikumu jeb sintaktiskās konstrukcijas un terminoloģiju.

Otrā dalībnieku grupa ir šī diskursa subjekti (bērni, ģimenes, bērnu tiesību pārkāpēji), kuru tiesības, pienākumus un saistības nosaka institucionālā struktūra jeb tiesību akti un šie subjekti ir pakļauti pirmās grupas tiesību un pienākumu īstenošanai (piem., tiesnesis lemj izņemt bērnu no ģimenes). Pirmās un otrās grupas saziņa notiek bērnu tiesību diskursam raksturīgajā valodā ar speciālās leksikas izmantošanu, taču otrās grupas dalībnieki ne vienmēr ir speciālisti šī diskursa speciālajā leksikā, kas var apgrūtināt informācijas uztveri.

Trešo grupu veido puses, kuru dalība Latvijas bērnu tiesību diskursā nav atrunāta tiesību aktos – nevalstiskās organizācijas, plašsaziņas līdzekļi, sabiedrības locekļi un visas tās puses, kas piedalās bērnu tiesību diskursā, bet nespēj to ietekmēt tiešā veidā un nav pakļauti tiešai šī diskursa ietekmei, t.i., nav likumdevēji, nav tiesību aktu izpildītāji un subjekti, bet komunikatīvajos aktos izmanto bērnu tiesību diskursa speciālo leksiku, piemēram, runājot par bērnu tiesību pārkāpumiem plašsaziņas līdzekļos un atsaucoties uz bērnu tiesību aizsardzības likumu pantiem.

Pēc bērnu tiesību diskursa dalībnieku noteikšanas ir jānosaka šī diskursa komunikatīvais mērķis. BTAL 4. pantā "Bērna tiesību aizsardzības mērķi" ir norādīti šādi mērķi: "Bērna tiesības tiek aizsargātas, lai sasniegtu šādus mērķus:

- 1) sabiedrības interesēm atbilstošas vērtību orientācijas veidošanos un nostiprināšanos bērņā;
- 2) bērna orientāciju uz darbu kā vienīgo morāli atbalstāmo eksistences līdzekļu iegūšanas un labklājības avotu;
- 3) bērna orientāciju uz ģimeni kā sabiedrības organizācijas pamatvērtību un vienu no sabiedrības un indivīda galvenajām vērtībām;
- 4) bērna orientāciju uz veselīgu dzīvesveidu kā tautas izdzīvošanas objektīvu priekšnosacījumu;
- 5) bērna veselības un dzīvības maksimālu aizsardzību, sevišķu uzmanību tam veltot publisku pasākumu, bruņotu konfliktu, ugunsgrēku vai citu ārkārtas situāciju (plūdu, vētras, paaugstināta radiācijas līmeņa u. tml.) laikā". (BTAL 2023)

Saskaņā ar minētajiem mērķiem, Latvijas bērnu tiesību aizsardzības mērķis ir atbilstošas vērtību orientācijas (darbs, ģimene, veselība) izveidošana bērņā un maksimāla bērna veselības un dzīvības aizsardzība, kas nozīmē to, ka Latvijas bērnu tiesību aizsardzības diskursa tiesību akti un komunikācija starp tā dalībniekiem ir pakārtota šiem mērķiem.

Tālāk ir jānosaka teksti, kas veido Latvijas bērnu tiesību diskursa valodas rakstveida kopumu. Par galvenajiem jeb primārajiem tekstiem ir uzskatāmi iepriekš minēto tiesību aktu teksti. Šajos tiesību aktos, kas ir formulēti juridiskajā valodā, ir definētas galvenās speciālās leksikas vienības (piem., aizgādnis, aizbildnis, audžuģimene utt.), kā arī ir aprakstītas šī diskursa dalībnieku tiesības un pienākumi.

Saskaņā ar S. Šarcevičas juridisko funkciju klasifikāciju, juridiskā diskursa pirmās grupas tekstiem ir pavēles funkcija un apraksta un pavēles funkcija. Piemēram, par primārās tekstu grupas tekstu ir uzskatāmi tiesas lēmumi un daļa no dokumentiem, kas tiek izmantoti ar bērnu tiesībām saistīto lietu izskatīšanā tiesā, bet ir jāņem vērā, ka ne visi tiesvedībā izmantotie teksti būs uzrakstīti un atbilstoši juridiskā diskursa žanram, piemēram, ārsta slēdziens par bērna traumu tiek izmantots bērna tiesību pārkāpuma lietā, bet šis slēdziens saturēs medicīnas terminus un būs uzrakstīts medicīniskajam diskursam raksturīgā valodā. Apskatītā piemēra kontekstā ir jāpiemin, ka bāriņtiesu likums uzliek par pienākumu bāriņtiesām iegūt visu ar konkrēto bērnu tiesību pārkāpumu saistīto informāciju saskaņā ar "Bāriņtiesu likuma" 16. pantu:

- 1) "Bāriņtiesai ir tiesības pieprasīt un bez maksas saņemt no valsts un pašvaldību iestādēm, komercsabiedrībām un organizācijām ziņas, kas nepieciešamas, lai izvērtētu bērna vai aizgādņībā esošās personas tiesību ievērošanas likumību vai izlemtu bāriņtiesas kompetencē esošos jautājumus;

- 3) veikt amatpersonu un iedzīvotāju aptauju, lai iegūtu ziņas, kas nepieciešamas aizbildnības, aizgādības, adopcijas vai ar aizgādību saistīto jautājumu izlemšanai;
- 7) lūgt psihologu veikt personas vai ģimenes psiholoģisko izpēti un saņemt psihologa atzinumu par izpētes rezultātiem;
- 9) fotografēt, filmēt un iegūt skaņu ierakstus, ja bērna dzīves apstākļu pārbaudē atklājas, ka bērns atrodas dzīvībai un veselībai bīstamos apstākļos.” (BL 2023)

Bāriņtiesa ir tiesīga iegūt augstāk minēto informāciju no personām bez specifiskām juridiskām zināšanām (piem., iedzīvotāju aptauja), kā rezultātā ir iespējami gadījumi, kad bāriņtiesas iegūtā informācija ārpus bērnu tiesību diskursa pieder pie cita žanra (piem., psihologa atzinums), kas apstiprina T. van Deika definīciju: “diskurss = teksts + konteksts”. Tāpat bāriņtiesa var iegūt informāciju, kas nav fiksēta mutiska vai rakstīta teksta veidā, piemēram, fotogrāfijas un video materiāli bērna sadzīves apstākļu noteikšanai. Saskaņā ar minēto, par bērnu tiesību žanra tekstiem ir uzskatāmi ne tikai juridiskā valodā rakstīti teksti, kas paredzēti bērnu tiesību diskursa dalībniekiem, bet arī nesaistīti teksti (vai foto, video materiāli), kas konkrētajā valodas situācijā tiek izmantoti bērnu tiesību diskursā.

Valsts iestāžu pieņemtie tiesību akti nosaka iesaistīto pušu hierarhiju, komunikatīvās lomas, tiesības un pienākumus. Viena no bērnu tiesību diskursa specifiskajām pazīmēm ir tāda, ka daļa šajā diskursā izmantoto tekstu ir uzskatāmi par juridiskā diskursa daļu tikai pateicoties kontekstam, kurā šie teksti tiek izmantoti un kurā veic noteiktus uzdevumus (piemēram, ārsta slēdziens, sekmu izraksts, intervijas ar kaimiņiem). Šī pazīme rada papildu izaicinājumu dažādu jomu speciālistiem, kas strādā ar bērnu tiesību diskursa tekstiem (piem., tulkiem un tulkotājiem), jo bērnu tiesību diskursā izmantotie teksti var saturēt citu nozaru speciālo leksiku un citām nozarēm raksturīgu struktūru (piem., medicīnas nozares teksti, tehniskās ekspertīzes teksti, paternitātes analīzes teksti), kas cilvēkiem bez specializētām zināšanām šajā jomā var sarežģīt teksta izpratni, kā arī var radīt nepieciešamību pieaicināt atbilstošās jomas ekspertu skaidrojumu sniegšanai.

Veicot Latvijas bērnu tiesību diskursa analīzi saskaņā ar diskursam raksturīgajām pazīmēm, secināms, ka Latvijas bērnu tiesību diskursam piemīt institucionālā diskursa pazīmes, kas tiek noteiktas ar tiesību aktiem, kas vēsturiski veido šī diskursa struktūru, nosakot speciālo leksiku, dalībniekus, sodus un citus diskursa elementus. Par galvenajiem jeb primārajiem tekstiem ir uzskatāmi iepriekš minēto tiesību aktu teksti, kas nosaka jau minēto speciālo leksiku un sintaktiskās struktūras, un šiem tekstiem piemīt promocijas darba 2.3. apakšodaļā aprakstītās pavēles funkcija un deskriptīvā jeb apraksta funkcija. Sekundāro tekstu grupa iekļauj arī tekstus, kas var būt arī cita diskursa teksti (piem., ārsta slēdziens), kā arī tie ne vienmēr ir rakstiski teksti (video un foto materiāli, interviju ieraksti), taču to piederību bērnu tiesību diskursam nosaka konteksts.

Latvijas bērnu tiesību aizsardzības diskursa nākamā pazīme ir tā mērķis, kas ir atbilstošas vērtību orientācijas (darbs, ģimene, veselība) izveidošana bērņā un maksimāla bērna veselības

un dzīvības aizsardzība. Bērnu tiesību diskursa dalībnieki Latvijā ir bāriņtiesa, sociālie dienesti, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija, Tieslietu ministrija, Saeima, policija, prokuratūra, tiesas, skolas, medicīnas pakalpojumu sniedzēji un citas puses, kurām institucionālās struktūras ietvaros ir piešķirtas konkrētas tiesības īstenot noteiktas darbības. Otrā šī diskursa dalībnieku grupa ir šī diskursa tieši subjekti – bērni, ģimenes, bērnu tiesību pārkāpēji, kuru tiesības, pienākumus un saistības nosaka institucionālā struktūra jeb tiesību akti un šie subjekti ir pakļauti pirmās grupas tiesību un pienākumu īstenošanai (piem., tiesnesis lemj izņemt bērnu no ģimenes). Par trešo šī diskursa dalībnieku grupu var uzskatīt plašāku sabiedrību un nevalstiskās organizācijas, jo šai grupai nav skaidri noteiktu tiesību un pienākumu bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktos, taču šī grupa spēj ietekmēt likumdevējus ieviest vai apturēt dažāda veida izmaiņas tiesību aktos.

Šeit noteiktie bērnu tiesību diskursa parametri ir universāli, jo minētās galvenās pazīmes piemīt diskursam neatkarīgi no tā valodas un tieslietu sistēmas, kurā tas pastāv, bet atšķirties var šo pazīmju specifika. Šajā apakšnodaļā apskatītās pazīmes tiek izmantotas, lai aprakstītu bērnu tiesību diskursu Apvienotajā Karalistē tālākajai abu valstu diskursu salīdzinājumam.

2.4.2. Bērnu tiesību aizsardzības diskurss Apvienotajā Karalistē

Lai aprakstītu bērnu tiesību aizsardzības diskursa Apvienotajā Karalistē institucionālās pazīmes, ir nepieciešams apskatīt Apvienotajā Karalistē spēkā esošo tiesību sistēmu, tiesību aktus, kas regulē bērnu tiesību aizsardzību, kā arī definē bērnu tiesību aizsardzības struktūru, iesaistīto pušu tiesības un pienākumus. Pēc tam ir jānosaka bērnu tiesību diskursa dalībnieki, to lomas un ietekme uz diskursu, īpašu uzmanību pievēršot ietekmei uz diskursa speciālo leksiku.

Apvienotajā Karalistē nav vienota konstitūcijas dokumenta, kas nosaka pilsoņu tiesības un valdības pienākumus. Apvienotās Karalistes tiesību sistēmu veido dažādu rakstisko tiesību aktu kopums jeb primārie tiesību akti un sekundārie tiesību akti (NAUK 2023). Primārie tiesību akti ir likumi, kurus pieņem un izdod Apvienotās Karalistes valsts iestādes: Anglijas parlaments, Skotijas parlaments, Velsas parlaments un Ziemeļīrijas parlaments. Šajā tiesību kategorijā ir iekļauti arī vēsturisko likumdevēju, agrāko parlamentu un Anglijas Baznīcas izdotie tiesību akti. Arī karaliskās ģimenes un tās padomes (Crown and the Privy Council) tiesību akti jeb prerogatīvie rīkojumi (Prerogative orders) tiek uzskatīti par primārajiem tiesību aktiem.

Sekundāros tiesību aktus pieņem un izdod primāro tiesību aktu subjekti, kuriem ar primārajiem tiesību aktiem ir piešķirtas tiesības izdot sekundāros tiesību aktus. Piemēram, tiesas izdots rīkojums par īslaicīgu bērna nodošanu pašvaldības aprūpē ir uzskatāms par sekundāro tiesību aktu, jo to izdod tiesa, kurai tiesības izdot minēto rīkojumu ir piešķīris attiecīgais parlaments, pieņemot atbilstošo primāro tiesību aktu. Galvenie sekundāro tiesību akti ir normatīvie akti (statutory instruments), normatīvie noteikumi (statutory rules), rīkojumi (orders) un baznīcas akti (church instruments).

Uz bērnu tiesību diskursu Apvienotajā Karalistē ir attiecināmi gan primārie tiesību akti, gan sekundārie tiesību akti. Par primārajiem tiesību aktiem ir uzskatāmi likumi, kas tiešā veidā

regulē bērnu tiesības, piemēram, "Children and Young Persons Act 2008", kura ievadā tiek skaidri norādīts, ka šis ir Apvienotās Karalistes parlamenta pieņemts likums: Šis likums tiek ieviests ar karalienes rīkojumu saskaņā ar Lordu palātas padomu un piekrišanu, ko apstiprina pašreizējais parlaments (CYPA 2008).

Kā sekundāro tiesību aktu piemēru var minēt "Working Together to Safeguard Children. A guide to inter-agency working to safeguard and promote the welfare of children" (Kopīgs darbs pie bērnu aizsardzības. Vadlīnijas starpaģentūru sadarbībai bērnu labklājības nodrošināšanā un veicināšanā). Šīs vadlīnijas ir publicējusi Apvienotās Karalistes valdība, taču tās ir saistošas konkrētām organizācijām: "Šīs vadlīnijas ir attiecināmas uz visām organizācijām un aģentūrām, kas strādā ar bērniem. Šīs vadlīnijas ir attiecināmas uz visām pašvaldībām, klīnisko komisiju grupām, policiju un visām citām organizācijām un aģentūrām, kas aprakstītas 2. nodaļā" (HMG 2018). Šajās vadlīnijās ir sniegti ne tikai norādījumi, bet arī speciālās leksikas saraksts A pielikumā, kas satur 20 speciālās leksikas vienību definīcijas ar atsaucēm uz tiesību aktiem, kuros tās tiek sākotnēji definētas (HMG 2018).

Uz Apvienotās Karalistes bērnu tiesību diskursu ir attiecināms liels tiesību aktu skaits, gan primāro, gan sekundāro, un abu grupu tiesību akti papildina viens otru ar savstarpējām atsaucēm, pilda tādas funkcijas kā jaunas speciālās leksikas vienību ieviešana vai izmaiņu ieviešana esošajās speciālās leksikas vienībās, jaunu atbildīgo amatu un juridisko personu ieviešanu, kā arī diskursa dalībnieku rīcības noteikšanu ar tiešu pienākumu noteikšanu vai tiesiski saistošu rekomendāciju sniegšanu. Kā norādīts organizācijas NSPCC vietnē, visa Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktu kopuma mērķis ir "aizsargāt bērnus no vardarbības un sliktas izturēšanās, nepieļaut kaitējumu bērnu veselībai un attīstībai, garantēt to, ka bērni uzaugs, saņemot drošu un efektīvu aprūpi, rīkoties, lai nodrošinātu labākos rezultātus bērniem un jauniešiem" (NSPCC 2023). Šis mērķis ir uzskatāms par Apvienotās Karalistes bērnu tiesību diskursa komunikatīvo mērķi, jo tiesību akti, speciālā leksika, komunikatīvie akti starp diskursa dalībniekiem tiek ieviesti un darbojas saskaņā ar šo mērķi.

Nepieciešams noteikt diskursa dalībniekus, kas ir tiesīgi izdot gan primāros, gan sekundāros tiesību aktus minētā mērķa sasniegšanai, kā arī citus bērnu tiesību diskursa dalībniekus, kas spēj ietekmēt gan bērnu tiesību diskursu kopumā, gan tā speciālo leksiku.

Apvienotās Karalistes oficiālais nosaukums kopš 1922. gada ir "United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland", un šo valsti veido četri administratīvie iedalījumi: Anglija, Skotija, Velsa un Ziemeļīrija. Šajā promocijas darbā tiek izskatīti kopējie Apvienotās Karalistes tiesību akti, neiedziļinoties katras administratīvās teritorijas juridiskajās niansēs, jo speciālā leksika tiek ieviesta visas valsts līmenī britu angļu valodā. Taču ir svarīgi noteikt katras administratīvās teritorijas valsts iestādes, kas piedalās bērnu tiesību diskursā.

Galvenā par bērnu tiesību aizsardzību atbildīgā valsts iestāde Anglijā ir Izglītības Ministrija, Velsā bērnu tiesības aizsargā Reģionālās bērnu aizsardzības padomes, Ziemeļīrijā – Veselības Ministrija, bet Skotijā – Skotijas valdība (NSPCC 2023). Katrā no administratīvajiem reģioniem ir sava bērnu aizsardzības sistēma un specifiski likumi, taču visos četros

administratīvajos reģionos ir savs bērnu tiesību komisārs, kas uzrauga bērnu tiesību aizsardzību attiecīgajā reģionā (NSPCC 2023). Katra no minētajām iestādēm ir atbildīga par izglītības, veselības un sociālās labklājības tiesību aktu izstrādi, kas veido lielāku daļu bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktu. Šo valsts iestāžu un komisāru pieņemtie tiesību akti (primārie tiesību akti) aizliedz pret bērnu labklājību vērstas darbības vai nosaka bērnu tiesību aizsardzībai veicamās darbības, bet šo valsts iestāžu vadlīnijas (sekundārie tiesību akti) nosaka dažādu organizāciju rīcību bērnu tiesību aizsardzībai. Šis valsts iestādes ir uzskatāmas par bērnu tiesību aizsardzības jomas likumdevējiem, bet to piedāvātos tiesību aktus pieņem Apvienotās Karalistes parlaments. Pie šīs grupas pieder arī pašvaldības, tiesas, policija, sociālie dienesti, izglītības iestādes, medicīnas iestādes un veselības aprūpes speciālisti (tai skaitā ģimenes ārsti, logopēds u.tml.), kas ir primāro un sekundāro tiesību aktu izpildītāji, kas rīkojas saskaņā ar primārajiem un sekundārajiem tiesību aktos noteikto. Šīs valsts iestādes tiek dēvētas par lokālajiem aizsardzības partneriem, kuru uzdevums ir sadarbībā ar citām iestādēm un organizācijām nodrošināt bērnu tiesību aizsardzību, labklājību un riskam pakļauto bērnu identificēšanu (NSPCC 2023).

Otrajā kategorijā ir iekļaujamas personas, pret kurām pirmajā kategorijā minētie dalībnieki īsteno savas tiesības un pienākumus, t. i., bērni, bērnu ģimenes un bērnu tiesību pārkāpēji, kam nav tiešas ietekmes uz bērnu tiesību diskursu, tā tiesību aktiem vai speciālo leksiku. Trešais bērnu tiesību diskursa dalībnieks Apvienotajā Karalistē ir dažādas nevalstiskās organizācijas (NVO), kuru mērķis ir veicināt bērnu tiesību aizsardzību. Tālāk tiks uzskaitītas galvenās NVO, kurām ir ar tiesību aktiem piešķirtas pilnvaras un/vai kas var ietekmēt bērnu tiesību diskursu un bērnu tiesību speciālo leksiku. Par vienu no nozīmīgākajām un senākajām šāda veida organizācijām ir uzskatāma 1866. gadā Londonā dibinātā labdarības organizācija “Barnardo’s”, kuras dibinātājs tika pieminēts kā pirmo bāreņiem paredzēto namu dibinātājs. Šīs organizācijas galvenais mērķis ir palīdzēt potenciālajiem vecākiem adoptēt bērnus. “Barnardo’s” ir Apvienotajā Karalistē lielākā bezpeļņas organizācija, kas vairāk nekā 100 gadu garumā palīdz bērniem atrast audžuvecākus (BHC 2023). 1884. gadā Londonā tika dibinātā labdarības organizācija “National Society for the Prevention of Cruelty to Children” (Nacionālā biedrība ļaunprātīgas izturēšanās pret bērniem novēršanai). Šī organizācija sniedz dažādus atbalsta pakalpojumus bērniem un ģimenēm gan to dzīvesvietās, gan organizācijas pakalpojumu sniegšanas vietās visā Apvienotajā Karalistē. Šī organizācija nodrošina apmācības vecākiem, kā arī aizstāv bērnu intereses tiesā (NSPCC 2023). 1919. gadā Londonā dibinātā organizācija “Save the Children” par savu galveno mērķi uzskata palīdzības sniegšanu maznodrošinātiem bērniem. Šī organizācija rūpējas arī par bērnu izglītības veicināšanu. (STC 2023). Visas trīs organizācijas aktīvi seko līdzi tiesību aktu izstrādei un pieņemšanai. Kopumā vietnē CharityChoice.co.uk ir atrodamas 359 labdarības organizācijas, kas Apvienotajā Karalistē darbojas bērnu tiesību aizsardzības jomā (CC 2023).

Minētās nevalstiskās organizācijas Apvienotajā Karalistē aktīvi piedalās diskusijās ar likumdevējiem, gūstot panākumus, kas tiek atspoguļots plašsaziņas līdzekļos, piemēram:

- a) "Aptuveni 50 organizācijas publiski iestājas pret piedāvātajām izmaiņām, tostarp "British Association of Social Workers", "The Care Leavers Association", "Womens Aid", "Liberty" un "National Association of People Abused in Childhood". (Richardson 2017a)
- b) "Valdība atsakās no izmaiņām likumā "Children and Social Work bill" ("Bērnu un sociālā darba likums"), kas ļautu pašvaldībām atteikties no bērnu tiesību aizsardzības pasākumiem, pēc lorda Laminga iejaukšanās." (Richardson 2017b)

Minētajā gadījumā iesaistītajām organizācijām izdevās panākt konkrēta tiesību akta izmaiņu atcelšanu, tiešā veidā ietekmējot bērnu tiesību diskursu. Apvienotajā Karalistē ir bijuši gadījumi, kad bērna tiesību pārkāpumu rezultātā tiek pieņemti jauni tiesību akti, ieviesta jauna speciālā leksika un veiktas citas darbības, lai nepieļautu šāda veida pārkāpumu atkārtošanos nākotnē. Piemēram, nepilngadīgās Viktorijas Klimbī (*Victoria Climbié*) nāves rezultātā tika veikta padziļināta bērnu tiesību sistēmas darbības izmeklēšana, kuras rezultātā tika sagatavots ziņojums uz aptuveni 400 lapām teksta (VCI 2023). Šajā ziņojumā tika iekļautas dažādas rekomendācijas bērnu tiesību aizsardzības uzlabošanai: "1.35 Ir jāizveido Nacionālā Bērnu un ģimeņu atbalsta aģentūra. Šīs aģentūras vadītājs, kam var piešķirt Anglijas Bērnu komisāra pilnvaras, būs atbildīgs par Valdības Bērnu un ģimenes lietu komisijas darbību (VCI 2023)." Šīs rekomendācijas tika ieviestas ar 2004. gadā pieņemto tiesību aktu "Children Act 2004", ieviešot jaunu amatu, kā rezultātā speciālajā leksikā tiek ieviests jauns termins "Childrens Commissioner" (CA 2004).

Kā ceturto nozīmīgo bērnu tiesību diskursa dalībnieku Apvienotajā Karalistē var minēt sabiedrību un plašsaziņas līdzekļus, kuru plašais bērnu tiesību pārkāpumu atspoguļojums rada sabiedrības spiedienu uz likumdevējiem, kas ietekmē bērnu tiesību sistēmu kopumā. Sjūzena Elslīja (*Susan Elsley*) min, ka plašā bērna nāves atspoguļojuma rezultātā tika panākta ātra vainīgo personu apcietināšana un notiesāšana, petīcijai par padziļinātu notikušā izpēti tika savākti 850 000 cilvēku paraksti, veikta padziļināta situācijas analīze, kuras rezultātā tika izstrādātas un tiesību aktos ieviestas rekomendācijas tiesību aktu papildināšanai, no amatiem tika atstādinātas vairākas atbildīgās amatpersonas dažādās atbildīgajās valsts iestādēs (Elsley 2010). Apvienotās Karalistes sabiedrībai ir ietekme uz bērnu tiesību diskursu, ko tā īsteno ar nevalstisko organizāciju un plašsaziņas līdzekļu palīdzību, ko apliecina jau iepriekš minētie 850 000 parakstu un iniciatīva par vienkāršāku tiesību aktu valodu (Plain English Campaign), kā arī citas sabiedriskās iniciatīvas.

Apskatītie piemēri liecina, ka Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības diskursā piedalās ne tikai likumdevēji, izpildvara un bērni ar ģimenēm, bet arī nevalstiskās organizācijas, plašsaziņas līdzekļi un plašāka sabiedrība, kas, lasot par bērnu tiesībām plašsaziņas līdzekļos, saskaras ar bērnu tiesību speciālo leksiku, kā arī spēj ietekmēt bērnu tiesību diskursu.

Veicot Apvienotās Karalistes bērnu tiesību diskursa analīzi saskaņā ar diskursam raksturīgajām pazīmēm, secināms, ka Apvienotās Karalistes bērnu tiesību diskursam piemīt institucionālā diskursa struktūra, ko nosaka tiesību akti, nosakot speciālo leksiku, dalībniekus, sodus un citus diskursa elementus. Par galvenajiem jeb primārajiem tekstiem ir uzskatāmi

tiesību aktu (likumu) teksti, kas nosaka jau minēto speciālo leksiku un sintaktiskās struktūras, un šiem tekstiem piemīt pavēles funkcija un deskriptīvā jeb apraksta funkcija, kas aprakstīta 2.3. apakšnodaļā. Otrā tekstu grupa ir valsts iestāžu un nevalstisko organizāciju izstrādātās vadlīnijas un rekomendācijas, kurām ir juridisks spēks, jo šīs vadlīnijas un rekomendācijas papildina spēkā esošos tiesību aktus un nosaka atsevišķu atbildīgo iestāžu rīcību konkrētās situācijās. Trešajā tekstu grupā ir iekļaujami teksti, kas var būt arī cita diskursa teksti (piem., ārsta slēdziens), kā arī tie ne vienmēr ir rakstiski teksti (video un foto materiāli, interviju ieraksti), taču to piederību bērnu tiesību diskursam nosaka konteksts, un šīs tekstu grupas funkcija ir informatīva.

Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības diskursa nākamā pazīme ir diskursa komunikatīvais mērķis, kas ir aizsargāt bērnus no vardarbības un sliktas izturēšanās, nepieļaut kaitējumu bērnu veselībai un attīstībai, garantēt to, ka bērni uzaugs, saņemot drošu un efektīvu aprūpi, rīkoties, lai nodrošinātu labākos rezultātus bērniem un jauniešiem (CA 1989). Bērnu tiesību diskursa dalībnieki Apvienotajā Karalistē ir Izglītības Ministrija (Anglijā), Reģionālās bērnu aizsardzības padomes (Velsa), Veselības Ministrija (Ziemeļīrija), Skotijas valdība (Skotija), kā arī bērnu tiesību komisāri, reģionālie sadarbības partneri (pašvaldība, apvienotā aprūpes valde, policija), kas ir bērnu tiesību diskursa tiešie īstenotāji, tiesību aktu un speciālās leksikas autori, kā arī savā komunikācijā starp kvalificētiem speciālistiem izmanto bērnu tiesību speciālo leksiku. Otrā grupa ir šī diskursa subjekti – bērni, ģimenes, bērnu tiesību pārkāpēji, kuru tiesības, pienākumus un saistības nosaka institucionālā struktūra, un šie subjekti ir pakļauti pirmās grupas tiesību un pienākumu īstenošanai (piem., tiesnesis lemj izņemt bērnu no ģimenes), kā arī šī grupa ne vienmēr pārvalda speciālo leksiku komunikācijā bērnu tiesību diskursā. Apvienotajā Karalistē komunikāciju bērnu tiesību diskursā bieži vien aprūrina fakts, ka subjektiem un to ģimenēm angļu valoda ne vienmēr ir dzimtā valoda, kā rezultātā ir nepieciešams tulkojums, piemēram, Latvijas valsts piederīgo ģimeņu gadījumā (sk. Latvijas vēstnieku Apvienotajā Karalistē teikto 1. nodaļā, 8.–9. lpp.), bet speciālās leksikas atšķirību Latvijas un Apvienotās Karalistes tiesību diskursā dēļ tulkotājiem ne vienmēr ir iespējas atrast ekvivalentu speciālās leksikas vienību to neesamības dēļ (piem., *child arrangements order* (*rīkojums par bērna izmitināšanu un ikdienu*)) nav ekvivalenta rīkojuma Latvijas bērnu tiesību aizsardzības sistēmā).

Trešā šī diskursa dalībnieku grupa ir nevalstiskās organizācijas, kas aktīvi seko likumdevēju rīcībai un izpildvaras lēmumiem bērnu tiesību diskursa ietvaros, kā arī pilda dažādas funkcijas saskaņā ar pirmās grupas dalībnieku sniegtajām pilnvarām, aizstāvot bērnu intereses ārpus tiesām, piemēram, bloķējot pretrunīgi vērtētu bērnu tiesību aizsardzības likumu ieviešanu.

Par ceturto šī diskursa dalībnieku grupu var uzskatīt plašāku sabiedrību un plašsaziņas līdzekļus, kas ar dažādu likumīgi pieejamo līdzekļu palīdzību, piemēram, parakstu vākšana petīcijām par bērnu tiesību pārkāpumu izmeklēšanas procesa uzsākšanu, palīdzību ievieš izmaiņas diskursā, rosinot veikt dažādu bērnu tiesību pārkāpumu izmeklēšanu, kuru rezultātā tiek ieviestas izmaiņas Apvienotās Karalistes bērnu tiesību diskursā. Aktīva šīs grupas iesaiste (piem., iepriekš minētā petīciju izveide un parakstu vākšana) bērnu tiesību diskursā veicina

speciālās leksikas attīstību, tiesību aktu precizēšanu un izmaiņu veikšanu tiesību aktos, kā rezultātā speciālās leksikas attīstība notiek straujāk, ko apliecina 2001. gada 12. janvārī publicētajā, 432 lapas garajā ziņojumā par Viktorijas Klimbī nāvi “The Victoria Climby inquiry: summary report” jaunievietās speciālās leksikas vienības. (VCI 2023). Ziņojuma rekomendāciju sadaļā (“Part six: Recommendations”) ir sniegti ieteikumi jaunu uzraugošo iestāžu un amatu ieviešanai, piemēram, *Children and Families Board, National Agency for Children and Families, Childrens Commissioner for England, Director of children and families services (bērnu un ģimeņu komisija, bērnu un ģimeņu nacionālā aģentūra, bērnu komisārs Anglijā, bērnu un ģimeņu pakalpojumu direktors)*. Apvienotās Karalistes parlaments apstiprināja minētās rekomendācijas 2003. gada 28. janvārī, kas vēlāk tika ieviestas tiesību aktos (EDM 2003).

Iepriekš minētais ilustrē, kā sabiedrības izdarītā spiediena rezultātā izstrādātais ziņojums par bērna nāves izmeklēšanu sniedz rekomendācijas, kas divus gadus vēlāk tiek apstiprinātas valsts līmenī, ieviešot ziņojumā rekomendētās institūcijas un amatus, kuru apzīmēšanai tiek ieviestas jaunas speciālās leksikas vienības.

Pēc Apvienotās Karalistes bērnu tiesību diskursa pazīmju aprakstīšanas ir nepieciešams salīdzināt šīs pazīmes ar Latvijas bērnu tiesību diskursu, lai noteiktu līdzības un atšķirības, kas ietekmē abu valstu diskursu speciālās leksikas attīstību.

2.5 Bērnu tiesību diskursa Latvijā un Apvienotajā Karalistē salīdzinājums

Lai salīdzinātu bērnu tiesību aizsardzības diskursus Latvijā un Apvienotajā Karalistē, tika izmantotas iepriekš noteiktās bērnu tiesību diskursa pazīmes: institucionalitāte, valoda, diskursa komunikatīvais mērķis, diskursa teksti, dalībnieki un to ietekme uz diskursu.

Pirms šī salīdzinājuma uzsākšanas ir jāpiemin vēsturiski–politiskās situācijas atšķirības abās valstīs. Apvienotā Karaliste tiek uzskatīta bērnu tiesību aizsardzības pamatlicēju, 1802. gadā pieņemot Likumu par mācekļu veselību un morāli (“Health and Morals of Apprentices Act”, tālāk HMAA), ar kura palīdzību bērnu darba diena tiek ierobežota līdz 12 stundām dienā un tika noteikta obligāta prasība nodrošināt mācekļiem izglītību lasīšanā, rakstīšanā un rēķināšanā (HMAA 1802). Kopš šī likuma pieņemšanas līdz mūsdienām Apvienotajā Karalistē notika nepārtraukta bērnu tiesību aizsardzības diskursa attīstība gan juridiskā, gan valodnieciskā ziņā, ieviešot jaunas speciālās leksikas vienības un tiesību aktu pantu formulējumus atbilstoši angļu valodas vēsturiskajai attīstības gaitai. Kopumā Apvienotajā Karalistē pašlaik spēkā ir vairāk nekā 50 primārie un sekundārie tiesību akti, kas regulē dažādas bērnu tiesību aizsardzības jomas (NAUK 2023). Šajos tiesību aktos ir sniegtas savstarpējas atsaucis un speciālās leksikas definīcijas, kā arī ievērots vienots juridiskās valodas stils, bet to vēsturiskā pēctecība ļauj izsekot bērnu tiesību diskursa speciālās leksikas attīstībai vairāk nekā 200 gadu garumā.

Savukārt Latvijas bērnu tiesību diskursa pamatā ir 1924. gadā latviešu valodā tulkotais Krievijas Impērijas 1867. gada "Vietējo civillikumu kopoījums", kura pantī, gan ar izmaiņām, gan bez tām pēc Latvijas neatkarības iegūšanas, tika iekļauti Latvijas Republikas "Civillikuma" sadaļā "Ģimenes tiesības", kas bija spēkā līdz Latvijas Republikas okupācijai. Pēc neatkarības atjaunošanas Latvijā tika atjaunota 1939. gada "Civillikuma" redakcija, kas saturēja VCK pantus. Vairāk nekā trīsdesmit neatkarības gadu laikā Latvijā tiek ieviesti jauni bērnu tiesību aizsardzībai paredzētie tiesību akti, papildinot esošo speciālo leksiku un ieviešot jaunas speciālās leksikas definīcijas.

Apvienotās Karalistes bērnu tiesību diskursu un tā speciālo leksiku ietekmēja lielais imigrantu skaits no citām valstīm un kultūrām. Saskaņā ar 2021. gadā veikto tautas skaitīšanu, Apvienotajā Karalistē iedzīvotāju skaits ir 59,6 miljoni iedzīvotāju, kas ir piederīgi 19 lielākajām etniskajām grupām (GOVUK 2022). Katrai no etniskajām grupām piemīt sava kultūra, kas ne vienmēr atbilst pamatiedzīvotāju vērtībām, kas atspoguļojas arī bērnu tiesību diskursa speciālajā leksikā, piemēram, 2003. gadā Apvienotajā Karalistē tika ieviests likums, kas aizliedz veikt sieviešu vai meiteņu dzimumorgānu kropļošanu bez medicīniska pamatojuma ("Female Genital Mutilation Act 2003"), kas ir kulturāla un/vai reliģiska prakse atsevišķās etniskajās grupās. Šī likuma ieviešanas rezultātā tika ieviests jauns tiesas rīkojuma veids, kas attiecināms uz bērniem – *female genital mutilation protection order* (rīkojums par aizsardzību pret sieviešu ģenitāliju kropļošanu), kas tiek definēts šādi: "Tiesa ir tiesīga izdot rīkojumu, kas aizliedz, ierobežo, pieprasa vai nosaka jebkādu citu ierobežojumu, ko tiesa uzskata par atbilstošiem, lai apturētu vai mainītu personu, kas vēlas pakļaut meiteni ģenitāliju kropļošanai, jau ir vienojās par vai jau ir veikušas ģenitāliju kropļošanu, uzvedību vai rīcību." (FGMA 2003)

Saskaņā ar Latvijas Republikas Oficiālā statistikas portāla datu bāzi, Latvijas iedzīvotāju skaits 2025. gadā ir 1 860 565 iedzīvotāji, tai skaitā latvieši (1 182 039), krievi (434 398), ukraiņi (56 569), baltkrievi (53 228), poļi (35 146), lietuvieši (19 818) un citas tautības (93 551) (LVDAT 2025). Minētie statistikas dati liecina par Latvijas iedzīvotāju salīdzinoši viendabīgu etnisko, kulturālo un reliģisko sastāvu, kā rezultātā Latvijas bērnu tiesību aizsardzības diskursā nav sastopami atsevišķi tiesību akti, kas ierobežo konkrētas kulturālas un/vai reliģiskas prakses un rituālus, kas pārkāptu bērnu tiesības, jo šādas prakses un rituāli Latvijā līdz šim nav nonākuši sabiedrības redzeslokā.

Vēsturiskās, politiskās un sociālās atšķirības abās valstīs ietekmē ne tikai bērnu tiesību diskursu, bet arī visu sabiedrību kopumā, kā rezultātā ir novērojamas tālāk uzskaitītas atšķirības starp abu valstu bērnu tiesību diskursu pazīmēm.

Abu valstu bērnu tiesību diskursi ir piederīgi juridiskajam diskursam, kas ir daļa no institucionālā diskursa. Latvijā bērnu tiesību diskursa institucionālo mijiedarbības sistēmu veido primārie tiesību akti ("Latvijas Republikas Satversme", "Bērnu tiesību aizsardzības likums", Latvijas Republikas "Civillikuma" sadaļa "Ģimenes tiesības", "Bāriņtiesu likums", "Jaunatnes likums"), kas nosaka diskursa dalībnieku uzdevumus, pienākumus un tiesības.

Apvienotajā Karalistē bērnu tiesību institucionālo sistēmu veido bērnu tiesību aizsardzības primārie un sekundārie akti. Primārie tiesību akti ir likumi, kurus pieņem un izdod Apvienotās Karalistes valsts iestādes: Anglijas parlaments, Skotijas parlaments, Velsas parlaments un Ziemeļīrijas parlaments. Galvenie sekundāro tiesību akti ir normatīvie akti (statutory instruments), normatīvie noteikumi (statutory rules), rīkojumi (orders) un baznīcas akti (church instruments). Uz bērnu tiesību diskursu attiecināmo primāro un sekundāro tiesību aktu skaits Apvienotās Karalistes tiesību aktu datubāzē pārsniedz 200 ierakstus (UKGOV 2023). Latvijā katrā pašvaldībā darbojas bāriņtiesa, bet Apvienotajā Karalistē katrā pašvaldībā darbojas ģimenes lietu tiesa (Family Court), un abu minēto valsts iestāžu darbību nosaka attiecīgie tiesību akti.

Latvijā un Apvienotajā Karalistē bērnu tiesību diskursa valoda ir juridiskā valoda, jo šī valoda tiek izmantota tiesību aktos, un bērnu tiesību diskursa komunikatīvajos aktos tiek izmantota gan vispārīgā, gan speciālā juridiskā leksika. Savukārt lomu sadalījumus komunikatīvajos aktos atbilst juridiskā diskursa lomu sadalījumam (piem., tiesnesis, apsūdzētais, cietušais, advokāts). Abu valstu bērnu tiesību diskursam ir raksturīga speciālā leksika, kas tiek izmantota tikai šajā diskursā (piem., *pašvaldības aprūpē nonācis bērns un looked after child, aizbildnis un guardian, vecāku atbildība un parental responsibility* utt.), kā arī abu valstu bērnu tiesību diskursiem ir raksturīgas situācijas, kad citu diskursa žanru teksti (piem., medicīnas) kļūst par daļu no bērnu tiesību diskursa konteksta dēļ.

Bērnu tiesību diskursam Latvijā ir pieci komunikatīvie mērķi:

“Nodrošināt sabiedrības interesēm atbilstošas vērtību orientācijas veidošanos un nostiprināšanos bērņā; bērna orientāciju uz darbu kā vienīgo morāli atbalstāmo eksistences līdzekļu iegūšanas un labklājības avotu; bērna orientāciju uz ģimeni kā sabiedrības organizācijas pamatvērtību un vienu no sabiedrības un indivīda galvenajām vērtībām; bērna orientāciju uz veselīgu dzīvesveidu kā tautas izdzīvošanas objektīvu priekšnosacījumu; bērna veselības un dzīvības maksimālu aizsardzību, sevišķu uzmanību tam veltot publisku pasākumu, bruņotu konfliktu, ugunsgrēku vai citu ārkārtas situāciju (plūdu, vētras, paaugstināta radiācijas līmeņa u. tml.) laikā” (BTAL 2023).

Apvienotās Karalistes bērnu tiesību diskursam ir četri komunikatīvie mērķi:

“aizsargāt bērnus no vardarbības un sliktas izturēšanās, nepieļaut kaitējumu bērnu veselībai un attīstībai, garantēt to, ka bērni uzaugs, saņemot drošu un efektīvu aprūpi, rīkoties, lai nodrošinātu labākos rezultātus bērniem un jauniešiem” (NSPCC 2023).

Abu valstu bērnu tiesību diskursu komunikatīvo mērķu pamatā ir uzdevums nodrošināt bērnu aizsardzību, aprūpi un brīvību. Latvijas bērnu tiesību diskursa komunikatīvajos mērķos uzsvars tiek likts uz vērtībām, darbu un ģimeni, savukārt Apvienotās Karalistes bērnu tiesību diskursā lielākais uzsvars tiek likts uz bērna aizsardzību no nelabvēlīgas ietekmes, pāridarījumiem un kaitējuma. Pēc komunikatīvo mērķu noteikšanas tiek apskatīti abu valstu diskursa dalībnieki, kas īsteno minēto mērķu sasniegšanu.

Bērnu tiesību diskursa dalībnieki Latvijā un Apvienotajā Karalistē ir iedalāmi vienādās kategorijās, bet ar atšķirīgu šo kategoriju ietekmi uz bērnu tiesību diskursu. Pirmajā abu valstu bērnu tiesību dalībnieku kategorijā ir iekļautas valsts varas iestādes, kurām bērnu tiesību diskursa tiesību akti piešķir tiesības un pienākumus nodrošināt bērnu tiesību aizsardzību. Abās valstīs šīs iestādes ir pilnvarotas ziņot (piem., skolas), izmeklēt (piem., policija, sociālie dienesti) un sodīt (tiesas) par bērnu tiesību pārkāpumiem.

Otrajā kategorijā ir iekļaujamas personas, pret kurām pirmajā kategorijā minētie dalībnieki īsteno savas tiesības un pienākumus, t.i., bērni, bērnu ģimenes un bērnu tiesību pārkāpēji, kam nav tiešas ietekmes uz bērnu tiesību diskursu, tā tiesību aktiem vai speciālo leksiku. Bērnu tiesību diskursa specifiskās leksikas dēļ abās valstīs ir iespējamās grūtības nodrošināt šīs grupas diskursa dalībniekiem atbilstošu tulkojumu to dzimtajā valodā, jo ir iespējami gadījumi, kad vienā valodā (piem., angļu) speciālās leksikas vienības juridiskais ekvivalents otras valodas (piem., latviešu) speciālajā leksikā nepastāv atšķirīgo bērnu tiesību diskursu dēļ. Šis ir viens no aspektiem, kas savā darbā jāņem vērā tulkiem un tulkotājiem, kas strādā šajā jomā.

Trešā bērnu tiesību diskursa dalībnieku kategorijā abās valstīs ir nevalstiskās organizācijas (NVO), kas darbojas bērnu tiesību aizsardzības jomā. Latvijā bērnu tiesību diskursā aktīvās NVO veic sabiedrības un ierēdņu izglītošanu bērnu tiesību aizsardzības jautājumos, piedalās diskusijās ar nozares speciālistiem un iesaistās bērnu tiesību diskursā, piemēram, piedāvā dažādas iniciatīvas un atbalstu Latvijas valdībai. Neskatoties uz to, ka Latvijā nevalstiskajām organizācijām nav Latvijas valsts tiesību aktos noteiktu juridisku pilnvaru, šīs organizācijas aktīvi piedalās bērnu tiesību diskursā, informējot sabiedrību par aktuāliem jautājumiem un bērnu tiesību pārkāpumiem, kā arī sniedzot skaidrojumu par dažādām juridiskām niansēm, organizējot informatīvos pasākumus un apmācības iedzīvotājiem, šādi ieviešot speciālās leksikas terminu lietojumu ikdienā, tiesību aktu skaidrojumus un netieši ietekmējot bērnu tiesību diskursu Latvijā.

Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības diskursā aktīvo NVO skaits ir ne tikai lielāks, kas ir skaidrojams ar jau iepriekš minēto iedzīvotāju skaita atšķirību, bet Apvienotās Karalistes bērnu tiesību diskursā aktīvās NVO ir arī daudz senākas (“Barnardos” dibināta 1866. gadā, “National Society for the Prevention of Cruelty to Children” (NSPCC) dibināta 1884. gadā, “Glābiet bērnus” Latvijā darbojas kopš 1990. gada). Ilgstošas darbības rezultātā šīs NVO ir ieguvušas, salīdzinot ar Latvijas NVO, plašākas pilnvaras bērnu tiesību aizsardzības diskursā, kā arī, kā minēts iepriekš, NVO ar savu aktivitāti spēja apturēt pretrunīgi vērtētu tiesību aktu pieņemšanu.

Arī Latvijā nevalstiskās organizācijas piedalās bērnu tiesību diskursa veidošanā, piemēram, 2013. gada 27. novembrī Centrālā Vēlēšanu komisija pieņēma lēmumu Nr. 38, balsojot par biedrības “Sargāsim mūsu bērnus!” iesniegto likumprojektu “Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā”, ierosinot tautas nobalsošanu (CVK 2013). Piedāvātā likumprojekta mērķis bija papildināt BTAL 47. un 50.1. pantu, nosakot, ka bērnu izglītības un aprūpes iestādēs dzimumaudzināšanai jābūt balsītai uz Satversmes 110. pantu. Biedrībai neizdevās savākt

nepieciešamo vēlētāju parakstu skaitu, tāpēc šie nosacījumi netika iekļauti likumā. Šis piemērs ilustrē to, ka arī Latvijā nevalstiskās organizācijas spēj ietekmēt bērnu tiesību diskursu, bet ne vienmēr sekmīgi. Iepriekš minētais ļauj secināt, ka NVO ietekme uz bērnu tiesību diskursu Apvienotajā Karalistē ir būtiski lielāka par NVO ietekmi uz bērnu tiesību diskursu Latvijā, bet Latvijas NVO darbība ir ne mazāk svarīga pilnvērtīgai bērnu tiesību diskursa attīstībai un tā speciālās leksikas lietošanai ikdienā un precizēšanai.

Ceturtnā bērnu tiesību dalībnieku grupa ir sabiedrība un plašsaziņas līdzekļi. Galvenā atšķirība starp šīs grupas dalībniekiem Latvijā un Apvienotajā Karalistē ir to līdz šim radītā ietekme uz bērnu tiesību diskursu. Latvijā plašsaziņas līdzekļi plaši atspoguļo bērnu tiesību pārkāpumus, piemēram, jau šajā darbā minētajā Ivana Berladina (Delfi 2017) nāves gadījumā un 2023. gada maijā notikušās septiņus gadus vecās Justīnes Reinikovas slepkavības gadījumā (Jemeljanova 2023), kas veicina sabiedrības interesi par šiem pārkāpumiem, taču tālāks spiediens uz likumdevējiem no sabiedrības un plašsaziņas līdzekļiem neseko. Latvijā nav viennozīmīgu piemēru tam, kā bērnu tiesību pārkāpumu rezultātā vai nevalstisko organizāciju darbības rezultātā būtu radīta tieša ietekme uz bērnu tiesību diskursu. Vietā ir Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas pārstāvja Rinalda Liepiņa komentārs par plašiem bērnu tiesību pārkāpumiem: “No šādiem gadījumiem tiek izdarīti secinājumi, lai līdzīgus pārkāpumus nepieļautu,” norāda Liepiņš, bet konkrētas izmaiņas tiesību aktos netiek minētas (Jemeljanova 2023).

Latvijā sabiedrības un plašsaziņas līdzekļu spiediena rezultātā netiek veiktas izmaiņas bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktos, netiek ieviesti jauni atbildīgie amati, netiek veikta tiesību aktu pantu precizēšana un citas līdzīgas darbības, kas ietekmē arī jaunieviesto speciālās leksikas vienību skaitu. Savukārt Apvienotajā Karalistē plašsaziņas līdzekļi un sabiedrība salīdzinoši aktīvāk iesaistās bērnu tiesību pārkāpumu izmeklēšanā, pieprasot veikt plaša mēroga izmeklēšanas, kuru rezultātā tiek veiktas izmaiņas tiesību aktos, ieviesti jauni atbildīgie amati, ieviesta jauna speciālā leksika, kā arī atstādinātas atbildīgās amatpersonas.

Kā jau minēts iepriekš, bērnu tiesību pārkāpumi gan Latvijā, gan Apvienotajā Karalistē gūst plašu atspoguļojumu plašsaziņas līdzekļos un piesaista sabiedrības uzmanību. Abu valstu plašsaziņas līdzekļos, runājot par bērnu tiesību pārkāpumiem, tiek izmantota bērnu tiesību speciālā leksika, piemēram:

- a) “Latvijā dzīvojuši citas ģimenes aprūpē, jo vecākiem atņemtas tiesības rūpēties par viņu. Zināms, viņas ģimenē ir arī citi bērni, un par daļu vecākiem atņemtas aizgādības tiesības.” (TVNET 2018)
- b) “Bērnu tiesību ievērošanas pārbaužu laikā tiek konstatēta emocionālā un/vai fiziskā vardarbība pret bērnu.” (DELFI 2023)
- c) “The regulations affected included legal timescales for social-worker visits to children in care, six-monthly reviews of childrens welfare, independent scrutiny of childrens homes and senior officer oversight of adoption decision-making for babies and children (Plānots veikt izmaiņas noteikumos, kas nosaka sociālo darbinieku pašvaldības aprūpē esošo

apmeklējumu laiku, sešu mēnešu periodu bērnu labklājības pārskatiem, neatkarīgu pārbaužu veikšanu bērnu namos, kā arī mazuļu un bērnu adopcijas lēmumu uzraudzību).” (Richardson 2020)

Minētajos piemēros un citos ekscerpētajos piemēros redzams, ka bērnu tiesībām specifiskā leksika, piemēram, aizgādības tiesības, emocionālā/fiziskā vardarbība vai pašvaldības aprūpē esošie bērni, netiek skaidrota plašāk, kam par iemeslu var būt tas, ka šo specifisko terminu nozīme lasītājam ir skaidra konkrētajā kontekstā vai arī sniegtā informācija neprasa precīzu speciālās leksikas pārzināšanu. Par precīzu dažādu nozaru speciālās leksikas lietojumu (gan bērnu tiesību, gan citu jomu) plašsaziņas līdzekļos būtu veicams atsevišķs pētījums, jo plašsaziņas līdzekļu teksti nav bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas pirmavots, kas definē jaunas speciālās leksikas vienības vai veic izmaiņas esošo speciālās leksikas vienību definīcijās, tāpēc plašsaziņas līdzekļu tekstu pētījums būtu speciālās leksikas lietojuma pētījums, nevis tās attīstības pētījums

Pēc minēto pazīmju apkopošanas secināms, ka abu valstu bērnu tiesību diskursi ir piederīgi institucionālajam diskursam un ir daļa no juridiskā diskursa. Abu valstu bērnu tiesību aizsardzības diskursos tiek izmantota gan vispārīgā, gan speciālā juridiskā leksika, kuras pirmavots ir tiesību akti, diskursa dalībniekiem ir noteiktas lomas, pienākumi un tiesības, kas arī izriet no minētajiem tiesību aktiem. Savukārt institucionālās sistēmas galvenās atšķirības starp abu valstu diskursiem ir novērojamas tiesību aktu skaitā un veidā (Latvijā primārie tiesību akti, Apvienotajā Karalistē primārie un sekundārie), kas ietekmē speciālās leksikas attīstību un speciālās leksikas vienību skaitu, atbildīgo valsts iestāžu struktūrās (bāriņtiesas Latvijā, pašvaldības un ģimenes lietu tiesas Apvienotajā Karalistē) un to skaits, kā arī atšķirības abu valstu bērnu tiesību aizsardzības diskursu komunikatīvajos mērķos, kas aprakstīti tiesību aktos. Latvijā lielākais uzsvars tiek likts uz tādām vērtībām kā ģimene un darbs, bet Apvienotajā Karalistē galvenais mērķis ir aizsargāt visus bērnus no draudiem. Atšķirīga ir arī abu valstu bērnu tiesību diskursa dalībnieku – NVO, sabiedrības un plašsaziņas līdzekļu – spēja ietekmēt bērnu tiesību diskursu un tā speciālo leksiku. Pēc abu valstu bērnu tiesību diskursu salīdzinājuma un kopīgo pazīmju noteikšanas ir nepieciešams veikt abu valstu Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstības analīzi.

3. Bērnu tiesību aizsardzības speciālā leksika Latvijā un Apvienotajā Karalistē

Pēc bērnu tiesību vēstures un diskursa apraksta tiek veikts bērnu tiesību diskursa speciālās leksikas attīstības salīdzinājums Latvijā un Apvienotajā Karalistē. Šajā nodaļā iepriekš apskatītie Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas lietojuma piemēri tiek plašāk izvērtēti un papildināti ar citiem piemēriem. Tomēr pilnvērtīgam salīdzinājumam ir nepieciešams teorētiskais pamatojums, kas sniedz izpratni par novērotajām parādībām to tālākai aprakstīšanai. Šim mērķim tiek izvērtētas teorētiskās atziņas par atšķirībām un līdzībām starp jēdzienu, vārdu un terminu, par semantiku un semantiskajām izmaiņām laika gaitā, kā arī par

speciālo leksiku. Šajā nodaļā tiek apskatītas pētniecības atziņas par semantiku, semantiskajām izmaiņām, sniegts īss pārskats par terminoloģiju, kā arī sniegtas “jēdziena”, “termina” un “speciālās leksikas vienības” definīcijas šī promocijas darba kontekstā.

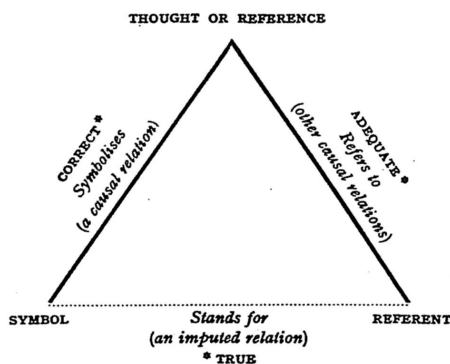
Pēc teorētisko atziņu apkopošanas un analīzes, šajā nodaļā aprakstīta bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstība, izmantojot no tiesību aktiem ekscerpēto materiālu. Promocijas darbā apskatītās semantiskās izmaiņas tiek salīdzinātas diahroniskajā aspektā, sniedzot priekšstatu par izmaiņām speciālajā leksikā pēc to definīcijām, to lietojuma likumu pantu tekstos un arī rakstībā.

3.1. Jēdziens semantikā

Izmaiņas valodas attīstībā nenozīmē tikai jaunu apzīmējumu ieviešanu, bet arī esošo nozīmes maiņu. Par semantikas kā valodniecības nozares aizsācēju tiek uzskatīts Kristians Kārls Reizigs (*Christain Karl Reisig*), kas pirmo reizi aprakstīja nozares, kas pēta vārdu nozīmi, koncepciju. Valodniecības terminu “semantika” pirmo reizi šajā nozīmē lietoja Mišels Breāls (*Michel Breal*) 1883. gadā publikācijā “Essai de sémantique”. M. Breāls uzskatīja, ka daudzi objekti tika nepareizi apzīmēti dažādu iemeslu dēļ. Šie kļūdainie apzīmējumi izjauc līdzsvaru starp apzīmējuma zīmi un apzīmējamo lietu, bet, neskatoties uz to, apzīmējumi tiek uztverti kā patiesi precīzi. (Breal 1900: 172). Ferdinand de Sosīrs (*Ferdinand de Saussure*) uzskatīja, ka pastāv jēdziens un to apzīmējošā zīme, un abi šie objekti ir fiziski pastāvoši. Bez jēdziena, pēc F. de Sosīra domām, nebūtu iespējams pastāvēt to apzīmējošajai zīmei (Ogden, Richards 1923: 5). Savukārt Gotlobam Frēgem (*Gotlob Frege*), kas pievērsās semantikai filozofijā, pētot valodas struktūras ar nolūku atklāt domu struktūras, bija atšķirīgi uzskati. Runājot par apzīmējumu un apzīmējamo, G. Frēge norāda, ka apzīmējums izsaka apzīmējamās reālijas nozīmi, taču G. Frēge uzsver, ka apzīmējamā reālija atšķiras no jēdziena, iedalot nozīmi un jēdzienu vienā grupā, bet apzīmējumu un apzīmējamo objektu otrā grupā. Tāpat G. Frēge uzskatīja, ka katram jēdzienam atbilst apzīmējamais objekts un apzīmējums, bet apzīmējamais objekts nevar aizvietot jēdzienu (Frege et al. 1980: 42). Savukārt Čārlzs Kajs Ogdens (*Charles Kay Ogden*) un Aivors Ārmstrongs Ričardss (*Ivor Armstrong Richards*) izveidoja semantikas trīsstūri, kas ir grafisks vārda nozīmes modelis, kas ataino vārda, apzīmējamās reālijas (referenta), apzīmējuma un nozīmes jēdziena attiecības. Pēc Č. K. Ogdena un A. A. Ričardsa domām lielākā problēma cilvēku saziņā ir tas, ka runātāji jauc simbolus vai vārdus ar reālo lietu vai objektu, kā rezultātā rodas domstarpības (Ogden, Richards 1923: 10).

Č. K. Ogdens un A. A. Ričardss uzdod jautājumu: “Vai mēs definējam lietas vai vārdus?” (Ogden, Richards 1923: 223). Kā norāda Č. K. Ogdens un A. A. Ričardss, definējot vārdus: “Mēs izmantojam citu vārdu kopu, kas apzīmē valodas līdzekli, kas izmantots jēdziena nosaukšanai, šādi aizstājot vienu valodas līdzekli ar citu, kas konkrētajā situācijā ir labāk uztverams” (Ogden, Richards 1923: 12). 2. attēlā ir parādīts Č. K. Ogdena un A. A. Ričardsa piedāvātais semantiskais trīsstūris.

2. attēls. Semantiskais trīsstūris (Ogden, Richards 1923: 11)

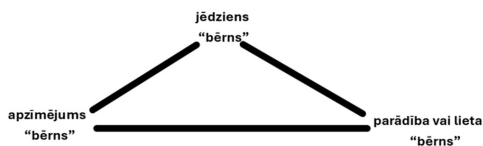
Skatoties no kreisās puses, semantiskajam trīsstūrim ir trīs elementi: simbols (*symbol*), doma vai jēdziens (*thought or reference*) un referents jeb apzīmējamā reālija (*referent*). Šajā gadījumā referents tiek izmantots saskaņā ar šo definīciju kā “konkrēta reālija, ko konkrētā lietojumā nosauc valodas vienība” (Ogden, Richards 1923: 11). Semantiskais trīsstūris parāda saikni starp apzīmējamo reāliju (referent), cilvēka prātā radušos domu vai jēdzienu (*thought or reference*) un simbolu (*symbol*), kas izsaka šo domu vai jēdzienu.

Saskaņā ar semantisko trīsstūri, jēdziens ir priekšstats par kādu parādību vai lietu, kas tiek apzīmēts ar vārda palīdzību. Tātad vārds ir valodas, bet jēdziens – domāšanas vienība (Dubova 2013: 50). Plašāka jēdziena interpretācija ietver idejas, sajūtas, emocijas, situāciju kontekstu un citas parādības (Langacker 1994: 2).

Valodniecības nozares vārdnīcās pieejamās definīcijas izmantotas, lai definētu **jēdziens** (*concept*) promocijas darba kontekstā. Oksfordas Valodniecības vārdnīcā šķirklis ‘concept’ tiek definēts kā “abstrakta ideja vai garīgs simbols, kas pastāv starp vārdu un tā apzīmējamo parādību vai lietu” (Oxford 2007). Savukārt “Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīcā” (VPSV) šķirklis ‘jēdziens’ tiek definēts kā “priekšmetu un parādību vispārīgo, būtisko pazīmju atspoguļojums apziņā. Valodniecībā tas ir lingvistisko kategoriju semantiskais pamats, zinātniskajā terminoloģijā — būtisks termina izvēles un izpratnes pamats.” (VPSV 2007: 176). Abas definīcijas norāda, uz konkrētas reālijas vai tās pazīmju atspoguļojumu apziņā. “Concept” definīcija min atbilstošu apzīmējumu valodā, kas ir piesaistīts attiecīgajai idejai. Savukārt “jēdziens” definīcijas otrajā daļā ir norādīts, ka jēdziens ir lingvistisko kategoriju semantiskais pamats. Abas definīcijas liecina par viennozīmīgu saikni starp referenta atspoguļojumu apziņā un simbolu. Stīvens Ullmans (*Stephen Ullmann*) nozīmi definē kā mijiedarbību “starp vārdu un jēdzienu, ar kura palīdzību nozīme veidojas apziņā” (Ullmann 1964: 65). Saskaņā ar iepriekš minēto, šī promocijas darba kontekstā jēdziens ir kāda priekšmeta, parādības, idejas vai domas atspoguļojums cilvēka apziņā. Izmantojot šo definīciju,

pēc analogijas ar Č. K. Ogdenu un A. A. Ričardsu, ir iespējams izveidot 3. attēlā redzamo jēdziena 'bērns' semantisko trīsstūri, lai ilustrētu jēdzienu bērnu tiesību aizsardzības kontekstā.

3. attēls. "bērns" semantiskais trīsstūris

3. attēlā ir parādīts semantiskais trīsstūris, kas apzīmē jēdzienu *bērns* (*child*) ar mērķi ilustrēt augstāk norādīto jēdziena definīciju. Elizabete Traugota (*Elizabeth Traugott*) norāda, ka vārdi ir konkrētām valodām raksturīgi makro-līmeņa konceptuālo struktūru apzīmējumi (Traugott 2001: 7). Par konceptuālajām struktūrām E. Traugota sauc tādas reālijas kā kustība, atrašanās vieta, stāvoklis, pakāpe, un šīs struktūras ir līdzīgas visās tautās un kultūrās (Traugott 2001: 7). Šī promocijas darba kontekstā kā piemēru var izskatīt reāliju *bērns* kā bioloģiska būtne, kurai ir noteiktas pazīmes neatkarīgi no ģeogrāfiskās atrašanās vietas, gadsimta vai tautības. Jēdziens *bērns* ir cilvēka apziņā izveidojies bioloģiskas būtnes atspoguļojums, kas dažādās valodās tiek nosaukts ar dažādiem vārdiem, piem., *bērns* un *child*. Šis atspoguļojums katra cilvēka apziņā var būt atšķirīgs: var atšķirties matu krāsa, dzimums vai citas bioloģiskas īpašības, tomēr būtisko pazīmju atspoguļojums būs ļoti līdzīgs neatkarīgi no valodas vai ģeogrāfiskās atrašanās vietas. Bērnu tiesību aizsardzības kontekstā reālija un jēdziens *bērns* laika gaitā palika nemainīgi, bet izmaiņas piedzīvoja apzīmējums (t.i., speciālās leksikas vienības *bērns* definīcija), jo vēsturiski pastāvēja atšķirīga izpratne par bērna vecumu, darbu, izglītību un tiesībām kopumā ne tikai Latvijā, bet arī Apvienotajā Karalistē. Šis piemērs ilustrē to, ka abu valstu bērnu tiesību diskursos pastāv līdzīga izpratne par juridiskiem jēdzieniem, kas tiek izmantoti abu valstu bērnu tiesību diskursu mērķiem (aizsargāt bērnu). Juridisko jēdzienu apzīmēšanai izmantotā speciālā leksika demonstrē gan pastāvošās līdzības, gan atšķirības starp abu tiesību sistēmu jēdzieniem (piem., atsevišķu jēdzienu neesamība vienas vai otras valsts tiesību sistēmā).

Pēc jēdziena definēšanas promocijas darba kontekstā tiek apskatītas teorētiskās atziņas par speciālo valodu ar mērķi definēt speciālo leksiku promocijas darba kontekstā. Tas ir nepieciešams, lai būtu iespējams atšķirt bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālās leksikas vienības no citām leksikas vienībām.

3.1.1. Speciālā valoda un speciālā leksika

Speciālā leksika ir daļa no speciālā lietojuma valodas, tāpēc svarīgi ir noskaidrot, kas ir speciālā lietojuma valoda un kādas pazīmes tai piemīt. Speciālā lietojuma valoda ir tikpat sena, cik pati valoda, jo tās tika izmantotas dažādos reliģiskajos tekstos un rituālos, medicīnā, zinātnē

un tiesībās. (Salmon 1999: 2503). Speciālā valoda attīstījās darba dalīšanas rezultātā, jo bija nepieciešama saziņa par dažādām cilvēku darba un dzīves jomām. Sākotnēji speciālās valodas veidojās ap pārtikas iegūšanu un pamatvajadzību nodrošināšanu, kam sekoja rīku nosaukšana un to izmantošanas apraksts. 1916. gadā vācu valodā tiek ieviests termins “Fachsprache” (speciālā lietojuma valoda), kas nošķir nozaru valodu no vispārējā lietojuma valodas. Huans Sāgers (*Juan Sager*) norāda, ka dabiskā jeb vispārlietojamā valoda attīstās vēstures gaitā, t.i., tā pielāgojas cilvēku vajadzībām pēc izteiksmes līdzekļiem, piedzīvojot dažādas pārmaiņas, kuru rezultātā veidojas homonīmija, sinonīmija un polisēmija. Savukārt speciālās valodas mēģina novērst vispārlietojamās valodas daudznozīmību, ieviešot mākslīgām valodām (piem., ķīmiskās formulas, bioloģiskās taksonomijas) raksturīgas pazīmes, it īpaši mēģinot nostiprināt saistību starp jēdzienu un ar to saistīto terminu (definīciju), izmantojot noteiktas vārddarināšanas metodes (Sager 1983).

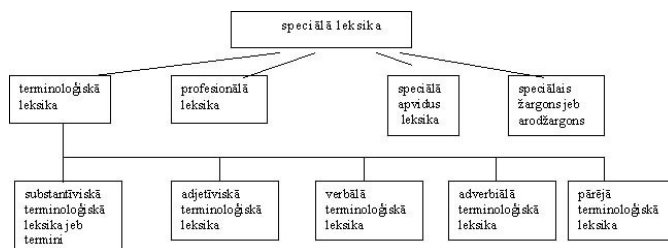
Dažādu nozaru speciālisti savā starpā sazinās valodā, kurā vispārlietojamās leksikas vārdiem var būt atšķirīga nozīme. Valoda uzskatāma par speciālo valodu, kad to izmanto atsevišķu cilvēku (speciālistu) grupa, kas veic specializētas darbības un izmanto ar šīm darbībām saistītu valodu. (Hoffmann 1999: 35). Speciālo valodu izmantošanai ir nepieciešama īpaša izglītība, un komunikācija šajās valodās notiek starp speciālistiem vienā vai vairākās tuvās nozarēs (Sager et al. 1980: 4).

Saskaņā ar iepriekš minēto, speciālā lietojuma valoda ir kādā konkrētā nozarē izmantota valoda, ko lieto ierobežota speciālistu grupa ar īpašu izglītību šajā nozarē. Bērnu tiesību aizsardzības kontekstā par šādu speciālistu grupu ir uzskatāmi tiesneši, sociālo dienestu, bāriņtiesu darbinieki, pašvaldību un tiesībsargājošo iestāžu darbinieki, kas ir ieguvuši formālu izglītību šajā nozarē un komunicē semiotikas sistēmā, kas ir balstīta un atvasināta no vispārīgā lietojuma valodas. Arī Lotārs Hofmanis (*Lothar Hoffman*) norāda, ka speciālā lietojuma valoda ir visu valodas līdzekļu kopums, kas tiek izmantots profesionāli ierobežotā saziņas jomā, lai nodrošinātu saziņu starp cilvēkiem, kas strādā šajā jomā (Hoffmann 1999: 158). Taču jāpiemin jau bērnu tiesību aizsardzības diskursa kontekstā minētais fakts, ka bērnu tiesību aizsardzības lietu izskatīšanā piedalās arī bērns, tā ģimenes locekļi un citas ar lietu saistītās personas, kas ne vienmēr ir ieguvušas izglītību tiesību zinātnēs. Bērnu tiesību aizsardzības joma nav vienīgā jomā ar šādu problēmu, tāpēc valodniecībā tiek izšķirti trīs speciālā lietojuma valodu komunikācijas līmeņi: speciālists – speciālists (jurists – tiesnesis), speciālists – nozares strādnieks/darbinieks (jurists – bāriņtiesas darbinieks), speciālists – nespeciālists (jurists – bērna vecāki). Visos minētajos komunikācijas līmeņos tiek lietota arī speciālā leksika, kas ir viena no speciālā lietojuma valodas pazīmēm un neatņemama tās sastāvdaļa.

Lai noteiktu atšķirību starp terminu un speciālās leksikas vienību promocijas darba kontekstā, ir jānoskaidro speciālās leksikas definīcija. Deivids Alans Krūss (*David Alan Cruse*) norāda, ka vārda nozīmi nosaka tā konteksts jeb ap konkrēto vārdu citu esošo vārdu nozīme (Cruse 1986: 16). Saskaņā ar A. Krūsa teikto, katra vārda nozīme ir atkarīga no tā lietojuma konkrētā tekstā, t.i., vārda vispārīgā vai speciālā nozīme ir atkarīga no konkrētā konteksta. Robežas starp dažādām jomām un nozarēm, piemēram, mācību priekšmetu iedalījums, nozaru

speciālistu klasifikācija (humanitārie, eksaktie) nosaka plašāka sabiedrība, šādi izšķirot, kādas zināšanas ir uzskatāmas par speciālām, kā rezultātā attiecīgo jomu un nozaru valodas tiek uzskatītas par speciālām, atšķirīgām no vispārlietojamās valodas. H. Sāgers norāda, ka jebkuras jomas jēdzienus ir iespējams aprakstīt trīs veidos: a) ar definīciju, b) ar to saistību ar citiem jēdzieniem, c) ar to valodas formām, terminiem, jēdzieniem vai apzīmējumiem, ar kuru palīdzību attiecīgie jēdzieni tiek izteikti atbilstošajā valodā (Sager 1983: 319). Saskaņā ar šīm teorētiskajām atziņām, secināms, ka speciālās leksikas vienība iegūst savu speciālo nozīmi atkarībā no tās lietojuma konteksta, kas nosakāms, analizējot saistīto leksikas vienību, jēdzienu vai semantisko struktūru nozīmi. Savukārt VPSV sniegtā definīcija norāda, ka speciālā leksika ir “ierobežota lietojuma vārdi, kas tematiski saistīti ar kādu zinātnes, tehnikas, mākslas vai tautsaimniecības nozari. Speciālajā leksikā ietilpst gan zinātniski termini, gan profesionālismi. Daļa no speciālās leksikas ietilpst vispārlietojamā leksikā.” (VPSV 2007: 370). Definīcijā minēts, ka daļa speciālās leksikas ietilpst vispārlietojamā leksikā, bet Džons Lērbergers (*John Lehrberger*) šo pazīmi skaidro plašāk, norādot, ka speciālā lietojuma valoda aizņemas vārdus no vispārīgās valodas, lai aprakstītu jaunus speciālās valodas jēdzienus, kas kļūst par speciālo leksiku vai, ja speciālās valodas attīstību uzrauga terminoloģijas standartizācijas iestāde, par standartizētu terminu (Lehrberger 1982: 82). Tātad speciālā leksika nepastāv ārpus vispārlietojamās valodas leksikas, ko apstiprina arī iepriekš apskatītie vardarbības un *guardian* piemēri. Jāņem vērā, ka speciālās leksikas vienība uzskatāma par terminu, ja to par standartizētu atzīst atbilstoša standartizācijas iestāde, piemēram, Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisija. Bērnu tiesību aizsardzības kontekstā *vardarbība* vai *guardian* kļūst par speciālās leksikas vienību tad, kad to lieto speciālisti kādā no trim speciālā lietojuma valodas komunikācijas līmeņiem bērnu tiesību aizsardzības nozarei specifiskā komunikatīvajā situācijā. Plašāku speciālās leksikas dalījumu, kas ietver ne tikai zinātniskus terminus un profesionālistus ir ilustrējusi V. Skujiņa (Skujiņa 2002):

4. attēls. Speciālās leksikas dalījums

Atbilstoši V. Skujiņas sniegtajam shematiskajam attēlojumam, speciālā leksika iedalāma četrās galvenajās kategorijās: terminoloģiskā leksika, profesionālā leksika, speciālā apvidus leksika un speciālais žargons jeb arodžargons. Terminoloģiskā leksika tiek sīkāk iedalīta piecās apakškategorijās (substantīviskā – saistīta ar lietvārdu, adjektīviskā – saistīta ar īpašības vārdu, verbālā – saistīta ar darbības vārdu, adverbālā – saistīta ar apstākļa vārdu, un pārējā terminoloģiskā leksika). Promocijas darbā tiek apskatīta terminoloģiskā leksika, kas ir fiksēta

tiesību aktos. Iespējams, ka bērnu tiesību aizsardzības jomas darbinieku vidū pastāv arī profesionālā leksika, speciālā apvidus leksika (piemēram, dažādos Apvienotās Karalistes reģionos) un arodžargons. Plašākai šo speciālās leksikas veidu izpētei būtu nepieciešams atsevišķs pētījums ar atšķirīgām materiāla apkopošanas metodēm. Savukārt bērnu tiesību aizsardzības diskursā atrodama pārsvarā substantīviskā speciālā leksika (piem., *guardian, aizbildnis, rīkojums, order*).

Promocijas darbā apskatītā bērnu tiesību aizsardzības speciālā leksika tika atlasīta no tiesību aktiem, kas nozīmē to, ka ne vienmēr šīs speciālās leksikas vienības ir fiksētas kā oficiāli termini attiecīgajās terminoloģijas standartizācijas iestādēs un ir atrodamas to avotos vai vārdnīcās.

Saskaņā ar apskatītajām teorētiskajām atziņām, speciālo leksiku var raksturot kā daļu no speciālās valodas, kas ietver terminus, profesionālo leksiku, speciālo apvidus leksiku un arodžargonu. Jaunu jēdzienu apzīmēšanai speciālā valodā var tikt izmantoti vispārīgās valodas vārdi, kas kļūst par speciālās leksikas vienībām, vai ieviestas jaunas speciālās leksikas vienības attiecīgās jomas jēdzienu apzīmēšanai. Speciālai leksikai piemīt vispārīgai leksikai raksturīgas īpašības, taču tās nozīme ir atšķirīga no vispārīgās leksikas konkrētajā jeb speciālajā kontekstā. Piemēram, BTAL atrodamās speciālās leksikas vienības *uzticības persona* (persona, kas sniedz atbalstu ģimenē esošam bērnam) (BTAL 2023) nozīme atšķiras no tās nozīmes vispārīgajā lietojumā. Leksikas vienības kļūst par speciālās leksikas vienībām tad, kad tās tiek izmantotas speciālā kontekstā, bet speciālās leksikas vienības ne vienmēr ir termini.

Galvenā atšķirība starp terminu un speciālās leksikas vienību ir tāda, ka latviešu valodā termins ir Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas oficiāli apstiprināts termins (AILAB 2024), bet speciālā leksikas vienība ne vienmēr ir oficiāli apstiprināta, taču tiek izmantota gan tiesību aktos, gan attiecīgajā diskursā. Analizējot tikai bērnu tiesību aizsardzības diskursa terminus (t.i., oficiāli apstiprinātos terminus), ekscerpēto vienību skaits būtu mazāks, kā rezultātā speciālās leksikas attīstības analīzei būtu pieejams mazāks materiāla apjoms. Piemēram, *bārenis* definīcija ir atrodama BTAL, bet Latvijas Nacionālais terminoloģijas portālā un šajā portālā pieejamajās terminu kolekcijās *bārenis* definīcija nav atrodama, kas nozīmē to, ka *bārenis* nav oficiāli apstiprināts termins bērnu tiesību aizsardzības jomā. Šī situācija ir novērojama arī vairākām citām speciālās leksikas vienībām (piem., *ielas bērni, minimālais bērna labklājības līmenis, specializētā audžuģimene*).

Šajā promocijas darbā bērnu tiesību aizsardzības speciālo leksiku var definēt kā terminus (oficiāli apstiprinātus), vārdus un vārdkopas, kas apzīmē ar bērnu tiesību aizsardzības nozari saistītus jēdzienus (piem., *specializētā audžuģimene*). Savukārt par vispārīgo juridisko leksiku tiek uzskatīti dažādās juridiskajās nozarēs lietojami termini, kas saglabā nemainīgu nozīmi (piem., *lieta* būs vienota nozīme visās juridiskajās apakšnozarēs, bet vispārlietojamajā leksikā *lieta* nozīme paplašināsies, jo ar šo vārdu var apzīmēt priekšmetus un citas parādības (Tēzaurs 2023). Darba kontekstā par vispārīgā lietojuma leksiku tiek uzskatīti vārdi, kuriem nepiemīt no vispārīgā lietojuma nozīmes atšķirīga nozīme bērnu tiesību aizsardzības diskursā.

3.1.2. Terminoloģija un termins

Ar terminu pētniecību nodarbojas terminologi, kas strādā terminoloģijas nozarē, tāpēc, plašākas izpratnes gūšanai par terminu, ir jāapskata arī galvenās terminoloģijas atziņas. Starptautiskā standartizācijas organizācija (International Organization for Standardization (ISO)) standartā ISO 1087 definē terminoloģiju kā nozari, kas pēta konceptu apzīmēšanu vienā vai vairākās nozarēs (ISO 2022). Nacionālajā enciklopēdijā terminoloģija tiek definēta kā starpdisciplināra zinātnes nozare, kas pēta terminoloģijas teorētiskos aspektus, dažādu nozaru jēdzienus, jēdzienu sistēmu, jēdzienu nosaukšanas un terminrades principus, terminu struktūru, nozaru terminu sistēmu veidošanu, attīstību, lietošanu, pārvaldību (Pūtele 2023). Terminoloģija ir salīdzinoši jauns valodniecības pētījumu virziens, kura pirmsākumi meklējami 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā. H. Sāgers norāda, ka pirmie modernie terminologi bija zinātnieki un inženieri (Sager 1983: 315). Par terminoloģijas aizsācējiem tiek dēvēti Latvijā dzimušais Ernests Drezens (Drēziņš), austrietis Eižens Visters (*Eugen Wuster*) un krievs Dmitrijs Lotte (*Dmitrij Lotte*). Latviešu valodniecībā līdz 20. gs. 70. gadiem bija pieņemts terminoloģiju pētīt kā vienu no valodniecības apakšnozarēm. Savukārt mūsdienās Latvijas zinātniskajā telpā pastāv dažādas modernās terminoloģijas izpētes teorijas, kuras skata terminoloģiju kā pastāvīgu zinātnes nozari (Platonova, Seņko 2024: 22).

E. Visters uzskatīja, ka termini ir iedalāmi divās grupās “Ist–Norm” un “Soll–Norm”. Par “Ist–Norm” E. Visters dēvēja terminus, kas tiek lietoti valodā un kuru nozīme tiek izprasta novērojot šo terminu lietojumu dabiskā veidā. E. Visters uzskatīja, ka “terminologi “uzspiež” valodas lietojuma normas, standartizējot un ieviešot terminus ar fiksētu un standartizētu nozīmi (“Soll–Norm”)” (Wuster 1979: 2).

Jāatzīmē jau iepriekš minētais kritērijs, kas nosaka, ka pašlaik latviešu valodā termins kļūst par oficiāli atzītu tikai tad, kad tas ir Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas oficiāli apstiprināts termins (AILAB 2024). Taču pastāv arī atšķirīgi uzskati un teorijas, jo termins mūsdienā izpratnē ir daudzdimensionāla parādība un unikāls analīzes objekts ar bezgalībām izpētes iespējam. (Platonova, Seņko 2024: 26). Savukārt standartizētu terminu ieviešana un pastāvēšana nenozīmē to, ka tie tiks izmantoti (Pearson 1998: 12). Standartizēti, attiecīgo terminoloģijas iestāžu apstiprināti termini var netikt izmantoti, jo standartizēta terminoloģija ir idealizēta, tā ne vienmēr atspoguļo faktisko valodas lietojumu (Ahmad et al. 1992: 143). To apstiprina arī Māris Baltiņš: “daudzi populāri un reāli plaši lietoti termini nekad nav tikuši apstiprināti, toties termina apstiprināšana automātiski nebūt negarantē tā lietojumu” (Baltiņš 2013: 415).

Minētas atziņas norāda, ka vārds var kļūt par terminu gan dabiska valodas lietojuma rezultātā iegūstot speciālu nozīmi, gan ieviešot vārdu speciālā nozīmē attiecīgajā nozarē. Arī Lotārs Hoffmanis (*Lothar Hoffmann*) iedala terminus trīs grupās: vispārlietojamās valodas vārdi, speciālie termini un vispārīgie termini (Hoffmann 1999: 126–127). Kā piemērus bērnu tiesību aizsardzības nozares terminiem, kas veidojušies no vispārlietojamās valodas vārdiem un ieguvuši speciālu nozīmi, var minēt *ielas bērni*, *child minder* (bērna pieskatītājs), *patversme*,

harm (kaitējums). Savukārt kā piemēru speciālistu ieviestiem terminiem var minēt *specializētā audžu ģimene*, *bērnu aprūpes iestāde*, *ārpusģimenes aprūpe*, *child arrangements order* (rīkojums par bērna izmitināšanu un ikdienu), *registered children's home* (reģistrēta bērnu aprūpes iestāde), *special guardian* (īpašais aizbildnis). Jāpiemin arī gadījumi, kad oficiālu terminu trūkuma dēļ par speciālās terminu ieviesējiem, tulkojot tekstus, kļūst arī tulkotāji. Uz to norāda arī J. Baldunčiks: “Mūsdienās daudzās valodās terminus rada arī tulkotāji (bieži nebūdami speciālisti attiecīgajā nozarē) bez pietiekamām zināšanām terminoloģijā.” (Baldunčiks 2020: 19). Dženifere Pīrsone (*Jennifer Pearson*) norāda, ka par terminiem uzskatāmi visi vārdi, kuriem konkrētā nozarē piemīt speciāla nozīme, kuru izmanto attiecīgās nozares speciālisti profesionālajai saziņai neatkarīgi no tā, vai termins ir standartizēts vai oficiāli apstiprināts (Pearson 1998: 16).

Vārdnīcā “Dictionary of Prague school of linguistics” termins tiek definēts kā vārds, kuram konkrētajā nozarē piemīt nozīme, kas ir atšķirīga šī vārda nozīmes vispārlietojamā valodā (Vachek 2003). Savukārt VPSV šķirklis “termins” tiek definēts kā “speciālās nozares jēdzienu vārdisks apzīmējums – vārds vai vārdkopa, kas izteic (nosauc un iezīmē) attiecīgās jomas (nozares) noteiktu jēdzienu kā nozares jēdzienu sistēmas sastāvdaļu” (VPSV 2007: 399). Tātad definīcijas norāda, ka termins apzīmē kādas konkrētas nozares jēdzienu, bet šim terminam var būt cita nozīme vispārējā lietojuma valodā. Dž. Pīrsone norāda, ka termini ir uzskatāmi par terminiem tikai noteiktos kontekstos, jo ārpus konteksta termins nav piesaistīts realitātei (Pearson 1998: 36).

Definējot terminu, ir jāpievērš uzmanība iepriekš minētajās atziņās norādītajai terminu daudznozīmībai. V. Skujiņa norāda: “Nav uzskatāms par daudznozīmīgu termins, kura funkcijā ir daudznozīmīgs vispārlietojamās valodas vārds vienā no savām nozīmēm” (Skujiņa 2002). Tātad, termins ar vienu speciālo nozīmi ārpus vispārlietojamās valodas nav daudznozīmīgs. Arī ISO standartā “ISO 704:2022(E)” par terminoloģijas darba principiem un metodēm ir norādīts, ka sinonīmija nav terminam vēlama īpašība, jo terminam ir vēlama tikai viena nozīme vismaz vienā jomā vai nozarē (ISO 2022: 57). Dž. Pīrsone min, ka terminam var būt raksturīga polisēmija, taču katrā nozarē tam ir jābūt tikai vienai nozīmei. (Pearson 1998: 169) J. Baldunčiks norāda, ka standartizētā terminoloģijā sinonīmija nav vēlama, vienlaikus norādot, ka latviešu valodā ir nozares, kur sinonīmija ir normas līmenī, piemēram, valodniecībā (darbības vārds – verbs, īpašības vārds – adjektīvs) (Baldunčiks 2020).

Ruta Veidemane norāda, ka sinonīmu analizē par pamatmetodi pārsvarā tiek atzīta sinhroniskās pētīšanas metode (Veidemane 1970: 11), bet šajā promocijas darbā veiktais pētījums ir diahronisks, tāpēc ir iespējami gadījumi, kad no tiesību aktu pamata redakcijām atlasītajā materiālā sastopami arī arhaismi, piemēram, *māmuļa*, *atsvabināt*, *miesassods* un citi arhaismi, kas tiek vienlaikus lietoti ar to sinonīmiem, piemēram, *māte*, *atbrīvot*, *fizisks sods*.

Pēc savas būtības sinonīmija un polisēmija ir attieksmes starp jēdzienu un terminu (Pūtele 2023). Oksfordas valodniecības vārdnīcā “sinonīmija” tiek definēta kā saistība starp divām valodas vienībām ar kopīgu nozīmi (Oxford 2007: 737), bet VPSV šķirklis ‘sinonīmija’ tiek

definēta kā “divu vai vairāku valodas vienību (parasti — vārdu, bet plašākā nozīmē arī vārdformu, morfēmu, frazeoloģismu, teikumu) nozīmes vienādums vai tuvums” (VPSV 2007: 354). Tātad, ar vārdu sinonīms apzīmē dažādus vārdus ar vienādu, kopīgu vai tuvu nozīmi, bet sinonīmija ir šāda veida vārdiem raksturīga pazīme.

Savukārt Ruta Veidemane izšķir trīs sinonīmu definīcijas:

- 1) sinonīmi ir vārdi, ko saista nozīmes kopība (tiek salīdzinātas vārdu nozīmes);
- 2) sinonīmi ir vārdi, kas līdzīgos kontekstos savstarpēji nomaināmi (tiek salīdzinātas vārdu funkcionēšanas īpatnības);
- 3) sinonīmi ir vārdi, kas nosauc vienus un tos pašus īstenības priekšmetus un parādības (tiek salīdzinātas vārdu nominatīvās funkcijas). (Veidemane 1970: 31).

Promocijas darba kontekstā novērotās speciālās leksikas izmaiņas visbiežāk veidojas sinonīmu izmantošanas rezultātā. Jāatzīmē, ka sinonīmija var būt gan pilnīga, gan daļēja; pilnīgas sinonīmijas gadījumā valodas vienību nozīmes ir identiskas visos kontekstos un lietojumos, bet daļējas sinonīmijas gadījumos nozīmes viena sinonīma aizstāšana ar otru nemaina teikuma nozīmi (Oxford 2007). Promocijas darbā analizētajā materiālā ir sastopamas daļējas sinonīmijas radītas izmaiņas, piemēram, bezvēsts prombūtnes aizstāšana ar pazušanu, joma un nozare lietojums vienādā vai tuvā nozīmē, *magistrate, justices, or justice (miertiesnesis, tiesas sekretārs vai tiesnesis)* aizstāšana ar *justice (tiesnesis)*, kā arī citi piemēri, kas promocijas darbā plašāk tiek aprakstīti 3. 4. apakšnodalā.

Otrs teorētiskais aspekts, kam jāpievērš uzmanība termina definēšanas procesā, ir polisēmija. Oksfordas valodniecības vārdnīcā polisēmiju definē kā parādību, kad vienam vārdam ir divas vai vairākas saistītas nozīmes (Oxford 2007). Savukārt VPSV šķirkļis ‘polisēmija’ ir definēts kā “vairāku savstarpēji saistītu nozīmju piemītība vienai valodas vienībai” (VPSV 2007: 78). Šeit jāpiemin arī hominīmija, kas no polisēmijas atšķiras ar to, ka homonīmi ir vārdi ar vienādu skanējumu un vienādu rakstījumu, bet savstarpēji nesaistītām nozīmēm, bet polisēmiem nozīmes ir savstarpēji saistītas (Kalnača 2001).

Līdzīgi kā sinonīmija, arī polisēmija standartizētā terminoloģijā nav vēlama, jo sinonīmija un polisēmija veicina “grūti pārvaramas zinātniskajai terminoloģijai nevēlamas parādības” (Skujiņa 2002). Taču pastāv atšķirīgi viedokļi, piemēram, Rita Temmermane (*Rita Temmerman*) uzskata, ka pūles novērst polisēmiju un sinonīmiju terminoloģijā traucē dabiskajām valodas funkcijām un attīstībai (Temmerman 2014: 3).

Bērnu tiesību aizsardzības diskursā ir novērojami gadījumi, kad terminam ir no tā vispārlietojamās valodas vārda atšķirīga nozīme jeb novērojama polisēmija. Piemēram, vardarbība LR Civilprocesa likuma 250.45 pantā ir definēta šādi: “Vardarbība var būt fiziska, seksuāla, psiholoģiska vai ekonomiska un tā var notikt starp bijušajiem vai esošajiem laulātajiem vai citām savstarpēji saistītām personām neatkarīgi no tā, vai aizskārējs dzīvo vai ir dzīvojis vienā māsaimniecībā” (LRCL 2023). Savukārt BTAL sniegta šāda definīcija: “Vardarbība ir visu veidu fiziska vai emocionāla cietsirdība, seksuāla vardarbība, nolaidība vai

cita veida izturēšanās, kas apdraud vai var apdraudēt bērna veselību, dzīvību, attīstību vai pašcienu”. (BTAL 2023)

BTAL definīcijā vardarbība kļūst par bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību, jo tā iegūst konkrēto nozīmi bērnu tiesību aizsardzības kontekstā jeb konkrētajā terminoloģiskajā sistēmā. Līdzīga situācija ir novērojama arī angļu valodā, piemēram, CYPA 1933 2023. gada redakcijā sniegtā *guardian* definīcija atšķiras no vispārlietojamās leksikas definīcijas:

8. tabula. *Guardian* definīcijas

Children and Young Persons Act 1933, 2023. gads	Oxford Advanced Learner s Dictionary, 2023. gads
“Guardian” in relation to a child or young person, includes any person... has for the time being the care of the child or young person. (Aizbildnis saistībā ar bērnu vai jauniešu ir jebkura persona, kas dotajā brīdī ir atbildīga par bērna vai jaunieša aprūpi)	Guardian – a person who protects something (Sargs – persona, kas kaut ko sargā).

8. tabulā attēlotajos tulkojumos ir redzamas ne tikai atšķirības abu terminu definīcijās angļu valodā, bet arī atšķirības latviešu valodas tulkojumā – *guardian* abos gadījumos tiek tulkots dažādi – aizbildnis bērnu tiesību kontekstā un sargs vispārējās leksikas kontekstā. Aplūkojot piemēri ilustrē, kā vienai leksikas vienībai var būt dažādas nozīmes dažādās nozarēs.

“Termina” definēšanai promocijas darba kontekstā ir jāapskata arī juridisko terminu pazīmes, kas ļaus tos atšķirt no vispārlietojamās leksikas, kā arī konstatēt to lietojumu bērnu tiesību diskursa kontekstā. Juridiskie termini ir juridiskās valodas pamatvienības, ar kuru palīdzību tiek aprakstītas juridiskās nozares reālijas. Atšķirībā no vispārlietojamās leksikas vārdiem, juridiskās terminoloģijas mērķauditorija nav sabiedrība kopumā, bet gan nozares speciālisti, kas ir ieguvuši atbilstošu izglītību un pārzina juridiskās nozares terminoloģiju. Juridiskos terminus iedala dažādās kategorijās, piemēram, Debora Cao (*Deborah Cao*) piedāvā šādas kategorijas:

- 1) ar juridiskās nozares darbiniekiem saistītie termini (piem., tiesnesis, advokāts u. c.);
- 2) ar tiesas struktūrām saistītie termini (piem., augstākā tiesa, apelācijas tiesa u.c.);
- 3) ar konkrētām tiesību jomām un juridiskām koncepcijām saistīti termini (piem., krimināltiesības, aizbildniecība u.c.) (Cao 2007: 60).

Elisone Railija (*Alison Riley*) piedāvā atšķirīgu juridisko terminu klasifikāciju plašākās grupās:

- 1) “tīrie” juridiskie termini un juridiskās maksimas, kas netiek izmantotas ārpus jurisprudences, ja vien nav atbilstoši marķētas (vārdi un frāzes latīņu valodā, piem., *Franc et jus nunquam cohabitant* u.c.);

2) juridiskie termini, kas sastopami ikdienas sarunvalodā (piem., likums, tiesības, manta u.c.);

3) vispārlietojamās leksikas vārdi, kas iegūst īpašu nozīmi konkrētajā juridiskajā kontekstā (piem., vardarbība, nolaidība, pajumte bērnu tiesību aizsardzības diskursā u.c.) (Riley 1995: 76).

Šajā promocijas darbā juridisko terminu sīkāks dalījums grupās netiek veikts, jo oficiāli apstiprināto bērnu tiesību aizsardzības nozares terminu skaits latviešu valodā ir salīdzinoši neliels, bet tā vietā tiek apskatīta bērnu tiesību aizsardzības diskursa Latvijā speciālā leksika kopumā. Tomēr jānorāda, ka atlasīto speciālās leksikas vienību vidū ir sastopamas gandrīz visas augstāk minētas kategorijas. Vienīgais izņēmums ir latīņu valodas vārdi vai frāzes, kas nav sastopamas latviešu valodas tiesību aktos, bet ir sastopamas ekscerpētajā materiālā angļu valodā (sk. 52. tabulu).

Pēc apskatītajām teorētiskajām atziņām var secināt, ka par juridisku terminu ir uzskatāms termins, kas tiek izmantots juridiskā diskursā. Juridiskie termini var būt gan vispārlietojamas valodas vārdi, kas juridiskajā diskursā iegūst no vispārlietojamās valodas atšķirīgu nozīmi, gan juridiski termini, kas netiek lietoti ārpus juridiskā diskursa vai to nozīme paliek nemainīga neatkarīgi no lietojuma konteksta. Saskaņā ar šajā apakšnodaļā apskatīto, šī promocijas darba kontekstā termins tiek definēts kā vārds vai vārdkopa, kas apzīmē jēdzienu kādā konkrētā jomā vai nozarē, bet bērnu tiesību aizsardzības diskursa termins ir vispārlietojamās valodas vārds vai juridisks termins, kas bērnu tiesību aizsardzības diskursā iegūst speciālu nozīmi. Kā parādīts 4. attēlā, termins ir daļa no speciālās leksikas, bet latviešu valodā par oficiāli atzītiem terminiem ir uzskatāmi tikai LZA Terminoloģijas komisijas apstiprināti termini. Šī iemesla dēļ promocijas darbā tiek ievērots dalījums starp bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienībām un terminiem, kur speciālās leksikas vienības ir bērnu tiesību diskursā lietota leksika, kas iegūst no tās vispārlietojamās nozīmes atšķirīgu nozīmi, bet termini ir LZA Terminoloģijas komisijas apstiprināti, tiesību aktos definēti termini ar īpašu nozīmi bērnu tiesību aizsardzības diskursā.

Pēc teorētisko atziņu apskata un jēdziena, speciālās leksikas un termina definēšanas ir jāpāriet pie semantiskajām izmaiņām, sniedzot īsu vēsturisko pārskatu un uz promocijas darbā ekscerpēto materiālu attiecināmu atziņu apkopošanu.

3.1.3. Semantiskās izmaiņas

Promocijas darbā lielākā uzmanība tiek pievērsta leksēmu nozīmes izmaiņām, kas ilustrē laika gaitā notikušās izmaiņas abās valodās. Pirmie leksēmu nozīmes izmaiņu jeb semantisko izmaiņu pētījumi parādījās 19. gadsimtā, un to autori bija salīdzināmās vēsturiskās valodniecības pārstāvji Kristiāns Karls Reizigs (*Christian Karl Reisig*), Frīdrihs Hāze (*Friedrich Haase*), Ferdinands Hērdegens (*Ferdinand Heerdegen*) u. c). 20. gadsimta semantisko izmaiņu pētījumi tika paplašināti, definējot jaunus semantisko izmaiņu veidus un plašāk skaidrojot nozīmes izmaiņas procesus un to cēloņus. Šajā periodā lielu ieguldījumu semantisko izmaiņu pētījumos sniedza Hermanis Pauls (*Hermann Paul*) un Mišels Breāls

(*Michel Breal*). Pirmais, kas sāka lietot vārdu “semantika” (franču v. “*semantique*”), bija M. Breāls. Pirms tam vārdu nozīmes galvenokārt pētīja vācu zinātnieki, un vācu tradīcijā pierastāks bija apzīmējums “semasioloģija” (vācu v. “*Semasiologie*”). Kā vienu no semantisko pārmaiņu likumiem M. Breāls min specializāciju, kuras rezultātā nozīme tiek izteikta ar aizvien mazāku vārdu skaitu (Breal 1900: 11–12). Semantikas vēsturiskās izpētes virziens *Begriffsgeschichte* (konceptu vēsture) uzskata, ka juridiskās sistēmas juridisko realitāti veido valodas izteiksmes līdzekļi (Laske 2020: 10). Šīs divas atziņas ir novēroto speciālās leksikas vienību izmaiņu pamatā. Bērnu tiesību aizsardzības kontekstā minētais izpaužas, piemēram, gadījumos, kad tiek ieviesti jauni tiesas rīkojumi, kas paredzēti konkrētiem bērnu tiesību pārkāpumu gadījumiem, bet šiem rīkojumiem nav esoša nosaukuma, t.i., tiek ieviests jauns koncepts, kas ir balstīts uz un saistīts ar attiecīgajā tiesību sistēmā jau esošajiem konceptiem. Kā piemēru šādam rīkojumam var minēt Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības sistēmā esošā rīkojuma par īpašo aizbildniecību (*special guardianship order*) ieviešanu. Šis rīkojums ir balstīts uz jau esošā rīkojuma par aizbildniecību (*guardianship order*) koncepta, kas tiek paplašināts ar papildu nosacījumiem, kā rezultātā uz jau esoša rīkojuma pamata tiek ieviests jauna veida rīkojums. Savukārt semantiskās izmaiņas šī promocijas darba ekscerpētājā materiālā visbiežāk notiek specializācijas jeb nozīmes sašaurināšanās un nozīmes paplašināšanās procesu rezultātā. Piemēram, BTAL pamata redakcijas pantos definētā *daudz bērnu ģimene* ir ģimene, kas aprūpē trīs vai vairāk bērnus (BTAL 1991), bet jaunākajās BTAL redakcijās *daudz bērnu ģimene* iekļauj arī pilngadīgas personas līdz 24 gadu vecumam, kas iegūst izglītību (BTAL 2023). Šādi izmaiņas juridiskās sistēmas realitātē ir ievieš izmaiņas attiecīgās jomas valodiskos līdzekļos, bet valodisko līdzekļu izmaiņas tiek iekļautas arī tiesību aktu tekstos (piem., *bāriņu tiesa* un *bāriņtiesa*).

Plašākus pētījumus par semantisko izmaiņu cēloņiem 20. gadsimtā veica Stīvens Ullmans (*Stephen Ullman*). S. Ullmans uzskatīja, ka valodu ietekmē sociālās tendences. Viņš izšķīra trīs semantisko izmaiņu cēloņus:

- 1) valodas faktori – izmaiņas, kas rodas vārda lietojuma rezultātā dažādās jomās;
- 2) ārpusvalodas jeb esktralingvistiskie faktori – izmaiņas, kuru rezultātā vārds paliek, bet ir mainījusies tā apzīmētās parādības vai jēdziena daba. Piemēram, pildspalva, kas mūsdienās atšķiras no sākotnējās putna spalvas, kas izmantota rakstīšanai.
- 3) nozīmes specializācija – konkrēta vārda nozīme izveidojas kādā ierobežota lietojuma vārdu grupām un vēlāk to pārņem plašāks runātāju loks. (Ullmann 1964: 198–199).

Kā minēto ārpusvalodas faktoru radīto izmaiņu piemēru šī promocijas darba kontekstā var minēt Latvijā un Apvienotajā Karalistē laika gaitā notikušās vecuma izmaiņas *bērns* definīcijā. Piemēram, Apvienotajā Karalistē sākotnēji par bērnu tika uzskatīta persona līdz 12 gadu vecumam, pēc tam līdz 14, 16 un visbeidzot 18 gadu vecumam (CYPA 1933, CA1987). Savukārt “Latviešu valodas konversācijas vārdnīcā” pie šķirkļa bērība norādīts: “Bērībā ir cilvēka dzīves posms no dzimšanas līdz apm. 12 gadiem. Pārsvarā dabiskā dzīve, kas neko daudz neatšķiras no dzīvnieku dzīves; augstākās garīgas dzīves, dzīves mērķu, ideālu un

uzskatu nav” (LKV 1927: 2). Laika gaitā notikušās izmaiņas simbolizē sabiedrības izpratni par bērnu juridiskā veidā, kaut arī periodā, kad notika šīs izmaiņas, bioloģiski bērns ir palicis nemainīgs. Vēl viens laika gaitā notikušo izmaiņu piemērs ir ar tehnoloģiju attīstību saistītās izmaiņas. Piemēram, BTAL pašlaik spēkā esošās redakcijas (01.07.2024.) 26. pantā Atbalsts ģimenei atrodami IT nozares termini: valsts informācijas sistēma, ģimenes locekļu identitātes dati, datu apstrāde (BTAL 2023). Savukārt Apvienotās Karalistes likuma CA 1989 2. pants jaunākajā redakcijā ir papildināts ar nosacījumu par bērna mākslīgu ieņemšanu: “(1A) Where a child: (a) has a parent by virtue of section 42 of the Human Fertilisation and Embryology Act 2008” (Gadījumos, kad bērnam ir vecāks saskaņā ar 2008. gada likuma par cilvēku apaugļošanu un embrioloģiju 42. pantu)” (CA 1989).

Izmaiņu cēloņu aprakstīšanai sekoja novēroto izmaiņu grupēšana un kategorizēšana. M. Breāls ir sniedzis šādu novēroto semantisko izmaiņu kategoriju uzskaitījumu:

- 1) nozīmes specializācija, sašaurināšanās – pāreja no vispārējās uz speciālu nozīmi;
- 2) nozīmes paplašināšanās, parasti vārda pāreja no speciālās valodas uz plaša lietojuma valodu;
- 3) metafora – pretstatā citiem nozīmju pārmaiņu veidiem metaforas izraisa
- 4) pēkšņu nozīmes pārmaiņu;
- 5) pāreja no abstraktas nozīmes uz konkrētu (Breal 1900: 120).

Savukārt S. Ullmans papildināja iepriekš minētās kategorijas, piedāvājot savas novēroto semantisko izmaiņu kategorijas:

- 1) Nozīmes izmaiņas, kas ir saistītas ar valodas konservatīvismu (vārds saglabājas, bet mainās tā apzīmētais objekts).
- 2) Ar valodas inovācijām saistītās nozīmes izmaiņas.
- 3) Vārdu pārnēsumi: a) nozīmes līdzība (metafora); b) saistīta nozīme (metonīmija).
- 4) Nozīmes pārnēsumi: a) vārdu līdzība; b) saistīti vārdi (elipse).
- 5) Saliktas, jauktas semantiskās pārmaiņas. (Ullmann 1957: 204).

H.H. Munske papildināja iepriekš norādītās M. Breāla semantisko izmaiņu kategorijas, minot, ka valoda mainās visos tās līmeņos, taču visnestabilākais un mainīgākais ir valodas vārdu krājums. H. H. Munske izmaiņas vārdu krājumā iedalīja pēc izmaiņām leksēmu skaitā, leksēmu morfoloģiskajā sastāvā, kā arī leksēmu nozīmes izmaiņām (Munske 1985: 37). H. H. Munskes norādītās kategorijas koncentrējas uz leksēmās novērotajām izmaiņām, kas promocijas darbā aprakstītas kā tikai valodiskas izmaiņas.

Minētās teorētiskās atziņas liecina, ka pastāv vairāki semantisko izmaiņu veidi un cēloņi, kas raksturīgi dažādām valodas lietojuma situācijām. M. Breāls sniedz šaurākas izmaiņu kategoriju definīcijas, no kurām uz promocijas darbā analizēto materiālu ir attiecināma nozīmes paplašināšanās un sašaurināšanās. Savukārt uz analizētajiem tiesību aktu pantiem un speciālo leksiku ir attiecināmi visi trīs S. Ullmana minētie semantisko izmaiņu cēloņi, kā rezultātā secināms, ka arī bērnu tiesību aizsardzības jomā notiekošie semantisko izmaiņu procesi atbilst uzskaitītajiem. Promocijas darbā ekscerpētajā materiālā tiek novērotas abos uzskaitījumos minētās pirmās un otrās grupas izmaiņas jeb nozīmes sašaurināšanās un nozīmes paplašināšanās. Šāda veida izmaiņas atbilst juridiskās valodas īpatnībām – speciālo leksiku apzinātā veidā ievieš atbilstošās nozares speciālisti, kas ar nozīmes sašaurināšanas vai paplašināšanas palīdzību veido nepieciešamos juridisko jēdzienu apzīmējumus. Nozīmes paplašināšanos var ilustrēt ar *audžuģimene* nozīmes paplašināšanos. BTAL pamata redakcijā *audžuģimene* ir “ģimene, kas bārenim vai bez vecāku gādības palikušam bērnam nodrošina aprūpi un audzināšanu” (BTAL 2023). Šis piemērs ilustrē sākotnējās speciālās leksikas vienības nozīmes paplašināšanos. Promocijas darbā tiek apskatīti arī citi speciālās leksikas vienību un tiesību aktu pantu nozīmes paplašināšanās piemēri⁶. Savukārt kā nozīmes sašaurināšanās piemēru var minēt CYPA 1933 pamata redakcijas pantā 1.7 minētajās skolotāju un vecāku tiesībās piemērot bērnam sodu (to administer punishment to him) (CYPA 199) norādīto speciālās leksikas vienību *punishment (sods)*. Pamata redakcija nav noteikti kritēriji piemērojamam sodam un tā smagumam, pieļaujot plašu traktējumu, kā rezultātā šis pants tika izmantots aizstāvībai gadījumos, kad bērni tika smagi traumēti miesassodu rezultātā (Wade 2020: 6). Ar 2004. gadā ieviestajiem CA 1989 papildinājumiem “Children Act 2004” (2004. gada Likums par bērnu aizsardzību) tiek sašaurināta CYPA 1933 sākotnējā soda definīcija:

“(1) In relation to any offence specified in subsection (2), battery of a child cannot be justified on the ground that it constituted reasonable punishment:

(2)(c) an offence under section 1 of the Children and Young Persons Act 1933 (cruelty to persons under 16). (1. Attiecībā uz jebkuru pārkāpumu, kas norādīts 2. apakšpunktā, bērna fiziska aizskaršana nedrīkst tikt attaisnota kā saprātīgs sods: 2(c). CYPA 1933 1. sadaļā minētais pārkāpums (ļauņprātīga izturēšanās pret bērniem līdz 16 gadu vecumam) (CA 2004).”

Augstāk norādītais citāts sašaurina CYPA 1933 sākotnēji minētā soda traktējumu, izslēdzot no soda definīcijas jebkādas ar bērna fizisku aizskaršanu saistītus sodus. Šī nozīmes sašaurināšana tiek ieviesta ar mērķi novērst situācijas, kad bērni saņem miesassodu, bet vainīgais par to netiek sodīts, taču pastāv viedoklis, ka augstāk minētās izmaiņas nesasniedz mērķi (Wade 2020: 4). Promocijas darbā tiek apskatīti arī citi nozīmes sašaurināšanās gadījumi⁷, kā arī citi izmaiņu veidi.

⁶ Sk. 41., 42., 46., 47., 54. tabulu u.c.

⁷ Sk. 39., 45., 52. tabulu u.c.

Nozīmes pārņemumu bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktos ilustrē policijas amatu nosaukumu aizstāšana *superintendent, inspector, or other superior officer of police* (*virshintendants, inspektors vai cits vecākais policijas virsnieks*) pantos tiek aizstāts ar *constable* (*konstebls*), kas ietver visu trīs iepriekš minēto amatu funkcijas un pienākumus šajā kontekstā. Šādi trīs pēc nozīmes un funkcijām līdzīgo amatu nozīme tiek pārnesta uz jaunu speciālās leksikas vienību *constable*, kas veic trīs iepriekš minēto funkcijas. Līdzīga situācija ir novērojama arī ar tiesnešiem: *magistrate, justices, or justice* (*miertiesnesis, tiesas sekretārs vai tiesnesis*) tiek aizstāts ar *justice* (tiesnesis). Šajā gadījumā *magistrate* un *justices* tiek aizstāti ar jau esošo vienu speciālās leksikas vienību *justice*. Šajos piemēros līdzīgas nozīmes vārdi tiek aizstāti ar vienu sinonīmu, kas ietver iepriekš izmantoto amatu uzskaitījumu, saglabājot panta juridisko nozīmi – iepriekš trīs dažādi amati bija pilnvaroti veikt attiecīgajā pantā aprakstītās funkcijas, bet pēc izmaiņu veikšanas ir viens amats, kas joprojām veic aprakstītās funkcijas bērnu tiesību aizsardzības kontekstā. Šāda veida izmaiņas atbilst 2. izmaiņu kategorijai⁸.

1991. gadā Elizabete Traugota (Elizabeth Traugott) piedāvāja alternatīvu semantisko izmaiņu modeli “Invited Inferencing Theory of Semantic Change” (semantisko izmaiņu apzinātās interferences teorija). Šis modelis analizē semantiskās izmaiņas kā apzinātu un pakāpenisku procesu, kas semantiskās izmaiņas uzskata par valodas lietotāju apzinātu valodas līdzekļu lietojuma rezultātu. E. Traugota norāda, ka katrai leksēmai ir sava semantiskā vēsture. Savukārt makro līmenī semantisko izmaiņu virziens ir bieži vien paredzams ne tikai vienā, bet vairākās valodās. Izmaiņu procesam sākoties, tās izplatās valodas runātāju kopienā, veidojot kumulatīvu iedarbību, kuras rezultātā šīs semantiskās izmaiņas ieviešas plašā valodas runātāju kopienā (Traugott 2001). Promocijas darbā ir novērojama E. Traugotas atziņās minētā parādība, kad konkrētas semantiskās izmaiņas notiek ne tikai latviešu vai angļu valodā, bet abās valodās aptuveni vienā laika periodā. Kā piemēru tam var minēt Latvijas un Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības likumu pantu izmaiņas, kas ievieš tiesību aktu tekstos informāciju par mākslīgi ieņemtiem bērniem (CA 1989, 189.1A pants, “Seksuālās un reproduktīvās veselības likums”, 13. pants), fiziskās vardarbības definīciju paplašināšanu, iekļaujot bērna pakļaušanu elektronisko ierīču dūmu iedarbībai un kaitējumu emocionālajai attīstībai (BTAL 1. pants, CYPA 1933 7.5. pants). Tāpat abās valstīs paralēli notiek tiesību aktu pantu tekstu precizēšana⁹, kā arī novecojušo likumu pantu izņemšana (piem., ar miesas sodu aizliegumu saistītās izmaiņas abu valstu tiesību aktos). Minētās izmaiņas ilustrē to, ka izpratne par to, ka fiziska vardarbība kā sods ir aizliedzama vispār un tā nav tikai fiziska, aptuveni vienā laika posmā rodas dažādās valstīs un kultūrās, kā rezultātā ir vērojama tiesību aktu papildināšana atbilstoši pasaulē notiekošajām izmaiņām. Jāpiemin arī, ka promocijas darbā apskatīto tiesību aktu jaunākajās redakcijās ir vērojama juridiskās valodas vienkāršošana, kuras mērķis ir atvieglot tiesību aktu tekstu uztveri.

⁸ Sk. 12., 14., 17., 19., 22. tabulu u.c.

⁹ Sk. 39., 47., 54. tabulu u.c.

Tālāk sīkāk apskatītas speciālās leksikas vienības, to lietojums un izmaiņas bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktos latviešu valodā, lai noteiktu galvenās pazīmes bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālās leksikas attīstībai Latvijā.

3.2. Speciālā leksika “Bērnu tiesību aizsardzības likumā”

Pēc darbā apskatīto jēdzienu un speciālās leksikas izmaiņu procesu definēšanas veikta atlasītā materiāla analīze. Pilnvērtīgai speciālās leksikas vienību analīzei sniegts īss “Bērnu tiesību aizsardzības likuma” (BTAL) apraksts, lai nodrošinātu pilnvērtīgu izpratni par likuma apjomu, redakciju skaitu un struktūru.

BTAL tika pieņemts 1998. gada 19. jūnijā un tika publicēts 1998. gada 22. jūlijā pirmajā jeb pamata redakcijā. Promocijas darba tapšanas brīdī ir ieviestas 46 šī likuma redakcijas, un pašlaik spēkā ir 46. redakcija (no 01.07.2024.). Sadaļā par bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktu attīstības tendencēm jau tika minēts, ka no 1998. gada līdz 2023. gadam bērnu tiesību likuma teksta apjoms ir pieaudzis no 6740 vārdiem jeb 26,96 lapām teksta 12 nodaļās un 75 pantos līdz 16 417 vārdiem jeb 65,67 lapām teksta 13 nodaļās un 88 pantos. BTAL uz promocijas darba tapšanas brīdi ir noteikti trīs uzdevumi, bet likuma pirmajā redakcijā tika definēti divi uzdevumi. Šīs izmaiņas ir attēlotas 9. tabulā.

9. tabula. BTAL uzdevumi

1. Pants. Likuma uzdevums (1. redakcija, 22.07.1998)	1. Pants. Likuma uzdevums (44. redakcija, 01.07.2022)
(1) Šā likuma uzdevums ir noteikt bērna tiesības, brīvības un to aizsardzību, ņemot vērā, ka bērnam kā fiziski un intelektuāli nenobriedušai personai vajadzīga īpaša aizsardzība un gādība.	(1) Šā likuma uzdevums ir noteikt bērna tiesības, brīvības un to aizsardzību, ņemot vērā, ka bērnam kā fiziski un intelektuāli nenobriedušai personai vajadzīga īpaša aizsardzība un gādība.
(2) Šis likums regulē arī pamatnosacījumus, saskaņā ar kuriem kontrolējama bērna uzvedība un nosakāma viņa atbildība, tas reglamentē vecāku un citu fizisko un juridisko personu tiesības, pienākumus un atbildību par bērna tiesību nodrošināšanu, kā arī nosaka bērna tiesību aizsardzības sistēmu un tās darbības tiesiskos principus.	(2) Šis likums regulē arī pamatnosacījumus, saskaņā ar kuriem kontrolējama bērna uzvedība un nosakāma viņa atbildība, tas reglamentē vecāku un citu fizisko un juridisko personu, kā arī valsts un pašvaldību tiesības, pienākumus un atbildību par bērna tiesību nodrošināšanu, nosaka bērna tiesību aizsardzības sistēmu un tās darbības tiesiskos principus.
	(3) Bērna tiesību aizsardzība ir valsts politikas sastāvdaļa. Valsts un pašvaldības organizē un kontrolē bērna tiesību aizsardzību visā valsts teritorijā.

9. tabulā salīdzinātājās 1. panta redakcijās pirmā un otrā apakšpunkta teksts ir identisks, bet 44. redakcijā šis punkts ir papildināts ar trešo apakšpunktu, kas skaidri nosaka bērnu tiesību aizsardzības vietu valsts politikā, kā arī par bērnu tiesību aizsardzību un kontroli atbildīgās puses. Šīs izmaiņas ir uzskatāmas par juridiskās būtības izmaiņām, jo ar trešo apakšpunktu tiek

skaidri noteikta bērnu tiesību aizsardzības loma (daļa no valsts politikas), kā arī pantā tiek skaidri pateikts, ka valsts un pašvaldības ir atbildīgas par bērnu tiesību aizsardzību visā valsts teritorijās, mazinot iespējas interpretēt šo pantu juridiski atšķirīgos veidos. Izmaiņas tiesību aktu mērķos un uzdevumos sniedz priekšstatu par tiesību aktu tekstā notikušajām izmaiņām, jo arī tiesību aktu pantu teksti tiek pielāgoti atbilstoši jaunajiem mērķu un uzdevumu formulējumiem. Tālāk tiek apskatītas izmaiņas BTAL speciālās leksikas definīcijās.

3.2.1. “Bērnu tiesību aizsardzības likuma” speciālās leksikas definīciju analīze

Promocijas darbā vispirms tika veikta BTAL speciālās leksikas analīze, salīdzinot atšķirības katrā likuma redakcijā. Šī pieeja ļāva noteikt ne tikai likuma redakciju, ar kuru tiek ieviests jauna speciālās leksikas vienība (piemēram, termins ielas bērni), bet ļauj noteikt redakciju, sākot ar kuru konkrētais termins likuma tālākajās versijās vairs neparādās, piemēram, bērna labklājības minimālais līmenis vairs neparādās BTAL tekstā sākot ar 8. redakciju (15.11.2006–31.12.2006). BTAL 1. pants “Likumā lietotie termini” parādās likuma 4. redakcijā, kas bija spēkā no 11.04.2000. līdz 07.06.2000. gadam. Šajā pantā tiek definētas 18 likumā lietotas speciālās leksikas vienības, bet pašlaik spēkā esošajā likuma redakcijā ir definētas 17 speciālās leksikas vienības, taču skaits šajā gadījumā nav indikatīvs faktisko izmaiņu rādītājs. Kopējais likumā definēto terminu un speciālo leksikas vienību skaits ir 23, ieskaitot no BTAL laika gaitā izņemtos. BTAL 1. pantā “Likumā lietotie termini” sniegta saraksts uzskaita definīcijas BTAL, kuras ir uzskatāmas par terminu definīcijām, bet, ņemot vērā kritēriju par to, ka latviešu valodā termins ir uzskatāms par oficiālu tikai tad, ja tas ir LZA Terminoloģijas komisijas apstiprināts, visas kopā šīs definīcijas ir skatāmas kā speciālās leksikas vienību definīcijas, jo ne visas ir LZA Terminoloģijas komisijas apstiprinātas. Šajā sadaļā definēto speciālās leksikas vienību nozīmes bērnu tiesību aizsardzības kontekstā atšķiras no to vispārlietojamās nozīmes. Piemēram, BTAL 1. panta 6. apakšpunktā definētā speciālās leksikas vienība *pajumte* tiek definēta kā “dzīvošanai derīgā stāvoklī esoša apkurināma dzīvojamā telpa (mājoklis), kas atbilst būvniecības un sanitāro normu prasībām” (BTAL 2023), bet “Latviešu literārās valodas vārdnīcā” (1972) *pajumte* ir definēta kā “jumta daļa, kas ir izvirzīta pāri celtnes ārsienai. Vieta zem šādas jumta daļas.” un “vieta, mītne, kur patverties, palikt kādu laiku. Arī mājoklis, mājvieta.” (LLVV:156). Šīs definīcijas neietver tādas kritērijas kā “dzīvošanai derīga, apkurināma telpa, kas atbilst būvniecības un sanitāro normu prasībām”, kā rezultātā *pajumte* bērnu tiesību aizsardzības kontekstā iegūst tieši šim diskursam raksturīgu nozīmi.

10. tabulā treknrakstā ir norādītas speciālās leksikas vienības, kas parādās 4. redakcijā, kurā pirmo reizi tiek atsevišķi izdalītas speciālās leksikas vienību definīcijas, un 44. redakcijā, kas ir spēkā promocijas darba tapšanas brīdī. Treknrakstā ir izceltas speciālās leksikas vienības, kas ir atrodamas tikai konkrētajā redakcijā.

10. tabula. BTAL speciālās leksikas definīcijas

4. redakcija (11.04.2000.–07.06.2000.)	44. redakcija (01.07.2022.–...)
Bārenis, bez vecāku gādības palicis bērns, audžuģimene, atbalsta ģimene, uzticības persona, mājas , pajumte, ārpusģimenes aprūpe, bērnu aprūpes un audzināšanas iestāde, privātā bērnu iestāde, patversme, vardarbībā cietis bērns , seksuālā vardarbība, fiziska vardarbība, emocionāla vardarbība, vecāku nolaidība, minimālais bērna labklājības līmenis.	Bārenis, bez vecāku gādības palicis bērns, audžuģimene, specializēta audžu ģimene , atbalsta ģimene, uzticības persona, pajumte, ārpusģimenes aprūpe, bērnu aprūpes iestāde, vardarbība , seksuālā vardarbība, fiziska vardarbība, emocionāla vardarbība, ielas bērni, viesģimene, daudz bērnu ģimene, bērnu uzraudzības pakalpojums.

Neskatoties uz to, ka kopējais speciālās leksikas vienību skaits ir palicis gandrīz nemainīgs, vairākas no tām vairs nav definētas spēkā esošajā BTAL redakcijā. Kā redzams 10. tabulā, pašlaik spēkā esošajā versijā vairs netiek atsevišķi definētas speciālās leksikas vienības *mājas, privātā bērnu iestāde, patversme, vardarbībā cietis bērns, vecāku nolaidība, minimālais bērna labklājības līmenis*, bet 44. redakcija ir papildināta ar jaunām speciālās leksikas vienību definīcijām: *vardarbība, ielas bērni, viesģimene, daudz bērnu ģimene, bērnu uzraudzības pakalpojums*. Savukārt speciālās leksikas vienība *bērnu aprūpes un audzināšanas iestāde* ir aizstāta ar *bērnu aprūpes iestāde*. Gadu laikā notikušās izmaiņas BTAL speciālās leksikas definīcijās ir iedalāmas trīs kategorijās. 11. tabulā ir norādītas pirmās kategorijas speciālās leksikas vienības, kuru definīcijās nav novērotas izmaiņas, bet daļa no tām vairs nav definēta jaunākajā redakcijā.

11. tabula. BTAL 1. kategorijas definīcijas

Nr.	Speciālās leksikas vienība	Redakcija, kurā ieviesta	Definīcija	Atrodams jaunākajā redakcijā
1.	Bārenis	11.04.2000.–07.06.2000.	bērns, kura vecāki ir miruši vai likumā noteiktajā kārtībā atzīti par mirušiem.	Jā
2.	Specializētā audžuģimene	01.07.2018.–04.07.2018.	audžuģimene, kas nodrošina aprūpi noteiktas mērķgrupas bērnam, kuram ir nepieciešama īpaša aprūpe.	Jā
3.	Pajumte	11.04.2000.–07.06.2000.	dzīvošanai derīgā stāvoklī esoša apkurināma dzīvojamā telpa (mājoklis), kas atbilst būvniecības un sanitāro normu prasībām.	Jā
4.	Vardarbība	04.07.2013.–31.08.2013.	visu veidu fiziska vai emocionāla cietsirdība, seksuāla vardarbība, nolaidība vai cita veida izturēšanās, kas apdraud vai var apdraudēt bērna veselību, dzīvību, attīstību vai pašcieņu.	Jā
5.	Seksuāla vardarbība	11.04.2000.–07.06.2000.	bērna iesaistīšana seksuālās darbībās, ko bērns nesaprot vai kam nevar dot apzinātu piekrišanu.	Jā

6.	Viesģimene	29.07.2008.– 30.09.2008.	laulātie vai persona, kas uz laiku uzņem savā dzīvesvietā bērnu aprūpes iestādē ievietotu bērnu vai bērnu aprūpes iestādē kontaktējas ar tur ievietotu bērnu.	Jā
7.	Bērnu uzraudzības pakalpojums	04.07.2013.– 31.08.2013.	kvalificēts uzraudzības un aprūpes pakalpojums, kura mērķis ir nodrošināt bērna atrašanos pieaugušā klātbūtnē un drošu, saturīgu un lietderīgu dienas organizēšanu bērnam, sekmējot bērna vispusīgu attīstību.	Jā
8.	Aizbildnis	11.04.2000.– 07.06.2000.	persona, kas iecelta vai apstiprināta Civillikumā noteiktajā kārtībā, lai nodrošinātu bērna tiesību un interešu aizsardzību.	Nē, pēdējā redakcija: 27.05.2004. – 14.04.2005.
9.	Mājas	11.04.2000.– 07.06.2000.	bērna pastāvīgā dzīvesvieta.	Nē, pēdējā redakcija: 27.05.2004. – 14.04.2005.
10.	Privātā bērnu iestāde	11.04.2000.– 07.06.2000.	fiziskās vai juridiskās personas izveidota iestāde, kas nodrošina bērnu interesēm un vajadzībām atbilstošu pakalpojumu sniegšanu bērnu vispusīgai attīstībai.	Nē, pēdējā redakcija: 27.05.2004. – 14.04.2005.
11.	Vardarbībā cietis bērns	11.04.2000.– 07.06.2000.	bērns, kas cietis no ģimenes locekļa vai citas personas fiziskas, seksuālas vai emocionālas vardarbības.	Nē, pēdējā redakcija: 27.05.2004. – 14.04.2005.

No 11. tabulā minētajām 10 speciālās leksikas vienībām, kuru definīcijas nav piedzīvojušas izmaiņas tekstā un juridiskajā būtībā, septiņas joprojām ir atrodamas pašreiz spēkā esošajā redakcijā. Ir novērojami gadījumi, kad speciālās leksikas vienība vairs netiek atsevišķi definēta jaunākās likuma redakcijās, piemēram, *aizbildnis* pirmo reizi tiek definēta 1. redakcijā, bet jau 8. redakcijā šī leksikas vienība tiek izņemta no definīciju saraksta, taču aizbildnis joprojām tiek lietots BTAL tekstā. Piemēram, 44. redakcijā speciālās leksikas vienības *vecāki* definīcijā: “Vecāki ir bērna dabiskie aizbildņi (likumiskie pārstāvji). Viņu pienākums ir aizstāvēt bērna tiesības un ar likumu aizsargātās intereses” (BTAL 2023). Savukārt speciālās leksikas vienības privātā bērnu iestāde un vardarbībā cietis bērns BTAL pēdējo reizi tiek definētas 7. redakcijā (27.05.2004.–14.04.2005.)

12. tabulā ir norādītas 2. kategorijas BTAL speciālās leksikas vienības¹⁰, kuru definīcijās laika gaitā ir notikušas tekstuālas izmaiņas, bet to juridiskā būtība ir palikusi bez izmaiņām.

¹⁰ Treknrakstā atzīmētas atšķirības starp definīcijām

Atsevišķas speciālās leksikas vienības ir piedzīvojušas vairākkārtējas izmaiņas, kas ir norādītas apakšpunktu veidā.

12. tabula. BTAL 2. kategorijas definīcijas

Nr.	Termins	Definīcija (redakcija)	Izmaiņas
1.	bez vecāku gādības palicis bērns	bērns, kura vecāki atrodas bezvēsts prombūtnē, nav zināmi vai ilgstošas slimības dēļ nespēj realizēt vecāku varu vai kura vecākiem pārtraukta vai atņemta vecāku vara (11.04.2000.–07.06.2000) ¹¹ .	a) bērns, kura vecāki nav zināmi, ir pazuduši vai ilgstošas slimības dēļ nespēj realizēt aizgādību vai kura vecākiem atņemtas aprūpes vai aizgādības tiesības (17.06.2003.–26.05.2004); b) bērns, kura vecāki nav zināmi, ir pazuduši vai ilgstošas slimības dēļ nespēj realizēt aizgādību vai kura vecākiem pārtrauktas vai atņemtas aizgādības tiesības (04.07.2013.–31.08.2013);
2.	minimālais bērna labklājības līmenis	līdzekļu daudzums, kas nepieciešams, lai nodrošinātu bērna tiesības uz attīstību, veselības aprūpi, izglītību un citas likumā noteiktās bērna tiesības (11.04.2000.–07.06.2000).	bērna labklājības minimālais līmenis – līdzekļu un garantiju kopums , kas nepieciešams, lai nodrošinātu bērna tiesības uz attīstību, veselības aprūpi, izglītību un citas bērna tiesības (22.11.2001.–28.12.2002.).
3.	ielas bērni	bērni, kuri klaiņo, ubago, lielāko laika daļu pavada uz ielas (arī māju bēniņos, pagrabos, pamestās mājās, spēļu automātu salonos u.c.) un kuri nesaņem pietiekamu atbalstu no savas ģimenes vai kuriem saikne ar ģimeni zudusi pilnīgi (22.11.2001.–28.12.2002.).	bērni, kuriem ir nepietiekama saikne ar ģimeni un kuri lielāko daļu laika pavada uz ielas vai citos bērna attīstībai nepiemērotos apstākļos ; (15.11.2006.–31.12.2006.).
4.	vecāku nolaidība	bērna veselības aprūpes, uztura, izglītības, vides, kā arī citu svarīgu fizisku vai emocionālu vajadzību neapmierināšana, ja vecākiem ir bijusi iespēja šīs vajadzības apmierināt (11.04.2000.–07.06.2000.).	bērna aprūpes un uzraudzības pienākumu nepildīšana (15.11.2006.–31.12.2006.).

Speciālās leksikas vienības *bez vecāku gādības palicis bērns* definīcijas izmaiņas pirmo reizi tika ieviestas BTAL 8. redakcijā, no teksta izņemot *bezvēsts prombūtni* un papildinot tekstu ar “ir pazuduši”, kā arī *vecāku varu* aizstājot ar *aprūpes vai aizgādības tiesībām*. *Bezvēsts prombūtnē* tiek lietota kā sinonīms vārdam *pazust*, un tas ir iekļauts *pazust* definīcijā: “Atrasties nezināmā prombūtnē, nebūt atrodamam (par cilvēkiem, dzīvniekiem)” (Tezauris 2024). Arī *vecāku vara* tiek aizstāta ar tās sinonīmu bērnu tiesību aizsardzības kontekstā (kā jau vairākkārt minēts). Šīs tekstuālās izmaiņas tika īstenotas ar sinonīmu palīdzību, neietekmējot panta

¹¹ Šeit un turpmāk iekavās norādīts redakcijas spēkā esamības periods.

sākotnējo funkciju, kā rezultātā šīs izmaiņas neietekmē definīcijas juridisko būtību, jo ar šīm tekstuālajām izmaiņām netiek paplašinātas vai sašaurinātas šīs definīcijas juridiskās funkcijas, nemainās tās juridiskais tvērums, kā arī netiek ieviestas jaunas personas, uz kurām attiecas šī definīcija. Jaunās definīcijas apzīmē to pašu juridisko jēdzienu, ko apzīmē šo definīciju pamata redakcijas.

Nākamās definīcijas izmaiņas, kas tiek ieviestas 22. likuma redakcijā, aizstāj “atņemtas aprūpes vai aizgādības tiesības” ar “pārtrauktas vai atņemtas aizgādības tiesības”, kā rezultātā panta jaunākā versija atgriežas pie sākotnējā panta formulējuma “pārtraukta vai atņemta vecāku vara”. *Aprūpes un aizgādības tiesības* kļūst par *aizgādības tiesībām*, jo notiek speciālās leksikas izmaiņas, iekļaujot *aprūpi* speciālās leksikas vienībā *aizgādības tiesības*, bet 8. redakcijā ieviestais formulējums “atņemt” tiek papildināts ar sākotnējā versijā esošo, bet vēlāk izņemto “pārtraukt”, kā rezultātā definīcijas juridiskā būtība valodisko izmaiņu rezultātā faktiski nemainās, bet tiek precizēta. Definīcijas izmaiņas apjoma ziņā ir nebūtiskas (24 vārdi 1. redakcijā un 22 vārdi 22. likuma redakcijā).

12. tabulā minētā speciālās leksikas vienība *minimālais bērna labklājības līmenis* BTAL 4. redakcijā tiek aizstāta ar *bērna labklājības minimālais līmenis, līdzekļu daudzums* tiek aizstāts ar *līdzekļu un garantiju kopums, citas likumā noteiktās bērna tiesības* tiek aizstātas ar *citas bērna tiesības*. Speciālās leksikas vienība *minimālais bērna labklājības līmenis* faktiski tiek aizstāta ar absolūto sinonīmu, kas satur tos pašus vārdus citā secībā (*bērna labklājības minimālais līmenis*). Līdzekļu daudzuma gadījumā daudzums tiek aizstāts ar kopums un papildināts ar garantijām, kas ir atsauce uz BTAL 12. panta “Bērna sociālās tiesības” 4. apakšpunktu, kas sākotnējā versijā tika formulēts kā “Katram bārenim un bez vecāku gādības palikušam bērnam valsts un pašvaldība nodrošina dzīvei nepieciešamos materiālos apstākļus”, bet jaunākajā redakcijā tas ir formulēts kā “Katram bārenim un bez vecāku gādības palikušam bērnam valsts un pašvaldība nodrošina Ministru kabineta noteiktās sociālās garantijas” – šajā gadījumā leksikas vienības garantijas ieviešanas likuma tekstā rezultātā radītās izmaiņas novērojamas šī panta tekstā. Savukārt citas likumā noteiktās bērna tiesības aizstāšana ar citas bērna tiesības ir teksta precizēšana, jo likums ir vienīgais privātpersonu (arī bērnu) un juridisko personu tiesību avots. Tabulas 2. punktā minētās definīcijas vārdu skaits izmaiņu rezultātā ir palicis nemainīgs (19 vārdi). Šīs valodiskās izmaiņas neievieš juridiskas izmaiņas, jo tiek ieviestas ar sinonīmu palīdzību likuma teksta precizēšanai un saskaņošanai, saglabājot panta sākotnējo juridisko funkciju.

Speciālo leksikas vienību *ielas bērni* un *vecāku nolaidība* definīcijās ir notikušas būtiskas tekstuālas izmaiņas, saglabājot to sākotnējo juridisko funkciju bez izmaiņām. Speciālās leksikas vienības *ielas bērni* definīcija no 35 vārdiem sākotnējā versijā tika saīsināta līdz 21 vārdam, bet *vecāku nolaidība* definīcija tika saīsināta no 23 līdz 6 vārdiem. Šo izmaiņu rezultātā speciālās leksikas vienības *ielas bērni* sākotnējā definīcijā sniegtā konkrētu apstākļu uzskaitē: “bērni, kuri klaiņo, ubago, lielāko laika daļu pavada uz ielas (arī māju bēniņos, pagrabos, pamestās mājās, spēļu automātu salonos u.c.)”, tiek aizstāta ar vispārinājumu “bērni, kuri lielāko daļu laika pavada uz ielas vai citos bērna attīstībai nepiemērotos apstākļos”, bet sākotnējā panta otrā daļa

“kuri nesaņem pietiekamu atbalstu no savas ģimenes vai kuriem saikne ar ģimeni zudusi pilnīgi” likuma 8. redakcijā tiek aizstāta ar “nepietiekama saikne ar ģimeni”, šādi vispārinot definīciju. Arī speciālās leksikas vienības *vecāku nolaidība* definīcijas izmaiņās ir novērojams vispārinājums, aizstājot sākotnējā definīcijas versijā minēto uzskaitījumu “veselības aprūpes, uztura, izglītības, vides, kā arī citu svarīgu fizisku vai emocionālu vajadzību neapmierināšana, ja vecākiem ir bijusi iespēja šīs vajadzības apmierināt” ar īsu un kodolīgu definīciju “bērna aprūpes un uzraudzības pienākumu nepildīšana”, kas ietver visu sākotnējā versijā minēto uzskaitījumu. Abos gadījumos novērojamās tekstuālās izmaiņas neievieš jaunus juridiskās funkcijas, jaunus pienākumus vai jaunus atbildīgās puses, kā arī nemaina šo definīciju sākotnējo juridisko tvērumu un funkciju, jo valodiskās izmaiņu gadījumā uzskaitījums tiek aizstāts ar speciālās leksikas vienību, kas ietver iepriekšējās versijās minēto uzskaitījumu, šādi samazinot definīcijā izmantoto vārdu skaitu, bet nemainot tās juridisko funkciju.

12. tabulā apskatītas valodiskās izmaiņas tiek galvenokārt panāktas ar sinonīmijas palīdzību un uzskaitījumu apzīmēšanu ar vienu plašāku terminu, kas ir 2. izmaiņu kategorijai raksturīgs valodisko izmaiņu ieviešanas veids. Savukārt 13. tabulā ir uzskaitītas trešās kategorijas speciālās leksikas vienības, kurās ir novērojamas gan tekstuālās, gan juridiskās būtības izmaiņas.

13. tabula. BTAL 3. kategorijas definīcijas

Nr.	Speciālās leksikas vienība	Definīcija (redakcija)	Izmaiņas
1.	audžuģimene	ģimene, kas bārenim vai bez vecāku gādības palikušam bērnam nodrošina aprūpi un audzināšanu (11.04.2000.–07.06.2000.).	ģimene vai persona, kas nodrošina aprūpi bērnam, kuram uz laiku vai pastāvīgi atņemta viņa ģimeniskā vide vai kura interesēs nav pieļaujama palikšana savā ģimenē, līdz brīdim, kad bērns var atgriezties savā ģimenē vai, ja tas nav iespējams, tiek adoptēts, viņam nodibināta aizbildnība vai bērns ievietots bērnu aprūpes iestādē (15.11.2006.–31.12.2006.).
2.	atbalsta ģimene	ģimene, kas bērna aprūpē un audzināšanā sniedz atbalstu ģimenei, kurā ir hroniski slims bērns, nepilnai ģimenei, daudz bērnu ģimenei vai ģimenei, kurai nav pietiekamu prasmju un iemaņu bērna aprūpē un audzināšanā (11.04.2000.–07.06.2000.).	ģimene, kas bērna aprūpē sniedz atbalstu citai ģimenei, pamatojoties uz pašvaldības sociālā dienesta veiktu izvērtējumu par atbalsta nepieciešamību (15.11.2006.–31.12.2006.).
3.	uzticības persona	persona, kas var sniegt atbalstu bērnam, kuram ir problēmas mācībās vai saskarsmē ar vienaudžiem vai ir nepieciešams cita veida atbalsts (11.04.2000.–07.06.2000.).	persona, kas sniedz atbalstu ģimenē esošam bērnam, pamatojoties uz pašvaldības sociālā dienesta veiktu izvērtējumu par atbalsta nepieciešamību (29.07.2008.–30.09.2008.).

4.	ārpusģimenes aprūpe	aprūpe, kas tiek nodrošināta bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem (11.04.2000.–07.06.2000.).	aprūpe, kas bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem tiek nodrošināta pie aizbildņa, audžuģimenē, bērnu aprūpes iestādē (15.11.2006.–31.12.2006.).
5.	bērnu aprūpes un audzināšanas iestāde	iestāde, kurā tiek nodrošināta bāreņu vai bez vecāku gādības palikušu bērnu aprūpe un audzināšana vai bērnu uzvedības sociālā korekcija un, ja nepieciešams, ārstnieciska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošana (11.04.2000.–07.06.2000.).	a) bērnu aprūpes iestāde – iestāde, kurā tiek nodrošināta bāreņu vai bez vecāku gādības palikušu bērnu aprūpe vai bērnu uzvedības sociālā korekcija un, ja nepieciešams, ārstnieciska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošana (17.06.2003. – 26.05.2004.); b) bērnu aprūpes iestāde – iestāde, kurā tiek nodrošināta sociālā aprūpe un sociālā rehabilitācija bāreņiem vai bez vecāku gādības palikušiem bērniem, kā arī bērniem, kuriem nepieciešama sociālā rehabilitācija vai īpaša aprūpe veselības stāvokļa dēļ (15.11.2006.–31.12.2006.).
6.	fiziska vardarbība	bērna veselībai vai dzīvībai bīstams apzināts spēka pielietojums saskarsmē ar bērnu (11.04.2000.–07.06.2000.).	bērna veselībai vai dzīvībai bīstams apzināts spēka pielietojums saskarsmē ar bērnu vai apzināta bērna pakļaušana kaitīgu faktoru, tai skaitā tabakas dūmu, iedarbībai (04.07.2013.–31.08.2013.).
7.	emocionāla vardarbība	bērna emocionālo vajadzību ignorēšana vai bērna psiholoģiska ietekmēšana (11.04.2000.–07.06.2000.).	a) bērna pašcieņas aizskaršana vai psiholoģiska ietekmēšana (draudot viņam, lamājot, pazemojot viņu vai citādi kaitējot viņa emocionālajai attīstībai) (15.11.2006.–31.12.2006.). b) bērna pašcieņas aizskaršana vai psiholoģiska ietekmēšana (draudot viņam, lamājot, pazemojot viņu, bērna klātbūtnē vardarbīgi izturoties pret viņa tuvinieku vai citādi kaitējot viņa emocionālajai attīstībai) (04.07.2013.–31.08.2013.).
8.	daudz bērnu ģimene	ģimene, kura aprūpē trīs vai vairāk bērnus, tai skaitā audžuģimenē ievietotus un aizbildnībā esošus bērnus (18.11.2009.–31.12.2009.).	ģimene, kuras aprūpē ir vismaz trīs bērni, to skaitā audžuģimenē ievietoti un aizbildnībā esoši bērni. Par daudz bērnu ģimenes bērnu uzskatāma arī pilngadīga persona, kas nav sasniegusi 24 gadu vecumu, ja tā iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību (01.01.2016.–31.12.2016.).

13. tabulā ir redzamas tekstuālas un juridiskas izmaiņas. Piemēram, speciālās leksikas vienība *bērnu aprūpes un audzināšanas iestāde* tiek aizstāta ar *bērnu aprūpes iestāde*, vienlaikus ieviešot jaunas juridiskās funkcijas šīs iestādes darbībā: “(...)tiek nodrošināta sociālā aprūpe un sociālā rehabilitācija”, ieviesta jauna iestādes klientu kategorija “(...) bērni, kuriem nepieciešama sociālā rehabilitācija vai īpaša aprūpe veselības stāvokļa dēļ”, kā arī šajās iestādēs vairs netiek piemēroti “ārstnieciska rakstura piespiedu līdzekļi”, un šīs izmaiņas ir uzskatāmas

par juridiskās būtības izmaiņām. Šāda veida izmaiņas ir raksturīgas visiem 13. tabulā minētajiem pantiem.

13. tabulas pirmajā punktā norādītā speciālās leksikas vienība *audžuģimene* 1. redakcijā tiek definēta kā “ģimene, kas bārenim vai bez vecāku gādības palikušam bērnam nodrošina aprūpi un audzināšanu” (11.04.2000.–07.06.2000.), kas tiek paplašināta BTAL 8. redakcijā no 13 vārdiem līdz 48 vārdiem. Ieviestās valodiskās izmaiņas paplašina sākotnējo definīciju, aprakstot ģimenes juridisko ekvivalentu šī panta ietvaros: “persona, kas nodrošina aprūpi bērnam...”, kā rezultātā *audžuģimene* juridiskais tvērums iziet ārpus speciālās leksikas vienības *ģimene*, iespējams, šo semantisko izmaiņu rezultātā radot vajadzību pēc jaunas speciālās leksikas vienības, kas apzīmētu gadījumus, kad *audžuģimenei* pielīdzināmu aprūpi nesniedz ģimene, bet atsevišķa persona. Tāpat definīcija tiek papildināta ar trīs speciālās leksikas vienībām palīdzīgumā – “...ja tas nav iespējams, tiek adoptēts, viņam nodibināta aizbildnība vai bērns ievietots bērnu aprūpes iestādē”, kas nosaka procesus, kuru īstenošanas rezultātā bērns uzturēšanās *audžuģimenē* tiek pārtraukta. Minētās valodiskās izmaiņas paplašina definīcijas juridisko funkciju, definējot personas, kritērijus un procesus, kas nosaka attiecības starp *audžuģimeni* un tās aprūpē esošo bērnu. Šajā valodisko izmaiņu gadījumā netiek izmantoti sinonīmi, kā arī definīcijas jaunākajā redakcijā tiek ieviestas speciālās leksikas vienības, kas būtiski paplašina sākotnējo *audžuģimene* juridisko funkciju, ieviešot izmaiņas šīs speciālās leksikas vienības semantiskajā nozīmē, jo ir iespējama situācija, kad par *audžuģimenes* aprūpē esošu bērnu rūpējas viena persona, kas ir pretrunā ar *ģimene* definīciju: “Cilvēku grupa – vecāki un viņu bērni, kas dzīvo kopā” (Tezaurs 2024). Aprakstīto valodisko izmaiņu rezultātā speciālās leksikas vienība *audžuģimene* ir ieguvusi jaunu nozīmi un jaunas juridiskās funkcijas, kā rezultātā šī speciālās leksikas vienība ir uzskatāma par 3. kategorijas speciālās leksikas vienību, kas laika gaitā ir piedzīvojusi gan valodiskas, gan juridiskas izmaiņas.

Nākamās speciālās leksikas vienības *atbalsta ģimene* definīcijā ir novērojama definīcijas saīsināšana no 30 vārdiem līdz 18 vārdiem, taču šajās izmaiņās tiek minēts juridiskais process (“pamatojoties uz pašvaldības sociālā dienesta veiktu izvērtējumu par atbalsta nepieciešamību”), kas nosaka to, kuros gadījumos un kā darbojas *atbalsta ģimene*. Šīs speciālās leksikas definīcijas izmaiņas ir piemērs tam, ka ne vienmēr juridiskās būtības izmaiņu ieviešanai ir nepieciešams paplašināt tekstu. Šādi ir iespējams raksturot arī nākamo speciālo leksikas vienību uzticības persona, kuras definīcija BTAL 8. redakcijā tiek papildināta ar jau minēto “pašvaldības sociālā dienesta veiktu izvērtējumu par atbalsta nepieciešamību”. Speciālajām leksikas vienībām *ārpusģimenes aprūpe* un *bērnu aprūpes un audzināšanas iestāde* ir novērojamas līdzīgas juridiskās būtības izmaiņas, bet atšķirīgas tekstuālās izmaiņas. *Ārpusģimenes aprūpes* sākotnējā definīcija tiek papildināta ar juridiskām personām, kas nodrošina *ārpusģimenes* aprūpi bērniem (pie aizbildņa, *audžuģimenē*, bērnu aprūpes iestādē), juridiski precizējot puses, kas ir atbildīgas par šīs aprūpes nodrošināšanu. Savukārt speciālās leksikas vienība *bērnu aprūpes un audzināšanas iestāde* 6. likuma redakcijā tiek aizstāta ar saīsinātu versiju *bērnu aprūpes iestāde*, bet 8. likuma redakcijā “ārstnieciska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošana” tiek aizstāta ar “īpašu ārstniecisko līdzekļu piemērošanu veselības

stāvokļa dēļ”, novēršot negatīvo konotāciju, kā arī šīs speciālās leksikas vienības definīcijā tiek iekļauti precizējumi gan par iestādes veidu (“kur tiek sniegta sociālā aprūpe un sociālā rehabilitācija”), gan par bērniem, kas saņem aprūpi šajās iestādēs (“bērniem, kuriem nepieciešama sociālā rehabilitācija vai īpaša aprūpe veselības stāvokļa dēļ”), šādi precizējot šīs speciālās leksikas vienības juridisko funkciju.

Speciālās leksikas vienības *fiziska vardarbība* un *emocionāla vardarbība* ir uzskatāmas par piemēru tam, kā ar laiku mainās sabiedrības uztvere par vardarbību bērnu tiesību kontekstā, kas tiek atspoguļota gan valodiskā, gan juridiskā veidā. *Fiziska vardarbība* BTAL 1. redakcijā tiek definēta kā “bērna veselībai vai dzīvībai bīstams apzināts spēka pielietojums saskarsmē ar bērnu”, bet šī likuma 22. redakcijā definīcija tiek papildināta ar palīgteikumu “apzināta bērna pakļaušana kaitīgu faktoru, tai skaitā tabakas dūmu, iedarbībai”, kā rezultātā ar 11 vārdu palīdzību veiktās valodiskās izmaiņas paplašina panta juridisko darbību, vienlaikus atspoguļojot sabiedrības izpratni par bērna pakļaušanu kaitīgiem faktoriem, tai skaitā tabakas dūmu iedarbībai, kā rezultātā ar valodisku izmaiņu palīdzību tiek nodrošināts juridisks līdzeklis šādas rīcības ierobežošanai un juridisku izmaiņu ieviešanai.

Savukārt speciālās leksikas vienības *emocionālā vardarbība* definīcija tiek pilnībā mainīta 8. BTAL redakcijā. Apskatot valodiskās izmaiņas, sākotnējā definīcija tiek būtiski paplašināta (no 8 līdz 24 vārdiem), tiek ieviests precizējums iekavās, kurā tiek uzskaitītas konkrētas darbības, kas uzskatāmas par emocionālu vardarbību, kā arī norādīts vispārinājums “... citādi kaitējot viņa emocionālajai attīstībai”. Šīs definīcijas pirmajā redakcijā netiek izmantoti vietniekvārdi, bet jaunākajā definīcijas redakcijā vietniekvārds “viņš” tiek izmantots četras reizes, lai apzīmētu bērnu. Juridiskās būtības izmaiņas tiek panāktas ar jaunu terminu ieviešanu *pašcieņas aizskaršana*, kas aizstāj sākotnēji izmantoto *emocionālo vajadzību ignorēšanu* un *psiholoģisko ietekmēšanu*. Šīs valodiskās izmaiņas nosaka, ka vardarbība pret bērna tuvinieku bērna klātbūtnē juridiskā ziņā tiek uzskatīta par *emocionālu vardarbību* pret bērnu, šādi būtiski paplašinot panta sākotnējās versijas nosacījumus (bērna emocionālo vajadzību ignorēšana vai bērna psiholoģiska ietekmēšana).

Speciālās leksikas vienības *daudzbērnu ģimene* definīcijas tekstuālo izmaiņu rezultātā sākotnējā definīcija tiek paplašināta ar 22 vārdus garu otro teikumu (kopējā vārdu skaita izmaiņas no 15 līdz 37 vārdiem). Jaunākajā redakcijā definīcijas pirmajā teikumā ir mainīts palīgteikuma ievadvārds “kura” uz “kuras”, kā rezultātā mainās palīgteikumā esošo vārdu ločījumi, bet nemainās to nozīme. Savukārt otrais teikums paplašina *daudzbērnu ģimenes* bērna jēdzienu, ieviešot jaunu personas kategoriju, vecuma diapazonu apzīmējot divējādi – “pilngadīga persona, kas nav sasniegusi 24 gadu vecumu, ja tā iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību”. Otrajā teikumā tiek ieviesti jauni kritēriji, kas ir norādītais vecuma diapazons no 18 līdz 24 (neieskaitot) gadu vecums, kā arī vispārējās, profesionālās vai augstākās izglītības apguve. Ieviestie kritēriji ievieš juridiskās būtības izmaiņas, precīzi nosakot prasības, kurām ir jāatbilst pilngadīgai personai, lai tā juridiski tiktu atzīta par *daudzbērnu ģimenes* bērnu, kā rezultātā ar valodas līdzekļu palīdzību ieviestās izmaiņas ir gan valodiskas, gan juridiskas.

3.2.2. “Bērnu tiesību aizsardzības likuma” teksta analīze

Pēc BTAL sniegto speciālās leksikas vienību definīciju analīzes promocijas darbā tika apskatītas izmaiņas speciālās leksikas lietojumā, veicot likuma pantu tekstu analīzi. Jaunākajā BTAL likuma redakcijā ir 88 panti, bet pamata redakcijā ir 75 panti. Promocijas darbā tika apskatīti 75 panti, salīdzinot pantu formulējumu pamata redakcijā un jaunākajā redakcijā. Šī salīdzinājuma mērķis bija apskatīt izmaiņas, kas notikušas speciālās leksikas vienību lietojumā pirmavota tekstā, kategorizējot šīs izmaiņas, lai noteiktu BTAL raksturīgās bērnu tiesību diskursa speciālās leksikas attīstības tendences. Minēto attīstības tendenču analīzei tiks izmantotas jau iepriekš minētās trīs izmaiņu kategorijas¹². Ņemot vērā to, ka starp BTAL 1. redakciju, kas stājās spēkā 1998. gadā, un šodien spēkā esošo redakciju (01.10.2023.–30.06.2024.) ir pagājuši 26 gadi, būtiskas valodiskās un juridiskās izmaiņas šī likuma pantos ir novērojamas retāk. Pamanāmākā atšķirība starp BTAL pamata redakciju un šobrīd spēkā esošo redakciju (01.10.2023.–30.06.2024.) ir 1. pants “Likumā lietotie termini”, kas tika ieviests ceturtajā redakcijā (11.04.2000.–07.06.2000.). Kopumā, neskaitot pievienotos pantus un apakšpantus, izmaiņas ir notikušas 67 pantos no sākotnējiem 75 pantiem BTAL pamata redakcijā. Bez izmaiņām ir palicis BTAL uzdevums, 7., 9., 15., 16., 17., 41., 54., 75. panti, kas ieskaitāmi 1. kategorijā – izmaiņu nav. 67 pantos, kas ir piedzīvojuši izmaiņas, lielākajā daļā pantu (44) ir ieviestas valodiskas izmaiņas, kas nemaina panta juridisko būtību, tāpēc šie panti ir iekļaujami 2. izmaiņu kategorijā. Savukārt 23 sākotnējā redakcijā esošie panti 26 gadu ir piedzīvojuši būtiskas valodiskas un juridiskas izmaiņas, kas, galvenokārt, ir ieviestas ar papildu apakšpunktu palīdzību, kā rezultātā šie panti ir pieskaitāmi pie 3. izmaiņu kategorijas. Tāpat pie 3. kategorijas ir jāpieskaita 13 panti un apakšpanti, kuru pirmajā (22.07.1998.–30.12.1999.) BTAL redakcijā nebija, bet tie tika ieviesti 26 gadu laikā. 14. tabulā tiek apskatīti trīs 2. kategorijas pantu piemēri.

14. tabula. BTAL 2. kategorijas panti

BTAL pamata redakcija (22.07.1998.–30.12.1999.)	BTAL spēkā esošā redakcija (01.10.2023.–30.06.2024.)
14.pants. Bērna tiesības uz savu īpašumu (1) Bērnam ir tiesības uz savu īpašumu.	14.pants. Bērna tiesības uz īpašumu (1) Bērnam ir tiesības uz īpašumu.
21.pants. Bērna tiesību ierobežojumi 1) Bērna tiesību īstenošanu var pakļaut tādiem ierobežojumiem, kas noteikti ar likumu un nepieciešami nacionālās drošības, sabiedriskās kārtības, iedzīvotāju tikumības un veselības aizsardzībai un citu personu tiesību un brīvību aizsardzībai, kā arī bērna paša drošībai un aizsardzībai.	21.pants. Bērna tiesību ierobežojumi 1) Bērna paša drošības un aizsardzības interesēs bērna tiesību īstenošanu var pakļaut tādiem ierobežojumiem, kas noteikti ar likumu un nepieciešami nacionālās drošības, sabiedriskās kārtības, iedzīvotāju tikumības un veselības aizsardzībai un citu personu tiesību un brīvību aizsardzībai.
24. pants. Vecāku pienākumi pret bērnu. Par vecāku pienākumu nepildīšanu vai vecāku varas ļaunprātīgu izmantošanu, bērna fizisku sodīšanu, kā	24. pants. Vecāku pienākumi pret bērnu. (4) Par vecāku pienākumu nepildīšanu vai aizgādības tiesību ļaunprātīgu izmantošanu, bērna fizisku

¹² Sk. 2. tabulu 17. lpp.

arī cietsirdīgu izturēšanos pret viņu vecāki saucami pie likumā noteiktās atbildības.	sodišanu, kā arī cietsirdīgu izturēšanos pret viņu vecāki saucami pie likumā noteiktās atbildības.

14. tabulā atspoguļotajos piemēros ir redzamas tekstuālas izmaiņas, kas nemaina juridisko būtību. BTAL 14. pantā ir izņemts piederības vietniekvārds “savu”, lai izvairītos no atkārtotāšanās un precizētu pantu. 21. pantā “bērna paša drošība un aizsardzība” kļūst par “bērna paša drošības un aizsardzības interesēm”, kas no teikuma beigām nonāk teikuma sākumā. Šo izmaiņu veiksmīgums netiek vērtēts, jo šī pētījuma uzdevums ir novērot, nevis novērtēt attīstību. Savukārt 24. panta piemērā speciālās leksikas vienība *vecāku vara* tiek aizstāta ar tās ekvivalentu *aizgādības tiesības*, ilustrējot likuma pantu teksta atjaunināšanu atbilstoši aktuālajām speciālās leksikas vienībām. Arī citos šīs kategorijas pantos ir novērojamas šo trīs veidu valodiskās izmaiņas, kuru mērķis ir padarīt likuma tekstu skaidrāku, viennozīmīgāku un atbilstošu aktuālajai speciālajai leksikai, neieviešot izmaiņas panta juridiskajā būtībā. Savukārt 15. tabulā ir norādīti trīs 3. kategorijas pantu piemēri ar izmaiņām tekstā un juridiskajā būtībā.

15. tabula. BTAL 3. kategorijas panti

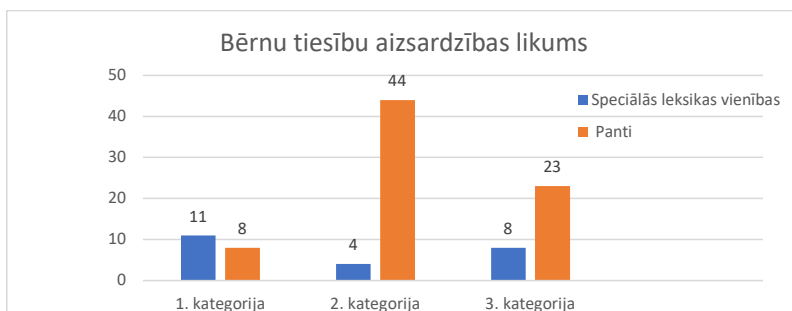
Nr.	BTAL pamata redakcija (22.07.1998.–30.12.1999.)	BTAL spēkā esošā redakcija (01.10.2023.–30.06.2024.)
1.	5.pants. Bērna tiesību aizsardzības subjekti (1) Bērna tiesību aizsardzību valstī nodrošina: 4) sabiedriskās organizācijas, kuru darbība saistīta ar atbalsta un palīdzības sniegšanu bērniem.	5.pants. Bērna tiesību aizsardzības subjekti (1) Bērna tiesību aizsardzību valstī nodrošina: 4) sabiedriskās organizācijas un citas fiziskās vai juridiskās personas , kuru darbība saistīta ar atbalsta un palīdzības sniegšanu bērniem; darba devēji .
2.	11. pants. Bērna tiesības uz izglītību un jaunradi (2) Bērnam ir tiesības uz bezmaksas vispārējo vidējo izglītību un arodizglītību.	11.pants. Bērna tiesības uz izglītību un jaunradi (2) Bērnam ir tiesības uz bezmaksas pirmsskolas sagatavošanu , pamata un vidējo izglītību, kā arī arodizglītību.
3.	58.pants. Likumpārkāpumu profilakses darba organizācija (1) Profilakses darbu ar nepilngadīgajiem likumpārkāpējiem veic policija sadarbībā ar pašvaldību, bērna tiesību aizsardzības iestādēm un sabiedriskajām organizācijām.	58.pants. Likumpārkāpumu profilakses darba organizācija (1) Likumpārkāpumu profilakses darbu ar bērniem veic pašvaldība sadarbībā ar bērnu vecākiem, izglītības iestādēm , valsts policiju, Valsts probācijas dienestu , ja bērns ir probācijas klients, sabiedriskajām organizācijām un citām iestādēm .

15. tabulas pantu piemēros ir novērojamas ne tikai valodiskas un juridiskas izmaiņas pantu tekstos, bet arī sabiedrības attieksmes pret bērniem izmaiņas. Trešās kategorijas izmaiņas likumu pantos kopumā attēlo šādu cēloņsakarību: attieksmes izmaiņas sabiedrībā → juridiskas izmaiņas tiesību sistēmā → valodiskas izmaiņas pantu tekstos juridisko izmaiņu aprakstam. 15. tabulas 5. pantā un 11. pantā attēlotās izmaiņas paplašina personu skaitu, kas ir atbildīgas par bērnu tiesību aizsardzību (5. pants) un paplašina izglītības līmeņus, ko bērnam nodrošina valsts. Šajā gadījumā juridisko izmaiņu fiksēšanai izmantotās (treknrakstā izceltās) leksikas vienības

ir vispārlietojamās leksikas vienības, kas tiek izmantotas bērnu tiesību kontekstā. Savukārt 58. pants ilustrē speciālās leksikas vienības *nepilngadīgie likumpārkāpēji aizstāšanu* ar formulējumu ar neitrālu konotāciju (*bērni*), jo *nepilngadīgie likumpārkāpēji* BTAL spēkā esošajā redakcijā (01.10.2023.–30.06.2024) ir *bērni, ar kuriem tiek veikts profilaktisks darbs*. Šajā pantā mainās arī atbildība par veicamo profilaktisko darbu, kas ir juridiskas dabas izmaiņas, piešķirot atbildību pašvaldībai, nevis policijai, kas tālāk sadarbojas ar visām uzskaitītajām pusēm. Tālāk seko kopsavilkums par BTAL novērotajām izmaiņām.

No BTAL tika ekscerpētas un analizētas 23 speciālās leksikas vienības (ieskaitot tādas, kuras šodien spēkā esošajā likuma redakcijā vairs nav iekļautas), no kurām 11 speciālās leksikas vienības ir iekļaujamas pirmajā izmaiņu kategorijā, četras otrajā kategorijā un astoņas trešajā kategorijā. Skaitliskās izmaiņas ir apkopotas un attēlotas 1. diagrammā.

1. diagramma. BTAL pantī un speciālās leksikas vienības

Tālāk ir iespējams veikt otrās un trešās kategorijas speciālās leksikas vienību tekstuālo izmaiņu analīzi pēc vārdu skaita, lai noteiktu atšķirību starp vārdu skaita izmaiņām tikai tekstuālo un juridiskās būtības izmaiņu gadījumiem. Šim mērķim tiks veikta 2. un 3. kategorijas speciālās leksikas vienību definīciju vārdu skaita kopējā analīze pa kategorijām, t. i., netiks analizētas izmaiņas katrā atsevišķā speciālās leksikas vienības definīcijā, bet visās attiecīgās kategorijas speciālās leksikas definīcijās kopā. Otrajā kategorijā tika iekļautas četras speciālās leksikas vienības, kuru sākotnējo definīciju vārdu kopskaits ir 101 vārds, bet pašlaik esošajā BTAL redakcijā šo četru speciālās leksikas vienību definīciju vārdu skaits ir 73 vārdi. Savukārt 3. kategorijā ir iekļautas astoņas speciālās leksikas vienības, kuru sākotnējo definīciju vārdu kopskaits ir 135 vārdi, bet pašlaik spēkā esošajā redakcijā 216 vārdi. Procentuāli šīs izmaiņas var raksturot šādi: 2. kategorijas definīciju vārdu skaits no BTAL līdz šīs promocijas darba tapšanas brīdim ir samazinājies par 28 vārdiem jeb 27,72 %, savukārt 3. kategorijas speciālās leksikas vienību definīciju vārdu skaits ir pieaudzis par 80 vārdiem jeb 59,25 %. Šīs skaitliskās izmaiņas ļauj secināt, ka speciālās leksikas tekstuālo izmaiņu rezultātā definīcijas kļūst īsākas un vispārīgākas, izsakot atbilstošu juridisko funkciju ar mazāku vārdu skaitu, piemēram, vecāku nolaidības definīcija, kas tika saīsināta 23 līdz 6 vārdiem bez juridiskās būtības izmaiņām, bet juridiskās būtības izmaiņas tiek ieviestas ar lielāku vārdu skaitu. Ieviešot jaunus jēdzienus, piemēram, tabakas dūmu minēšanu pie fiziskas vardarbības pret bērnu,

nosakot atbildīgās puses (sk. *ārpusģimenes aprūpe*) vai paplašinot definīciju ar konkretizācijas palīdzību, piemēram, *audžuģimenes* definīcija.

Apskatot 26 gadu laikā notikušās izmaiņas BTAL pantos, ir novērojamas līdzīga rakstura izmaiņas, t.i., kopējais vārdu skaits pieaug, 1. kategorijas pantu jeb pantu bez izmaiņām skaits ir mazākais (8 panti) no visām trīs kategorijām. Skaitliski lielākā kategorija ir 2. kategorija (44 panti), kam seko 3. kategorija ar 23 BTAL pamata redakcijas pantiem, ko jaunākajā redakcijā papildina vēl 13 jauni panti (kopā 36 panti). Otrajā kategorijā biežākās izmaiņas ir saistītas ar valodas lietojuma precizējumiem un speciālās leksikas izmaiņām, piemēram, *pagasta un pilsētas pašvaldība* kļūst par *pašvaldība, bāriņtiesas (pagasttiesas)* kļūst par *bāriņtiesām, likumīgie pārstāvji* kļūst par *aizbildņiem (likumiskiem pārstāvjiem)*, savukārt trešajā kategorijā ir esošās izmaiņas ir saistītas ar juridisko jēdzienu un funkciju paplašināšanos, kas tiek atspoguļotas ar valodas līdzekļu palīdzību, piemēram, *vardarbība* kļūst par *vardarbību un nolaidību*, tiek ieviests jauns 23. panta apakšpunkts (“Bērnam ir pienākums saudzīgi izturēties pret apkārtējo vidi”), no 31. panta 1. apakšpunkts “tiek atbalstīta bāreņu adopcija” tiek izņemta speciālās leksikas vienība *bārenis*, ļaujot adoptēt ne tikai *bāreņus*. BTAL definīciju un pantu formulējumos 26 gadu laikā notikušās izmaiņas ir jau iepriekš minētās sabiedrības attieksmes un tās radīto juridisko izmaiņu rezultāts, kas tiek aprakstīts ar valodas līdzekļu palīdzību. Novecojušo speciālās leksikas vienību aizstāšana, pantu un definīciju precizēšana un liekvārdības mazināšana tekstā liecina par nepārtrauktu un pamatotu darbu pie likuma teksta aktualizēšanas. BTAL kopējais teksta apjoms no pamata redakcijas 1998. gadā līdz 46. redakcija 2023. gadā pieauga gandrīz par 40 lapām (26,96 lapas pamata redakcijā un 65,67 lapas 46. redakcijā), kā rezultātā bez jebkādām izmaiņām ir palikuši tikai 8 likuma panti. Minētās izmaiņas liecina, ka salīdzinoši jaunajā BTAL (salīdzinot ar “Civillikumu”), izmaiņas tiek ieviestas aktīvāk, speciālā leksika tiek aizstāta atbilstoši tās izmaiņām, kā arī teksts tiek regulāri precizēts. Tālāk tiks apskatītas Latvijas Republikas “Jaunatnes likuma” speciālās leksikas vienības.

3.3. “Jaunatnes likums”

Latvijas Republikas “Jaunatnes likums” (LRJL) ir jaunākais no promocijas darbā apskatītajiem Latvijas Republikas tiesību aktiem. LRJL tika pieņemts 2008. gada 8. maijā, publicēts Latvijas Vēstnesī 2008. gada 28. maijā un stājās spēkā 2009. gada 1. janvārī. Kopā ir sešas šī likuma redakcijas, pašreizējā redakcija tika pieņemta 2017. gada 1. janvārī un ir spēkā disertācijas tapšanas brīdī. Šī likuma pirmajā redakcijā ir 1064 vārdi un 13 panti, bet spēkā esošajā sestajā redakcijā ir 2113 vārdi un 12 panti. Periodā no 2008. gada 28. maija līdz 2017. gada 1. janvārim likuma teksta apjoms pieaudzis par 1049 vārdiem jeb 8,4 lapām teksta. No Jaunatnes likuma 12 apskatītajiem pantiem četros pantos izmaiņas nav notikušas (1. kategorija), trīs pantos ir novērojamas tikai tekstuālas izmaiņas (2. kategorija), bet 3. kategorijas (tekstuālas un juridiskās būtības) izmaiņas ir novērojamas piecos Jaunatnes likuma pantos. 16. tabulā ir salīdzinātas “Jaunatnes likuma” mērķu definīcijas pirmajā un sestajā redakcijā.

16. tabula. LRJL mērķis

1.pants. Likuma mērķis (1. redakcija)	1.pants. Likuma mērķis (6. redakcija)
Likuma mērķis ir uzlabot jauniešu — personu vecumā no 13 līdz 25 gadiem — dzīves kvalitāti, veicinot viņu iniciatīvas, līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, kā arī atbalstot darbu ar jaunatni.	Likuma mērķis ir uzlabot jauniešu — personu vecumā no 13 līdz 25 gadiem — dzīves kvalitāti, veicinot viņu iniciatīvas, darba tikumu un patriotismu , līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, kā arī atbalstot darbu ar jaunatni.

Likuma mērķa vienīgās izmaiņas deviņu gadu laikā ir papildinājums “darba tikumu un patriotismu”. Likuma mērķī ir sniegta arī *jauniešu* definīcija (persona vecumā no 13 līdz 25 gadiem), kas uzskatāma par bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību. Pants ar likuma mērķa definīciju ir iekļaujams pie 3. izmaiņu kategorijas, jo ir notikušas gan tekstuālas izmaiņas, gan juridiskas izmaiņas, jo darba tikuma un patriotisma veicināšana ir atsevišķu darbību kopums, kas ir jāveic par šī likuma mērķi atbildīgajai iestādei, t.i., minētās tekstuālas izmaiņas ir ieviesušas jaunu juridisko funkciju, kā rezultātā ir notikušas izmaiņas panta juridiskajā būtībā.

3.3.1. “Jaunatnes likuma” pantu analīze

LRJL nav sniegta atsevišķas speciālās leksikas definīcijas kā BTAL, tāpēc analīzei tika izmantoti LRJL panti. Darbā tika apskatīti 12 LRJL panti, jo pirmajā redakcijā ieviestais 10. pants tiek izņemts no likuma ar 5. redakciju. Arī šajā gadījumā tiek izmantots jau iepriekš minētais iedalījums trīs kategorijās (izmaiņu nav, tekstuālas izmaiņas, tekstuālas un juridiskās būtības izmaiņas). Izmaiņas no pirmās “Jaunatnes likuma” redakcijas līdz pašreiz spēkā esošajai redakcijai (7. red.) nav notikušas četros LRJL pantos (4., 7., 8. un 11. pants). Tekstuālas izmaiņas (izceltas treknrakstā) ir notikušas trīs pantos, kas, ņemot vērā to nelielo apjomu, ir norādīti 17. tabulā.

17. tabula. LRJL 2. kategorijas panti

Nr.	Jaunatnes likuma 1. redakcija, 2009. gads	Jaunatnes likuma 7. redakcija, 2017. gads
1.	2.pants. Likuma darbības joma (1) Likums nosaka jaunatnes politikas īstenošanā iesaistītās personas un to kompetenci šīs politikas jomā, jauniešu līdzdalību jaunatnes politikas izstrādē un īstenošanā, kā arī pamatprincipus finansējuma piešķiršanai jauniešu iniciatīvām, līdzdalībai lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē un darbam ar jaunatni. (2) Šā likuma izpratnē darbs ar jaunatni ir uz jauniešiem orientēts plānotu praktisku pasākumu kopums, kas nodrošina viņu dzīves kvalitātes uzlabošanu.	2.pants. Likuma darbības joma (1) Likums nosaka jaunatnes politikas īstenošanā iesaistītās personas un to kompetenci šīs politikas nozārē, jauniešu līdzdalību jaunatnes politikas izstrādē un īstenošanā, kā arī pamatprincipus finansējuma piešķiršanai jauniešu iniciatīvām, līdzdalībai lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē un darbam ar jaunatni. (2) Šā likuma izpratnē darbs ar jaunatni ir uz jauniešiem orientēts plānotu praktisku pasākumu kopums, kas nodrošina jaunatnes politikas īstenošanu, jauniešu vērtīborientācijas veidošanos un vispārcilvēcisko vērtību nostiprināšanos.
2.	9.pants. Jauniešu brīvprātīgais darbs (1) Jauniešu brīvprātīgais darbs ir orientēts uz sabiedriskā labuma darbību un veicina viņu zināšanu, prasmju, iemaņu un attieksmju attīstību, kā arī brīvā laika lietderīgu izmantošanu. (2) Jaunietis veic brīvprātīgo darbu bez atbildības, nestājoties ar brīvprātīgā darba organizētāju darba tiesiskajās attiecībās. (3) Jauniešu brīvprātīgo darbu nedrīkst izmantot brīvprātīgā darba organizētāja vai trešās personas peļņas gūšanas nolūkā. (4) Uz jauniešu brīvprātīgo darbu attiecināmi darba tiesiskās attiecības regulējošos normatīvajos aktos noteiktie aizliegumi un ierobežojumi.	9.pants. Jauniešu brīvprātīgais darbs Jauniešu brīvprātīgais darbs tiek organizēts saskaņā ar Brīvprātīgā darba likumu.
3.	13.pants. Valsts pārvaldes iestāžu uzdevumu deleģēšana Bērnu un ģimenes lietu ministrija, noslēdzot līgumu, var deleģēt pārvaldes uzdevumu veikšanu privātpersonām, tajā skaitā biedrībām un nodibinājumiem, lai efektīvi īstenotu pasākumu sistēmu darbam ar jaunatni.	13.pants. Valsts pārvaldes iestāžu uzdevumu deleģēšana Izglītības un zinātnes ministrija, noslēdzot līgumu, var deleģēt pārvaldes uzdevumu veikšanu privātpersonām, tajā skaitā biedrībām un nodibinājumiem, lai efektīvi īstenotu pasākumu sistēmu darbam ar jaunatni. Minēto pārvaldes uzdevumu

		deleģējums var ietvert administratīvo aktu izdošanu saistībā ar šā likuma 12.panta pirmajā daļā minēto atklātu projektu konkursu organizēšanu.

17. tabulā redzamais otrais pants ir kļuvis garāks par 6 vārdiem (63 vārdi pirmajā redakcijā, 69 vārdi septītajā redakcijā), pirmajā redakcijā izmantotais termins *joma* septītajā redakcijā tiek aizstāts ar sinonīmu *nozare*, panta otrajā apakšpunktā teksts “dzīves kvalitātes uzlabošanās” tiek aizstāta ar “jaunatnes politikas īstenošanu, jauniešu vērtīborientācijas veidošanu un vispārcilvēcisko vērtību nostiprināšanu”, kas konkrētāk nosauc sākotnējo vispārlietojamās leksikas vienību, taču panta juridisko būtību šīs tekstuālās izmaiņas neietekmē. Šīs izmaiņas nav uzskatāmas par izmaiņām speciālajā leksikā, jo tiek izmantoti vispārlietojamās leksikas vārdi, kas nav atsevišķi definēti kā bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienības. 17. tabulā attēlotais 9. pants, kas 1. redakcijā ir 75 vārdus garš, bet 7. redakcijā tikai 14 vārdus garš. Kā redzams, šīs izmaiņas ir notikušas, jo laika gaitā tika ieviests jauns likums (“Brīvprātīgā darba likums”), kas dublē šī panta noteikumus, kā rezultātā ir notikušas tekstuālās izmaiņas, jo panta juridiskā būtība ir pārcelta uz citu likumu, uz kuru šajā pantā ir sniegta atsauce. Trešais pants, kurā ir notikušas tikai tekstuālās izmaiņas, ir Jaunatnes likuma 13. pants, kura 1. redakcijas versijā ir 32 vārdi, bet 7. redakcijā 52 vārdi. Tekstuālās izmaiņas ir “Bērnu un ģimenes lietu ministrija” aizstāšana ar “Izglītības un zinātnes ministrija”, kā arī panta papildināšana ar teikumu par administratīvo aktu izdošanu saistībā ar atklātu konkursu organizēšanu, kas ir teikums ar informatīvu, nevis juridisku funkciju, t.i., šis pants neuzliek juridisku pienākumu, neievieš vai neatceļ sodu, kā arī nenosaka vai neatceļ puses ar juridisko atbildību par konkrētu darbību izpildi vai neizpildi.

Pie trešās kategorijas ir pieskaitāmi pieci Jaunatnes likuma panti (1., 3., 5., 6., 12. pants), kuros ir notikušas gan tekstuālas, gan juridiskas izmaiņas. Šo piecu pantu kopējais vārdu skaits 1. redakcijā ir 517 vārdi, bet 7. Jaunatnes likuma redakcijā šo pantu kopējais vārdu skaits ir 1373 vārdi. 18. tabulā ir apskatīti trīs panti, kuros notikušas trešās kategorijas izmaiņas.

18. tabula. LRJL 3. kategorijas panti

Nr.	Jaunatnes likuma 1. redakcija, 2009. gads	Jaunatnes likuma 7. redakcija, 2017. gads
1.	5.pants. Pašvaldības kompetence jaunatnes politikas jomā (1) Pašvaldība, pildot savas funkcijas, piedalās valsts jaunatnes politikas īstenošanā. Pašvaldība var izstrādāt arī vietēja līmeņa dokumentus jaunatnes politikas jomā. (3) Pašvaldība var izveidot institucionālu sistēmu, lai nodrošinātu darbu ar jaunatni, nosakot atbildīgo institūciju vai iecelot jaunatnes lietu speciālistu — personu, kas plāno, veic un koordinē darbu ar jaunatni, izveidojot jaunatnes	5.pants. Pašvaldības kompetence jaunatnes politikas nozarē (1) Pašvaldība, pildot savas funkcijas, veic darbu ar jaunatni, ievērojot jaunatnes politikas pamatprincipus un valsts jaunatnes politikas attīstības plānošanas dokumentus. Pašvaldība plāno darbu ar jaunatni, izstrādājot pašvaldības jaunatnes politikas attīstības plānošanas dokumentus. Pašvaldība nodrošina institucionālu sistēmu darbam ar jaunatni. (2) Pašvaldība, izveidojot institucionālu sistēmu darbam ar jaunatni, ir tiesīga:

	lietu konsultatīvo komisiju vai paredzot citu kārtību, kādā veicams darbs ar jaunatni.	1) noteikt par darbu ar jaunatni atbildīgo pašvaldības institūciju; 2) pieņemt darbā jaunatnes lietu speciālistu — personu, kas plāno, veic un koordinē darbu ar jaunatni; 3) izveidot jaunatnes lietu konsultatīvo komisiju, kas veicina pašvaldības darbu ar jaunatni plānošanu un īstenošanu, kā arī jauniešu līdzdalību lēmumu pieņemšanā; 4) izveidot jauniešu centru, kura mērķis ir veicināt pašvaldības jauniešu iniciatīvas, līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē; 5) izveidot jauniešu domi, kas sekmē pašvaldības jauniešu sadarbību, pieredzes apmaiņu un iniciatīvas darbā ar jaunatni; 6) paredzēt citu kārtību, kādā veicams darbs ar jaunatni.
2.	6.pants. Jaunatnes organizācija Jaunatnes organizācija ir Biedrību un nodibinājumu reģistrā reģistrēta biedrība, kas atbilst visiem šādiem kritērijiem: 1) viens no biedrības statūtos noteiktajiem darbības mērķiem ir darbs ar jaunatni, jauniešu iniciatīvu un līdzdalības lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē veicināšana; 2) biedrībā vismaz divas trešdaļas biedru ir bērni un jaunieši vai arī vairākas biedrības, kurās kopā vismaz divas trešdaļas biedru ir bērni un jaunieši; 3) biedrības pārvaldes institūcijās ir nodrošināta jauniešu līdzdalība, un šīs līdzdalības kārtība noteikta attiecīgās biedrības statūtos.	6. pants. Jaunatnes organizācija un jaunatnes organizāciju saraksts (1) Jaunatnes organizācija ir Biedrību un nodibinājumu reģistrā reģistrēta un jaunatnes organizāciju sarakstā ierakstīta biedrība. Biedrību ieraksta jaunatnes organizāciju sarakstā, ja tā atbilst visiem šādiem kritērijiem: 1) viens no biedrības statūtos noteiktajiem darbības mērķiem ir veicināt jauniešu iniciatīvas un līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē; 2) biedrība veic darbu ar jaunatni, un biedrības statūtos noteiktie darbības uzdevumi atbilst vismaz trim šā likuma 2.¹ pantā trešajā daļā noteiktajiem pamatuzdevumiem; 3) biedrībā vismaz divas trešdaļas biedru ir bērni un jaunieši vai arī vairākas biedrības, kurās kopā vismaz divas trešdaļas biedru ir bērni un jaunieši; 4) biedrības valdē ir nodrošināta jauniešu līdzdalība, un šīs līdzdalības kārtība noteikta biedrības statūtos. (2) Kārtību, kādā jaunatnes organizācijas ierakstāmas jaunatnes organizāciju sarakstā, un tajā iekļaujamās ziņas nosaka Ministru kabinets. Jaunatnes organizāciju saraksta turētāja ir Izglītības un zinātnes ministrija.
3.	12.pants. Finansējuma piešķiršana (4) jaunatnes organizācijā ir apvienojušies ne	12.pants. Finansējuma piešķiršana (4) organizācijā ir apvienojušies ne mazāk kā 300

mazāk kā 500 biedru vai jaunatnes organizācijas ar kopējo biedru skaitu, kas nav mazāks par 500 biedriem;	biedru vai apvienotās jaunatnes organizācijas, kuru kopējais biedru skaits nav mazāks par 300 ;

18. tabulā norādītā 5. panta 1. apakšpunktā ar valodas līdzekļu palīdzību tiek atspoguļotas izmaiņas pašvaldības pienākumos, t.i., pašvaldība vairs nav tikai valsts jaunatnes politikas īstenotājs, bet tā vietā “veic darbu ar jaunatni”, kas atspoguļo uzsvara maiņu darbā ar jaunatni. Tāpat šajā pantā tiek paplašināts pašvaldības veicamo funkciju klāsts, kā rezultātā pantā novērojamas gan tekstuālas, gan juridiskas izmaiņas, jo pašvaldībai savā darbā ir jāievēro jauni principi un dokumenti, jāplāno darbs ar jaunatni, izstrādā dokumentus un nodrošina institucionālo sistēmu darbam ar jaunatni. Pirmajā 5. panta apakšpunktā ieviesto izmaiņu formulēšanai tiek izmantota vispārliegotamā un juridiskā leksika, piemēram, *amatprincipi, plānošanas dokumenti, institucionālā sistēma*. Būtiskas izmaiņas notikušas 5. panta 2. apakšpunktā, kas sākotnējā redakcijā bija 5. panta 3. apakšpunkts un jaunākajā redakcijā ir būtiski papildināts ar jaunu tekstu sešos apakšpunktos, kuros tiek uzskaitītas pašvaldības tiesības institucionālajā sistēmā darbam ar jaunatni. Apakšpanta jaunākajā redakcijā tiek izmantota jau iepriekš definēta bērnu tiesību aizsardzības speciālā leksikas vienība *jaunatnes lietu speciālists (persona, kas plāno, veic un koordinē darbu ar jaunatni)*, kā arī izvērsti speciālās leksikas vienību *jaunatnes lietu konsultatīvā komisija* un *jauniešu centrs* skaidrojums. Tāpat apakšpunkta jaunākajā redakcijā tiek ieviesta jauna speciālās leksikas vienība *jauniešu dome* ar tās funkciju aprakstu. Apakšpunktā notikušās izmaiņas parāda, ka speciālās leksikas vienības ne vienmēr tiek definētas atsevišķās likumu sadaļās, bet ir atrodamas arī likumu pantu tekstos. Šīs valodiskās izmaiņas sniedz plašāku skaidrojumu, ievieš jaunus pienākumus, atbildīgās personas un kārtību, kādā pašvaldībām ir jāveic darbs, kā rezultātā notikušās izmaiņas ir uzskatāmas arī par juridiska rakstura izmaiņām.

Ārējo faktoru radītās izmaiņas juridiskajā būtībā un tekstā ir novērojamas 12. panta 4. apakšpunktā. Pirmajā LRJL redakcijā ir norādīta prasība, ka jaunatnes organizācijā ir jābūt ne mazāk kā 500 biedriem, savukārt jaunākajā LRJL redakcijā šis skaits ir aizstāts ar 300, kas varētu liecināt par demogrāfiska rakstura tendencēm un to atspoguļojumu likumā. Neskatoties uz to, ka tekstuāli viena skaitļa aizstāšana ar citu varētu netikt uzskatīta par būtisku, juridiski šīs izmaiņas ir kritērija izmaiņas, kas nosaka atšķirīgas juridiskās prasības. Tāpat šajos pantos ir novērojamas jau iepriekš konstatētās tekstuālās izmaiņas, piemēram, *joma* aizstāšana ar *nozare* un “Bērnu un ģimenes lietu ministrija aizstāšana” ar “Izglītības un zinātnes ministrija”, taču jāpiemin, ka BTAL joprojām tiek izmantota joma (panti 5.1, 5.2, 13, 19, 31 u.c.). Deviņu gadu laikā (pašlaik spēkā ir 2017. gadā ieviestā versija) LRJL teksta apjoms ir gandrīz dubultojies – no 1064 vārdiem līdz 2113 vārdiem. Vārdu skaita pieaugums skaidrojams ar to, ka likumā tiek ieviesti jauni panti un papildināti esošie (piem., 5. pants). Pēc LRJL pantu analīzes var secināt, ka, neskatoties uz to, ka likumā nav atsevišķas sadaļas ar speciālās leksikas definīcijām, likuma tekstā ir atrodamas speciālās leksikas vienības sākotnējās redakcijās, ko jaunākajās redakcijās papildina jaunas speciālās leksikas vienības, kas liecina par šīs jomas leksikas attīstību. LRJL novērotās izmaiņas atbilst kopējai apskatītajos LR tiesību aktos

novērotajai tendencei – skaidrojumu un papildinājumu rezultātā pieaug vārdu skaits likuma tekstā, tiek ieviestas jaunas speciālās leksikas vienības (piem., *jauniešu dome*), likuma panti tiek precizēti atbilstoši valodas un juridiskajām izmaiņām (*joma – nozare*, “Bērnu un ģimenes lietu ministrija” – “Izglītības un zinātnes ministrija”, *vērtīborientācija*).

3.4. “Civillikuma” 1. sadaļa “Ģimenes tiesības”

Tālāk apskatītas Latvijas Republikas “Civillikuma” 1. sadaļas “Ģimenes tiesības” (LRCL) uz bērnu tiesību diskursu attiecināmajām nodaļu notikušās izmaiņas. Lai analizētu LRCL notikušās Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas izmaiņas izmantoti šādi avoti: “Vietējo civillikumu kopojums, 3. daļa” (tālāk tekstā VCK), 1928. gads, Latvijas Republikas “Civillikums”, “1. sadaļa. Ģimenes tiesības” (2023. gads). Saskaņā ar VCK priekšvārdu, Krievijas Impērijas guberņu vietējo civillikumu kopojuma 3. daļa ir uzskatāma par pirmavotu, no kura tika veikts likuma pantu tulkojums latviešu valodā, kā rezultātā ir iespējams izsekot, vai izmaiņas ir notikušas un fiksētas likumā 1928. gadā, kad tika izdots Vietējo civillikumu kopojuma 3. daļas tulkojums latviešu valodā, vai arī konkrētās izmaiņas tika ieviestas pēc 1991. gada, kad Civillikums tika atjaunots Latvijas Republikā. Pašlaik spēkā esošais Civillikums ir balsfīts Civillikuma redakcijā, kas izveidota uz Vietējo civillikumu kopojuma pamata un stājās spēkā 1938. gada 1. janvārī, bet zaudēja spēku 1940. gadā PSRS okupācijas rezultātā. Pēc Latvijas valsts neatkarības atgūšanas Civillikums tika pakāpeniski atjaunots, ieviešot virkni grozījumu (Brikmane 2017). Šajā promocijas darbā analizētas LRCL: 1. sadaļas “Ģimenes tiesības” nodaļas: 2. nodaļa “Vecāku un bērnu savstarpējās tiesības un pienākumi”, 3. nodaļa “Radniecība un svainība”, 4. nodaļa “Aizbildnība un aizgādība”. Šīs LRCL nodaļas izvēlētas analīzei promocijas darbā, jo tieši tās nosaka galvenos Civillikuma pantus, kas regulē attiecības starp bērnu, vecākiem un valsti, bet promocijas darbā netiek apskatītas šādas likuma nodaļas: 1. nodaļa “Laulība”, 4. nodaļas 2. apakšnodaļa “Aizgādība pār pilngadīgajiem”, jo tās nav tieši saistītas ar bērnu tiesību diskursu, bet gan ar laulību, ģimeni un mantiskajām attiecībām saistītajiem jautājumiem. Tālāk apskatītā LRCL pamata redakcija tika pirmo reizi publicēta izdevuma “Valdības Vēstnesis” 41. numurā 20.02.1937. g., bet 01.09.1993. g. šī tiesību akta pamata versija tika atjaunota, un pašlaik ir spēkā tā 17. redakcija. Tiesību aktu apjomu izmaiņu salīdzināšanai tiek izmantota pamata versija un pašreiz spēkā esošā versija (29.06.2023), bet, lai noteiktu speciālās leksikas izmaiņas, tiek analizētas dažādas tiesību akta redakcijas. Šis ir pēc apjoma lielākais tiesību akts, kas regulē bērnu tiesības, un tā pirmās redakcijas (01.09.1993.–13.07.1994. g.) kopējais apjoms ir 13 438 vārdi, jeb 53,75 lapas teksta, bet šodien spēkā esošās redakcijas apjoms ir 16 356 vārdi jeb 65,42 lapas; abās redakcijās ir 4 nodaļas. Kopējais apskatīto likuma nodaļu teksta apjoms ir pieaudzis par 2 918 vārdiem jeb 11,67 lapām teksta.

3.4.1. “Civillikuma” speciālās leksikas vienību definīciju analīze

No apskatītajām LRCL jaunākās redakcijas nodaļām tika ekscerpētas deviņas Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību definīcijas: *bērna māte*, *bērna tēvs*, *radniecība*,

svainība, nepilngadība, bērna dabiskie aizbildņi, tuvākie nepilngadīgā radnieki, aizbildņa pienākums, nepilngadīgā audzināšanas mērķis. No šīm deviņām definīcijām, salīdzinot LRCL pamata redakciju ar pašlaik spēkā esošo redakciju, izmaiņas nav notikušas speciālās leksikas vienībās ar definīcijām kā *radniecība, svainība, tuvākie nepilngadīgā radnieki, aizbildņi, nepilngadīgā audzināšanas mērķis*. Speciālās leksikas vienības *bērna māte* un *bērna tēvs* pirmo reizi tiek definētas LRCL redakcijā 12.12.2002, un pašreiz spēkā esošajā redakcijā to definīcijas nav mainījušās. 19. tabulā ir apskatītas izmaiņas speciālās leksikas vienības nepilngadība un aizbildņa pienākums definīcijās.

19. tabula. LRCL 2. kategorijas definīcijas

Nr.	“Civillikuma 1. daļa. Ģimenes tiesības” (20.02.1937.)	“Civillikuma 1. daļa. Ģimenes tiesības” (29.06.2022.)
1	219. Nepilngadība abu dzimumu personām turpinās tik ilgi, kamēr tās sasniedz astoņpadsmit gadu vecumu.	219. Nepilngadība personām turpinās tik ilgi, kamēr tās sasniedz astoņpadsmit gadu vecumu.
2	245. Aizbildņa amats ir sabiedrisks pienākums, no kura neviens nevar atteikties bez likumiska iemesla.	245. Aizbildņa pienākums ir sabiedrisks pienākums.

Pirmajā piemērā redzamas tikai valodiskas izmaiņas, jo no definīcijas pamata versijas LRCL jaunākajā redakcijā tiek izņemts vārdu savienojums “abu dzimumu”. Šis precizējums nav nepieciešams viennozīmīgai šīs definīcijas izpratnei. Savukārt otra apskatītā definīcija jaunākajā likuma redakcijā ir saīsināta, kā arī *amats* tiek aizstāts ar *pienākums*, jo laika gaitā tiek precizēta vārda *amats* nozīme. “Latviešu konversācijas vārdnīcā” (LKV, 1927. g.) pie šķirkļa ‘amats’ ir sniegtas sešas nozīmes:

1. Valsts, pašvaldības vai sabiedrības darbinieka pienākumu un tiesību kopums.
2. Arods, profesija; sevišķi amatnieka darbs viņa nozarē.
3. Cunfīgo amatnieku arodbiedrība; piem., Kuldīgas zeltkaļu amats.
4. Vidzemē poļu un zviedru laikos arī valsts zeme, t. s. amata muiža. Kurzemē hercogu laikos muiža vispār: *Amtshof–Gutshof*.
5. Ļauns paradums, niķis, iedaba: zirgam tāds amats.
6. Šablonisks arodnieka darbs pretstatā radošam mākslinieka vai zinātnieka darbam.

(LKV 1927: 386)

Savukārt “Latviešu valodas vārdnīcā” (LVV, 2006. g.) pie šķirkļa ‘amats’ atrodamas trīs nozīmes:

1. Kvalificēts darbs, arī nodarbošanās – dažādu izstrādājumu ražošana ar rokām, izmantojot vienkāršus darbarīkus. Kalēja, mūrnieka, kurpnieka a. Amata rīki. Amata meistars.

2. Jebkurš kvalificēts darbs; arods. Skolotāja, ārsta a. Amata brāļi – cilvēki ar vienādu profesiju. Amatu brālība – amatnieku apvienība; brālība (2), cunftē.

3. Dienesta stāvoklis; postenis, vieta. Augsts a. Amata pienākumi. Stāties direktora amatā. Iecelt amatā. (LVV 2006: 50).

Atbilstoši 1937. gada LKV sniegtajām nozīmēm, *aizbildņa amats* ir noteikta sabiedrības darbinieka, šajā gadījumā aizbildņa, pienākumu un tiesību kopums, kas atbilst likuma pantos izmantotajai nozīmei (“aizbildņa amats ir sabiedriska pienākums”). Savukārt 2006. gadā publicētajā vārdnīcā ‘amats’ nozīmes ir mainījušās un ir saistītas ar fizisku darbu, arodu vai dienesta stāvokli, kas neatbilst pantā izmantotajai nozīmei. Salīdzinājumam tika apskatītas šķirkļa ‘pienākums’ definīcija “Latviešu konversācijas vārdnīcā” (1938. g.) šķirklis ‘pienākums’ ir definēts šādi:

“Pienākums. Morālais pienākums – jādara, kas jāizdara neatkarīgi no tā, vai tas sagādā prieku vai kādu izdevīgumu, vai saskaņā ar personas kādas vispārīgas vai speciālas intereses. Tiesiskais p. Kā tiesiskās dzīves forma pienākums pastāv ciešā sakarā ar tiesībām (sk.), tiesisko atbildību (sk.), tiesību normām. Pastāv uzskats, ka tiesiski nozīmē taisnīgu d. k. uzlikšanu uz noteiktas personas. Tādēļ likumdošanas institūcijā dominē uzskats, ka pienākums ir viens no tiesību institūtiem.” (LKV 1938: 32 071)

“Latviešu valodas vārdnīcā” (2006. g.) šķirklis ‘pienākums’ ir definēts kā “darbība, rīcība, izturēšanās, ko nosaka tiesiskas vai morāles normas. Pilsoņu tiesības un pienākumi” (LVV 2006: 838). Abās ‘pienākums’ definīcijās ir saglabājusies nozīme, kas apzīmē darbības, kas izriet no morāles vai tiesiskām normām, kas būtu *aizbildņa pienākums* rūpēties par grūtībās nonākušu bērnu. Leksikas vienības *amats* aizstāšana ar *pienākums* uzskatāma par panta formulējuma precizēšanu, izmantojot pēc nozīmes atbilstošāku vārdu. Savukārt pamata redakcijā norādītās definīcijas palīgtekstā sniegtā informācija ir izņemta no definīcijas jaunākajās redakcijas, bet likumiskie atteikšanās iemesli ir uzskaitīti tam sekojošā LRCL pantā Nr. 246. Arī šīs izmaiņas ir uzskatāmas tikai par valodiskām izmaiņām, jo nemainās abu pantu juridiskā funkcija. Abas 219. panta redakcijas definē nepilngadības ilgumu, bet 245. panta abās redakcijās ir nosauktais *aizbildņa amats* ir kļuvis par *aizbildņa pienākumu* saglabājot visas iepriekš noteiktās juridiskās funkcijas.

3.4.2. “Civillikuma” pantu tekstu analīze

Pēc definīciju analīzes tika apskatīti Latvijas Republikas Civillikuma panti, lai noteiktu tajās atrodamās izmaiņas, kas notikušas laika gaitā. Lai noteiktu izmaiņu tendences promocijas darbā analizētajās LRCL nodaļās “Vecāku un bērnu savstarpējās tiesības un pienākumi”, “Radniecība un svainība”, “Aizbildnība un aizgādība”, tika veikta šajās nodaļās esošo tekstu skaitliskā analīze. LRCL pamata redakcijā minēto nodaļu kopējais vārdu skaits ir 8065 jeb 32,26 lapas teksta, bet pašlaik spēkā esošajā redakcijā kopējais vārdu skaits ir 9725 jeb 38,90 lapas teksta (pieaugums par 18%). Šī tendence ir līdzīga iepriekš apskatītajiem tiesību aktiem, jo laika gaitā pieaug kopējais vārdu skaits tiesību aktu tekstos, kas ir skaidrojams ar 2. un 3.

kategorijas izmaiņu ieviešanu. Iepriekš apskatītajos tiesību aktos pieauga vārdu skaits, taču LRCL ir atsevišķas apakšnodaļas, kurās ir novērojams būtisks vārdu skaita samazinājums. Skaitlisks apkopojums sniegts 20. tabulā.

20. tabula. Vārdu skaita izmaiņas LRCL apakšnodaļās

Apakšnodaļas nosaukums	Izmaiņas
Adopcija	+67,67 %
Aizgādība	-1,7 %
Aizbildnības nodibināšana	-54,44 %
Aizbildnības izbeigšanās	-42,01 %

Apakšnodaļa „Adopcija” ir vienīgā no apskatītajām apakšnodaļām, kurā vārdu skaits 2023. gadā spēkā esošajā redakcijā ir gandrīz dubultojies (no 597 līdz 1001 vārdam). Šis fakts ir skaidrojams ar likuma punktu papildinājumiem, izvērstiem formulējumiem un skaidrojumiem. Salīdzinot vārdu skaita izmaiņas apakšnodaļu pamata redakcijās un spēkā esošajās redakcijās, apakšnodaļas „Aizgādība” kopējais vārdu skaits ir samazinājies par 1,7 %, apakšnodaļās „Aizbildnības nodibināšana” – par 54,44 %, „Aizbildnības izbeigšanās” – par 42,01 %. Apakšnodaļa „Aizbildnības izbeigšanās” 1928. gada redakcijā ir sadalīta divās daļās, „Aizbildnības izbeigšanās veidi” un „Aizbildnības izbeigšanās sekas”, bet spēkā esošajā redakcijā šī dalījuma divās daļās vairs nav. Abu apakšnodaļu daļu apvienošanas rezultātā jaunajā Civillikuma redakcijā tika apvienoti vairāki apakšnodaļu panti, atsevišķi panti vairs netika iekļauti to neatbilstības juridiskajai situācijai dēļ (piemēram, panti par mātes tiesībām un mātes aprobežojumiem saskaņā ar Vidzemes pilsētu tiesībām). Šeit novērotās vārdu skaita izmaiņas ir atšķirīgas no iepriekš apskatītajos likumos novērotā kopējā vārdu skaita pieauguma un ir skaidrojamas ar to, ka vēsturisko izmaiņu rezultātā atsevišķu pantu juridiskā funkcija tika pārcelta uz citiem tiesību aktiem, no pantu tekstiem tika izņemti novecojuši panti (piem., bērnu pāraudzināšanas metodes), kā arī atsevišķu pantu juridiskā funkcija ir izteikta precīzāk ar īsāku formulējumu. LRCL analizēto pantu skaits pamata un pašlaik spēkā esošajā redakcijā ir 235 panti, no kuriem 29 gadu laikā bez izmaiņām ir palikuši 107 panti, kas, faktiski, nav mainījušies kopš 1937. gada. Latvijas Republikas likuma “Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ģimenes tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību”, 1. pantā ir teikts: “1. pants. Noteikt, ka atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ģimenes tiesību daļa, ievada 11.—15. pants un šis likums stājas spēkā ar 1993. gada 1. septembri” .

Promocijas darbā veiktajā pētījumā ir atrodami arī panti, kas nav mainījušies kopš to publicēšanas latviešu valodā Vietējo civillikumu kopojumā (VCK) 1928. gadā. 21. tabulā ir sniegti četru VCK pantu vai to daļu piemēri, kas šodien atrodami spēkā esošā Civillikuma tekstā.

21. tabula. LRCL pantī bez izmaiņām

Nr.	Vietējo civillikumu kopojums, 1928. gads	Civillikums, 2023. gads
1.	185. Ja bērni neklausa vai nepakļaujas vecāku audzināšanai, vecāki var griezties pēc palīdzības bāriņtiesā.	185. Ja bērni neklausa vai nepakļaujas vecāku audzināšanai, vecāki var griezties pēc palīdzības bāriņtiesā. Bērns var vērsties pēc palīdzības bāriņtiesā, ja vecāki noteikuši viņam nepamatotus ierobežojumus vai radušās citas domstarpības viņu attiecībās.
2.	191. Vecāki pārvalda bērnu mantu ar aizbildņu tiesībām un pienākumiem, bet viņi ir atsvabināti no pienākuma sniegt norēķinos sīkas ziņas par izdevumiem bērnu uzturam, norādot tikai šo izdevumu kopsummā.	191. Vecāki pārvalda bērnu mantu ar aizbildņu tiesībām un pienākumiem, bet viņi ir atsvabināti no pienākuma sniegt norēķinos sīkas ziņas par izdevumiem bērnu uzturam, norādot tikai šo izdevumu kopsummā.
3.	208. Radnieki sāņu līnijā ir tie, kas cēlušies no vienas kopējas trešās personas — ciltstēva vai ciltsmātes. Tādi radnieki ir brāļi un māšas, viņu bērni, tēva un mātes brāļi un māšas ar viņu leļupējiem, vectēva un vecmāmuļas brāļi un māšas ar leļupējiem utt.	208. Radnieki sāņu līnijā ir tie, kas cēlušies no vienas kopējas trešās personas — ciltstēva vai ciltsmātes. Tādi radnieki ir brāļi un māšas, viņu bērni, tēva un mātes brāļi un māšas ar viņu leļupējiem, vectēva un vecmāmuļas brāļi un māšas ar leļupējiem utt.
4.	252. Aizbildņi atvieto saviem aizbilstamajiem vecākus.	252. Aizbildņi atvieto saviem aizbilstamajiem vecākus.

21. tabulā treknrakstā ir izcelti leksikas lietojuma piemēri, kas citos LRCL pantos ir aizstāti. Pirmajā piemērā neatbilstības ir redzamas viena panta divos teikumos. 185. panta otrais teikums ar formulējumu vērsties pēc tika ieviests ar LRCL redakciju, kas stājās spēkā 01.01.2003. g., bet griezties pēc vēsturiskais lietojums tika saglabāts panta pirmajā daļā. Otrajā piemērā ar nozīmi *atbrīvot* tiek izmantots vārds *atsvabināt*, kas kopumā likuma tekstā dažādos locījumos satopams 11 reizes, bet vārds *atbrīvot* tekstā atrodams 6 reizes pantos, kuros ir veiktas izmaiņas dažādās redakcijās (188., 349., 350., 364.1., 364.3. pants). Trešajā piemērā tiek lietota vispārīgās leksikas vienība *sāņu*, kas tiek izmantots kā ģenealogijas jomas speciālās leksikas vienība *sāņu līnija*. Šī termina pieraksts ir mainījies, piemēram, Valsts Kultūrkapitāla Fonda atbalstītajā un 2016. gada izdotajā “Novadpētnieka rokasgrāmatā” sniegtajā Ingrīdas Zīriņas termina radniecība definīcijā: “Radniecība – asiņu un tiesību saite, kas vieno personas, kuras cēlušās viena no otras ar dzimšanu vai no vienas kopējas trešās personas. Tādēļ atšķir radniecību taisnā līnijā un radniecību sāņu līnijā” (VKF 2016: 32).

Panta tekstā tiek lietota speciālās leksikas vienības *vectēvs un vecmāmuļa*, kas apzīmē vecvecākus. Visā LRCL jaunākās redakcijas tekstā *vectēvs un vecmāmuļa* parādās 3 reizes (207., 208. pants), bet juridiskais ekvivalents *vecvecāki* šajā pašā redakcijā sastopams 10 reizes (130., 179., 181., 188. pants). 4. piemērā darbības vārds *atvietot* tiek lietots ar nozīmi *aizvietot*, un kopumā LRCL jaunākās redakcijas tekstā tas atrodams 8 reizes (87., 89., 91., 107., 124., 252. pants). Savukārt Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienības, kas tika definētas LRBTL un laika gaitā piedzīvojušas izmaiņas (*vecāku vara, bāriņu tiesa*) LRCL tekstā ir sastopamas to pašlaik spēkā esošajā redakcijā. Aplūkotie piemēri liecina par konsekvences

trūkumu, reizēm pat vienā pantā. Ir jāņem vērā, ka Civillikuma pantu pamatteksts ir vēsturisks teksts, kura galvenā funkcija ir juridiskā funkcija. Tas nozīmē, ka pantos pēc izmaiņu veikšanas tiek lietota mūsdienu juridiskā valoda, bet panti, kas ir palikuši bez izmaiņām, joprojām veic savu juridisko funkciju atbilstoši sākotnējai iecerei bez vajadzības mainīt valodisko formulējumu. Runājot par bērnu tiesību speciālo leksiku, tās lietojums mūsdienās spēkā esošajā LRCL redakcijā atbilst lietojumam citos tiesību aktos, kā arī LRCL pantu tekstā nav atrodamas novecojušas vai iepriekš aizstātas Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienības, kas liecina par konsekventu šo vienību ieviešanu un atjaunošanu bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktos. 21. tabulā apskatītie piemēri ir pieskaitāmi pie 1. kategorijas, kurā iekļaujami panti bez izmaiņām tekstā un juridiskajā būtībā. 22. tabulā ir apskatīti otrās kategorijas izmaiņu piemēri.

22. tabula. LRCL 2. kategorijas piemēri

Nr.	Civillikums, 1937. gads	Civillikums, 2023. gads
1.	167. Aizbildnis nevar adoptēt savu aizbilstamo, kamēr viņš nav nodevis attiecīgo norēķinu un nav atlaists no aizbildnības.	167. Aizbildnim ir tiesības adoptēt savu aizbilstamo. Adoptējot aizbilstamo, aizbildnis galanorēķinu nodod vienlaikus ar adopcijas pieteikumu bāriņtiesai.
2.	201. Kamēr bērni dabū no saviem vecākiem uzturu viņiem ir jāizpilda vecāku māju darbi bez tiesības prasīt par to kādu atlīdzību, ja vien tāda viņiem nav noteikti apsolīta.	183. Kamēr vecāki nodrošina bērna uzturēšanu, bērnam jāstrādā vecāku mājas darbi bez tiesībām prasīt par to kādu atlīdzību, ja vien tā viņam nav noteikti apsolīta.
3.	186. Vecāki pārstāv savus bērnus viņu personiskajās un mantiskajās attiecībās.	186. Vecāki kopīgi pārstāv bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās (koppārstāvība).

22. tabulas 1. piemērā redzamas teikuma struktūras izmaiņas: pamata versijā tiek izmantota nolieguma forma “nevar adoptēt”, kā arī nolieguma forma “nav nodevis” un “nav iesniedzis”, bet jaunākajā versijā formulējums tiek mainīts uz “ir tiesības”, kā arī vairs netiek izmantota nolieguma forma. Vērtējot tekstuālās izmaiņas juridiski, jaunākajā redakcijā ir sniegts izvērsts procesa skaidrojums bez izmaiņām juridiskajā būtībā, kā arī ir novērojamas terminoloģiskas izmaiņas norēķins tiek aizstāts ar *galanorēķinu*, bet panta juridiskā funkcija paliek bez izmaiņām. 2. piemērā valodiskās izmaiņas ir “bērni dabū no saviem vecākiem uzturu” aizstāšana ar “vecāki nodrošina bērna uzturēšanu”. Šīs izmaiņas ilustrē leksikas vienības *uzturs*, kuras primārā nozīme ir saistīta ar pārtiku, ko cilvēks lieto uzturā, aizstāšanu ar precīzāku vienību *uzturēšana*, kas ietver ne tikai pārtiku, bet bērna dzīves nodrošināšanu ikdienā. Latviešu literārās valodas vārdnīcās šķirklis ‘uzturs’ parādās 1987. gadā: “1. uzturlīdzekļu kopums, kas nepieciešams dzīves norisēm cilvēka organismā. 2. Iztikai paredzētie uzturlīdzekļi” (LLVV 1987: 236). 2006. gadā publicētajā “Latviešu valodas vārdnīcā” pie šķirkļa ‘uzturs’ atrodama šāda definīcija: “uzturlīdzekļu kopums, barība” (LVV 2006: 1139). Latviešu valodā publicētajā periodikā līdz 1940. gadam *uzturs* tiek lietots gan pārtikas apzīmēšanai (piem., raksti “Karavīru

uzturs”, “Uzturs lauku saimniecībās”, “Nepareizs uzturs apdraud mūsu veselību” u.c.), gan kā juridisks termins ikdienas iztikas apzīmēšanai (piem., raksti “Likumprojekts par asinsradnieku pienākumu sniegt uzturu”, “Uztura prasījumi jaunos likumos”, “Uztura līgums”). Tāpat notiek izmaiņas arī darbības vārdos: *dabū* tiek aizstāts ar *nodrošina, jāizpilda* ar *jāstrādā*, bet lietvārds *tiesība* tiek aizstāts ar daudzskaitļa formu *tiesības*. Izmaiņu rezultātā panta sākotnējā juridiskā nozīme paliek bez izmaiņām, jo abos gadījumos bērniem ir jāveic uzdotie mājas darbi, kamēr tie saņem iztikai nepieciešamo no vecākiem. 22. tabulas 3. piemērā apskatītais pants jaunākajā redakcijā vairs nesatur vārdu *saviem*, kā arī tiek papildināts ar vārdu *kopīgi* un *bērni* tiek aizstāti ar vienskaitļa formu. Jaunākajā redakcijā iekavās ir norādīta speciālās leksikas vienība *koppārstāvība*. Atzīmējams, ka 1928. gada redakcijā vārds *bērni* tiek lietots daudzskaitlī, bet 2023. gada redakcijā vārds *bērns* ir vienskaitlī, taču 2023. gada redakcijā *bērni* parādās dažādos locījumos pantos, kas bez izmaiņām pārņemti no 1928. gada redakcijas. Var pieņemt, ka *bērni* un *bērns* ir saistīts ar demogrāfiskās situācijas izmaiņām, samazinoties bērnu skaitam ģimenēs.

22. tabulā apskatītās valodiskās izmaiņas ir raksturojamas kā formulējumu lasāmības uzlabojumi, tāl. piemērā apskatītā panta nolieguma formu maiņa, kas padara pantu vieglāk uztveramu, saglabājot sākotnējo juridisko funkciju. Šādi uzlabojumi ir nepieciešami, lai precizētu panta juridisko funkciju, mazinātu atšķirīgas interpretācijas iespējas un padarītu likumu tekstus lasītājam vieglāk uztveramus. Darbs pie likumu tekstu jaunināšanas ļauj izvairīties arī no arhaismiem, kas piedzīvojuši nozīmes izmaiņas (piem., *uzturs*), ieviest speciālās leksikas vienības (*koppārstāvība*) un pielāgot likumu tekstus atbilstoši mūsdienu apstākļiem (*bērni* aizstāšana ar *bērns*). Šeit apskatītas 2. kategorijas izmaiņas nav skaitliski lielas vārdu skaita ziņā, tāpēc šīs kategorijas panti saglabā aptuveni līdzīgu vārdu skaitu. Tālāk 23. tabulā apskatītās 3. kategorijas pantiem ir raksturīgas lielāka apjoma izmaiņas vārdu skaitā.

23. tabula LRCL 3. kategorijas panti

Nr.	Civillikums, 1937. gads	Civillikums, 2023. gads
1.	163. Adoptētājam jābūt vismaz astoņpadsmit gadus vecākam par adoptējamo.	163. Adoptētājam jābūt vismaz divdesmit piecus gadus vecam un vismaz astoņpadsmit gadus vecākam par adoptējamo. Nosacījumu par adoptētāja minimālo vecumu un pieļaujamo adoptētāja un adoptējamā vecuma starpību var neievērot, ja adoptē sava laulātā bērnu. Tomēr arī šajā gadījumā adoptētājam jābūt vismaz divdesmit vienu gadu vecam. Šā panta pirmajā daļā noteiktos ierobežojumus var neievērot, ja starp adoptētāju un adoptējamo izveidojušās patiesas vecāka un bērna attiecības.
2.	194. Ja viens no vecākiem bērnu mantu pārvalda nekārtīgi, bāriņtiesa var uzlikt viņam par pienākumu sniegt norēķinos sīkas ziņas arī par izdevumiem bērnu uzturam (191. p.), pieprasīt pietiekamu bērnu mantas nodrošinājumu, kā arī atstādināt viņu no bērnu mantas pārvaldības,	194. Ja vecāki bērna mantu pārvalda neatbilstoši bērna interesēm , bāriņtiesa var uzlikt viņiem par pienākumu sniegt norēķinos sīkas ziņas arī par izdevumiem bērna uzturam (191.p.), pieprasīt pietiekamu bērna mantas nodrošinājumu, kā arī atstādināt viņus no bērna mantas pārvaldības,

	uzdodot to otram no vecākiem vai īpaši šim nolūkam ieceltam aizbildnim.	uzdodot to vienam no vecākiem vai īpaši šim nolūkam ieceltam aizbildnim. Ja vecākam atņemtas aizgādības tiesības ar spēkā stājušos tiesas spriedumu (200.p.), viņam saglabājas pienākums uzturēt bērnu.
3.	185. Ja bērni neklausā vai nepakļaujas vecāku audzināšanai, vecāki var griezties pēc palīdzības bāriņu tiesā.	185. Ja bērni neklausā vai nepakļaujas vecāku audzināšanai, vecāki var griezties pēc palīdzības bāriņtiesā. Bērns var vērsties pēc palīdzības bāriņtiesā, ja vecāki noteikuši viņam nepamatotus ierobežojumus vai radušās citas domstarpības viņu attiecībās. Domstarpību atrisināšanai, ja nepieciešams, bērnam iecelams aizbildnis.

23. tabulas 1. piemērā par adoptētāja vecumu ir novērojams izvērsts un paplašināts 1928. gada redakcijas panta formulējums, kas ievieš būtiskas juridiskas izmaiņas, tostarp adoptētāja vecuma izmaiņas un jaunus nosacījumus, kas jāizpilda adoptētājam. Šis pants ilustrē izmaiņas sabiedrības uzskatos attiecībā uz adopciju, kā rezultātā juridiski tiek mainīts un konkrēti noteikts vecums, no kura tiek atļauts adoptēt bērnu (25 gadi), bet iepriekšējā šī panta redakcijā vienīgā prasība bija par to, ka adoptētājs ir vismaz 18 gadus vecāks par adoptējamo. Valodiski pantā ir notikušas būtiskas vārdu skaita izmaiņas; pamata redakcijā pants ir 8 vārdus garš, bet 2023. gada redakcijā panta garums ir 63 vārdi. Panta jaunākajā redakcijā tiek izmantotas speciālās leksikas vienības *adoptētājs*, *adoptētais*, *laulātā bērns*, *patiesas vecāka un bērna attiecības*. Jāpiebilst, ka speciālās leksikas vienība *patiesas vecāka un bērna attiecības* nav precīzi definēta šajā pantā un Civillikumā kopumā, pieļaujot dažādas juridiskās interpretācijas iespējas. Šī speciālās leksikas vienība Civillikumā ir atrodama tikai LRCL 163. un 175. pantā bez plašākas definīcijas.

Nākamajā piemērā valodiskās izmaiņas ir skaitliski mazākas – pants jaunākajā redakcijā tiek papildināts ar otru teikumu, kas ievieš vecāka pienākumu uzturēt bērnu pēc aizgādības tiesību atņemšanas. Pamata redakcijā izmantotais termins *uzturs* tiek lietots kā uzturam nepieciešamie līdzekļi, saglabājot šo nozīmi arī jaunākajā redakcijā. Savukārt sākotnējā redakcijā izmantotais formulējums *viens no vecākiem* tiek aizstāts ar *vecāki*, *otrs no vecākiem* tiek aizstāts ar *viens no vecākiem* pašreizējā redakcijā, bet *bērnus* aizstāj *bērns*. Īpašības vārds *nekārtīgi* tiek aizstāts ar speciālās leksikas vienību *neatbilstoši bērna interesēm*, un šāda tā izmantošana precīzē un sašaurina panta sākotnējo juridisko funkciju. Šajā pantā ar salīdzinoši skaitliski mazām vārdu skaita izmaiņām (pamata redakcijā 50 vārdi, jaunākajā 65) tiek ieviestas juridiskas izmaiņas. Panta jaunākajā redakcijā izmantotas bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienības *vecāki*, *vecāks*, *bāriņtiesa*, *aizgādības tiesības*, *spēkā stājies tiesas spriedums*, *pienākums uzturēt bērnu*, *bērna uzturs*, *bērna mantas nodrošinājums*, *aizbildnis*. Valodisko izmaiņu rezultātā mainās panta juridiskā funkcija, jo tiek ieviesti jauni juridiskie kritēriji *neatbilstoši bērna interesēm* un *vecāks, kam atņemtas aizgādības tiesības* un jauns juridiski noteikts pienākums *uzturēt bērnu*.

23. tabulas 3. piemērā attēlotā panta pamata redakcijā speciālās leksikas vienība *bāriņu tiesa* tiek aizstāta ar salikteni *bāriņtiesa*, kā arī pants tiek papildināts ar diviem teikumiem, palielinot sākotnējo vārdu skaitu no 14 līdz 38 vārdiem. Panta pirmajā teikumā ir saglabājies *bērni* lietojums daudzskaitlī, bet otrajā teikumā tiek izmantota šī vārda vienskaitļa forma, tāpat novērojams vienlaicīgs *griezties* un *vērsties* lietojums panta jaunākajā redakcijā. Ieviešot panta jaunāko redakciju, netika veikta saskaņošana starp jaunā panta pirmo un otro teikumu, kā rezultātā vērojams konsekvences trūkums. Panta jaunākajā redakcijā *bērnām* tiek piešķirtas tiesības vērsties bāriņtiesā, kā arī saņemt aizbildņa atbalstu, ja nepieciešams, kas ilustrē sabiedrības attieksmes izmaiņas attiecībā pret bērniem, piešķirot tiem aizvien plašākas tiesības un iespējas aizstāvēt šīs tiesības.

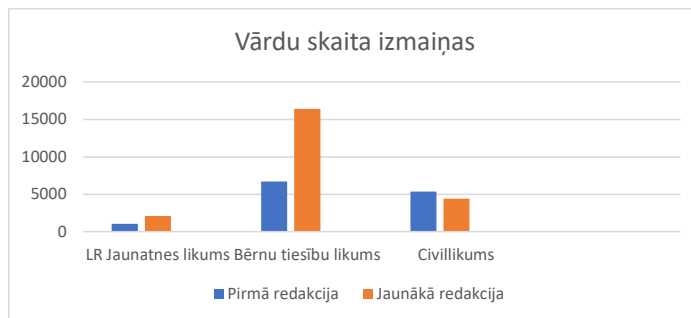
Apskatītajiem LRCL 3. kategorijas pantiem ir raksturīgs lielāks vārdu skaits jaunākajā redakcijā, salīdzinot ar pamata redakciju, speciālās leksikas lietojums, kā arī kodolīgi noformulētas juridiskās izmaiņas, kas papildina panta sākotnējās redakcijas vārdu skaitu. Jāpiebilst, ka pantos novērojama nekonsekventa speciālās leksikas (*bērns* un *bērni*) un vispārlietojamās leksikas izmantošana (*vērsties* un *griezties*).

Nākamajā apakšnodaļā sniegts kopsavilkums par Latvijas Republikas tiesību aktu tekstos novērotajām speciālās leksikas izmaiņām.

3.5. Kopsavilkums: bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstība Latvijā

Apkopojot iepriekš apskatītās tekstuālās izmaiņas trīs Latvijas Republikas tiesību aktos, secināms, ka visu trīs tiesību aktu apjoms laika gaitā ir pieaudzis, “Jaunatnes likuma” apjoms ir gandrīz dubultojies (no 1064 līdz 2113 vārdiem), “Bērnu tiesību aizsardzības likuma” apjoms pieauga no 6740 līdz 16 417 vārdiem, savukārt LR Civillikuma apskatīto nodaļu apjoms no 8065 vārdiem pieauga līdz 9725. Atšķirīga situācija ir novērojama “Civillikuma 1. sadaļas “Ģimenes tiesības”” apakšnodaļās “Adopcija”, “Aizgādība”, “Aizbildnības nodibināšana”, “Aizbildnības izbeigšanās”. Skaitliski mazākās izmaiņas ir notikušas apakšnodaļā “Aizgādība”, kurā kopējais vārdu skaits ir samazinājies par 196 vārdiem, no 2146 līdz 1949 vārdiem (-1,7%), savukārt nodaļās “Aizbildnības nodibināšana” un “Aizbildnības izbeigšanās” kopējais vārdu skaits ir samazinājies par 931 (-54,44%) un 373 (-42,01%) vārdiem, bet nodaļa “Adopcija” ir vienīgā nodaļa, kurā vārdu skaits ir pieaudzis no 597 līdz 1001 vārdam. Atšķirībā no diviem iepriekš apskatītajiem tiesību aktiem, kuru kopējais apjoms ir pieaudzis, “Civillikuma” 1. nodaļas apakšnodaļu “Adopcija”, “Aizgādība”, “Aizbildnības nodibināšana”, “Aizbildnības izbeigšanās” kopējais vārdu skaits ir samazinājies par 937 vārdiem, no 5366 vārdiem līdz 4429 vārdiem. Vizuāli izmaiņas attēlotas 2. diagrammā:

2. diagramma. Vārdu skaita izmaiņas

Pēc veiktās analīzes par galveno Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas avotu latviešu valodā ir uzskatāms “Bērnu tiesību aizsardzības likums”, jo tajā ir sniegtas skaidras leksikas vienību definīcijas bērnu tiesību aizsardzības diskursā (piem. skat. termina *vardarbība* dažādās definīcijas atšķirīgos diskursos). “Bērnu tiesību aizsardzības likumā” definētās leksikas vienības tiek konsekventi izmantotas arī citos tiesību aktos, nodrošinot speciālās leksikas vienību vienotu un konsekventu lietojumu. “Bērnu tiesību aizsardzības likuma” 4. redakcijā, kurā pirmo reizi parādās šīs definīcijas, tiek definēti 17 termini, bet mūsdienās spēkā ir 18 termini, t.i., 25 gadu laikā likuma 1. pantā “Likumā lietotie termini” terminu skaits ir pieaudzis tikai par vienu terminu. Jāņem vērā, ka šis kvantitatīvais rādītājs neatspoguļo konkrētā tiesību akta speciālās leksikas un valodas līdzekļu kvalitāti. Vārdu skaita izmaiņas var būt skaidrojamas ar to, ka 25 gadu laikā kopš konkrētā tiesību akta ieviešanas nav bijusi vajadzība pēc jaunu terminu ieviešanas, jo nav notikušas juridiskas izmaiņas un sabiedrības viedokļa izmaiņas – neparādās jauni jēdzieni, kurus nepieciešams kodificēt likuma tekstos. Tāpat ir novēroti gadījumi, kad gandrīz pirms gadiem pieņemtā likuma teksta formulējums un tajā izmantotie valodas līdzekļi joprojām pilda savas juridiskās funkcijas bez nepieciešamības ieviest izmaiņas. Savukārt LR Civillikumā, kas ir vecākais no apskatītajiem Latvijas tiesību aktiem, vēl šodien ir sastopamas arhaiskas vārdu formas (piem., *sāņu*, *vecmāmuļa*, *atsvabināt*), kā arī ir atrodams nekonekvants valodas līdzekļu lietojums, piemēram, *griezties un vērsties*, *atsvabināt un atbrīvot*, *bāriņu tiesa un bāriņtiesa* (reizēm pat vienā pantā). Pieaugot vārdu skaitam tiesību aktu tekstos, speciālo leksikas vienību skaits palielinās minimāli, t.i., paplašināt likuma juridisko funkciju ir iespējams ar jau esošajām vispārlietojamās un speciālās leksikas vienībām, jo netiek ieviesti jauni amati, juridiskās personas, atbildīgās puses, pasākumi, pienākumi vai soda mēri, kuru kodificēšanai likumā būtu nepieciešama jauna speciālās leksikas vienību ieviešana. Šo parādību katrā apskatītajā tiesību aktā ilustrē 1. un 2. kategorijas panti, kuru tekstā izmaiņas nav notikušas vai ir notikušas tikai valodiskas izmaiņas.

Attiecībā uz ārpusvalodas faktoru ietekmi uz speciālās leksikas vienībām, acīmredzamākais piemērs ir speciālās leksikas vienības *vecāku vara* aizstāšana ar *aizgādība* 2002. gadā.

Aizgādība konsekventi aizstāja *vecāku varu* visos apskatītajos bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktos, kuru redakcijas tika publicētas pēc 2002. gada. LZA Terminoloģijas komisija sniedza savu viedokli LZA Terminoloģijas komisijas 2002. gada lēmumā Nr. 11, taču šis viedoklis netika ņemts vērā. Kā jau iepriekš minēts, šis gadījums ilustrē speciālās leksikas izmaiņas, kuras ievieš diskursa dalībnieks (Latvijas Republikas Saeima), pamatojot šīs izmaiņas ar to, ka speciālās leksikas vienībai *vecāku vara* ir saistīts “ar vardarbību, pakļaušanu vai citām ļaunuma izpausmēm” (LZA TK 2002), kas atspoguļo Latvijas iedzīvotāju, kuru intereses un viedokli pārstāv Latvijas Republikas Saeimā ievēlētie deputāti, attieksmes izmaiņas pret varas jēdzienu. Šis ir tiešs un ar valodu nesaistīt ekstralingvistiskās ietekmes piemērs uz bērnu tiesību aizsardzības speciālo leksiku latviešu valodā.

Kopumā BTAL visās tā redakcijās tika definētas 23 speciālās leksikas vienības, no kurām 11 speciālās leksikas vienības nav piedzīvojušas jebkāda veida izmaiņas kopš to ieviešanas brīža, četrām speciālās leksikas vienībām ir veiktas tikai tekstuālas izmaiņas, bet 8 speciālās leksikas vienībām laikā gaitā tika veiktas gan juridiskas, gan valodiskas izmaiņas. Pašlaik no šīm 23 speciālās leksikas vienībām jaunākajā BTAL redakcijā ir atrodamas 18 speciālās leksikas vienības. Konsekvents speciālās leksikas vienību lietojums apskatītajos tiesību aktos liecina par vienotu minēto speciālās leksikas vienību lietojumu, ko papildina regulārs darbs pie minēto tiesību aktu redakciju izstrādes, kā rezultātā pieaug tiesību aktu apjoms, tiek veiktas izmaiņas pantu juridiskajās funkcijās un tiek izņemti novecojuši panti, piemēram, par miesassodu piemērošanu. Civillikuma pantos novērotais konsekvences trūkums un vēsturiski novecojušu valodas vienību (*sāņu, vecmāmuļa, atvietot* u.c.) lietojums 2023. gadā spēkā esošajā LR Civillikuma redakcijā ļauj izdarīt pieņēmumu, ka tiesību akta panti pilda savas juridiskās funkcijas arī ar arhaiskiem valodas līdzekļiem. Pēc veiktās analīzes var secināt, ka Latvijas Republikas bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālās leksikas attīstība notiek, ko apliecina aprakstītās izmaiņas, bet šo izmaiņu apjoms tieši speciālās leksikas vienību gadījumā nav skaitliski liels, jo ārpusvalodas faktoru vai diskursa dalībnieku ietekme uz šīm speciālās leksikas vienībām ir maznozīmīga. Ekscerpētais materiāls liecina par notiekošo darbu pie apskatīto tiesību aktu tekstu precizēšanas un speciālās leksikas vienību papildināšanas, neskatoties uz atsevišķiem valodas līdzekļu konsekvences trūkumiem un arhaismu saglabāšanu.

Nākamajā apakšnodalā tiks apskatīta Apvienotās Karalistes Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstība, izmantojot minētās trīs izmaiņu klasificēšanas kategorijas, lai aprakstītu raksturīgās pazīmes un salīdzinātu tās ar Latvijas Republikas Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstības pazīmēm.

3.6 Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstības tendences Apvienotajā Karalistē

Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstības tendenču noteikšanai Apvienotajā Karalistē tika apskatīti likumi, kas pēc to nozīmības un spēkā stāšanās gada ir salīdzināmi ar iepriekš apskatītajiem Latvijas Republikas tiesību aktiem. Arī Apvienotās Karalistes bērnu tiesību likumu pantu tekstos novērotās izmaiņas tiek klasificētas trīs izmaiņu kategorijās (izmaiņu nav, valodiskas izmaiņas, valodiskas un juridiskas izmaiņas), lai nodrošinātu iespēju salīdzināt Latvijas un Apvienotās Karalistes tiesību aktos novēroto bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālās leksikas attīstību. Tālāk tiks apskatīti šādi Apvienotās Karalistes tiesību akti: “Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889”, “Children and Young Persons Act 1933”, “Children Act 1989”. Šie tiesību akti ir izvēlēti saskaņā ar sadaļā “1.4. Tiesību aktu atlases kritēriji” sniegto pamatojumu.

3.6.1. Likuma “Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889” (1889. gada Likums par vardarbības pret bērniem novēršanu un bērnu aizsardzību) analīze

Likums “Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889” (“1889. gada Likums par vardarbības pret bērniem novēršanu un bērnu aizsardzību”, POC1889) bija pirmais likums Apvienotajā Karalistē, kura mērķis bija novērst nežēlīgu izturēšanos pret bērniem, ieviešot noteikumus bērnu nodarbināšanai, aizliedzot bērnu izmantošanu ubagošanai, kā arī piešķirot tiesības valsts varas pārstāvjiem aizsargāt bērnu gadījumos, kad bērns tiek apdraudēts, un ļaujot policijai arestēt jebkuru personu, kas apdraud bērnu, un ar varu ienākt mājvietā, kurā bērns varētu tikt pakļauts riskam. Jāatzīmē, ka Apvienotās Karalistes tiesību aktos likuma mērķis netiek norādīts atsevišķi likuma tekstā, bet likuma piedāvājuma tekstā (bill), kas pēc trīs posmiem (House of Commons, House of Lords, ieviešana) kļūst par likumu. Likuma pirmajā un vienīgajā redakcijā ir 4171 vārdi jeb 16,68 lapas teksta, kas sadalīts 19 pantos. Šī likuma 17. pantā ir sniegtas definīcijas 14 leksikas vienībām, no kurām saskaņā ar iepriekš sniegto definējumu par bērnu tiesību diskursa speciālās leksikas vienību ir uzskatāma viena, bet pārējās 13 vienības ir plašākam juridiskajam diskursam raksturīgas leksikas vienības. Likumā definētās juridiskā diskursa leksikas vienības: *Summary Jurisdiction Acts, court of summary jurisdiction, petty sessional court, street, place of safety, parent, committed for trial, Industrial Schools Acts, local authority, Lord Lieutenant, misdemeanor, enter into a recognisance with or without sureties, justice of the peace, workhouse*. Treknrakstā izceltā Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienība *parent (vecāks)* ir specifiska bērnu tiesību diskursam. Šim likumam nav citu redakciju izņemot pamata redakciju, bet šis likums tika iekļauts tiesību aktā “Children and Young Persons Act 1933” (CYPA 1933), kā rezultātā ir iespējams izsekot notikušajām izmaiņām definīcijās un pantu tekstā. CYPA 1933. gada redakcijā ir atrodamas šādu bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību definīcijas: *approved school, approved school order, child, guardian, in need of care or protection, legal guardian, place of safety, young person*. Salīdzinot ar POC 1889, lielais bērnu tiesību diskursam specifiskās leksikas vienību

skaitis skaidrojams ar to, ka CYPA 1933 apkopo un apkopo visus uz to brīdi pieņemtos bērnu tiesību aizsardzības likumus: “Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889” (POC 1889), “Children Act 1908” (CA 1908), “Employment of Women, Young Persons, and Children Act 1920” (EWYPCA 1920). POC 1889, CA 1908 un EWYPCA 1920 panti ir iekļauti CYPA 1933 pirmajā redakcijā, kā rezultātā ir iespējams salīdzināt šajos pantos notikušās izmaiņas. 24. tabulā ir sniegti piemēri visu trīs izmaiņu kategoriju piemēri.

24. tabula. Definīciju salīdzinājums

Nr.	Speciālās leksikas vienības definīcijas pirmā redakcija	Children and Young Persons Act 1933
1.	Child means a person under the age of fourteen years (Children Act 1908) (Bērns ir persona, kas jaunāka par 14 gadiem)	Child means a person under the age of fourteen years (Bērns ir persona, kas jaunāka par 14 gadiem)
2.	Guardian in a relation to a child or young person or youthful offender , includes any person who, in the opinion of the court having cognizance of any case in relation to the child, young person or youthful offender , or in which the child, young person or youthful offender is concerned, has for the time being the charge of or control over the child, young person or youthful offender ; (Employment of Women, Young Persons, and Children Act 1920) (Aizbildnis attiecībā pret bērnu vai jaunieci, vai mazgadīgo likumpārkāpēju ir jebkura persona, kurai pēc tiesas viedokļa jebkurā lietā, kas saistīta ar bērnu vai jaunieci, mazgadīgo likumpārkāpēju, atbildi vai kontrolē bērnu vai jaunieci, mazgadīgo likumpārkāpēju attiecīgajā brīdī)	Guardian in relation to a child or a young person, includes any person who, in the opinion of the court having cognisance of any case in relation to the child or young person or in which the child or young person is concerned, has for the time being the charge of or control over the child or young person; (Aizbildnis attiecībā pret bērnu vai jaunieci ir jebkura persona, kurai pēc tiesas viedokļa jebkurā lietā, kas saistīta ar bērnu vai jaunieci, atbildi vai kontrolē bērnu vai jaunieci attiecīgajā brīdī)
3.	The expression “place of safety” includes a workhouse and any place certified by the local authority by byelaw under this Act for the purposes of this Act ; (POC 1889) (Izteiciens “droša vieta” ietver darba namu un jebkuru ar pašvaldības statūtu saskaņā ar šo likumu šī likuma nolūkam sertificētu vietu)	Place of safety means any remand home , workhouse, or police station , or any hospital, surgery or any other suitable place, the occupier of which is willing temporarily to receive a child or young person ; (Droša vieta ir jebkura bērnu pāraudzināšanas iestāde, darba nams, policijas iecirknis, slimnīca, ārsta prakse, vai jebkura cita piemērota vieta, kurā esošais piekrtī īslaicīgi izmitināt bērnu vai jaunieci.)

24. tabulas 1. piemērā ir sniegta speciālās leksikas vienības *child (bērns)* definīcija, kurā izmaiņas nav notikušas kopš tās pirmās redakcijas. Šī definīcija definē jēdzienu “bērns” bērnu tiesību aizsardzības kontekstā un ir salīdzinoši vienkārša, kā rezultātā tālākās izmaiņas šajā definīcijā notiek tikai vecuma izmaiņu dēļ. Nākamajā piemērā tiek apskatīta speciālās leksikas vienības *guardian (aizbildnis)* definīcija. Salīdzinātajās redakcijās ir redzamas tikai valodiskās

izmaiņas, kas nemaina definīcijas juridisko būtību, kā rezultātā šī definīcija ir pieskaitāma 2. kategorijai. Definīcijā ir notikušas gan gramatiskas, gan terminoloģiskas izmaiņas; jaunākajā redakcijā vairs netiek izmantota speciālās leksikas vienība *youthful offender* (*mazgadīgs likumpārkāpējs*), jo jaunākajā redakcijā lietotās speciālās leksikas vienības *child* un *young person* ir attiecināmas uz visām personām, kas ir jaunākas par likumā noteikto pilngadības vecumu, neatkarīgi no personas likumpārkāpēja statusa. Notikušās gramatiskās izmaiņas ir *a relation* aizstāšana ar *relation* un *cognizance* aizstāšana ar *cognisance*. Savukārt trešajā apskatītajā *place of safety* (*droša vieta*) definīcijā veiktās valodiskās izmaiņas ievieš izmaiņas definīcijas juridiskajā būtībā. Šīs definīcijas CYPA 1933 1. redakcijā darbības vārds *includes* (*ietver*) tiek aizstāts ar *means* (*nozīmē*), bet vispārīgais kritērijs “any place certified by the local authority by byelaw under this Act for the purposes of this Act” (jebkura ar pašvaldības noteikumiem saskaņā ar šo likumu un šī likuma mērķiem sertificēta vieta) tiek aizstāts ar drošo vietu uzskaitījumu *remand home, police station, hospital, surgery* (*bērnu pāraudzināšanas nams, policijas iecirknis, slimnīca, ārsta prakses vieta*), kam seko vispārinājums “any other suitable place, the occupier of which is willing temporarily to receive a child or young person” (jebkura cita piemērota vieta, kuras iedzīvotājs labprātīgi īslaicīgi uzņem bērnu vai jaunieci). Definīcijas 1933. gada redakcija vairs nesatur atsauci uz paša likuma tekstu. Šo valodisko izmaiņu rezultātā ir notikušas juridiskas izmaiņas. Par drošu vietu vairs netiek uzskatīta saskaņā ar pašvaldības noteikumiem sertificēta vieta, bet gan jebkura bērnam vai jaunieci piemērota un droša vieta, t.i., kritērijs par pašvaldības noteikumiem vairs nav spēkā. Jāatzīmē, ka definīcijas 1933. gada redakcijā tiek izmantotas divas novecojušas leksikas vienības, kas mūsdienās vairs netiek izmantotas, jo to apzīmētas iestādes vairs nepastāv. Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienība *remand home* (*bērnu pāraudzināšanas iestāde*) apzīmē vietu, kurā apcietinājumā tika turēti likumpārkāpēji vecumā no 8 līdz 14 gadiem. Savukārt vispārlietojamās leksikas vienība *workhouse* (*darba nams*) apzīmē iestādi, kurā nabadzīgākie iedzīvotāji varēja saņemt maltīti apmaiņā pret darbu. *Remand home* ir uzskatāma par Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību, jo attiecas tikai uz bērniem vecumā no 8 līdz 14 gadiem, savukārt *workhouse* ir uzskatāma par vispārlietojamās leksikas vienību, jo šai leksikas vienībai nav tikai bērnu tiesību aizsardzības diskursam specifiskas nozīmes. POC 1889 panti ir atrodamī visās CYPA 1933 sadaļās, sniedzot iespēju izsekot tajos notikušajām izmaiņām. 25. tabulā ir attēloti sākotnēji POC 1889 atrodamie panti, kas piedzīvoja 2. kategorijas izmaiņas CYPA 1933 1. redakcijā.

25. tabula. Pantu salīdzinājums

Nr.	Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889	Children and Young Persons Act 1933
1.	6.4 Provided always , that every warrant issued under this section shall be addressed to and executed by some superintendent, inspector, or other superior officer of police , who shall be accompanied by the person making the information , if such person so desire, unless the magistrate, justices, or justice otherwise direct , and may also, if the magistrate,	40.4 Every warrant issued under this section shall be addressed to and executed by a constable who shall be accompanied by the person laying the information, if that person so desires, unless the justice by whom the warrant is issued, otherwise directs , and may also, if the justice by whom the warrant is issued so directs, be accompanied by a duly qualified medical practitioner.

	justices, or justice so direct, be accompanied by a registered medical practitioner. (Ar nosacījumu, ka katrs rīkojums, kas tiek izdots saskaņā ar šo pantu, ir jāadresē un jāizpilda konsteblam, ko pavada persona, kas sniegusi liecību, ja šī persona to vēlas, ja vien miertiesnesis, tiesas sekretārs vai tiesnesis, kurš šo rīkojumu izdod, nav norādījis savādāk, kā arī, ja to nosaka miertiesnesis, tiesas sekretārs vai tiesnesis, kas izdod šo rīkojumu, reģistrēts ārsts)	(Katrš rīkojums, kas tiek izdots saskaņā ar šo pantu, ir jāadresē un jāizpilda konsteblam, ko pavada persona, kas sniegusi liecību, ja šī persona to vēlas, ja vien tiesnesis, kurš šo rīkojumu izdod, nav norādījis savādāk, kā arī, ja to nosaka tiesnesis, kas izdod šo rīkojumu, atbilstoši kvalificēts ārsts)
2.	6.2 The magistrate or justices or justice, or in Scotland the sheriff or sheriff substitute, issuing such warrant may by the same warrant cause any person accused of any offence in respect of the child to be apprehended and brought before a justice, and proceedings to be taken for punishing such person according to law. (Miertiesnesis vai tiesas sekretārs, vai tiesnesis, vai Skotijā, šerifs vai šerifa vietnieks, kas izdod šādu rīkojumu, var ar šo pašu rīkojumu noteikt jebkuras personas, kas apsūdzēta pārkāpumā pret bērnu, aizturēšanu un nogādāšanu tiesneša priekšā, un tiesvedības veikšanu ar mērķi sodīt šo personu saskaņā ar likumu)	40.2 A justice issuing a warrant under this section may by the same warrant cause any person accused of any offence in respect of the child or young person to be apprehended and brought before a court of summary jurisdiction, and proceedings to be taken against them according to law. (Tiesnesis, kas izdod šo rīkojumu, var ar šo pašu rīkojumu noteikt jebkuras personas, kas apsūdzēta pārkāpumā pret bērnu vai jaunieci, aizturēšanu un nogādāšanu tiesā, un tiesvedības veikšanu pret šo personu saskaņā ar likumu)
3.	8. Where, in any proceeding against any person for an offence under this Act, the child in respect of whom the offence is charged to have been committed, or any other child of tender years who is tendered as a witness, does not in the opinion of the court understand the nature of an oath, the evidence of such child may be received, though not given upon oath, if, in the opinion of the court, such child is possessed of sufficient intelligence to justify the reception of the evidence, and understands the duty of speaking the truth. And the evidence of such child, though not given on oath or affirmation, but otherwise taken and reduced into writing, in accordance with the provisions of section seventeen of the Indictable Offences Act, 1848, or of section fourteen of the Petty Sessions (Ireland) Act, 1851, shall be deemed to be a deposition within the meaning of those sections. (Gadījumos, kad tiek uzsākta tiesvedība par jebkuru personu par pārkāpumu saskaņā ar šo likumu, attiecībā uz bērnu, pret kuru veikts pārkāpums, vai	38.1 Where in any proceedings against any person for any offence any child of tender years called as a witness does not in the opinion of the court understand the nature of an oath, his evidence may be received though not given upon oath, if, in the opinion of the court, he is possessed of sufficient intelligence to justify the reception of the evidence, and understands the duty of speaking the truth; and his evidence, though not given on oath, but otherwise taken and reduced into writing in accordance with the provisions of section seventeen of the Indictable Offences act, 1848, or of this Part of this Act, shall be deemed to be a deposition within the meaning of that section and that Part respectively. (Gadījumos, kad tiek uzsākta tiesvedība par jebkuru personu par jebkuru pārkāpumu pret gados jaunu bērnu, kas tiek izsaukts kā liecinieks un, pēc tiesas uzskatiem, nesaprot zvēresta būtību, viņa liecība var tikt uzklaušīta bez zvēresta došanas, ja, pēc tiesas uzskatiem, viņam piemīt pietiekama inteliģence, lai pamatotu liecības uzklaušīšanu, un viņš saprot pienākumu teikt patiesību; un viņa liecība, kaut arī nav dota ar zvērestu, bet

jebkuru citu gados jaunu bērnu, kas tiek izsaukts kā liecinieks un, pēc tiesas uzskatiem, nesaprot zvēresta būtību, šī bērna liecība var tikt uzklausi bez zvēresta došanas, ja, pēc tiesas uzskatiem, šim bērnam piemīt pietiekama inteliģence, lai pamatotu liecības uzklausišanu, un šis bērns saprot pienākumu teikt patiesību; un viņa liecība, kaut arī nav dota ar zvērestu vai apliecinājumu, bet uzklausi un pierakstīta saskaņā ar 1848. gada Likuma par tiesājamiem pārkāpumiem septiņpadsmito pantu vai saskaņā ar 1851. gada Likumu par maznozīmīgiem pārkāpumiem (Īrija) tiek uzskatīta par liecību saskaņā ar šajās sadaļās norādīto nozīmi.)	uzklausi un pierakstīta saskaņā ar 1848. gada Likuma par tiesājamiem pārkāpumiem septiņpadsmito pantu vai saskaņā ar šī likuma pantu, tiek uzskatīta par liecību saskaņā ar šajā pantā un sadaļā norādīto nozīmi.)

25. tabulas 1. piemērā ir notikušas šādas valodiskas izmaiņas: policijas darbinieku amatu uzskaitījums *superintendent, inspector, other superior officer of police* (superintendents, inspektors vai cits vecākais policijas virsnieks) tiek aizstāts ar vienu vārdu *constable*, izteiciens “making the information” (liecības sniegšana) tiek aizstāts ar sinonīmu “laying the information”, *magistrate, justices or justice* (miertiesnesis, tiesas sekretārs vai tiesnesis) tiek aizstāti ar sinonīmu *justice* (tiesnesis), *registered medical practitioner* (reģistrēts ārsts) aizstāts ar sinonīmu *duly qualified medical practitioner* (atbilstoši kvalificēts ārsts). Šīs izmaiņas neievieš juridiskas izmaiņas pantā, bet ar sinonīmu palīdzību pielāgo pantu tekstu atbilstoši 1933. gadā pastāvošajiem tiesību aktu un juridiskās valodas noteikumiem.

Tālāk apskatītās izmaiņas tiek galvenokārt ieviestas ar sinonīmu vai pēc nozīmes līdzīgu vārdu palīdzību, saglabājot pantu sākotnējo juridisko funkciju. Otrajā 25. tabulā apskatītajā pantā ir vērojamas līdzīgas valodiskas izmaiņas: rikojuma izdošanai juridiski pilnvaroto personu uzskaitījums “The magistrate or justices or justice, or in Scotland the sheriff or sheriff substitute” (miertiesnesis vai tiesas sekretārs, vai tiesnesis, vai, Skotijā, šerifs vai šerifa vietnieks) tiek aizstāts ar *a justice (tiesnesis), child* tiek papildināts ar *young person*. Tāpat 1933. gadā lēmumu par pārkāpumu pieņem *tiesa (court of summary jurisdiction)*, nevis viens *tiesnesis (justice)* – izmaiņu rezultātā sākotnējā juridiskā funkcija nemainās, bet mainās tās formālais izpildītājs, jo ir notikušas izmaiņas valsts tiesību sistēmā. Mainījies ir arī tiesvedības īstenošanas mērķa formulējums, “for punishing such person” (šādas personas sodīšanai), kas tiek aizstāts ar “against them” (tiesvedības uzsākšana pret šo personu). Šīs valodiskās izmaiņas neievieš izmaiņas juridiskajā būtībā, jo saglabājas pamatā esošais juridiskais process un tā dalībnieki un sodi, bet mainās formulējums, t.i., formulējums ir kļuvis stilistiski neitrālāks, tiesvedība netiek veikta ar mērķi sodīt, bet gan ar mērķi izskatīt konkrēto lietu atbilstoši tiesību aktiem. Pirmajā un otrajā piemērā vārdu skaita izmaiņas ir salīdzinoši mazas – samazinājums no 66 uz 60 vārdiem 1. piemērā un no 54 uz 49 vārdiem 2. piemērā. Savukārt trešajā piemērā notikušo valodisko izmaiņu rezultātā vārdu skaits ir samazinājies no 154 līdz 124 vārdiem. Šī panta valodisko izmaiņu rezultātā ir saglabāta tā sākotnējā juridiskā funkcija. Panta 1933. gada redakcijā “child in respect of whom the offence is charged to have been committed, or any other child of tender years who is tendered as a witness” (bērns, pret kuru pastrādāts noziegums vai

iepkurš cits mazgadīgs bērns, kas tiek izsaukts kā liecinieks) tiek aizstāts ar “any child of tender years called as a witness” (iepkurš mazgadīgs bērns, kas tiek izsaukts kā liecinieks), jo šajā gadījumā noteicošais ir liecinieka statuss. Tāpat novērojama jau iepriekš atzīmētā *such child (šis bērns)* aizstāšana ar *him (viņš)* un šī vietniekvārda locījumiem. Sākotnējā redakcijā veikta atsauce uz likumu “Petty Sessions (Ireland) Act, 1851” tiek aizstāta ar “Part of this Act” (šī likuma sadaļa), kas ir likumu konsolidācijas rezultātā notikusi izmaiņa.

26. tabulā zemāk tiks apskatīti POC 1889 pantu trešās kategorijas piemēri, kuros notikušas gan valodiskas, gan juridiskas izmaiņas.

26. tabula. Trešās kategorijas piemēri

Nr.	Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889	Children and Young Persons Act 1933
1.	3. If it be proved that a person convicted on indictment as aforesaid was interested in any sum of money accruable or payable in the event of the death of the child, and had knowledge that such sum of money was accruing or becoming payable, the court may, in its discretion, increase the amount of the said fine so that the fine shall not exceed two hundred pounds. Such interest as aforesaid in any sum of money accruable or payable in the event of the death of the child shall be charged in the indictment and put to the jury in the same way, as far as may be, as a previous conviction is now charged and put. (Ja tiks pierādīts, ka saskaņā ar minēto apsūdzību notiesātā persona bija ieinteresēta jebkādā naudas summā, kas kļūst piešķirama vai izmaksājama nāves gadījumā, un šai personai bija zināms par šādas naudas summas piešķiršanu vai izmaksu, tad tiesa ir tiesīga palielināt šo naudas sodu līdz summai, kas nepārsniedz divus simtus mārciņu. Šī interese par minēto naudas summu, kas piešķirama vai izmaksājama bērna nāves gadījumā, ir jāpiemin apsūdzībā un jānodod izskatīšanai zvērinātajiem tādā pašā veidā, cik iespējams, kā iepriekšējā apsūdzība.)	3. If it is proved that a person convicted under this section was directly or indirectly interested in any sum of money accruing or payable in the event of the death of the child or young person, and had knowledge that that sum of money was accruing, or becoming payable, then in the case of a conviction on indictment the maximum amount of the fine which may be imposed under this section shall be two hundred pounds, and the court shall have power in lieu of awarding any other penalty under this section, to sentence the person convicted to penal servitude for any term not exceeding five years. (Ja tiek pierādīts, ka saskaņā ar šo pantu notiesātā persona bija tiešā vai netiešā veidā ieinteresēta jebkādā naudas summā, kas kļūst piešķirama vai izmaksājama bērna vai jaunieša nāves gadījumā, un šai personai bija zināms par šādas naudas summas piešķiršanu vai izmaksu, tad notiesāšanas saskaņā ar apsūdzību gadījumā maksimālā soda summa, ko var piemērot saskaņā ar šo pantu, ir divi simti mārciņu, un tiesai ir tiesības, papildus jebkāda cita soda noteikšanai saskaņā ar šo pantu, sodīt notiesāto personu ar jebkādu cietumsodu, kas nepārsniedz piecus gadus.)
2.	6.1 If it appears to any stipendiary magistrate or to any two justices of the peace, on information made before him or them on oath by any person who, in the opinion of the magistrate or justices, is bona fide acting in the interest of any child, that there is reasonable cause to suspect that such child, being a boy under the age of fourteen years, or a girl under the age of sixteen years, has been or is being ill-treated or neglected in any place within the	40.1 If it appears to a justice of the peace on information on oath laid by any person who, in the opinion of the justice, is acting in the interests of a child or young person, that there is a reasonable cause to suspect— (a) that the child or young person has been or is being assaulted, ill-treated or neglected in any place within the jurisdiction of the justice, in a manner

	jurisdiction of such magistrate or justices in a manner likely to cause the child unnecessary suffering or to be injurious to its health, such magistrate or justices may issue a warrant authorising any person named therein to search for such child, and if it is found to have been or to be ill-treated or neglected in manner aforesaid, to take it to and detain it in a place of safety until it can be brought before a court of summary jurisdiction; and the court before whom the child is brought may cause it to be dealt with in the manner provided by section four. (Ja jebkuram algotam tiesnesim vai diviem miertiesnešiem šķiet, saskaņā ar informāciju, ko tam vai tiem sniedz zvērestu devusi persona, kas pēc algota tiesneša vai miertiesnešu domām, bona fide rīkojas saskaņā ar bērna interesēm, ka pastāv pamatots iemesls uzskatīt, ka šis bērns, kas ir zēns jaunāks par 14 gadiem vai meitene jaunāka par 16 gadiem, cieš no ļaunprātīgas izturēšanās vai tiek atstāts novārtā atbilstošā algotā tiesneša vai miertiesnešu jurisdikcijā veidā, kas var likt bērnam ciest liekas ciešanas vai kaitēt tā veselībai, šim tiesnesim vai miertiesnešiem ir tiesības izdot rīkojumu, kas pilnvaro jebkuru tajā minēto personu meklēt šo bērnu, un, ja tiek konstatēts, ja bērns ir piedzīvojis ļaunprātīgu izturēšanos vai atstāšanu novārtā atbilstoši iepriekš minētajam, aizvest šo bērnu un aizturēt to drošā vietā līdz brīdim, kad to būs iespējams nogādāt tiesas priekšā; un tiesa, kuras priekšā tiek nogādāts šāds bērns, izskatīs šo lietu saskaņā ar ceturtajā pantā noteikto.	likely to cause him unnecessary suffering or injury to health or (b) that any offence mentioned in the First Schedule to this Act has been or is being committed in respect of the child or young person, the justice may issue a warrant authorising any constable named therein to search for the child or young person, and, if it is found that he has been or is being assaulted, ill-treated or neglected in manner aforesaid or that any such offence as aforesaid has been or is being committed in respect of him, to take him to and detain him in a place of safety until he can be brought before a juvenile court, or authorising any constable to remove him with or without search to a place of safety and detain him there until he can be brought before a juvenile court. (Ja miertiesnesim šķiet, ka, saskaņā ar zvērestu devušas personas sniegto informāciju, kas, pēc tiesneša domām, rīkojas bērna vai jaunieša interesēs, ka pastāv pamatots iemesls aizdomām par to, ka a) šis bērns vai jauniešs ir cietis no vai cieš no uzbrukuma, ļaunprātīgas izturēšanās vai atstāšanas novārtā vietā, kas atrodas tiesneša jurisdikcijā, tādā veidā, kas var tam radīt liekas ciešanas vai veselības traumas, vai (b) jebkurš pārkāpums, kas minēts šī likuma pirmajā pielikumā, tiek veikts pret bērnu vai jauniešu, Tiesnesis ir tiesīgs izdot rīkojumu, kas pilnvaro jebkuru tajā nosaukto konstabli meklēt šo bērnu vai jauniešu, un, ja tiek konstatēts, ka viņš ir cietis vai cieš no uzbrukuma, ļaunprātīgas izturēšanās vai atstāšanas novārtā iepriekš minētajā veidā, vai pret viņu tiek veikts kāds no iepriekš minētajiem pārkāpumiem, nogādāt viņu un aizturēt viņu drošā vietā līdz brīdim, kad viņu būs iespējams nogādāt nepilngadīgo tiesas priekšā, vai pilnvarot konstabli nogādāt viņu, ar vai bez meklēšanas, drošā vietā un aizturēt viņu tur pirms viņu būs iespējams nogādāt nepilngadīgo tiesas priekšā.
3.	3. Any person who causes or procures any child, being a boy under the age of fourteen years, or being a girl under the age of sixteen years, to be in any street for the purpose of begging or receiving alms, or of inducing the giving of alms, whether under the pretence of singing, playing, performing,	4.1 If any person causes or procures any child or young person under the age of sixteen years or, having the custody, charge, or care of such a child or young person, allows him to be in any street, premises, or place for the purpose of begging or receiving alms, or of inducing the giving of alms

offering anything for sale, or otherwise; he shall, on conviction thereof by a court of summary jurisdiction in manner provided by the Summary Jurisdiction Acts, be liable, at the discretion of the court, to a fine not exceeding twenty-five pounds or alternatively, or in default of payment of the said fine, or in addition thereto, to imprisonment, with or without hard labour, for any term not exceeding three months. (Jebkura persona, kas liek vai piespiež jebkuru bērnu, kas ir zēns vecumā līdz 14 gadiem vai meitene vecumā līdz 16 gadiem, atrasties jebkurā ielā ar mērķi ubagot vai saņemt ziedojumus, vai aicināt uz ziedojumu sniegšanu, neatkarīgi no tā, vai notiek jebkāda veida dziedāšana, spēlēšana, uzstāšanās, jebkāda veida tirdzniecība vai cita veida darbība, šī persona, pēc tiesas bez zvērināto dalības sprieduma un saskaņā ar Likumiem par tiesām bez zvērināto dalības, tiek sodīta, pēc tiesas ieskatiem, ar sodu, kas nepārsniedz 25 mārciņas vai kā alternatīvs sods, vai šī naudas soda apmaksas neveikšanas gadījumā, vai papildus tam, ar cietumsodu ar vai bez smaga darba, kas nepārsniedz trīs mēnešus.)	(whether or not there is any pretence of singing, playing, performing, offering anything for sale, or otherwise) he shall, on summary conviction, be liable to a fine not exceeding twenty-five pounds, or alternatively, or in default of payment of such a fine, or in addition thereof, to imprisonment for any term not exceeding three months. Ja jebkura personas liek vai piespiež jebkuru bērnu vai jaunietai līdz 16 gadu vecumam atrasties, vai persona, kurai ir aizbildnība, atbildība vai rūpes par šādu bērnu vai jaunietai, ļauj tam atrasties jebkurā ielā, telpā vai vietā ar mērķi ubagot vai saņemt ziedojumus, vai aicināt uz ziedojumu došanu (neatkarīgi no tā, vai notiek jebkāda veida dziedāšana, spēlēšana, uzstāšanās, jebkāda veida tirdzniecība vai cita vieta darbība), šī persona, pēc pirmās instances tiesas sprieduma, ir sodāma ar sodu, kas nepārsniedz 25 mārciņas, vai, kā alternatīvs sods, vai šī naudas soda apmaksas neveikšanas gadījumā, vai papildus tam, ar cietumsodu, kas nepārsniedz trīs mēnešus.

26. tabulas pirmajā piemērā norādītajā pantā vārdu skaits izmaiņu rezultātā ir samazinājies par 10 vārdiem (no 117 līdz 108). Panta jaunākajā redakcijā ir notikušas šādas valodiskas izmaiņas: “if it be proved” (ja tiks pierādīts) aizstāts ar “if it is proved” (ja tiek pierādīts), “convicted on indictment as aforesaid” (notiesāts saskaņā ar iepriekšminēto apsūdzību) aizstāts ar “convicted under this section” (notiesās saskaņā ar šo pantu), “the amount of the said fine so that the fine shall not exceed two hundred pounds” (minētā soda summa nepārsniedz 200 mārciņu) ar “maximum amount of the fine which may be imposed under this section shall be two hundred pounds” (maksimālā saskaņā ar šo pantu piemērojamā naudas soda summa ir 200 mārciņu). Tāpat šajā pantā ir novērojamas jau iepriekš minētā *such child* aizstāšana ar vietniekvārdu *him*. Šīs valodiskās izmaiņas precizē panta formulējumu un padara to vieglāk uztveramu lasītājam, taču pašas par sevi juridiskas izmaiņas neievieš. Pantā ir novērojama *zvērināto (jury)* aizstāšana ar *tiesnesi (justice)*, kas ir procesuāla un pēc būtības juridiska izmaiņa, jo mainās tiesvedības process. Zvērināto dalības tiesvedībā izmaiņas atbilst izmaiņām Apvienotās Karalistes tiesu sistēmā – 1933. gadā pieņemtais likums “Administration of Justice Act 1933” ierobežoja gadījumus, kuros tiesas lēmumos piedalījās zvērinātie, un bērnu tiesību pārkāpumi tika iztiesāti bez zvērināto klātbūtnes. Savukārt juridisko izmaiņu galvenais elements ir cietumsoda piemērošana, kas minēta 1933. gada redakcijā, bet nav minēta 1889. gada redakcijā: “sentence the person convicted to penal servitude for any term not exceeding five years” (sodīt apsūdzēto ar cietumsodu, kas nepārsniedz piecus gadus). Minētās juridiskā procesa (*zvērinātie* –

tiesnesis), panta subjektu (*bērns – bērns un jauniešs*) un soda mēra izmaiņas ir juridiska rakstura izmaiņas, kā rezultātā šis pants ir pieskaitāms pie 3. kategorijas.

26. tabulas 3. piemērā ir vērojamas Apvienotās Karalistes tiesību sistēmā notikušās izmaiņas, kas valodiski tiek ilustrētas šādi: “being a boy under the age of fourteen years, or being a girl under the age of sixteen years” (zēns vecumā līdz 14 gadiem vai meitene vecumā līdz 16 gadiem) tiek aizstāts ar “any child or young person under the age of sixteen” (bērns vai jauniešs vecumā līdz 16 gadiem), “conviction thereof by a court of summary jurisdiction in manner provided by the Summary Jurisdiction Acts” (notiesāts saskaņā ar tiesas bez zvērīnāto dalības lēmumu saskaņā ar likumus par tiesvedību bez zvērīnāto dalības noteikto) aizstāts ar “summary conviction” (vienkāršots spriedums vai spriedums, kas pieņemts bez zvērīnāto dalības), “imprisonment, with or without hard labour, for any term not exceeding three months” (ieslodzījums ar vai bez smaga darba uz jebkuru termiņu līdz trīs mēnešiem) aizstāts ar “imprisonment for any term not exceeding three months” (ieslodzījums uz jebkuru termiņu līdz trīs mēnešiem). Šīs izmaiņas ievieš izmaiņas juridiskajā bērna definīcijā, jo vairs netiek izšķirts bērna dzimums un tam piesaistītais vecums, salīdzinoši garais formulējums par pastrādātā nozieguma iztiesāšanu bez zvērīnātājiem tiek saīsināts no 16 līdz diviem vārdiem, bet par šī panta pārkāpumiem cietumsods ar smagu darbu vairs netiek piemērots. Pants jaunākajā redakcijā tika papildināts ar jaunām juridiskām kategorijām “(person) having the custody, charge, or care” (bērna aizgādājis, aizbildnis vai aprūpētājs) un “premises or place” (telpas vai vieta) – šīs izmaiņas ir uzskatāmas par juridiskām. Panta 1933. gada redakcijā par vainīgu uzskatāma arī persona, kas ne tikai aktīvi mudina bērnu ubagot, bet ir persona ar aizgādības tiesībām par bērnu, kas nenovērš vai neaizliedz bērnam ubagot. Savukārt nosacījums par ubagošanu ielās tiek papildināts arī ar telpām un citām vietām, paplašinot panta juridisko tvērumu. Šie trīs piemēri atspoguļo trīs izmaiņu kategorijas, kas iepriekš tika izmantotas Latvijas tiesību aktu analizē un tālāk tiks izmantotas Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstības analīzei.

Nākamajā apakšnodaļā tiks plašāk apskatīts jau minētais likums “Children and Young Persons Act 1933” un tā redakcijas.

3.6.2. Likuma “Children and Young Persons Act 1933” (1933. gada Bērnu un jauniešu likums) analīze

“Children and Young Persons Act 1933” (1933. gada Bērnu un jauniešu likums) ir Latvijas Republikas Civillikumam hronoloģiski atbilstošais Apvienotās Karalistes bērnu tiesību likums, kas tika publicēts 1933. gadā. Kā minēts augstāk, šis likums konsolidēja līdz 1933. gadam publicētos bērnu tiesību aizsardzības likumus “Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889”, “Children Act 1908”, “Employment of Women, Young Persons, and Children Act 1920”. Tāpat šis likums paaugstināja minimālo nāvessoda vecumu līdz 18 gadiem, paaugstināja kriminālatbildības vecumu no septiņiem līdz astoņiem gadiem, noteica 14 gadu vecumu kā minimālo vecumu darba attiecību uzsākšanai un aizliedza cigarešu un citu tabakas izstrādājumu pārdošanu bērniem (CYPA 1933). CYPA 1933 pamata redakcijā tiek ieviesta

speciālās leksikas vienība *supervision orders for children at risk (tiesas rīkojums par riskam pakļauto bērnu uzraudzību)*, kas mūsdienās tiek plaši izmantots bērnu tiesību pārkāpšanas gadījumos. Šī likuma lapu skaits pamata redakcijā ir 99 lapas jeb 24 806 vārdi, bet pašlaik spēkā esošajā redakcijā (28.06.2022) ir 120 lapas jeb 30 090 vārdi. Šī likuma pamata redakcijā, sadaļā “Interpretation”, ir sniegtas 16 juridiskās leksikas un Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību definīcijas¹³: *approved school, approved school order, intoxicating liquor, chief officer of police, child, in need of care or protection, guardian, legal guardian, managers, metropolitan police court area, place of safety, public place, street, young person, police authority, poor law authority*. No pirmajā redakcijā definētajām bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienībām 90 gadu laikā izmaiņas ir piedzīvojušas šādu leksikas vienību definīcijas: *approved school order, guardian, legal guardian, chief officer of police, place of safety, young person*. CYPA 1933 vairs nav atrodamas definīcijas šādām leksikas vienībām: *police authority, poor law authority, managers, metropolitan police court area, in need of care or protection, intoxicating liquor*. Savukārt bez izmaiņām 90 gadu laikā ir palikušas sešas leksikas vienību definīcijas: *child, approved school, prescribed, public place, street*. Par Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas definīcijām ir uzskatāmas vienību *managers, guardian, legal guardian, approved school, approved school order, child, young person, in need of care or protection* definīcijas. Spēkā esošajā likuma redakcijā sadaļā “Interpretation” ir atrodamas 11 no šīm definīcijām. No 16 sākotnēji ieviestajām definīcijām bez izmaiņām ir palikušas četras (*prescribed, street, public place, child*). Izmaiņas ir notikušas šādās definīcijās: *approved school order, guardian, legal guardian* (2. kategorijas izmaiņas) un *place of safety, young person* (3. kategorijas izmaiņas). Tiesību akta jaunākās redakcijas sadaļā “Interpretation” vairs nav atrodamas piecas leksikas vienību definīcijas, bet ir ieviesta jauna juridiskās leksikas vienības *legal representatives* definīcija. 27. tabulā ir apskatītas 2. kategorijas Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību definīciju izmaiņas.

27. tabula. CYPA 1933 2. kategorijas definīcijas

Nr.	Children and Young Persons Act 1933, 1933. gads	Children and Young Persons Act 1933, 2023. gads
1.	“Approved school order” means an order made by a court sending a child or young person to an approved school.” (Rīkojums par apstiprināto skolu ir rīkojums, ar kuru tiesa nosūta bērnu vai jaunieci uz apstiprināto skolu)	“Approved school order” means an order made by a court sending a person to an approved school.” (Rīkojums par apstiprināto skolu ir rīkojums, ar kuru tiesa nosūta personu uz apstiprināto skolu)
2.	“Guardian” in relation to a child or young person, includes any person, who, in the opinion of the court having cognisance of any case in relation to the child or young person or in which the child or young person is concerned, has for the time being	““Guardian”, in relation to a child or young person, includes any person who, in the opinion of the court having cognisance of any case in relation to the child or young person or in which the child or young person is concerned, has for the time being the care of the child or young person;

¹³ Leksikas vienību uzskaitījumā treknrakstā ir izceltas 10 leksikas vienības, kuru definīcijas atrodamas 2023. gada redakcijā.

	the charge of or control over the child or young person; (Aizbildnis attiecībā pret bērnu vai jaunieci ir jebkura persona, kas pēc tiesas ieskatiem, kas izskata jebkuru lietu, kurā ir iesaistīts bērns vai jaunieci, vai jebkuru lietu, kas attiecas uz jebkuru bērnu vai jaunieci, kurai ir vara pār vai kura kontrolē šo bērnu vai jaunieci)	(Aizbildnis attiecībā pret bērnu vai jaunieci ir jebkura persona, kas pēc tiesas ieskatiem, kas izskata jebkuru lietu, kurā ir iesaistīts bērns vai jaunieci, vai jebkuru lietu, kas attiecas uz jebkuru bērnu vai jaunieci, kura rūpējas par šo bērnu vai jaunieci)
3.	“Legal Guardian” in relation to a child or young person, means a person appointed, according to law, to be his guardian by deed or will, or by order of a court of competent jurisdiction. (Likumīgais aizbildnis attiecībā pret bērnu vai jaunieci ir saskaņā ar likumu ieceltā persona, kas ir bērna aizbildnis saskaņā ar vecāka lūgumu vai testamentu, vai ar atbilstošās jurisdikcijas tiesas rīkojumu)	“Legal guardian”, in relation to a child or young person, means a guardian of a child as defined in the Children Act 1989. (Likumīgais aizbildnis attiecībā pret bērnu vai jaunieci ir bērna aizbildnis saskaņā ar Children Act 1989 sniegto definīciju)

Likuma jaunākajā redakcijā speciālās leksikas definīcijas joprojām ir atrodamas 107. sadaļā. 27. tabulas pirmajā piemērā vienīgā notikusī izmaiņa ir *child or young person* aizstāšana ar *person*, kā rezultātā panta garums no 20 vārdiem samazinājies līdz 17. Šī izmaiņa neievieš juridiskas būtības izmaiņas, kaut arī sākotnēji *person* ir plaši interpretējams vispārlietojamās leksikas vārds, ar kuru var apzīmēt gan nepilngadīgu, gan pilngadīgu personu. Šajā gadījumā juridiski noteicošais elements ir *approved school*, kas ir valsts apstiprināta internāta tipa izglītojošā iestāde Apvienotajā Karalistē, uz kuru bērni tika nosūtīti ar tiesas rīkojumu par maznozīmīgiem likumpārkāpumiem, kā arī gadījumos, kad vecāki vairs nespēja kontrolēt bērna uzvedību (Gear 1999). 1969. gadā pieņemtais likums “Children and Young Persons Act 1969” (1969. gada Likums par bērniem un jauniešiem) izbeidza šo skolu darbību, aizstājot tās ar *community homes (bērna pāraudzināšanas iestādes)* (CH 2023). Tas nozīmē, ka uz šīm skolām, kas vairs nepastāv, ir iespējams nosūtīt tikai bērnus un jauniešus, kā rezultātā notikušās valodiskās izmaiņas nemaina panta juridisko būtību.

Otrajā piemērā apskatītās *guardian (aizbildnis)* definīcijas izmaiņas: “the charge or control of” (vara vai kontrole pār) tiek aizstāts ar *care of (aprūpe)*, kā rezultātā panta garums samazinājās no 58 līdz 55 vārdiem. Šīs izmaiņas nemaina panta būtību, taču novērš sākotnēji negatīvo konotāciju un asociācijas, ko var izraisīt leksēmas *charge (vara)* un *control (kontrolē)*. Jāatzīmē, ka šīs definīcijas jaunākajā redakcijā bez izmaiņām ir palicis *child or young person* lietojums, kas 1. piemērā apskatītajā definīcijā tika aizstāts ar *person*. Šajā gadījumā *child or young person* sākotnējā lietojuma saglabāšana liecina par konsekvences trūkumu, jo viena likuma ietvaros ar vienu nozīmi tiek lietotas atšķirīgas speciālās leksikas vienības. Arī nākamajā piemērā ir novērojams konsekvences trūkums. *Legal guardian* jaunākajā redakcijā tiek vienlaicīgi izmantotas speciālās leksikas vienības *child or young person (bērns vai jaunieci)* un *child (bērns)*, kā rezultātā panta jaunākajā redakcijā veidojas pretruna: “Legal guardian, in relation to a child or young person, means a guardian of a child.” (bērna vai jaunieša likumīgais

aizbildnis ir bērna aizbildnis) – veikto izmaiņu rezultātā definīcijas otrajā daļā nav iekļauts papildinājums *or young person (vai jaunietis)*, kā rezultātā likumīgais aizbildnis ir tikai bērna aizbildnis, nevis jaunietis. Šāds konsekvences trūkums ir acīmredzama kļūda, kuras esamībai nebūtu jārada ietekme uz tiesas procesu vai tiesas spriedumu. Kopējais definīcijas garums ir samazinājies no 34 līdz 22 vārdiem. Jaunākajā definīcijas redakcijā “a person appointed, according to law, to be his guardian by deed or will, or by order of a court of competent jurisdiction” (par bērna aizbildni pēc paša gribas vai vēlmes, vai ar atbilstošas jurisdikcijas tiesas rīkojumu iecelta persona) tiek aizstāts ar “a guardian of a child as defined in the Children Act 1989” (bērna aizbildnis saskaņā ar CA 1989). Sākotnējā redakcijā publicētā definīcija laika gaitā ir pārcelta uz citu likumu, saglabājot atsauci uz šo definīciju sākotnējā likuma jaunākajās redakcijās. Šīs izmaiņas nav juridiskas dabas izmaiņas, jo tiek saglabāta panta sākotnējā juridiskā būtība. Arī šajā likumā speciālās leksikas vienību definīciju 2. kategorijas izmaiņas tiek panāktas ar sinonīmu lietojumu, būtiski neietekmējot sākotnējo definīciju vārdu skaitu. 28. tabulā ir apskatītas divas Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas definīcijas, kurās notikušas 3. kategorijas izmaiņas.

28. tabula. CYPA 1933 3. kategorijas definīcijas

Nr.	Children and Young Persons Act 1933, 1933. gads	Children and Young Persons Act 1933, 2023. gads
1.	“Young person” means a person who has attained the age of fourteen years and is under the age of seventeen years. (“Jaunietis” ir persona, kas sasniegusi 14 gadu vecumu, bet ir jaunāka par 17 gadiem.)	“Young person” means a person who has attained the age of fourteen and is under the age of eighteen years. (“Jaunietis” ir persona, kas sasniegusi 14 gadu vecumu, bet ir jaunāka par 18 gadiem.)
2.	“Place of safety” means any remand home, workhouse , or police station, or any hospital, surgery or any other suitable place, the occupier of which is willing temporarily to receive a child or young person; (“Droša vieta” ir jebkura pāraudzināšanas iestāde, darba nams, policijas iecirknis, slimnīca, ārsta prakse, vai jebkura cita piemērota vieta, kuras iemītņieks vēlas īslaicīgi uzņemt bērnu vai jaunieti;)	Place of safety” means a community home provided by a local authority or a controlled community home , any police station, or any hospital, surgery, or any other suitable place, the occupier of which is willing temporarily to receive a child or young person; (“Droša vieta” ir jebkura aprūpes iestāde, kuras darbību nodrošina pašvaldība, vai kontrolēta aprūpes iestāde, policijas iecirknis, slimnīca, ārsta prakse, vai jebkura cita piemērota vieta, kuras iemītņieks vēlas īslaicīgi uzņemt bērnu vai jaunieti;)

28. tabulā iekļautajās speciālās leksikas vienību definīcijās notikušās izmaiņas ir gan valodiskas, gan juridiskas. Pirmajā piemērā vecuma apzīmējums “seventeen” (septiņpadsmit) tiek aizstāts ar “eighteen” (astoņpadsmit), juridiski mainot vecumu, līdz kuram jaunietis ir uzskatāms par jaunieti. Vārdu skaits šo izmaiņu rezultātā nemainās. Savukārt otrais piemērs izmaiņu rezultātā ir kļuvis par deviņiem vārdiem garāks (no 34 līdz 43 vārdiem). Šajā definīcijā “any remand home, workhouse” (jebkura bērnu pāraudzināšanas iestāde, darba nams) tiek aizstāts ar “a community home provided by a local authority or a controlled community home” (pašvaldības bērnu pāraudzināšanas iestāde vai ierobežotā režīma valsts bērnu pāraudzināšanas

iestāde). Šo izmaiņu rezultātā novecojušās leksikas vienības *remand home* (bērnu pāraudzināšanas iestāde) un *workhouse* (darba nams) tiek aizstātas ar mūsdienās lietotajām leksikas vienībām *community homes* (pāraudzināšanas iestādes), par kuru darbību atbild pašvaldība. Šo izmaiņu pamatā ir laika gaitā sabiedrībā notikušās izmaiņas, kas atspoguļojas Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību definīcijās. 27. un 28. tabulā apskatīto Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību definīciju izmaiņas tiek ieviestas ar salīdzinoši nelielām vārdu skaita izmaiņām, pielāgojot definīcijas atbilstoši mūsdienu lietojumam. Kopumā novērotās definīciju izmaiņas liecina, ka sākotnēji ieviestais definīciju formulējums spēj pildīt savas juridiskās funkcijas bez vajadzības tajā ieviest būtiskas izmaiņas. Savukārt no likuma izņemtas leksikas vienības ir pārceltas uz citiem tiesību aktiem (piem., *intoxicating liquor* (*apreibinošs dzēriens*) vai vairs nav aktuālas sabiedrībā notikušo izmaiņu dēļ (piem., *poor law authority* (*nabagu likuma uzraudzības iestāde*)). Savukārt vecuma izmaiņas un valsts iestāžu izmaiņas liecina par izmaiņām tiesību sistēmā, kā rezultātā mainās pantu juridiskās funkcijas.

Tālāk apskatītas valodiskas izmaiņas likuma CYPA 1933 pantu tekstos. 29. tabulā norādītie piemēri ilustrē 2. izmaiņu kategoriju, kad tiek mainīts panta formulējums, bet tā sākotnējā juridiskā funkcija paliek bez izmaiņām.

29. tabula. CYPA 1933 2. kategorijas panti

Nr.	Children and Young Persons Act 1933, 1933. gads	Children and Young Persons Act 1933, 2023. gads
1.	39 In relation to any proceedings in any court which arise out of any offence against, or any conduct contrary to decency or morality, the court may direct that – (a) no newspaper report of the proceedings shall reveal the name, address, or school, or include any particulars calculated to lead to the identification, of any child or young person concerned in the proceedings, either as being the person against or in respect of whom the proceedings are taken, or as being a witness therein. (Saistībā ar jebkuru tiesvedību jebkurā tiesā, kas izriet no jebkāda pārkāpuma vai uzvedības, kar ir pretrunā ar pieklājību vai morāles normām, tiesa var noteikt, ka: (a) avīžu rakstiem par tiesvedību nedrīkst atklāt vārdu, adresi vai skolu, vai jebkādu informāciju, kas var identificēt jebkuru tiesvedībā iesaistīto bērnu vai jaunieci, pret kuru uzsākta tiesvedība vai saistībā ar kuru notiek tiesvedība, vai, kas kā liecinieks piedalās šajā lietā).	39 In relation to any proceedings in any court, the court may direct that the following may not be included in a publication – (a) the name, address or school of any child or young person concerned in the proceedings, either as being the person by or against or in respect of whom the proceedings are taken, or as being a witness therein. (Saistībā ar jebkuru tiesvedību jebkurā tiesā, tiesa var aizliegt tālāk norādītās informācijas publicēšanu: (a) jebkura bērna vai jaunieša, kas piedalās tiesvedībā kā persona, pret kuru vai saistībā ar kuru tiek veikta tiesvedība, vai, kas kā liecinieks piedalās šajā lietā, vārdu, adresi vai skolu)

2.	2 (b) where it is proved that the death of an infant under three years of age was caused by suffocation (not being suffocation caused by disease or the presence of any foreign body in the throat or air passages of the infant) while the infant was in bed with some other person who has attained the age of sixteen years, that other person shall, if he was, when he went to bed, under the influence of drink, be deemed to have neglected the infant in a manner likely to cause injury to its health. (Kad tiek pierādīts, ka zīdaiņa līdz trīs gadu vecumam nāves iemesls ir nosmakšana (nav nosmakšana, kuru izraisīja slimība vai zīdaiņa rīklē vai elpceļos esošs svešķermenis), kamēr zīdainis atradās gultā ar citu personu, kas sasniegusi 16 gadu vecumu, šī persona, ja viņš, ejot gulēt, atradās alkohola reibumā, tiks uzskatīta par vainīgu bērna atstāšanā novārtā veidā, kas radīja kaitējumu bērna veselībai).	2 (b) where it is proved that the death of an infant under three years of age was caused by suffocation (not being suffocation caused by disease or the presence of any foreign body in the throat or air passages of the infant) while the infant was in bed with some other person who has attained the age of sixteen years, that other person shall, if he was, when he went to bed or at any later time before the suffocation, under the influence of drink or a prohibited drug, be deemed to have neglected the infant in a manner likely to cause injury to its health. The reference in subsection (2)(b) to the infant being “in bed” with another (“the adult”) includes a reference to the infant lying next to the adult in or on any kind of furniture or surface being used by the adult for the purpose of sleeping (and the reference to the time when the adult “went to bed” is to be read accordingly). (Kad tiek pierādīts, ka zīdaiņa līdz trīs gadu vecumam nāves iemesls ir nosmakšana (nav nosmakšana, kuru izraisīja slimība vai zīdaiņa rīklē vai elpceļos esošs svešķermenis), kamēr zīdainis atradās gultā ar citu personu, kas sasniegusi 16 gadu vecumu, šī persona, ja viņš, ejot gulēt vai jebkurā citā vēlākā brīdī pirms nosmakšanas, atradās alkohola reibumā vai citu aizliegto vielu ietekmē, tiks uzskatīta par vainīgu bērna atstāšanā novārtā veidā, kas radīja kaitējumu bērna veselībai). Apakšpunktā 2(b) minētais par zīdaini, kas atrodas gultā kopā ar citu personu (pieaugušo) nozīmē to, ka zīdainis guļ blakus pieaugušajam vai uz jebkādas mēbeles vai virsmas, kuru pieaugušais izmanto gulēšanai (un norāde uz laiku, kad pieaugušais iet gulēt, ir jāinterpretē atbilstoši minētajam)
3.	(1) Where, in any proceedings in relation to an offence against, or any conduct contrary to, decency or morality, a person who, in the opinion of the court, is a child or young person is called as a witness, the court may direct that all or any persons, not being members or officers of the court or parties to the case, their counsel or solicitors, or persons otherwise directly concerned in the case, be excluded from the court during the taking of the evidence of that witness. (Tiesvedības par jebkāda veida pārkāpumiem vai uzvedību, kas ir pretrunā ar pieklājības vai morāles normām, persona, kas pēc tiesas	(1) Where, in any proceedings in relation to an offence against, or any conduct contrary to, decency or morality, a person who, in the opinion of the court, is a child or young person is called as a witness, the court may direct that all or any persons, not being members or officers of the court or parties to the case, their legal representatives, or persons otherwise directly concerned in the case, be excluded from the court during the taking of the evidence of that witness. (Tiesvedības par jebkāda veida pārkāpumiem vai uzvedību, kas ir pretrunā ar pieklājības vai morāles normām, persona, kas pēc tiesas ieskatiem, ir bērns

ieskatiem, ir bērns vai jaunietis un tiek izsaukta liecināt, gadījumos tiesa var noteikt, ka visas vai jebkuras personas, kas nav tiesas darbinieki vai lietas dalībnieki, to advokāti vai aizstāvji, vai citas lietā tiešā veidā iesaistītās personas, tiek izvadītas no tiesas brīdī, kad šis liecinieks sniedz liecību)	vai jaunietis un tiek izsaukta liecināt, gadījumos tiesa var noteikt, ka visas vai jebkuras personas, kas nav tiesas darbinieki vai lietas dalībnieki, to likumīgie pārstāvji, vai citas lietā tiešā veidā iesaistītās personas, tiek izvadītas no tiesas brīdī, kad šis liecinieks sniedz liecību)

29. tabulas 1. piemērā attēlotā 1933. gadā 39. likuma panta jaunākajā redakcijā vārdu skaits ir samazinājies par 23 vārdiem (no 84 līdz 61). Jaunākajā panta redakcijā nav atrodams palīgteikums “which arise out of any offence against, or any conduct contrary to decency or morality” (kas izriet no pārkāpumiem pret vai no uzvedības, kas ir pretrunā ar pieklājības vai morāles normām), jo šis palīgteikums atkārtoti pamata daļā minēto “any proceedings in any court” (jebkāda tiesvedība jebkurā tiesā). Tāpat jaunākajā redakcijā vairs nav atrodams palīgteikums “or include any particulars calculated to lead to the identification,” (vai iekļaut jebkāda veida informāciju, kas var novest pie identifikācijas). Tas ir skaidrojams ar to, ka aizliegums publicēt bērna vārdu, uzvārdu, adresi un skolu ir pietiekams, lai nepieļautu konkrētā bērna atpazīšanu. Jaunākajā redakcijā *newspaper report* tiek aizstāts ar *a publication*, jo 1933. gadā avīze ir vienīgais informācijas nesējs, kurā tiek publicēta sabiedrībai aktuāla informācija, taču mūsdienās situācija ir citāda. Šodien informācija var tikt publicēta arī internetā, kā rezultātā ir mainīts panta formulējums, piemērojot visaptverošu informācijas publicēšanas aizliegumu neatkarīgi no izvēlēta medija. Šajā piemērā attēlotās izmaiņas nav uzskatāmas par speciālās leksikas izmaiņām, bet šīs izmaiņas ilustrē likumu pantu tekstu rediģēšanu, lai izvairītos no liekvārdības un parafrāzēm.

29. tabulas 2. piemērā novērojamas valodiskas izmaiņas, kuru rezultātā vārdu skaits ir gandrīz dubultojies (no 95 uz 169). Vārdu skaita lielo pieaugumu veido skaidrojums, ar ko pants papildināts jaunākajā redakcijā, lai nodrošinātu viennozīmīgu frāzes “infant was in bed with some other person” (zīdains bija gultā kopā ar kādu citu cilvēku): “The reference in subsection (2)(b) to the infant being “in bed” with another (“the adult”) includes a reference to the infant lying next to the adult in or on any kind of furniture or surface being used by the adult for the purpose of sleeping (and the reference to the time when the adult “went to bed” is to be read accordingly).” (Atsauce apakšpantā (2)(b) uz to, ka zīdains “ir gultā” ar citu (“pieaugušo”) ietver to, ka zīdains guļ blakus pieaugušajam vai jebkāda veida mēbelē vai uz jebkādas virsmas, ko pieaugušais izmanto gulēšanai (un laika apzīmējums “devās gulēt” ir jāsaprot atbilstoši). Šis papildinājums neievieš juridiskas panta izmaiņas, bet plašāk paskaidro pantā sākotnēji minēto. Tiek precizēts sākotnējā redakcijā norādītais vecums, aizstājot “has attained the age of sixteen years” (ir sasniedzis 16 gadu vecumu) ar “the adult” (pieaugušais). Tāpat jaunākajā redakcijā ir sniegts izvērsts skaidrojums par gulēšanai izmantotajām mēbelēm vai virsmu: “in or on any kind of furniture or surface being used by the adult for the purpose of sleeping” (jebkura virsma vai mēbele, kuru pieaugušais izmanto gulēšanai, ir uzskatāma par gultu), lai juridiski segtu pēc iespējas plašāku situāciju skaitu. Aprakstot pieaugušā fizisko stāvokli, panta jaunākā redakcija satur izvērstu reibuma stāvokļa skaidrojumu, kas iekļauj arī narkotiskās vielas – “influence of

drink or a prohibited drug (alkohola vai aizliegtu vielu reibumā)”. Šie papildinājumi ar valodisko līdzekļu palīdzību saglabā panta sākotnējo juridisko funkciju, ar paskaidrojumu palīdzību novēršot iespējamās neskaidrības, kas var rasties laika gaitā sabiedrībā notikušo izmaiņu dēļ (piem., aizliegtu vielu plašāka pieejamība).

29. tabulas trešajā piemērā vārdu skaits ir samazinājies par vienu vārdu (no 86 līdz 85). Salīdzinot šo piemēru ar pirmo apskatīto piemēru, ir novērojams konsekvences trūkums, jo tiek saglabāts formulējums “in any proceedings in relation to an offence against, or any conduct contrary to, decency or morality” (jebkāda veida tiesvedībā, kas saistīta ar pārkāpumiem vai uzvedību, kas ir pretrunā ar pieklājības vai morāles normām), ko pirmajā šīs tabulas piemērā aizvietoja ar “in any proceedings in any court” (jebkāda veida tiesvedībā jebkurā tiesā). Šajā piemērā ir novērojamas speciālās juridiskās leksikas izmaiņas: *counsel or solicitors* tiek aizstāts ar *legal representatives*. Saskaņā ar vietnē “termini.lv” pieejamajā terminu kolekcijā “Valsts valodas centra izstrādātie politikas, tiesību un valsts pārvaldes termini” (Termini 2024), *counsel* tulkojums ir aizstāvis, bet *solicitor* tulkojums ir advokāts, bet jaunākajā redakcijā izmantotās juridiskās leksikas vienības *legal representative* tulkojums ir likumīgais pārstāvis (Termini 2024). Jaunākajā redakcijā izmantotā leksikas vienība ietver abas minētās leksikas vienības un ir vieglāk uztverama lasītājam gan ar specializētām zināšanām, gan bez tām, jo starp *counsel* un *solicitor* pastāv atšķirības: *counsel* ir atbildētāja vai prasītāja pārstāvis, kas var pārstāvēt sava klienta intereses visu Apvienotās Karalistes līmeņu tiesās, bet *solicitor* var sniegt klientiem vispārīgas juridiskas konsultācijas un pārstāvēt klientus Apvienotās Karalistes pirmās instances tiesās (Oxford 2002: 467). Šīs izmaiņas tiek konsekventi ieviestas visā likuma tekstā – pamata redakcijā *counsel* un *solicitors* parādās trīs reizes, bet jaunākajā redakcijā tie ir aizstāti ar *legal representatives* un tekstā vairs neparādās.

Apskatītajos piemēros fiksētas valodiskās izmaiņas tika veiktas pantu tekstu precizēšanai un pielāgošanai mūsdienu apstākļiem, izvairoties no liekvārdības, kā arī ieviešot skaidrojumus gadījumos, kad panta tekstu ir iespējams uztvert neviennozīmīgi, taču saglabājot panta sākotnējo juridisko būtību. Tāpat apskatītajos piemēros novērojams konsekvences trūkums. Tālāk norādītajā 30. tabulā tiek apskatīti CYPA 1933 pantu piemēri, kuru tekstos 90 gadu laikā ir notikušas gan valodiskas, gan juridiskas izmaiņas.

30. tabula. CYPA 3. kategorijas panti

Nr.	Children and Young Persons Act 1933, 1933. gads	Children and Young Persons Act 1933, 2023. gads
1.	11. If any person who has attained the age of sixteen years, having the custody, charge or care of any child under the age of seven years , allows the child to be in any room containing an open fire grate not sufficiently protected to guard against the risk of his being burnt or scalded without taking reasonable precautions against that risk, and by reason thereof the child is killed or suffers serious injury, he shall on	11. If any person who has attained the age of sixteen years, having responsibility for any child under the age of twelve years , allows the child to be in any room containing an open fire grate or any heating appliance liable to cause injury to a person by contact therewith not sufficiently protected to guard against the risk of his being burnt or scalded without taking reasonable precautions against that risk, and by reason thereof the child is killed or

	summary conviction be liable to a fine not exceeding ten pounds. (Ja jebkura persona, kas sasniegusi 16 gadu vecumu, kurai ir aizbildnība, atbildība vai rūpes par bērnu, kas nav sasniedzis 7 gadu vecumu, ļauj bērnam atrasties jebkurā telpā ar atvērtu āru režģi, kas nav pietiekami aizsargāts no bērna apdegšanas vai applaucēšanās riska bez papildu drošības pasākumiem pret šo risku, un šī iemesla dēļ bērns tiek nogalināts vai gūst smagas traumas, šī persona ar tiesas bez zvērīnāto klātbūtnes spriedumu tiek sodīta ar naudas sodu, kas nepārsniedz 10 mārciņas)	suffers serious injury, he shall on summary conviction be liable to a fine not exceeding level 1 on the standard scale. (Ja jebkura persona, kas sasniegusi 16 gadu vecumu, kurai ir atbildība par bērnu, kas nav sasniedzis 12 gadu vecumu, ļauj bērnam atrasties jebkurā telpā ar atvērtu āru režģi vai apkures iekārtu, kas var radīt traumas personai, kas nonāk saskarē ar to un kas nav pietiekami aizsargāta no bērna apdegšanas vai applaucēšanās riska bez papildu drošības pasākumiem pret šo risku, un šī iemesla dēļ bērns tiek nogalināts vai gūst smagas traumas, šī persona ar tiesas bez zvērīnāto klātbūtnes spriedumu tiek sodīta ar naudas sodu, kas nepārsniedz sodu standarta 1. līmeni)
2.	1 Cruelty to persons under sixteen. (Ļaunprātīga izturēšanās pret personām jaunākām par 16 gadiem) (1) Any person over sixteen years of age who, having the custody, control, or charge of a child, being a boy under the age of fourteen years, or being a girl under the age of sixteen years, wilfully ill-treats, neglects, abandons, or exposes such child, or causes or procures such child to be ill-treated, neglected, abandoned, or exposed, in a manner likely to cause such child unnecessary suffering, or injury to its health, shall be guilty of a misdemeanor, and, on conviction thereof on indictment, shall be liable. (Jebkura persona, kas vecāka par 16 gadiem, kurai ir aizbildnība, kontrole vai atbildība par bērnu, kas ir zēns, kas jaunāks par 14 gadiem, vai meitene kas jaunāka par 16 gadiem, ar nodomu ļaunprātīgi izturas, atstāj novārtā, pamet vai pakļauj šādu bērnu vai izraisa ļaunprātīgu izturēšanos pret šo bērnu, tā atstāšanu novārtā, pamešanu vai pakļaušanu apstākļiem, kas šim bērnam radīs liekas ciešanas vai traumas veselībai, ir apsūdzāma par vainīgu pārkāpumā, un, pēc notiesāšanas saskaņā ar šo apsūdzību, tā ir atbildīga par to)	1 Cruelty to persons under sixteen. (Ļaunprātīga izturēšanās pret personām jaunākām par 16 gadiem) (1) If any person who has attained the age of sixteen years and has responsibility for any child or young person under that age, wilfully assaults, ill-treats (whether physically or otherwise), neglects, abandons, or exposes him, or causes or procures him to be assaulted, ill-treated (whether physically or otherwise), neglected, abandoned, or exposed, in a manner likely to cause him unnecessary suffering or injury to health (whether the suffering or injury is of a physical or a psychological nature), that person shall be guilty of an offence, and shall be liable. (Jebkura persona, kas vecāka par 16 gadiem un ir atbildīga par jebkuru bērnu vai jaunieci, kas jaunāks par šo vecumu, ar nodomu ļaunprātīgi izturas (fiziski vai citādi), atstāj novārtā, pamet vai pakļauj šādu bērnu vai izraisa ļaunprātīgu izturēšanos (fizisku vai citādu) pret viņu, tā atstāšanu novārtā, pamešanu vai pakļaušanu apstākļiem, kas šim bērnam radīs liekas ciešanas vai traumas veselībai (neatkarīgi no tā, vai ciešanas vai traumas ir fiziskas vai psiholoģiskas dabas), šī persona ir vainīga pārkāpumā un tā ir atbildīga par to)
3.	If any person gives or causes to be given to any child under age of five years any intoxicating liquor, except upon the order of a duly qualified medical practitioner, or in case of sickness,	If any person gives, or causes to be given, to any child under the age of five years any alcohol (within the meaning given by section 191 of the Licensing Act 2003, but disregarding subsection (1)(f) to (i)

apprehended sickness, or other cause, he shall, on summary conviction, be liable to a fine not exceeding three pounds. (Ja jebkura persona dod vai izraisa došanu bērnam līdz piecu gadu vecumam jebkādu apreibinošu dzērienu, izņemot gadījumus, kad to ir noteicis atbilstoši kvalificēts ārsts, vai slimības gadījumā, iespējamās slimības gadījumā vai cita iemesla dēļ, šī persona pēc notiesāšanas ir sodāma ar naudas sodu, kas nepārsniedz trīs mārciņas)	of that section), except upon the order of a duly qualified medical practitioner, or in case of sickness, apprehended sickness, or other cause, he shall, on summary conviction, be liable to a fine not exceeding. Ja jebkura persona dod vai izraisa došanu bērnam līdz piecu gadu vecumam jebkādu alkoholu (saskaņā ar 2003. gada Likuma par licencēšanu 191.panta apakšpunktiem 1(f) līdz (i)), izņemot gadījumus, kad to ir noteicis atbilstoši kvalificēts ārsts, vai slimības gadījumā, iespējamās slimības gadījumā vai cita iemesla dēļ, šī persona pēc notiesāšanas ir sodāma ar naudas sodu, kas nepārsniedz sodu standarta 1. līmeni.

Pirmajā 30. tabulas piemērā pants izmaiņu rezultātā ir kļuvis par 14 vārdiem garāks (no 86 uz 100). Panta tekstā notikušas šādas izmaiņas: “charge or care of any child under the age of seven years” (atbildība vai rūpes par bērnu līdz septiņu gadu vecumam) tiek aizstāts ar “having responsibility for any child under the age of twelve years” (atbildība par bērnu līdz 12 gadu vecumam), “open fire grate” (atklāts ārdurēžģis) aizstāts ar “any heating appliance liable to cause injury to a person by contact therewith” (jebkāda apkures iekārta, kas saskarsmes rezultātā var traumēt cilvēku), “ten pounds” (desmit mārciņas) aizstāts ar “level 1 on the standard scale” (sodu standarta 1. līmenis). Visas trīs valodiskās izmaiņas ievieš arī juridiskās izmaiņas. Pirmajā gadījumā notiek speciālās leksikas izmaiņas: *charge or care of* tiek aizstāts ar *having responsibility for*, kas ir plašāks termins, kas ietver arī abu aizstāto terminu nozīmi. Šīs speciālās leksikas izmaiņas tika iepriekš fiksētas arī *guardian* definīcijā, kas liecina par konsekvences ievērošanu. Šajā gadījumā mainās arī bērna vecums, 7 gadi pirmajā redakcijā un 12 gadi jaunākajā redakcijā, kas tostarp ilustrē sabiedrības viedokļa izmaiņas attiecībā uz bērna rīcībspēju attiecīgajā vecumā. Atklātā ārdurēģa aizstāšana ar jebkāda veida apkures ierīci ir uzskatāma par panta teksta pielāgošanu mūsdienu realitātei, jo lielākajā daļā mājsaimniecību Apvienotajā Karalistē un citur pasaulē ārdurēģis ir sastopamas retāk kā 1933. gadā, bet tā funkciju šodien pilda dažādi elektriskie sildītāji un citas līdzīgas iekārtas, kas var radīt miesas bojājumus saskaroties ar tām. Trešajā izmaiņu gadījumā tiek mainīts par pārkāpumu piemērojamais soda mērs – maksimālais soda mērs par šajā pantā aprakstīto pārkāpumu 1933. gadā ir 10 mārciņas, bet 2023. gada redakcijā maksimālais soda mērs ir 200 mārciņas (saskaņā ar likuma “Criminal Justice Act 1982” (1982. gada Krimināllikums) sadaļu “Introduction of standard scale of fines” (Standarta sodu līmeņu ieviešana), ar kuru tika ieviesti 5 naudas sodu līmeņi ar maksimālo sodu katrā līmenī). 30. tabulas 2. piemērā apskatītais pants izmaiņu rezultātā kļuvis garāks par 3 vārdiem (no 87 līdz 90 vārdiem). Panta 1933. gada redakcijā vecuma apzīmējums “child, being a boy under the age of fourteen years, or being a girl under the age of sixteen years” (bērns, ja tas ir par 14 gadiem jaunāks zēns vai par 16 gadiem jaunāka meitene) tiek aizstāts ar “any child or young person under that age” (jebkurš bērns vai jauniešs,

kas jaunāks par šo vecumu), kā rezultātā ar visaptverošu jēdzienu tiek aizstāts iepriekš ieviestais bērnu dalījums pēc dzimuma ar atšķirīgiem vecuma kritērijiem. Vārdu savienojums *such child* (*šis bērns*) tiek aizstāts ar vietniekvārdu *him* (*viņš*), kā arī jaunākajā redakcijā teksts ir papildināts ar *young person* (*jaunietis*), paplašinot pāridarījumā iespējamo cietušo kategoriju. Tāpat jaunākā panta redakcija ir papildināta ar juridiskās leksikas vienību *assault* (*uzbrukums*), kas paplašina panta juridiskās darbības tvērumu. Panta jaunākās redakcijas tekstā ir novērojamas iepriekšējā pantā minētās tekstuālās izmaiņas (“custody, charge, or care of” aizstāts ar “responsibility for”), kā arī ir pievienots papildinājums par kaitējuma bērnam veidu (“whether physically or otherwise”), paplašinot panta juridisko darbību ne tikai uz fizisku pāridarījumu. Tāpat šajā pantā ir novērojama šaurāka definējuma paplašināšana uz vispārīgāku: “unnecessary suffering, or injury to its health” (liekas ciešanas vai veselības traumas), aizstāšana ar “suffering or injury is of a physical or a psychological nature” (fiziskas vai psiholoģiskas dabas ciešanas vai traumas). Jaunākajā redakcijā ir novērojama arī šī panta soda mēra izmaiņas – pamata redakcijā šī panta pārkāpumi tiek uzskatīti par *misdeemeanor*, ko ir iespējams tulkot kā administratīvais pārkāpums (ESTV 2004) vai pārkāpums (VVC 2023), bet 2023. gadā spēkā esošajā versijā šī panta pārkāpumi tiek klasificēti kā *offence*, ko ir iespējams tulkot kā *noziedzīgs nodarījums* (VVC 2023, 2) vai *likumpārkāpums* (VVC 2023, 3). Šajā piemērā novērotās juridiskās izmaiņas liecina par to, ka bērnu tiesību pārkāpumi laika gaitā tiek uzskatīti par nopietnākiem likuma pārkāpumiem, kā arī tiek paplašināta iespējamā bērnu tiesību pārkāpumu definīcija, attiecinot to ne tikai uz fiziskas dabas pāridarījumiem. 3. piemērā likuma pamata redakcijā tiek lietota leksikas vienība *intoxicating liquor* (*apreibinošs dzēriens*), bet 2023. gadā spēkā esošajā redakcijā tā tiek aizstāta ar *any alcohol* (*jebkāds alkohols*), ko papildina iekavās norādīta atsauce uz citu likumu. Savukārt naudas sods “three pounds” (trīs mārciņas) tiek aizstāts ar norādi uz citu tiesību aktu “level 1 on the standard scale” (sodu standarta 1. līmenis). Šajā piemērā redzamās tekstuālās izmaiņas attiecas uz likuma pantā minēto alkohola devas precizējumu, kas ir norādītas atsauces uz citu spēkā esošu likumu veidā. Naudas sods ir saglabāts, bet mainās piemērojamā naudas soda summa, kas vairs nav precīzi norādīta, bet tā vietā ir norādīts naudas soda līmenis un sniegta atsauce uz soda naudu apmērus nosakošo tiesību aktu pantu. Abas panta tekstā esošās atsauces uz citiem tiesību aktiem paplašina panta juridisko būtību (attiecībā uz dažādiem alkohola veidiem) un piemērojamo sodu diapazonu (maksimālā soda apmērs mainās no 3 mārciņām uz 100), kā rezultātā mainās panta juridiskā būtība. Šo izmaiņu rezultātā panta vārdu skaits ir pieaudzis par 19 vārdiem (no 55 līdz 74).

1933. gada un 2023. gada CYP A speciālās leksikas definīciju un pantu tekstu salīdzinājums ļauj secināt, ka 2. un 3. kategorijas izmaiņas tiek ieviestas ar mazāka vārdu skaita palīdzību, kā rezultātā kopējā likuma teksta apjoms 90 gadu laikā ir pieaudzis par 3267 vārdiem jeb 13 lapām teksta. Biežāk sastopamās šī likuma pantu 3. kategorijas izmaiņas ir saistītas ar bērna vecuma kritērija, piemērojamo sodu, ar bērnu nodarbinātību un tehnoloģiju attīstību saistītām izmaiņām. Novērotās izmaiņas liecina par bērna lomas Apvienotās Karalistes bērna tiesību diskursā izmaiņām, piemēram, palielinot vecumu, no kura bērnu ir atļauts nodarbināt vai atstāt vienu bez uzraudzības, kas liecina par bērnu uztveres sabiedrībā izmaiņām. Ieviešot valodiskās

un juridiskās izmaiņas šī likuma pantos tika ievērota gan konsekventa leksikas vienību aizstāšana, piemēram, *solicitor or counsel* aizstāšana ar *legal representatives*, naudas sodu aizstāšana ar atsauci uz sodu līmeņiem citā likumā, *child or young person* aizstāšana ar vietniekvārdu *him*. Tomēr tanī pašā laikā apskatītajos piemēros ir novērojams arī konsekvences trūkums, piemēram, nekonekventa *child or young person* aizstāšana ar *person, the charge of or control over* un *responsibility for* vienlaicīgs lietojums, *such child* un *him* lietojums.

Nākamajā nodaļā tiks apskatītas 2. un 3. kategorijas izmaiņas likuma “Childrens Act 1989” speciālās leksikas vienību definīcijās un pantu tekstā.

3.6.3 Likuma “Childrens Act 1989” (1989. gada Bērnu tiesību aizsardzības likums) analīze

Trešais apskatītais Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības likums ir “Children Act 1989” (1989. gada Bērnu tiesību aizsardzības likums, CA 1989), kas ir stājies spēkā tieši 100 gadus pēc pirmā Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības likuma POC 1889 stāšanās spēkā. Šī likuma mērķis ir piešķirt ikvienam bērnam tiesības uz labklājību, drošību un nākotni. Par šī likuma galveno atziņu ir uzskatāma ideja par to, ka bērniem vislabākie dzīves apstākļi tiek nodrošināti to dabiskajās ģimenēs, kā rezultātā uzsvars bērnu tiesību izskatīšanas lietās tiek likts uz iespēju nodot bērnu radnieku aprūpē, nevis izņemt bērnu no ģimenes, ja bērna bioloģiskajiem vecākiem tiek atņemtas aizbildnības tiesības. Apvienotajā Karalistē 1989. gadā pieņemtais CA1989 tika izvēlēts kā ar Latvijas BTAL 1991 salīdzināms likums, jo abi likumi stājas spēkā gandrīz vienā laikā, un tiem ir līdzīgi mērķi. Pirmajā, 1991. gadā publicētajā redakcijā, ir 273,58 lapas teksta (68 397 vārdi), bet pašlaik spēkā esošajā redakcijā, kas ir 94. likuma redakcija (31.03.2023), ir 367 lapas teksta (91 737 vārdi). Kopā CA 1989 ir 94 likuma redakcijas. Šī likuma redakcijās ir sniegtas definīcijas, kas ļauj izsekot ne tikai pantu izmaiņām minētajās trīs kategorijās, bet arī speciālās leksikas vienību definīciju izmaiņām. Pirmajā CA 1989 redakcijā, sadaļā “Interpretation” (Skaidrojums), tiek definētas 57 leksikas vienības. Savukārt CA 1989 pašlaik spēkā esošās redakcijas sadaļā “Interpretation” ir sniegtas 67 leksikas vienību definīcijas. 31. tabulā ir norādītas CA 1989 pamata redakcijā un CA 1989 pašlaik spēkā esošajā redakcijā iekļautās leksikas vienību definīcijas¹⁴.

31. tabula. CA 1989 definētās leksikas vienības

Definētās leksikas vienības “Children Act 1989” 1. redakcijā, 1991. gads	Definētās leksikas vienības “Children Act 1989” 159. redakcijā, 2023. gads
adoption agency; bank holiday; <u>care order</u> ; child; <u>child assessment order</u> ; <u>child minder</u> ; child of the family; childrens home; community home; contact order; day care; disabled; <u>district health authority</u> ; domestic premises; education; supervision order; emergency protection order; family assistance order; family proceedings; functions; guardian of a child;	activity condition ; activity direction ; adoption agency; bank holiday; care home ; child; child arrangements order ; child of the family; childrens home; community home; day care; disabled; domestic premises; dwelling-house ; education functions ; education supervision order; emergency protection order; enforcement order ; family assistance order;

¹⁴ Jaunievietās leksikas vienības ir izceltas treknrakstā.

harm; <u>health authority</u>; health service hospital; hospital; ill-treatment; independent school; local authority; local authority foster parent; <u>local education authority</u>; local housing authority; mental nursing home; nursing home; parental responsibility; parental responsibility agreement; prescribed; privately fostered child; <u>to foster a child privately</u>; prohibited steps order; <u>protected child</u>; registered childrens home; registered pupil; relative; <u>residence order</u>; residential care home; responsible person; school service; signed; special educational needs; special health authority; specific issue order; supervision order; supervised child; upbringing; voluntary home; voluntary organisation.	family proceedings; functions; guardian of a child; harm; health service hospital; hospital; ill-treatment; income-based jobseekers allowance; income-related employment and support allowance; independent hospital; independent school; integrated care board; local authority; local authority foster parent; Local Health Board; local housing authority; mental nursing home; nursing home; officer of the Service; parental responsibility; parental responsibility agreement; prescribed; private childrens home; privately fostered child; prohibited steps order; registered childrens home; registered pupil; relative; residential care home; responsible person; school service; section 31A plan service; signed; special educational needs; special guardian; special guardianship order; Special Health Authority; specific issue order; supervision order; supervised child; upbringing; voluntary home; voluntary organisation; Welsh family proceedings officer.

Jaunākajā redakcijā kopā ir 63 leksikas vienības, no kurām 18 ir jaunas, bet šajā redakcijā vairs nav atrodamas definīcijas 9 leksikas vienībām no CA 1989 pamata redakcijas. No sākotnējiem 57 definētajām leksikas vienībām bez izmaiņām jaunākajā redakcijā ir palikušas 23 definīcijas. Jāatzīmē, ka šajā likumā ir atrodamas vispārlietojamās leksikas vienības, kas iegūst īpašu nozīmi bērnu tiesību aizsardzības diskursā, kļūstot par šī diskursa speciālās leksikas vienībām, piemēram, *upbringing (audzināšana)*, *functions (funkcijas)*, *supervisor (vadītājs)*. Tāpat 31. tabulā norādīto leksikas vienību vidū ir arī tikai bērnu tiesību aizsardzības diskursam raksturīgās speciālās leksikas vienības, piemēram, *parental responsibility*, *adoption agency*, *family proceedings*. Lai ilustrētu to, kā vispārlietojamās leksikas vienība kļūst par bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālās leksikas vienību, tiek apskatīta *authorised person* jeb pilnvarotā persona definīcija, ko Apvienotās Karalistes Finanšu uzraudzības iestāde (UK Financial Conduct Authority) savā vietnē to definē šādi: “authorised person – a person who has a permission to carry on one or more regulated activities” (pilnvarotā persona – persona, kurai ir atļauts veikt vienu vai vairākas ar likumu regulējamās darbības). (UKFCA 2023) Savukārt CA 1989 4. daļas 31. panta 7. apakšpunktā ir sniegta šāda definīcija:

“In this section— “authorised person” means (a) the National Society for the Prevention of Cruelty to Children and any of its officers; and (b) any person authorised by order of the Secretary of State to bring proceedings under this section and any officer of a body which is so authorised.” (Šajā sadaļā – “pilnvarotā persona” nozīmē (a) National Society for the Prevention of Cruelty to Children (Nacionālā biedrība ļaunprātīgas izturēšanās pret bērniem novēršanai) un visi tās darbinieki; un (b) jebkura persona, kas ir pilnvarota ar ministra rīkojumu uzsākt tiesvedību saskaņā ar šo pantu un jebkurš atbilstoši pilnvarotās iestādes darbinieks).

CA 1989 sniegtajā definīcijā ir iekļauta nevalstiskā organizācija “National Society for the Prevention of Cruelty to Children”, kas darbojas tikai bērnu tiesību aizsardzības jomā un tika plašāk aprakstīta šī promocijas darba nodaļā 1.1. Šis piemērs ilustrē gadījumu, kad diskursa speciālās leksikas vienībā ir iekļauta puse, kas nav valsts iestāde, likumdevējs vai izpildvaras pārstāvis, bet šīs puses apzīmēšanai izmantotā leksikas vienība ir juridiskās leksikas vienība. Tālāk tiks apskatītas CA 1989 speciālās leksikas vienību un to definīciju izmaiņas. Kā jau minēts iepriekš, pašlaik spēkā ir šī tiesību akta 94. redakcija (31.03.2023). Apvienotās Karalistes tiesību sistēmai ir raksturīgs liels tiesību aktu skaits, jo bieži vien vēsturiski tiesību akti saglabā savu juridisko spēku, bet to panti tiek papildināti ar jaunu redakciju. Promocijas darbā tika salīdzinātas CA 1989 pamata redakcijā un pašlaik spēkā esošajā redakcijā definēto speciālo leksikas vienību definīcijas 32. tabulā ir attēlotas CA 1989 2. kategorijas speciālās leksikas vienību definīcijas, kurās 32 gadu laikā ir notikušas tikai valodiskas izmaiņas, saglabājot to sākotnējo juridisko funkciju.

32. tabula. CA 1989 2. kategorijas izmaiņas

Nr.	Childrens Act 1989 (01.02.1991)	Childrens Act 1989 (31.03.2023)
1.	“a contact order” means an order requiring the person with whom a child lives, live or to live, to allow the child to visit or stay with the person named in the order, or for that person and the child otherwise to have contact with each other; (Rīkojums par saskarsmi ir rīkojums, kas pieprasa personai, ar kuru bērns dzīvo vai dzīvos, atļaut bērnam apmeklēt vai palikt pie rīkojumā nosauktās personas, vai jebkādā citā veidā nodrošināt saskarsmi starp šo personu un bērnu)	“child arrangements order” means an order regulating arrangements relating to any of the following — (a)with whom a child is to live, spend time or otherwise have contact, and (b)when a child is to live, spend time or otherwise have contact with any person; (Rīkojums par bērna dzīvesvietu un ikdienu ir rīkojums, kas nosaka jebkuru no sekojošā: (a) ar ko bērns dzīvos, pavadīs laiku vai komunicēs citā veidā, un (b) kad bērnam ir jādzīvo, jāpavada laiks vai jākomunicē ar jebkuru personu)
2.	“harm” means ill-treatment or the impairment of health or development; (kaitējums ir ļaunprātīga izturēšanās vai traucējumi veselībai vai attīstībai)	“harm” means ill-treatment or the impairment of health or development including, for example, impairment suffered from seeing or hearing the ill-treatment of another; (kaitējums ir ļaunprātīga izturēšanās vai traucējumi veselībai vai attīstībai, kas iekļauj, piemēram, traucējumus, kas rodas ļaunprātīgas izturēšanās pret citu personu redzēšanas vai dzirdēšanas rezultātā)
3.	“adoption agency” means a body which may be referred to as an adoption agency by virtue of section 1 of the Adoption Act 1976;	“adoption agency” means a body which may be referred to as an adoption agency by virtue of section 2 of the Adoption and Children Act 2002;

(adopcijas aģentūra ir iestāde, ko var uzskatīt par adopcijas aģentūru saskaņā ar 1976. gada Likuma par adopciju 1. pantu).	(adopcijas aģentūra ir iestāde, ko var uzskatīt par adopcijas aģentūru saskaņā ar 2002. gada Likuma par adopciju un bērnu aizsardzību 2. pantu).

32. tabulas 1. piemērā redzams salīdzinoši rets gadījums, kad tiek mainīta speciālās leksikas vienības apzīmējums un vienības valodiskais formulējums, saglabājot tās sākotnējo juridisko būtību bez izmaiņām. Panta sākotnējā redakcija ir 47 vārdus gara, bet jaunākā redakcija 43 vārdus gara. Speciālās leksikas vienības apzīmējums *contact order* (rīkojums par saskarsmi) tiek aizstāts ar *child arrangements order* (rīkojums par bērna izmitināšanu un ikdienu), jaunākajā redakcijā vairs nav atrodama darbības vārda “to live” tagadnes forma “lives”, kā arī tiek mainīta panta struktūra, izmantojot divus apakšpunktus. Lai ieviestu šīs izmaiņas, formulējums “requiring the person with whom a child lives or is supposed to live” ((tiesas rīkojums, kas) uzliek par pienākumu personai, ar kuru bērns dzīvo vai dzīvos), tiek aizstāts ar “regulating arrangements relating to any of the following” ((tiesas rīkojums, kas) nosaka jebkuru no tālāk minētajiem jautājumiem), bet palīgteikums “allow the child to visit or stay with the person named in the order” (atļaut bērnam apciemot vai palikt pie tiesas rīkojumā norādītas personas) jaunākajā redakcijā tiek izņemts no panta formulējuma. Minēto valodisko izmaiņu rezultātā panta formulējums kļūst “bezpersonisks” un kodolīgs, ko nodrošina jaunieviestie apakšpunkti “a” un “b”: “with whom (a)/ when (b) a child is to live, spend time or otherwise have contact with any person” (ar ko/kad bērns dzīvos, pavadīs laiku vai komunicēs citā veidā ar jebkuru citu personu). Ieviesto valodisko izmaiņu rezultātā tiesas rīkojums vairs neuzliek par pienākumu konkrētai personai, pie kuras dzīvo vai dzīvos bērns, atļaut bērnam komunicēt ar rīkojumā norādīto personu, bet gan nosaka laiku un personu, ar kuru bērnam tiek atļauts komunicēt. Neskatoties uz apjomīgajām valodiskajām izmaiņām, panta būtība paliek nemainīga, jo abās šī tiesas rīkojuma veida definīcijās tiek minēts, ka persona, ar kuru bērnam tiek atļauts komunicēt un pavadīt laiku, tiek norādīta rīkojumā. Jāatzīmē, ka valodisko izmaiņu rezultātā panta formulējums ir kļuvis vienozīmīgāks, kodolīgāks un skaidrāk saprotams. Tālāk norādītajā 2. piemērā notiek *harm* (kaitējums) definīcijas precizēšana, izmantojot definīcijas paplašinājumu “including, for example, impairment suffered from seeing or hearing the ill-treatment of another” (ietverot, piemēram, kaitējumu, kas rodas no sliktas izturēšanās pret citu personu redzēšanas vai dzirdēšanas). Šīs izmaiņas nav uzskatāmas par panta juridiskās darbības paplašinājumu, bet veic paskaidrojošo funkciju, sniedzot piemērus, uz kuriem ir attiecināma panta juridiskā funkcija. Skaidrojuma ieviešanas rezultātā panta garums ir pieaudzis no 10 vārdiem līdz 23 vārdiem. Savukārt 3. piemērā ieviesto izmaiņu rezultātā pants kļūst īsāks, no 26 līdz 24 vārdiem. Jaunākajā panta redakcijā tiek nomainīts likums, uz kuru tiek sniegta atsauce speciālās leksikas definīcijā, aizstājot “Adoption Act 1976” ar “Adoption and Children Act 2002”. Apskatītajiem definīciju piemēriem ir raksturīga teksta papildināšana atbilstoši tiesību sistēmā notikušajām izmaiņām – jaunu tiesību aktu un jēdzienu ieviešana, kas liecina par konsekventu darbu pie tiesību aktu tekstiem kopumā, padarot tos vienozīmīgākus un skaidrākus lasītājam, izmantojot gan palīgteikumus, gan apakšpunktus.

Tālāk attēlotajā 33. tabulā tiek apskatītas trīs speciālās leksikas vienību definīcijas, kurās ir notikušas valodiskas un juridiskas izmaiņas.

33. tabula. CA 1989 3. kategorijas izmaiņas

Nr.	Childrens Act 1989 (01.02.1991)	Childrens Act 1989 (31.03.2023)
1.	“a person qualifying for advice and assistance” means a person within the area of the authority who is under twenty-one and who was, at any time after reaching the age of sixteen but while still a child— (a) looked after by a local authority; (b) accommodated by or on behalf of a voluntary organisation; © accommodated in a registered childrens home; (d) accommodated— (i) by any health authority or local education authority; or (ii) in any residential care home, nursing home or mental nursing home, for a consecutive period of at least three months; or © privately fostered, but who is no longer so looked after, accommodated or fostered. (persona, kas kvalificējas konsultācijām un atbalstam ir persona, kas atrodas pašvaldības teritorijā, ir jaunāka par 21 gadu un, kas jebkurā brīdī pēc 16 gadu vecuma sasniegšanas, bet joprojām esot bērnam: (a) atradās pašvaldības aprūpē (b) tika izmitināta pie vai brīvprātīgās organizācijas vārdā; © izmitināta reģistrētā bērnamā; (d) izmitināta— (i) pie jebkuras veselības vai vietējās izglītības iestādes; vai (ii) jebkurā aprūpes iestādē, veselības aprūpes vai garīgās veselības aprūpes iestādē uz vismaz trīs mēnešu periodu; vai © privātā audžu ģimenes aprūpē, bet vairs nav pašvaldības aprūpē, izmitināšanā vai audžu ģimenē.	a person qualifying for advice and assistance” means a person to whom subsection (1A) or (1B) applies. (1A) This subsection applies to a person— (a) who has reached the age of sixteen but not the age of twenty-one; (b) with respect to whom a special guardianship order is in force (or, if he has reached the age of eighteen, was in force when he reached that age); and © who was, immediately before the making of that order, looked after by a local authority. (1B) This subsection applies to a person to whom subsection (1A) does not apply, and who— (a) is under twenty-one; and (b) at any time after reaching the age of sixteen but while still a child was, but is no longer, looked after, accommodated or fostered. (persona, kas kvalificējas konsultācijām un atbalstam ir persona, uz kuru attiecināms apakšpunkts (1A) vai (1B). (1A) šis apakšpunkts ir attiecināms uz personu, (a) kas sasniegusi 16 gadu vecumu, bet ne 21 gada vecumu; (b) kurai ir piemērots spēkā esošs rīkojums par aizbildniecību (vai, ja šī persona ir sasniegusi 18 gadu vecumu, bija spēkā, kad šī persona sasniedza šo vecumu); un (c) kas pirms šī rīkojuma izdošanas atradās pašvaldības aprūpē. (1B) šis apakšpunkts attiecas uz personu, uz kuru neattiecas (1A) apakšpunkts, un kas (a) ir jaunāka par 21 gadu; un (b) jebkurā laikā pēc 16 gadu sasniegšanas joprojām ir bērns, bet vairs neatrodas pašvaldības aprūpē, izmitināšanā vai audžu ģimenē.

2.	“relative”, in relation to a child, means a grandparent, brother, sister, uncle or aunt (whether of the full blood or half blood or by affinity) or step-parent; (radnieks attiecībā uz bērnu ir vecvecāks, brālis, māsa, tēvocis vai tante (ar tiešu, daļēju asinsradniecību vai svainību), vai patēvs, pamāte;)	“relative”, in relation to a child, means a grandparent, brother, sister, uncle or aunt (whether of the full blood or half blood or by marriage or civil partnership) or step-parent; (radnieks attiecībā uz bērnu ir vecvecāks, brālis, māsa, tēvocis vai tante (ar tiešu, daļēju asinsradniecību vai laulību vai civilo partnerību), vai patēvs, pamāte;)
3.	“voluntary home” means any home or other institution providing care and accommodation for children which is carried on by a voluntary organisation but does not include— (a) a nursing home, mental nursing home or residential care home; (b) a school; © any health service hospital; (d) any community home; (e) any home or other institution provided, equipped and maintained by the Secretary of State; or (f) any home which is exempted by regulations made for the purposes of this section by the Secretary of State. Brīvprātīgais bērnnunams ir jebkāda aprūpes iestāde, kas sniedz aprūpi un izmitināšanu bērniem un kuras darbību nodrošina brīvprātīgo organizācija, bet neietver: (a) veselības aprūpes, garīgās veselības vai aprūpes namus; (b) skolas; © jebkādas slimnīcas; (d) jebkādu pašvaldību bērnnunamus; (e) jebkādu citu aprūpes iestādi, kas tiek nodrošināta, aprīkota vai uzturēta ar ministra rīkojumu; vai (f) jebkuru bērnnunamu, kas uzskatāms par izņēmumu saskaņā ar šo punktu atbilstoši ministra norādījumiem.	“voluntary home” means a childrens home which is carried on by a voluntary organisation but does not include a community home (brīvprātīgais bērnnunams ir bērnnunams, kura darbību nodrošina brīvprātīgo organizācija, bet neietver pašvaldības uzturētu bērnnunamu)

33. tabulas 1. piemērā tiek apskatītas bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienības *a person qualifying for advice and assistance (persona, kas ir tiesīga saņemt konsultācijas un atbalstu)* definīcijas izmaiņas. Definīcija ir kļuvusi garāka par 21 vārdu (no 102 līdz 123 vārdiem), kā arī ir mainījies apakšpunktu noformējums – (i) un (ii) tiek aizstāts ar (1A) un (1B). Panta sākotnējais formulējums ir strukturāli mainīts, saglabājot atsevišķas definīcijas

daļas, piemēram, formulējums “after reaching the age of sixteen but while still a child” (pēc 16 gadu sasniegšanas, bet joprojām bērnam esot) no panta pirmās rindkopas jaunākajā redakcijā tiek pārcelts uz panta (1B)(b) apakšpunktu. Panta jaunākajā redakcijā tiek izmantota speciālās leksikas vienība *special guardianship order* (rīkojums par īpašo aizbildniecību), bet vairs neparādās šādas speciālās leksikas vienības *voluntary organization, registered childrens home, privately fostered, local education authority* (brīvprātīgā organizācija, pašvaldības sertificēts bērnu nams, privātas audžu ģimenes aprūpē, vietējā pašvaldības iestāde). Panta sākotnējā redakcijā tiek uzskaitīti visi kritēriji, kas nodrošina tiesības saņemt konsultācijas un atbalstu, savukārt panta jaunākajā redakcijā šis uzskaitījums ir samazinājies, jo tiek izmantota speciālā leksikas vienība *special guardianship order* (rīkojums par īpašo aizbildniecību), kas ietver minētos kritērijus rīkojuma piemērošanas gadījumā. Savukārt speciālās leksikas vienības *looked after* (pašvaldības aprūpē esošs), *accommodated* (pašvaldības izmitināts) un *fostered* (audžuģimenes aprūpē esošs) tiek izmantotas abās panta redakcijās. Panta juridiskās izmaiņas tiek ieviestas ar speciālās leksikas vienības *special guardianship order* ieviešanu, kas ietver gan iepriekšējos nosacījumus, gan ievieš jaunus, atceļot pašvaldības atbildību par bērnu šī rīkojuma ieviešanas brīdī. Tālāk ir norādīta šī rīkojuma definīcija, kas ilustrē šīs izmaiņas:

“Special Guardianship is a formal court order which places a child or young person with someone permanently and gives this person parental responsibility for the child. This could be a grandparent, close relative or a family friend. The order usually lasts until the child is 18 years old. (Īpašā aizbildniecība ir formāls tiesas rīkojums, kas nodod bērnu vai jaunietai citas personas pastāvīgā aprūpē, piešķirot šai personai aizbildniecības tiesības pār bērnu. Šī persona var būt vecvecāks, tuvs radnieks vai ģimenes draugs. Šis rīkojums parasti ir spēkā līdz brīdim, kad bērns sasniedz 18 gadu vecumu)” (CA 1989).

33. tabulas 2. piemērā apskatītajā speciālās leksikas vienības *relative* (radnieks) definīcija jaunākajā redakcijā ir kļuvusi par trīs vārdiem garāka (no 27 līdz 30). Jaunākajā redakcijā termins *affinity* (svainība) tiek aizstāts ar *marriage or civil partnership* (laulība vai civilā partnerība). Ar šo izmaiņu palīdzību definīcijā tiek ieviests jauns kritērijs par laulību vai partnerību (marriage or civil partnership), papildinot nosacījumus, kurus izpildot persona ir uzskatāma par bērna tanti vai tēvoci. Šīs izmaiņas seko civilās savienības statusa ieviešanai Apvienotajā Karalistē 2004. gadā ar likumu “Civil Partnership Act 2004” (2004. gada Likums par partnerattiecībām), un jauna juridiskā statusa ieviešana ir uzskatāma par juridiskās būtības izmaiņām.

33. tabulas trešajā piemērā notikušo izmaiņu rezultātā panta garums ir samazinājies par 58 vārdiem (no 79 līdz 21). Panta jaunākajā versijā vairs nav atrodami izslēdzošos kritērijus saturošie apakšpunkti (a)–(f), kā rezultātā vienīgais panta jaunākajā redakcijā saglabātais izslēdzošais kritērijs ir “not a community home” (nav bērnu pāraudzinošā valsts iestāde). Tāpat panta jaunākajā redakcijā “any home or other institution providing care and accommodation for children” (jebkāds aprūpes nams vai cita veida iestāde, kas nodrošina bērniem aprūpi un dzīvesvietu) tiek aizstāts ar speciālās leksikas vienību *children’s home* (bērnu nams). Izslēdzošo kritēriju atcelšanas rezultātā tiek ieviestas juridiskas būtības izmaiņas, jo mainās šī panta

juridiskās funkcijas tvērums. Apskatītās speciālās leksikas vienību definīciju izmaiņas tiek panāktas gan palielinot, gan samazinot sākotnējo vārdu skaitu, kā arī atstājot to gandrīz bez izmaiņām.

Pirms pāriet pie CA 1989 pantu tekstu izmaiņām ir jāapskata speciālās leksikas vienību definīcijas, kas CA1989 pašlaik spēkā esošajā redakcijā vairs nav atrodamas. Par to izņemšanu ir sniegta informācija likuma tekstā, piemēram, par *child minder (bērna pieskatītājs)* ir atrodama šāda atsauce: “S. 105(1): definition of “child minder” repealed (1.4.2002 for W. and otherwise (prosp.) by 2000 c. 14, ss. 117(2), 122, Sch. 6; S.I. 2002/ 920, art. 3(3)(g) (with arts. 3(5)–(10))” (definīcija “bērna pieskatītājs” atsaukta saskaņā ar norādīto tiesību aktu pantiem) (CA 1989).

Speciālās leksikas vienību kopējais skaits, salīdzinot CA 1989 pamata redakciju ar spēkā esošo, ir pieaudzis (no 57 uz 67), bet spēkā joprojām ir 23 definīcijas no pirmās CA 1989 redakcijas. Jaunievietās speciālās leksikas vienības galvenokārt ir saistītas ar jaunu rīkojumu ieviešanu (*child arrangements order, enforcement order, special guardianship order*), jaunu atbildīgo amatu ieviešanu (*special guardian, officer of the Service, Welsh family proceedings officer*), kas ir jauni juridiski līdzekļi bērnu tiesību aizsardzībai, kas ir raksturīgi tikai bērnu tiesību aizsardzības diskursam. Kopumā par bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālās leksikas vienībām pašlaik spēkā esošajā likuma redakcijā ir uzskatāmas 33 vienības, kas minētas 34. tabulā.

34. tabula. CA 1989 spec. leks. vienības

Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienības, “Children Act 1989”, 94. redakcija (31.03.2023).
adoption agency; child; child arrangements order; child of the family; childrens home; day care; education functions; education supervision order; emergency protection order; enforcement order; family assistance order; family proceedings; guardian of a child; independent school; local authority foster parent; officer of the Service; parental responsibility; parental responsibility agreement; private childrens home; privately fostered child; prohibited steps order; registered childrens home; registered pupil; school service; section 31A plan service; special educational needs; special guardian; special guardianship order; specific issue order; supervision order; supervised child; upbringing; Welsh family proceedings officer.

Abu redakciju definīciju tekstos tiek sniegtas arī atsauces uz citiem tiesību aktiem, kas plašāk definē un/vai skaidro konkrēto leksikas vienību. Savukārt no likuma teksta izņemtās speciālās leksikas vienības tiek minētas likumā, norādot atsauci uz tiesību aktu un tā redakciju, ar kuru attiecīgā speciālās leksikas vienība tika izņemta no likuma. Pēc speciālās leksikas vienību un to definīciju izmaiņu analīzes ir jāveic CA 1989 pantu analīze, lai noteiktu raksturīgās izmaiņu tendences tālākajai salīdzināšanai.

CA1989 pamata un jaunākajā redakcijā ir 108 panti, no kuriem bez izmaiņām ir palikuši 17 panti (3., 6., 20., 31., 35., 37., 40., 43., 44., 46., 48., 49., 55., 61., 69., 70., 103. pants). No 91 panta, kas ir mainīti, 30 pantos izmaiņas ir tikai valodiskas, bet 61 pantā ir novērojamas juridiskas un valodiskas izmaiņas. 35. tabulā apskatīti trīs piemēri no CA 1989 otrās kategorijas pantiem.

35. tabula. CA 1989 2. kategorijas panti

Nr.	Childrens Act 1989 (01.02.1991)	Childrens Act 1989 (31.03.2023)
1.	7.Welfare reports (2) The Lord Chancellor may make regulations specifying matters which, unless the court orders otherwise, must be dealt with in any report under this section. (Ziņojumi par labklājību Tieslietu kanclers var ieviest noteikumus, kas nosaka jautājumus, ja vien tiesa neizdod rīkojumu par pretējo, kas jāiekļauj jebkurā ziņojumā, kas minēts šajā sadaļā)	7.Welfare reports (2) The Lord Chancellor may, after consulting the Lord Chief Justice, make regulations specifying matters which, unless the court orders otherwise, must be dealt with in any report under this section. (Ziņojumi par labklājību Tieslietu kanclers, pēc konsultācijas ar augstāko tiesnesi, var ieviest noteikumus, kas nosaka jautājumus, ja vien tiesa neizdod rīkojumu par pretējo, kas jāiekļauj jebkurā ziņojumā, kas minēts šajā sadaļā)
	11. General principles and supplementary provisions (5)Where— (a) a residence order has been made with respect to a child; and (b) as a result of the order the child lives, or is to live, with one of two parents who each have parental responsibility for him, the residence order shall cease to have effect if the parents live together for a continuous period of more than six months. (Vispārīgie principi un papildnoteikumi) (5) gadījumos, kad (a) attiecībā uz bērnu ir izdots rīkojums par dzīvesvietu; un (b) šī rīkojuma rezultātā bērns dzīvo vai dzīvos ar vienu no vecākiem, katram no kuriem ir vecāku atbildība par šo bērnu, rīkojums par dzīvesvietu vairs nebūs spēkā, ja abi vecāki dzīvos kopā ilgāk par sešiem mēnešiem.)	11. General principles and supplementary provisions 5) Where— (a) a child arrangements order has been made with respect to a child; and (b) the child has two parents who each have parental responsibility for him. The order, so far as it has the result that there are times when the child lives or is to live with one of the parents, shall cease to have effect if the parents live together for a continuous period of more than six months. (Vispārīgie principi un papildnoteikumi) (5) gadījumos, kad (a) attiecībā uz bērnu ir izdots rīkojums par bērna izmitināšanu un ikdienu; un (b) un bērnam ir divi vecāki, katram no kuriem ir vecāku atbildība par šo bērnu. Rīkojums, kura rezultātā bērns periodiski dzīvo vai bērnā ir jādzīvo pie viena no vecākiem, vairs nebūs spēkā, ja abi vecāki dzīvos kopā ilgāk par sešiem mēnešiem.)
	17. Provision of services for children in need, their families and others (5) Every local authority— (a) shall facilitate the provision by others (including in particular voluntary organisations) of services which the authority have power to provide by virtue of this section. (Pakalpojumu sniegšana grūtībās nonākušiem bērniem, viņu ģimenēm un citiem) (5) Katrai pašvaldībai – (a) ir ar citu starpniecību (it īpaši ar brīvprātīgo organizāciju) jānodrošina pakalpojumi, kurus pašvaldība ir pilnvarota nodrošināt saskaņā ar šo pantu.	17. Provision of services for children in need, their families and others (5)Every local authority— (a) shall facilitate the provision by others (including in particular voluntary organisations) of services which it is a function of the authority to provide by virtue of this section. (Pakalpojumu sniegšana grūtībās nonākušiem bērniem, viņu ģimenēm un citiem) (5) Katrai pašvaldībai – (a) ir ar citu starpniecību (it īpaši ar brīvprātīgo organizāciju) jānodrošina pakalpojumi, kurus nodrošināt ir pašvaldības pienākums saskaņā ar šo pantu.

Pirmajā no 35. tabulā apskatītajiem 2. kategorijas pantu piemēriem teksts tiek papildināts ar izvērstu skaidrojumu “after consulting Lord Chief Justice” (pēc konsultācijām ar augstākās

karaliskās tiesas priekšsēdētāju), bet netiek ieviestas jaunas par pantā minēto funkciju izpildi atbildīgās personas, netiek ieviesti jauni pienākumi un tiesības, kā arī šo tekstuālo izmaiņu rezultātā neveidojas citas juridiskas izmaiņas. Šīs izmaiņas ir veiktas tiesību akta “The Constitutional Reform Act 2005” ieviešanas rezultātā, nodrošinot konsekvensi starp tiesību aktu tekstiem, un šo izmaiņu rezultātā panta garums ir pieaudzis par 6 vārdiem (no 24 līdz 30 vārdiem).

35. tabulas 2. piemērā ir attēlotas bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas izmaiņas – rīkojums *residence order* (tiesas rīkojums par dzīvesvietu) tiek aizstāts ar *child arrangements order* (tiesas rīkojums par bērna dzīvesvietu un ikdienu), kas sevī ietver vairākus citus ar bērna izmitināšanu un ikdienu saistītus tiesas rīkojumus (sk. 25. tabulas 1. piemēru). Panta (b) apakšpunktā tiek veiktas izmaiņas, kas precizē panta darbību, aizstājot “as a result of the order the child lives, or is to live, with one of two parents who each have parental responsibility for him” (tiesas rīkojuma rezultātā bērns dzīvo vai dzīvos pie viena no diviem vecākiem, kam ir aizbildnības tiesības pār bērnu) ar “the child has two parents who each have parental responsibility for him. The order, so far as it has the result that there are times when the child lives or is to live with one of the parents” (bērnam ir divi vecāki, un katram no tiem ir aizbildnības tiesības pār bērnu. Rīkojums, ja tā izdošanas rezultātā bērns periodiski dzīvo pie vai dzīvos pie viena no vecākiem, bez izmaiņām saglabājot teikuma daļu “shall cease to have effect if the parents live together for a continuous period of more than six months.” ((rīkojums) zaudēs spēku gadījumā, ja vecāki dzīvos kopā ilgāk par sešiem mēnešiem). Šo izmaiņu rezultātā panta sākotnējā funkcija paliek bez izmaiņām, bet jaunākajā redakcijā ieviesto (b) apakšpunkta izmaiņu mērķis ir precizēt un padarīt skaidrāku nosacījumu, pie kura šī rīkojuma darbība tiek izbeigta. Šo izmaiņu ieviešanas rezultātā panta garums ir pieaudzis par 11 vārdiem (no 61 līdz 72). 35. tabulā apskatītajā trešajā piemērā notikušo izmaiņu rezultātā panta garums pieaudzis par 3 vārdiem (no 29 līdz 32 vārdiem). Panta jaunākajā redakcijā “the authority have power to provide” ((pakalpojumi, kurus) pašvaldībai ir vara nodrošināt) tiek aizstāts ar “it is a function of the authority” ((pakalpojumi, kuru) nodrošināšana ir pašvaldības funkcija). Šīs izmaiņas ir panta formulējumu precizējošas izmaiņas. Apskatītās 2. kategorijas izmaiņas tiek ieviestas ar salīdzinoši nelielām vārdu skaita izmaiņām ar mērķi precizēt pantu formulējumu, kā arī pielāgot pantu tekstus atbilstoši izmaiņām speciālajā leksikā un citos tiesību aktos. Tālāk tiks apskatīti CA 1989 3. kategorijas pantu piemēri, kas attēloti 36. tabulā.

36. tabula. CA 1989 3. kategorijas panti

Nr.	Childrens Act 1989 (01.02.1991)	Childrens Act 1989 (31.03.2023)
1	10 Power of court to make section 8 orders (4) The following persons are entitled to apply to the court for any section 8 order with respect to a child— (a) any parent or guardian of the child; (b) any person in whose favour a residence order is in force with respect to the child.	10 Power of court to make section 8 orders (4) The following persons are entitled to apply to the court for any section 8 order with respect to a child— (a) any parent, guardian or special guardian of the child; (aa) any person who by virtue of section 4A has parental responsibility for the child; b) any person who is named, in a child arrangements

	(Tiesas tiesības izdot 8. panta rīkojumus (4) Tālāk minētajām personām ir tiesības vērsties tiesā saistībā ar jebkuru 8. panta rīkojumu attiecībā uz bērnu: (a) jebkurš bērna vecāks vai aizbildnis; (b) jebkura persona, uz kuras vārda izdots rīkojums par bērna dzīvesvietu ir spēkā attiecībā uz bērnu)	order that is in force with respect to the child, as a person with whom the child is to live. (Tiesas tiesības izdot 8. panta rīkojumus (4) Tālāk minētajām personām ir tiesības vērsties tiesā saistībā ar jebkuru 8. panta rīkojumu attiecībā uz bērnu: (a) jebkurš bērna vecāks, aizbildnis vai īpašais aizbildnis; (aa) jebkura persona, kurai saskaņā ar 4A pantu ir noteikta vecāku atbildība par bērnu; (b) jebkura persona, uz kuras vārda kā personas, ar ko bērnam jādzīvo, izdots rīkojums par bērna ikdienu un dzīvesvietu ir spēkā attiecībā uz bērnu)
2	20 Provision of accommodation for children (Dzīvesvietas nodrošināšana bērniem) (2)Where a local authority provide accommodation under subsection (1) for a child who is ordinarily resident in the area of another local authority, that other local authority may take over the provision of accommodation for the child within— (a)three months of being notified in writing that the child is being provided with accommodation; or (b)such other longer period as may be prescribed. (2) Gadījumos, kad pašvaldība nodrošina bērnam, kas ir citas pašvaldības teritorijas iedzīvotājs, dzīvesvietu saskaņā ar (1) apakšpantu, otra pašvaldība var pārņemt bērna dzīvesvietas nodrošināšanu (a) trīs mēnešu laikā pēc rakstiska paziņojuma saņemšanas par to, ka bērnam tiek nodrošināta dzīvesvieta; vai (b) garākā laika periodā, ja tāds tiek noteikts.	20 Provision of accommodation for children (Dzīvesvietas nodrošināšana bērniem) (2)Where a local authority provide accommodation under subsection (1) for a child who is ordinarily resident in the area of another local authority, that other local authority may take over the provision of accommodation for the child within— (a)three months of being notified in writing that the child is being provided with accommodation; or (b)such other longer period as may be prescribed regulations made by the Secretary of State. (2) Gadījumos, kad pašvaldība nodrošina bērnam, kas ir citas pašvaldības teritorijas iedzīvotājs, dzīvesvietu saskaņā ar (1) apakšpantu, otra pašvaldība var pārņemt bērna dzīvesvietas nodrošināšanu (a) trīs mēnešu laikā pēc rakstiska paziņojuma saņemšanas par to, ka bērnam tiek nodrošināta dzīvesvieta; vai (b) garākā laika periodā, ja tāds tiek noteikts ar ministra noteikumiem. (2A)Where a local authority in Wales provide accommodation under section 76(1) of the Social Services and Well-being (Wales) Act 2014 (accommodation for children without parents or who are lost or abandoned etc.) for a child who is ordinarily resident in the area of a local authority in England, that local authority in England may take over the provision of accommodation for the child within— (a)three months of being notified in writing that the child is being provided with accommodation; or (b)such other longer period as may be prescribed in regulations made by the Secretary of State.

		(2A) Gadījumos, kad pašvaldība Velsā sniedz dzīvesvietu saskaņā ar 2014. gada Sociālo pakalpojumu un labklājības likumu (Velsa) 76(1) pantu (dzīvesvieta bērniem bez vecākiem, pazudušiem vai pamestiem bērniem utt.) bērnam, kas parasti ir Anglijas pašvaldības iedzīvotājs, šī Anglijas pašvaldība var pārņemt bērna dzīvesvietas nodrošināšanu (a) trīs mēnešu laikā pēc rakstiska paziņojuma saņemšanas par to, ka bērnam tiek nodrošināta dzīvesvieta; vai (b) garākā laika periodā, ja tāds tiek noteikts ar ministra noteikumiem.
3	31.7 Care and supervision orders (i) a care order or supervision order; (ii) an order under section 7(7)(b) of the Children and Young Persons Act 1969; or (iii) a supervision requirement within the meaning of the Social Work (Scotland) Act 1968. Rīkojumi par aprūpi un uzraudzību (i) rīkojums par aprūpi vai uzraudzību; (ii) rīkojums saskaņā 1969. gada bērnu un jauniešu likuma pantu 7(7)(b); vai (iii) uzraudzības prasība saskaņā ar 1968. gada Likumu par sociālo darbu (Skotija)	31.7 Care and Supervision (i) a care order or supervision order; (ii) a youth rehabilitation order within the meaning given by section 173 of the Sentencing Code; or (iii) a compulsory supervision order or interim compulsory supervision 140ar tin140 defined by sections 83 and 86 of the Childrens Hearings (Scotland) Act 2011. Rīkojumi par aprūpi un uzraudzību (i) rīkojums par aprūpi vai uzraudzību; (ii) rīkojums par jaunieša rehabilitāciju saskaņā ar Cietumsodu kodeksa 173. panta definīciju; vai (iii) rīkojums par piespiedi uzraudzību vai pagaidu piespiedi uzraudzību saskaņā ar 2011. gada Likuma par bērnu tiesvedību (Skotija) 83. un 86. pantu.

36. tabulas 1. piemērā veikto izmaiņu rezultātā panta vārdu skaits ir pieaudzis par 29 vārdiem (no 54 līdz 83 vārdiem). Panta jaunākajā redakcijā teksts ir papildināts ar speciālās leksikas vienību *special guardian (īpašais aizbildnis)*, apakšpunktu (aa) “any person who by virtue of section 4A has parental responsibility for the child” (jebkura persona, kas ir atbildīga par bērnu saskaņā ar pantu 4A), palīgteikumu “as a person with whom the child is to live” (kā persona, ar kuru bērnam jādzīvo), kā arī speciālās leksikas vienība *residence order (rīkojums par dzīvesvietu)* tiek aizstāta ar 36. tabulā apskatīto rīkojumu *child arrangements order (rīkojums par bērna izmitināšanu un ikdienu)*. Šī panta juridiskās būtības izmaiņas tiek ieviestas ar *special guardian (īpašais aizbildnis)* un (aa) apakšpunkta ieviešanu, jo tiek noteiktas jaunas personas, kas ir tiesīgas vērsties tiesā ar lūgumu tiesai izdot atbilstošo rīkojumu attiecībā uz bērnu.

Otrajā piemērā ieviesto izmaiņu rezultātā tiek izveidots jauns apakšpants. Kopējais panta vārdu skaits pieaug par 32 vārdiem (no 65 līdz 97). Panta sākotnējā redakcija tiek papildināta

ar nosacījumu par ministra izdotiem noteikumiem (regulations made by the Secretary of State), kas nosaka laika periodu dzīvesvietas nodrošināšanas pārņemšanai. Sākotnējā panta versija noteica pašvaldības pienākumu nodrošināt dzīvesvietu bērniem bez dalījuma Apvienotās Karalistes daļās, bet juridiskās sistēmas izmaiņu rezultātā tika izveidots apakšpants, kas ir spēkā Velsas teritorijā un nosaka kārtību, kurā Velsas pašvaldība nodrošina dzīvesvietu bērnam, kas ir Anglijas rezidents. Šīs izmaiņas tiek ieviestas, atsaucoties uz Velsas likuma punktu “76(1) of the Social Services and Well-being (Wales) Act 2014 (accommodation for children without parents or who are lost or abandoned etc.)” (2014. gada Velsas sociālo pakalpojumu un labklājības likuma pants 76(1) (dzīvesvieta bērniem bez vecākiem, pazudušiem vai pamestiem bērniem utt.). Panta jaunākās redakcijas (b) apakšpunktā ir norādīta jauna par šajā pantā noteiktās dzīvesvietas piešķiršanas termiņu atbildīgā amatpersona “regulations made by Secretary of State” ((saskaņā ar) ministra ieviestajiem noteikumiem). Šo izmaiņu iemesls ir tiesību akta “Services and Well-being (Wales) Act 2014” akta ieviešana, kā rezultātā bija nepieciešams precizēt citu saistīto tiesību aktu tekstus pantos, kuros pārklājas tiesību aktu darbība. Minēto izmaiņu rezultātā tiek mainīts panta ģeogrāfiskais tvērums (nosakot panta darbību Velsā un Anglijā), ieviesti papildu nosacījumi, izšķirot Anglijas un Velsas pašvaldības pienākumus, kā arī atbildība par dzīvesvietas piešķiršanas termiņu noteikšanu noteikta valsts sekretāram.

Arī 3. pantā ieviestās valodiskās un juridiskās izmaiņas tiek ieviestas saistīto tiesību aktu izmaiņu dēļ. Panta nosaukums “Care and supervision orders” (tiesas rīkojumi par aprūpi un uzraudzību) jaunākajā redakcijā ir aizstāts ar “Care and supervision” (aprūpe un uzraudzība). Pamata redakcijā minētais likums “Children and Young Persons Act 1969” (1969. gada Bērnu un jauniešu likums) tiek aizstāts ar “Sentencing Code” (Cietumsodu kodekss), bet “Social Work (Scotland) Act 1968” (1968. gada Skotijas sociālā darba likums) tiek aizstāts ar “Childrens Hearings (Scotland) Act 2011” (2011. gada Skotijas bērnu tiesvedības likums). Jaunākajā panta redakcijā “an order under section 7(7)(b) of the Children and Young Persons Act 1969” (tiesas rīkojums saskaņā ar 1969. gada Bērnu un jauniešu likuma pantu 7(7)(b) tiek aizstāts ar “youth rehabilitation order within the meaning given by section 173 of the Sentencing Code” (tiesas rīkojums par jaunieša rehabilitāciju saskaņā ar Cietumsodu kodeksa 173. pantu). Šajā gadījumā tiek ieviesta jauna speciālās leksikas vienība *youth rehabilitation order* (rīkojums par jaunieša rehabilitāciju) ar atsauci uz likumu, kurā šis tiesas rīkojums tiek definēts. Tāpat jaunākajā redakcijā pants ir papildināts ar apakšpunktu (iii) “a compulsory supervision order or interim compulsory supervision defined by sections 83 and 86 of the Childrens Hearings (Scotland) Act 2011.” (tiesas rīkojums par piespiedu uzraudzību vai pagaidu rīkojums par piespiedu uzraudzību saskaņā ar 2011. gada Skotijas bērnu tiesvedības likuma 83. un 86. pantu). Ar šī apakšpunkta ieviešanu tiek ieviestas divas jaunas speciālās leksikas vienības *compulsory supervision order* (tiesas rīkojums par piespiedu uzraudzību) un *interim compulsory supervision order* (pagaidu rīkojums par piespiedu uzraudzību), kuru definīcijas ir atrodamas attiecīgajā likumā.

Piemēros apskatītās 3. kategorijas izmaiņu rezultātā tiek paplašināta pantu juridiskā darbība, piemēram, 29. tabulas 2. piemērs, ieviestas jaunas speciālās leksikas vienības, kas nosaka jaunas atbildīgās personas un precizē pantu darbību, piemēram, *state secretary (valsts ministrs)*, *compulsory supervision order (tiesas rīkojums par piespiedu uzraudzību)*, *special guardian (īpašais aizbildnis)*. Šīs izmaiņas tiek ieviestas ar jaunu apakšpunktu ieviešanu un esošo pantu papildināšanu. Visos apskatītajos pantos vārdu skaits minēto izmaiņu rezultātā ir pieaudzis, kā arī atjaunoti esošie vai norādīti jaunie tiesību akti, uz kuriem ir sniegtas atsauces CA 1989 jaunākajā redakcijā. Kopumā, salīdzinot ar citiem apskatītajiem Apvienotās Karalistes likumiem, CA 1989 ir atrodams lielākais Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību definīciju skaits (33 vienības jaunākajā redakcijā, sk. 27. tabulu), kā arī ir atrodamas arī tādas speciālās leksikas vienības, kas tiek izmantotas šī likuma pantu tekstos, bet definētas citos tiesību aktos (sk. 29. tabulas 3. piemēru). Šīs leksikas vienības tiek aktīvi izmantotas un ieviestas panta jaunākajās redakcijās, nodrošinot konsekventu lietojumu gan 2., gan 3. kategorijas definīcijās un pantos (piem., *child arrangements order*, kas aizstāj vairākus citus tiesas rīkojumu veidus).

3.7. Kopsavilkums

Visos trīs apskatītajos tiesību aktos ir atrodamas bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas un vispārējās leksikas definīcijas: “Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889” – 14 leksikas vienību definīcijas, no kurām pēdējā likuma redakcijā 7 ir uzskatāmas par bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienībām; “CYPA 1933 – 16 leksikas vienību definīcijas, no kurām 8 ir speciālās leksikas definīcijas; CA 1989 – 67 leksikas vienību definīcijas, no kurām jaunākajā redakcijā 33 ir bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas definīcijas. Jāpiebilst, ka visās CA 1989 redakcijās un jaunākajās CYPA 1933 redakcijās ir novērojamas bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas definīcijas, kas ir definētas citos tiesību aktos, uz kurām šo likumu pantos ir sniegtas atsauces. Izmaiņas ir novērojamas ne tikai speciālās leksikas vienību skaitā, bet arī šo vienību definīcijās. Novērojamas gan 2., gan 3. kategorijas speciālās leksikas definīciju izmaiņas. Biežāk novērotās otrās kategorijas izmaiņas ir saistītas terminoloģiskajām izmaiņām, piemēram, *child or young person (bērns vai jauniešs)* aizstāšana ar *person (persona)* un *him (viņš)*, *the charge of or control over (atbildība vai kontrole pār)* aizstāšana ar *care of (rūpes par)*, *a contact order, residence order (rīkojums par saziņu, rīkojums par dzīvesvietu)* aizstāšana ar *child arrangements order (rīkojums par bērna izmitināšanu un ikdienu)*. Savukārt 3. kategorijas izmaiņas speciālās leksikas vienību definīcijās ir novērojamas saistībā ar sabiedrības attieksmes izmaiņām (piem., vecuma un piemērojamo sodu izmaiņas), kuru rezultātā tiek ieviestas juridiskas izmaiņas un jauni juridiskie jēdzieni (piem., *special guardian (īpašais aizbildnis)*, *civil partnership (civīlā partnerība)*, *Welsh family proceedings officer (Velsas ģimenes lietu prokurors)*).

Veidojot kopsavilkumu par apskatīto tiesību aktu pantu tekstiem, CYPA 1933 lapu skaits pamata redakcijā ir 99 lapaš jeb 24 806 vārdi, bet pašlaik spēkā esošajā redakcijā (28.06.2022)

ir 120 lapas jeb 30 090 vārdi. Jāatzīmē, ka šis likums pilnībā ietver arī “Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889” tekstu. Šīs izmaiņas skaidrojamas ar to, ka pēc CYP A 1933 ieviešanas 90 gadu laikā no šī likuma teksta tika izņemti panti, kas bija novecojuši, piemēram, panti, kas noteica miesas sodus, bērnu darba apstākļus, piespiedu skološanu internātos un citas mūsdienās aizliegtas prakses, kā arī ieviesti papildinājumi, kā rezultātā kopējais likuma apjoms ir pieaudzis.

Savukārt “Children Act 1989” 1991. gadā publicētajā redakcijā ir 273,58 lapas teksta (68 397 vārdi), bet pašlaik spēkā esošajā redakcijā, kas ir 94. likuma redakcija (31.03.2023), ir 367 lapas teksta (91 737 vārdi). Likuma teksta apjoma pieaugums skaidrojams ar būtiski bērnu tiesību paplašināšanu un vēsturisko pantu papildinājumiem, par ko liecina arī būtiskais speciālās leksikas vienību skaita pieaugums jaunākajā CA 1989 redakcijā. Izmaiņas tiesību aktos tiek ieviestas konsekventi, tiek novērots konsekvents speciālās un vispārīgās leksikas vienību lietojums apskatīto tiesību aktu pantos, novecojuši izteiksmes līdzekļi tiek aizstāti ar precīzākiem un jaunākiem, piemēram, *power of authority* (*pašvaldības vara*) aizstāšana ar *function of authority* (*pašvaldības funkcija*), *affinity* (*svainība*) aizstāšana ar *marriage or civil partnership* (*laulība vai civilā partnerība*), kā arī tiesību aktu redakcijas tiek papildinātas ar atsaucēm uz citiem saistītajiem tiesību aktiem. Tomēr ir fiksēti gadījumi, kas ilustrē arī konsekvences trūkumu, piemēram, vienā pantā izmantotās speciālās leksikas vienības *child or young person* (*bērns vai jauniešs*) un *child* (*bērns*), kā arī tiek saglabāts formulējums “in any proceedings in relation to an offence against, or any conduct contrary to, decency or morality” (jebkurā tiesvedībā par pārkāpumiem pret vai uzvedību, kas ir pretrunā ar pieņemtajām normām vai morāli), kas citviet tiek aizvietots ar “in any proceedings in any court” (jebkurā tiesvedībā, jebkurā tiesā).

Jāatzīmē, ka Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktos laika gaitā juridiskas tiesības tiek piešķirtas arī nevalstiskajām organizācijām (sk. CA 1989 4. daļas 31. panta 7. apakšpunktu promocijas darba sadaļā 3.5.3), paplašinot bērnu tiesību diskursa dalībnieku skaitu. Novērotās izmaiņas liecina par aktīvu un apjomīgu Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstību Apvienotajā Karalistē.

4. Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstības salīdzinājums Latvijā un Apvienotajā Karalistē

Promocijas darbā apskatītais vēsturiskais, teorētiskais un no tiesību aktiem ekscerpētais materiāls sniedz ieskatu institucionālā, juridiskā un bērnu tiesību diskursa teorētiskajās pazīmēs un to praktiskajās izpausmēs tiesību aktos, speciālās leksikas vienību pazīmēs un to vēsturiskajā attīstībā. Tālāk uzskaitītais iepriekš promocijas darbā apskatīto tiesību aktu pantu tekstu izmaiņu dalījums grupās ir nepieciešams ekscerpētā materiāla pārskatāmākai attēlošanai un izmaiņu procesu līdzību un atšķirību ilustrēšanai. Bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālās leksikas definīcijas sīkāk tika iedalītas šādās grupās: 1) ģimene un bērns, 2) bērnu tiesību aizsardzības sistēmas speciālā leksika un 3) nodarījumi pret bērnu (bērnu tiesību aizsardzības pārkāpumi). Šāds dalījums ietver visas ekscerpētās speciālās leksikas vienības, ļaujot veikt skaitlisku analīzi un noteikt līdzības un atšķirības starp šīm grupām. Tāpat no ekscerpētajām speciālās leksikas vienībām, ja tas bija iespējams, tika veidoti pēc nozīmes ekvivalentu vai tuvu speciālo leksikas vienību pāri. Pirms pāriet pie izmaiņu analīzes tiek sniegts pārskats par ekvivalences veidiem.

4.1. Ekvivalence bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālajā leksikā

Promocijas darba kontekstā tika tiek salīdzināta divu dažādu valstu, kultūru un tiesību sistēmu juridiskā leksika, un šī salīdzinājuma veikšanai veikta terminu ekvivalences teorētisko atziņu analīze. Iepriekš aprakstītās abu valstu bērnu tiesību aizsardzības diskursu speciālās leksikas vienības tiek izmantotas, lai aizsargātu bērnu tiesības, bet tās ne vienmēr tiks lietotas ar vienādu nozīmi. Ekvivalence ir arī viens no juridisko tekstu tulkošanas stūrakmeņiem, jo bez ekvivalences nav iespējas nodrošināt juridiski korektus tulkojumus.

VPSV termins *ekvivalence* ir definēts šādi: “divu vai vairāku vienumu satura, formas, kvalitātes, apjoma, funkcijas u. tml. raksturlielumu savstarpēja līdzvērtība (vienādība), piemēram, tulkojuma atbilstība oriģinālam, termina atbilstība jēdzienam un šī paša jēdziena apzīmējumam citā valodā” (VPSV 2007: 51).

Speciālās leksikas pētījumā par speciālās leksikas vienību savstarpējo līdzvērtību uzmanība pievērsta ekvivalencei un tās veidiem.

Mona Beikere ekvivalenci iedala vairākos līmeņos: ekvivalence vārdu līmenī, ekvivalence vārdkopu līmenī, ekvivalence teksta līmenī, gramatiskā ekvivalence un pragmatiskā ekvivalence (Baker 1992: 11). Promocijas darbā tiek apskatīta ekvivalence vārdu un vārdkopu jeb speciālās leksikas vienību līmenī, piemēram, *aizbildnis* un *guardian*, *rīkojums par bērna izmitināšanu* un *child arrangements order*, neveicot citu valodas vienību ekvivalences analīzi.

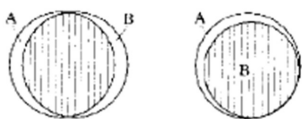
Savukārt Jūdžins Alberts Nida (*Eugene Albert Nida*) ekvivalenci iedala divos veidos: formālā un dinamiskā ekvivalence (Nida 1969: 13–14). Formālā ekvivalence ir tuvākā iespējamā vienādība formas un satura ziņā starp avotu un tā tulkojumu. Dinamiskā ekvivalence

tiek definēta pēc tulkotā teksta radītās ietekmes uz lasītāju līdzības oriģinālā teksta radītajai ietekmei uz lasītāju (Nida 1969: 24). Promocijas darbā tiek pievērsta uzmanība formālajai ekvivalencei, salīdzinot speciālās leksikas vienības angļu un latviešu valodā, kas ir ekvivalentas satura ziņā. Tiek pieņemts, ka ekscerpētajām speciālās leksikas vienībām angļu vai latviešu valodā, kurām promocijas darbā nav norādītas ekvivalentas speciālās leksikas vienības otrā valodā, nav uz promocijas darba izstrādes brīdi ekvivalentu speciālās leksikas vienību. Dinamiskā ekvivalence netiek apskatīta, jo juridiskās speciālās leksikas uzdevums nav radīt lasītājā konkrētas emocijas, bet gan veikt juridiskās valodas funkcijas¹⁵. Runājot par juridisko jēdzienu ekvivalenci, speciālistu viedokļi atšķiras. S. Šarčeviča min, ka avotu tiesību sistēmas juridiskos jēdzienus, kas nepastāv vai nav raksturīgi mērķa juridiskajai sistēmai, tulkot ekvivalentā veidā nav iespējams (Sarcevic 1997: 233).

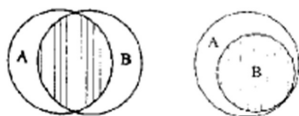
Debora Cao norāda, ka dažādu valstu juridiskie jēdzieni ir identiski ekvivalenti ļoti retos gadījumos, jo dažādu valodu vārdi pēc savas būtības reti ir identiski, kā arī šīs atšķirības papildina arī kulturālie, politiskie un citi apstākļi. Tāpēc, tulkojot juridiskos jēdzienus, panākt absolūto ekvivalenci nav iespējams (Cao 2007: 33–34). Gideons Turī (*Gideon Toury*) uzskata, ka ekvivalence ir kompromiss starp divām (mērķa un avota) atšķirīgām juridiskām sistēmām (Toury 1996: 1120).

S. Šarčeviča izšķir trīs ekvivalences pakāpes: (a) tuva ekvivalence – avota un mērķa valodas jēdzieniem, kas apzīmēti ar to atbilstošajiem terminiem, ir kopīgas visas to būtiskās pazīmes un papildu pazīmes; (b) daļēja ekvivalence – avota un mērķa valodas jēdzieniem ir kopīga lielākā daļa būtisko pazīmju un dažas papildu pazīmes; un (c) ekvivalences neesamība – avota un mērķa valodas jēdzieniem ir ļoti maz vai nav vispār kopīgu būtisko pazīmju, kā arī nav kopīgu papildu pazīmju (Šarcevič 1997: 238). S. Šarčeviča ekvivalences pakāpju klasifikāciju vizuāli ilustrēja šādi (Šarcevič 1997: 239, 10. attēls):

a) Tuva ekvivalence

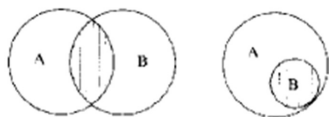

b) Daļēja ekvivalence

c) Ekvivalences neesamība

¹⁵ Sk. nodaļu 2.3.2 "Juridiskais diskurss", 49. lpp.

vai

Ar apliem A un B ir apzīmēti avotvalodas un mērķa valodas juridiskie jēdzieni. Ar vertikālu svītrojumu iezīmēti lauki apzīmē jēdzienu kopīgās pazīmes. Promocijas darbā atlasīto speciālās leksikas vienību ekvivalences noteikšanai izmantotas S. Šarčevičas piedāvātās ekvivalences pakāpes, ņemot vērā, ka absolūta juridisko jēdzienu ekvivalence ir praktiski neiespējama. Šī pieeja tiks izmantota speciālās leksikas vienību salīdzinājumam tālākajās promocijas darba nodaļās¹⁶.

4.2. Bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktu tekstu un speciālās leksikas izmaiņu salīdzinājums

Iepriekšējās promocijas darba nodaļās tika apskatītas laika gaitā notikušās izmaiņas katrā no tiesību aktiem, salīdzinot dažādas šo tiesību aktu redakcijas. Šī analīze ļāva konstatēt un ilustrēt līdzības abu valstu bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstībā, bet šajā apakšnodaļā tiek veikts novēroto izmaiņu savstarpējs salīdzinājums. Jāatzīmē, ka salīdzinātas tiek tikai promocijas darbā apskatītajos tiesību aktos definētās speciālās leksikas vienības, pieņemot, ka salīdzinājuma rezultātā atklātās līdzības, atšķirības un tendences ir piemērojamas bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālajai leksikai kopumā. Salīdzinājums aprakstīts hronoloģiskā secībā, atbilstoši promocijas darba ievadā norādītajiem salīdzināmo tiesību aktu pāriem.

4.2.1. “Latvijas Republikas Civillikuma 1. daļa. Ģimenes tiesības” un “Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889”

“Latvijas Republikas Civillikums” tika stājās spēkā 1938. gada 1. janvārī, zaudēja spēku 1940. gadā, tika atjaunots 1992. gadā un joprojām ir spēkā arī promocijas darba tapšanas brīdī. Savukārt “Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889” stājās spēkā 1889. gada 26. augustā, bet vēlāk šī tiesību akta teksts tika iekļauts likumā CYPA 1933, kā rezultātā šodien CA 1889 vairs netiek papildināts un atjaunots kā atsevišķs likums, bet šī likuma panti tiek papildināti CYPA 1933 sastāvā. Nevienā no abu tiesību redakcijām nav norādīts šo likumu

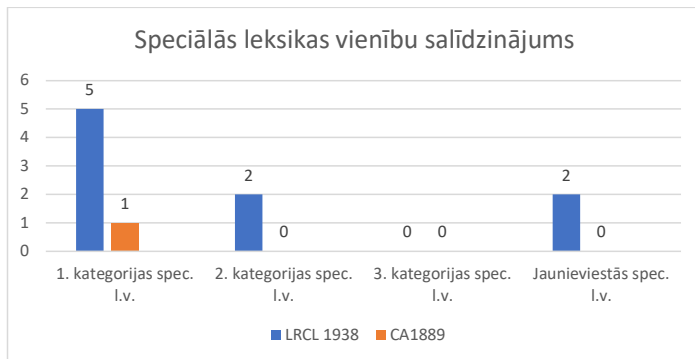
¹⁶ Sk. 38., 60., 62. tabulu.

mērķis. Iespējams, ka likumu mērķa neesamība ir skaidrojama ar abu tiesību aktu ieviešanas perioda likumu tekstu izstrādes tradīciju un to, ka abi šie tiesību akti apkopo vairākus citus iepriekš izdotus tiesību aktus, kā arī LRCL "1. daļai. Ģimenes tiesības" un "Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889" (1889. gada Bērnu likums vardarbības pret bērniem novēršanai un bērnu aizsardzībai) nosaukumi un to apakšnodaļas sniedz salīdzinoši skaidru priekšstatu par abu likumu saturu. Piemēram, abos likumos atrodamas sadaļas, kas regulē gadījumus, kad izturēšanās pret bērnu nav atbilstoša likumam no vecāku un citu personu puses (sadaļas "III. Aizgādības tiesību izbeigšana un aprobežošana", "Punishment for ill-treatment and neglect of children." (sods par sliktu izturēšanos pret bērniem un to atstāšanu novārtā), kā arī sadaļas, kas nosaka tiesu funkcijas un pienākumus ar bērniem saistītajā tiesvedībā. ("VIII. Bāriņtiesa un tās attiecības ar aizbilstamajiem un aizbildņiem" un "Disposal of child by order of court." (bērna nodošana aizgādībā ar tiesas rīkojumu). Savukārt pie atšķirībām var minēt to, ka CA 1889 plašāk atrunā sodus, piemēram, sadaļa "Power to increase fine where offender interested in death of child" (Tiesības paaugstināt sodu, ja likumpārkāpējs ir ieinteresēts bērna nāvē) un policijas tiesībām, piemēram, "Power of search" (tiesības uz pārmeklēšanu), "Taking of offender into custody, and protection of child." (likumpārkāpēja aizturēšana un bērna aizsardzība). LRCL plašāk tiek atrunātas bērnu un vecāku attiecības, piemēram, "Vecāku un bērnu savstarpējās tiesības un pienākumi", "I. Vecāku un bērnu personiskās attiecības", kā arī aizbildņa pienākumi un aizbildniecības noteikšana. Abi likumi ir pirmie likumi attiecīgajās valstīs, kas nosaka bērnu tiesību aizsardzības principus. Tālāk tiks apskatītas šī likumu pāra speciālās leksikas vienības.

"Latvijas Republikas Civillikuma 1. daļa. Ģimenes tiesības" pamata redakcijā ir definētas 7 Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienības, bet jaunākajā redakcijā 9 speciālās leksikas vienības. No 7 sākotnēji definētajām speciālās leksikas vienībām bez izmaiņām ir palikušas 5, savukārt 2 speciālās leksikas vienībās tika ieviestas 2. kategorijas izmaiņas. Abas jaunievietās speciālās leksikas vienību definīcijas ir palikušas bez izmaiņām kopš to ieviešanas brīža 2002. gadā. Nevienu no LRCL "1. daļai. Ģimenes tiesības" redakcijām nav atsevišķas sadaļas ar leksikas vienību definīcijām, bet CA 1889 likumā izmantoto leksikas vienību definīcijas ir atrodamas 17. pantā "Definitions".

Speciālās leksikas vienību definīciju izmaiņas abos tiesību aktos ir skaitliskā veidā apkopotas 3. diagrammā.

3. diagramma. Speciālās leksikas vienību salīdzinājums

Abos tiesību aktos definētās leksikas vienības norādītas 37. tabulā¹⁷.

37. tabula. Definētās speciālās leksikas vienības

LRCL 1933	CA 1889
bērna māte, bērna tēvs, radniecība, nepilngadība, bērna dabiskie aizbildņi, tuvākie nepilngadīgā radnieki, aizbildņa pienākums, nepilngadīgā audzināšanas mērķis	parent

37. tabulā norādītās no LRCL 1933 ekscerpētās speciālās leksikas vienības var iedalīt grupās “bērns un ģimene” (bērna māte, bērna tēvs, radniecība, bērna dabiskie aizbildņi, tuvākie nepilngadīgā radnieki) un “bērnu tiesību aizsardzības sistēmas speciālā leksika” (aizbildņa pienākums, nepilngadīgā audzināšanas mērķis, nepilngadība). Grupā “bērns un ģimene” ietilpst speciālās leksikas vienības, kas apraksta dabiskās saiknes starp bērnu un citiem ģimenes locekļiem, kā arī no šīm saiknēm izrietošās saistības (piem., bērna dabiskie aizbildņi), bet grupā “bērnu tiesību aizsardzības sistēmas speciālā leksika” iekļautās speciālās leksikas vienības raksturo bērnu tiesību aizsardzības sistēmas ieviestos jēdzienus un no tiem izrietošās saistības.

Atšķirību starp abām grupām ir iespējams ilustrēt ar piemēru: speciālās leksikas vienība *nepilngadība* ir pieņēmumā par cilvēka garīgās un fiziskās attīstības posmu izpratni balstīts jēdziens, kas saistās ar 18 gadu vecuma sasniegšanu (mūsdienās), bet ne vienmēr, kā to apliecina LRCL 220. pants: “...nepilngadīgo var izsludināt par pilngadīgu arī pirms astoņpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, bet ne agrāk, kamēr viņš sasniedz pilnus sešpadsmit gadus”. Savukārt bērna māte vai bērna dabiskie aizbildņi ir no tiesību aktiem un citiem

¹⁷ Treknrakstā ir izceltas speciālās leksikas vienības ar daļēju savstarpējo ekvivalenci.

faktoriem neatkarīgi saistīti ar bērnu dabiskā veidā, taču tiem var tikt atņemtas vai piešķirtas bērnu tiesību aizsardzības sistēmas noteiktās tiesības un pienākumi.

Speciālās leksikas vienību definīciju salīdzinājums tiks veikts tikai starp speciālās leksikas vienībām *dabiskie aizbildņi* un *parent*, jo CA 1889 nav citu definētu speciālās leksikas vienību, kā arī šīs leksikas vienības abās valodās ir uzskatāmas par daļēji ekvivalentām vienībām. Abas speciālās leksikas vienības ir pieskaitāmas grupai “bērns un ģimene”, veic vienu funkciju (apzīmē personas ar pienākumu uzturēt bērnu). Tomēr abu speciālās leksikas vienību papildu pazīmes ir atšķirīgas. 38. tabulā atspoguļotas *tēvs un māte* definīcijā notikušās izmaiņas, vispirms attēlojot definīcijas jaunāko redakciju, kam seko definīcijas pamata redakcija.

38. tabula. *Tēvs un māte, parent* definīcijas

LRCL	CA 1889
1) Tēvs un māte uz aizgādības tiesību pamata ir sava nepilngadīgā bērna dabiskie aizbildņi (jaunākā redakcija)	“parent” in relation to a child includes guardian and every person who is by law liable to maintain the child; (vecāks, attiecībā uz bērnu, iekļauj aizbildni un jebkuru personu, kuras pienākums uzturēt bērnu ir noteikts ar likumu).
2) Tēvs un māte jau uz vecāku varas pamata ir savu nepilngadīgo bērnu dabiskie aizbildņi (pamata redakcija)	

Speciālās leksikas vienības *dabiskie aizbildņi* definīcija ir piedzīvojusi 2. kategorijas izmaiņas, bet *parent* definīcija ir palikusi bez izmaiņām. Abu valodu definīcijās tiek izmantota speciālā leksikas vienība aizbildnis – *dabiskie aizbildņi* un *guardian (aizbildnis)*, bet *parent* gadījumā šo leksikas vienību papildina vispārinājums *every person (jebkura persona)*, paplašinot iespējamo personu loku, kuras var tikt definētas kā *parent*. Latviešu valodas definīcijās dabiskā aizbildņa pienākums tiek noteikts sākumā uz vecāku varas pamata, ko vēlāk aizstāj aizgādības tiesības, kas izriet no likuma. Līdzīgs formulējums ir atrodams arī *parent* definīcijā: “who is by law liable to maintain the child” ((personas), kuras pienākums uzturēt bērnu ir noteikts ar likumu). Latviešu valodā ir norādīts papildu kritērijs ‘nepilngadīgais’, kas atkārtο jau “Bērnu tiesību aizsardzības likumā” bērns definīcijā norādīto:

“Bērns ir persona, kas nav sasniegusi 18 gadu vecumu, izņemot tās personas, kurām saskaņā ar likumu pilngadība iestājas agrāk, tas ir, personas, kuras izsludinātas par pilngadīgām vai stājušās laulībā pirms 18 gadu vecuma sasniegšanas.” (BTAL 2023)

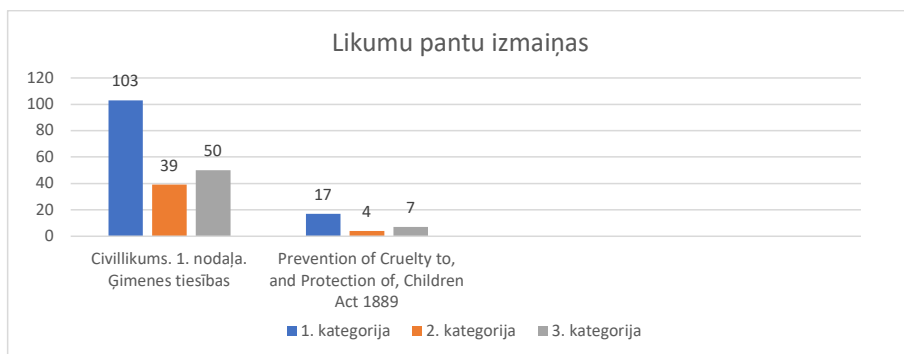
Angļu valodā tiek izmantots tikai apzīmējums *child*, kā arī *parent* definīcijā ir norādīts pienākums *to maintain the child (uzturēt bērnu)*, kas nav norādīts definīcijās latviešu valodā. Abās definīcijās pienākums pret bērnu izriet no likuma, bet *parent* gadījumā par bērna vecāku ir uzskatāms ne tikai bērna dabiskais tēvs un māte, bet arī citas personas, kas atbilst definīcijas kritērijiem. Šī pazīmē ir vienlaikus arī galvenā atšķirība, kas padara šīs speciālās leksikas par daļēji ekvivalentām. Minēto atšķirību dēļ abu speciālās leksikas vienību nozīmes nav uzskatāmas par ekvivalentām, bet gan par daļēji ekvivalentām.

Salīdzinot abos tiesību aktos definētās speciālās leksikas vienības, secināms, ka LRCL ir atrodams lielāks definēto speciālās leksikas vienību skaits, bet šīs definīcijas nav norādītas

atsevišķā likuma sadaļā, bet gan atrodamas likuma pantu tekstos. Savukārt CA 1889 sadaļā “Definitions” kopā ir atrodamas 14 definīcijas, no kurām bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas definīcija ir tikai viena. Pārējās definīcijas ir vispārlietojamās juridiskās leksikas vienību definīcijas (piemēram, *justice of the peace (tiesnesis)*, *misdeemeanor (pārkāpums)*, *court of summary jurisdiction (tiesa bez zvērināto dalības)*) vai vispārlietojamās leksikas definīcijas (piemēram, *street (iela)*, *workhouse (maznodrošināto piespiedu darba vieta un patversme)*). Salīdzinot *dabiskie aizbildņi* un *parent* definīcijas, secināms, ka abās valstīs izpratne par bērna vecākiem un to pienākumi pret bērniem izriet no likumiem, t.i., ir kodificētas abu valstu tiesību sistēmās. Galvenā atšķirība starp abām speciālās leksikas vienībām ir *parent* iekļautās personas, kurām rūpes par bērnu nosaka likums: “is by law liable to maintain the child” (personu, kuras pienākums uzturēt bērnu ir noteikts ar likumu), bet *bērna māte un tēvs* ir “bērna dabiskie aizbildņi”. Tālāk tiks apskatītas abu tiesību aktu tekstu pantos notikušās izmaiņas.

Salīdzinājums tiek veikts gan skaitliski, gan saturiski. Skaitliskā analīze sniedz izvērstu 2. un 3. kategorijas pantu uzskaitījumu un salīdzinājumu abos tiesību aktos, kam seko izmaiņu salīdzinājums kategorijām atbilstošajās grupās. LRCL pamata redakcijā un jaunākajā redakcijā ir 192 panti, no kuriem izmaiņas ir notikušas 89 pantos – 39 pantos 2. kategorijas izmaiņas un 50 pantos 3. kategorijas izmaiņas¹⁸. Savukārt CA 1889 ir tikai viena redakcija, no kuras 17 pantiem 11 tika iekļauti likumā CYPA 1933. No šiem 11 pantiem 2. kategorijas izmaiņas notikušas 2., 6., 8. un 14. pantā, bet 3. kategorijas izmaiņas notikušas 1., 3., 9., 10., 12., 13., 17. pantā. Daļa no pantiem ir iekļauta citu pantu tekstos apakšpunktu veidā. Ir mainījušies arī vairāku pantu nosaukumi un numerācija, piemēram, “1 Punishment for ill-treatment and neglect of children.” aizstāts ar “1 Cruelty to persons under sixteen.”, “6 Power of search” ar “40 Warrant to search for or remove a child or young person.”, “9 Presumption of age of child.” ar “99 Presumption and determination of age.”. 4. diagrammā sniegts abu likumu pantu izmaiņu skaitliskais salīdzinājums.

4. diagramma. Likumu pantu izmaiņas

¹⁸ Abu kategoriju pantus sk. 5. pielikumā.

Tālāk salīdzinātas 2. kategorijas izmaiņas abu likumu pantos un aprakstītas novērotās līdzības un atšķirības. Pārskatāmībai trīs piemēri ir aprakstīti atsevišķi, lai sniegtu pēc iespējas plašāku biežāk sastopamo 2. kategorijas izmaiņu grupu piemērus. Analīzes veikšanai tiek izmantotas šādas 2. kategorijas izmaiņu grupas: 1) tiesību aktu tekstu vienkāršošana, kas ietver gadījumus, kad panta teksta formulējums tiek vienkāršots, bet sākotnējā panta juridiskā funkcija tiek saglabāta bez izmaiņām. Visbiežāk šādos gadījumos tiek novērots arī panta vārdu skaita samazinājums; 2) speciālās leksikas vienību izmaiņu ieviešana, kas saistīta ar speciālās leksikas vienību valodiskajām izmaiņām, bet nemaina speciālās leksikas vienības juridisko funkciju (piem., bāriņu tiesa un bāriņtiesa). Šādos gadījumos vārdu skaita izmaiņu nav vai tās ir salīdzinoši mazas; 3) pantu tekstu papildināšana ar skaidrojumiem, kas izpaužas kā panta formulējuma izvērsšana, neieviešot jaunas un neizslēdzot iepriekš definētas juridiskās funkcijas. Šādos gadījumos visbiežāk novērojams panta vārdu skaita pieaugums.

39. tabulā attēlotas izmaiņas, kuru rezultātā panta sākotnējais teksts tiek precizēts, nemainot panta sākotnējo juridisko nozīmi.

39. tabula. Teksta precizēšana

237. Ja aizbildnis, kas iecelts pēc likuma, ar testamentu vai pēc tiesas sprieduma, ir pagaidām kavēts uzņemties aizbildnību vai ja tiesas spriedumu kāda iemesla dēļ nevar tūlīt izpildīt, līdz šo kavēkļu novēršanai bāriņtiesa iecel pagaidu aizbildni.	237. Ja aizbildnis ir pagaidām kavēts uzņemties aizbildnību, līdz šo kavēkļu novēršanai bāriņtiesa iecel aizbildni uz laiku.
6.4 Provided always, that every warrant issued under this section shall be addressed to and executed by some superintendent, inspector, or other superior officer of police, who shall be accompanied by the person making the information, if such person so desire, unless the magistrate, justices, or justice otherwise direct, and may also, if the magistrate, justices, or justice so direct, be accompanied by a registered medical practitioner. (Ar obligātu nosacījumu tam, ka katru saskaņā ar šo sadaļu izsniegto orderi uztic un izpilda virsintendants, inspektors vai cits vecākais policijas virsnieks, kuru pavada informācijas sniedzējs, ja šī persona to vēlas, ja vien maģistrāts, tiesneši vai tiesnesis nenorāda citādāk, un, ja to pieprasa maģistrāts, tiesneši vai tiesnesis, šo personu pavada licencēts veselības aprūpes speciālists).	40.4 Every warrant issued under this section shall be addressed to and executed by a constable who shall be accompanied by the person laying the information, if that person so desires, unless the justice by whom the warrant is issued, otherwise directs, and may also, if the justice by whom the warrant is issued so directs, be accompanied by a duly qualified medical practitioner. (Katrš saskaņā ar šo sadaļu izdots orderis ir jāizpilda konsteblam, ko pavada informācijas sniedzējs, ja šī persona to vēlas, ja vien tiesnesis, kas izdevis orderi, nenorāda citādāk, kā arī, ja to norāda šo orderi izdevušais tiesnesis, (konsteblu) pavada atbilstoši kvalificēts veselības aprūpes speciālists).

LRCL 237. panta jaunākā redakcija ir kļuvusi īsāka, no panta izņemot “kas iecelts pēc likuma, ar testamentu vai pēc tiesas sprieduma” un “vai ja tiesas spriedumu kāda iemesla dēļ nevar tūlīt izpildīt”. Šīs izmaiņas novērš liekvārdību, jo aizbildni iespējams iecelt tikai pēc likuma, ar testamentu vai pēc tiesas sprieduma, t. i., ja persona jau ir iecelta par aizbildni, tad šie kritēriji

ir lieki, tāpat kā nosacījums par kavējumu, kas ietver arī minēto nosacījumu par tiesas sprieduma izpildi. Tāpat šajā pantā novērojama speciālās leksikas vienību, kas pēc būtības ir sinonīmi, izmantošana: pagaidu aizbildnis un aizbildnis uz laiku. Arī CA 1889 pantā 6.4 novērojamas līdzīgas izmaiņas. Panta lasāmība ir uzlabota no teksta izņemot *provided always (ar nosacījumu, ka vienmēr...)* un *some (daži)*, kas faktiski nepilda nekādas funkcijas panta juridiskās nozīmes definēšanā. Savukārt ar sinonīmiem tiek aizstātas šādas leksikas vienības: *superintendent, inspector, or other superior officer of police (virssintendants, inspektors vai cits vecākais policijas virsnieks)* aizstāts ar *constable (konstebls), magistrate, justices, or justice (mirtiesnesis, tiesas sekretārs vai tiesnesis)* ar *justice (tiesnesis)*, bet *registered medical practitioner (reģistrēts ārsts)* kļūst par *duly qualified medical practitioner (atbilstoši kvalificēts ārsts)*. Šīs izmaiņas precizē pantu formulējumu, aizstājot speciālās leksikas vienības ar sinonīmiem. Šīs formulējuma izmaiņas saglabā panta sākotnējo juridisko funkciju, atvieglojot tā lasāmību un samazinot iespēju interpretēt panta nosacījumus atšķirīgos veidos.

40. tabulā attēlots speciālās leksikas vienību izmaiņu ieviešana tiesību aktu tekstos.

40. tabula. Speciālās leksiskas izmaiņas

197. Par saistībām, ko noslēguši vecāku varai pakļautie nepilngadīgie bez vecāku ziņas un piekrišanas, vecāki neatbild, ja viņi paši nav no tā ieguvuši kādu labumu.	197. Par saistībām, ko noslēguši vecāku aizgādībā esošie nepilngadīgie bez vecāku ziņas un piekrišanas, vecāki neatbild, ja viņi paši nav no tā ieguvuši kādu labumu.
(3) Any person authorised by warrant under this section to search for any child, and to take it to and detain it in a place of safety, may enter (if need be by force) any house, building, or other place specified in the warrant, and may remove the child therefrom. (Jebkura persona, kas tiek pilnvarota ar rīkojumu, kas izdots saskaņā ar šo nodaļu, meklēt bērnu, aizvest to un aizturēt to drošā vietā, ir tiesīga ienākt (ja nepieciešams, ar spēku) jebkurā mājā, ēkā vai citā vietā, kas norādīta rīkojumā, un aizvest bērnu no tās)	(3) Any constable authorised by warrant under this section to search for any child or young person, or to remove any child or young person with or without search, may enter (if need be by force) any house, building, or other place specified in the warrant, and may remove him therefrom. (Jebkurš konstebls, kas ir tiek pilnvarots ar rīkojumu, kas izdots saskaņā ar šo nodaļu, meklēt jebkuru bērnu vai jauni, vai pilnvarots aizvest bērnu vai jauni ar vai bez meklēšanas, ir tiesīgs ienākt (ja nepieciešams, ar spēku) jebkurā mājā, ēkā vai citā vietā, kas norādīta rīkojumā, un aizvest viņu no tās).

LRCL 197. pantā speciālās leksikas vienība vecāku vara tiek aizstāta ar vecāku aizgādību, kā rezultātā pakļautie tiek aizstāts ar esošie, bet panta juridiskā būtība nemainās, kā arī bez izmaiņām paliek arī vārdu skaits formulējumā. Likuma CA 1889 norādītajā piemērā ir novērojamas divu leksikas vienību izmaiņas: vispārlietojamās leksikas vienība *person* tiek aizstāta ar juridiskās leksikas vienību *constable*, bet bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienība *child* tiek aizstāta ar vārdkopu *child or young person*. Papildinājums *or young person* faktiski ir panta papildinājums ar sinonīmu, bet šo izmaiņu rezultātā nenotiek juridiska rakstura izmaiņas, jo *young person* CYP 1933 sniegtā definīcija ir “young person” means a person who has attained the age of fourteen and is under the age of eighteen years” (jaunietis ir

persona, kas ir sasniegusi 14 gadu vecumu, bet ir jaunāka par 18 gadiem”) un CYPA 1933 sniegtā *child* definīcija ir “a child is defined as anyone who has not yet reached their 18th birthday” (bērns ir jebkura persona, kas nav sasniegusi savu 18. dzimšanas dienu).

Nākamajā 41. tabulā apskatīti piemēri, kuros panta teksts tiek papildināts ar skaidrojumu, saglabājot tā sākotnējo juridisko funkciju bez izmaiņām.

41. tabula. Skaidrojumu ieviešana

177. Līdz pilngadības (219. p) sasniegšanai bērni atrodas vecāku varā. Laulības laikā abi vecāki izlieto šo varu kopīgi. Ja starp laulātajiem izceļas domstarpības, tās izšķir bāriņtiesa, ja likumā nav noteikts citādi.	177. Līdz pilngadības sasniegšanai (219.p.) bērns ir vecāku aizgādībā. Aizgādība ir vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās. Rūpes par bērnu nozīmē viņa aprūpi, uzraudzību un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu. Bērna aprūpe nozīmē viņa uzturēšanu, t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam). Bērna uzraudzība nozīmē rūpes par bērna paša drošību un trešās personas apdraudējuma novēršanu. Ar tiesībām noteikt bērna dzīvesvietu saprotama dzīvesvietas ģeogrāfiskā izvēle un mājokļa izvēle. Rūpes par bērna mantu nozīmē gādību par bērna mantas uzturēšanu un izmantošanu tās saglabāšanai un vairošanai.
2 Power to increase fine where offender interested in death of child. (Tiesības palielināt sodu, ja pārkāpējs ir ieinteresēts bērna nāvē) If it be proved that a person convicted on indictment as aforesaid was interested in any sum of money accruable or payable in the event of the death of the child, and had knowledge that such sum of money was accruing or becoming payable, the court may, in its discretion, increase the amount of the said fine so that the fine shall not exceed two hundred pounds. Such interest as aforesaid in any sum of money accruable or payable in the event of the death of the child shall be charged in the indictment and put to the jury in the same way, as far as may be, as a previous conviction is now charged and put. (Ja tiek pierādīts, ka par iepriekš minēto pārkāpumu notiesātā persona bija ieinteresēta iegūt jebkādu	2 Offences (Pārkāpumi) (5) If it is proved that a person convicted under this section was directly or indirectly interested in any sum of money accruing or payable in the event of the death of the child or young person, and had knowledge that that sum of money was accruing or becoming payable, then – –(a) in the case of a conviction on indictment, the maximum amount of the fine which may be imposed under this section shall be two hundred pounds; (6) For the purposes of the last foregoing subsection: – (a) a person shall be deemed to directly or indirectly interested in a sum of money if he has any share in or any benefit from the payment of that money, notwithstanding that he may not be a person to whom it is legally payable. (Ja tiek pierādīts, ka, saskaņā ar šo pantu apsūdzētā persona, tiešā vai netiešā veidā bija ieinteresēta jebkādā naudas

naudas summu, kas tiek uzkrāta vai izmaksāta bērna nāves gadījumā, kā arī šai personai bija zināms par to, ka šāda naudas summa tiek uzkrāta vai tiks izmaksāta, tiesai ir tiesības pēc saviem ieskatiem palielināt minētā soda summu līdz 200 mārciņām. Šī interese par minētajām naudas summām, kas uzkrājas vai tiek izmaksātas bērna nāves gadījumā, ir jānorāda apsūdzībā un jānodod izskatīšanai zvērinātajiem tāda pašā veidā, kā tika izskatīta iepriekšējā apsūdzība).	summā, kas tiek piešķirta vai izmaksāta bērna vai jaunieša nāves gadījumā, un šī persona zināja, ka šāda naudas summa uzkrājas vai tiek izmaksāta, tad – (a) pēc apsūdzēja sprieduma izziņošanas piemērojamā maksimālā naudas soda summa ir divi simti mārciņu; (6) Pēdējā apakšpunkta nolūkiem:– (a) persona tiek uzskatīta tieši vai netieši ieinteresēta naudas summā, ja šī persona iegūs daļu vai labumu no šīs naudas neatkarīgi no tā, vai šī nauda ir likumīgi izmaksājama šai personai.)

LRCL 177. pants jaunākajā redakcijā ir kļuvis četras reizes garāks (no 30 līdz 120 vārdiem), jo panta sākotnējais teksts ir papildināts ar skaidrojumiem par speciālās leksikas vienībām aizgādība, rūpes par bērnu, bērna aprūpe, bērna uzraudzība, tiesības noteikt bērna dzīvesvietu, rūpes par bērnu. Šie skaidrojumi neievieš juridiskas izmaiņas pantā, bet informē lasītāju. 41. tabulā norādītais pants “Power to increase fine where offender interested in death of child.” (Tiesības palielināt sodu, ja pārkāpējs ir ieinteresēts bērna nāvē) no sākotnēji atsevišķa panta ir kļuvis par jauna panta “Offences” (pārkāpumi) 5. apakšpunktu, un šis apakšpunkts ir papildināts ar vairākiem skaidrojumiem: “directly or indirectly (interested in)” (tieši vai netieši ieinteresēts), “a person shall be deemed to directly or indirectly interested in a sum of money if he has any share in or any benefit from the payment of that money, notwithstanding that he may not be a person to whom it is legally payable” (persona tiek uzskatīta tieši vai netieši ieinteresēta naudas summā, ja šī persona iegūs daļu vai labumu no šīs naudas neatkarīgi no tā, vai šī naudas summa ir likumīgi izmaksājama šai personai). Šie skaidrojumi izvērstā veidā min precīzē pantu ar sinonīmu palīdzību: “interested in – directly or indirectly (interested in)” (ieinteresēts – tieši vai netieši (ieinteresēts)), atrunājot iepriekš izmantotajā formulējumā “interested in” (ieinteresēts) jau iekļautos gadījumos “directly or indirectly” (tieši vai netieši), jo abos gadījumos minētā persona joprojām ir ieinteresēta minētajās naudas summās. Tāpat panta papildinājumā ir sniegts sīkāks skaidrojums par naudas summas saņēmēju “he may not be a person to whom it is legally payable” (neatkarīgi no tā vai šī naudas summa ir likumīgi izmaksājama šai personai), kas izvērs plašāk sākotnējā panta redakcijā minēto “interested in any sum of money accruable or payable in the event of the death of the child” ((persona) ir ieinteresēta jebkādā naudas summā, kas ir piešķirama vai izmaksājama bērna nāves gadījumā). Panta pamata redakcijā norādītais formulējums ir plašs un ietver visus gadījumus, kuros naudas summa uzkrājas vai tiek izmaksāta bērna nāves gadījumā, kas ir arī tādi gadījumi, kuros apsūdzētā persona nav šīs naudas summas tiešais saņēmējs. Iespējams, ka šī panta papildināšana ar 6(a) apakšpunktu, kas satur izvērstu skaidrojumu, ir veikta ar mērķi novērst atšķirīgas panta interpretācijas iespējas.

Apskatītie piemēri ilustrē biežāk sastopamos 2. kategorijas izmaiņu gadījumus, kas sastopami abu likumu tekstos. Novērotās līdzības – tiesību aktu tekstu vienkāršošana, speciālās leksikas vienību izmaiņu ieviešana, pantu tekstu papildināšana ar skaidrojumiem – liecina par to, ka abu valodu likumu tekstos notiek ļoti līdzīgi procesi, kas izpaužas līdzīgā veidā, ar līdzīgu

vārdu skaitu un pieeju, kas liecina par to, ka abu valstu tiesību aktu izstrādātāji sastopas ar līdzīgām problēmām. Jāatzīmē, ka būtiskās apjoma atšķirības starp abiem tiesību aktiem neliedza atklāt minētās līdzības abu tiesību aktu pantu tekstos, kas liecina par šo gadījumu biežu izplatību.

Tālāk apskatīti 3. kategorijas izmaiņu piemēri abos tiesību aktos. Arī šajā kategorijā apskatītie piemēri tiek iedalīti trīs visbiežāk sastopamajās 3. kategorijas izmaiņu grupās.

42. tabulā sniegti piemēri, kuros redzamas sabiedrības attieksmes pret bērniem izmaiņas.

42. tabula. Sabiedrības attieksmes izmaiņas

165. Adoptēt reizē var vairākus bērnus, piešķirot viņiem vienādas tiesības.	165. Adoptēt reizē var vairākus bērnus. Adoptējot brāļi (pusbrāļi) un māsas (pusmāsas) nav šķirami. Bērnu interesēs pieļaujama brāļu (pusbrāļu) un māsu (pusmāsu) šķiršana, ja kādam no viņiem ir neārstējama slimība vai ir šķēršļi, kas traucē brāļus (pusbrāļus) un māsas (pusmāsas) adoptēt kopā.
1 Punishment for ill-treatment and neglect of children. (Sods par ļaunprātīgu izturēšanos pret bērniem vai bērnu atstāšanu novārtā) Any person over sixteen years of age who, having the custody, control, or charge of a child, being a boy under the age of fourteen years, or being a girl under the age of sixteen years, wilfully ill-treats, neglects, abandons, or exposes such child, or causes or procures such child to be ill-treated, neglected, abandoned, or exposed, in a manner likely to cause such child unnecessary suffering, or injury to its health, shall be guilty of a misdemeanor... (Ja jebkura persona, kas ir vecāka par sešpadsmit gadiem, kurai ir aizbildnība, atbildība vai rūpes par bērnu, kas ir zēns, kas ir jaunāks par 14 gadiem, vai meitene, kas ir jaunāka par 16 gadiem, ar nodomu ļaunprātīgi izturas pret bērnu, atstāj bērnu novārtā, pamet, atstāj bez pajumtes vai pakļauj bērnu vai liek bērnam ciest ļaunprātīgu izturēšanos, atstāšanu novārtā, pamešanu, atstāšanu bez pajumtes veidā, kas var izraisīt nevajadzīgas bērna ciešanas vai traumas bērna veselībai, tiek atzīta par vainīgu pārkāpumā)	1 Cruelty to persons under sixteen. (Nezēlība pret personām, kas jaunākas par 16 gadiem) If any person who has attained the age of sixteen years and has the custody, charge, or care of any child or young person under that age, wilfully assaults, ill-treats, neglects, abandons, or exposes him, or causes or procures him to be assaulted, ill-treated, neglected, abandoned, or exposed, in a manner likely to cause him unnecessary suffering or injury to health (including injury to or loss of sight, or hearing, or limb, or organ of the body, and any mental derangement), that person shall be guilty of a misdemeanor... (Ja jebkura persona, kas ir vecāka par sešpadsmit gadiem, kurai ir aizbildnība, atbildība vai rūpes par bērnu vai jaunietai, kas ir jaunāks par šo vecumu, ar nodomu ļaunprātīgi izturas pret bērnu, atstāj bērnu novārtā, pamet, atstāj bez pajumtes vai pakļauj bērnu vai liek bērnam ciest ļaunprātīgu izturēšanos, atstāšanu novārtā, pamešanu, atstāšanu bez pajumtes veidā, kas var izraisīt nevajadzīgas bērna ciešanas vai traumas bērna veselībai (tostarp dzirdes vai redzes zaudēšana vai pasliktināšanās, ķermeņa orgānu zaudēšana, kā arī jebkāda veida garīgas traumas) tiek atzīta par vainīgu pārkāpumā)

LRCL 165. panta jaunākā redakcija ir papildināta ar papildu nosacījumu, kas aizliedz nošķirt brāļus (pusbrāļus) un māsas (pusmāsas) adopcijas gadījumā, kā arī sniedz izņēmuma nosacījumus šim noteikumam – neārstējama slimība vai šķēršļi, kas traucē kopīgai adopcijai. Šajā gadījumā pantā ir notikušas juridiskas izmaiņas, jo tiek ieviests jauns noteikums un šī noteikuma izņēmumi, kā rezultātā pants tiek papildināts ar speciālās leksikas vienībām brāļi, pusbrāļi, māsas, pusmāsas, bērnu intereses. Šīs izmaiņas likumā tika ieviestas LRCL redakcijā, kas stājās spēkā 2013. gada 1. janvārī. Līdz 20. gadsimta 90. gadiem standarta prakse bija nošķirt brāļus un māsas. Taču likuma ieviešana nenozīmē tā viennozīmīgu ievērošanu, piemēram, video reportāža “Māsu un brāļu šķiršana adopcijai bāriņtiesu ikdienā joprojām nav izskausta” (Anstrate 2015). Tāpat šī principa ieviešana ir novērojama arī Ministru Kabineta noteikumos Nr. 111 “Adopcijas kārtība” no 2003. gada 11. marta, kas tika aizstāti ar Ministru Kabineta noteikumiem Nr. 667 “Adopcijas kārtība” no 2018. gada 30. oktobra. Sākotnējā šo Ministru Kabineta noteikumu redakcijā brāļi un māsas netiek pieminēti, bet jaunākajā redakcijā brāļi un māsas tiek pieminēti 9 reizes, kā arī pielikumā “Prasības adoptētāju mācību programmas saturam (kritēriji mācību programmas izstrādei)” ieviests mācību programmas apakšpunkts “3.4. Ģimenes nozīmīgums, māsu un brāļu savstarpējās saiknes nozīmīgums” (LVCL 2023). CA 1889 1. pants ir iekļauts CPY1933 1. pantā, kas uzskatāms par šī panta jaunāko redakciju. Panta jaunākajā redakcijā ir novērojamas ar vecumu saistītas izmaiņas: “over sixteen years of age” (vecāks par 16 gadiem) tiek aizstāts ar “attained the age of sixteen years” (sasniedzis 16 gadu vecumu), “a boy under the age of fourteen years, or being a girl under the age of sixteen years” (par 14 gadiem jaunāks zēns vai par 16 gadiem jaunāka meitene) aizstāts ar “any child or young person under that age” (jebkurš bērns vai jauniešs, kas jaunāks par šo vecumu). Tāpat pants ir papildināts ar izvērstu traumu uzskaitījumu: “including injury to or loss of sight, or hearing, or limb, or organ of the body, and any mental derangement” (tostarp dzirdes vai redzes zaudēšana vai pasliktināšanās, ķermeņa orgānu zaudēšana, kā arī jebkāda veida garīgas traumas). Šajā piemērā ar valodas līdzekļu palīdzību ir ieviestas juridiskas izmaiņas, jo mainās atbildīgās personas vecums, kā arī pāridarījumi zēniem un meitenēm vairs netiek vērtēti pēc atšķirīga vecuma un dzimuma, bet tos aizstāj vienots apzīmējums *bērns vai jauniešs* un vienots vecums (16 gadi). Vēl viens papildinājums panta jaunākajā versijā ir “*any mental derangement (jebkāda veida garīgās veselības traucējums)*”, kas paplašina iespējamo bērnam nodarāmo pāridarījumu klāstu ar pamata redakcijā nenorādītu pāridarījuma veidu, jo pamata redakcijā tiek uzskaitīti tikai nodarījumi pret bērna fizisko veselību.

Minētās izmaiņas liecina par sabiedrības attieksmes pret bērniem izmaiņām, kas iekļauj izpratni par brāļu un māsu savstarpējās saiknes nozīmīgumu, bērnu vecuma izmaiņas un garīga rakstura traumas, kā rezultātā tiek ieviestas juridiskas dabas izmaiņas tiesību aktu tekstos.

Nākamajā 43. tabulā ir atspoguļoti divi piemēri, kas parāda juridiskas dabas izmaiņas tiesību aktos, kuru iemesls ir izmaiņas šo pantu piemērošanas kārtībā.

43. tabula. Juridiskās izmaiņas

230. Aizbildņi, kas iecelti vecāku vai vecvecāku testamentā, pielaižami izpildīt savus aizbildņu pienākumus bez bāriņtiesas apstiprinājuma.	230. Aizbildņi, kas iecelti vecāku testamentā, nekavējoties jāapstiprina bāriņtiesai.
9 Presumption of age of child. (Bērna vecuma pieņēmums) Where a person is charged with an offence under this Act in respect of a child who is alleged in the charge or indictment to be under any specified age, and the child appears to the court to be under that age, such child shall for the purposes of this Act be deemed to be under that age, unless the contrary is proved. (Gadījumos, kad persona tiek apsūdzēta par šī likuma pārkāpumiem pret bērnu, kura vecums ir norādīts apsūdzībā un kas ir zem noteiktā vecuma, un tiesa lemj, ka bērns ir jaunāks par šo vecumu, šis bērns tiek uzskatīts jaunāks par saskaņā ar šo likumu noteikto vecumu, ja vien netiek pierādīts pretējais).	99 Presumption and determination of age. (Vecuma pieņēmums un noteikšana) Where a person, whether charged with an offence or not, is brought before any court otherwise than for the purpose of giving evidence, and it appears to the court that he is a child or young person, the court shall make due inquiry as to the age of that person, and for that purpose shall take such evidence as may be forthcoming at the hearing of the case, but an order or judgment of the court shall not be invalidated by any subsequent proof that the age of that person has not been correctly stated to the court, and the age presumed or declared by the court to be the age of the person so brought before it shall, for the purposes of this Act, be deemed to be the true age of that person, and, where it appears to the court that the person so brought before it has attained the age of seventeen years, that person shall for the purposes of this Act be deemed not to be a child or young person. (Gadījumos, kad persona tiek vai netiek apsūdzēta par šī likuma pārkāpumiem vai nonāk jebkuras tiesas priekšā, izņemot liecības sniegšanu, un tiesai izskatās, ka šī persona ir bērns vai jauniešs, tiesai ir jāveic nepieciešamā izpēte, lai noteiktu šīs personas vecumu, tai skaitā ņemot vērā lietā pieejamos pierādījumus, bet tiesas spriedums vai lēmums nevar tikt atcelts ar jebkādiem tālākiem pierādījumiem tam, ka personas vecums, ko pieņēma vai noteica tiesa, nav šīs personas patiesais vecums, un, ja tiesai izskatās, ka šī persona ir sasniegusi 17 gadu vecumu, tad šī persona netiek uzskatīta par bērnu vai jauniešu saskaņā ar šo likumu).

LRCL 230. panta pamata redakcijā norādīts, ka vecāku vai vecvecāku testamentā iecelti aizbildņi var pildīt savus pienākumus bez bāriņtiesas apstiprinājuma: “pielaižami izpildīt savus aizbildņu pienākumus bez bāriņtiesas apstiprinājuma”, bet jaunākajā redakcijā šiem aizbildņiem ir nepieciešams bāriņtiesas apstiprinājums: “nekavējoties jāapstiprina bāriņtiesai”. Šajā gadījumā notiek izmaiņas testamentā nosaukto aizbildņu iecelšanas kārtībā, kas ir procesuālas izmaiņas pantā aprakstīto noteikumu piemērošanas kārtībā. Šo izmaiņu rezultātā pantā notikušās valodiskās izmaiņas ievieš juridiskas izmaiņas aizbildņu apstiprināšanas

kārtībā. CA 1889 panta “9 Presumption of age of child” (Bērna vecuma pieņēmums) teksts ir iekļauts CYPA 1933 99. panta tekstā un papildināts ar kārtību, kādā tiesa nosaka bērna, kas stājas tiesās priekšā, vecumu. Panta pamata redakcijā teikts: “in respect of a child who is alleged in the charge or indictment to be under any specified age, and the child appears to the court to be under that age, such child shall for the purposes of this Act be deemed to be under that age, unless the contrary is proved.” (tiesa pieņem, ka apsūdzētā bērna vecums ir mazāks par jebkuru apsūdzībā norādīto vecumu saskaņā ar šo likumu, ja bērns tiesai izskatās jaunāks par šo vecumu, ja vien nav pierādīts pretējais). Savukārt šī panta jaunākajā redakcijā pants tiek papildināts jaunu vecuma noteikšanas kārtību: “the court shall make due inquiry as to the age of that person, ..., and, where it appears to the court that the person so brought before it has attained the age of seventeen years, that person shall for the purposes of this Act be deemed not to be a child or young person.” (tiesai ir jāveic atbilstošas darbības, lai noskaidrotu šīs personas vecumu, ..., ja tiesas priekšā esošā persona tiesai izskatās kā 17 septiņpadsmit gadus sasniegusi persona, šī persona šī likuma ietvaros netiek uzskatīta par bērnu vai jauniyeti).

Minēto izmaiņu rezultātā mainās juridiskais process, kas tiek papildināts ar to, ka tiesai ir jāveic nepieciešamie pasākumi, lai noskaidrotu tās priekšā esošās personas vecumu, bet pamata redakcijā pietika ar tiesas pieņemto vecumu, kas tika izsecināts no tiesas priekšā esošā cilvēka izskata. Tāpat jaunākā panta redakcija norāda, ka nepareizi pieņemta vai noskaidrota vecuma gadījumā, tiesas spriedums paliek spēkā. Šīs juridiskā procesa izmaiņas pielāgo attiecīgos pantus mūsdienu juridiskajai situācijai un juridisko darbību izpildes kārtībai, atspoguļojot kopš pantu pirmās redakcijas pieņemšanas notikušās izmaiņas juridiskajā procesā.

Tālāk norādītajā 44. tabulā ir apskatītas juridiskās izmaiņas pantos, kuru iemesls nav saistīts ar valodiskām vai juridiskā procesa izmaiņām.

44. tabula. Ārpusvalodas izmaiņas

Ārpusvalodas izmaiņas : lats vs eiro, tehnoloģijas, civilpartneri, amati	
280. Pārdot nepilngadīgajam piederošu nekustamo īpašumu pieļaujams: 1) izdalot mantojumu starp pilngadīgajiem un nepilngadīgajiem mantiniekiem; 2) neatliekamu parādu samaksai, kas pārgājuši uz viņu kopā ar mantojumu; 3) ja nav nekādu citu līdzekļu viņa uzturam; 4) ja pārdošana ir vienīgais līdzeklis novērst nepilngadīgajam draudošu ievērojamu zaudējumu. Par tādiem gadījumiem aizbildnim jāziņo bāriņtiesai, kura, apsvērusi norādītos apstākļus un pārliecinājusies par nodomātās pārdošanas vajadzību vai derīgumu, vai nu pati atļauj pārdot, ja nekustamais īpašums novērtēts ne augstāk par tūkstoš latiem, vai arī, ja tas novērtēts augstāk, iesniedz lietu izšķirt tiesai.	280. Pārdot nepilngadīgajam piederošu nekustamo īpašumu pieļaujams: 1) izdalot mantojumu starp pilngadīgajiem un nepilngadīgajiem mantiniekiem; 2) neatliekamu parādu samaksai, kas pārgājuši uz viņu kopā ar mantojumu; 3) ja nav nekādu citu līdzekļu viņa uzturam; 4) ja pārdošana ir vienīgais līdzeklis novērst nepilngadīgajam draudošu ievērojamu zaudējumu. Par tādiem gadījumiem aizbildnim jāziņo bāriņtiesai, kura, apsvērusi norādītos apstākļus un pārliecinājusies par nodomātās pārdošanas vajadzību vai derīgumu, vai nu pati atļauj pārdot, ja nekustamais īpašums novērtēts ne augstāk par 14 000 euro, vai arī, ja tas novērtēts augstāk, iesniedz lietu izšķirt tiesai.

5 (3) One of Her Majestys Principal Secretaries of State in England, and in Scotland the Secretary for Scotland, and in Ireland the Lord Lieutenant of Ireland may at any time in his discretion discharge a child from the custody of any person to whom it is committed, in pursuance of this section, either absolutely or on such conditions as such Secretary of State, Secretary, or Lord Lieutenant approves, and may, if he shall think fit, from time to time make, alter, or revoke rules in relation to children so committed to any person, and to the duties of such persons with respect to such children. (Viens no Karalienes galvenajiem Anglijas valsts ministriem, Skotijā Skotijas ministrs un Īrijā Īrijas lords leitnants, ir tiesīgi jebkurā laikā un pēc saviem ieskatiem izņemt bērnu no personas, kuras aizbildniecībā bērns tika nodots, aprūpes, un šāda izņemšana no aprūpes var būt bez nosacījumiem vai ar nosacījumiem, kas var tikt mainīti pēc valsts ministra, ministra vai lorda leitnanta ieskatiem, kā arī, ja viņš (ministrs, lords) uzskata par nepieciešamu, noteikt, mainīt vai atsaukt noteikumus saistībā ar jebkuru bērnu, kas nodots jebkuras personas aprūpē, un šo personu pienākumiem pret šādiem bērniem).	84 (4) The Secretary of State may at any time in his discretion discharge a child or young person from the care of the person to whose care he has been committed, and any such discharge may be granted either absolutely or subject to conditions. (Ministrs ir jebkurā brīdī pēc saviem ieskatiem tiesīgs izņemt bērnu vai jaunieci no personas, kuras aprūpē bērns tika nodots, aprūpes, un šāda izņemšana no aprūpes var būt bez nosacījumiem vai ar nosacījumiem).

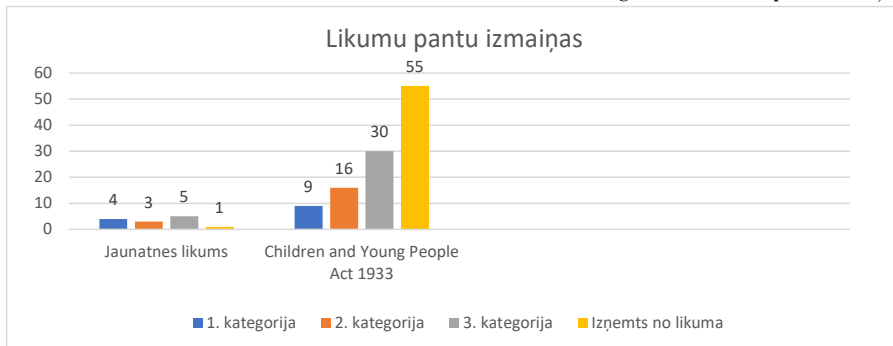
LRCL 280. pantā juridiskās izmaiņas ir ieviestas, aizstājot “par tūkstoš latiem” ar “par 14 000 euro”, jo Latvijas Republikā mainījās valūta, kā rezultātā visos Latvijas Republikas tiesību aktos latos norādītie sodi tika mainīti uz atbilstošiem sodiem eiro valūtā pēc Latvijas pievienošanās eirozonai. Savukārt CA 1889 panta 5(3) sākotnējā redakcijā ir uzskatīti šādi amati: *Principal Secretaries of State in England (Anglijas ministri)*, *Secretary of Scotland (Skotijas ministri)* un *Lord Lieutenant of Ireland (Īrijas lords leitnants)*, kas liecina par to, ka katrā Apvienotās Karalistes reģionā ir cita par šī panta nosacījumu izpildi atbildīgā amatpersona, bet jaunākajā redakcijā trīs norādītās amatpersonas tiek aizstātas ar vienotu *Secretary of State (ministri)*. Pantā attēlotās izmaiņas ir saistītas ar izmaiņām Apvienotās Karalistes ministru atbildībā – jaunākajā panta redakcijā par bērnu tiesību aizsardzību ir atbildīgs par bērnu tiesībām atbildīgais ministrs, nevis pēc reģionāla principa, bet jomas principa. Kā arī amats *Lord Lieutenant of Ireland* vairs nav spēkā, jo tā darbība tika izbeigta 1922. gadā ar likumu par neatkarīgu Īrijas valsti “*Irish Free State (Consequential Provisions) Act 1922*”. Abos gadījumos notikušās izmaiņas ir notikušas ekonomisku un ģeopolitisku izmaiņu rezultātā. Šajā sadaļā minētās izmaiņu grupas tiks apskatītas arī nākamajos tiesību aktu pāros.

4.2.2. “Jaunatnes likums” un “Children and Young Persons Act 1933”

Šajā sadaļā salīdzināts “Jaunatnes likums” un “Children un Young Persons Act 1933”. Latvijas Republikas “Jaunatnes likums” ir jaunākais no apskatītajiem tiesību aktiem, jo tā pirmā redakcija tika publicēta 2008. gada 28. maijā. Šie likumi tiek salīdzināti, jo abu likumu nosaukumos tiek izdalīti jaunieši kā atsevišķa personu grupa, un šajos likumos ir aprakstīti pasākumi tieši šai grupai paredzēto tiesību nodrošināšanā. Abos likumos ir minēti nosacījumi un pasākumi jauniešu nodarbinātībai un labklājības nodrošināšanai, kā arī par šo funkciju izpildi atbildīgās valsts iestādes. Abos likumos ir atrunāta jauniešu nodarbinātība, piemēram, “9. pants. Jauniešu brīvprātīgais darbs”, “11. pants. Jauniešu nodarbinātības un komercdarbības veicināšana”, “Part II. General provisions as to Employment” (“2. daļa. Vispārīgie noteikumi attiecībā uz nodarbinātību”), “Employment abroad” (“Nodarbinātība ārzemēs”). Tāpat abos likumos tiek noteikti valsts iestāžu un pašvaldību pienākumi darbā ar bērniem un jauniešiem, piemēram, “3. pants. Valsts pārvaldes iestāžu kompetence jaunatnes politikas nozarē”, “5. pants. Pašvaldības kompetence jaunatnes politikas nozarē”. LRJL ir definēta brīvā laika izmantošana (“8. pants. Brīvā laika lietderīga izmantošana”), kas nav minēta CYPA 1933. Savukārt CYPA 1933 tiek plaši definēta ar bērniem un jauniešiem saistītās tiesvedības kārtība un bērnu nosūtīšana dažāda veida ieslodzījuma vietām: “Part III. Protection of children and young persons in relation to criminal and summary proceedings.” (“3. daļa. Bērnu un jauniešu aizsardzība saistībā ar krimināllietu un civillietu izskatīšanu”) un “Part IV. Remand homes, approved schools, and persons to whose care children and young persons may be committed” (“4. daļa. Bērnu pāraudzināšanas nami, slēgtā tipa internāti un personas, kuru aprūpē var tikt nodoti bērni”).

Ņemot vērā to, ka LRJL nav atsevišķi definētu speciālās leksikas vienību, salīdzinātas tiek šo pantu valodisko un juridisko izmaiņu kategorijas. Savukārt CYPA 1933 definētās speciālās leksikas vienības tiks plašāk analizētas kopā ar Latvijas Republikas BTAL un Apvienotās Karalistes CA 1989 speciālās leksikas vienībām. No pamata redakcijā esošajiem LRJL 13 pantiem bez izmaiņām ir palikuši 4 panti (4., 7., 8. un 11. pants), tikai valodiskas izmaiņas notikušas 3 pantos (2., 9., 13. pants), bet juridiskas un valodiskas izmaiņas 5 pantos (1., 3., 5., 6., 12. pants), bet viens pants ir izņemts no likuma (10. pants). Savukārt no 109 CYPA 1933 pirmās redakcijas pantiem jaunākajā redakcijā vairs nav atrodami 55 panti, bet no atlikušajiem 54 pantiem izmaiņas nav notikušas 9 pantos, 2. kategorijas izmaiņas novērotas 15 pantos, bet 3. kategorijas izmaiņas notikušas 30 pantos. Skaitliskais izmaiņu salīdzinājums abu tiesību aktu pantos norādīts 5. diagrammā.

5. diagramma. Likumu pantu izmaiņas

Tālāk tiks apskatītas 2. kategorijas izmaiņu grupas: tiesību aktu tekstu vienkāršošana, speciālās leksikas vienību izmaiņu ieviešana, pantu tekstu papildināšana ar skaidrojumiem.

45. tabulā sniegtie piemēri ilustrē tiesību aktu pantu teksta vienkāršošanu.

45. tabula. Tiesību aktu vienkāršošana

9. pants. Jauniešu brīvprātīgais darbs (1) Jauniešu brīvprātīgais darbs ir orientēts uz sabiedriskā labuma darbību un veicina viņu zināšanu, prasmju, iemaņu un attieksmju attīstību, kā arī brīvā laika lietderīgu izmantošanu. (2) Jaunietis veic brīvprātīgo darbu bez atlīdzības, nestājoties ar brīvprātīgā darba organizētāju darba tiesiskajās attiecībās. (3) Jauniešu brīvprātīgo darbu nedrīkst izmantot brīvprātīgā darba organizētāja vai trešās personas peļņas gūšanas nolūkā. (4) Uz jauniešu brīvprātīgo darbu attiecināmi darba tiesiskās attiecības regulējošos normatīvajos aktos noteiktie aizliegumi un ierobežojumi.	9. pants. Jauniešu brīvprātīgais darbs Jauniešu brīvprātīgais darbs tiek organizēts saskaņā ar Brīvprātīgā darba likumu.
17 Interpretation of Part I (1. daļas interpretācija) For the purposes of this Part of this Act – Any person who is the parent or legal guardian of a child or young person or who is legally liable to maintain him shall be presumed to have the custody of him, and as between father and mother the father shall not be deemed to have ceased to have the custody of him by reason only that he has deserted, or otherwise	17 Interpretation of Part I. (1. daļas interpretācija) (1) For the purposes of this Part of this Act, the following shall be presumed to have responsibility for a child or young person— (a) any person who— (i) has parental responsibility for him (within the meaning of the Children Act 1989); or (ii) is otherwise legally liable to maintain him; and

does not reside with, the mother and the child or young person; Any person to whose charge a child or young person is committed by any person who has the custody of him shall be presumed to have charge of the child or young person; Any other person having actual possession or control of a child or young person shall be presumed to have the care of him. (Šī likuma ietvaros, jebkura persona, kas ir bērna vai jaunieša vecāks vai likumiskais aizbildnis, vai persona, kuras juridiskais pienākums ir uzturēt šo bērnu, tiek uzskatīta par bērna aizbildni, un, runājot par māti un tēvu, tēvs netiek uzskatīts par atbrīvotu no atbildības par bērnu pēc ģimenes pamešanas vai cita iemesla, kura dēļ tēvs nedzīvo ar māti un bērnu vai jauniņiem; Jebkura persona, kuras aprūpē bērnu ir nodevusi jebkura cita persona, tiek uzskatīta par atbildīgu par bērnu vai jauniņiem; Jebkura cita persona, pie kuras dzīvo bērns vai kuras aprūpē ir bērns, tiek uzskatīta par atbildīgu par bērnu.)	(b)any person who has care of him. (2)A person who is presumed to be responsible for a child or young person by virtue of subsection (1)(a) shall not be taken to have ceased to be responsible for him by reason only that he does not have care of him. ((1) Šīs šī likuma daļas ietvaros tālāk uzskaitītās personas tiek uzskatītas par atbildīgām par bērnu vai jauniņiem: (a) jebkura persona, kurai: (i) ir vecāku atbildība par bērnu (saskaņā ar Children Act 1989 noteikt) vai (ii) jebkurā citā ar likumu noteiktā gadījumā ir atbildīga par bērna uzturēšanu; un (b) jebkura persona, kas rūpējas par bērnu. (2) Persona, kas tiek uzskatīta par atbildīgu par bērnu vai jauniņiem saskaņā ar (1)(a) apakšpunktu nebeidz būt atbildīga par bērnu jebkura iemesla dēļ, kura dēļ bērns vairs nav šīs personas aprūpē.

“Jaunatnes likuma” 9. panta sākotnējā redakcijā norādītais teksts ir aizstāts ar atsauci uz “Brīvprātīgā darba likumu”, kas stājās spēkā 2016. gada 1. janvārī. Šīs izmaiņas nemaina panta juridisko būtību, bet gan sniedz norādi uz likumu, uz kuru šī panta juridiskā funkcija tika pārcelta. Savukārt CYP 17. pantā notikušās valodiskās izmaiņas precizē pantu ar apakšpunktu ieviešanu un skaidru numurētu kritēriju uzskaitījumu. Šīs valodiskās izmaiņas saglabā panta juridisko funkciju, kas nosaka par bērnu atbildīgās personas, bet precizē panta tekstu, aizstājot precizējumu par bērna tēvu, vecākiem un aizbildņiem ar vispārīgumu, kas iekļauj visas par bērnu atbildīgās personas saskaņā ar likumu. Apakšpunktu izmantošana uzlabo panta lasāmību un vizuālo uztveri, kā arī atvieglo teksta izpratni.

46. tabulā ir apskatītas speciālās leksikas izmaiņu rezultātā ieviestās valodiskās izmaiņas.

46. tabula. Valodiskās izmaiņas

13.pants. Valsts pārvaldes iestāžu uzdevumu deleģēšana Bērnu un ģimenes lietu ministrija, noslēdzot līgumu, var deleģēt pārvaldes uzdevumu veikšanu privātpersonām, tajā skaitā biedrībām un nodibinājumiem, lai efektīvi īstenotu pasākumu sistēmu darbam ar jaunatni.	13.pants. Valsts pārvaldes iestāžu uzdevumu deleģēšana Izglītības un zinātnes ministrija, noslēdzot līgumu, var deleģēt pārvaldes uzdevumu veikšanu privātpersonām, tajā skaitā biedrībām un nodibinājumiem, lai efektīvi īstenotu pasākumu sistēmu darbam ar jaunatni. Minēto pārvaldes uzdevumu deleģējums var ietvert administratīvo aktu izdošanu saistībā ar šā likuma 12.panta

	pirmajā daļā minēto atklātu projektu konkursu organizēšanu.
46 Assignment of certain matters to juvenile courts (noteiktu lietu nodošana nepilngadīgo tiesām) (1) Subject as hereinafter provided, no charge against a child or young person, and no application whereof the hearing is by rules made under this section assigned to juvenile courts, shall be heard by a court of summary jurisdiction which is not a juvenile court. (Saskaņā ar tālāk norādīto, ja pret bērnu vai jauniešu izvirzītās apsūdzības vai lietas izskatīšanas nodošanu nepilngadīgo tiesām nenosaka šis sadaļas noteikumi, lieta ir jāizskata vispārīgajā tiesā bez zvērināto dalības, kas nav nepilngadīgo tiesa)	46 Assignment of certain matters to youth courts. (noteiktu lietu nodošana jaunatnes tiesām) (1) Subject as hereinafter provided, no charge against a child or young person, and no application whereof the hearing is by rules made under this section assigned to youth courts, shall be heard by a magistrates court which is not a youth court. (Saskaņā ar tālāk norādīto, ja pret bērnu vai jauniešu izvirzītās apsūdzības vai lietas izskatīšanas nodošanu nepilngadīgo tiesām nenosaka šis sadaļas noteikumi, šī lieta ir jāizskata tiesā bez zvērināto dalības, kas nav nepilngadīgo tiesa)

“Jaunatnes likuma” 13. panta jaunākajā redakcijā “Bērnu un ģimenes lietu ministrija” tiek aizstāta “Izglītības un zinātnes ministriju”, kas pārņēma Bērnu un ģimenes lietu ministrijas funkcijas. Savukārt CPY1933 46. panta jaunākajā redakcijā *juvenile courts (nepilngadīgo tiesas)* tiek aizstātas ar *youth courts (nepilngadīgo tiesas)*. Abās redakcijās izmantotie tiesu nosaukumi ir bērnu tiesību aizsardzības speciālā leksika, jo šīs tiesas ir paredzētas bērnu un jauniešu lietu izskatīšanai. Šajā piemērā ir novērojams arī juridiskās leksikas vienības izmaiņas: *court of summary jurisdiction (tiesa bez zvērināto dalības)* tiek aizstāta ar *magistrates court (miertiesā)*. Šīs izmaiņas bērnu tiesību aizsardzības speciālajā leksikā nemaina panta juridisko būtību, bet tiek ieviestas, lai nodrošinātu konsekventu speciālās un vispārlietojamās leksikas lietojumu nozarē. 47. tabulā apskatīti pantu precizēšanas gadījumi.

47. tabula. Pantu precizēšana

2. pants. Likuma darbības joma (2) Šā likuma izpratnē darbs ar jaunatni ir uz jauniešiem orientēts plānotu praktisku pasākumu kopums, kas nodrošina viņu dzīves kvalitātes uzlabošanu.	2. pants. Likuma darbības joma (2) Šā likuma izpratnē darbs ar jaunatni ir uz jauniešiem orientēts plānotu praktisku pasākumu kopums, kas nodrošina jaunatnes politikas īstenošanu, jauniešu vērtīorientācijas veidošanu un vispārcilvēcisko vērtību nostiprināšanu.
39 Power to prohibit publication of certain matter in newspapers (tiesības aizliegt noteikta satura publicēšanu avīzēs) 2) Any person who publishes any matter in contravention of any such direction shall on	39 Power to prohibit publication of certain matter (tiesības aizliegt noteikta satura publicēšanu) (2) Any person who includes matter in a publication in contravention of any such direction shall on summary

summary conviction be liable in respect of each offence to a fine not exceeding fifty pounds. (Jebkura persona, kas publicē jebkādu saturu, kas pārkāpj šo aizliegumu, var tikt sodīta par katru pārkāpumu ar naudas sodu, kas nepārsniedz 50 mārciņas)	conviction be liable in respect of each offence to a fine not exceeding fifty pounds. In this section— • “publication” includes any speech, writing, relevant programme or other communication in whatever form, which is addressed to the public at large or any section of the public (and for this purpose every relevant programme shall be taken to be so addressed), but does not include a document prepared for use in particular legal proceedings; • “relevant programme” means a programme included in a programme service within the meaning of the Broadcasting Act 1990. (Jebkura persona, kas publicē jebkādu saturu, kas pārkāpj šo aizliegumu, var tikt sodīta par katru pārkāpumu ar naudas sodu, kas nepārsniedz 50 mārciņas. Šajā sadaļā – “publicēšana” ietver jebkāda veida runu, rakstītu tekstu, atbilstošu programmu vai jebkādu citu komunikācijas veidu, kas ir paredzēts vispārīgai sabiedrībai vai konkrētai sabiedrības grupai (un tai skaitā katra programma, kas par tādu uzskatāma), bet neietver dokumentus, kas ir paredzēti izmantošanai tiesvedībā. “atbilstoša programma” ir jebkura programma, kas iekļauta pārraides pakalpojumā saskaņā ar 1990. gada Pārraides likumu.)

“Jaunatnes likuma” 2. panta 2. apakšpunktā vispārīgais apzīmējums “viņu dzīves kvalitātes uzlabošanas” tiek aizstāts ar precīzu uzskaitījumu “jaunatnes politikas īstenošanu, jauniešu vērtīborientācijas veidošanu un vispārcilvēcisko vērtību nostiprināšanu”. Šīs izmaiņas precizē apakšpunkta funkciju, pārejot no vispārīga jēdziena, kas ir plaši interpretējams, uz šaurāku uzskaitījumu ar konkrētiem uzdevumiem. CYPA 1933 39. panta 2. apakšpunkts jaunākajā redakcijā ir papildināts ar skaidrojumiem, kas paskaidro panta tekstā minētos terminus *publication* (publicēšana) un *relevant programme* (atbilstošā programma) un sniedz atsauci uz saistīto tiesību aktu “Broadcasting Act 1990”.

Apskatītie piemēri ilustrē likumu pantu tekstu izmaiņas, kuru mērķis ir nevis mainīt panta juridisko funkciju, bet pielāgot panta tekstu aktuālajai juridiskās valodas situācijai. Veicot minētās izmaiņas tiek panākts konsekvents leksikas lietojums starp dažādiem tiesību aktiem, atvieglota sarežģītu formulējumu uztvere, padarot to tekstu vienkāršāku vai sniedzot atsauces uz citiem avotiem, kā arī veicinot vienotu panta izpratni un iespēju izvairīties no dažādām interpretācijām ar precizējumu palīdzību. Šīs izmaiņas ir izteikti novērojamas CYPA 1933 pantos, jo šis likums tika ieviests pirms 90 gadiem, un šajā laikā ir notikušas izmaiņas gan tiesību sistēmā, gan juridiskajā leksikā. Savukārt JL stājās spēkā 2009. gada 1. janvārī, kā

rezultātā nepieciešamība pēc tikai valodiskām izmaiņām ir salīdzinoši mazāka. 48. tabulā attēloti piemēri, kuros juridiskās būtības izmaiņu iemesls ir sabiedrības attieksmes izmaiņas pret bērniem.

48. tabula. Sabiedrības attieksmes izmaiņas

I.pants. Likuma mērķis Likuma mērķis ir uzlabot jauniešu — personu vecumā no 13 līdz 25 gadiem — dzīves kvalitāti, veicinot viņu iniciatīvas, līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, kā arī atbalstot darbu ar jaunatni.	I.pants. Likuma mērķis Likuma mērķis ir uzlabot jauniešu — personu vecumā no 13 līdz 25 gadiem — dzīves kvalitāti, veicinot viņu iniciatīvas, darba tikumu un patriotismu, līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, kā arī atbalstot darbu ar jaunatni.
7 Sale of tobacco etc to persons under sixteen (tabakas u.tml. izstrādājumu tirdzniecība personām līdz 16 gadu vecumam) (1) Any person who sells to a person apparently under the age of sixteen years any tobacco or cigarette papers, whether for his own use or not, shall be liable, on summary conviction, in the case of a first offence to a fine not exceeding two pounds, in the case of a second offence to a fine not exceeding five pounds, and in the case of a third or subsequent offence to a fine not exceeding ten pounds. (Jebkura persona, kas pārdod personai, kas ir acīmredzami jaunāka par 16 gadu vecumu, jebkādu tabakas izstrādājumu vai cigarešu papīrus, personīgai izmantošanai un ne tikai, ir uzskatāma par atbildīgu un sodāma saskaņā ar tiesas spriedumu pirmajā reizē ar naudas sodu līdz divām mārciņām, otrajā reizē ar naudas sodu līdz piecām mārciņām, bet trešajā reizē ar naudas sodu līdz 10 mārciņām)	7 Sale of tobacco, &c. to persons under eighteen. (tabakas u.tml. izstrādājumu tirdzniecība personām līdz 18 gadu vecumam) (1) Any person who sells to a person under the age of eighteen years any tobacco or cigarette papers, whether for his own use or not, shall be liable, on summary conviction to a fine not exceeding level 4 on the standard scale. (Jebkura persona, kas pārdod jebkāda veida tabakas izstrādājumus vai cigarešu tinamo papīru personām, kas ir jaunākas par 18 gadiem, personīgai izmantošanai un ne tikai, ir sodāma saskaņā ar tiesas lēmumu ar naudas sodu, kas nepārsniedz sodu standarta 4. līmeni)

“Jaunatnes likuma” 1. pantā tiek definēts likuma mērķis, kura formulējums jaunākajā likuma versijā ir papildināts ar “darba tikumu” un “patriotismu”. Šo vērtību vēlāka iekļaušana likuma mērķī notika likuma 3. redakcijā, kas stājās spēkā 2010. gada 3. novembrī. Precīzu iemeslu šo vērtību iekļaušanai šī likuma mērķī nebija iespējams atrast, bet, vērtējot šo izmaiņu būtību, var pieņemt, ka šīs vērtības ir tika ieviestas sabiedrības attieksmes pret jauniešiem izmaiņu rezultātā. Savukārt CYPA 1933 piemērā ir redzamas sabiedrības attieksmes izmaiņas pret tabakas izstrādājumu pārdošanu bērniem un jauniešiem. Panta pamata redakcijā tabakas izstrādājumus bija atļauts pārdot personām no 16 gadu vecuma, bet panta jaunākajā redakcijā šis vecums ir mainīts uz 18 gadiem. Tāpat no likuma tiek izņemts vizuālās vecuma noteikšanas kritērijs “apparently” (acīmredzami), jo mūsdienās ir iespējams noteikt personas vecumu, lūdzot uzrādīt personu apliecinošu dokumentus. Savukārt panta pamata redakcijā minētie trīs atšķirīgie naudas sodi par šī panta pārkāpšanu ir aizstāti ar “fine not exceeding level 4 on the standard scale” (naudas sods, kas nepārsniedz sodu standarta 4. līmeni), kas liecina par

izmaiņām sodu sistēmā. Abos gadījumos attēlotās izmaiņas maina pantu juridisko būtību. 49. tabulā apskatītie piemēri ilustrē juridiskās sistēmas izmaiņas.

49. tabula. Juridiskās sistēmas izmaiņas

6. pants. Jaunatnes organizācija Jaunatnes organizācija ir Biedrību un nodibinājumu reģistrā reģistrēta biedrība, kas atbilst visiem šādiem kritērijiem: (pilnu panta tekstu sk. pielikumā)	6. pants. Jaunatnes organizācija un jaunatnes organizāciju saraksts (1) Jaunatnes organizācija ir Biedrību un nodibinājumu reģistrā reģistrēta un jaunatnes organizāciju sarakstā ierakstīta biedrība. Biedrību ieraksta jaunatnes organizāciju sarakstā, ja tā atbilst visiem šādiem kritērijiem: (2) Kārtību, kādā jaunatnes organizācijas ierakstāmas jaunatnes organizāciju sarakstā, un tajā iekļaujamās ziņas nosaka Ministru kabinets. Jaunatnes organizāciju saraksta turētāja ir Izglītības un zinātnes ministrija.
45 Constitution of juvenile courts (nepilngadīgo tiesu sastāvs) Courts of summary jurisdiction constituted in accordance with the provisions of the Second Schedule to this Act and sitting for the purpose of hearing any charge against a child or young person or for the purpose of exercising any other jurisdiction conferred on juvenile courts by or under this or any other Act, shall be known as juvenile courts and in whatever place sitting shall be deemed to be petty sessional courts. (Tiesa bez zvērināto dalības, kuras sastāvs ir izveidots saskaņā ar šī likuma otro pielikumu un kas ir sanākusi ar mērķi uzklaustīt apsūdzību pret bērnu vai jauniešu, vai ar mērķi īstenot jebkuras citas funkcijas, kuras veic nepilngadīgo tiesas saskaņā ar šo likumu vai citu likumu, ir uzskatāma par jaunatnes lietu tiesu)	45 Constitution of Youth courts (nepilngadīgo tiesu sastāvs) (1) Magistrates courts— (a) constituted in accordance with this section or section 66 of the Courts Act 2003 (judges having powers of District Judges (Magistrates Courts)), and (b) sitting for the purpose of— (i) hearing any charge against a child or young person, or (ii) exercising any other jurisdiction conferred on youth courts by or under this or any other Act, are to be known as youth courts. (2) A justice of the peace is not qualified to sit as a member of a youth court for the purpose of dealing with any proceedings unless he has an authorisation extending to the proceedings. ((1) Miertiesas – kuru sastāvs ir izveidots saskaņā ar šo pantu vai 2003. gada Tiesu likuma 66. pantu (tiesneši, kuriem ir apgabaltiesnešu pilnvaras (miertiesas)) un (b) kas ir sanākušas ar mērķi – (i) izskatīt jebkādu bērna vai jaunieša apsūdzību, vai (ii) veikt jebkuru citu funkciju, kas saskaņā ar šo likumu vai jebkuru citu likumu tiek uzticēta nepilngadīgo tiesām), ir uzskatāmas par nepilngadīgo tiesām)

Jaunatnes likuma 6. panta jaunākā redakcija ir papildināta ar jaunatnes organizāciju sarakstu un apakšpunktu (2), kas nosaka kārtību iekļaušanai šajā sarakstā un par šo sarakstu atbildīgo valsts

iestādi. Ņemot vērā, ka saskaņā ar jaunāko redakciju par minētajā sarakstā iekļaujamajām ziņām ir atbildīgs Ministru kabinets, bet šī saraksta turētājs ir Izglītības un zinātnes ministrija, ir iespējams secināt, ka šī panta jaunākajā redakcijā attēlotas izmaiņas juridiskajā sistēmā, jo panta pamata redakcijā atbildīgās iestādes netiek minētas vispār. Savukārt CYPA 1933 45. pantā notikušās izmaiņas ir saistītas ar Apvienotās Karalistes tiesību sistēmas izmaiņām, kas aizsākās 1991. gadā ar likumu “Criminal Justice Act 1991”, kas mainīja tiesu instances *juvenile court* (*nepilngadīgo tiesa*) nosaukumu uz *youth court* (*nepilngadīgo tiesa*). Taču šīs izmaiņas nav tikai valodiskas, jo valodiskās izmaiņas tiek ieviestas tiesu sistēmas izmaiņu rezultātā. *Juvenile court* tiesas bija paredzētas nepilngadīgajiem vecumā līdz 18 gadiem (ieskaitot), bet *youth court* tiesas ir paredzētas nepilngadīgajiem vecumā no 10 līdz 17 gadiem (ieskaitot). Tāpat tiesu sistēmas izmaiņu rezultātā *youth court* tiesnešiem ir jāiziet īpašas apmācības darbam ar nepilngadīgajiem. Šīs izmaiņas ir norādītas otrajā panta jaunākās redakcijas apakšpunktā “A justice of the peace is not qualified to sit as a member of a youth court for the purpose of dealing with any proceedings unless he has authorisation extending to the proceedings.” (Miertiesnesis nav tiesīgs piedalīties nepilngadīgo tiesā, ja vien nav saņēmis atbilstošu pielaidi). Abos apskatītajos pantos ir novērojamas juridiska rakstura izmaiņas, kas ieviestas ar valodas līdzekļu palīdzību, bet šo izmaiņu cēlonis ir plašāka mēroga izmaiņas tiesību sistēmā un tās procesos.

Abu apskatīto likumu galvenās atšķirības ir to vecums un funkcionālais tvērums. “Jaunatnes likums” ir par 74 gadiem jaunāks par CYPA 1933, un tam ir mazāks pantu skaits, nav atsevišķi definētu leksikas vienību, kā arī netiek plaši apskatīta tiesvedība pret nepilngadīgajiem, soda mēri nepilngadīgajiem un tiesvedības pret nepilngadīgajiem kārtība. Šie juridiskie jautājumi tiek atrunāti Latvijas Republikas “Krimināllikuma” VII nodaļā “Nepilngadīgā kriminālatbildības īpatnības” un “Darba likuma” 37. pantā “Nodarbināšanas aizliegumi, ierobežojumi un atbildība”. Šo atšķirību pamatā ir abu tiesību sistēmu atšķirīgā daba, kas aprakstīta promocijas darba 2. 5. apakšnodaļā. Taču, neskatoties uz to, ka uz bērniem un jauniešiem attiecināmie punkti par nodarbinātību nav iekļauti “Jaunatnes likumā”, likumu panti, kas regulē minētos jautājumus, pastāv citos Latvijas Republikas tiesību aktos. 50. tabulā apskatīti piemēri, kas ilustrē izmaiņas, kas rodas ārpus bērnu tiesību diskursa esošo apstākļu iedarbības rezultātā.

50. tabula. Ārpusdiskursa apstākļi

12. pants. Finansējuma piešķiršana 4. 1) jaunatnes organizācijā ir apvienojušies ne mazāk kā 500 biedru vai jaunatnes organizācijas ar kopējo biedru skaitu, kas nav mazāks par 500 biedriem;	12.pants. Finansējuma piešķiršana 4. 4) organizācijā ir apvienojušies ne mazāk kā 300 biedru vai apvienojušās jaunatnes organizācijas, kuru kopējais biedru skaits nav mazāks par 300;
25 Restrictions on persons under eighteen going abroad for the purpose of performing for profit (ierobežojumi personām, kas ir jaunākas par 18 gadiem un vēlas doties uz ārzemēm, lai uzstātos par samaksu)	25 Restrictions on persons under eighteen going abroad for the purpose of performing for profit (ierobežojumi personām, kas ir jaunākas par 18 gadiem un vēlas doties uz ārzemēm, lai uzstātos par samaksu)

(1) No person having the custody, charge or care of any person under the age of eighteen years shall allow him, nor shall any person cause or procure any person under that age, to go abroad for the purpose of singing, playing, performing, or being exhibited, for profit, unless he has attained the age of fourteen years and a licence has been granted in respect of him under this section. (Nevienai personai, kas atbild, kontrolē vai rūpējas par jebkuru personu, kas ir jaunāka par 18 gadiem, nav atļauts šai personai, kā arī nav atļauts lūgt vai mudināt citas personas, kas ir jaunākas par šo vecumu, doties uz ārzemēm ar nolūku dziedāt, tēlot, uzstāties vai tikt izrādītam par samaksu, izņemot gadījumus, kad šī persona ir sasniegusi 14 gadu vecumu un ieguvusi licenci saskaņā ar šo pantu).	(1) No person having responsibility for any child shall allow him, nor shall any person cause or procure any child, to go abroad (a) for the purpose of singing, playing performing, or being exhibited, for profit, or (b) for the purpose of taking part in a sport, or working as a model, where payment in respect of his doing so, other than for defraying expenses, is made to him or to another person unless a licence has been granted in respect of him under this section (Nevienai personai, kas atbild par bērnu, nav atļauts šai personai, kā arī nav atļauts lūgt vai mudināt citus bērnus, doties uz ārzemēm (a) ar nolūku dziedāt, tēlot, uzstāties vai tikt izrādītam par samaksu, vai (b) ar nolūku piedalīties sporta veidā vai strādāt par modeli, kad samaksa par šīm darbībām, atskaitot izdevumus, tiek veikta bērnam vai citai personai, ja vien bērnam nav piešķirta licence saskaņā ar šo pantu)

“Jaunatnes likuma” 12. panta jaunākajā redakcijā biedru skaita prasība ir samazināta no 500 biedriem līdz 300 biedriem, ko var skaidrot ar demogrāfisko situāciju valstī. Prasība biedru skaitam tika samazināta ar “Jaunatnes likuma” redakciju, kas stājās spēkā 2017. gada 1. janvārī un joprojām ir spēkā. 2016. gada 11. aprīlī tika publicēti Latvijas 2011. gada tautas skaitīšanas rezultāti, kuros tika minēts sekojošais: “Laikposmā starp divām tautas skaitīšanām (2001. un 2011. gads) kopējais valsts iedzīvotāju skaits samazinājies par 307 tūkstošiem jeb par 13%, tai skaitā 0–14 gadu vecumā samazinājums bija 138 tūkstoši jeb 32,2% no kopējā skaita šajā vecuma grupā.” (Stat 2023).

Ņemot vērā šo informāciju, izmaiņas dalībnieku skaitā ir līdzīgas izmaiņām 0–14 gadu vecuma grupā 32,2% apmērā – dalībnieku skaita samazinājums pantā līdz 300 cilvēkiem ir samazinājums par 40% (200 cilvēkiem), salīdzinot ar sākotnējo prasību dalībnieku skaitam 500 cilvēku apmērā. Savukārt CYP 1933 25. panta, kas nosaka ierobežojumus nepilngadīgo personu izbraukšanai ārpus valsts ar mērķi gūt peļņu, jaunākā redakcija ir papildināta ar (b) apakšpunktu:

“for the purpose of taking part in a sport, or working as a model, where payment in respect of his doing so, other than for defraying expenses, is made to him or to another person unless a licence has been granted in respect of him under this section” (ar mērķi piedalīties sportā vai strādāt par modeli, kur samaksa par šīm darbībām, atskaitot

izdevumus, tiek veikta viņam vai citai personai, ja vien viņam (bērnam) nav piešķirta licence saskaņā ar šo pantu).

Šajā pantā novērotās juridiskās izmaiņas ir notikušas, jo, kopš likuma pamata redakcijas pieņemšanas, bērniem globālas attīstības rezultātā ir parādījušās jaunas iespējas apmaksātam darbam ārzemēs, piemēram, sports un modelēšana, kā rezultātā ir notikušas valodiskas un juridiskas izmaiņas šī panta tekstā. Apskatītajos piemēros ir redzamas ārpus bērnu tiesību aizsardzības diskursa notikušo izmaiņu ietekme un tās atspoguļojums tiesību aktos.

4.2.3. “Bērnu tiesību aizsardzības likums” un “Children Act 1989”

Šajā sadaļā tiks salīdzināts BTAL un CA 1989. Šie likumi tika izvēlēti iekļaušanai vienā pāri, jo abi likumi pievēršas tieši bērnu tiesību aizsardzībai un ar to saistītajiem jautājumiem, ko apliecina abu likumu uzdevumi, kas salīdzināti 51. tabulā.

51. tabula. BTAL un CA 1989 mērķi

Bērnu tiesību aizsardzības likums (BTAL)	Children Act 1989 (CA 1989)
2.pants. Likuma uzdevums (1) Šā likuma uzdevums ir noteikt bērna tiesības, brīvības un to aizsardzību, ņemot vērā, ka bērnam kā fiziski un intelektuāli nenobriedušai personai vajadzīga īpaša aizsardzība un gādība. (2) Šis likums regulē arī pamatnosacījumus, saskaņā ar kuriem kontrolējama bērna uzvedība un nosakāma viņa atbildība, tas reglamentē vecāku un citu fizisko un juridisko personu, kā arī valsts un pašvaldību tiesības, pienākumus un atbildību par bērna tiesību nodrošināšanu, nosaka bērna tiesību aizsardzības sistēmu un tās darbības tiesiskos principus. (3) Bērna tiesību aizsardzība ir valsts politikas sastāvdaļa. Valsts un pašvaldības organizē un kontrolē bērna tiesību aizsardzību visā valsts teritorijā.	Introduction An Act to reform the law relating to children; to provide for local authority services for children in need and others; to amend the law with respect to childrens homes, community homes, voluntary homes and voluntary organisations; to make provision with respect to fostering, child minding and day care for young children and adoption; and for connected purposes. (Tiesību akts, kura nolūks ir ieviest izmaiņas ar bērniem saistītajos likumos; nodrošināt pašvaldības pakalpojumus bērniem, kas nonākuši grūtībās, un citiem; veikt izmaiņas likumos saistībā ar bērnu namiem, kopienas namiem, brīvprātīgās uzturēšanās telpām un brīvprātīgo organizācijām; ieviest noteikumus par audžu aprūpi, bērnu pieskatīšanu un bērnudārziem maziem bērniem, kā arī adoptācijai; un citiem saistītajiem nolūkiem).

Salīdzinot abus likumus, secināms, ka BTAL uzskaitītie uzdevumi ir formulēti plašākā mērogā un vispārīgākā veidā, piemēram, “pamatnosacījumi, saskaņā ar kuriem kontrolējama bērna uzvedība”, “nosaka bērnu tiesību aizsardzības sistēmu un tās darbības tiesiskos principus”, “valsts un pašvaldības organizē un kontrolē bērna tiesību aizsardzību”, kas atstāj plašas iespējas interpretācijai. Tāpat BTAL ir atrunātas bērna atšķirības no pieaugušā un vajadzības: “bērnā kā fiziski un intelektuāli nenobriedušai personai vajadzīga īpaša aizsardzība un gādība” un norādīts, ka “bērnu tiesību aizsardzība ir valsts politikas sastāvdaļa”. Savukārt CA 1989 minēti konkrēti jautājumi, kas tiek regulēti ar šī likuma palīdzību, piemēram:

“to amend the law with respect to childrens homes, community homes, voluntary homes” un “to make provision with respect to fostering, child minding and day care for young children and adoption” (ievieš noteikumus par audžu aprūpi, bērnu pieskatīšanu un bērnudārzēm maziem bērniem, kā arī adopcijai).

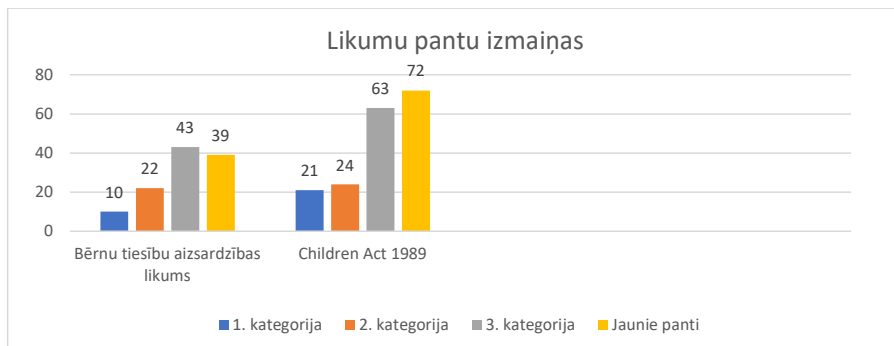
Abos likumos tiek atrunātas bērnu tiesības un to aizsardzība, piemēram, “II. nodaļa. Bērna pamattiesības.”, “III. nodaļa. Bērna tiesību garantijas un ierobežojumi”, “Part V Protection of Children” (5. nodaļa. Bērnu aizsardzība), “Part I. Welfare of the child” (I. Nodaļa. Bērna labklājība), tāpat abi tiesību akti pieskaras adopcijai (31.pants. Adopcija, Adoption 88. Amendments of adoption legislation. (Adopcija. 88. Adopcijas tiesību aktu izmaiņas)). Savukārt pie atšķirībām var minēt to, ka CA 1989 vairāk koncentrējas uz dažādiem juridiskajiem līdzekļiem minēto mērķu panākšanai, piemēram, tiesas rīkojumiem ir veltīta vesela apakšnodaļa “Part II. Orders With Respect To Children In Family Proceedings” (2. daļa. Rīkojumi attiecībā uz bērniem ģimenes lietu izskatīšanā tiesās), kā arī atsevišķa apakšnodaļa pašvaldību pienākumiem pret bērniem “Part III. Support for children and families provided by local authorities” (3. daļa. Atbalsts bērniem un ģimenēm, ko sniedz pašvaldības) un apakšnodaļa par bērnu tiesību ieviešanu atbildīgā ministra pienākumiem “Part XI Secretary of States Supervisory Functions and Responsibilities” (XI daļa. Ministra uzraugošās funkcijas un pienākumi). BTAL pievērš uzmanību bērnu aizsardzības starptautiskajiem jautājumiem, piemēram, “XII nodaļa. Bērna starptautiskā aizsardzība un tiesību garantijas pārrobežu jautājumos”, bērnu veiktajiem likumpārkāpumiem, piemēram, “IX nodaļa. Bērna atbildība par likumpārkāpumiem un to profilakse” un “XIII nodaļa. Administratīvie pārkāpumi bērnu tiesību aizsardzības jomā un kompetence administratīvo pārkāpumu procesā”. Neskatoties uz novērotajām atšķirībām, abi likumi ir tematiski un saturiski līdzīgi, satur speciālās leksikas vienību definīcijas, joprojām ir spēkā un tiek aktualizēti ar jaunām redakcijām. Plašāk līdzības un atšķirības tiks apskatītas abu likumu pantu tekstu un speciālās leksikas vienību izmaiņās.

4.2.4. Likumu pantu tekstu izmaiņas

Bērnu tiesību aizsardzības likuma pamata redakcijā ir 75 panti, bet jaunākajā redakcijā 88 panti. Tāpat likuma teksts ir papildināts ar 26 papildpantiem, kas paskaidro vai papildina pamatpantus, piemēram, “65.pants. Bērnu un ģimenes lietu ministra un Bērnu un ģimenes lietu ministrijas kompetence” un “65.1 pants. Bērnu aizsardzības centra kompetence”. Tas nozīmē, ka BTAL periodā no 1999. gada līdz 2023. gadam tika papildināts ar 39 pantiem. No sākotnējās redakcijas 75 pantiem izmaiņas nav notikušas 10 pantos, 2. kategorijas izmaiņas notikušas 22 pantā, bet 3. kategorijas ir izmaiņas ir notikušas 43 pantos (sk. 1. pielikumu).

CA 1989 pamata redakcijā un jaunākajā redakcijā ir 108 panti, no kuriem bez izmaiņām ir palicis 21 pants, 2. kategorijas izmaiņas notikušas 24 pantos, bet 3. kategorijas izmaiņas notikušas 63 pantos. Arī CA 1989 ir papildināts ar 72 papildpantiem, piemēram, “4 Acquisition of parental responsibility by father” (vecāku atbildības piešķiršana tēvam) un “4A Acquisition of parental responsibility by second female parent” (vecāku atbildības piešķiršana otrai partnerei–sievietei).

6. diagramma. Likumu pantos novērotās izmaiņas

Abos likumos skaitliski lielākā pantu izmaiņu kategorija ir 3. kategorija, kā arī novērojams liels ieviesto papildpantu skaits. Jāpiemin, ka abos likumos ir panti, kuru teksts ir izņemts no likuma, bet panta numurs un vieta likumā ir saglabāta, piemēram, CA 1989 jaunākajā versijā panta “74 Cancellation of registration” vietā ir atrodams tukšums, bet BTAL jaunākajā versijā panta “65.pants. Valsts bērna tiesību aizsardzības centrs” vietā atrodama norāde “(Izslēgts ar 12.06.2009. likumu, kas stājas spēkā 01.07.2009.)”. Arī papildpantu izmantošana abos tiesību aktos ir vienāda – papildpanti tiek izmantoti, lai paskaidrotu vai papildinātu esošos pantus atbilstoši mūsdienu juridiskajai un sabiedriskajai situācijai. Tālāk tiks apskatītas biežāk sastopamo 2. kategorijas izmaiņu grupas abu tiesību aktu pantu tekstos, kas iedalītas trīs biežāk sastopamajās grupās: tiesību aktu tekstu vienkāršošana, speciālās leksikas vienību izmaiņu ieviešana, pantu tekstu papildināšana ar skaidrojumiem. 52. tabulā norādīti panti no abiem tiesību aktiem, kuros novērojama teksta vienkāršošana – panta teksts kļūst skaidrāk uztverams, tiek novērsta liekvārdība, izveidots viennozīmīgs formulējums.

52. tabula. Teksta vienkāršošana

14.pants. Bērna tiesības uz savu īpašumu (1) Bērnam ir tiesības uz savu īpašumu. (2) Bērnam ir tiesības atkarībā no viņa vecuma pašam vai ar savu likumīgo pārstāvju starpniecību veikt darījumus un īstenot citas likumā noteiktās īpašnieka tiesības.	14.pants. Bērna tiesības uz īpašumu (1) Bērnam ir tiesības uz īpašumu. (2) Bērnam ir tiesības atkarībā no viņa vecuma pašam vai ar savu likumīgo pārstāvju starpniecību veikt darījumus un īstenot citas likumā noteiktās īpašnieka tiesības.
42 Right of guardian ad litem to have access to local authority records (likumiskā aizbildņa tiesības piekļūt pašvaldības informācijai) (1) Where a person has been appointed as a guardian ad litem under this Act he shall have the right at all reasonable times to examine and take copies of –	42 Right of officer of the Service to have access to local authority records (Dienesta darbinieka tiesības piekļūt pašvaldības informācijai) ((1)Where an officer of the Service or Welsh family proceedings officer has been appointed under section 41 he shall have the right at all reasonable times to examine and take copies of –

(gadījumos, kad persona tiek iecelta par likumisko aizbildni saskaņā ar šo likumu, viņam ir tiesības saprātīgā laikā piekļūt un kopēt –)	(gadījumos, kad Dienesta vai Velsas ģimenes lietu speciālists ir iecelts saskaņā ar 41. pantu, viņam ir tiesības saprātīgā laikā piekļūt un kopēt –)

BTAL 14. panta sākotnējā redakcijā bērnam ir “tiesības uz savu īpašumu”, bet panta jaunākajā redakcijā vārds “savu” ir izņemts no panta teksta. Šajā gadījumā tiek novērsta liekvārdība, precizējot panta tekstu. Jāpiemin, ka panta 2. apakšpunktā vārds “savu” ir saglabāts. Savukārt CA 1989 42. “Right of guardian ad litem to have access to local authority records” (tiesiskā aizbildņa tiesības piekļūt pašvaldības informācijai) panta pamata redakcijā tiek izmantota speciālās leksikas vienība *guardian ad litem* (tiesiskais aizbildnis), kas satur latīņu valodas vārdkopu *ad litem*. Panta jaunākajā redakcijā šī leksikas vienība ir aizstāta ar *officer of the Service or Welsh family proceedings officer* (atbildīgā dienesta darbinieks vai Velsas ģimenes lietu speciālists). Šo izmaiņu rezultātā panta teksts ir vieglāk uztverams cilvēkiem bez latīņu valodas zināšanām. Jānorāda, ka CA 1989 pamata redakcijā *ad litem* parādās 10 reizes, bet jaunākajā redakcijā šis valodas līdzeklis vairs netiek izmantots. Tāpat šajā pantā “under this Act” (saskaņā ar šo likumu) tiek aizstāts ar “under section 41” (saskaņā ar 41. pantu), precizējot pantu, kurā lasītājam meklēt citu uz attiecināmo šī likuma pantu. 53. tabulā attēlota speciālās leksikas izmaiņu grupa.

53. tabula. Speciālās leksikas izmaiņas

28.pants. Vecāku varas izbeigšanas vai pārtraukšanas kārtība (1) Vecāku varas izbeigšanas vai pārtraukšanas kārtību nosaka Civillikums un likums “Par bāriņtiesām un pagasttiesām”. (2) Šā likuma 27.panta pirmās daļas 3.punktā paredzētajā gadījumā nolēmumu pieņem tiesa. Audzinoša un medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus šā likuma 27.panta 2.punktā paredzētajos gadījumos piemēro tiesa.	28. pants. Aizgādības tiesību pārtraukšana un atņemšana (1) Aizgādības tiesības pārtrauc vai atņem saskaņā ar Civillikumu un Bāriņtiesu likumu. (2) Šā likuma 27.panta pirmās daļas 3.punktā paredzētajā gadījumā nolēmumu pieņem tiesa. Audzinoša un medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus šā likuma 27.panta 2.punktā paredzētajos gadījumos piemēro tiesa.
5 Appointment of guardians (aizbildņu iecelšana) (b) a residence order has been made with respect to the child in favour of a parent or guardian of his who has died while the order was in force. (attiecībā uz bērnu tika izdots rīkojums par dzīvesvietas noteikšanu par labu bērna vecākam vai aizbildnim, kas mira laikā, kamēr rīkojums bija spēkā)	5 Appointment of guardians (aizbildņu iecelšana) (b) a parent, guardian or special guardian of the child was named in a child arrangements order as a person with whom the child was to live and has died while the order was in force; (bērna vecāks, aizbildnis vai īpašais aizbildnis, kas tika nosaukts rīkojumā par bērna izmitināšanu un ikdienu kā persona, pie kuras bērnam jādzīvo, un kas mira, kamēr rīkojums bija spēkā)

BTAL 28. panta pamata redakcijā tiek izmantota speciālās leksikas vienība vecāku vara, kas jaunākajā redakcijā ir aizstāta ar aizgādības tiesības, kas ir sinonīms pēc nozīmes un saglabā panta sākotnējo būtību. CA 1989 5. pants “Appointment of guardians” (aizbildņu iecelšana) tiek papildināts ar speciālo leksikas vienību *special guardian (īpašais aizbildnis)*, bet speciālās leksikas vienību *residence order (rīkojums par dzīvesvietu)* aizstāj *child arrangements order (rīkojums par bērna izmitināšanu un ikdienu)*. *Special guardian* ir viens no speciālās leksikas vienības *guardian* veidiem, kā rezultātā pants tiek paplašināts ar papildu speciālās leksikas vienību, kas pēc būtības veic tādu pašu funkciju kā speciālās leksikas vienība *guardian*. Līdzīga situācija ir novērojama ar *residence order (rīkojums par dzīvesvietu)* aizstāšanu ar *child arrangements order (rīkojums par izmitināšanu un ikdienu)*, jo *arrangements order* ir rīkojuma veids, kas veic vairākas funkcijas, tostarp nosaka bērna dzīvesvietu un personu, kurai jā rūpējas par bērnu. Abos gadījumos notikušas 2. kategorijas izmaiņas, aizstājot vai papildinot iepriekš izmantotās speciālās leksikas vienības ar to funkcionālajiem ekvivalentiem un saglabājot panta sākotnējo nozīmi. Trešā 2. kategorijas izmaiņu grupa ir apskatīta 54. tabulā.

54. tabula. Precizēšana ar skaidrojumu

12.pants. Bērna sociālās tiesības (1) Bērnam ir tiesības apgūt profesiju un atbilstoši tai izvēlēties darbu. (2) Bērnam ir tiesības uz bezmaksas veselības aprūpi, ko nosaka valsts programma.	12.pants. Bērna sociālās tiesības (1) Bērnam ir tiesības apgūt profesiju un atbilstoši tai izvēlēties darbu. Profesijas apguve tiek nodrošināta izglītības iestādēs, bet bērniem, kuri sasnieguši 15 gadu vecumu un ir reģistrējušies kā bezdarbnieki, — ar valsts nodarbinātības dienesta starpniecību. (2) Bērnam ir tiesības uz bezmaksas veselības aprūpi, ko nosaka valsts programma. Valsts nodrošina visiem bērniem agrīnu attīstības izvērtējumu no pusotra gada līdz triju gadu vecumam, lai sekmētu attīstības traucējumu un iespējamu speciālo vajadzību savlaicīgu atpazīšanu.
24 Advice and assistance for certain children (konsultāciju un atbalsta sniegšana noteiktiem bērniem) (2) In this Part “a person qualifying for advice and assistance” means a person within the area of the authority who is under twenty–one and who was, at any time after reaching the age of sixteen but while still a child. (Šajā daļā “persona, kas ir tiesīga saņemt konsultācijas un atbalstu” ir persona, kas dzīvo pašvaldības teritorijā, ir jaunāka par 21 gadu un kas (dzīvojo pašvaldības teritorijā) jebkurā vecumā pēc 16 gadu vecuma sasniegšanas, bet vēl esot bērnam)	24 Persons qualifying for advice and assistance (personas, kas ir tiesīgas saņemt konsultācijas un atbalstu) ((1)In this Part “a person qualifying for advice and assistance” means a person to whom subsection (1A) or (1B) applies. (1A)This subsection applies to a person— (a)who has reached the age of sixteen but not the age of twenty–one; (b)with respect to whom a special guardianship order is in force (or, if he has reached the age of eighteen, was in force when he reached that age); and © who was, immediately before the making of that order, looked after by a local authority.

	(1B) This subsection applies to a person to whom subsection (1A) does not apply, and who— (a) is under twenty-one; and (b) at any time after reaching the age of sixteen but while still a child was, but is no longer, looked after, accommodated, or fostered. (Šajā sadaļā “persona, kas ir tiesīga saņemt konsultācijas un atbalstu” ir persona, uz kuru ir attiecināms 1A vai 1B apakšpunkts. 1A Šis apakšpunkts ir attiecināms uz personu – (a) kas ir sasniegusi 16 gadu vecumu, bet nav sasniegusi 21 gadu vecumu; (b) attiecībā uz kuru ir spēkā rīkojums par īpašo aizbildniecību (vai, ja šī persona ir sasniegusi 18 gadu vecumu, šis rīkojums bija spēkā, kad tika sasniegts šis vecums) un © kas tieši pirms šī rīkojuma izdošanas atradās pašvaldības aprūpē. 1B Šis apakšpunkts ir attiecināms uz personu, uz kuru nav attiecināms 1A apakšpunkts, un kas– (a) ir jaunāka par 21 gadu; un (b) jebkurā laikā pēc 16 gadu vecuma, joprojām esot bērnam, bet pašlaik vairs nav, bija pašvaldības aprūpē, izmitināta pašvaldības dzīvesvietā vai atradās audžu ģimenē.)

BTAL 12. panta jaunākajā redakcijā abi apakšpunkti ir papildināti ar izvērstiem skaidrojumiem, kas nemaina panta juridisko būtību, kas ir ietverta daļās “Bērnam ir tiesības apgūt profesiju un atbilstoši tai izvēlēties darbu” un “Bērnam ir tiesības uz bezmaksas veselības aprūpi, ko nosaka valsts programma”. Abu pantu papildinājumi sniedz informāciju par to pirmajās daļās minēto tiesību īstenošanu, bet šīs tiesības tiktu īstenotas tādā pašā veidā arī bez šī skaidrojošā papildinājuma. CA 1989 24. panta “Advice and assistance for certain children” (konsultācijas un palīdzība noteiktiem bērniem) pirmajā redakcijā tiek definēts termins “a person qualifying for advice and assistance” (persona, kas ir tiesīga saņemt konsultācijas un atbalstu), kura galvenās pazīmes ir “within the area of the authority who is under twenty-one and who was, at any time after reaching the age of sixteen but while still a child” (pašvaldības teritorijā dzīvojoša persona, kas ir jaunāka par 21 gadu, un, kas dzīvoja pašvaldības teritorijā jebkurā vecumā pēc 16 gadu vecuma, joprojām esot bērnam). Šī salīdzinoši sarežģītā definīcija tika izvēsta, mainot tās struktūru ar apakšpunktiem un pārfrāzējot sākotnējo panta tekstu: “person ... means a person to whom subsection (1A) or (1B) applies” (persona... ir persona, uz kuru attiecas apakšpunkti (1A) vai (1B)), kam seko apakšpunkti. Ar šo apakšpunktu palīdzību tiek sniegts izvērstis minēto kritēriju skaidrojums, kas atvieglo panta sākotnējās redakcijas uztveri. Tālāk tiks apskatītas

biežāk sastopamās 3. kategorijas izmaiņu grupas. 55. tabulā attēloti piemēri, kuros novērojamas sabiedrības attieksmes izmaiņas pret bērniem.

55. tabula. Sabiedrības attieksmes izmaiņas

20 Provision of accommodation for children: general (dzīvesvietas nodrošināšana bērniem: vispārīgi) (a) ascertain the child's wishes regarding the provision of accommodation; (novērtēt bērna vēlmes saistībā ar dzīvesvietas nodrošināšanu)	20 Provision of accommodation for children: general (dzīvesvietas nodrošināšana bērniem: vispārīgi) (a) ascertain the child's wishes and feelings regarding the provision of accommodation; (novērtēt bērna vēlmes un sajūtas saistībā ar dzīvesvietas nodrošināšanu)
27.pants. Bērna šķiršana no ģimenes (1) Bērnu var šķirt no ģimenes, ja: 1) bērna dzīvība, veselība vai attīstība ir nopietni apdraudēta aprūpes trūkuma vai mājas apstākļu (sociālās vides) dēļ; 2) bērns nopietni apdraud savu veselību vai attīstību, lietojot alkoholu, narkotiskās vai toksiskās vielas; 3) bērns ir izdarījis noziedzīgu nodarījumu.	27.pants. Bērna šķiršana no ģimenes (1) Bērnu var šķirt no ģimenes, ja: 1) bērna dzīvība, veselība vai attīstība ir nopietni apdraudēta vardarbības dēļ vai ir pamatotas aizdomas par vardarbību pret bērnu, kā arī aprūpes trūkuma vai mājas apstākļu (sociālās vides) dēļ; 2) bērns nopietni apdraud savu veselību vai attīstību, lietojot alkoholu, narkotiskās vai toksiskās vielas; 3) bērns ir izdarījis noziedzīgu nodarījumu.

55. tabulā CA 1989 20. panta "Provision of accommodation for children: general" (dzīvesvietas nodrošināšana bērniem: vispārīgi) panta pamata redakcijas teksts "ascertain child's wishes regarding the provision of accommodation" (noteikt bērna vēlmes par nodrošināmo dzīvesvietu) tiek papildināts ar "and feelings" (un sajūtas). Šīs izmaiņas ievieš jaunu juridisko kritēriju (sajūtas) dzīvesvietas noteikšanas procesā, kas sniedz bērnam plašākas iespējas izteikt savu viedokli par dzīvesvietu, ko viņam piešķirs tiesa un/vai pašvaldība. Šis papildinājums liecina par sabiedrības viedokļa izmaiņām, laika gaitā sniedzot papildu iespējas ietekmēt tiesu un pašvaldību lēmumu pieņemšanu par bērnu dzīvesvietu. Tiesības uz savu vēlmju un sajūtu izteikšanu juridisko procesu laikā padara bērnu par šo procesu dalībnieku, nevis pasīvu vērotāju. BTAL 27. panta pamata redakcijas 1. apakšpunkts tiek papildināts ar jaunu kritēriju bērna šķiršanai no ģimenes: "vardarbības dēļ vai ir pamatotas aizdomas par vardarbību pret bērnu", kas nozīmē to, ka "vardarbība vai pamatotas aizdomas" ir jauns juridisks kritērijs šķiršanas no ģimenes īstenošanai. Arī šī panta papildinājuma ieviešana liecina par to, ka sabiedrībā ir notikušas izmaiņas attieksmē pret vardarbības ģimenē nopietnību un tās iespējamo ietekmi uz bērna attīstību.

56. tabulā ir apskatīta 3. kategorijas izmaiņu grupa, kas ir saistīta ar izmaiņām juridiskajā sistēmā.

56. tabula. Izmaiņas juridiskajā sistēmā

36 Education supervision orders (Rīkojumi par izglītības uzraudzību) (1) On the application of any local education authority, the court may make an order putting the child with respect to whom the application is made under the supervision of a designated local education authority. (Saskaņā ar jebkuras pašvaldības izglītības iestādes pieteikumu tiesa var izdot rīkojumu par bērna, par kuru iesniegts pieteikums, nodošanu pašvaldības izglītības pārvaldes uzraudzībā)	36 Education supervision orders (Rīkojumi par izglītības uzraudzību) (1) On the application of any local authority, the court may make an order putting the child with respect to whom the application is made under the supervision of a designated local authority. (Saskaņā ar jebkuras pašvaldības pieteikumu tiesa var izdot rīkojumu par bērna, par kuru iesniegts pieteikums, nodošanu pašvaldības uzraudzībā)
29.pants. Bērna ārpusģimenes aprūpe pēc vecāku lūguma (1) Bāriņtiesa (pagasttiesa) nodrošina bērnam ārpusģimenes aprūpi pēc vecāku lūguma, ja viņi sakarā ar ārstēšanos, darba vai citiem apstākļiem nevar bērnu aprūpēt.	29.pants. Bērna aprūpe pēc vecāku lūguma (1) Pašvaldības sociālais dienests sadarbībā ar bāriņtiesu nodrošina bērnam aprūpi pie ārpusģimenes aprūpes pakalpojumu sniedzēja pēc vecāku lūguma, ja viņi veselības stāvokļa dēļ nespēj bērnu aprūpēt.

56. tabulā attēlotā CA 1989 36. panta *Education supervision orders* (Rīkojumi par izglītības uzraudzību) pamata redakcijā tiek minēta *local education authority* (vietējās pašvaldības izglītības pārvalde), kas jaunākajā redakcijā tiek aizstāta ar *local authority* (pašvaldība). Šajā pantā novērojamas juridiskās sistēmas izmaiņas, kas tiek atspoguļotas likumā. Panta pamata redakcijā minēta *local education authority* panta jaunākajā redakcijā vairs netiek izdalīta kā atsevišķa pašvaldības iestāde, jo šīs iestādes funkcijas notikušo administratīvās sistēmas izmaiņu rezultātā pārņēma pašvaldība. Šīs par izglītību atbildīgās pašvaldības iestādes vairs nepastāv kopš 2010. gada ar izglītības ministra rīkojumu Nr. 1158 “The Local Education Authorities and Childrens Services Authorities (Integration of Functions) Order 2010” (Rīkojums par vietējo pašvaldību par izglītību atbildīgo iestāžu un bērnu tiesību aizsardzības iestāžu funkciju integrāciju), kas tika izdots ar mērķi mazināt administratīvo slogu un birokrātiju. Arī BTAL 29. pantā novērojamas juridiskās sistēmas izmaiņas: “bāriņtiesa (pagasttiesa)” jaunākajā redakcijā ir aizstāta ar “pašvaldības sociālais dienests sadarbībā ar bāriņtiesu”. Šīs izmaiņas ilustrē jaunas atbildīgās juridiskās personas “pašvaldības sociālais dienests” ieviešanu atbilstoši “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumam”, kas stājās spēkā 2003. gada 1. janvārī. Abi piemēri ilustrē izmaiņas juridiskajās sistēmās – Apvienotās Karalistes gadījumā juridiskā persona *local education authority* (vietējās pašvaldības par izglītību atbildīgā iestāde) vairs nepastāv un tās funkcijas pārņem *local authority* (pašvaldība), bet Latvijas gadījumā tiek ieviesta jauna juridiskā persona *pašvaldības sociālais dienests*. 57. tabulā sniegti piemēri izmaiņām bērnu tiesību aizsardzības likumu pantu tekstos, kas rodas ar bērnu tiesībām nesaistītu izmaiņu rezultātā.

57. tabula. Ārpusdiskursa izmaiņas

2 Parental responsibility for children (vecāku atbildība par bērniem) (1) Where a child's father and mother were married to each other at the time of his birth, they shall each have parental responsibility for the child. (Gadījumā, ja bērna tēvs un māte bija precējušies bērna dzimšanas brīdī, katrs no tiem ir vecāku atbildība par bērnu)	2 Parental responsibility for children (vecāku atbildība par bērniem) (1) Where a child's father and mother were married to , or civil partners of, each other at the time of his birth, they shall each have parental responsibility for the child. (1A) Where a child— (a) has a parent by virtue of section 42 of the Human Fertilisation and Embryology Act 2008 (Gadījumā, ja bērna tēvs un māte bija precējušies bērna dzimšanas brīdī, katrs no tiem ir vecāku atbildība par bērnu. (1A) Gadījumā, kad bērnam – (a) ir vecāks saskaņā ar 2008. gada Cilvēku apaugļošanas un embrioloģijas likuma 42. pantu.)
26.pants. Valsts un pašvaldības palīdzība ģimenei (1) Ģimene ir dabiska bērna attīstības un augšanas vide, un katram bērnam ir neatņemamas tiesības uzaugt ģimenē. Valsts un pašvaldība atbalsta ģimeni un sniedz tai palīdzību. (2) Ja vecāku un bērna attiecības nenodrošina bērna attīstībai labvēlīgu vidi vai bērns ir hroniski slims, pašvaldība palīdz ģimenei, nodrošinot psihologa, sociālā pedagoga vai cita speciālista konsultāciju, izraugās bērnam atbalsta ģimeni vai uzticības personu, kura palīdz noregulēt bērnu un vecāku savstarpējās attiecības. Noteikumus par bērna atbalsta ģimeni un uzticības personu izstrādā Ministru kabinets. (3) Atkarībā no bērna vecuma pašvaldība palīdz ģimenei, it īpaši trūcīgai ģimenei, bērna audzināšanā un izglītošanā, arodapmācībā, darba un dzīvokļa meklējumos. (4) Valsts un pašvaldība sniedz atbalstu ģimenes atpūtas namiem un sanatorijām, atpūtas un veselības klubiem, kā arī izveido nepieciešamās iestādes, lai sekmētu bērna fizisko attīstību un radošo darbību, un sniedz citus pakalpojumus, kuri veicina bērna pilnveidošanos un palīdz ģimenei bērna audzināšanā.	26.pants. Atbalsts ģimenei (8) Lai nodrošinātu atbalsta sniegšanu šā panta sestajā daļā minētās valsts atbalsta programmas “Latvijas Goda ģimenes aplicības programma” mērķgrupas ģimenēm, kā arī vienotas uzskaites un statistikas izveidei, valsts informācijas sistēmā apstrādā ģimenes locekļu identitātes datus, kontaktinformāciju, ziņas par dzīvesvietu un personas iekļaušanu parādnieku reģistrā, bērna dzimšanas datumu, ziņas par bērna aizgādības tiesībām un informāciju par invaliditāti un izglītības ieguves faktu, kā arī ziņas par saņemto iesniegumu un uz tā pamata pieņemtajiem lēmumiem

CA 1989 2. panta “Parental responsibility for children” (vecāku atbildība par bērniem) pamata redakcija ir papildināta ar apakšpunktu “(1A) Where a child— (a) has a parent by virtue of section 42 of the Human Fertilisation and Embryology Act 2008” (gadījumos, kad bērnam ir

vecāks saskaņā ar 2008. gada likuma par cilvēku apaugļošanu un embrioloģiju 42. pantu). Šajā piemērā notikušās izmaiņas ir radušās tehnoloģiju attīstības rezultātā, jo mākslīgā apaugļošana ir laika gaitā kļuvusi pieejamāka Apvienotās Karalistes iedzīvotājiem, kā rezultātā tiesību aktos ieviestas izmaiņas, kas juridiski atrunā ar šī procesa pieejamību saistītās pārmaiņas. Savukārt BTAL 26. panta pamata redakcija ir papildināta ar 8. apakšpunktu, kurā ir aprakstīts ģimeņu personas datu apstrādes process, kas ir saistīts ar tehnoloģiju attīstību, datorsistēmu plašo pieejamību un izmantošanu valsts pārvaldē, kā arī ar personas datu aizsardzību saistītajiem tiesību aktiem. Abos piemēros ir attēlotas tehnoloģiju attīstības rezultātā notikušās izmaiņas, kas skar arī bērnu tiesību aizsardzību. Apskatītie piemēri ilustrē abos tiesību aktos atrodamās līdzības izmaiņas, kas notikušas abos tiesību aktos aptuveni 30 gadu periodā. Tālāk apskatītas un salīdzinātas izmaiņas bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību definīcijās.

4.2.5. Speciālās leksikas definīcijas

Vispirms tiek veikta skaitliskā bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību analīze. BTAL, CL un JL jaunākajās redakcijās ir definētas 26 bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienības, bet CA 1989, CYPA 1933 un CA 1989 ir definēta 51 bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienība. Tiek apskatīts un analizēts kopējais speciālās leksikas vienību skaits abu valstu tiesību aktos, kam seko sīkāks speciālās leksikas vienību grupu salīdzinājums, kam seko savstarpēji salīdzināmu speciālās leksikas vienību definīciju izmaiņu salīdzinājums laika gaitā. Par savstarpēji salīdzināmām speciālās leksikas vienībām tiek uzskatītas speciālās leksikas vienības ar ekvivalenti tuvu juridisko nozīmi (piemēram, *aizbildnis* un *guardian*) vai daļēji ekvivalentu juridisko nozīmi (piemēram, *bērna tēvs*, *māte* un *parent*). Izmantotā pieeja sniedz priekšstatu par līdzībām un atšķirībām abu valstu bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstībā. 58. tabulā sniegts abu valstu tiesību aktu jaunākajās redakcijās definēto Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību apkopojums¹⁹.

58. tabula. Speciālās leksikas vienības

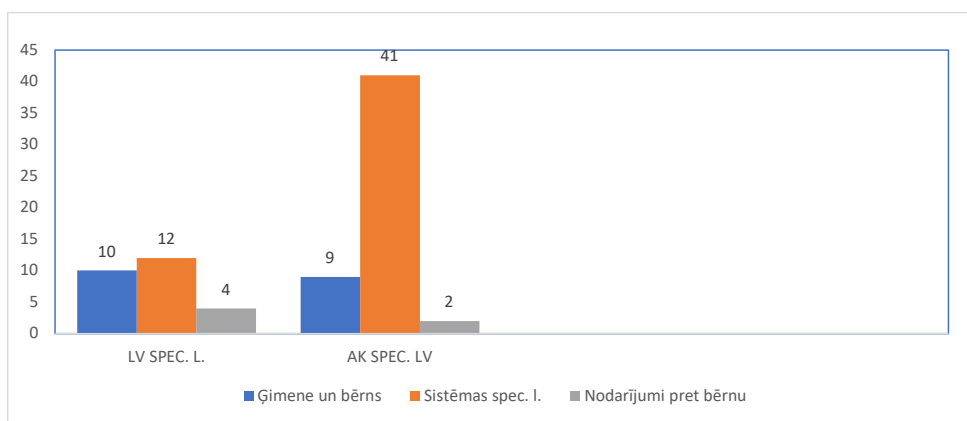
Latvijas Republikas bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktos definētā leksika	Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktos definētā leksika
Bārenis, bērns, bez vecāku gādības palicis bērns, audžuģimene, specializēta audžu ģimene, atbalsta ģimene, uzticības persona, ārpusģimenes aprūpe, jauniets, bērnu aprūpes iestāde, vardarbība, seksuālā vardarbība, fiziska vardarbība, emocionāla vardarbība, ielas bērni, viesģimene, daudzbērnu ģimene, bērnu uzraudzības pakalpojums, radniecība, nepilngadība, bērna dabiskie aizbildņi, tuvākie nepilngadīgā radnieki, aizbildņa pienākums, nepilngadīgā audzināšanas mērķis	Parent, approved school, approved school order, child in need of care or protection, guardian, legal guardian, managers, young person, adoption agency, care home, child, child arrangements order, child of the family, children's home, day care, education supervision order, emergency protection order, enforcement order, family assistance order, family proceedings, guardian of a child, harm, ill-treatment, integrated care board, local authority, local authority foster parent, officer of the Service, parental responsibility, parental responsibility agreement, private children's home, privately fostered child, prohibited steps order, registered children's home, registered pupil, relative,

¹⁹ Speciālās leksikas vienības, kas nav definētas jaunākajās tiesību aktu redakcijās ir norādītas šī promocijas darba atbilstošo tiesību aktu speciālās leksikas sadaļās.

	residential care home, responsible person, school service, section 31A plan service, special educational needs, special guardian, special guardianship order, Special Health Authority, specific issue order, supervision order, supervised child, upbringing, voluntary home, voluntary organisation, Welsh family proceedings officer

Tālākai analīzei šīs speciālās leksikas vienības ir iespējams dalīt jau minētajās grupās “ģimene”, “bērnu tiesību aizsardzības sistēmas speciālā leksika”, “nodarījumi pret bērnu”. Šo grupu skaitliskais kopsavilkums un salīdzinājums sniegts 7. diagrammā.

7. diagramma. Speciālās leksisko vienību grupas

7. diagrammā attēlotajā grupā “ģimene un bērns” Latvijas tiesību aktos ir definētas 10 speciālās leksikas vienības, bet Apvienotās Karalistes tiesību aktos – 9 speciālās leksikas vienības, grupā “nodarījumi pret bērnu” Latvijas tiesību aktos ir definētas 4 speciālās leksikas vienības, Apvienotās Karalistes tiesību aktos – 2 speciālās leksikas vienības. Savukārt kategorijā “bērnu tiesību aizsardzības sistēmas speciālās leksikas vienības” Latvijas tiesību aktos ir definētas 11, bet Apvienotās Karalistes tiesību aktos 41 speciālās leksikas vienība. Skaitliskā analīze liecina, ka abās valstīs ir gandrīz vienāds speciālās leksikas vienību skaits jomās, kas ir saistītas ar bērnu, tā dabisko ģimeni un nodarījumiem pret bērniem. Savukārt lielākā skaitliskā atšķirība ir novērojama bērnu tiesību aizsardzības sistēmas speciālajā leksikā. Šī skaitliskā atšķirība ir skaidrojama ar atšķirībām abu valstu bērnu tiesību aizsardzības sistēmās, Apvienotās Karalistes sistēmai esot lielākai, ar lielāku specializēto amatu, rīkojumu u.c. sistēmas elementu skaitu, kas tiek apzīmēti ar speciālo leksiku (sk. promocijas darba 1. un 2. nodaļas). Plašāk šīs speciālās leksikas vienību grupas tiks apskatītas tālāk. 59. tabulā ir uzskaitītas kategorijai “ģimene un bērns” atbilstošās vienības. Šajā grupā tiek iekļautas speciālās leksikas vienības, kas ir saistītas

ar bērna dabisko ģimeni un bērna dabisko stāvokli, piem., *bārenis, child need of care or protection (bērns, kam nepieciešama aprūpe vai aizsardzība)*.

59. tabula. Grupa “bērns un ģimene”

Latvijas Republikas tiesību akti (8 vienības)	Apvienotās Karalistes tiesību akti (8 vienības)
Bārenis, bērns, bez vecāku gādības palicis bērns, daudzbērnu ģimene, radniecība, bērna dabiskie aizbildņi, tuvākie nepilngadīgā radnieki, nepilngadīgā audzināšanas mērķis	Parent (vecāks), child in need of care or protection (bērns, kam nepieciešama aprūpe un aizsardzība), child (bērns), child of the family (ģimenes bērns), parental responsibility (vecāku atbildība), relative (radnieks), supervised child (uzraudzītais bērns), upbringing (audzināšana)

Abu valstu tiesību aktos ir definēts vienāds grupas “bērns un ģimene” speciālās leksikas vienību skaits. Par tuvu ekvivalentām vai daļēji ekvivalentām var uzskatīt šīs speciālās leksikas vienības: *bērns – child, nepilngadīgā audzināšanas mērķis – upbringing, radniecība – relative*. Savukārt speciālās leksikas vienības, kurām šajā un citās grupās nav atrodamas tuvu vai daļēji ekvivalentas speciālās leksikas vienības, ir *bārenis, bez vecāku gādības palicis bērns, daudzbērnu ģimene, bērna dabiskie aizbildņi, tuvākie nepilngadīgā radnieki, parent (vecāks), child in need of care or protection (bērns, kam nepieciešama aprūpe un aizsardzība), child of the family (ģimenes bērns), parental responsibility (vecāku atbildība), supervised child (uzraudzītais bērns), upbringing (audzināšana)*. No kopumā 16 grupas “bērns un ģimene” speciālās leksikas vienībām tuvu ekvivalentu vai daļēji ekvivalentu speciālās leksikas vienību nav 10 speciālās leksikas vienībām. Pateicoties tam, ka šajā promocijas darbā ir apskatīti visi darba tapšanas brīdī spēkā esošie tiesību akti, kas nosaka bērnu tiesību aizsardzību Latvijā, var apgalvot, ka Latvijas tiesību aktos uz šo brīdi nav atrodamas tuvu vai daļēji ekvivalentas definētas speciālās leksikas vienības, kas atbilst *child of the family, supervised child, parent, child in need of care or protection, child of the family, parental responsibility*. Definīcijas neesamība nenozīmē to, ka speciālās leksikas vienība netiek izmantota vai nav izmantojama gan juridiskā, gan plašākā kontekstā. Piemēram, speciālās leksikas vienības *parent (vecāks)* ekvivalents latviešu valodā ir vecāks, kas nav atsevišķi definēts bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktos. Neskatoties uz atsevišķas definīcijas trūkumu vecāks BTAL jaunākajā redakcijā parādās 8 reizes un 12 reizes Civillikuma jaunākajā redakcijā. 60. tabulā tiks apskatītas daļēji ekvivalentas speciālās leksikas vienības un salīdzinātas izmaiņas to definīcijās.

60. tabula. Daļēji ekvivalentas leksikas vienības

Bērns	Child (bērns)
1) Bērns ir persona, kas nav sasniegusi 18 gadu vecumu, izņemot tās personas, kuras saskaņā ar likumu izsludinātas par pilngadīgām vai stājušās laulībā pirms 18 gadu vecuma sasniegšanas (BTAL, 08.02.2024.–30.06.2024); 2) Bērns ir persona, kas nav sasniegusi 18 gadu vecumu, izņemot tās personas, kurām saskaņā ar	1) “child” means a person under the age of eighteen; (bērns ir persona līdz astoņpadsmit gadu vecumam) (CA 1989 jaunākā redakcija)

likumu pilngadība iestājas agrāk, tas ir, personas, kuras izsludinātas par pilngadīgām vai stājušās laulībā pirms 18 gadu vecuma sasniegšanas. (BTAL, 11.04.2000.–07.06.2000.)	2) Child means a person under the age of fourteen years. (bērns ir persona līdz četrpadsmit gadu vecumam) (CYPA 1933 pamata redakcija)
Radniecība 1) Par radniecību sauc divu vai vairāku personu starpā ar dzimšanu radušos attiecību. Radniecības tuvumu noteic pēc līnijām un pakāpēm. Vienas personas izcelšanās no otras tieši ar dzimšanu rada pakāpi. Ar katru jaunu dzimšanu rodas jauna pakāpe. Vairāku nepārtraukti turpinošos pakāpju sakaru sauc par līniju. Līnijas ir taisnas un sāņu. (CL, 252. p., 10.10.2023.–30.06.2024.) 2) Par radniecību sauc divu vai vairāku personu starpā ar dzimšanu radušos attiecību. Radniecības tuvumu noteic pēc līnijām un pakāpēm. Vienas personas izcelšanās no otras tieši ar dzimšanu rada pakāpi. Ar katru jaunu dzimšanu rodas jauna pakāpe. Vairāku nepārtraukti turpinošos pakāpju sakaru sauc par līniju. Līnijas ir taisnas un sāņu. (CL pamata redakcija)	Relative (radnieks) 1) “relative”, in relation to a child, means a grandparent, brother, sister, uncle or aunt (whether of the full blood or half blood or by marriage or civil partnership) or step-parent; (radnieks attiecībā pret bērnu ir vecvecāks, brālis, māsa, tēvocis vai tante (pilna vai daļēja asinsradniecība, kas izriet no laulības vai civilās partnerības) (CA 1989 jaunākā redakcija) 2) “relative”, in relation to a child, means a grandparent, brother, sister, uncle or aunt (whether of the full blood or half blood or by affinity) or step-parent; (radnieks attiecībā pret bērnu ir vecvecāks, brālis, māsa, tēvocis vai tante (pilna vai daļēja asinsradniecība, kas izriet no radniecības) (CA 1989 pamata redakcija)
Nepilngadīgā audzināšanas mērķis 1) 256. Nepilngadīgā audzināšanas mērķis ir līdz ar gādību par viņa veselību viņu tikumiski un garīgi attīstīt samērā ar viņa spējām un tieksmēm. (CL jaunākā redakcija) 2) 256. Nepilngadīgā audzināšanas mērķis ir līdz ar gādību par viņa veselību viņu tikumiski un garīgi attīstīt samērā ar viņa mantas stāvokli, spējām un tieksmēm. (CL pamata redakcija)	Upbringing (audzināšana) 1) “upbringing”, in relation to any child, includes the care of the child but not his maintenance; (audzināšana attiecībā uz bērnu ietver bērna aprūpi, bet ne uzturēšanu) (CA 1989 jaunākā redakcija) 2) “upbringing”, in relation to any child, includes the care of the child but not his maintenance; (audzināšana attiecībā uz bērnu ietver bērna aprūpi, bet ne uzturēšanu) (CA 1989 pamata redakcija)

59. tabulā pirmais norādītais speciālās leksikas vienību pāris ir *bērns* – *child*, kas ir definēts BTAL pamata un jaunākajā redakcijā, CYPA 1933 pamata redakcijā un CA 1989 jaunākajā redakcijā. BTAL sniegtā definīcija nav mainījies kopš šī likuma pamata redakcijas, bet *child* definīcijā ir notikušas ar vecumu saistītas izmaiņas: “under the age of fourteen years” (līdz 14 gadu vecumam) CYPA 1933 pamata redakcijā tiek aizstāts ar “under the age of eighteen” (līdz 18 gadu vecumam) CA 1989 jaunākajā redakcijā. Gan *bērns*, gan *child* definīcijās ir noteikts, ka par bērnu ir uzskatāma persona, kas nav sasniegusi astoņpadsmit gadu vecumu. Taču bērns definīcijā ir definēti papildu izņēmuma gadījumi: “izņemot tās personas, kuras saskaņā ar likumu izsludinātas par pilngadīgām vai stājušās laulībā pirms 18 gadu vecuma sasniegšanas”. Saskaņā ar minēto, *bērns* un *child* speciālās leksikas vienību definīcijas liecina, ka abās valstīs pastāv vienota izpratne par vecumu, līdz kuram persona ir uzskatāma par bērnu, bet ir iespējamas atšķirības izņēmuma gadījumos. Izmaiņas *child* definīcijā ilustrē izmaiņas sabiedrības uzskatos par bērna vecumu, savukārt izmaiņu neesamība bērns definīcijā skaidrojama ar to, ka speciālās leksikas vienība *bērns* tika atsevišķi definēta tikai 2000. gadā.

Šīs speciālās leksikas vienības ir uzskatāmas par daļēji ekvivalentām, jo to galvenās pazīmes (persona līdz 18 gadu vecumam) ir ekvivalentas, bet bērns satur papildu kritērijus, kas nosaka gadījumus, kad par pieaugušo var tikt uzskatīta persona, kas nav sasniegusi 18 gadu vecumu.

Nākamais speciālās leksikas vienību pāris ir *radniecība – relative*. Speciālās leksikas vienība *radniecība* ir definēta Civillikumā un nav piedzīvojusi definīcijas izmaiņas. Savukārt *relative* sākotnējā definīcija CA 1989 pamata redakcijā šī likuma jaunākajā redakcijā ir papildināta ar “or by marriage or civil partnership” (ar laulību vai civilo partnerību). Šīs speciālās leksikas vienības nav tuvu ekvivalentas, bet daļēji ekvivalentas, jo to galvenās pazīmes sniedz izpratni par bērna radnieka statusa kritērijiem attiecīgo valstu bērnu tiesību aizsardzības sistēmās. Neskatoties uz atšķirīgo formulējumu, abas speciālās leksikas vienības definē bērna bioloģiskos radniekus, kas ir abu leksikas vienību galvenā pazīme, bet atšķiras papildu nosacījumi, kas nosaka personas radniecību ar bērnu. *Radniecība* definīcijā ir sniegts izvērsti skaidrojums par radniecības līnijām, kā arī norādīts, ka “par radniecību sauc divu vai vairāku personu starpā ar dzimšanu radušos attiecību”, savukārt *relative* definīcija ir plašāka, jo ietver personas, kas nav bērna asinsradnieki, bet kļūst par bērna radniekiem laulību, civilās partnerības vai audžu vecāku statusa iegūšanas rezultātā.

Trešais speciālās leksikas vienību pāris ir *nepilngadīgā audzināšanas mērķis – upbringing*. Šīs speciālās leksikas vienības ir daļēji ekvivalentas, jo definē jēdzienu *audzināšana* attiecīgo valstu bērnu tiesību aizsardzības kontekstā. Galvenā ekvivalentā abu definīciju pazīme ir izteikta ar vārdiem “...gādību par viņa veselību” un “...care of the child” (rūpes par bērnu). Civillikuma pamata redakcijā *nepilngadīgā audzināšanas mērķis* definīcija satur vārdus “samērā ar viņa mantas stāvokli”, kas ir izņemti no definīcijas jaunākajā redakcijā, kas nozīmē to, ka bērna audzināšana Latvijā nav saistīta ar materiālo stāvokli, kas atbilst arī Apvienotās Karalistes definīcijai, kas nosaka, ka “upbringing includes care of the child, but not maintenance” (audzināšana ietver bērna aprūpi, nevis uzturēšanu), kas uzskatāma par daļēji līdzīgu papildu pazīmi. Savukārt *nepilngadīgā audzināšanas mērķis* definīcijā “gādība par bērna veselību” ir papildināta ar “tikumisku un garīgu attīstību samērā ar viņa spējām un tieksmēm”, kas liecina par plašāku audzināšanas tvērumu, salīdzinot ar *upbringing* definīcijā norādīto, kas nesatur papildu nosacījumus bērna audzināšanai, izņemot vispārīgo nosacījumu “care of the child” (rūpes par bērnu).

Apskatot grupas “bērns un ģimene” speciālās leksikas vienības, secināms, ka abās valodās nav tuvu ekvivalentu speciālās leksikas vienību, bet ir daļēji ekvivalentas speciālās leksikas vienības. Vērtējot pēc galvenajām pazīmēm, šīs speciālās leksikas vienības būtu uzskatāmas par tuvu ekvivalentām, taču papildu pazīmes ievieš atšķirības, kuru dēļ attiecīgās speciālās leksikas vienības nav uzskatāmas par tuvu ekvivalentām juridiskā kontekstā.

Nākamā grupa ir “bērnu tiesību aizsardzības sistēmas speciālā leksika”, kas ietver amatpersonas, valsts iestādes, tiesas rīkojumus, amatus un citus juridiskos līdzekļus. Šī grupa attēlota 61. tabulā.

61. tabula. Bērnu tiesību aizsardzības sistēmas speciālā leksika

LV 12	EN 41
audžuģimene, specializēta audžu ģimene, atbalsta ģimene, uzticības persona, ārpusģimenes aprūpe, ielas bērni, bērnu aprūpes iestāde, viesģimene, bērnu uzraudzības pakalpojums, nepilngadība, aizbildņa pienākums, jauniešis	approved school (apstiprinātā skola), approved school order (rīkojums par apstiprināto skolu), guardian (aizbildnis), legal guardian (likumīgais aizbildnis), managers (vadītāji), young person (jauniešis), adoption agency (adopcijas aģentūra), care home (aprūpes nams), child arrangements order (rīkojums par bērna izmitināšanu un ikdienu), childrens home (bērnu nams), day care (bēnudārzs), education supervision order (rīkojums par izglītības uzraudzību), emergency protection order (rīkojums par ārkārtas aizsardzību), enforcement order (rīkojums par lēmuma piespiedi izpildi), family assistance order (rīkojums par atbalsta sniegšanu ģimenei), family proceedings (ģimenes tiesvedības process), guardian of a child (bērna aizbildnis), integrated care board (integrētās aprūpes valde), local authority (pašvaldība), local authority foster parent (pašvaldības iecelts audžu vecāks), officer of the Service (dienesta darbinieks), parental responsibility agreement (vienošanās par vecāku atbildību), private childrens home (privāts bērnu nams), privately fostered child (privātā audžu ģimenē nodots bērns), prohibited steps order (rīkojums par aizliegtajām darbībām), registered childrens home (reģistrēts bērnu nams), registered pupil (reģistrēts skolēns), residential care home (pilna laika aprūpes nams), responsible person (atbildīgā persona), school service (skolas dienests), section 31A plan service (31. sadaļas plāna pakalpojums), special educational needs (īpašās izglītības vajadzības), special guardian (īpašais aizbildnis), special guardianship order (rīkojums par īpašo aizbildnību), Special Health Authority (īpaša veselības iestāde), specific issue order (rīkojums par konkrētu jautājumu), supervision order (rīkojums par uzraudzību), supervised child (uzraudzībai pakļauts bērns), voluntary home (brīvprātīgās aprūpes vieta), voluntary organisation (brīvprātīgā organizācijā), Welsh family proceedings officer (Velsas ģimenes lietu speciālists), Place of safety (droša vieta).

No promocijas darbā apskatītajiem Latvijas tiesību aktiem ir ekscerpētas 12 speciālās leksikas vienības, kas atbilst grupai “bērnu tiesību aizsardzības sistēmas speciālā leksika”, bet no Apvienotās Karalistes tiesību aktiem ekscerpētas 40 vienības. Latvijas tiesību aktos definētās speciālās leksikas vienības apraksta ģimeņu veidus, kas nav dabiskās ģimenes, bet, parasti pret atlīdzību, uzņemas rūpes par bērnu īstermiņā un ilgtermiņā. Šīs speciālās leksikas

vienības ir: *audžuģimene, specializēta audžu ģimene, atbalsta ģimene, ārpusģimenes aprūpe, viesģimene*. Šie ģimeņu veidi atšķiras no dabiskās ģimenes (kas ietver arī daudz bērnu ģimeni, jo tās statusu nosaka bērnu skaits, nevis citi kritēriji) ar to, ka ir ieviesti bērnu tiesību aizsardzības sistēmā, bērni šajās ģimenēs nonāk ar tiesas lēmumu, kā arī šo ģimeņu locekļi nav bērna dabiskās ģimenes locekļi vai asinsradnieki. Speciālās leksikas vienības *ielas bērni* un *jaunietis* definē bērnam piemērojamus statusus bērnu tiesību sistēmas aizsardzības ietvaros. Abas šīs definīcijas tiek izmantotas bērnu tiesību kontekstā ar mērķi definēt konkrētā bērna statusu bērnu tiesību aizsardzības sistēmas ietvaros. Savukārt speciālās leksikas vienības *uzticības persona, bērnu aprūpes iestāde, bērnu uzraudzības pakalpojums* definē sistēmas līdzekļus, kas ir domāti bērnu tiesību aizsardzībai sistēmas ietvaros. Apskatītajos Latvijas Republikas tiesību aktos nav atsevišķi definēti tiesas spriedumu un rīkojumu veidi, kā arī nav atsevišķu ar bērna izglītību saistītu definīciju un dažādu atbildīgo amatu definīciju. Taču Apvienotās Karalistes apskatītajos tiesību aktos šī situācija ir atšķirīga. 11 speciālās leksikas vienības definē dažādas bērnu tiesību aizsardzības sistēmas atbildīgās iestādes un organizācijas: *voluntary home (brīvprātīgās aprūpes vieta), voluntary organisation (brīvprātīgo organizācija), adoption agency (adopcijas aģentūra), care home (aprūpes nams), childrens home (bērnunams), integrated care board (integrētās aprūpes valde), local authority (pašvaldība), private childrens home (privāts bērnunams), registered childrens home (reģistrēts bērnunams), residential care home (pilna laika aprūpes nams), Special Health Authority (īpašā veselības iestāde)*. Šai grupai seko 10 speciālās leksikas vienības, kas definē dažāda veida tiesas rīkojumus: *approved school order (rīkojums par apstiprināto skolu), child arrangements order (rīkojums par bērna izmitināšanu un dzīvesvietu), education supervision order (rīkojums par izglītības uzraudzību), emergency protection order (rīkojums par ārkārtas aizsardzību), enforcement order (rīkojums par lēmuma piespiedi izpildi), family assistance order (rīkojums par atbalsta sniegšanu ģimenei), prohibited steps order (rīkojums par aizliegtajām darbībām), special guardianship order (rīkojums par īpašo aizbildniecību), specific issue order (rīkojums par specifisko problēmu), supervision order (rīkojums par uzraudzību)*. 9 speciālās leksikas vienības definē sistēmas darbiniekus un par bērnu dažādās pakāpēs atbildīgās personas: *guardian (aizbildnis), special guardian (sevišķais aizbildnis), legal guardian (likumiskais aizbildnis), guardian of a child (bērna aizbildnis), local authority foster parent (pašvaldības iecelts audžu vecāks), managers (vadītāji), officer of the Service (dienesta darbinieks), responsible person (atbildīgā persona), Welsh family proceedings officer (Velsas ģimenes lietu speciālists)*. Savukārt ar izglītību ir saistītas 5 speciālās leksikas vienības: *approved school (apstiprinātā skola), day care (bērnudārzs), registered pupil (reģistrēts skolēns), school service (skolas dienests), special educational needs (īpašās izglītības vajadzības)*. 3 speciālās leksikas vienības definē bērna statusu sistēmā: *privately fostered child (privātā audžu ģimenē nodots bērns), supervised child (uzraudzībai pakļauts bērns), young person (jaunietis)*; 1 speciālās leksikas vienība definē tiesvedības procesu *family proceedings (ģimenes lietas izskatīšana tiesā)*, un viena speciālās leksikas vienība definē dokumentu, kas tiek sagatavots tiesvedības procesa ietvaros: *parental responsibility agreement (vienošanās par vecāku atbildību)*. Jāpiemin, ka definīciju trūkums ne vienmēr nozīmē, ka šāds jēdziens

nepastāv bērnu tiesību aizsardzības sistēmā. Piemēram, *guardian* pielīdzināmā speciālās leksikas vienība *aizbildnis* tiek definēta BTAL 4. redakcijas (11.04.2000.–07.06.2000.) “1. pantā. Likumā lietotie termini”, bet jaunākajā redakcijā (08.02.2024.–30.06.2024.) šī speciālās leksikas vienība vairs netiek atsevišķi definēta, kaut arī BTAL jaunākās redakcijas tekstā *aizbildnis* parādās 11 reizes. Tāpat Latvijas bērnu tiesību aizsardzības sistēmā tiek izmantotas arī *special guardian* un *legal guardian* atbilstošās speciālās leksikas vienības *sevišķais aizbildnis* un *likumiskais aizbildnis*, bet tās nav atsevišķi definētas apskatītajos tiesību aktos. Novērotās atšķirības ir iespējams skaidrot ar jau minētajiem faktoriem – abās valstīs atšķirīgais iedzīvotāju skaits, kas nosaka bērnu tiesību aizsardzības sistēmas apmērus un tajā iekļautās atbildīgās iestādes, pieejamais finansējums (AK kopējais budžets 2023. gadam ir 1189 miljardi mārciņu jeb 1408 miljardi eiro (Treasury 2023) – Latvijas 14,7 miljardi eiro (FM 2023)), kā arī promocijas darbā jau apskatītie vēsturiskie faktori. No abās valodās ekscerpētajām speciālās leksikas vienībām 62. tabulā ir uzskaitītas tuvu ekvivalentas vai daļēji ekvivalentas speciālās leksikas vienības.

62. tabula. Tuvu ekvivalenti pāri

Aizbildnis 1) Nav iekļauts jaunākajā redakcijā; 2) persona, kas iecelta vai apstiprināta Civillikumā noteiktajā kārtībā, lai nodrošinātu bērna tiesību un interešu aizsardzību (BTAL, 11.04.2000.–07.06.2000.)	Guardian (aizbildnis) 1) Guardian in relation to a child or a young person, includes any person who, in the opinion of the court having cognisance of any case in relation to the child or young person or in which the child or young person is concerned, has for the time being the care of the child or young person; (Bērna vai jaunieša aizbildnis ir persona, kura pēc tiesas viedokļa jebkādā ar bērnu vai jaunietai saistītā tiesvedībā, īslaicīgi uzņemas rūpes par bērnu vai jaunietai) (CYPA, 2023) 2) Guardian in a relation to a child or young person or youthful offender, includes any person who, in the opinion of the court having cognizance of any case in relation to the child, young person or youthful offender, or in which the child, young person or youthful offender is concerned, has for the time being the charge of or control over the child, young person or youthful offender; (Bērna, jaunieša vai nepilngadīgā likumpārkāpēja aizbildnis ir persona, kura pēc tiesas viedokļa jebkādā ar bērnu, jaunietai vai nepilngadīgo likumpārkāpēju saistītā tiesvedībā, īslaicīgi atbild par vai kontrolē bērnu, jaunietai vai nepilngadīgo likumpārkāpēju) (Employment of Women, Young Persons, and Children Act 1920)
Bērnu aprūpes iestāde 1) bērnu aprūpes iestāde — iestāde, kurā tiek nodrošināta sociālā aprūpe un sociālā rehabilitācija bāreņiem vai bez vecāku gādības palikušiem bērniem, kā arī bērniem, kuriem nepieciešama sociālā	Childrens home (bērnumas) 1) “childrens home” — (a) has the same meaning as it has for the purposes of the Care Standards Act 2000 in respect of a childrens home in England (see section 1 of that Act); and means a place at which— (i) a care home service is provided wholly or mainly to children,

rehabilitācija vai īpaša aprūpe veselības stāvokļa dēļ; (BTAL, 08.02.2024.–30.06.2024) 2) bērnu aprūpes un audzināšanas iestāde — iestāde, kurā tiek nodrošināta bāreņu vai bez vecāku gādības palikušu bērnu aprūpe un audzināšana vai bērnu uzvedības sociālā korekcija un, ja nepieciešams, ārstnieciska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošana; (BTAL, 11.04.2000.–07.06.2000.)	or (ii) a secure accommodation service is provided, and in this paragraph “care home service” and “secure accommodation service” have the meaning given in Part 1 of the Regulation and Inspection of Social Care (Wales) Act 2016 (CA 1989, 01.07.2022) (“bērnunams” – (a) ir tāda pati nozīmē kā 2000. gada Likumā par aprūpes standartiem attiecībā uz bērnunamiem Anglijā (sk. šī likuma 1. pantu); un nozīmē vietu, kurā (i) bērniem pilnībā vai daļēji tiek sniegti aprūpes iestādes pakalpojumi vai (ii) tiek sniegts drošas dzīvesvietas pakalpojums, un šajā rindkopā “aprūpes iestādes pakalpojumam” un “drošas dzīvesvietas pakalpojumam” ir tāda pati nozīmē, ka 2016. gada Likuma par sociālās aprūpes regulējumiem un pārbaudi (Velsa) 1. daļā.) 2) childrens home (a) means a home which provides (or usually provides or is intended to provide) care and accommodation wholly or mainly for more than three children at any one time; but (b) does not include a home which is exempted by or under any of the following provisions of this section or by regulations made for the purposes of this subsection by the Secretary of State. (CA 1989, 16.11.1989) (“bērnunams” (a) ir iestāde, kas sniedz (vai parasti sniedz vai tai ir jāsniedz) aprūpe vai dzīvesvieta pilnībā vai galvenokārt vairāk nekā trim bērniem vienlaicīgi; (b) bet neietver iestādi, uz kuru neattiecas kāds no tālākajiem šī panta nosacījumiem, vai kurai piemērots ministra noteikts izņēmums saskaņā ar šo apakšpunktu.)
Jaunietis 1) jaunietis — persona vecumā no 13 līdz 25 gadiem; (JL, 01.01.2017.–...) 2) jaunietis — persona vecumā no 13 līdz 25 gadiem; (JL, 01.01.2009.–30.06.2009.)	Young person (jaunietis); 1) “young person” means a person who has attained the age of fourteen and is under the age of eighteen years. (CYPA 1933, 31.01.2024) (“jaunietis” ir persona, kas sasniegusi 14 gadu vecumu un ir jaunāka par 18 gadiem) 2) young person means a person who has attained the age of fourteen years and is under the age of seventeen years (CYPA 1933, 13.04.1933) (“jaunietis” ir persona, kas sasniegusi 14 gadu vecumu un ir jaunāka par 17 gadiem)
Bērnu uzraudzības pakalpojums 1) bērnu uzraudzības pakalpojums — kvalificēts uzraudzības un aprūpes pakalpojums, kura mērķis ir nodrošināt bērna atrašanos pieaugušā klātbūtnē un	Supervised child (uzraudzībai pakļauts bērns) 1) “supervised child” and “supervisor”, in relation to a supervision order or an education supervision order, mean respectively the child who is (or is to be) under

drošu, saturīgu un lietderīgu dienas organizēšanu bērnam, sekmējot bērna vispusīgu attīstību; (BTAL, 08.02.2024.–30.06.2024.) 2) bērnu uzraudzības pakalpojums — kvalificēts uzraudzības un aprūpes pakalpojums, kura mērķis ir nodrošināt bērna atrašanos pieaugušā klātbūtnē un drošu, saturīgu un lietderīgu dienas organizēšanu bērnam, sekmējot bērna vispusīgu attīstību. (BTAL, 04.07.2013–31.08.2013.)	supervision and the person under whose supervision he is (or is to be) by virtue of the order; (CA 1989 jaunākā redakcija) (“uzraudzībai pakļautais bērns” un “uzraugošais” saskatā ar rīkojumu par uzraudzību vai rīkojumu par izglītības uzraudzību nozīmē bērnu, kas ir (vai būs) pakļauts uzraudzībai, un personu, kas uzrauga (vai uzraudzīs) viņu saskaņā ar rīkojumu) 2) “Supervised child” and “supervisor”, in relation to a supervision order or an education supervision order, mean respectively the child who is (or is to be) under supervision and the person under whose supervision he is (or is to be) by virtue of the order; (CA 1989 pamata redakcija) (“Uzraudzībai pakļautais bērns” un “uzraugošais” saskatā ar rīkojumu par uzraudzību vai rīkojumu par izglītības uzraudzību nozīmē bērnu, kas ir (vai būs) pakļauts uzraudzībai, un personu, kas uzrauga (vai uzraudzīs) viņu saskaņā ar rīkojumu)

62. tabulā norādītajā pirmajā pāri *aizbildnis* – *guardian* speciālās leksikas vienības *aizbildnis* definīcija tika sniegta BTAL pamata redakcijā, bet tika izņemta likuma sākot ar 8. BTAL redakciju (spēkā 15.11.2006.–31.12.2006.). Iemesls *aizbildnis* definīcijas izņemšanai no BTAL nav zināms, kā arī šīs speciālās leksikas definīcija nav atrodama citos tiesību aktos, kaut arī tā tiek plaši izmantota visā bērnu tiesību aizsardzības diskursā Latvijā. Savukārt *guardian* sākotnējā definīcija pirmo reizi tiek sniegta 1920. gadā likumā “Employment of Women, Young Persons, and Children Act 1920” (1920. gada likums par sievieti, jauniešu un bērnu nodarbinātību), kas vēlāk tika iekļauts CYP 1933. Jaunākajā *guardian* definīcijas redakcijā vairs nav atrodams apzīmējums *young offender* (*nepilngadīgais likumpārkāpējs*), kā arī *charge of or control* (*atbildība par vai kontrole pār*) tiek aizstāts ar *care of* (*rūpes par*). Šīs izmaiņas atbilst jau iepriekš darbā aprakstītajām izmaiņu tendencēm padarīt pantu tekstus stilistiski neitrālākus. *Guardian* definīcijā ir sniegts vispārīgs pienākumu apzīmējums “has for the time being the care of the child or young person” (īslaicīgi uzņemas rūpes par bērnu vai jauniešu), savukārt *aizbildnis* definīcijā ir sniegts konkrēts pienākumu uzskaitījums “nodrošinātu bērna tiesību un interešu aizsardzību” bez laika ierobežojumam, un šis pienākums uzskatāms par abu speciālās leksikas vienību kopējo pazīmi. Pastāv arī daļēji kopīga papildu pazīme, kas nosaka *aizbildņa* vai *guardian* iecelšanu – Latvijā *aizbildni* iecel “saskaņā ar Civillikumā noteikto kārtību”, bet Apvienotajā Karalistē “in the opinion of the court” (pēc tiesas ieskatiem), kas arī notiek saskaņā ar atbilstošo likumu. Atšķirīgais formulējums neļauj saukt šīs speciālās leksikas vienības par tuvu ekvivalentām pastāvošo atšķirību dēļ, tāpēc šīs leksikas vienības uzskatāmas par daļēji ekvivalentām.

Nākamais speciālās leksikas vienību pāris ir *bērnu aprūpes iestāde* – *children's home* (*bērnunams*). BTAL pamata redakcijā ir definēta speciālās leksikas vienība *bērnu aprūpes un audzināšanas iestāde*, kas 6. BTAL redakcijā (17.06.2003.–26.05.2004.) tiek aizstāta ar *bērnu aprūpes iestāde*. Jaunākajā definīcijas redakcijā *bērnu aprūpes iestādē* vairs netiek veikta bērnu audzināšana, uzvedības sociālā korekcija vai ārstniecisku līdzekļu piespiedu piemērošana, bet tiek sniegta sociālā aprūpe un sociālā rehabilitācija bāreņiem, bērniem bez vecāku gādības un bērniem, kuriem nepieciešama sociālā rehabilitācija vai īpaša aprūpe veselības stāvokļa dēļ. Arī CA 1989 pamata redakcijā sniegtā *children's home* definīcija ir piedzīvojusi izmaiņas, kas saistītas ar šīs definīcijas pārceļšanu uz likumiem “Care Standards Act 2000” (2000. gada Likums par aprūpes standartiem) un “Regulation and Inspection of Social Care (Wales) Act 2016” (2016. gada likums par sociālās aprūpes uzraudzību un pārbaudi (Velsa)). Definīcijas jaunākajā redakcijā norādītais “a care home service is provided wholly or mainly to children” (aprūpes nama pakalpojums, kas pilnībā vai galvenokārt tiek sniegts bērniem) liecina, ka *children's home* tiek sniegts nevis konkrētām bērnu grupām (piemēram, bāreņi), bet bērniem kopumā, kā arī *children's home* definīcijā netiek minēti veselības aprūpes vai citi sniegtie pakalpojumi. Tāpat jāņem vērā nosacījums “wholly or mainly” (pilnībā vai galvenokārt), kas nozīmē to, ka pastāv iespēja, ka *children's home* aprūpe tiek sniegta ne tikai bērniem. Par šī pāra līdzīgajām galvenajām pazīmēm ir uzskatāma aprūpes sniegšana bērniem konkrētā iestādē vai *home* (*namā*), bet atšķirības ir vērojamas papildu pazīmēs, kas ir sniegto aprūpes pakalpojumu uzskaitījums un iespējamība, ka *children's home* aprūpi var saņemt ne tikai bērni. Saskaņā ar minēto, šīs speciālās leksikas vienības ir uzskatāmas par daļēji ekvivalentām.

Speciālās leksikas vienību pāri *jaunietis* – *young person* ir novērojamas būtiskas atšķirības, kuru dēļ šīs speciālās leksikas vienības ir uzskatāmas par ekvivalentām tikai noteiktās situācijās. *Jaunietis* definīcija nav mainījusies kopš tās ieviešanas JL 2009. gadā, bet *young person* 1933. gada definīcija jaunākajā redakcijā ir piedzīvojusi izmaiņas: “age of seventeen years” (17 gadu vecums) tiek aizstāts ar “age of eighteen years” (18 gadu vecums). Taču jāņem vērā, ka *jaunietis* ir persona no 13 līdz 25 gadiem, bet *young person* ir persona vecumā no 14 līdz 18 gadiem. Situācijā, kad abās valodās tiek minēta persona vecumā no 14 līdz 18 gadiem, šīs speciālās leksikas vienības ir tuvu ekvivalentas, jo to galvenās pazīmes ir vienādas (persona, vecums no 14 līdz 18 gadiem). Savukārt visos citos gadījumos šīs speciālās leksikas vienības ir tikai daļēji ekvivalentas atšķirīgo vecuma kritēriju dēļ.

Pēdējo leksikas vienību pāri veido *bērnu uzraudzības pakalpojums* un *supervised child*. Speciālās leksikas vienības *bērnu uzraudzības pakalpojums* definīcija nav mainījusies kopš tās ieviešanas BTAL 22. redakcijā (04.07.2013–31.08.2013). Tāpat bez izmaiņām kopš 1989. gada ir palikusi arī *supervised child* definīcija. Par galvenajām pazīmēm var uzskatīt to, ka *bērnu uzraudzības pakalpojuma* definīcijā ir noteikts, ka bērns atrodas pieaugušā uzraudzībā, un arī *supervised child* definīcijā norādīts, ka bērnu uzrauga pieaugušais – “person under whose supervision he is (or is to be)” (personas, kuras uzraudzībā viņš ir (vai būs)). Savukārt *supervised child* definīcijā nav norādīts uzraudzības mērķis un nav pieminēta bērna attīstības sekmēšana, bet noteikts, ka pieaugušais, kas veic bērna uzraudzību, rīkojas saskaņā ar *supervision order*

(rīkojums par uzraudzību) vai *education supervision order* (rīkojums par izglītības uzraudzību), bet *bērnu uzraudzības pakalpojuma* definīcijā nav noteikta metode, ar kuras palīdzību šis pakalpojums tiek piemērots. Minētās atšķirības norāda, ka šīs leksikas vienības ir uzskatāmas par daļēji ekvivalentām, kā arī pastāv situācijas, kad tās būtu iespējams uzskatīt par tuvu ekvivalentām, piemēram, ja bērnam ar tiesas rīkojumu ir noteikts obligāts izglītības iestādes apmeklējums un to uzrauga pieaugušais.

Pēc veiktās ekvivalences analīzes var secināt, ka daļēji ekvivalentu speciālās leksikas vienību pāriem grupā “Bērnu tiesību aizsardzības sistēmas speciālā leksika” ir jāpievērš pastiprināta uzmanība. Šo pāru ekvivalences pakāpe mainās atkarībā no konteksta, piemēram, *jaunietis – young person* gadījumā. Taču secināms, ka galvenās pazīmes apskatītajos pāros ir tuvas, kas liecina par līdzīgu jēdzienu izpratni abās tiesību sistēmās.

Trešā bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību grupa ir “pret bērnu vērstie nodarījumi”. 63. tabulā norādītas abu valstu tiesību aktos definētās trešās grupas speciālās leksikas vienības.

63. tabula. Trešās grupas leksiskās vienības

<i>vardarbība, seksuālā vardarbība, fiziska vardarbība, emocionāla vardarbība</i>	<i>Harm (kaitējums), ill-treatment (neatbilstoša izturēšanās pret kādu)</i>

Apskatītajos Latvijas Republikas tiesību aktos ir definēta *vardarbība*, kā arī sniegtas atsevišķas trīs vardarbības veidu definīcijas: *seksuāla vardarbība, fiziska vardarbība, emocionāla vardarbība*. Speciālā leksikas vienība *vardarbība* tiek pirmo reizi definēta 22. BTAL redakcijā (04.07.2013–31.08.2013), bet *seksuāla vardarbība, fiziska vardarbība* un *emocionāla vardarbība* tika definētas BTAL pamata redakcijā. Savukārt Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības likumos ir definētas divas leksikas vienības *harm (kaitējums)* un *ill-treatment (ļauņprātīga izturēšanās)*. Šo speciālās leksikas vienību definīciju izmaiņas ir apskatītas 64. tabulā.

64. tabula. Definīciju izmaiņas

Vardarbība 1) vardarbība — visu veidu fiziska vai emocionāla cietsirdība, seksuāla vardarbība, nolaidība vai cita veida izturēšanās, kas apdraud vai var apdraudēt bērna veselību, dzīvību, attīstību vai pašcieņu; (jaunākā redakcija, BTAL, 08.02.2024.–30.06.2024.) 2) vardarbība — visu veidu fiziska vai emocionāla cietsirdība, seksuāla vardarbība, nolaidība vai cita veida izturēšanās, kas apdraud vai var apdraudēt bērna veselību, dzīvību, attīstību vai pašcieņu; (BTAL, 04.07.2013–31.08.2013)	Harm (kaitējums) 1) “harm” means ill-treatment or the impairment of health or development including, for example, impairment suffered from seeing or hearing the ill-treatment of another; (CA 1989 jaunākā redakcija) (kaitējums nozīmē ļaunprātīgu izturēšanos vai kaitējošu iedarbību uz veselību vai attīstību, tostarp traumas, kas rodas, piemēram, [bērnam] redzot vai dzirdot ļaunprātīgu izturēšanos pret citu personu.)

	2) “harm” means ill-treatment or the impairment of health or development; (CA 1989 pamata redakcija) (kaitējums nozīmē ļaunprātīgu izturēšanos vai kaitējošu iedarbību uz veselību vai attīstību.)
Fiziska vardarbība 1) fiziska vardarbība — bērna veselībai vai dzīvībai bīstams apzināts spēka pielietojums saskarsmē ar bērnu vai apzināta bērna pakļaušana kaitīgu faktoru, tai skaitā tabakas dūmu, iedarbībai; (BTAL, 08.02.2024.–30.06.2024.) 2) fiziska vardarbība — bērna veselībai vai dzīvībai bīstams apzināts spēka pielietojums saskarsmē ar bērnu; (BTAL, 11.04.2000.–07.06.2000.)	Harm (kaitējums) 1) “harm” means ill-treatment or the impairment of health or development including, for example, impairment suffered from seeing or hearing the ill-treatment of another; (CA 1989 jaunākā redakcija) (kaitējums nozīmē ļaunprātīgu izturēšanos vai kaitējošu iedarbību uz veselību vai attīstību, tostarp traumas, kas rodas, piemēram, [bērnam] redzot vai dzirdot ļaunprātīgu izturēšanos pret citu personu.) 2) “harm” means ill-treatment or the impairment of health or development; (CA 1989 pamata redakcija) (kaitējums nozīmē ļaunprātīgu izturēšanos vai kaitējošu iedarbību uz veselību vai attīstību.)
Emocionāla vardarbība 1) emocionāla vardarbība — bērna pašcieņas aizskaršana vai psiholoģiska ietekmēšana (draudot viņam, lamājot, pazemojot viņu, bērna klātbūtnē vardarbīgi izturoties pret viņa tuvinieku vai citādi kaitējot viņa emocionālajai attīstībai); (BTAL, 08.02.2024.–30.06.2024.) 2) emocionāla vardarbība — bērna emocionālo vajadzību ignorēšana vai bērna psiholoģiska ietekmēšana; (BTAL, 11.04.2000.–07.06.2000.)	Ill-treatment (ļaunprātīga izturēšanās) 1) “ill-treatment” includes sexual abuse and forms of ill-treatment which are not physical. (CA 1989 jaunākā redakcija) (ļaunprātīga izturēšanās iekļauj seksuālu vardarbību un ļaunprātīgas izturēšanās veidus, kas nav fiziski) 2) “ill-treatment” includes sexual abuse and forms of ill-treatment which are not physical. (CA 1989 pamata redakcija) (ļaunprātīga izturēšanās iekļauj seksuālu vardarbību un ļaunprātīgas izturēšanās veidus, kas nav fiziski)
Seksuāla vardarbība 1) seksuāla vardarbība — bērna iesaistīšana seksuālās darbībās, ko bērns nesaprot vai kam nevar dot apzinātu piekrišanu; (jaunākā redakcija, BTAL, 08.02.2024.–30.06.2024.) 2) seksuāla vardarbība — bērna iesaistīšana seksuālās darbībās, ko bērns nesaprot vai kam nevar dot apzinātu piekrišanu; (BTAL, 11.04.2000.–07.06.2000.)	Ill-treatment (ļaunprātīga izturēšanās) 1) “ill-treatment” includes sexual abuse and forms of ill-treatment which are not physical. (CA 1989 jaunākā redakcija) (ļaunprātīga izturēšanās iekļauj seksuālu vardarbību un ļaunprātīgas izturēšanās veidus, kas nav fiziski) 2) “ill-treatment” includes sexual abuse and forms of ill-treatment which are not physical. (CA 1989 pamata redakcija) (ļaunprātīga izturēšanās iekļauj seksuālu vardarbību un ļaunprātīgas izturēšanās veidus, kas nav fiziski)

Speciālā leksikas vienības *vardarbība* definīcijā izmaiņas nav notikušas. Šī definīcija ietver “visu veidu fizisku, emocionālu, seksuālu un citu veidu vardarbību” pret bērniem, kā rezultātā šī speciālā leksikas vienība ir vispārīga un visaptveroša. Šo īpašību dēļ to ir iespējams izmantot

kā tuvu ekvivalentu gan *harm* (kaitējums), gan *ill-treatment* (ļauņprātīga izturēšanās), jo vardarbība ietver gan *harm*, gan *ill-treatment* definīcijās norādītos pāridarījuma veidus. *Fiziska vardarbība* definīcijas jaunākā redakcija tika papildināta ar “apzināta bērna pakļaušana kaitīgu faktoru, tai skaitā tabakas dūmu, iedarbībai”, paplašinot *fiziskas vardarbības* jēdzienu ārpus “apzināta spēka pielietojuma”. Līdzīgas izmaiņas ir novērojamas arī *harm* definīcijā, kas jaunākajā redakcijā tiek papildināta ar “for example, impairment suffered from seeing or hearing the ill-treatment of another” (piemēram, ciešanas, kas radušās ļauņprātīgas izturēšanās pret citu personu redzēšanas vai dzirdēšanas rezultātā). *Fiziskas vardarbības* un *harm* definīcijas ir paplašinātas un jaunākajās redakcijās ietver ne tikai tiešu fizisku vardarbību vai kaitējumu, kā rezultātā arī šis pāris ir uzskatāms par tuvu ekvivalentu. Nākamā pāra *emocionāla vardarbība* – *ill-treatment* definīcijas ir līdzīgas pēc nozīme, kā rezultātā abas speciālās leksikas uzskatāmas tuvu ekvivalentām, jo *ill-treatment* ietver arī *seksuālu vardarbību* un citus ļauņprātīgas izturēšanās jeb vardarbības veidus, kas nav fiziski. Speciālās leksikas vienības *emocionāla vardarbība* sākotnējā definīcija piedzīvojusi būtiskas izmaiņas (sk. 64. tabulu), bet *ill-treatment* definīcija ir palikusi bez izmaiņām kopš tās ieviešanas. Pāris *seksuāla vardarbība* – *ill-treatment* ir tuvu ekvivalents speciālās leksikas vienību pāris, jo *ill-treatment* “includes sexual abuse” (ietver seksuālu vardarbību). Arī speciālās leksikas vienības *seksuāla vardarbība* definīcija nav piedzīvojusi izmaiņas kopš tās ieviešanas. Speciālo leksikas vienību *vardarbība*, *fiziska vardarbība*, *emocionāla vardarbība*, *seksuāla vardarbība*, salīdzinot ar *harm* un *ill-treatment* definīcijām ir plašākas un konkrētākas, taču pēc savas būtības šīs leksikas vienības uzskatāms par tuvu ekvivalentām. Izmaiņas *fiziska vardarbība* un *harm* definīcijās liecina par to, ka abu valstu sabiedrībās pastāv līdzīga izpratne par pret bērnu vērstas vardarbības veidiem.

Bērniem nodarāmā kaitējuma veidu grupā iekļautajām speciālās leksikas vienībām latviešu valodā ir atrodamas tuvu ekvivalentas vienības angļu valodā, kas liecina par līdzīgu minēto pāridarījumu jēdzienu izpratni abu valstu sabiedrībās, kas tiek atspoguļots tiesību aktos. Šīs līdzības liecina par to, ka bērnu tiesību aizsardzības diskursā Latvijā un Lielbritānijā pastāv vienota izpratne par noteiktiem jēdzieniem, ko apliecina tuvu ekvivalentās speciālās leksikas vienības.

4.2.6. Secinājumi

Pēc veiktā tiesību aktu un tajos atrodamu speciālās leksikas vienību salīdzinājuma ir iespējams izdarīt vairākus secinājumus:

- 1) Bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālās leksikas definīciju skaits abās valstīs ar laiku pieaug, ko tas, ka hronoloģiski vecākajā tiesību aktu pārī LRCL 1938 un CA 1889 ir kopā definētas 9 Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienības, bet jaunākajā pārī, BTAL un CA 1989, ir definētas 60 bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienības (CA 1989 – 33, BTAL – 27);
- 2) Ekscerpētās bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālās leksikas vienības ir iespējams iedalīt 3 grupās: “ģimene un bērns”, “bērnu tiesību aizsardzības sistēmas speciālā leksika”,

“nodarījumi pret bērnu”. Abās valstīs ir novērojams līdzīgs speciālās leksikas vienību skaits grupās “ģimene un bērns” (8 vienības) un “nodarījumi pret bērnu” (LV 4, AK 2). Savukārt grupā “bērnu tiesību aizsardzības sistēmas speciālā leksika” ir novērojamas lielākās skaitliskās atšķirības – 12 speciālās leksikas vienības Latvijas Republikas tiesību aktos un 41 speciālās leksikas vienība Apvienotās Karalistes tiesību aktos. Šīs atšķirības ir skaidrojamas ar abu bērnu tiesību aizsardzības sistēmās nodarbināto cilvēku un atbildīgo iestāžu skaitu, ģeogrāfisko novietojumu un vēsturiskajiem notikumiem.

3) Abu valstu tiesību aktu pantu tekstos ir novērojami līdzīgi izmaiņu procesi – izmaiņu neesamība, valodiskas izmaiņas, tikai valodiskas un juridiskas izmaiņas. Kopīgās izmaiņu kategorijas ilustrē to, ka neskatoties uz atšķirībām valodas, tiesību un valsts pārvaldes sistēmās, tiesību aktos laika gaitā novērojami līdzīgi izmaiņu procesi.

4) Tuvu ekvivalentu un pēc nozīmēs līdzīgu bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību skaits ir salīdzinoši mazs (10 pāri), salīdzinot ar kopējo definēto speciālās leksikas vienību skaitu (75 vienības). Tomēr, arī šķietami ekvivalentas vienības ir ekvivalentas tikai noteiktos kontekstos un gadījumos, jo pastāv atšķirības to definīcijās. Piemēram, *jaunietis* ir persona vecumā no 13 līdz 25 gadiem, bet *young person* (jaunietis) ir persona no 14 līdz 18 gadiem. Apskatītās tuvu ekvivalentās speciālās leksikas vienības liecina par tuvu ekvivalentu bērnu tiesību aizsardzības jēdzienu pastāvēšanu abās valstīs, kas skaidrojams ar līdzīgu attiecīgo jēdzienu izpratni abās tiesību sistēmās. Savukārt ekvivalentu speciālās leksikas vienību trūkums grupā “bērnu tiesību aizsardzības sistēmas speciālā leksika” norāda uz pastāvošajām atšķirībām abu valstu bērnu tiesību aizsardzības sistēmās. Abu promocijas darbā apskatīto valodu pāri ir maz speciālās leksikas vienību, kas būtu savstarpēji tuvu ekvivalentas abās bērnu tiesību aizsardzības sistēmās. Lielākais tuvu ekvivalentu speciālās leksikas vienību trūkums novērojams tieši bērnu tiesību aizsardzības sistēmai raksturīgo speciālās leksikas vienību grupā (piemēram, tiesas rīkojumu veidi, amati, bērnu tiesību aizsardzības pasākumi u.tml.).

SECINĀJUMI UN TĒZES

SECINĀJUMI

1. Veicot bērnu tiesību aizsardzības jomas vēsturisko izpēti, ir iespējams secināt, ka, neskatoties uz to, ka Apvienotajā Karalistē tika likti pamati mūsdienu bērnu tiesību aizsardzībai, abās valstīs laika gaitā notikušie procesi ir līdzīgi. Šo novērojumu apliecina tiesību aktu pantos novērotās izmaiņas, t. i., gan valodas lietojuma, gan juridiskas izmaiņas.

2. Ekscerpētā materiāla analīzei tikai izmantotas trīs izmaiņu kategorijas (izmaiņu nav; tikai valodiskas; juridiskas un valodiskas), kas ļāva novērot un aprakstīt katras valsts tiesību aktos notikušo izmaiņu tendences aptuveni 100 gadu garumā. Apskatītajos Latvijas bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktos bez izmaiņām palikuši 117 panti, 2. kategorijas izmaiņas tika veiktas 64 pantos, bet 3. kategorijas izmaiņas novērotas 94 pantos, kā arī tika ieviesti 40 jauni panti. Savukārt apskatītajos Apvienotās Karalistes tiesību aktos tika konstatēti 47 panti bez izmaiņām, 2. kategorijas izmaiņas novērotas 44 pantos, 3. kategorijas izmaiņas notikušas 100 pantos, bet kopējais jaunievieisto pantu skaits ir 127 panti. Šīs skaitliskās atšķirības skaidrojamas ar tiesību aktu vecumu, tiesību sistēmu atšķirībām, kas nosaka tiesību aktu izmaiņu ieviešanas kārtību, kā arī ar abu bērnu tiesību aizsardzības sistēmu mērogu. Minētais apliecina, ka abās valstīs notiek konsekventa darbība pie bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktu izstrādes un aktualizēšanas, kas veicina arī speciālās leksikas attīstību, jo tiek ieviestas jaunas speciālās leksikas vienības.

3. Veicot ekscerpēto bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas definīciju salīdzinājumu, tematiskajā grupā “ģimene un bērns” Latvijas tiesību aktos ir definētas 10 speciālās leksikas vienības, bet Apvienotās Karalistes tiesību aktos – 9 speciālās leksikas vienības, grupā “nodarījumi pret bērnu” Latvijas un Apvienotās Karalistes tiesību aktos ir definētas 4 speciālās leksikas vienības. Savukārt tematiskajā grupā “bērnu tiesību aizsardzības sistēmas speciālās leksikas vienības” Latvijas tiesību aktos ir definētas 11, bet Apvienotās Karalistes tiesību aktos 41 speciālā leksikas vienība. Tuvu ekvivalentu bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību skaits ir mazs (10 pāri), salīdzinot ar kopējo definēto speciālās leksikas vienību skaitu (75 vienības, 21 LV, 54 AK). Tomēr, arī tuvu ekvivalentas vienības ir ekvivalentas tikai noteiktos kontekstos un gadījumos, jo pastāv atšķirības to definīcijās. Piemēram, jauniešis ir persona vecumā no 13 līdz 25 gadiem, bet *young person (jauniešis)* ir persona no 14 līdz 18 gadiem. Ekvivalentu speciālās leksikas vienību trūkums tematiskajā grupā “bērnu tiesību aizsardzības sistēmas speciālā leksika” norāda uz pastāvošajām atšķirībām starp abām valstīm (piem., rīkojumu veidi, amati u.tml.). Kā jau minēts, šis novērojums skaidrojams ar abu valstu tiesību sistēmu un iedzīvotāju skaita atšķirībām. Veiktais salīdzinājums apstiprina darbā izvirzīto hipotēzi.

4. Abās valstīs bērnu tiesību aizsardzības diskursiem piemīt vienādas pazīmes – tie ir daļa no institucionālajam diskursam pakārtotā juridiskā diskursa ar savu speciālo leksiku, noteikumiem, lomām un komunikatīvajiem mērķiem, kā arī līdzīgām attīstības tendencēm. Lielākā atšķirība starp abu valstu bērnu tiesību aizsardzības diskursiem ir to dalībnieku spēja radīt ietekmi uz

šiem diskursiem, ko skaidri ilustrē nevalstisko organizāciju un plašākas sabiedrība spēja bērnu tiesību pārkāpumu gadījumos, kas noved pie bērna nāves, ietekmēt likumdevējus rīkoties. Apvienotajā Karalistē sabiedrības spiediena rezultātā tiek veiktas plašas izmeklēšanas, noteikti trūkumi sistēmā un pasākumi, kas ir veicami, lai šādas situācijas vairs neatkārtotos, kā rezultātā bērnu tiesību aizsardzības sistēmā tiek ieviestas jaunas struktūras, amati un juridiskie līdzekļi, kas tiek definēti ar speciālās leksikas palīdzību. Savukārt Latvijā šādas izmaiņas (t.i. sabiedrības vai NVO spiediena rezultātā ieviestas jaunas speciālās leksikas vienības) nav novērotas, neskatoties uz dažādu gadījumu plašo atspoguļojumu sabiedriskajos medijos. Tāpat Apvienotajā Karalistē tiesību akti sniedz NVO iespēju ietekmēt un atcelt tiesību aktu, kas varētu neatbilst bērnu un sabiedrības interesēm, ieviešanu.

5. Veiktais pētījums liecina, ka abās valstīs bērnu tiesību aizsardzības sistēmas ir līdzīgas, taču Apvienotās Karalistes bērnu tiesību aizsardzības sistēmā ir lielāks dalībnieku skaits un finansējums, kā arī plašāks šajā sistēmā iekļauto organizāciju un valsts iestāžu skaits, kas ļauj secināt to, ka galvenie ārpusvalodas faktori, kas ietekmē bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstību ir ģeopolitiskie un ekonomiskie faktori, kuru iedarbības rezultātā bērnu tiesību sistēmā rodas nepieciešamība pēc jaunu jēdzienu kodificēšanas ar speciālās leksikas palīdzību.

6. Promocijas darbs atklāj plašāku tālāko pētījumu iespējas bērnu tiesību nozares diskursa un speciālās leksikas izpētē latviešu valodā. Tālāko pētījumu rezultātā būtu iespējams izstrādāt gan skaidrojošo Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienību vārdnīcu, gan divvalodu vārdnīcu ar mērķi nodrošināt konsekventu speciālās leksikas lietojumu angļu un latviešu valodā. Savukārt promocijas darbā izmantotās izmaiņu salīdzināšanas kategorijas ir iespējams izmantot citu nozaru tiesību aktu izpētei un analīzei. Tāpat veiktais pētījums ļauj ielūkoties speciālās leksikas klāstā, kas pastāv valstīs ar atšķirīgu demogrāfisko un sociālo situāciju, ļaujot prognozēt nepieciešamību pēc attiecīgajiem juridiskajiem mehānismiem un tos aprakstošās speciālās leksikas savlaicīgi. Tāpat ir iespējams veikt tālākus pētījumus terminradē bērnu tiesību diskursa un plašāka juridiskā diskursa līmenī. Pastāvošās atšķirības speciālās leksikas vienību skaitā un ekvivalences trūkums rada izaicinājumus tulku un tulkotāju darbā, jo latviešu valodā bieži vien trūkst vārdnīcu un citu informatīvo materiālu, kas būtu vērtīgi bērnu tiesību aizsardzības diskursa speciālajai leksikai. Tāpat pastāv tulkotāju viltusdraugu riski. Minētais faktors aprūtinā informācijas uztveri nespeciālistiem, kas bieži vien ir bērnu ģimenes locekļi bez juridiskas izglītības.

Tēzes

1. Likumu tekstus ir iespējams izmantot kā valodas izpētes materiālu, kas sniedz ieskatu dažādos vēstures posmos un to laikā izmantotajā valodā. Likumu teksti to specifiskas dēļ kalpo par “vēstures lieciniekiem” pateicoties tam, ka ir pieejamas šo tekstu vēsturiskās redakcijas, kas ļauj salīdzināt attiecīgā likuma pantu formulējumus vai speciālās leksikas vienību definīcijas pat simtgadu laikā.
2. Bērnu tiesību aizsardzības diskursi Latvijā un Apvienotajā Karalistē ir savstarpēji salīdzināmi. Abās valstīs šiem diskursiem ir līdzīgi mērķi, kuru uzdevums ir aizsargāt bērnu tiesības. Abās valstīs ir līdzīgi diskursa dalībnieki: likumu pieņēmēji, tiesībsargājošās iestādes, sociālie dienesti, bērni, ģimenes, nevalstiskās organizācijas, plašsaziņas līdzekļi un plašāka sabiedrība, bet atsevišķām nevalstiskajām organizācijām Apvienotajā Karalistē ir tiesību aktos piešķirtas tiesības un pienākumi piedalīties bērnu tiesību pārkāpumu izskatīšanas procesos kā neatkarīgām trešajām pusēm, par prioritāti izvirzot bērna tiesības.
3. Bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas attīstība notiek abās valstīs, taču Apvienotajā Karalistē tā notiek straujāk. Abās valstīs pastāv vienota izpratne par galvenajiem bērnu tiesību aizsardzības diskursa jēdzieniem un uzdevumiem, ko apliecina speciālās leksikas vienības. Pētītajos Apvienotās Karalistes tiesību aktos definēta 51 bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienība, bet tādā pašā laika periodā apskatītajos Latvijas bērnu tiesību aizsardzības tiesību aktos ir definētas 24 bērnu tiesību aizsardzības speciālās leksikas vienības.
4. Izmaiņu ieviešana tiesību aktos notiek pastāvīgi gan Latvijā, gan Apvienotajā Karalistē. Taču abās valodās ir novērojami gadījumi, kad viena panta divos teikumos tiek izmantotas atšķirīgas speciālās leksikas vienības viena jēdziena apzīmēšanai, kā arī ir sastopami likumu panti ar vecvārdiem.
5. Plašākas sabiedrības aktīva dalība un iespēja ietekmēt bērnu tiesību aizsardzības diskursu veicina diskursa un tā speciālās leksikas attīstību, veidojot pārmaiņām atvērtu sistēmu, kurā izmaiņas notiek biežāk un lielākā apjomā. Savukārt plašākas sabiedrības nespēja ietekmēt bērnu tiesību aizsardzības diskursu kavē šī diskursa attīstību, izmaiņas notiek retāk un mazākā apjomā, kā arī šādam diskursam raksturīgs mazāks speciālās leksikas vienību skaits.

Bibliogrāfija

Avoti

1. AILAB 2024 – *Terminoloģismi*. LU Mākslīgā intelekta laboratorija. Pieejams: <http://valoda.ailab.lv/latval/vidusskolai/leksikologija/leksikolog/leks18.htm>. (Skatīts 2023. gada 15. augustā).
2. AŠ 1998 – *Par Bērnu tiesību aizsardzības pamatlikuma projektu un likumdošanu bērnu tiesībās*. A. Šulcs. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/31286>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
3. AT 2024 – *1864. gada Civillikums: vēsturiskie nosaukumi un statuss*. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/par-augstako-tiesu/augstakas-tiesas-biletens/augstakas-tiesas-biletens-nr-29/1864-gada-civillikums-vesturiskie-nosaukumi-un-statuss>. (Skatīts 2024. gada 2. februārī).
4. BAC 2025 – *Pārskats par bāriņtiesu darbu 2024. gadā*. Pieejams: <https://www.bac.gov.lv/lv/parskats-par-barintiesu-darbu-2024-gada> (skatīts 2025. gada 30. novembrī).
5. BL 2023 – *Latvijas Republikas Bāriņtiesu likums*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/139369-barintiesu-likums> (Skatīts 2023. gada 17. martā).
6. Bloy 2016 – *The 1601 Elizabethan Poor Law*. Pieejams: <http://www.victorianweb.org/history/poorlaw/elizpl.html>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
7. BTAL 1998 – *Bērnu tiesību aizsardzības likums*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/49096-bernu-tiesibu-aizsardzibas-likums>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
8. BTAL 2023 – *Bērnu tiesību aizsardzības likums*. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=49096>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
9. BTK 2023 – *ANO Bērnu tiesību konvencija*. Pieejams: <https://www.tiesibsargs.lv/tiesibu-jomas/ano-bernu-tiesibu-konvencija/> (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
10. BTL 2023, 1 – *Bāriņtiesu likums*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/139369-barintiesu-likums>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
11. CA 1948 – *Children Act 1948*. Pieejams: <https://education-uk.org/documents/acts/1948-children-act.html>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).

12. CA 2004 – *Children Act 2004*. Pieejams:
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/31/section/58> (Skatīts 2023. gada 15. maijā).
13. CYPA 1933 – *Children and Young Persons Act 1933*. Pieejams:
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/23-24/12>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
14. CYPA 2008 – *Children and Young Persons Act 2008*. Pieejams:
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/23/introduction/enacted>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
15. CSWA 2017 – *Children and Social Work Act 2017*. Pieejams:
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/16/contents/enacted>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
16. CVK 1865 – *Svod mestnih uzakoneniy guberniya ostzeiskih*. Pieejams:
<https://www.prlib.ru/item/443323>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
17. ESTV 2023 – *Eiropas Savienības terminu vārdnīca*. Pieejams: https://e-justice.europa.eu/119/LV/glossaries_and_translations. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
18. FAUK 1833 – *1833 Factory act of United Kingdom*. Pieejams:
<https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/livinglearning/19thcentury/overview/factoryact/>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
19. FAUK 1878 – *1878 Factory act of United Kingdom*. Pieejams:
<https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/livinglearning/19thcentury/overview/latefactoryleg/>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
20. FM 2023 – *Valdība apstiprina likumprojektu par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam*. Pieejams:
<https://www.fm.gov.lv/lv/jaunums/valdiba-apstiprina-likumprojektu-par-valsts-budzetu-2023-gadam-un-budzeta-ietvaru-2023-2024-un-2025-gadam>. (Skatīts 2023. gada 11. aprīlī).
21. FGMA 2003 – *Female Genital Mutilation Act 2003*. Pieejams:
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/31/contents>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
22. HMAA 1802 – *Health and Morals of Apprentices Act*. Pieejams:
<https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/livinglearning/19thcentury/overview/earlyfactorylegislation/>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
23. IEP 2023 – *Internet Encyclopedia of Philosophy*. Pieejams: <https://iep.utm.edu/freg-lan/>. (Skatīts 2023. gada 7. jūnijā).

24. Kursīte 2023 – *Dzejas vārdnīca*. Janīna Kursīte. Pieejams:
<https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=4&q=virz%C4%ABba&id=967630&g=1>. (Skatīts 2023. gada 14. februārī).
25. LASSA 1970 – *Local Authority Social Services Act 1970*. Pieejams:
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1970/42> (Skatīts 2023. gada 17. martā).
26. LRCL 1937 – *Latvijas Republikas Civillikums*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/90223>
 (Skatīts 2023. gada 17. martā).
27. LZA 2002 – *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Terminoloģijas komisijas lēmums Nr. 11/2002*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/62802-par-terminu-ivecaku-varai>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
28. MW 2023 – *Merriam-Webster Dictionary*. Pieejams: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/concept>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
29. OED 2024 – *Oxford English Dictionary*. Pieejams:
<https://www.oed.com/search/dictionary/?scope=Entries&q=conceptt>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
30. Oxford 2002 – *Oxford Dictionary of Law*. Oxford University Press : Oksforda. 2002. gads.
31. PCCA 1904 – *Prevention of Cruelty to Children Act*. Pieejams:
<https://vlex.co.uk/vid/prevention-of-cruelty-to-808336417>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
32. PCPCA 1889 – *Prevention of Cruelty to, and Protection of, Children Act 1889*.
 (Skatīts 2023. gada 17. martā. Pieejams:
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1889/44/enacted>
33. PP 1831 – *Evidence Given Before the Sadler Committee in 1831–1832*. Parliamentary Papers. Pieejams: <https://victorianweb.org/history/workers1.html>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
34. Schlomann 1919 – *Illustrated technical dictionary in six languages*. A. Scholmann. Pieejams: <https://archive.org/details/schlomannoldenbo1319schl/page/16/mode/2up>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
35. SRVL 2019 – *Seksuālās un reproduktīvās veselības likums*. Pieejams:
<https://likumi.lv/ta/id/58982-seksualas-un-reproduktivas-veselibas-likums>. (Skatīts 2023. gada 15. martā).
36. Termini 2023 – *Angļu-latviešu muitas terminu vārdnīca*. Šķirkļis ‘guardian’. Pieejams: <https://termini.gov.lv/kolekcijas/40/skirklis/229825>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).

37. Tezaurs 2023 – *Šķirkļis 'lieta'*. Pieejams: <https://tezaurs.lv/lieta:1>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
38. Tezaurs 2024 – *Šķirkļis 'semantiskais trīsstūris'*. Pieejams: <https://tezaurs.lv/mwe:291213>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
39. Treasury 2023 – *Apvienotās Karalistes 2023. gada budžets*. Pieejams: <https://www.gov.uk/government/publications/spring-budget-2023/spring-budget-2023-html>. (Skatīts 2023. gada 11. aprīlī).
40. TSSV 2000 – *Terminu un svešvārdu skaidrojošā vārdnīca*. Pieejams: <https://letonika.lv/groups/default.aspx?r=1107&q=insti%C5%ABcija&id=2061011&g=1>. (Skatīts: 2024. gada 1. aprīlī).
41. UKFCA 2023 – *UK Financial Conduct Authority Glossary*. Pieejams: <https://www.handbook.fca.org.uk/handbook/glossary/G88.html>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
42. VVC 2023 – *Valsts valodas centra izstrādātie politikas, tiesību un valsts pārvaldes termini*. Pieejams: <https://termini.gov.lv/kolekcijas/4/skirklis/21674>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
43. ŽBTD 1924 – *Ženēvas Bērna tiesību deklarācija*. Pieejams: <http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).

Literatūra

1. Agar 1985 – Agar, Michael (1985). Institutional discourse. *Interdisciplinary Journal for the Study of Discourse*. Pieejams: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/text.1.1985.5.3.147/html>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
2. Ahmad et al. 1994 – Ahmad, Kevin; Davies, Allen; Fulford, Henry; Rogers, Michael (1994). The elaboration of special language terms: the role of contextual examples, representative samples and normative requirements. *Euralex '92 Proceedings*. Hannu Tommola, Krista Varantola, Tarja Sakrū–Tolonen, Jürgen Schopp (eds). Tampere: Tampereen Yliopisto, 22.–33. lpp. Pieejams: <https://euralex.org/category/publications/euralex-oslo-1992/>. (Skatīts 2023. gada 12. aprīlī).
3. AK 1902 – Annenkov, Konstantin (1902). *Sistema russkogo grazhdanskogo prava*. Sanktpeterburg: Tipografija M.M. Stasyulevicha.
4. Anstrate 2015 – Anstrate, Vita (2015). *Māsu un brāļu šķiršana adopcijai bāriņtiesu ikdienā joprojām nav izskausta*. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/03.11.2015-masu-un-bralu-skirsana-adopcijai-barintiesu-ikdiena-joprojam-nav-izskausta.a153146/>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
5. Aries 1960 – Aries, Philippe (1969). *Centuries of Childhood: A Social History of Family Life*, 1962. New–York: Knopf.
6. Bahtin 1937 – Bahtin, Mihail (1937). *Formi vremeni i hronotopa v romane*. Pieejams: <https://philolog.petsru.ru/filolog/lit/bahhron.pdf>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
7. Bahtin 1975 – Bahtin, Mihail (1975). *Voprosy literaturi i estetiki*. Moskva: Hudozhestvenaya literaturaa.
8. Baker 1992 – Baker, Mona (1992). *In Other Words*. Oxfordshire: Routledge.
9. Baldunčiks 2009 – Baldunčiks, Juris (2009). Terminoloģijas teorija un prakse Latvijā: pārdomas krustcelēs. Terminoloģija un speciālā leksika lietojumā un sistēmā. *Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 136. dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 29–33. lpp.
10. Baldunčiks 2013 – Baldunčiks, Juris (2013). Latviešu terminoloģijas vēstures lappuses: „elektrība”. *Vārds un tā pētīšanas aspekti: rakstu krājums*, 17 (2). Liepāja: LiePA, 7.–19. lpp.
11. Baldunčiks 2020 – Baldunčiks, Juris (2020). Vispārīgā (tradicionālā) terminoloģijas teorija un tās mūsdienu kritika. *Latvijas Nacionālā Bibliotēka 6. (xxvi) zinātniskie*

- raksti. Latviešu terminoloģija simts gados*, 18–34. lpp. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/file/30043622.pdf>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
12. Baltiņš 2006 – Baltiņš, Māris (2006). Latviešu terminoloģijas attīstība: mantojums, problēmas un perspektīvas. *Letonikas pirmais kongress. Valodniecības raksti*. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 72.–79. lpp.
13. Baltiņš 2013 – Baltiņš, Māris (2013). Terminrades process un principi. *Latviešu valoda*. (red.) A. Veisbergs. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 415.–433. lpp.
14. Baltiņš 2019 – Baltiņš, Māris (2019). *Terminoloģijas teorija un prakse Latvijā kopš 19. gadsimta vidus*. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/file/27496514.pdf>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
15. Bateson 1955 – Bateson, Gregory (1955). *A Theory of Play and Fantasy*. London: Jason Aronson Inc. Pieejams: <https://ejc.orfaleacenter.ucsb.edu/wp-content/uploads/2017/06/1972.-Gregory-Bateson-Steps-to-an-Ecology-of-Mind.pdf#page=197&zoom=100,132,76>. (Skatīts 2023. gada 2. maijā).
16. Benveniste 1973 – Benveniste, Émile (1973). *Problems of General Linguistics*. Miami: University of Miami Press.
17. Bhatia 2004 – Bhatia, Vijay (2004). Genre analysis today. *Revue belge de philologie et d'histoire*. Bruxelles: Société pour le progrès des études philologiques et historiques, 629.–652. lpp. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/270179143_Genre_analysis_today. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
18. BHC 2023 – *We've kept our promise to protect children and Young Persons for over 150 years*. Pieejams: <https://www.barnardos.org.uk/who-we-are/our-history>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
19. Bogdanov 1990 – Bogdanov, Viktor (1990). *Rechevoe obsheniye: pragmaticheskie i semanticheskiye aspekti*. Sanktpeterburg: Leningradskiy gosudarstvenny universitet.
20. Breal 1900 – Breal, Michel (1900). *Semantics: studies in the science of meaning*. New-York: Henry Holt & Company. Pieejams: <https://archive.org/details/semanticsstudie02postgoog/page/n7/mode/1up?view=theater>. (Skatīts 2023. gada 16. oktobrī).
21. Brikmane 2017 – Brikmane, Edīte (2017). *Latvijas Republikas Civillikumam 80*. Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/284830-latvijas-republikas-civillikumam-80-2017>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
22. Brinton 1996 – Brinton, Laurel (1996). *Pragmatic Markers in English Grammaticalization and Discourse Functions*. Berlin: De Gruyter.
23. Cao 2007 – Cao, Deborah (2007). *Translating Law*. Clevedon: Multilingual Matters.

24. CC 2023 – *Nevalstisko bērnu tiesību aizsardzības organizāciju saraksts*. Pieejams: <https://www.charitychoice.co.uk/charities/children-and-youth/child-protection?onlinedonations=0>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
25. CCME 1998 – Szarmach, Paul; Tavormina, Teresa; Rosenthal, Joel (1998). *Children and Childhood. Medieval England: An Encyclopedia 3*. New-York: Routledge.
26. CH 2023 – *Children's Homes: A History of Institutional Care for Britain's Young*. Pieejams: <https://www.childrenshomes.org.uk/AS/>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
27. Cruse 1986 – Cruse, Alan (1986). *Lexical semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
28. Deksne 2021 – Deksne, Daiga (2021). *Priedēkļverbu semantika un funkcionalitāte latviešu valodā*. Promocijas darba kopsavilkums. Pieejams: https://www.hzf.lu.lv/fileadmin/user_upload/LU.LV/Apaksvietnes/Fakultates/www.hzf.lu.lv/zinas/zinas2021/D_Deksne_Prom-kops_A5_HZF_88.lpp.pdf. (Skatīts 2023. gada 16. aprīlī).
29. DELFI 2020 – *VBTAI: biežākie pārkāpumi izglītības iestādēs – vardarbība no pedagogu puses un vienaudžu vidū*. Pieejams: [delfi.lv/calis/jaunumi/vbtai-biezakie-parkapumi-izglitibas-iestades-vardarbiba-no-pedagogu-pusen-un-vienaudzu-vidu.d?id=52279109](https://www.delfi.lv/calis/jaunumi/vbtai-biezakie-parkapumi-izglitibas-iestades-vardarbiba-no-pedagogu-pusen-un-vienaudzu-vidu.d?id=52279109). (Skatīts 2023. gada 17. martā).
30. Delfi.lv 2017 – *Bojāgājušā Ivana Berladina ģimenē aug citi bērni*. Pieejams: <https://www.delfi.lv/news/national/politics/bojagajusa-ivana-berladina-gimene-aug-citi-berni.d?id=49039101> (Skatīts 2023. gada 17. martā).
31. Delfi.lv 2023 – *Divgadnieks Ventspilī izdzer metadonu un nonāk bezsamaņā; vecākiem – tiesa*. Pieejams: <https://www.delfi.lv/161/criminal/56106536/divgadnieks-ventspili-izdzer-metadonu-un-nonak-bezsamana-vecakiem-tiesa>. (Skatīts 2023. gada 18. martā).
32. Diena 2021 – Brinkmane, Ieva (2021). *Noslīkst pārāk daudz bērnu*. Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/latvija/zinas/noslikst-parak-daudz-bernu-14267904>. (Skatīts 2023. gada 12. decembrī).
33. Dijk van 1977 – Dijk van, Teun (1977). *Text and context*. London : Longman.
34. Dijk van 1993 – Dijk van, Teun (1993). *Principles of Critical Discourse Analysis*. Pieejams: https://www.academia.edu/58040855/Principles_of_critical_discourse_analysis. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
35. Dijk van 2015 – Dijk van, Teun (2015). *Critical Discourse Analysis. The Handbook of Discourse Analysis, Second Edition*. New-Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
36. Dijk van 2022 – Dijk van, Teun (2022). *Frame analysis. Discourse Studies. Volume 25(2)*. Thousand Oaks: Sage Publications, 151.–162. lpp. Pieejams:

- <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/14614456231155086>. (Skafīts 2023. gada 25. maijā).
37. Drew 1992 – Drew, Paul (1992). *Talk at Work: Interaction in Institutional Settings*. Berlin: De Gruyter Mouton.
  38. Drew, Sorjonen 2011 – Drew, Paul; Sorjonen, Marja–Leena (2011). Dialogue in institutional interactions. *Discourse Studies. A Multidisciplinary Introduction*, Teun A. Van Dijk, Paul Drew, Marja–Leena Sorjonen (eds.). London: SAGE, 191.–219 lpp. Pieejams:
https://www.researchgate.net/publication/292885977_Dialogue_in_institutional_interactions. (Skafīts 2024. gada 1. aprīlī).
  39. DSK 2023 – *Krišjāņa Barona Dainu skapis*. Pieejams:
<https://www.dainuskapis.lv/catalog/?o=0&id=1.1.8>. (Skafīts 2023. gada 17. martā).
  40. EDM 2003 – *National Agency for Children and Families*. Pieejams:
<https://edm.parliament.uk/early-day-motion/23289/national-agency-for-children-and-families>. (Skafīts 2023. gada 15. augustā).
  41. Elsley 2010 – Elsley, Susan (2010). *Media coverage of child deaths in the UK: The impact of Baby P*. Pieejams:
<https://www.pure.ed.ac.uk/ws/portalfiles/portal/13105529/K201009.pdf>. (Skafīts 2023. gada 17. martā).
  42. Fairclough 1995 – Fairclough, Norman (1995). *Critical discourse analysis*. London: Longman.
  43. Fairclough 1997 – Fairclough, Norman (1997). Critical discourse analysis. *Discourse as Social Interaction: Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction, vol. 2*. Teun A. Van Dijk (ed.). Thousand Oaks: SAGE Publications Ltd.
  44. Fillmore 1982 – Fillmore, Charles (1982). *Frame semantics*. Seoul: Hanshin Publishing.
  45. Foote 2023 – Foote, Keith (2023). *A Brief History of Semantics*. Pieejams:
<https://www.dataversity.net/brief-history-semantics/>. (Skafīts 2023. gada 14. maijā).
  46. Foucault 1972 – Foucault, Michel (1972). *The archeology of knowledge and the discourse on language*. New–York: Pantheon Books.
  47. Foucault 1980 – Foucault, Michel (1980). *Power/knowledge: selected Interviews and other writings*. New–York: Pantheon Books.
  48. Frege et al. 1980 – Frege, Gottlob; Geach, Peter; Black, Max (1980). *Translations from the Philosophical Writings of Gottlob Frege*. Maryland: Rowman & Littlefield Pub Inc.
  49. Freimane 2014 – Freimane, Inta. Valoda semantiski funkcionālā aspektā. *Rakstu krājums Valoda: nozīme un forma*, 5, 33.–61. lpp. Pieejams:

- https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/VNF_5/I_Freimane_VNF_5.pdf. (Skatīts 2023. gada 5. martā).
50. GB 2023 – *NVO Glābiet bērņus*. Pieejams: <https://www.glabietberņus.lv/par-mums/>. (Skatīts 2024. gada 3. aprīlī).
51. Gear 1999 – Gear, Gillian (1999). *Industrial Schools in England, 1857–1933*. Pieejams: https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10006627/7/DX211996_Redacted.pdf. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
52. Girgensone, Mihailovs 2016 – Girgensone, Barba; Mihailovs, Ivans, Jānis (2016). *Terminu skaidrojošā vārdnīca ģimenes un bērnu tiesībās*. Rīga: Drukātava.
53. Goffman 1974 – Goffman, Erving (1974). *Frame Analysis*. Boston: Northeastern University Press.
54. Goodrich 1987 – Goodrich, Peter (1987). *Legal Discourse Studies in Linguistics, Rhetoric and Legal Analysis*. London: Palgrave Macmillan London.
55. Gordon 2015 – Gordon, Cynthia. Framing and Positioning. *The Handbook of Discourse Analysis, Second Edition*. New-York: John Wiley & Sons, Inc.
56. Gorelov 1987 – Gorelov, Igor (1987). *Voprosi teorii rechevoy deyatelnosti*. Tallinn: Valgus. Pieejams: <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/c0d7f99e-7a62-4a33-8624-364ba186fc07/content>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
57. GOVUK 2022 – *Population of England and Wales*. Pieejams: <https://www.ethnicity-facts-figures.service.gov.uk/uk-population-by-ethnicity/national-and-regional-populations/population-of-england-and-wales/latest#main-facts-and-figures>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
58. Haase 2010 – Haase, Fee-Alexandra (2010). *A 'History of Discourse' as a 'Discourse of History. History, Methods, and Applications of Communication Studies*. Pieejams: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1630360>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
59. Harris 1952 – Harris, Zellig (1952). Discourse Analysis. *Language, vol. 28(1)*. Bernard Bloch (ed.). Chicago: Linguistic Society of America, 1.–30. lpp. Pieejams: https://www.troyespier.com/assets/files/bibliographies/discourse/harris_discourse.pdf. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
60. HMG 2018 – *Working Together to Safeguard Children. A guide to inter-agency working to safeguard and promote the welfare of children*. Pieejams: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/942454/Working_together_to_safeguard_children_inter_agency_guidance.pdf (Skatīts 2023. gada 17. martā).
61. Hoffmann 1999 – Hoffmann, Lothar (1999). Special languages and general language. *An International Handbook of Special-Language and Terminology Research. Vol. 1*.

- John Humbley , Gerhard Budin, Christer Laurén (eds.). Berlin: de Gruyter, 157.–168. lpp.
62. HSK 1999 – Humbley, John; Budin, Gerhard; Lauren, Christer (1999). *Handbooks of Linguistics and Communication Science: Languages for Special Purposes*. Berlin: De Gruyter.
63. ILO 2023 – *What is child labour*. Pieejams: <https://www.ilo.org/ipecc/facts/lang—en/index.htm>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
64. ISO 2022 – *Terminology work and terminology science — Vocabulary*. International Standardization Organization (ISO). Pieejams <https://www.iso.org/standard/62330.html>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
65. Jaworski 1999 – Jaworski, Adam (1999). *The Discourse Reader*. New–York: Routledge.
66. Jemeljanova 2023 – Jemeljanova, Dinija (2023). *Septiņgadīgās Justīnes tēvs un pamāte daļēji atzinuši vainu meitenes slepkavībā*. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/27.09.2023—septingadigas—justines—tevs—un—pamate—daleji—atzinusi—vainu—meitenes—slepkaviba>. (Skatīts 2023. gada 5. decembrī).
67. Jucker 1995 – Jucker, Anders (1995). Pragmatic Developments in the History of English. *Pragmatics & Beyond New Series*, 35. Miriam A. Locher (ed.). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 243.–259. lpp. Pieejams: https://www.academia.edu/735363/Historical_pragmatics_pragmatic_developments_in_the_history_of_English. (Skatīts 2023. gada 18. maijā).
68. Jucker, Taavitsainen 2010 – Jucker, Anders; Tavvitsainen, Irma (2010). *Historical Pragmatics*. Berlin: De Gruyter.
69. Kalnača 2001 – Kalnača, Andra (2001). Gramatisko formu polisēmija, sinonīmija un homonīmija – izpausme un attieksmes latviešu valodā. *Linguistica Lettica* 9, 176.–186. lpp. Pieejams: <http://www.vvk.lv/index.php?sadala=140&id=297>. (Skatīts 2023. gada 15. aprīlī).
70. Kalniņš 2014 – Kalniņš, Erlens (2014). Vietējo civillikumu kopojuma “romiešu tiesību daļas” izstrādāšanas metode. *Jurista Vārds* Nr. 44/45 (846/847), 18.–24. lpp. Pieejams: <https://m.juristavards.lv/doc/265574—vietejo—civillikumu—kopojuuma—romiesu—tiesibu—dalas—izstradasanas—metode/>. (Skatīts 2022. gada 1. aprīlī).
71. Kince 2023 – Kince, Aija (2023). *Justīnes slepkavība: Bērna likis rūpīgi slēpts; noziegums varētu būt pastrādāts alkohola reibumā*. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/21.06.2023—justines—slepkaviba—berna—likis—rupigi—slepts—noziegums—varetu—but—pastradats—alkohola—reibuma.a513809/>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).

72. Labov 1972 – Labov, William (1972). *Language in the Inner City: Studies in Black English Vernacular*. Pieejams: https://moodle.swarthmore.edu/pluginfile.php/256363/mod_folder/content/0/%20Labov%201972%20Language%20in%20the%20Inner%20City%20Black%20Vernacular%20English%20-%20Introduction.pdf?forcedownload=1. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
73. Laming 2003 – Laming, Herbert (2003). *The Victoria Climbié inquiry*. Pieejams: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7c5edeed915d696ccfc51b/5730.pdf>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
74. Langacker 1994 – Langacker, Roland (1994). *Concept, Image, and Symbol: The Cognitive Basis of Grammar*. Berlin: De Gruyter Mouton.
75. Laske 2020 – Laske, Carol (2020). *Law, Language and Change A Diachronic Semantic Analysis of Consideration in the Common Law*. Boston: Brill.
76. Laua 1981 – Laua, Alīse (1981). *Latviešu leksikoloģija*. Rīga: Zvaigzne.
77. Lehrberger 1982 – Lehrberger, John (1982). Automatic Translation and the Concept of Sublanguage. *Sublanguage: Studies of Language in Restricted Semantic Domains*. Richard Kittredge, John Lehrberger (eds.). Berlin: De Gruyter., 82.–106. lpp. Pieejams: <https://mt-archive.net/70/Kittredge-1982-Lehrberger.pdf>. (Skatīts 2023. gada 2. maijā).
78. LITLV 2024 – *Ernests Blese*. Pieejams: <https://www.literatura.lv/personas/ernests-blese>. (Skatīts 2024. gada 5. martā).
79. LKV 1927 – Būmanis, Aleksandrs; Dišlers, Kārlis; Švābe, Arveds (1927). *Latviešu konversācijas vārdnīca. I. sējums*. Rīga: A. Gulbja spiestuve.
80. LKV 1928 – Būmanis, Aleksandrs; Dišlers, Kārlis; Švābe, Arveds (1928). *Latviešu konversācijas vārdnīca, II. sējums*. Rīga: A. Gulbja spiestuve.
81. LKV 1938 – Būmanis, Aleksandrs; Dišlers, Kārlis; Švābe, Arveds (1938). *Latviešu konversācijas vārdnīca. XVI. sējums*. Rīga: A. Gulbja spiestuve.
82. LLV 1955 – Lukstiņš, Guntis (1955). *Latīņu-latviešu vārdnīca*. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība.
83. LLVV 1975 – Ceplītis, Leons (1975). *Latviešu literārās valodas vārdnīca*. 3. sēj. Rīga: Zinātne.
84. Lokmane, Rītuma 2021 – Lokmane, Ilze; Rītuma, Laura (2021). *Verba nozīmju nošķiršana: teorija un prakse*. Pieejams: https://wordnet.ailab.lv/data/documents/2021/Lokmane_Rituma-verba.pdf. (Skatīts 2023. gada 11. janvārī).

85. LV DAT 2025 – *Iedzīvotāji pēc tautības gada sākumā 1935 – 2025*. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_POP_IR_IRE/IRE010/table/tableViewLayout1/. (Skatīts 2025. gada 30. novembrī).
86. LVK 2014 – Feldmanis, Inesis; Taurēns, Jānis (2014). *Latvijas vēsture krustcelēs un jaunu pieeju meklējumos*. Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds.
87. LVP 2019 – *Bērnu tiesību aizsardzības mehānisms ir ierūsējis, nepieciešama reforma*. Pieejams: <https://lvportals.lv/dienaskartiba/303724-ramona-petравica-bernu-tiesibu-aizsardzibas-mehanismis-ir-ierusejis-nepieciešama-reforma-2019>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
88. LVV 2006 – Rita Bāliņa, Dainuvīte Guļevska, Irēna Rozenštrauha, Dorisa Šnē (2006). *Latviešu valodas vārdnīca, 2. izdevums*. Rīga: Avots.
89. Mayr 2008 – Mayr, Andrea (2008). *Language and Power: An Introduction to Institutional Discourse (Advances in Sociolinguistics)*. New-York: Continuum.
90. Margene 2021 – Margene, Odrija (2021). *Šaubu jēdziena izpratne, saturs un nozīme juridiskajā diskursā*. Bakalaura darbs. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/55224?locale-attribute=de>. (Skatīts 2023. gada 3. maijā).
91. Mellinkoff 1963 – Mellinkoff, David (1963). *The Language of the Law*. Oregon: Resource Publications.
92. MFA 2023, 1 – *Vēstnieka uzsaukums*. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/images/uzsaukums.pdf>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
93. MFA 2023, 2 – *Aicinājums veidot latviešu audžuvecāku tīklu*. Pieejams: https://www.mfa.gov.lv/london/aktualitates/58333-aicinajums-veidot-latviesu-audzuvecaku-tiklu-apvienotaja-karaliste-2?fbclid=IwAR1ct6de-6j7GdJAERUEuq8PBaW1iTz40onuIRQTb92-_DSk5a26sdRnZ0Y. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
94. Mumby 2015 – Mumby, Dennis (2015). *Organizing Power. Review of Communication, Volume 15, 2015 – Issue 1*. Stephen Croucher (ed.). Abingdon-on-Thames: Taylor & Francis. 19.–38. lpp. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/276350111_Organizing_Power. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
95. Munske 1985 – Munske, Horst, Haider (1985). *Lexikologie und Wortgeschichte*. Berlin: De Gruyter.
96. MunT 2023 – *Starppilsētu autobusa šoferis atstāj aiz durvīm bērnu, jo nedarbojas bankas terminālis*. Pieejams: <https://www.mammamuntetiem.lv/zinas/aktualitates/59040/starppilsetu-autobusa->

- soferis–atstaj–aiz–durvim–bernu–jo–nedarbojas–bankas–terminalis. (Skatīts 2023. gada 4. novembrī).
97. NAUK 2023 – *How legislation works. UK Primary and Secondary legislation*. Pieejams: <https://www.legislation.gov.uk/understanding–legislation#Howlegislationworks> (Skatīts 2023. gada 17. martā).
98. NAUK 2023, 1 – *Primary and Secondary Legislation*. Pieejams: <https://www.legislation.gov.uk/primary+secondary?title=child>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
99. Nida 1969 – Nida, Eugene (1969). *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: Brill.
100. Nītiņa et al. 2008 – Nītiņa, Daina; Iļinska, Larisa; Platonova, Marina (1969). *Nozīme valodā: lingvistiskie un ekstralingvistiskie aspekti*. Rīga: RTU Izdevniecība.
101. NSPCC 2023 – *Going out or staying home alone*. Pieejams: <https://www.nspcc.org.uk/keeping–children–safe/in–the–home/home–alone/>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
102. NSPCC 2023, 4 – *Looked after children*. Pieejams: <https://learning.nspcc.org.uk/children–and–families–at–risk/looked–after–children>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
103. NSPCC 2024 – *Definitions of a child*. Pieejams: <https://learning.nspcc.org.uk/child–protection–system/children–the–law#skip–to–content>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
104. Ogden, Richards 1923 – Ogden, Charles, Kay; Richards, Ivor, Armstrong (1923). *The Meaning of Meaning*. London: Harcourt, Brace & World, Inc.
105. Osipova 2020 – Osipova, Sanita (2020). *Nācija, valoda, tiesiska valsts: ceļā uz rītdienu. Rakstu krājums*. Rīga: Tiesu namu aģentūra.
106. Oxford 2007 – Matthews, Peter (2007). *The Concise Oxford Dictionary of Linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
107. Ozola–Balode 2023 – Ozola–Balode, Zanda (2023). «*Bērnū oāzē*» konstatēti bērnu tiesību pārkāpumi. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/bernu–oaze–konstatēti–bernu–tiesību–parkapumi.a309069/>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
108. Padeire 2019 – Paidere, Anita (2019). Semantiskās pārmaiņas latviešu helonīmijā. *Baltu filoloģija, XXXI (2)*, 48.–70. lpp. Pieejams: <https://doi.org/10.22364/bf.31.2.02>. (Skatīts 2023. gada 11. janvārī).
109. Pearson 1998 – Pearson, Jennifer (1998). *Terms in Context*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
110. Picht 2011 – Picht, Heribert (2011). *The Science of Terminology: History and Evolution*. Vilnius: Lietuvių Kalbos Institutas.

111. Platonova, Seņko 2024 – Marina Platonova, Zane Seņko (2024). Vispārīgi terminoloģijas teorijas un vēstures jautājumi. *Terminoloģija: teorija, vēsture, prakse* (red.) Māris Baltiņš. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 11.–34. lpp.
112. Pūtele 2023 – Pūtele, Iveta (2023). Terminoloģija. *Nacionālā enciklopēdija*. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirkklis/5267–terminolo%C4%A3ija–>. (Skatīts 2023. gada 16. oktobrī).
113. PVO 2021 – *Violence prevention unit: approach, objectives and activities, 2022–2026*. World Health Organisation. Pieejams: https://cdn.who.int/media/docs/default–source/documents/social–determinants–of–health/who_2022_plv_strategy_2022–2026_finalfile.pdf?sfvrsn=c819ff54_3. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
114. RBT 2023 – *Rīgas bāriņtiesas vēsture*. Pieejams: <https://barintiesa.riga.lv/lv/par–mums/vesture/>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
115. Richardson 2017a – Richardson, Hannah (2017). *Bonfire of children’s rights’ Bill opposed*. Pieejams: <https://www.bbc.com/news/education–38522623>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
116. Richardson 2017b – Richardson, Hannah (2017). *Ministers’ U–turn over ‘bonfire of children’s rights’*. Pieejams: <https://www.bbc.com/news/education–39143396>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
117. Richardson 2020 – Richardson, Hannah (2020). *Education secretary ‘unlawfully scrapped children’s rights’*. Pieejams: [bbc.com/news/education–55057126](https://www.bbc.com/news/education–55057126). (Skatīts 2023. gada 17. martā).
118. Riley 1995 – Riley, Alison (1995). The meaning of words in english legal texts: Mastering the vocabulary of the law —a legal task. *The Law Teacher*, 30(1). Nigel Duncan (ed.). London: Sweet and Maxwell, 68.–83. lpp. Pieejams: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03069400.1996.9992940>. (Skatīts: 2023. gada 16. oktobrī).
119. Romanovska 2023 – Romanovska, Alīna (2023). Diskursa analīze. *Latvijas Nacionālā enciklopēdija (LNE)*. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirkklis/8056–diskursa–anal%C4%ABze>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
120. Rudziša 2017 – Rudziša, Valda (2017). Ekvivalences risinājumu meklējumi atšķirīgu tiesību kultūru juridiskajos tekstos. *Juridisko tekstu tulkošana teorija un prakse III*. Ventspils: Ventspils Augstskola, 10.–18. lpp.
121. RWS 2023 – *What is Semantic AI?* RWS. Pieejams: <https://www.rws.com/content–management/glossary–of–terms/semantic–ai/#:~:text=Semantic%20AI%20enables%20machines%20to,human%2Dlike%20und erstanding%20of%20content>. (Skatīts 2023. gada 17. maijā).

122. Sager 1980 – Sager, Juan (1980). *English Special Languages: Principles and Practice in Science and Technology*. Wiesbaden: Brandstetter Verlag.
123. Sager 1983 – Sager, Juahn (1983). Terminology and the technical dictionary. *Papers from the International Conference on Lexicography at Exeter*. Pieejams: [https://www.euralex.org/elx_proceedings/Euralex1983/045_Juan%20C.%20Sager%20\(Manchester\)%20-%20Terminology%20and%20the%20technical%20dictionary.pdf](https://www.euralex.org/elx_proceedings/Euralex1983/045_Juan%20C.%20Sager%20(Manchester)%20-%20Terminology%20and%20the%20technical%20dictionary.pdf). (Skatīts 2023. gada 17. jūlijā).
124. Salmon 1999 – Salmon, Vivian (1999). The development of special registers in English: a historical review. *Fachsprachen / Languages for Special Purposes Volume 14/2*. Lothar Hoffmann, Hartwig Kalverkämper, Herbert Ernst Wiegand (eds.). Berlin: De Gruyter, 2502.–2512. lpp.
125. Sarangi, Roberts 1999 – Sarangi, Susan; Roberts, Celia (1999). *Talk, Work and Institutional Order, Discourse in Medical, Mediation and Management Settings*. Berlin: De Gruyter Mouton.
126. Sarma 2023 – Kļaviņa, Sarma (2023). *Jānis Endzelīns*. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/54533-J%C4%81nis-Endzel%C4%ABns>. (Skatīts 2023. gada 8. oktobrī).
127. Saulīte et al. 2022 – Saulīte, Baiba; Nešpore-Bērzkalne, Gunta; Rituma, Laura; Lasmanis, Viesturs, Jūlijs; Grūzītis, Normunds (2022). *Latviešu valodas FrameNet korpus*. Pieejams: <https://lulfmi.lv/files/letonica/47/15-latvian-framenet.pdf>. (Skatīts 2023. gada 8. aprīlī).
128. Saussure 1905 – Saussure de, Ferdinand (1905). *Le Cours de linguistique générale*. Pieejams: <https://www.arbredor.com/ebooks/CoursLinguistique.pdf>. (Skatīts 2023. gada 8. aprīlī).
129. Savatovsky 2023 – Savatovsky, Dan (2023). *Terminology between Linguistics and Philosophy of language*. Pieejams: <https://hal.science/hal-03955330/document>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
130. SBTA 2018 – Stalidzāne, Silvija (2018). *Bāriņtiesu attīstības vēsture*. Pieejams: <https://web.archive.org/web/20180930080018/http://www.barintiesuasociacija.lv/par-asociaciju/barintiesu-vesture>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
131. Schank 1977 – Schank, Roger (1977). *Scripts, Plans, Goals, and Understanding. An Inquiry Into Human Knowledge Structures*. New-York: Psychology Press.
132. Simsons 2023 – Simsons, Bārbala (2023). Žanri literatūrā. *Nacionālā enciklopēdija*. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/3647-%C5%BEanru-literat%C5%ABra>. (Skatīts. 2024. gada 6. janvārī).

133. Sīlis 2009 – Sīlis, Jānis (2009). *Tulkojumzinātnes jautājumi: teorija un prakse*. Ventspils: Ventspils augstskola.
134. Skujiņa 2002 – Skujiņa, Valentīna (2002). *Latviešu terminoloģijas izstrādes principi*. Pieejams: <http://www.vvk.lv/index.php?sadala=221&id=708>. (Skatīts 2023. gada 3. novembrī).
135. Skujiņa 2012 – Skujiņa, Valentīna (2012). *Ieskats latviešu terminoloģijas un tās izstrādes principu vēsturē*. Pieejams: <http://www.vvk.lv/index.php?sadala=220&id=702>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
136. Skujiņa, Ķirīte 2005 – Ķirīte, Marika; Skujiņa, Valentīna (2005). *Termins vārdnīcā kā terminzinātnes attīstības un valodas bagātināšanas avots*. Pieejams: <http://www.vvk.lv/index.php?sadala=216&id=734>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
137. Smilgaine 2008 – Smilgaine, Una (2008). *Šūpuļdziesmas un ucināmās dziesmas latviešu bērnu folklorā*. Promocijas darbs. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/server/api/core/bitstreams/7b9c8b8b-75b8-4ead-9c72-f473f4f9e079/content> (skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
138. SPKC 2023 – *Meitenes, puiši un pubertāte*. Slimību profilakses un kontroles centrs. Pieejams: https://www.spkc.gov.lv/sites/spkc/files/data_content/buklets_meitenes_puisi1.pdf. (Skatīts 2024. gada. 1. aprīlī).
139. STAT 2023 – *Latvijas 2011. gada tautas skaitīšanas rezultāti*. Oficiālās statistikas portāls. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/iedzivotaju-skaitis/publikacijas-un-infografikas/1299-latvijas-2011>. (Skatīts 2023. gada 21. maijā).
140. STC 2023 – *Organizācijas "Save the children" vietne*. Pieejams: <https://www.savethechildren.org.uk/what-we-do>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
141. Šarčević 2000 – Šarčević, Susan (2000). *Legal Translation and Translation Theory: a Receiver-oriented Approach*. Pieejams: <http://www.tradulex.com/Actes2000/sarcevic.pdf>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
142. Šarčević 1997 – Šarčević, Susan (1997). *New Approach to Legal Translation*. London: Kluwer Law International.
143. TCF 2023 – *Thomas Coram Foundation – A brief history of the Foundation and services* Pieejams: http://www.thomascoram.camden.sch.uk/PDF%20Information/school_history.pdf. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
144. Temmerman 2014 – Temmerman, Rita (2014). *Introduction: Dynamics and terminology*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

145. Titscher et al. 2000 – Titscher, Stefan; Meyer, Michel; Wodak, Ruth; Vetter, Eva (2000). *Methods of Text and Discourse Analysis: In Search of Meaning*. Thousand Oaks: SAGE Publications Ltd.
146. Toury 1986 – Toury, Gideon (1986). Translation: A cultural–semiotic perspective. *Encyclopedic dictionary of semiotics (Vol. 2)*. Thomas A. Sebeok, Paul Bouissac, Umberto Eco, Jerzy Pelc, Roland Possner, Alain Rey, Ann Shukmann (eds.). Berlin: Mouton de Gruyter, 1111.–1124. lpp.
147. Traugott 2001 – Traugott, Elisabeth (2001). *Regularity in Semantic Change*. Cambridge: Cambridge University Press.
148. Traugott 2018 – Traugott, Elisabeth (2018). Rethinking the Role of Invited Inferencing in Change from the Perspective of Interactional Texts. *Open Linguistics 2018*, 4. Katarzyna Inga Michalak (ed.). Berlin: De Gruyter, 19.–34. lpp. Pieejams: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/opli-2018-0002/html>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
149. Tripp 1977 – Ervin–Tripp, Susan (1977). *Wait for me, roller skate. Child discourse*. Pieejams: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780122419508500150>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
150. Trumpa 2005 – Trumpa, Anta (2005) *Adjektīvu semantiskā diferenciacija latviešu un lietuviešu valodā*. Disertācija. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/31390/Trumpa_A_Adjekt%20c4%abvu_semantiska_diferenciacija_Latviesu_2005.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (Skatīts 2023. gada 7. augustā).
151. TV3 2023 – *Turpinās Valgundē mirušā zīdaiņa mātes meklēšana, iesasītīti plaši cilvēkresursi un tehniskie līdzekļi*. Pieejams: <https://degpunkta.tv3.lv/degpunkta-dazadi/turpinas-valgunde-mirusa-zidaina-mates-meklesana-iesasititi-plasi-cilvekresursi-un-tehniskie-lidzekli/>. (Skatīts 2023. gada 5. jūnijā).
152. TV3 2024 – *“Tilde” uzvar mākslīgā intelekta konkursā un veidos latviešu “sarunu botu”*. Pieejams: <https://zinas.tv3.lv/zinatne-un-tehnologijas/tehnologijas/tilde-uzvar-maksliga-intelekta-konkursa-un-veidos-latviesu-sarunu-botu/>. (Skatīts 2024. gada 1. jūlijā).
153. TVNET 2018 – *Vecāki bez aizgādības tiesībām no bērnodārza nolaupa bērnu un aizved uz ārzemēm*. Pieejams: <https://www.tvnet.lv/4527990/vecaki-bez-aizgadnibas-tiesibam-no-bernodarza-nolaupa-bernu-un-aizved-uz-arzemem>. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
154. UKP 2024 – *An overview of child protection legislation in England*. Pieejams: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/sn06787/>. (Skatīts 2024. gada 19. maijā).

155. Ullmann 1957 – Ullmann, Stephen (1957). *The Principles of Semantics*. Oxford: Oxford University Press.
156. Ullmann 1964 – Ullmann, Stephen (1964). *Semantics. An Introduction to the Science of Meaning*. Oxford: Oxford University Press.
157. Vachek 2003 – Vachek, Josef (2003). *Dictionary of the Prague School of Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
158. Vaivade 2015 – Vaivade, Anita (2015). *Vērtības jēdziens juridiskajā diskursā par nemateriālā kultūras mantojuma aizsardzību*. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/7594?show=full>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
159. Veidemane 1970 – Veidemane, Ruta (1970). *Latviešu valodas leksiskā sinonīmija*. Rīga: Zinātne.
160. Veisbergs 2001 – Veisbergs, Andrejs (2001). Latviešu juridiskās valodas veidošana - 2000. gada rezultāti. *Linguistica Lettica*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.
161. Vilks 2013 – Vilks, Andrejs (2013). *Krimināltiesiskā politika: diskursa analīze un attīstības perspektīvas*. Rīga: Drukātava.
162. VK 2013 – *Par biedrības Sargāsim mūsu bērņus! iesniegto likumprojektu Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā*. Pieejams: cvk.lv/lv/tiesibu-akti/lemumi/2013-gads/nr-38-par-biedribas-sargasim-musu-bernus-iesniegto-likumprojektu-grozijumi-bernu-tiesibu-aizsardzibas-likuma. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
163. VKF 2016 – *Novadpētnieka rokasgrāmata*. Pieejams: https://www.historia.lv/sites/default/files/media/Biblioteka/Literatura/Gramatas/2016/janvaris/novadpetnieka_rokasgramata.pdf. (Skatīts 2023. gada 17. martā).
164. VPSV 2007 – *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Valentīna Skujiņa (red.). Rīga: LU Latviešu valodas institūts.
165. VVC 2024 – *Valsts valodas centra darbības jomas*. Pieejams: <https://www.vvc.gov.lv/lv/terminologija> (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
166. Wade 2020 – Wade, Charles (2020). *Spare the rod: Why the law on corporal punishment needs to be reformed*. Pieejams: <https://www.barcouncil.org.uk/static/3ed3ee35-4ad4-4c39-8d71f642bfceec2a6/43lawreformessay.pdf>. (Skatīts 2023. gada 29. novembrī).
167. Widdowson 1978 – Widdowson, Henry (1978). *An applied linguistics approach to discourse analysis*. Doctoral Thesis. Pieejams: <https://era.ed.ac.uk/handle/1842/17734>. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
168. Wodak, Meyer 2001 – Wodak, Ruth; Meyer, Michael (2001). Methods of Critical Discourse Analysis. *Critical discourse analysis, Volume 1: Concepts, history, theory*. Ruth Wodak (ed.). London: SAGE, 79.–103. lpp. Pieejams:

https://www.researchgate.net/profile/Ruth-Wodak/publication/238105100_DCA_-_Critical_Discourse_Analysis/links/0a85e535bc18f09787000000/DCA-Critical-Discourse-Analysis.pdf. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).

169. Wodak, Meyer 2009 – Wodak, Ruth; Meyer, Michael (2009). Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory, and Methodology. *Methods of critical discourse studies, 3rd edition*. Ruth Wodak, Michael Meyer (eds.). London: SAGE, 2.–21. lpp. Pieejams: https://uk.sagepub.com/sites/default/files/upm-assets/71680_book_item_71680.pdf. (Skatīts 2024. gada 1. aprīlī).
170. Wuster 1979 – Wüster, Eugen (1979). *Einführung in die allgemeine Terminologielehre und in die terminologische Lexikographie*. Wien: Springer.

PIELIKUMI

1. Pielikums: “Bērnu tiesību aizsardzības likums”

Tabulā attēlotas 2. un 3. kategorijas izmaiņas. 2. kategorijas izmaiņas iezīmētas dzeltenā krāsā, 3. kategorijas izmaiņas – zilā krāsā.

Bērnu tiesību aizsardzības likums (pirmā redakcija, 22.07.1998.)	Bērnu tiesību aizsardzības likums (spēkā esošā redakcija, 01.07.2024.)
I nodaļa. Vispārīgie noteikumi 1.pants. Likuma uzdevums (1) Šā likuma uzdevums ir noteikt bērna tiesības, brīvības un to aizsardzību, ņemot vērā, ka bērnam kā fiziski un intelektuāli nenobriedušai personai vajadzīga īpaša aizsardzība un gādība. (2) Šis likums regulē arī pamatnosacījumus, saskaņā ar kuriem kontrolējama bērna uzvedība un nosakāma viņa atbildība, tas reglamentē vecāku un citu fizisko un juridisko personu tiesības, pienākumus un atbildību par bērna tiesību nodrošināšanu, kā arī nosaka bērna tiesību aizsardzības sistēmu un tās darbības tiesiskos principus.	I nodaļa. Vispārīgie noteikumi 1.pants. <u>Likumā lietotie termini</u> <u>Likumā ir lietoti šādi termini:</u> 1) bārenis — bērns, kura vecāki ir miruši vai likumā noteiktajā kārtībā atzīti par mirušiem; 2) bez vecāku gādības palicis bērns — bērns, kura vecāki nav zināmi, ir pazuduši vai ilgstošas slimības dēļ nespēj realizēt aizgādību vai kura vecākiem pārtrauktas vai atņemtas aizgādības tiesības; 3) audžuģimene — ģimene vai persona, kas nodrošina aprūpi bērnam, kuram uz laiku vai pastāvīgi atņemta viņa ģimeniskā vide vai kura interesēs nav pieļaujama palikšana savā ģimenē, līdz brīdim, kad bērns var atgriezties savā ģimenē vai, ja tas nav iespējams, tiek adoptēts, viņam nodibināta aizbildnība vai bērns ievietots bērnu aprūpes iestādē; 3¹) specializētā audžuģimene — audžuģimene, kas nodrošina aprūpi noteiktas mērķgrupas bērnam, kuram ir nepieciešama īpaša aprūpe; 4) atbalsta ģimene — ģimene, kas bērna aprūpē sniedz atbalstu citai ģimenei, pamatojoties uz pašvaldības sociālā dienesta veiktu izvērtējumu par atbalsta nepieciešamību; 5) uzticības persona — persona, kas sniedz atbalstu ģimenē esošam bērnam, pamatojoties uz pašvaldības sociālā dienesta veiktu izvērtējumu par atbalsta nepieciešamību; 6) pajumte — dzīvošanai derīgā stāvoklī esoša apkurināma dzīvojamā telpa

	(mājoklis), kas atbilst būvniecības un sanitāro normu prasībām; 7) ārpusģimenes aprūpe — aprūpe, kas bērniem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem tiek nodrošināta pie aizbildņa, audžuģimēnē, bērnu aprūpes iestādē; 8) bērnu aprūpes iestāde — iestāde, kurā tiek nodrošināta sociālā aprūpe un sociālā rehabilitācija bērniem vai bez vecāku gādības palikušiem bērniem, kā arī bērniem, kuriem nepieciešama sociālā rehabilitācija vai īpaša aprūpe veselības stāvokļa dēļ; 9) <i>(izslēgts ar 12.12.2019. likumu);</i> 9¹) vardarbība — visu veidu fiziska vai emocionāla cietsirdība, seksuāla izmantošana, pamešana novārtā vai cita veida izturēšanās, kas apdraud vai var apdraudēt bērna veselību, dzīvību, attīstību vai pašcienu; 10) seksuāla izmantošana — jebkādas seksuāla rakstura darbības ar bērnu nolūkā sniegt vai gūt seksuālu stimulāciju vai seksuālu apmierinājumu, vai citādu labumu, ko veic pieaugušais vai cits bērns, kurš sava vecuma vai attīstības dēļ atrodas atbildības, uzticības vai spēka pozīcijās attiecībā pret upuri ar fizisku kontaktu vai bez šāda kontakta ar bērna ķermeni, tai skaitā pakļaujot bērnu citu seksualitātei vai izmantojot informācijas vai komunikāciju tehnoloģijas; 11) fiziska vardarbība — bērna veselībai vai dzīvībai bīstams apzināts spēka pielietojums saskarsmē ar bērnu vai apzināta bērna pakļaušana kaitīgu faktoru, tai skaitā tabakas izstrādājumu vai augu smēķēšanas produktu dūmu vai elektroniskās smēķēšanas ierīču tvaiku, iedarbībai; 12) emocionāla vardarbība — bērna pašcieņas aizskaršana vai psiholoģiska ietekmēšana (draudot viņam, lamājot, pazemojot viņu, bērna klātbūtnē vardarbīgi

	izturoties pret viņa tuvinieku vai citādi kaitējot viņa emocionālajai attīstībai); 13) (izslēgts ar 11.06.2020. likumu); 13¹) nolaidība — bērna aprūpes un uzraudzības pienākumu nepildīšana vai pavisā, nevērīga pildīšana; 13²) pamešana novārtā — ilgstoša vai sistemātiska nolaidība pret bērnu, kas kaitē vai var kaitēt bērna attīstībai, vai rada bērnam fiziskas vai psihoemocionālas ciešanas; 13³) bērna aprūpes pienākumu nepildīšana — bērna fizisko, emocionālo, sociālo vajadzību, veselības aprūpes un izglītības nodrošināšana, kā arī bērna vecumam neatbilstoša aprūpe, kas ilgtermiņā apdraud bērna veselību un attīstību; 14) ielas bērni — bērni, kuriem ir nepietiekama saikne ar ģimeni un kuri lielāko daļu laika pavada uz ielas vai citos bērna attīstībai nepiemērotos apstākļos; 15) viesģimene — laulātie vai persona, kas uz laiku uzņem savā dzīvesvietā bērnu aprūpes iestādē ievietotu bērnu vai bērnu aprūpes iestādē kontaktējas ar tur ievietotu bērnu; 16) daudzbērnu ģimene — ģimene, kuras aprūpē ir vismaz trīs bērni, to skaitā audžuģimenē ievietoti un aizbildnībā esoši bērni. Par daudzbērnu ģimenes bērnu uzskatāma arī pilngadīga persona, kas nav sasniegusi 24 gadu vecumu, ja tā iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību; 17) bērnu uzraudzības pakalpojums — kvalificēts uzraudzības un aprūpes pakalpojums, kura mērķis ir nodrošināt bērna atrašanos pieaugušā klātbūtnē un drošu, saturīgu un lietderīgu dienas organizēšanu bērnam, sekmējot bērna vispusīgu attīstību;
2.pants. Bērns Bērns ir persona, kas nav sasniegusi 18 gadu vecumu, izņemot tās personas,	2.pants. Likuma uzdevums (1) Šā likuma uzdevums ir noteikt bērna tiesības, brīvības un to aizsardzību, nemot vērā,

kurām saskaņā ar likumu pilngadība iestājas agrāk, tas ir, personas, kuras izsludinātas par pilngadīgām vai stājušās laulībā pirms 18 gadu vecuma sasniegšanas.	ka bērnam kā fiziski un intelektuāli nenobriedušai personai vajadzīga īpaša aizsardzība un gādība. (2) Šis likums regulē arī pamatnosacījumus, saskaņā ar kuriem kontrolējama bērna uzvedība un nosakāma viņa atbildība, tas reglamentē vecāku un citu fizisko un juridisko personu, kā arī valsts un pašvaldību tiesības, pienākumus un atbildību par bērna tiesību nodrošināšanu, nosaka bērna tiesību aizsardzības sistēmu un tās darbības tiesiskos principus. (3) Bērna tiesību aizsardzība ir valsts politikas sastāvdaļa. Valsts un pašvaldības organizē un kontrolē bērna tiesību aizsardzību visā valsts teritorijā.
3.pants. Bērna tiesību vienlīdzības princips Bērna tiesības un brīvības valsts nodrošina visiem bērniem bez jebkādas diskriminācijas — neatkarīgi no bērna, viņa vecāku, aizbildņu, ģimenes locekļu rases, tautības, dzimuma, valodas, partijas piederības, politiskās un reliģiskās pārliecības, nacionālās, etniskās vai sociālās izcelsmes, mantiskā un veselības stāvokļa, dzimšanas vai citiem apstākļiem.	3.pants. Bērns un bērna tiesību vienlīdzības princips (1) Bērns ir persona, kas nav sasniegusi 18 gadu vecumu, izņemot tās personas, kuras saskaņā ar likumu izsludinātas par pilngadīgām vai stājušās laulībā pirms 18 gadu vecuma sasniegšanas. (2) Bērna tiesības un brīvības valsts nodrošina visiem bērniem bez jebkādas diskriminācijas — neatkarīgi no bērna, viņa vecāku, aizbildņu, ģimenes locekļu rases, tautības, dzimuma, valodas, partijas piederības, politiskās un reliģiskās pārliecības, nacionālās, etniskās vai sociālās izcelsmes, dzīvesvietas valstī, mantiskā un veselības stāvokļa, dzimšanas vai citiem apstākļiem. (3) Administratīvo pārkāpumu tiesību un krimināltiesību jomā personai līdz 18 gadu vecumam piemēro visas attiecīgās tiesību normas, kas piemērojamas nepilngadīgām personām.
4.pants. Bērna tiesību aizsardzības mērķi Bērna tiesības tiek aizsargātas, lai sasniegtu šādus mērķus: 1) sabiedrības interesēm atbilstošas vērtību orientācijas veidošanos un nostiprināšanos bērņā; 2) bērna orientāciju uz darbu kā vienīgo morāli atbalstāmo	4.pants. Bērna tiesību aizsardzības mērķi Bērna tiesības tiek aizsargātas, lai sasniegtu šādus mērķus: 1) sabiedrības interesēm atbilstošas vērtību orientācijas veidošanos un nostiprināšanos bērņā; 2) bērna orientāciju uz darbu kā vienīgo morāli atbalstāmo eksistences līdzekļu iegūšanas un labklājības avotu;

eksistences līdzekļu iegūšanas un labklājības avotu; 3) bērna orientāciju uz ģimeni kā sabiedrības organizācijas pamatvērtību un vienu no sabiedrības un indivīda galvenajām vērtībām; 4) bērna orientāciju uz veselīgu dzīvesveidu kā tautas izdzīvošanas objektīvu priekšnosacījumu; <u>5) bērna veselības un dzīvības maksimālu aizsardzību, sevišķu uzmanību tam veltot publisku pasākumu, brunotu konfliktu, ugunsgrēku vai citu ārkārtas situāciju (plūdu, vētras, paaugstināta radiācijas līmena u. tml.) laikā.</u>	3) bērna orientāciju uz ģimeni kā sabiedrības organizācijas pamatvērtību un vienu no sabiedrības un indivīda galvenajām vērtībām; 4) bērna orientāciju uz veselīgu dzīvesveidu kā tautas izdzīvošanas objektīvu priekšnosacījumu; <u>5) bērna drošību, kā arī viņa veselības un dzīvības maksimālu aizsardzību, sevišķu uzmanību tam veltot publisku pasākumu vai bērniem pieejamu publisku izklaides, sporta vai atpūtas vietu apmeklēšanas, brunotu konfliktu, ugunsgrēku vai citu ārkārtas situāciju (plūdu, vētras, paaugstināta radiācijas līmena u. tml.) laikā.</u>
6.pants. Bērna tiesību aizsardzības princips (2) Visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kas nodarbojas ar bērna aprūpi un audzināšanu, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna intereses. (3) Bērna tiesību aizsardzība īstenojama, sadarbojoties ar ģimeni, valsts un pašvaldību institūcijām, sabiedriskajām organizācijām un citām fiziskajām un juridiskajām personām. (4) Bērna ārpusģimenes aprūpes laikā tiek veikti nepieciešamie pasākumi bērna un vecāku atkalapvienošanās nodrošināšanai. (5) Darbība vai bezdarbība, kuras rezultātā netiek ievērotas bērna tiesības (bērna atstāšana bez minimāliem iztikas līdzekļiem, pajumtes, aprūpes, aizbildnības), vai citas darbības, kas ierobežo bērna personiskās vai īpašuma	6.pants. Bērna tiesību aizsardzības princips (2) Visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses. <u>Šīs personas ievēro bērna labākās intereses visās darbībās, kas tieši vai netieši skar vai var skart bērnu.</u> <u>1) novērtējot jebkuru ar bērnu saistītu gadījumu;</u> <u>2) rīkojoties jebkādā ar bērnu saistītā lietā;</u> <u>3) pieņemot jebkuru lēmumu saistībā ar bērnu.</u> <u>(2') Nosakot bērna labākās intereses, nepieciešams tiekties uz bērna situācijas ilgtspējīgu risinājumu, atbilstoši situācijai ņemot vērā, cik lielā mērā veicamie pasākumi nodrošina:</u> <u>1) bērnam emocionāli tuvas, pastāvīgas, ģimeniskas attiecības;</u> <u>2) bērna vajadzībām un spējām atbilstošu izglītību;</u> <u>3) bērna vajadzībām atbilstošu veselības aizsardzību;</u> <u>4) bērna vecumam, emocionālajām un fiziskajām vajadzībām atbilstošu aprūpi;</u>

tiesības un brīvības, uzskatāmas par amorālām un pretlikumīgām.	5) atbalstu bērna līdzsvarotai garīgajai un fiziskajai attīstībai; 6) iespēju bērnam attīstīt savu individualitāti, spējas un intereses; 7) bērna līdzdalību ar viņu saistītu lēmumu pieņemšanas procesos; 8) bērna viedokļa uzklaušanu un ievērošanu atbilstoši bērna vecumam, briedumam un spējai viedokli formulēt; 9) bērna pasargāšanu no lojalitātes konflikta; 10) drošu vidi, kurā bērnam augt un attīstīties, aizsardzību no vardarbības, apdraudējuma, antisociālas uzvedības un atkarību ietekmes; 11) bērna identitātes saglabāšanu; 12) bērna atbildības izjūtas veidošanu; 13) citus bērna attīstībai un labklājībai nozīmīgus apstākļus. (3) Bērna tiesību aizsardzība īstenojama, sadarbojoties ar ģimeni, valsts un pašvaldību institūcijām, sabiedriskajām organizācijām un citām fiziskajām un juridiskajām personām. <u>Institūciju sadarbības organizēšanu un kārtību, kādā īstenojama bērnu tiesību aizsardzība, nosaka Ministru kabinets.</u> (4) Bērna ārpusģimenes aprūpes laikā tiek veikti nepieciešamie pasākumi bērna un vecāku atkalapvienošanās nodrošināšanai. (5) Darbība vai bezdarbība, kuras rezultātā netiek ievērotas bērna tiesības (bērna atstāšana bez minimāliem iztikas līdzekļiem, pajumtes, aprūpes, aizbildnības), vai citas darbības, kas ierobežo bērna personiskās vai īpašuma tiesības un brīvības, uzskatāmas par amorālām un pretlikumīgām.
7.pants. Bērna tiesības uz dzīvību un attīstību Katram bērnam ir neatņemamas tiesības uz dzīvības un attīstības aizsardzību.	7.pants. Bērna tiesības uz dzīvību un attīstību Katram bērnam ir neatņemamas tiesības uz dzīvības un attīstības aizsardzību. 7.1 pants. <u>Bērna tiesības uz ģimeni Katram bērnam ir neatņemamas tiesības uz ģimeni.</u>
8.pants. Bērna tiesības uz individualitāti (1) Kopš dzimšanas brīža bērnam ir tiesības uz vārdu, uzvārdu un pilsonības	8.pants. Bērna tiesības uz individualitāti (1) Kopš dzimšanas brīža bērnam ir tiesības uz vārdu, uzvārdu un pilsonības iegūšanu. Bērnu reģistrē atbilstoši likumam.

iegūšanu. Bērnu reģistrē atbilstoši likumam. (2) Bērnam ir tiesības uz nacionālās identitātes saglabāšanu.	(2) Bērnam ir tiesības uz savas identitātes saglabāšanu.
11.pants. Bērna tiesības uz izglītību un jaunradi (1) Valsts nodrošina visiem bērniem vienādas tiesības un iespējas iegūt izglītību atbilstoši katra spējām. (2) Bērnam ir tiesības uz bezmaksas vispārējo vidējo izglītību un arodizglītību. (3) Pie Latvijas mazākumtautībām piederošiem bērniem ir tiesības iegūt izglītību dzimtajā valodā atbilstoši izglītības likumam. (4) Bērnam ir autortiesības, kā arī patenttiesības uz savu izgudrojumu.	11.pants. Bērna tiesības uz izglītību un jaunradi (1) Valsts nodrošina visiem bērniem vienādas tiesības un iespējas iegūt izglītību atbilstoši katra spējām. Valsts un pašvaldība nodrošina visiem bērniem speciālo vajadzību izvērtējumu, uzsākot obligāto izglītību, un nodrošina bērna vajadzībām atbilstošus individuālus pedagoģiskā un psiholoģiskā atbalsta pasākumus valsts, pašvaldības un privātajās mācību iestādēs. (2) Bērnam ir tiesības uz bezmaksas pirmsskolas sagatavošanu, pamata un vidējo izglītību, kā arī arodizglītību. (3) Pie Latvijas mazākumtautībām piederošiem bērniem ir tiesības iegūt izglītību dzimtajā valodā atbilstoši izglītības likumam. (4) Bērnam ir autortiesības, kā arī patenttiesības uz savu izgudrojumu. (5) Bērnam ir tiesības apgūt kultūras mantojumu un piedalīties tā aizsardzībā, kā arī attīstīt savas jaunrades spējas.
12.pants. Bērna sociālās tiesības (1) Bērnam ir tiesības apgūt profesiju un atbilstoši tai izvēlēties darbu. (2) Bērnam ir tiesības uz bezmaksas veselības aprūpi, ko nosaka valsts programma. (3) Bērnam, kurš nesaņem pietiekamu vecāku aprūpi, ir tiesības uz valsts un pašvaldības sociālo palīdzību. (4) Katram bārenim un bez vecāku gādības palikušam bērnam valsts un pašvaldība nodrošina dzīvei nepieciešamos materiālos apstākļus.	12.pants. Bērna sociālās tiesības (1) Bērnam ir tiesības apgūt profesiju un atbilstoši tai izvēlēties darbu. Profesijas apguvei tiek nodrošināta izglītības iestādēs, bet bērniem, kuri sasnieguši 15 gadu vecumu un ir reģistrējušies kā bezdarbnieki, — ar valsts nodarbinātības dienesta starpniecību. (2) Bērnam ir tiesības uz bezmaksas veselības aprūpi, ko nosaka valsts programma. Valsts nodrošina visiem bērniem agrīnu attīstības izvērtējumu no pusotra gada līdz triju gadu vecumam, lai sekmētu attīstības traucējumu un iespējamu speciālo vajadzību savlaicīgu atpazīšanu. (3) Bērnam, kurš nesaņem pietiekamu vecāku aprūpi, ir tiesības uz valsts un pašvaldības sociālo palīdzību un sociālajiem pakalpojumiem. (4) Katram bārenim un bez vecāku gādības palikušam bērnam valsts un pašvaldība nodrošina Ministru kabineta noteiktās sociālās garantijas.

13.pants. Bērna brīvības (1) Bērnam ir tiesības brīvi izteikt savas domas, šajā nolūkā saņemt un sniegt jebkāda veida informāciju, tiesības tikt uzklausiņam, kā arī tiesības uz apziņas un ticības brīvību. Bērna reliģisko piederību līdz 14. gadu vecumam nosaka vecāki.	13.pants. Bērna brīvības (1) Bērnam ir tiesības brīvi izteikt savas domas, šajā nolūkā saņemt un sniegt jebkāda veida informāciju, tiesības tikt uzklausiņam, kā arī tiesības uz apziņas un ticības brīvību. Bērna reliģisko piederību nosaka vecāki.
14.pants. Bērna tiesības uz savu īpašumu (1) Bērnam ir tiesības uz savu īpašumu.	14.pants. Bērna tiesības uz īpašumu (1) Bērnam ir tiesības uz īpašumu.
III nodaļa. Bērna tiesību garantijas un tiesību ierobežojumi 18.pants. Bērna tiesību garantijas Bērna tiesību garantijas noteiktas šajā likumā, izglītības likumā, Ārstniecības likumā, likumā "Par sociālo drošību", likumā "Par sociālo palīdzību", likumā "Par pašvaldībām", Civillikumā, likumā "Par bārintiesām un pagasttiesām" un citos likumos, kā arī Latvijai saistošos starptautiskajos līgumos.	III nodaļa. Bērna tiesību garantijas un tiesību ierobežojumi 18.pants. Bērna tiesību garantijas Bērna tiesību garantijas noteiktas Satversmē, šajā likumā, citos likumos un normatīvajos aktos, kā arī Latvijai saistošos starptautiskajos līgumos.
19.pants. Informācija par bērna tiesībām (1) Valsts nodrošina iespēju katram bērnam pamatskolā un vidusskolā vai tai pielīdzināmā mācību iestādē saskaņā ar izglītības likumu apgūt pamatzināšanas par bērna tiesībām. (2) Valsts informē sabiedrību par šā likuma un citu bērna tiesību aizsardzības jomā pieņemto likumu un normatīvo aktu noteikumiem, kā arī par starptautisko tiesību principiem šajā jomā.	19.pants. Informācija par bērna tiesībām un pienākumiem (1) Izglītības iestādes, kurās īsteno vispārējās izglītības programmas, nodrošina iespēju katram bērnam apgūt pamatzināšanas par bērna tiesībām un pienākumiem. (2) Valsts informē sabiedrību par šā likuma un citu bērna tiesību aizsardzības jomā pieņemto likumu un normatīvo aktu noteikumiem, kā arī par starptautisko tiesību principiem šajā jomā.
20.pants. Ar bērna tiesību aizsardzību saistīto lietu izskatīšana (1) Valsts nodrošina, lai lietas, kas saistītas ar bērna tiesību aizsardzību, izskatītu speciālisti, kuriem ir attiecīgas zināšanas bērna tiesību jomā.	20.pants. Ar bērna tiesību aizsardzību saistīto lietu izskatīšana (1) Iesniedzumi un sūdzības, kas saistītas ar bērna tiesību aizsardzību, izskatāmas nekavējoties. (2) Bērnam tiek dota iespēja tikt uzklausiņam jebkādas ar viņu saistītas iztiesāšanas vai administratīvās procedūras vai nu tieši, vai ar sava

	likumiskā pārstāvja vai attiecīgas institūcijas starpniecību (3) Lietas, kas saistītas ar bērna tiesību vai interešu nodrošināšanu, arī krimināllietas, kurās apsūdzētais ir nepilngadīgs, tiesā izskatāmas ārpus kārtas.
21.pants. Bērna tiesību ierobežojumi (1) Bērna tiesību īstenošanu var pakļaut tādiem ierobežojumiem, kas noteikti ar likumu un nepieciešami nacionālās drošības, sabiedriskās kārtības, iedzīvotāju tikumības un veselības aizsardzībai un citu personu tiesību un brīvību aizsardzībai, kā arī bērna paša drošībai un aizsardzībai. (2) Par šādiem ierobežojumiem bērnam ir jāsaņem paskaidrojumi, tiklīdz viņa rīcībā konstatēts pārkāpums.	21.pants. Bērna tiesību ierobežojumi (1) Bērna paša drošības un aizsardzības interesēs bērna tiesību īstenošanu var pakļaut tādiem ierobežojumiem, kas noteikti ar likumu un nepieciešami nacionālās drošības, sabiedriskās kārtības, iedzīvotāju tikumības un veselības aizsardzībai un citu personu tiesību un brīvību aizsardzībai. (2) Par šādiem ierobežojumiem bērnam ir jāsaņem paskaidrojumi, tiklīdz viņa tiesības tiek ierobežotas.
IV nodaļa. Bērna pienākumi 22.pants. Bērna pienākumi mājās (2) Bērnam jāizturas ar cieņu pret saviem vecākiem (adoptētājiem) un citiem ģimenes locekļiem, kā arī pret aizbildņiem un audžuģimenes locekļiem.	IV nodaļa. Bērna pienākumi 22.pants. Bērna pienākumi mājās (2) Bērnam jāizturas ar cieņu pret saviem vecākiem (adoptētājiem) un citiem ģimenes locekļiem, pret aizbildņiem un audžuģimenes locekļiem.
23.pants. Bērna pienākumi pret sabiedrību (5) Bērnam jāievēro sabiedrībā pieņemtie uzvedības noteikumi. Bērns nedrīkst, izmantojot savas tiesības, aizskart citu bērnu un pieaugušo tiesības un likumīgās intereses.	23.pants. Bērna pienākumi pret sabiedrību (5) Bērnam jāievēro sabiedrībā pieņemtie uzvedības noteikumi. Bērns nedrīkst, izmantojot savas tiesības, aizskart citu bērnu un pieaugušo tiesības un likumīgās intereses. (6) Bērnam ir pienākums saudzīgi izturēties pret apkārtnējo vidi.
V nodaļa. Bērns un ģimene 24.pants. Vecāku pienākumi pret bērnu (1) Atbilstoši Civillikuma noteikumiem vecāku pienākums ir samērā ar mantisko un sabiedrisko stāvokli rūpēties par sava bērna dzīvību un labklājību, sagādāt viņam uzturu, tas ir, dot ēdienu, pajumti, apģērbu, kopt, audzināt un skolot viņu.	V nodaļa. Bērns un ģimene 24.pants. Vecāku pienākumi pret bērnu (1) Atbilstoši Civillikuma noteikumiem vecāku pienākums ir rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās. (2) Vecāku pienākums ir sagatavot bērnu patstāvīgai dzīvei sabiedrībā, pēc iespējas respektējot viņa individualitāti, ievērojot spējas un intereses.

(2) Vecāku pienākums ir sagatavot bērnu patstāvīgai dzīvei sabiedrībā, pēc iespējas respektējot viņa individualitāti, ievērojot spējas un tieksmes. (3) Vecāki ir bērna likumīgie pārstāvji. Viņu pienākums ir aizstāvēt bērna tiesības un ar likumu aizsargātās intereses. (4) Par vecāku pienākumu nepildīšanu vai vecāku varas ļaunprātīgu izmantošanu, bērna fizisku sodīšanu, kā arī cietsirdīgu izturēšanos pret viņu vecāki saucami pie likumā noteiktās atbildības. (5) Vecāku gribas izpausmēm attiecībā uz bērnu var noteikt ierobežojumus neatkarīgi no viņu uzskatiem un reliģiskās pārliecības, ja ir konstatēts, ka tās fiziski vai garīgi varētu kaitēt bērna turpmākajai attīstībai.	(3) Vecāki ir bērna dabiskie aizbildni (likumiskie pārstāvji). Viņu pienākums ir aizstāvēt bērna tiesības un ar likumu aizsargātās intereses. (4) Par vecāku pienākumu nepildīšanu vai aizgādības tiesību ļaunprātīgu izmantošanu, bērna fizisku sodīšanu, kā arī cietsirdīgu izturēšanos pret viņu vecāki saucami pie likumā noteiktās atbildības. (5) Vecāku gribas izpausmēm attiecībā uz bērnu var noteikt ierobežojumus neatkarīgi no viņu uzskatiem un reliģiskās pārliecības, ja ir konstatēts, ka tās fiziski vai garīgi varētu kaitēt bērna turpmākajai attīstībai. (6) Vecākiem vai personai, kuras aprūpē vai uzraudzībā bērns nodots (turpmāk — persona, kura atbildīga par bērna uzraudzību), ir pienākums neatstāt bērnu līdz septiņu gadu vecumam bez pieaugušā vai vismaz 13 gadus vecas personas klātbūtnes. (7) Vecākiem ir pienākums sadarboties ar sociālo dienestu un izmantot piedāvātās ģimenes atbalsta un palīdzības programmas, ja ir konstatēta vardarbība vai citi bērnu tiesību pārkāpumi bērna aprūpē. Par atteikšanos no sadarbības sociālais dienests informē bāriņtiesu.
25.pants. Vecāku tiesības ierobežot bērna brīvības (1) Bērna tiesības uz privāto dzīvi, briedošanās un vārda brīvību vecāki var ierobežot atkarībā no viņa brieduma pakāpes, lai: 1) nodrošinātu bērna attīstību; 2) aizsargātu sabiedrisko kārtību, iedzīvotāju tikumību un veselību; 3) aizsargātu citu personu tiesības un brīvības. (2) Bērns var griezties pēc palīdzības bāriņtiesā (pagasttiesā), ja vecāki, viņaprāt, noteikuši nepamatotus ierobežojumus vai radušās citas domstarpības viņu attiecībās.	25.pants. Vecāku tiesības ierobežot bērna brīvības (1) Bērna tiesības uz privāto dzīvi, briedošanās un vārda brīvību vecāki var ierobežot atkarībā no viņa brieduma pakāpes, lai: 1) nodrošinātu bērna attīstību un aizsargātu viņa veselību un dzīvību; 2) aizsargātu sabiedrisko kārtību, iedzīvotāju tikumību un veselību; 3) aizsargātu citu personu tiesības un brīvības. (2) Bērns var griezties pēc palīdzības bāriņtiesā, ja vecāki, viņaprāt, noteikuši nepamatotus ierobežojumus vai radušās citas domstarpības viņu attiecībās.
26.pants. Valsts un pašvaldības palīdzība ģimenei (1) Ģimene ir dabiska bērna attīstības un augšanas vide, un katram bērnam ir	26.pants. Atbalsts ģimenei (1) Ģimene ir dabiska bērna attīstības un augšanas vide, un katram bērnam ir neatņemamas tiesības uzaugt ģimenē. Valsts un pašvaldība

neatņemamas tiesības uzaugt ģimenē. Valsts un pašvaldība atbalsta ģimeni un sniedz tai palīdzību. (2) Ja vecāku un bērna attiecības nenodrošina bērna attīstībai labvēlīgu vidi vai bērns ir hroniski slims, pašvaldība palīdz ģimenei, nodrošinot psihologa, sociālā pedagoga vai cita speciālista konsultāciju, izraugās bērnam atbalsta ģimeni vai uzticības personu, kura palīdz noregulēt bērna un vecāku savstarpējās attiecības. <u>Noteikumus par bērna atbalsta ģimeni un uzticības personu izstrādā Ministru kabinets.</u> (3) Atkarībā no bērna vecuma pašvaldība palīdz ģimenei, it īpaši trūcīgai ģimenei, bērna audzināšanā un izglītošanā, <u>arodapmācībā</u>, darba un dzīvokļa meklējumos. (4) Valsts un pašvaldība sniedz atbalstu <u>ģimenes atpūtas namiem un sanatorijām, atpūtas un veselības klubiem, kā arī izveido nepieciešamās iestādes</u>, lai sekmētu bērna fizisko attīstību un radošo darbību, un sniedz citus pakalpojumus, kuri veicina bērna pilnveidošanos un palīdz ģimenei bērna audzināšanā.	atbalsta ģimeni, <u>it īpaši daudzbērnu ģimeni un ģimeni, kuras aprūpē ir bērns ar invaliditāti, un sniedz tai palīdzību.</u> (2) Ja vecāku un bērna attiecības nenodrošina bērna attīstībai labvēlīgu vidi vai bērns ir hroniski slims, pašvaldība palīdz ģimenei, nodrošinot psihologa, sociālā pedagoga vai cita speciālista konsultāciju, izraugās bērnam atbalsta ģimeni vai uzticības personu, kura palīdz noregulēt bērna un vecāku savstarpējās attiecības. <u>Atbalsta ģimene vai uzticības persona, pamatojoties uz trīspusēju vienošanos, kas noslēgta starp atbalsta ģimeni vai uzticības personu, pašvaldības sociālo dienestu un ģimeni, kurai nepieciešams atbalsts, sniedz atbalstu bērnam vai ģimenei.</u> (3) Atkarībā no bērna vecuma pašvaldība palīdz ģimenei, it īpaši trūcīgai ģimenei, bērna audzināšanā un izglītošanā, <u>arodizglītošanā</u>, darba un dzīvokļa meklējumos. (4) Valsts un pašvaldības sniedz atbalstu <u>ģimenes un bērnu izglītības, veselības nostiprināšanas, kultūras un sporta, kā arī atpūtas iestādēm un organizācijām, lai sekmētu bērna fizisko attīstību un radošo darbību, gādā par bērna brīvā laika pavadīšanas iespējām</u> un sniedz citus pakalpojumus, kuri veicina bērna pilnveidošanos un palīdz ģimenei bērna audzināšanā. (5) Valsts un pašvaldību pienākumus bērna labklājības minimālā līmeņa nodrošināšanā nosaka citi likumi. (6) <u>Novērtējot ieguldījumu un vairojot prestižu sabiedrībā, kā arī lai veicinātu un atbalstītu pašvaldību, komersantu un citu personu brīvprātīgu iesaistīšanos atbalsta sniegšanā daudzbērnu ģimenēm un ģimenēm, kuru aprūpē ir bērns ar invaliditāti vai kurā ir persona, kura nav sasniegusi 24 gadu vecumu un kurai ir noteikta I vai II invaliditātes grupa, Sabiedrības integrācijas fonds nodrošina valsts atbalsta programmas "Latvijas Goda ģimenes apliecības programma" īstenošanu. Minētās programmas īstenošanas kārtību, tai skaitā goda ģimenes apliecības piešķiršanas, izsniegšanas, izmantošanas, anulēšanas gadījumus un kārtību, kā arī ierobežojumus apliecības saņemšanai, nosaka Ministru kabinets. Ministru kabinets var noteikt</u>

	papildu mērķgrupas, kurām atbalstu sniedz atbilstoši valsts atbalsta programmai "Latvijas Goda ģimenes apliecības programma". <u>(7) (Zaudējusi spēku ar 01.01.2022. Sk. Pārejas noteikumu 44. punktu)</u> <u>(8) Lai nodrošinātu atbalsta sniegšanu šā panta sestajā daļā minētās valsts atbalsta programmas "Latvijas Goda ģimenes apliecības programma" mērķgrupas ģimenēm, kā arī vienotas uzskaites un statistikas izveidei, valsts informācijas sistēmā apstrādā ģimenes locekļu identitātes datus, kontaktinformāciju, ziņas par dzīvesvietu un personas iekļaušanu parādnieku reģistrā, bērna dzimšanas datumu, ziņas par bērna aizgādības tiesībām un informāciju par invaliditāti un izglītības ieguves faktu, kā arī ziņas par saņemto iesniegumu un uz tā pamata pieņemtajiem lēmumiem.</u>
27.pants. Bērna šķiršana no ģimenes (1) Bērnu var šķirt no ģimenes, ja: 1) bērna dzīvība, veselība vai attīstība ir nopietni apdraudēta aprūpes trūkuma vai mājas apstākļu (sociālās vides) dēļ; 2) bērns nopietni apdraud savu veselību vai attīstību, lietojot alkoholu, narkotiskās vai toksiskās vielas; 3) bērns ir izdarījis noziedzīgu nodarījumu. (2) Šā panta pirmās daļas 1. un 2.punktā paredzētajos gadījumos bērns šķirams no ģimenes, ja nav iespējams novērst bērna attīstībai nelabvēlīgos apstākļus, viņam paliekot ģimenē. (3) Šķirot bērnu no ģimenes, viņam tiek nodrošināta ārpusģimenes aprūpe pie aizbildņa, audžuģimenē <u>vai bērnu aprūpes un audzināšanas iestādē.</u> (4) Ja ārpusģimenes aprūpe tiek noteikta sakarā ar šā panta pirmās daļas 1.punktā minētajiem apstākļiem: 1) vienas ģimenes bērni nav šķirami, izņemot īpašus	27.pants. Bērna šķiršana no ģimenes (1) Bērnu var šķirt no ģimenes, ja: 1) bērna dzīvība, veselība vai attīstība ir nopietni apdraudēta <u>vardarbības dēļ vai ir pamatotas aizdomas par vardarbību pret bērnu, kā arī</u> aprūpes trūkuma vai mājas apstākļu (sociālās vides) dēļ; 2) bērns nopietni apdraud savu veselību vai attīstību, lietojot alkoholu, narkotiskās vai toksiskās vielas; 3) bērns ir izdarījis noziedzīgu nodarījumu. (2) Šā panta pirmās daļas 1. un 2.punktā paredzētajos gadījumos bērns šķirams no ģimenes, ja nav iespējams novērst bērna attīstībai nelabvēlīgos apstākļus, viņam paliekot ģimenē. <u>Ģimenes izlikšana no dzīvojamām telpām nedrīkst būt par iemeslu bērna šķiršanai no vecākiem.</u> (3) Šķirot bērnu no ģimenes, viņam tiek nodrošināta ārpusģimenes aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē. <u>Ārpusģimenes aprūpi bērnu aprūpes iestādē nodrošina tikai gadījumos, kad aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē nav piemērota konkrētam bērnam. Bērnu aprūpes iestādē bērns atrodas līdz brīdim, kad viņam tiek nodrošināta piemērota aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē.</u>

gadījumus, kad tas tiek darīts bērnu interesēs; 2) izvēloties ārpusģimenes aprūpes veidu, vērā ņemams arī bērna viedoklis.	(4) Ja ārpusģimenes aprūpe tiek noteikta sakarā ar šā panta pirmās daļas 1.punktā minētajiem apstākļiem: 1) vienas ģimenes bērni nav šķirami, izņemot īpašus gadījumus, kad tas tiek darīts bērnu interesēs; 2) izvēloties ārpusģimenes aprūpes veidu, vērā ņemams arī bērna viedoklis. <u>(4¹) Ja policija šķir bērnu no ģimenes sakarā ar šā panta pirmās daļas 1.punktā minētajiem apstākļiem un vēl nav pieņemts lēmums par viņa ārpusģimenes aprūpi, policija var atteikties pazinot bērna atrašanās vietu viņa vecākiem, kā arī brāļiem, māsām, vecvecākiem un personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā. Ja bērns no ģimenes tiek šķirts sakarā ar šā panta pirmās daļas 1.punktā minētajiem apstākļiem un vēl nav pieņemts lēmums par viņa ārpusģimenes aprūpi, bērnu aprūpes iestāde, izglītības iestāde, ārstniecības iestāde vai sociālās rehabilitācijas iestāde var aizliegt bērna vecākiem, kā arī brāļiem, māsām, vecvecākiem un personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, satikties ar bērnu, ja tiksšanās ar konkrēto personu:</u> 1) kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai; 2) rada draudus bērnam vai citiem šajā daļā minētajās iestādēs esošajiem bērniem. <u>(4²) Policija lēmumu par atteikšanos pazinot bērna atrašanās vietu un bērnu aprūpes iestāde, izglītības iestāde, ārstniecības iestāde vai sociālās rehabilitācijas iestāde lēmumu par aizliegumu satikties ar bērnu var pazinot mutvārdos. Minētos lēmumus var lūgt noformēt rakstveidā, kā arī pārsūdzēt Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā. Lēmuma pārsūdzēšana neaptur tā darbību.</u> <u>(4³) Ja bērns tiek šķirts no ģimenes šā panta 4. daļā minētajā gadījumā, par to ne vēlāk kā nākamajā darb dienā informē bārintiesu, kura ir kompetenta lemt par aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākiem. Bārintiesu, saņemot šo informāciju, ne vēlāk kā nākamajā darb dienā lemj par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākiem.</u>

(5) Bārintiesa pēc tam, kad pieņemts lēmums par bērna šķiršanu no ģimenes, nekavējoties informē par to pašvaldības sociālo dienestu vai pašvaldības deleģēto personu. Šajos gadījumos pašvaldības sociālais dienests kopā ar citām pašvaldības institūcijām, bērna vecākiem un bērna tiesību aizsardzības iestādēm izstrādā ģimenes atbalsta un palīdzības programmu.

27.¹ pants. Bērna šķiršana no ģimenes, lai izpildītu nolēmumu par bērna nogādāšanu atpakaļ uz valsti, kurā ir viņa dzīvesvieta

(1) Bērnu var šķirt no ģimenes, ja ir nepieciešama nolēmuma par bērna nogādāšanu atpakaļ uz valsti, kurā ir viņa dzīvesvieta, piespiedu izpilde un ja:

1) bērna vecāks vai cita persona, kas prettiesiski bērnu pārvietojusi vai aizturējusi, nav labprātīgi izpildījusi lēmumu par bērna atgriešanos valstī, kurā ir viņa dzīvesvieta, un normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā nav bijis iespējams nodrošināt attiecīgā nolēmuma piespiedu izpildi, nešķirot bērnu no ģimenes;

2) bērna vecāks vai cita persona, kas prettiesiski bērnu pārvietojusi vai aizturējusi, nav tiesu izpildītāja paziņojumā norādītajā termiņā izpildījusi lēmumu par bērna atgriešanos valstī, kurā ir viņa dzīvesvieta, un normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā nav bijis iespējams nodrošināt attiecīgā nolēmuma piespiedu izpildi, nešķirot bērnu no ģimenes.

(2) Šķirot bērnu no ģimenes, bārintiesa nodrošina bērna personisko interešu, kā arī tiesību aizsardzību un, ja bērnu nodod bārintiesas pārstāvim turpmāku darbību veikšanai gadījumos, kad nolēmuma piespiedu izpildē nepiedalās piedzinējs, — bērna nogādāšanu krīzes centrā vai citos drošos apstākļos, ja bērnu nav iespējams nekavējoties nogādāt atpakaļ uz valsti, kurā ir viņa dzīvesvieta.

(3) Ja bērna vecāks vai cita persona, kas bērnu prettiesiski pārvietojusi vai aizturējusi, vai bērna tuvi radnieki var apdraudēt nolēmuma par bērna nogādāšanu atpakaļ uz valsti, kurā ir viņa dzīvesvieta, turpmāku piespiedu izpildi un bērna

	sagatavošanu nogādāšanai atpakaļ uz valsti, kurā ir viņa dzīvesvieta, tad bārintiesā, nogādājot bērnu krīzes centrā vai citos drošos apstākļos, var: 1) atteikties pazinot šīm personām bērna atrašanās vietu; 2) aizliegt šīm personām satikties ar bērnu un izņemt viņu no krīzes centra vai citiem drošiem apstākļiem.
28.pants. Vecāku varas izbeigšanas vai pārtraukšanas kārtība (1) Vecāku varas izbeigšanas vai pārtraukšanas kārtību nosaka Civillikums un likums "Par bārintiesām un pagasttiesām". (2) Šā likuma 27.panta pirmās daļas 3.punktā paredzētajā gadījumā nolēmumu pieņem tiesa. Audzinoša un medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus šā likuma 27.panta 2.punktā paredzētajos gadījumos piemēro tiesa.	28. pants. Aizgādības tiesību pārtraukšana un atņemšana (1) Aizgādības tiesības pārtrauc vai atņem saskaņā ar Civillikumu un Bārintiesu likumu. (2) Šā likuma 27.panta pirmās daļas 3.punktā paredzētajā gadījumā nolēmumu pieņem tiesa. Audzinoša un medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus šā likuma 27.panta 2.punktā paredzētajos gadījumos piemēro tiesa.
29.pants. Bērna ārpusģimenes aprūpe pēc vecāku lūguma (1) Bārintiesā (pagasttiesā) nodrošina bērnam ārpusģimenes aprūpi pēc vecāku lūguma, ja viņi sakarā ar ārstēšanos, darba vai citiem apstākļiem nevar bērnu aprūpēt. (2) Ārpusģimenes aprūpē pēc bārintiesas (pagasttiesas) lēmuma tiek ņemti arī bērni, no kuriem vecāki ir atteikušies dzemdību namā vai vēlāk. (3) Pēc jaundzimuša bērna mātes lūguma, ja viņai nav iztikas līdzekļu, šī māte uzņemama zīdaiņu namā kopā ar bērnu uz laiku, kamēr viņa baro bērnu ar krūti.	29.pants. Bērna aprūpe pēc vecāku lūguma (1) Pašvaldības sociālais dienests sadarbībā ar bārintiesu nodrošina bērnam aprūpi pie ārpusģimenes aprūpes pakalpojumu sniedzēja pēc vecāku lūguma, ja viņi veselības stāvokļa dēļ nespēj bērnu aprūpēt. (2) Pēc jaundzimuša bērna mātes lūguma, ja viņai nav iztikas līdzekļu vai pajumtes, māte uzņemama bērnu aprūpes iestādē kopā ar bērnu uz laiku, kamēr viņa baro bērnu ar krūti. (3) Pašvaldības sociālais dienests pēc vecāku lūguma nodrošina ģimenei nepieciešamo sociālo palīdzību vai sociālos pakalpojumus, vai, ja nepieciešams, bērna aprūpi pie ārpusģimenes pakalpojumu sniedzēja, ja bērna veselības stāvokļa dēļ vecāki nevar viņu aprūpēt. 29¹ pants. Ārpusģimenes aprūpē esošas mātes tiesības (1) Ārpusģimenes aprūpē esošai nepilngadīgai mātei ir tiesības palikt kopā ar savu bērnu. Šo iespēju nodrošina aizbildnis, audžuģimene vai bērnu aprūpes iestāde kopā ar pašvaldību.

	(2) Bārintiesa nepilngadīgas mātes bērnam, ja nepieciešams, iecel atsevišķu aizbildni un uzrauga, lai pieņemtie lēmumi vislabāk atbilst nepilngadīgās mātes un viņas bērna interesēm.
30.pants. Maksa par bērna ārpusģimenes aprūpi (1) Vecākiem ir pienākums apmaksāt ārpusģimenes aprūpes pakalpojumus tādā apmērā, kādā vecāku pienākums uzturēt bērnu noteikts Civillikumā. (2) Tas apstāklis, ka vecāki nevar samaksāt par bērna ārpusģimenes aprūpi, nevar būt par pamatu ārpusģimenes pakalpojumu nesniegšanai. Maksa par pakalpojumiem šajos gadījumos tiek segta attiecīgi no valsts vai pašvaldības budžeta un pēc tam piedzenama no vecākiem tiesas ceļā. (3) Bērna un ģimenes pabalsti ārpusģimenes aprūpes laikā vecākiem netiek izmaksāti.	30.pants. Maksa par bērna ārpusģimenes aprūpi (1) Vecākiem ir pienākums samaksāt par ārpusģimenes aprūpes pakalpojumiem. Samaksas kārtību un apmēru nosaka Ministru kabinets. Ja bērna ārpusģimenes aprūpes pakalpojumi tiek nodrošināti, iecelot viņam aizbildni, samaksa par tiem tiek nodrošināta atbilstoši šā likuma 35.panta trešajai daļai. (2) Apstāklis, ka vecāki nevar samaksāt par bērna ārpusģimenes aprūpi, nevar būt par pamatu ārpusģimenes pakalpojumu nesniegšanai. Maksa par ārpusģimenes aprūpes pakalpojumiem šādos gadījumos tiek segta attiecīgi no valsts vai pašvaldības budžeta un pēc tam atgūstama no vecākiem Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā, pamatojoties uz iestādes izpildrīkojumu. (3) No samaksas par bērna ārpusģimenes aprūpes pakalpojumiem bērna vecāks tiek atbrīvots, ja: 1) bērns mātei piedzimis noziedzīga nodarījuma pret dzimumneaižskaramību rezultātā vai bērna māte atzīta par cietušo kriminālprocesā, kas uzsākts saistībā ar šāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, un bērns nodots ārpusģimenes aprūpē uzreiz pēc dzimšanas; 2) bērna vecāks atrodas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā; 3) bērna vecākam ir ierobežota rīcībspēja un nodibināta aizgādība garīga rakstura vai citu veselības traucējumu dēļ; 4) bērna aprūpe tiek nodrošināta šā likuma 29.pantā noteiktajos gadījumos; 5) pašvaldības sociālais dienests ir sniedzis motivētu atzinumu par vecāka iesaistīšanos savu problēmu risināšanā; 6) bērna vecāks devis rakstveida piekrišanu adopcijai.

	(4) Bērna vecākiem ir pienākums gādāt par bērna uzturēšanu vai samaksāt par bērna aprūpes pakalpojumiem arī tad, ja abiem vecākiem vai vienam no viņiem ar tiesas spriedumu atņemtas aizgādības tiesības. Šis pienākums nav jāpilda laikā, kad bērns ir nodots adoptētāju aprūpē. (5) Bērna un ģimenes pabalsti ārpusģimenes aprūpes laikā vecākiem netiek izmaksāti.
31.pants. Adopcija (1) Lai bērna attīstībai nodrošinātu ģimenisku vidi, tiek atbalstīta bārenu adopcija. (2) Adopcijas tiesiskos pamatus un kārtību nosaka <u>Civillikums</u> un atsevišķs likums. (3) Likumā paredzētajos gadījumos un kārtībā bērnu var adoptēt uz ārvalstīm, ja Latvija ar šo valsti noslēgusi savstarpēju līgumu par bērna tiesību aizsardzības nodrošināšanu.	31.pants. Adopcija (1) Lai bērna attīstībai nodrošinātu ģimenisku vidi, tiek atbalstīta adopcija. (2) Adopcijas tiesiskos pamatus nosaka <u>Civillikums</u>. <u>Adopcijas kārtību nosaka Ministru kabinets</u>. (3) <u>Likumos paredzētajos gadījumos un kārtībā bērnu var adoptēt uz ārvalsti, kurai ir saistoša 1993. gada 29. maija Hāgas konvencija par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos, kā arī 1989. gada 20. novembra Bērnu tiesību konvencija un ar kuru Latvija ir noslēgusi divpusēju līgumu, nosakot abpusēju tiesiskās sadarbības specifiku ārvalstu adopcijas jomā. Bērnu var adoptēt uz ārvalsti, ja bārintiesa, kas lēmusi par ārpusģimenes aprūpi, saņem Ārvalstu adopcijas komisijas atzinumu, kurā ietverts secinājums, ka adopcijas process uz ārvalsti atbilst šajā likumā noteiktajiem bērna tiesību aizsardzības principiem un bērna labākajām interesēm. Bērnu var adoptēt persona vai laulātie Latvijas Republikas Satversmes 110. panta izpratnē. Ja bērnu adoptē viņa radnieks vai ja tiek adoptēts otra laulātā bērns, bērnu var adoptēt uz tādu ārvalsti, kurai nav saistošas šīs daļas pirmajā teikumā minētās konvencijas, kā arī bez Ārvalstu adopcijas komisijas atzinuma.</u> (4) <u>Labklājības ministrija veido un uztur adopcijas reģistru. Ministru kabinets nosaka adopcijas reģistrā iekļaujamos datus par adoptējamiem bērniem, adoptētājiem, adopcijas procesu, kā arī šo datu apjomu, datu apstrādes noteikumus un kārtību.</u> (5) <u>Ministru kabinets nosaka Ārvalstu adopcijas komisijas izveides kārtību, sastāvu, kompetenci, darba organizāciju un kārtību, kādā tiek pieņemti komisijas lēmumi.</u>
VI nodaļa. Ārpusģimenes aprūpe	VI nodaļa. Ārpusģimenes aprūpe

32.pants. Ārpusģimenes aprūpes mērķis Ārpusģimenes aprūpes mērķis ir radīt bērnam aizsargātības sajūtu, nodrošināt apstākļus viņa attīstībai un labklājībai, atbalstīt bērna centienus būt patstāvīgam.	32.pants. Ārpusģimenes aprūpes mērķis Ārpusģimenes aprūpes mērķis ir radīt bērnam aizsargātības sajūtu, nodrošināt apstākļus viņa attīstībai un labklājībai, <u>sagatavot bērnu patstāvīgai dzīvei sabiedrībā, pēc iespējas respektējot viņa individualitāti un ievērojot viņa spējas un intereses.</u>
33.pants. Ārpusģimenes aprūpē ņemta bērna saskarsme ar vecākiem (1) Bērnam, kas nodots aizbildnībā vai audžuģimenē vai ievietots bērnu aprūpes <u>un audzināšanas</u> iestādē, ir tiesības satikties ar vecākiem un tuviem radniekiem, izņemot gadījumus, kad tikšanās: 1) kaitē bērna veselībai un attīstībai; 2) rada draudus aizbildņiem, audžuģimenēm, bērnu aprūpes un audzināšanas iestāžu darbiniekiem vai citiem bērniem. (2) Ja ir šā panta pirmajā daļā minētie apstākļi, bāriņtiesa (<u>pagasttiesa</u>) <u>vai cita institūcija</u>, kas pieņēmusi lēmumu par ārpusģimenes aprūpi, var atteikties paziņot bērna vecākiem un tuviem radniekiem viņa atrašanās vietu. (3) Lēmumu par satikšanās aizliegumu ieinteresētās personas var pārsūdzēt tiesā likumā noteiktajā kārtībā.	33.pants. Ārpusģimenes aprūpē ņemta bērna saskarsme ar vecākiem un citām personām (1) Bērnam, kas nodots aizbildnībā vai audžuģimenē vai ievietots bērnu aprūpes iestādē, ir tiesības <u>uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar vecākiem, kā arī ar brāļiem, māsām, vecvecākiem un personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, izņemot gadījumus, kad tas:</u> 1) kaitē bērna veselībai, attīstībai un <u>drošībai</u>; 2) rada draudus aizbildņiem, audžuģimenēm, bērnu aprūpes iestāžu darbiniekiem vai citiem bērniem. (2) Ja ir šā panta pirmajā daļā minētie apstākļi, bāriņtiesa, kura pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi, var atteikties paziņot bērna vecākiem un citām šā panta pirmās daļas ievaddaļā minētajām personām bērna atrašanās vietu <u>vai pieņemt lēmumu par personisku attiecību un tiešu kontaktu uzturēšanas tiesību ierobežošanu.</u> (3) <u>Lēmumu par atteikumu paziņot bērna vecākiem un citām šā panta pirmās daļas ievaddaļā minētajām personām bērna atrašanās vietu un lēmumu par personisku attiecību un tiešu kontaktu uzturēšanas tiesību ierobežošanu ieinteresētās personas var pārsūdzēt tiesā likumā noteiktajā kārtībā. Pieteikuma iesniegšana tiesā neaptur minēto lēmumu darbību.</u> (4) <u>Bērnu aprūpes iestādes vadītājs, audžuģimene vai aizbildnis var atļaut bērnam uzturēties pie vecākiem, kuriem ir pārtrauktas vai atņemtas aizgādības tiesības, vai citām šā panta pirmās daļas ievaddaļā minētajām personām, ja bāriņtiesa pieņēmusi par to lēmumu.</u>

34.pants. Bērna informēšana par viņa vecākiem Pēc bērna lūguma aizbildnis, audžuģimene vai bērnu aprūpes un audzināšanas iestādes vadītājs, ņemot vērā bērna vecumu un briedumu, paziņo bērnam, kāpēc viņš ir ārpusģimenes aprūpē, kā arī sniedz ziņas par viņa ģimeni un to, cik ilgi viņš atradīsies ārpusģimenes aprūpē.	34.pants. Bērna informēšana par viņa vecākiem Pēc bērna lūguma aizbildnis, audžuģimene vai bērnu aprūpes iestādes vadītājs, ņemot vērā bērna vecumu un briedumu, paziņo bērnam, kāpēc viņš ir ārpusģimenes aprūpē, kā arī sniedz ziņas par viņa ģimeni un to, cik ilgi viņš atradīsies ārpusģimenes aprūpē.
35.pants. Aizbildnībā esoša bērna aprūpe Aizbildņa iecelšanas kārtību un viņa pienākumus pret bērnu nosaka <u>Civillikums</u>.	35.pants. Aizbildnībā esoša bērna aprūpe (1) <u>Aizbildņa iecelšanas kārtību un viņa pienākumus pret bērnu nosaka Civillikums, likums Bārintiesu likums, kā arī Bārintiesas darbības noteikumi.</u> <u>(1¹) Persona, kuru bārintiesa ir atzinusi par atbilstošu aizbildņa pienākumu pildīšanai vai iecēlusi par aizbildni bērnam, apgūst mācību programmu aizbildņiem. Mācības aizbildņiem organizē šā likuma 36.¹ panta otrajā daļā minētais ārpusģimenes aprūpes atbalsta centrs. Kārtību un termiņu, kādā apgūstama un saskaņojama aizbildņa mācību programma, prasības mācību programmas saturam un kritērijus tās izstrādei, kā arī izņēmuma gadījumus, kad personai nav nepieciešama mācību programmas apguve, nosaka Ministru kabinets.</u> <u>(2) (Izslēgta ar 08.03.2023. likumu)</u> <u>(2¹) Bērnu aizsardzības centrs piešķirto valsts budžeta līdzekļu ietvaros nodrošina aizbildņiem psiholoģisko palīdzību un informatīvo un metodisko atbalstu.</u> <u>(3) Ja ārpusģimenes aprūpes pakalpojumi tiek nodrošināti, iecelot bērnam aizbildni, vecākiem ir pienākums maksāt aizbildnim uzturlīdzekļus bērnam nepieciešamajā apmērā, bet ne mazāk, kā noteikts normatīvajos aktos par minimālo uzturlīdzekļu apmēru bērnam.</u> <u>(4) Ja vecāki uzturlīdzekļus nemaksā, aizbildnim ir pienākums nodrošināt, ka bērns saņem uzturlīdzekļus no saviem vecākiem. Lai to nodrošinātu, aizbildnim ir tiesības vērsties tiesā.</u> <u>(5) Ja tiesas nolēmuma par uzturlīdzekļu piedzīnu izpilde Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā ir atzīta par neiespējamu vai ja vecāki</u>

	tiesas nolēmumu par uzturlīdzekļu piedziņu pilda apmērā, kas ir mazāks, nekā noteikts normatīvajos aktos par minimālo uzturlīdzekļu apmēru bērnam, aizbildnim jāvēršas Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācijā.
36.pants. Bērna aprūpe audžuģimenē (1) Bāriņtiesa (pagasttiesa) atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem piešķir audžuģimenes statusu, gādā par attiecīgās ģimenes apmācību un bērna aprūpes līguma slēgšanu ar to. (2) Pašvaldība palīdz audžuģimenēm bērnu audzināšanā un nodrošina nepieciešamos sociālos pakalpojumus. (3) Bērna un audžuģimenes tiesiskās attiecības reglamentē Ministru kabineta noteikumi.	36.pants. Bērna aprūpe audžuģimenē (1) Bāriņtiesa piešķir audžuģimenes statusu, tai skaitā specializētās audžuģimenes statusu, un gādā par bērna aprūpes līguma slēgšanu ar audžuģimeni. Ministru kabinets nosaka kritērijus ģimenes (personas) atzīšanai par audžuģimeni vai specializēto audžuģimeni, kā arī specializēto audžuģimenu veidus. (1¹) Pēc tam kad pieņemts bāriņtiesas lēmums par ģimenes vai personas piemērofību audžuģimenes statusam, tai skaitā specializētās audžuģimenes statusam, šā likuma 36.¹ pantā minētais atbalsta centrs organizē mācības audžuģimenēm. (2) Pašvaldība palīdz audžuģimenēm bērnu audzināšanā un nodrošina nepieciešamos sociālos pakalpojumus. Audžuģimenei ir tiesības saņemt līdzekļus bērna uzturam. Ministru kabinets nosaka līdzekļu apmēru bērna uzturam. (2¹) Valsts atbilstoši likumā par valsts budžetu kārtējam gadam piešķirtajiem līdzekļiem nodrošina atlīdzību par specializētās audžuģimenes pienākumu pildīšanu. Atlīdzības apmēru, tās piešķiršanas, izmaksas, pārskatīšanas un pārtraukšanas kārtību, kā arī audžuģimenes iesniedzamos dokumentus, kas nepieciešami atlīdzības saņemšanai, nosaka Ministru kabinets. (3) Bērna un audžuģimenes tiesiskās attiecības reglamentē Ministru kabineta noteikumi. 36.¹ pants. Atbalsts ārpusģimenes aprūpes pakalpojumu sniegšanā (1) Valsts sniedz finansiālu atbalstu ārpusģimenes aprūpes pakalpojumu sniegšanā atbilstoši likumā par valsts budžetu kārtējam gadam piešķirtajiem līdzekļiem. (2) Atbalstu ārpusģimenes aprūpes pakalpojumu sniegšanā nodrošina ārpusģimenes aprūpes atbalsta centrs (turpmāk — atbalsta centrs). (3) Ministru kabinets nosaka kritērijus atbalsta centru izveidei, atbalsta centru statusa

	piešķiršanas un atcelšanas nosacījumus un kārtību, kā arī prasības atbalsta centriem. (4) Ministru kabinets paredz nosacījumus valsts finansējuma piešķiršanai atbalsta centriem, finansējuma apmēru, kā arī kārtību, kādā sniedzams atbalsts.
37.pants. Vispārējās bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu aprūpes un audzināšanas iestādes (1) Vispārējās bērnu aprūpes un audzināšanas iestādes ir bāreņu aprūpes centri un bērnu nami — patversmes, krīzes centri un citas bērnu iestādes, kuras izveidotas bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu aprūpes un audzināšanas nodrošināšanai. Noteikumi par vispārējām bērnu aprūpes un audzināšanas iestādēm attiecināmi arī uz internātskolām, kurās tiek ievietoti skolas vecuma bāreņi un bez vecāku gādības palikušie bērni. (2) Vispārējās bērnu aprūpes un audzināšanas iestādes nolikumu apstiprina tās dibinātājs. (3) Vispārējā bērnu aprūpes un audzināšanas iestādē bērnu ievieto pēc bāriņtiesas (pagasttiesas) lēmuma vai bāriņtiesas (pagasttiesas) priekšsēdētāja rīkojuma. (4) Vispārējā bērnu aprūpes un audzināšanas iestādē bērnu ņem īslaicīgā aprūpē arī pēc policijas rīkojuma. Šādā gadījumā par bērna ņemšanu aprūpē paziņo bāriņtiesai (pagasttiesai) ne vēlāk kā nākamajā dienā. (5) Bērnu patversme nedrīkst atteikties pieņemt aprūpē bērnu, ja pēc palīdzības griežas viņš pats vai viņa uzņemšanu prasa persona, kas konstatējusi, ka bērns palicis bez aprūpes. (6) Bērnu aprūpes un audzināšanas iestādēs jābūt bērna attīstībai nepieciešamām telpām un to aprīkojumam, kvalificētam medicīnas un citam personālam. Kvalificētā personāla	37.pants. Bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu aprūpes iestādes (1) <i>(Izslēgta ar 17.03.2005. likumu)</i> (2) Bērnu aprūpes iestādes nolikumu apstiprina tās dibinātājs. (3) Bērnu aprūpes iestādē bāreņi un bez vecāku gādības palikušo bērnu ievieto ar bāriņtiesas lēmumu, bet šā likuma 29.panta trešajā daļā minētajā gadījumā — normatīvajos aktos noteiktajā sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas kārtībā. (4) Bērnu aprūpes iestādē bērnu ņem īslaicīgā aprūpē (līdz trim mēnešiem) pēc bāriņtiesas priekšsēdētāja vienpersoniska lēmuma, pēc policijas rīkojuma vai pašvaldības sociālā dienesta atzinuma. Ja bērnu aprūpes iestādē bērnu ņem īslaicīgā aprūpē pēc policijas rīkojuma, iestādes vadītājs ne vēlāk kā nākamajā darb dienā informē par to vecāku dzīvesvietas bāriņtiesu un pašvaldības sociālo dienestu. (5) Bērnu aprūpes iestāde nedrīkst atteikties pieņemt bērnu īslaicīgā aprūpē, ja pēc palīdzības vērsas viņš pats vai viņa uzņemšanu prasa persona, kas konstatējusi, ka bērns palicis bez aprūpes. Par bērna uzņemšanu bērnu aprūpes iestādē tās vadītājs ne vēlāk kā nākamajā darb dienā informē vecāku dzīvesvietas bāriņtiesu un pašvaldības sociālo dienestu. (7) Bērnu aprūpes iestādēs jābūt bērna attīstībai nepieciešamām telpām, attiecīgam to aprīkojumam un kvalificētam personālam. Prasības bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu aprūpes iestādēm, kā arī medicīniski sanitārās un higiēnas prasības nosaka Ministru kabinets. (8) Bērnu aprūpes iestāde var izveidot atsevišķas dzīvokļa tipa telpas bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem, kas sasnieguši 15 gadu vecumu.

skaitu un nepieciešamo aprīkojumu nosaka Ministru kabinets.	
38.pants. Īpašās bērnu aprūpes un audzināšanas iestādes (1) Īpašās bērnu aprūpes un audzināšanas iestādes ir speciālās mācību iestādes, kā arī komūnas, mājas un tamlīdzīgas iestādes, kurās bērni tiek ārstēti no alkoholisma, narkomānijas vai toksikomānijas vai tiek ievietoti sakarā ar likumpārkāpumu izdarīšanu, izņemot brīvības atņemšanas vietas. (2) Bērnu speciālajā mācību iestādē var ievietot ar tiesas nolēmumu atbilstoši likumam "Par audzināša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu nepilngadīgajiem". (3) Ievietot bērnu citā īpašā bērnu aprūpes un audzināšanas iestādē alkoholisma, narkomānijas vai toksikomānijas ārstēšanai var ar bāriņtiesas (pagasttiesas) lēmumu, kurš apstiprināms tiesā gadījumos, kad vecāki vai pats bērns nepiekrīt viņa ievietošanai šādā iestādē. Bērna ievietošanas kārtību nosaka atsevišķs likums.	38.pants. Sociālās korekcijas izglītības un profilakses iestādes (1) Sociālās korekcijas izglītības iestādes ir iestādes, kurās tiek ievietoti bērni ar sociālās uzvedības novirzēm un kurās, ja nepieciešams, tiek piemēroti medicīniska rakstura piespiedu līdzekļi. Bērns ievietojams sociālās korekcijas izglītības iestādē, ja viņa uzvedības sociālā korekcija, viņam uzturoties dzīvesvietā, bijusi nesekmīga vai arī viņš izdarījis noziedzīgu nodarījumu pirms 14 gadu vecuma sasniegšanas. (2) Šā panta pirmajā daļā minētajās iestādēs bērnu var ievietot ar tiesas nolēmumu atbilstoši atsevišķā likumā noteiktajai kārtībai. (3) Profilakses iestāde ir Valsts policijas struktūrvienība, kurā likumā noteiktajos gadījumos ievieto bērnu, kas izdarījis likuma pārkāpumu, vai bērnu ar sociālās uzvedības novirzēm. Bērnu var īslaicīgi ievietot profilakses iestādē likumā noteiktajos gadījumos un kārtībā. Šā likuma 60.panta otrajā daļā minētajos gadījumos policija var ievietot bērnu profilakses iestādē ne ilgāk kā uz piecām dienām.
39.pants. Bērna statuss ārpusģimenes aprūpē (1) Bērnu, kurš ņemts ārpusģimenes aprūpē, nedrīkst pazemot, uzsvērt viņa neaizsargātību vai atkarību vai citādā veidā aizskart viņa cieņu un godu. (2) Ārpusģimenes aprūpes laikā jāveido bērna uzvedības, personīgās higiēnas un kulturālas saskarsmes prasme, jārada apstākļi vispārējās izglītības iegūšanai un aroda apgūšanai.	39.pants. Bērna statuss ārpusģimenes aprūpē (1) Bērnu, kurš ņemts ārpusģimenes aprūpē, nedrīkst pazemot, uzsvērt viņa neaizsargātību vai atkarību vai citādā veidā aizskart viņa cieņu un godu. (2) Ārpusģimenes aprūpes laikā jāveido bērna uzvedības, personīgās higiēnas un kulturālas saskarsmes prasme, jārada apstākļi vispārējās izglītības iegūšanai un aroda apgūšanai. (3) Bērnu aprūpes iestāde informē bērnu par viņa tiesībām un pienākumiem ārpusģimenes aprūpē. (4) Bērnam, kurš ievietots bērnu aprūpes iestādē, jāievēro iestādes iekšējās kārtības noteikumi, saudzīgi jāizturas pret iestādes inventāru un materiālajām vērtībām.

40.pants. Sankcijas un ierobežojumi (1) Ja bērnu aprūpes un audzināšanas iestādes vadītājam, aizbildnim vai audžuģimenei ir pamatotas aizdomas, ka bērnam ir alkohols, narkotiskās vai toksiskās vielas vai to lietošanai nepieciešamās ierīces, bērnu drīkst pārmeklēt. (2) Ja ir pamatotas aizdomas, ka bērnam adresētajā korespondencē vai citā sūtījumā ir alkohols, narkotiskās vai toksiskās vielas vai to lietošanai nepieciešamās ierīces, pornogrāfiski materiāli vai kaut kas cits, kas bērnam var būt kaitīgs vai bīstams, aprūpes un audzināšanas iestādes vadītājs, aizbildnis vai audžuģimene drīkst pārbaudīt bērnam adresēto korespondenci vai sūtījumu.	40.pants. Sankcijas un ierobežojumi (1) Ja bērnu aprūpes iestādes vadītājam, sociālās korekcijas izglītības iestādes vadītājam, sociālās rehabilitācijas iestādes vadītājam, internātskolas direktoram, aizbildnim vai audžuģimenei ir pamatotas aizdomas, ka bērnam ir alkohols, narkotiskās, psihotropās vai toksiskās vielas vai to lietošanai nepieciešamās ierīces, kā arī priekšmeti un vielas, kas var apdraudēt paša bērna vai citu personu dzīvību vai veselību, bērnu drīkst pārmeklēt. (2) Ja ir pamatotas aizdomas, ka bērnam adresētajā korespondencē vai citā sūtījumā ir alkohols, narkotiskās, psihotropās vai toksiskās vielas vai to lietošanai nepieciešamās ierīces, pornogrāfiski materiāli vai kaut kas cits, kas bērnam var būt kaitīgs vai bīstams, aprūpes iestādes vadītājs, sociālās korekcijas izglītības iestādes vadītājs, sociālās rehabilitācijas iestādes vadītājs, aizbildnis vai audžuģimene drīkst pārbaudīt bērnam adresēto korespondenci vai sūtījumu.
41.pants. Īpaši ierobežojumi 1) bērnam ārpusģimenes aprūpe noteikta tādēļ, ka viņš nopietni apdraud savu veselību vai attīstību, lietojot alkoholu, narkotiskās vai toksiskās vielas, ir izdarījis noziedzīgu nodarījumu, vai citas līdzīgas uzvedības dēļ; 2) ir īpaši apstākļi, lai uzskatītu šādu ierobežojumu par nepieciešamu.	41.pants. Īpaši ierobežojumi 1) bērnam ārpusģimenes aprūpe noteikta tādēļ, ka viņš nopietni apdraud savu veselību vai attīstību, lietojot alkoholu, narkotiskās, psihotropās vai toksiskās vielas, ir izdarījis noziedzīgu nodarījumu, vai citas līdzīgas uzvedības dēļ; 2) ir īpaši apstākļi, lai uzskatītu šādu ierobežojumu par nepieciešamu.
42.pants. Ārpusģimenes aprūpes izbeigšana (1) Ārpusģimenes aprūpi izbeidz, kad bērna vecāku ģimenē tiek nodrošināti labvēlīgi apstākļi bērna attīstībai vai arī viņš ir sasniedzis 18 gadu vecumu. Ilgāka bērna atstāšana aprūpes un audzināšanas iestādē pieļaujama, ja bērnam ir jāpabeidz mācību iestāde vai ārstēšanās kurss. (2) Lēmumu par vecāku varas atjaunošanu pieņem tiesa vai bāriņtiesa (pagasttiesa) likumā noteiktajā kārtībā.	42.pants. Ārpusģimenes aprūpes izbeigšana (1) Ārpusģimenes aprūpi izbeidz, kad bērna vecāku ģimenē tiek nodrošināti labvēlīgi apstākļi bērna attīstībai vai arī viņš ir sasniedzis 18 gadu vecumu. Ilgāka bērna atstāšana aprūpes iestādē, pieļaujama līdz mācību gada beigām, ja bērns turpina mācības. (2) Šā panta pirmajā daļā noteiktajos gadījumos sešus mēnešus pirms iestādes atstāšanas tās vadītājs bērnam rakstveidā sniedz informāciju par likumā noteiktajām garantijām, arī par tiesībām saņemt dzīvojamo platību.

	<u>(3) Nolēmumu par pārtraukto vai atņemto aizgādības tiesību atjaunošanu pieņem tiesa vai bārintiesa likumā noteiktajā kārtībā.</u>
43.pants. Palīdzības sniegšana bērnam pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanas Izbeidzoties aizbildnībai, beidzoties bērna aprūpei audžuģimenē vai bērnu aprūpes un audzināšanas iestādē, pašvaldība pēc bērna pastāvīgās dzīvesvietas atbilstoši likumam "Par pašvaldību palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā" nodrošina bāreni vai bērnu, kurš bija atstāts bez vecāku gādības, ar dzīvojamo platību un sniedz citu likumā paredzēto sociālo palīdzību arī pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas.	43.pants. Palīdzības sniegšana pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanas (1) Izbeidzoties aizbildnībai, beidzoties bērna aprūpei audžuģimenē vai bērnu aprūpes iestādē, pašvaldība atbilstoši likumam "Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā" nodrošina bāreni vai bērnu, kurš bija atstāts bez vecāku gādības, ar dzīvojamo platību un saskaņā ar Ministru kabineta noteiktajām sociālajām garantijām sniedz citu palīdzību arī pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas. <u>(2) Tiesības uz neizmantotajām sociālajām garantijām personai saglabājas ne ilgāk kā līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai.</u>
45.pants. Citā ģimenē vai privātā bērnu iestādē ievietotā bērna aprūpes uzraudzība (1) Par bērnu, kurš ievietots citā ģimenē vai privātā bērnu iestādē uz laiku, kas ilgāks par trim mēnešiem, nekavējoties paziņo bāriņtiesai (pagasttiesai) pēc šīs ģimenes dzīvesvietas vai attiecīgās iestādes atrašanās vietas. (2) Saņēmusi minēto informāciju, bāriņtiesa (pagasttiesa) lemj, vai šajā ģimenē vai privātajā bērnu iestādē bērns tiks pietiekami labi aprūpēts un vai persona, kura ir atbildīga par aprūpi, ir spējīga bērnu aprūpēt, un vai šāda ievietošana atbilst bērna interesēm. (3) Ja tiek atzīts, ka bērns šajā ģimenē vai privātajā bērnu iestādē netiek pienācīgi aprūpēts un audzināts, pašvaldība nodrošina aprūpes un audzināšanas uzlabošanu. Ja tas nav iespējams, bāriņtiesa (pagasttiesa) aizliedz šai ģimenei vai iestādei rūpēties par bērnu. Ja bērna atgriešanās pie vecākiem nav iespējama, bāriņtiesa (pagasttiesa) lemj par bērna turpmāko ārpusģimenes aprūpi.	45.pants. Citā ģimenē ievietota bērna aprūpes uzraudzība (Izslēgts ar 29.06.2008. likumu; grozījums par panta izslēgšanu stājas spēkā 01.10.2008. Sk. pārejas noteikumus.) 45.¹ pants. Vecāku aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē Latvijā un aprūpes uzraudzība <u>(1) Vecāki var nodot bērnu citas personas aprūpē Latvijā uz laiku, kas ilgāks par trim mēnešiem, ja pirms nodošanas vecāku dzīvesvietas bāriņtiesa atzinusi, ka šāda nodošana atbilst bērna interesēm un persona spēs bērnu pienācīgi aprūpēt. Bāriņtiesa, ja nepieciešams, pieprasa šīs personas dzīvesvietas bāriņtiesas atzinumu par attiecīgās personas spēju bērnu pienācīgi aprūpēt.</u> <u>(2) Par citas personas aprūpē nodoto bērnu vecāku dzīvesvietas bāriņtiesa informē šīs personas dzīvesvietas bāriņtiesu, kas nodrošina regulāru attiecīgās personas aprūpē nodotā bērna dzīves apstākļu pārbaudi.</u> <u>(3) Ja pēc bērna nodošanas citas personas aprūpē tiek konstatēts, ka šī persona bērnu pienācīgi neaprūpē, bāriņtiesa sadarbībā ar pašvaldības sociālo dienestu nodrošina bērna atgriešanos vecāku aprūpē. Ja bērna atgriešanās pie vecākiem nav iespējama, vecāku dzīvesvietas</u>

bārintiesa sadarbībā ar pašvaldības sociālo dienestu lemj par bērna ārpusģimenes aprūpi.

45.² pants. Ārpusģimenes aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē Latvijā un aprūpes uzraudzība

(1) Aizbildnis un audžuģimene var nodot bērnu uz laiku no viena mēneša līdz trim mēnešiem citas personas aprūpē Latvijā, ja pirms nodošanas bārintiesa, kas pieņēmusi lēmumu par ārpusģimenes aprūpi, atzinusi, ka šāda nodošana atbilst bērna interesēm un persona spēs bērnu pienācīgi aprūpēt. Bārintiesa, ja nepieciešams, pieprasa šīs personas dzīvesvietas bārintiesas atzinumu par attiecīgās personas spēju bērnu pienācīgi aprūpēt.

(2) Aizbildnis un audžuģimene vienojas ar personu par kārtību, kādā personai sedz izdevumus, kas saistīti ar bērna uzturu.

(3) Bērnu aprūpes iestāde var atļaut bērnam iestādē tikties ar personu vai nodot bērnu uz laiku šīs personas aprūpē, ja tai atbilstoši šā likuma 45.³ pantam piešķirts viesģimenes statuss un bērnu aprūpes iestāde ir guvusi pārliecību, ka viesģimene sniegs šim bērnam nepieciešamo atbalstu un spēs atbilstoši bērna vajadzībām viņu aprūpēt un uzraudzīt.

(4) Bērnu aprūpes iestāde, rakstveidā vienojoties ar viesģimeni, nosaka bērna uzturēšanās ilgumu viesģimenē, pušu tiesības un pienākumus, kā arī izmaksā tai piešķirto bērna uzturādu vai pabalstu uzturam atbilstoši laikposmam, kurā bērns atrodas citas personas aprūpē.

(5) Noslēgtās vienošanās apliecinātu kopiju bērnu aprūpes iestāde nosūta viesģimenes dzīvesvietas bārintiesai. Bārintiesa nodrošina regulāru viesģimenē ievietotā bērna dzīves apstākļu pārbaudi.

(6) Ja pēc bērna nodošanas citas personas aprūpē tiek konstatēts, ka šī persona bērnu pienācīgi neaprūpē, bārintiesa, kas pieņēmusi lēmumu par ārpusģimenes aprūpi vai piešķirusi personai viesģimenes statusu, sadarbībā ar pašvaldības sociālo dienestu nodrošina bērna atgriešanos ārpusģimenes aprūpē.

(7) Lai cita persona, kas uzņēmusi ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu, varētu šo bērnu adoptēt vaiņemt aizbildnībā, ir nepieciešams par bērna ārpusģimenes aprūpi lēmušās bārintiesas atzinums, ka tas atbilst bērna labākajām interesēm.

45.³ pants. Viesģimenes statuss

(1) Viesģimenes statusu piešķir laulāto vai personas dzīvesvietas bārintiesā.

(2) Pirms lēmuma pieņemšanas bārintiesā izvērtē iespējamās viesģimenes piemērotību viesģimenes statusa iegūšanai, tajā skaitā:

1) izvērtē laulāto vai personas motivāciju kļūt par viesģimeni, savstarpējās attiecības ģimenē un spējas aprūpēt bērnu;

2) pārbauda un izvērtē laulāto vai personas sadzīves un materiālos apstākļus;

3) pieprasa ģimenes ārsta atzinumu par laulāto vai personas veselības stāvokli;

4) nosūta laulātos vai personu pie psihologa, lai saņemtu atzinumu par piemērotību viesģimenes statusa iegūšanai;

5) pieprasa informāciju par Sodurēģistrā iekļautajām zinām par laulātajiem vai personu.

(2¹) Par viesģimeni nedrīkst būt persona:

1) kura sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar vardarbību vai vardarbības draudējumu, — līdz dienai, kad sodāmība dzēsta vai nonemta;

2) kura sodīta par noziedzīgu nodarījumu pret tikumību un dzimumneaizskaramību, — neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai nonemšanas;

3) kura atcelta no aizbildna pienākumu pildīšanas nekārtīgas to izpildes dēļ;

4) kurai atņemts audžuģimenes vai viesģimenes statuss, jo persona nav pildījusi pienākumus atbilstoši bērna interesēm;

5) kurai ar tiesas spriedumu atņemtas aizģādības tiesības;

6) kurai tiesa ir piemērojusi Krimināllikumā noteiktos medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus

	par nepieskaitāmības stāvoklī izdarītu Krimināllikumā paredzētu noziedzīgu nodarījumu. (3) Bārintiesa, kas pieņēmusi lēmumu par viesģimenes statusa piešķiršanu, ne retāk kā reizi gadā izvērtē viesģimenes piemērotību viesģimenes statusam atbilstoši šā panta otrās daļas 1. un 2.punktā noteiktajiem vērtēšanas kritērijiem un pārliecinās, vai viesģimene arī turpmāk var veikt viesģimenes pienākumus. (3¹) Bārintiesa lemj par viesģimenes statusa izbeigšanu, ja viesģimene atsakās no viesģimenes pienākumu pildīšanas, vai par viesģimenes statusa atņemšanu, ja bārintiesa konstatē, ka viesģimene nepilda viesģimenes pienākumus atbilstoši bērna interesēm. (4) Lai laulātie vai persona, kas veikusi viesģimenes pienākumus, varētu šo bērnu adoptēt vai ņemt aizbildnībā, ir nepieciešams par bērna ārpusģimenes aprūpi lēmušās bārintiesas atzinums, ka tas atbilst bērna labākajām interesēm. 45.⁴ pants. Vecāku aprūpē un ārpusģimenes aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē ārvalstī un aprūpes uzraudzība (1) Vecāki var nodot bērnu citas personas aprūpē ārvalstī uz laiku, kas ilgāks par trim mēnešiem, ja tam piekrīt vecāku dzīvesvietas bārintiesa un ja šī bārintiesa atzinusi, ka nodošana atbilst bērna interesēm un attiecīgā persona spēs bērnu pienācīgi aprūpēt. (2) Bērnu aprūpes iestādē vai audžuģimenē esošu bērnu, kurš sasniedzis 12 gadu vecumu, var nodot uz laiku citas personas aprūpē ārvalstī, ja to vēlas bērns un ja tam piekrīt bērnu aprūpes iestāde vai audžuģimene un bārintiesa, kas pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi, ir atzinusi, ka nodošana atbilst bērna interesēm un attiecīgā persona spēs bērnu pienācīgi aprūpēt. (2¹) Aizbildnībā esošu bērnu var nodot uz laiku citas personas aprūpē ārvalstī, ja to vēlas bērns un ja tam piekrīt aizbildnis un bārintiesa, kas pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi, ir atzinusi, ka nodošana atbilst bērna interesēm un attiecīgā persona spēs bērnu pienācīgi aprūpēt.

(2²) Iznēmuma gadījumā bērnu aprūpes iestādē un audžuģimenē esošu bērnu, kurš jaunāks par 12 gadiem, var nodot uz laiku citas personas aprūpē ārvalstī, ja bērns citas personas aprūpē ārvalstī tiek nodots kopā ar brāļiem un māsām, pusbrāļiem un pusbāsām, no kuriem vismaz viens ir sasniedzis 12 gadu vecumu.

(3) Pirms bārintiesai lemj par bērna nodošanu citas personas aprūpē ārvalstī, persona, kura vēlas uzņemt bērnu, iesniedz bārintiesai attiecīgās valsts kompetentās bērnu tiesību aizsardzības iestādes:

1) atzinumu, kurā sniedz personas piemēroftbas izvērtējumu atbilstoši šā likuma 45.³ panta otrās un 2.¹ daļas prasībām,

2) apliecinājumu, ka tā nodrošinās aprūpē nodotā bērna dzives apstākļu regulāru pārbaudi un sniegs bārintiesai pārskatu par katrā šādā pārbaudē konstatēto.

(4) Šā panta trešajā daļā minētie dokumenti iesniedzami bārintiesai, pievienojot to notariāli apliecinātu tulkojumu latviešu valodā. Ārvalstīs izsniegtajiem dokumentiem jābūt legalizētiem vai apliecinātiem saskaņā ar 1961.gada 5.oktobra Hāgas konvenciju par ārvalstu publisko dokumentu legalizācijas prasības atcelšanu, ja Latvijas Republikai saistošos starptautiskajos līgumos nav paredzēta cita kārtība.

(5) Aizbildnis un audžuģimene vienojas ar personu par kārtību, kādā personai sedz izdevumus, kas saistīti ar bērna uzturu.

(6) Bērnu aprūpes iestāde, rakstveidā vienojoties ar ģimeni, nosaka ārpusģimenes aprūpes iestādē ievietotā bērna uzturēšanās ilgumu citā ģimenē ārvalstī, pušu tiesības un pienākumus, kā arī izmaksā tai piešķirto bērna uzturādu vai pabalstu uzturam atbilstoši laikposmam, kurā bērns atrodas citas personas aprūpē ārvalstī.

(7) Noslēgtās vienošanās apliecinātu kopiju bērnu aprūpes iestāde nosūta bārintiesai, kas pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi.

	(8) Ja pēc bērna nodošanas citas personas aprūpē tiek konstatēts, ka šī persona bērnu pienācīgi neaprūpē, bārintiesa sadarbībā ar attiecīgās valsts kompetento bērnu tiesību aizsardzības iestādi nodrošina bērna atgriešanos vecāku aizbildna, audžuģimenes vai bērnu aprūpes iestādes aprūpē. Ja bērna atgriešanās pie vecākiem nav iespējama, vecāku dzīvesvietas bārintiesa sadarbībā ar pašvaldības sociālo dienestu lemj par bērna ārpusģimenes aprūpi. (9) Lai laulātie vai persona, kas ārvalstī uzņēmusi ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu, varētu šo bērnu adoptēt, ir nepieciešams par bērna ārpusģimenes aprūpi lēmušās bārintiesas atzinums, ka tas atbilst bērna labākajām interesēm.
VII nodaļa. Bērns un viņa dzīves vide 46.pants. Bērna tiesības uz tīru dzīves vidi (2) Valsts atbilstoši likumam "Par vides aizsardzību" nodrošina uzraudzību pār to kaitīgo faktoru un slimību izraisītāju novēršanu, kuri var negatīvi ietekmēt bērna veselību.	VII nodaļa. Bērns un viņa dzīves vide 46.pants. Bērna tiesības uz tīru dzīves vidi (2) Valsts atbilstoši Vides aizsardzības likumam nodrošina uzraudzību pār to kaitīgo faktoru un slimību izraisītāju novēršanu, kuri var negatīvi ietekmēt bērna veselību.
47.pants. Pamatnoteikumi bērna aizsardzībai no negatīvās sociālās vides ietekmes (1) Valsts institūciju un pašvaldību, fizisko un juridisko personu pienākums ir aizsargāt bērnu no negatīvās sociālās vides ietekmes. (2) Valsts sociālās politikas un darbības uzdevums ir popularizēt veselīgu dzīvesveidu. Valsts budžetā tam atvēlami speciāli līdzekļi. (3) Sabiedriskais radio un sabiedriskā televīzija nacionālā pasūtījuma ietvaros ik gadu veido veselīgu dzīvesveidu popularizējošas programmas.	47.pants. Pamatnoteikumi bērna aizsardzībai no negatīvās sociālās vides ietekmes (1) Valsts institūciju un pašvaldību, fizisko un juridisko personu pienākums ir aizsargāt bērnu no negatīvās sociālās vides ietekmes. (2) Lai mazinātu negatīvas sociālās vides ietekmi, valsts sociālās politikas uzdevums ir veidot labvēlīgu kultūrvidi un popularizēt veselīgu dzīvesveidu. Valsts budžetā tam atvēlami līdzekļi. (3) Sabiedriskais radio un sabiedriskā televīzija nacionālā pasūtījuma ietvaros ik gadu veido veselīgu dzīvesveidu popularizējošas programmas.
48.pants. Bērna aizsardzība no smēķēšanas un alkoholisko dzērienu ietekmes	48. pants. Bērna aizsardzība no smēķēšanas, alkoholisko un enerģijas dzērienu ietekmes (1) Bērns nedrīkst smēķēt, lietot bezdūmu tabakas izstrādājumus un tabakas

(1) Bērns ir aizsargājams no smēķēšanas un alkoholisko dzērienu ietekmes. (2) Bērnā ir jārada negatīva attieksme pret smēķēšanu un alkoholisko dzērienu lietošanu. Bērnam nav atļauts strādāt darbus, kuri saistīti ar alkoholisko dzērienu vai tabakas izstrādājumu ražošanu, kā arī tirdzniecību vai reklāmu. (3) Atbilstoši likumam "Par tabakas izstrādājumu ražošanas, realizācijas, reklāmas un smēķēšanas ierobežošanu" un alkohola aprites likumam, bērnam nedrīkst pārdot alkoholiskos dzērienus un tabakas izstrādājumus. (4) Par bērna iesaistīšanu alkoholisko dzērienu lietošanā vainīgās personas saucamas pie likumā noteiktās atbildības. (5) Bērnā, kurš ir saslimis alkoholisko dzērienu pārmērīgas lietošanas rezultātā, nodrošināma obligāta speciālā ārstēšana un reintegrācija sabiedrībā. Valsts budžētā tam atvēlami speciāli līdzekļi.	aizstājējproduktus, glabāt tabakas izstrādājumus un tabakas aizstājējproduktus, augu smēķēšanas produktus, elektroniskās smēķēšanas ierīces vai to uzpildes tvertnes, kā arī glabāt un lietot alkoholiskos un enerģijas dzērienus. Bērns ir aizsargājams no smēķēšanas un alkoholisko dzērienu ietekmes. Bērns nedrīkst atrasties smēķēšanai paredzētu izstrādājumu vai ierīču dūmu un tvaika ietekmē. Bērna klātbūtnē nedrīkst smēķēt, lai nodrošinātu viņam no smēķēšanai paredzētu izstrādājumu vai ierīču dūmiem un tvaika brīvu vidi. (2) Bērnā jārada negatīva attieksme pret smēķēšanu, bezdūmu tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, alkoholisko un enerģijas dzērienu lietošanu. Bērnā ir aizliegts strādāt darbus, kas tieši saistīti ar tabakas izstrādājumu vai citu smēķēšanai paredzētu izstrādājumu vai ierīču, vai to uzpildes tvertņu ražošanu, izmēģināšanu, glabāšanu, lietošanu, kā arī tirdzniecību vai reklāmu. Bērnā ir aizliegts strādāt darbus, kas tieši saistīti ar alkoholisko vai enerģijas dzērienu ražošanu, izmēģināšanu, glabāšanu, lietošanu, kā arī tirdzniecību vai reklāmu, izņemot gadījumu, kad bērns saskaņā ar attiecīgās profesionālās izglītības programmas praktiskās daļas apguvi atrodas mācību praksē, kura tiek veikta prakses vadītāja klātbūtnē un kuras gaitā tiek nodrošināta ar darba aizsardzību saistīto normatīvo aktu ievērošana. (3) Saskaņā ar Alkoholisko dzērienu aprites likumu, Enerģijas dzērienu aprites likumu un Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likumu bērnam nedrīkst pārdot alkoholiskos un enerģijas dzērienus, tabakas izstrādājumus, tabakas aizstājējproduktus, augu smēķēšanas produktus, elektroniskās smēķēšanas ierīces vai to uzpildes tvertnes. (4) Par bērna iesaistīšanu smēķēšanā, bezdūmu tabakas izstrādājumu vai tabakas aizstājējproduktu, kā arī alkoholisko vai enerģijas dzērienu lietošanā vainīgās personas saucamas pie likumā noteiktās atbildības. Par bērna

	iesaistīšanu smēķēšanā, bezdūmu tabakas izstrādājumu vai tabakas aizstājēju produktu, kā arī alkoholisko vai enerģijas dzērienu lietošanā uzskatāma arī tabakas izstrādājumu vai tabakas aizstājēju produktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču vai to uzpildes tvertņu, alkoholisko vai enerģijas dzērienu nodošana bērna rīcībā. (5) Bērnam, kuram radušies psihiski vai uzvedības traucējumi alkoholisko dzērienu lietošanas dēļ, nodrošināma obligāta ārstēšana un sociālā rehabilitācija Ministru kabineta noteiktajā kārtībā. Valsts budžetā tam atvēlami līdzekļi. Gadījumā, kad bērns vai viņa vecāki nepiekrīt obligātajai ārstēšanai, to veic, ja sanemta bērna dzīvesvietas bāriņtiesas piekrišana.
49.pants. Bērna aizsardzība no narkotisko, toksisko un citu apreibinošu vielu lietošanas (1) Bērns ir aizsargājams no narkotisko, toksisko un citu tādu apreibinošu vielu lietošanas, kurām ir negatīva ietekme uz organismu, no šādu vielu izgatavošanas, tirdzniecības un jebkāda veida izplatīšanas. (2) Par bērna pamudināšanu lietot narkotiskās, toksiskās vai citas apreibinošas vielas vai iesaistīšanu to lietošanā vai izplatīšanā vainīgās personas saucamas pie likumā noteiktās atbildības. (3) Bērnam, kuram ir radusies atkarība no narkotiskajām, toksiskajām vai citām apreibinošām vielām, nodrošināma obligāta speciālā ārstēšana un reintegrācija sabiedrībā. Valsts budžetā tam atvēlami speciāli līdzekļi.	49.pants. Bērna aizsardzība no narkotisko, psihotropo, toksisko un citu apreibinošu vielu lietošanas (1) Bērns nedrīkst lietot narkotiskās, psihotropās, toksiskās un citas apreibinošas vielas. Bērns ir aizsargājams no narkotisko, psihotropo, toksisko un citu tādu apreibinošu vielu lietošanas, kurām ir negatīva ietekme uz organismu, no šādu vielu izgatavošanas, tirdzniecības un jebkāda veida izplatīšanas. (2) Par narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu nodošanu bērna rīcībā vai tādu apstākļu radīšanu, ka šīs vielas kļuvušas bērnam brīvi pieejamas, par bērna pamudināšanu lietot narkotiskās, psihotropās, toksiskās vai citas apreibinošas vielas, bērna iesaistīšanu šādu vielu lietošanā vai izplatīšanā vainīgās personas saucamas pie kriminālatbildības. (3) Bērnam, kuram radušies psihiski vai uzvedības traucējumi narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu lietošanas dēļ, nodrošināma obligāta ārstēšana un sociālā rehabilitācija Ministru kabineta noteiktajā kārtībā. Valsts budžetā tam atvēlami līdzekļi. Gadījumā, kad bērns vai viņa vecāki nepiekrīt obligātajai ārstēšanai, to veic, ja sanemta bērna dzīvesvietas bāriņtiesas piekrišana. 49.¹ pants. Bērna aizsardzība pret ubagošanu

	<u>Aizliegts bērnu iesaistīt vai izmantot ubagošanā</u>
50.pants. Bērns un spēles, filmas, masu saziņas līdzekļi (1) Aizliegts bērnam demonstrēt, pārdot, dāvināt, izīrēt un propagandēt rotaļlietas un videoierakstus, laikrakstus, žurnālus un cita veida publikācijas, kuros propagandēta cietsirdīga uzvedība, vardarbība, erotika, pornogrāfija un kuri rada draudus bērna garīgajai attīstībai. (2) Ierobežojumus radio un televīzijas programmās bērna tiesību aizsardzības nolūkā nosaka <u>Radio un televīzijas likums</u>. (3) Bērnam aizliegts atrasties vietās, kur izgatavo vai demonstrē erotiska un pornogrāfiska rakstura materiālus. (4) Bērnu aizliegts iesaistīt erotiska un pornogrāfiska rakstura materiālu izgatavošanā, izplatīšanā un publiskā demonstrēšanā. (5) Erotiska un pornogrāfiska rakstura materiālu izplatīšanas un reklāmas ierobežojumus nosaka Ministru kabinets. (6) Par šajā pantā minēto aizliegumu un ierobežojumu pārkāpšanu vainīgās personas saucamas pie likumā noteiktās atbildības.	50.pants. Bērns un spēles, filmas, plašsaziņas līdzekļi (1) Aizliegts bērnam demonstrēt, pārdot, dāvināt, izīrēt un propagandēt rotaļlietas un videoierakstus, <u>datorspēles</u>, laikrakstus, žurnālus un cita veida publikācijas, kurās propagandēta cietsirdīga uzvedība, vardarbība, erotika, pornogrāfija, kas rada draudus bērna garīgajai attīstībai <u>vai bērna identitātei</u>. (2) <u>Bērnam nedrīkst būt pieejami materiāli, kuros propagandēta cietsirdīga uzvedība, vardarbība, erotika, pornogrāfija un kuri rada draudus bērna garīgajai attīstībai, neatkarīgi no to izpaušmes veida, pārraidīšanas ierīces un atrašanās vietas.</u> (3) <u>Lai aizsargātu bērna tiesības, ierobežojumus radio un televīzijas programmās un audiovizuālajos pakalpojumos pēc pieprasījuma nosaka Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums.</u> (4) <u>Bērnam aizliegts atrasties vietās, kur izgatavo vai demonstrē erotiska un pornogrāfiska rakstura materiālu vai sagatavo vai demonstrē pornogrāfisku priekšnesumu.</u> (5) <u>Bērnu aizliegts iesaistīt pornogrāfiska rakstura materiāla izgatavošanā vai izplatīšanā, kā arī pornogrāfiska priekšnesuma sagatavošanā vai demonstrēšanā.</u> (6) <u>Jautājumus, kas saistīti ar bērnu pornogrāfijas aprites aizliegumu, regulē Pornogrāfijas ierobežošanas likums.</u> (7) <u>Bērnam, kurš nav sasniedzis 16 gadu vecumu, aizliegts mācību laikā bez izglītības iestādes administrācijas rakstveida atļaujas atrasties interneta zālēs, datorsalonus, interneta kafējnīcās un citās tamlīdzīgās vietās, kur par maksu sniedz interneta un datorspēļu pakalpojumus.</u> (8) <u>Saskaņā ar Azartspēļu un izložu likumu bērnam nedrīkst būt pieejamas spēļu zāles un bērns nedrīkst piedalīties azartspēlēs.</u>

	(9) Datorspēļu izplatīšanas noteikumus nosaka Ministru kabinets. (10) Par šajā pantā minēto aizliegumu un ierobežojumu pārkāpšanu vainīgās personas saucamas pie likumā noteiktās atbildības. 50.¹ pants. Ierobežojumi bērna iesaistīšanai pasākumos (1) Bērns var piedalīties dažādās aktivitātēs (pasākumos), ja tās netraucē viņam iegūt izglītību, kā arī neapdraud viņa drošību, veselību, tikumību vai citas bērna tiesības un būtiskas intereses, kā arī valsts drošību. (2) Bērnu aizliegts iesaistīt skaistuma konkursos vai citos tamlīdzīgos pasākumos, kuru galvenais mērķis ir vienīgi viņa ārējā izskata vērtēšana. (2¹) Bērnu aizliegts iesaistīt ārvalsts vai cita starptautisko tiesību subjekta organizētās militāra rakstura aktivitātēs (pasākumos), izņemot gadījumus, kad bērns piedalās Eiropas Savienības, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas, Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas dalībvalsts, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts, Austrālijas Savienības, Brazīlijas Federatīvās Republikas vai Jaunzēlandes organizētās militāra rakstura aktivitātēs (pasākumos) vai tādas valsts organizētās militāra rakstura aktivitātēs (pasākumos), ar kuru Latvijas Republika noslēgusi līgumu par dubultās pilsonības atzīšanu. (3) Bērns var piedalīties aktivitātēs (pasākumos), kas saistītas ar ārējā izskata demonstrēšanu (modeļu skolas, tērpu demonstrēšana, preču reklamēšana u.c. tamlīdzīgi pasākumi), tikai tad, ja uz pasākuma organizatoru, darba devēju, kā arī citu personu, kura nodarbojas ar bērna iesaistīšanu šādos pasākumos, nav attiecināmi šā likuma 72.panta piektajā un sestajā daļā minētie ierobežojumi. (4) Kārtību, kādā bērnus var iesaistīt šā panta trešajā daļā minētajos pasākumos, nosaka Ministru kabinets.

(5) Par šajā pantā minēto aizliegumu un ierobežojumu pārkāpumiem personas saucamas pie likumā noteiktās atbildības.

50.² pants. Bērna drošība publiskos pasākumos vai publisku vietu apmeklēšanas laikā

(1) Publiskos pasākumos, kuros piedalās bērni, vai bērniem pieejamās publiskās izklaides, sporta vai atpūtas vietās nodrošināma bērna drošība.

(2) *(Izslēgta ar 29.06.2008. likumu)*

(3) Par bērna drošību publiskos pasākumos ir atbildīgas šā likuma 72.pantā minētās personas.

(4) Publiska pasākuma organizatoram, kas konstatē, ka šajā pasākumā bērns ir apmaldījies vai pamests, vai atrodas tādos apstākļos, kas apdraud viņa drošību vai veselību, par to jāinformē bērna vecāki vai viņu aizstājēji, bet, ja tas nav iespējams, — policija.

(5) Bērnam, kurš nav sasniedzis 16 gadu vecumu, aizliegts atrasties nakts laikā publiskā vietā bez pilngadīgas personas, kura atbildīga par bērna uzraudzību, klātbūtnes. Par nakts laiku šā likuma izpratnē uzskatāms laiks no pulksten 22.00 līdz 6.00.

50.³ pants. Drošības prasības, sniedzot bērna uzraudzības pakalpojumus

(1) Ja vecāki vai persona, kuras aprūpē bērns nodots, nevar nodrošināt, ka bērns līdz septiņu gadu vecumam viņu prombūtnes laikā atrodas uzticamas personas klātbūtnē, viņiem ir pienākums nodrošināt bērna uzraudzību pie bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzēja bērna dzīvesvietā vai citā bērna uzraudzībai paredzētā vietā, vai pie bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzēja, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmu vai bērnu interešu izglītības programmu.

(2) Šā likuma 72.pantā noteiktie ierobežojumi attiecināmi arī uz bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzēju (tā darbiniekiem).

(3) Bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzējs pakalpojumu sniegšanas vietā nodrošina bērnam atbilstošu vidi, kas nerada draudus viņa drošībai, dzīvībai, veselībai, tikumībai un vispusīgai attīstībai, kā arī nodrošina bērna likumiskajam pārstāvim iespēju iepazīties ar dokumentāciju.

	kas apliecina šā likuma 72.panta piektajā un sestajā daļā noteikto prasību izpildi. <u>(4) Bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzējs tiek reģistrēts Bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzēju reģistrā. Prasības bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzējiem, to reģistrēšanas noteikumus, Bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzēju reģistra pārziņi un reģistrā iekļaujamo informāciju nosaka Ministru kabinets.</u>
51.pants. Bērna aizsardzība no prettiesiskām darbībām (1) Par vardarbību pret bērnu, par bērna pamudināšanu vai piespiešanu piedalīties seksuālās darbībās, par bērna izmantošanu vai iesaistīšanu prostitūcijā vainīgās personas saucamas pie likumā noteiktās atbildības. (2) Bērnam, kurš ir noziedzīga nodarījuma, ekspluatācijas, seksuālas izmantošanas, vardarbības vai jebkādas citas nelikumīgas, cietsirdīgas vai cieņu aizskarošas darbības upuris, Ministru kabineta noteiktajā kārtībā bez maksas sniedzama nepieciešamā palīdzība, lai viņš atgūtu fizisko un psihisko veselību un integrētos sabiedrībā. Šādi ārstēšanai un reintegrēšanai jānotiek bērna veselībai, pašcieņai un godam labvēlīgā vidē, rūpīgi sargājot bērna intīmo noslēpumu. (3) Katrai personai ir pienākums ziņot policijai vai citai kompetentai iestādei par vardarbību vai citu pret bērnu vērstu noziedzīgu nodarījumu. Par neziņošanu vainīgās personas saucamas pie likumā noteiktās atbildības.	51.pants. Bērna aizsardzība no prettiesiskām darbībām (1) Par vardarbību <u>vai nolaidību</u> pret bērnu, par bērna pamudināšanu vai piespiešanu piedalīties seksuālās darbībās, par bērna izmantošanu vai iesaistīšanu prostitūcijā vainīgās personas saucamas pie likumā noteiktās atbildības. (2) Bērnam, kurš ir noziedzīga nodarījuma, ekspluatācijas, seksuālas izmantošanas, vardarbības, <u>nolaidības</u> vai jebkādas citas nelikumīgas, cietsirdīgas vai cieņu aizskarošas darbības upuris, Ministru kabineta noteiktajā kārtībā bez maksas sniedzama nepieciešamā palīdzība, lai viņš atgūtu fizisko un psihisko veselību un integrētos sabiedrībā. Šādi ārstēšanai un reintegrēšanai jānotiek bērna veselībai, pašcieņai un godam labvēlīgā vidē, rūpīgi sargājot bērna intīmo noslēpumu. <u>(4) Policijai ir pienākums informēt bārintiesu pēc bērna atrašanās vietas par policijas pieņemto lēmumu par nošķiršanu, ja šis lēmums ir pieņemts saistībā ar kaitējuma draudiem bērna vai tās personas, kas pastāvīgi dzīvo kopā ar bērnu, brīvībai, dzīvībai vai veselībai.</u>
VIII nodaļa. Bērns ar īpašām vajadzībām 53.pants. Bērna ar īpašām vajadzībām jēdziens Bērns ar īpašām vajadzībām ir bērns, kuram sakarā ar slimības, traumas vai iedzimta defekta izraisītiem orgānu sistēmas funkciju traucējumiem ir	VIII nodaļa. Bērns ar īpašām vajadzībām 53.pants. Bērna ar īpašām vajadzībām jēdziens Bērns ar īpašām vajadzībām ir bērns, kuram sakarā ar slimības, traumas vai iedzimta defekta izraisītiem orgānu sistēmas funkciju traucējumiem ir nepieciešama papildu medicīniskā, <u>pedagoģiskā</u> un sociālā palīdzība

nepieciešama papildu medicīniskā un sociālā palīdzība un kuram likumā paredzētajā kārtībā ir noteikta invaliditāte.	neatkarīgi no tā, vai likumā paredzētajā kārtībā ir noteikta invaliditāte.
55.pants. Īpaša aprūpe bērnam ar īpašām vajadzībām (1) Bērnam ar īpašām vajadzībām ir tiesības uz vecāku īpašu aprūpi. (2) Valsts un pašvaldība palīdz bērnam ar īpašām vajadzībām integrēties sabiedrībā un nodrošina viņam medicīniskos un sociālos pakalpojumus atbilstoši likumam "<u>Par invalīdu medicīnisko un sociālo aizsardzību</u>". (3) Bērns ar īpašām vajadzībām, kura aprūpi ģimene nevar nodrošināt, ņemams pilnā valsts aprūpē. (4) Nododot adoptēšanai bērnu ar īpašām vajadzībām, adoptētāji informējami par bērna veselības stāvokli, attīstības īpatnībām un to sekām, kā arī par bērna aprūpes īpatnībām.	55.pants. Īpaša aprūpe bērnam ar īpašām vajadzībām (1) Bērnam ar īpašām vajadzībām ir tiesības uz vecāku īpašu aprūpi. (2) Valsts un pašvaldība palīdz bērnam ar īpašām vajadzībām iekļauties sabiedrībā un nodrošina viņam <u>izglītību</u>, veselības aprūpes un sociālos pakalpojumus atbilstoši <u>normatīvajiem aktiem</u>. (3) Bērns ar īpašām vajadzībām, kura aprūpi ģimene nevar nodrošināt, <u>normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā</u> ņemams pilnā valsts vai <u>pašvaldības aprūpē</u>. (4) Nododot adopcijai bērnu ar īpašām vajadzībām, adoptētāji informējami par bērna veselības stāvokli, attīstības īpatnībām un to sekām, kā arī par bērna aprūpes īpatnībām.
56.pants. Pedagoģisko un sociālās sfēras darbinieku sagatavošana darbam ar bērniem ar īpašām vajadzībām Pedagoģiskie un sociālās sfēras darbinieki īpaši <u>īaapmāca</u> darbam ar bērniem ar īpašām vajadzībām. Šim nolūkam Izglītības un zinātnes ministrija un Labklājības ministrija izstrādā speciālas <u>apmācību</u> programmas.	56.pants. Pedagoģisko un sociālās sfēras darbinieku sagatavošana darbam ar bērniem ar īpašām vajadzībām Pedagoģiskie un sociālās sfēras darbinieki īpaši <u>mācāmi</u> darbam ar bērniem ar īpašām vajadzībām. Šim nolūkam Izglītības un zinātnes ministrija un Labklājības ministrija izstrādā speciālas <u>mācību</u> programmas.
X nodaļa. Bērna atbildība par likumpārkāpumiem un to profilakse 57.pants. Bērna atbildība par likumpārkāpumiem (1) Saskaņā ar likumu pie administratīvās atbildības var saukt bērnu (turpmāk arī — nepilngadīgo), kurš likumpārkāpumu izdarījis pēc <u>16</u> gadu vecuma sasniegšanas, bet pie kriminālatbildības — nepilngadīgo, kurš noziedzīgu nodarījumu izdarījis pēc 14 gadu vecuma sasniegšanas.	IX nodaļa. Bērna atbildība par likumpārkāpumiem un to profilakse 57.pants. Bērna atbildība par likumpārkāpumiem (1) Saskaņā ar likumu pie administratīvās atbildības var saukt bērnu (turpmāk arī — nepilngadīgo), kurš administratīvo pārkāpumu izdarījis pēc <u>14</u> gadu vecuma sasniegšanas, bet pie kriminālatbildības — nepilngadīgo, kurš noziedzīgu nodarījumu izdarījis pēc 14 gadu vecuma sasniegšanas. (2) Bērna tiesību garantijas laikā, kad viņš ir aizturēts par administratīvo pārkāpumu vai

(2) Bērna tiesību garantijas laikā, kad viņš ir aizturēts par administratīvo pārkāpumu vai noziedzīgu nodarījumu, apcietināts, arestēts vai atrodas brīvības atņemšanas vietā, nosaka likumi, kas paredz administratīvo atbildību un reglamentē kriminālprocesu vai soda izciešanu.	noziedzīgu nodarījumu, apcietināts, arestēts vai atrodas brīvības atņemšanas vietā, nosaka likumi, kas paredz administratīvo atbildību un reglamentē kriminālprocesu vai soda izciešanu. Katram bērnam ir tiesības vērsties ar iesniegumu bērna tiesību aizsardzības institūcijās. Šī sarakste nav cenzējama. Iestādes vadītājs nodrošina, lai iesniegums nekavējoties tiktu nosūtīts adresātam.
58.pants. Likumpārkāpumu profilakses darba organizācija (1) Profilakses darbu ar nepilngadīgajiem likumpārkāpējiem veic policija sadarbībā ar pašvaldību, bērna tiesību aizsardzības iestādēm un sabiedriskajām organizācijām. (2) Policija iekārto profilakses lietu, ja nepilngadīgais: 1) izdarījis noziedzīgu nodarījumu un pirmstiesas izmeklēšanas laikā nav apcietināts; 2) atzīts par vainīgu nozieguma izdarīšanā un sods nav saistīts ar brīvības atņemšanu; 3) atbrīvots no kriminālatbildības; 4) atbrīvots no ieslodzījuma vai soda izciešanas vietas; 5) vairākkārt izdarījis prettiesiskas darbības pirms tā vecuma sasniegšanas, no kura paredzēta nepilngadīgā saukšana pie kriminālatbildības. (3) Katrā profilakses lietā policija sadarbībā ar bērna vecākiem, valsts un pašvaldības institūcijām un bērna tiesību aizsardzības iestādēm izstrādā bērna uzvedības sociālās korekcijas un sociālās integrācijas individuālo programmu. (4) Ja bērns klaiņo, ubago vai veic citas darbības, kas var novest pie noziedzīgas rīcības, bet nav šā panta otrajā daļā minēto apstākļu, viņa uzvedības sociālās korekcijas un palīdzības programmu izstrādā pašvaldības sociālais dienests sadarbībā ar bērna vecākiem un bērna tiesību aizsardzības iestādēm un institūcijām.	58.pants. Likumpārkāpumu profilakses darba organizācija (1) Likumpārkāpumu profilakses darbu ar bērniem veic pašvaldība sadarbībā ar bērnu vecākiem, izglītības iestādēm, valsts policiju, Valsts probācijas dienestu, ja bērns ir probācijas klients, sabiedriskajām organizācijām un citām iestādēm. (2) Pašvaldība profilakses lietu iekārto un uzvedības sociālās korekcijas programmu izstrādā katram bērnam, kurš: 1) izdarījis noziedzīgu nodarījumu; 2) atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, bet sods nav saistīts ar brīvības atņemšanu; 3) atbrīvots no kriminālatbildības; 4) atbrīvots no ieslodzījuma vai soda izciešanas vietas; 5) izdarījis Krimināllikumā paredzētās prettiesiskās darbības pirms 14 gadu vecuma sasniegšanas; 6) vairākkārt nekā divas reizes izdarījis administratīvo pārkāpumu; 7) ubago, klaiņo vai veic citas darbības, kas var novest pie prettiesiskas rīcības. (3) Valsts policija var ņemt profilaktiskajā uzskaitē bērnus, kuri norādīti šā panta otrās daļas 1.—6.punktā, kā arī citus bērnus, kuriem pašvaldībā iekārtota profilakses lieta, ja izstrādātā uzvedības sociālās korekcijas programma paredz policijas līdzdalību konkrētajā lietā.

59.pants. Bērna nogādāšana policijas iestādē (1) Policijas iestādē nogādā bērnu, kurš: 1) izdarījis darbības, par kurām paredzēta kriminālatbildība; 2) izdarījis administratīvu pārkāpumu, ja citādi nav iespējams noskaidrot bērna identitāti un sastādīt administratīvā pārkāpuma protokolu; 3) atrodas sabiedriskā vietā reibuma stāvoklī; 4) ubago; 5) nav sasniedzis 15 gadu vecumu un atrodas sabiedriskā vietā bez vecāku vai viņu aizstājēju uzraudzības nakts laikā. Konkrēto laiku nosaka pašvaldības; 6) apmaldījies vai pamests, vai arī atrodas tādos apstākļos, kas bīstami bērnam vai var kaitēt viņa attīstībai. (2) Šā panta pirmās daļas 3.—6.punktā paredzētajos gadījumos bērna nogādāšana policijā pieļaujama, ja nav iespējams viņam sniegt palīdzību citādā veidā. Gadījumos, kad policija konstatē bērna klaiņošanu, ubagošanu, apreibināšanos ar narkotiskajām, toksiskajām vielām vai alkoholiskajiem dzērieniem, nelabvēlīgu vidi ģimenē, kā arī citus apstākļus, kas var kaitēt bērnam, tā informē attiecīgo bāriņtiesu vai pagasttiesu. (3) Policijā nogādāto bērnu nedrīkst turēt kopā ar pilngadīgiem likumpārkāpējiem, un bērnam nodrošināma pastāvīga pieaugušo uzraudzība. Bērnu nedrīkst pakļaut nekādi fiziskai vai psihiskai iespaidošanai, nedrīkst piespiest liecināt pret sevi un atzīt vainu.	59.pants. Bērna nogādāšana policijas iestādē (1) Policijas iestādē nogādā bērnu, kurš: 1) izdarījis darbības, par kurām paredzēta kriminālatbildība; 2) izdarījis administratīvu pārkāpumu, ja citādi nav iespējams noskaidrot bērna identitāti un pieņemt lēmumu par administratīvā pārkāpuma procesa uzsākšanu; 3) atrodas sabiedriskā vietā reibuma stāvoklī; 4) ubago; 5) nav sasniedzis 16 gadu vecumu un atrodas nakts laikā publiskā vietā bez pilngadīgas personas, kura atbildīga par bērna uzraudzību, klātbūtnes; 6) apmaldījies vai pamests, vai arī atrodas tādos apstākļos, kas bīstami bērnam vai var kaitēt viņa attīstībai; 7) patvalīgi aizgājis no ģimenes, aizbildna, audžuģimenes vai bērnu aprūpes iestādes. (2) Šā panta pirmās daļas 3.—7.punktā paredzētajos gadījumos bērna nogādāšana policijā pieļaujama, ja nav iespējams viņam sniegt palīdzību citādā veidā. Gadījumos, kad policija konstatē bērna klaiņošanu, ubagošanu, apreibināšanos ar narkotiskajām, toksiskajām vielām vai alkoholiskajiem dzērieniem, nelabvēlīgu vidi ģimenē, kā arī citus apstākļus, kas var kaitēt bērnam, tā informē attiecīgo bāriņtiesu un sociālo dienestu. (3) Policijā nogādāto bērnu nedrīkst turēt kopā ar pilngadīgiem likumpārkāpējiem, un bērnam nodrošināma pastāvīga pieaugušo uzraudzība. Bērnu nedrīkst pakļaut nekādi fiziskai vai psihiskai iespaidošanai, nedrīkst piespiest liecināt vai atzīt vainu. (4) Paskaidrojumus no policijas iestādē nogādāta bērna saistībā ar šā panta pirmajā daļā minētajiem apstākļiem var prasīt policijas darbinieks, kuram ir šā likuma 5.¹ panta pirmajā daļā noteiktās speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, piedaloties vecākam, aizbildnim, bāriņtiesas (ja bērns nodots

(4) Paskaidrojumus no bērna, kuram ir garīgās attīstības traucējumi, var prasīt, piedaloties personai, kurai ir speciālas zināšanas darbam ar bērniem, kam ir garīgās attīstības traucējumi. (5) Ja policijā ir nogādāts bērns ar īpašām vajadzībām, nodrošināmi apstākļi bērna speciālo vajadzību apmierināšanai.	<u>audžuģimenē) vai bērnu aprūpes iestādes pārstāvim vai viņu pilnvarotai personai (turpmāk — vecāks). Ja vecāka piedalīšanās ir pretrunā ar bērna interesēm, vecāks paskaidrojumu prasīšanā atsakās piedalīties vai nav sasniedzams, policijas darbinieks pieaicina citu personu, kurai bērns uzticas, vai psihologu.</u> (5) Ja policijā ir nogādāts bērns ar īpašām vajadzībām, nodrošināmi apstākļi viņa īpašo vajadzību apmierināšanai, kā arī, ja nepieciešams, pieaicināms speciālists medicīniskās un citas palīdzības sniegšanai bērnam. (6) Ministru kabinets nosaka kārtību, kādā policija noskaidro, vai bērnam ir īpašas vajadzības, un pieaicina kompetentu speciālistu, kā arī nosaka kārtību, kādā policija nodrošina apstākļus bērna īpašo vajadzību apmierināšanai.
60.pants. Pasākumi, kas veicami, ja bērnam nepieciešama palīdzība (1) Ja bērns nogādāts policijas iestādē šā likuma 59.panta 3.—6.punktā minēto apstākļu dēļ, viņu var tur turēt līdz nodošanai vecākiem, viņu aizstājējiem vai bērnu aprūpes iestādes pārstāvim. (2) Ja triju stundu laikā nav iespējams noskaidrot bērna personību un nodot bērnu vecākiem, viņu aizstājējiem vai bērnu aprūpes iestādei, kuru viņš pametis, policija ievieto bērnu kādā no bērnu aprūpes iestādēm vai audžuģimenēm un par to ziņo bāriņtiesai (pagasttiesai). (3) Ja policijā nogādāts bērns, kurš ir alkoholisko dzērienu, narkotisko vai toksisko vielu vai citu apreibinošu vielu iespaidā, vai arī ir aizdomas, ka bērns tiek seksuāli izmantots, kļuvis par prettiesiskas darbības upuri vai ir pamudināts uz ubagošanu, policija noskaidro apreibinošo vielu iegūšanas un lietošanas apstākļus, kā arī personas, kuras pamudinājušas bērnu uz viņam kaitīgām darbībām vai veikušas pret viņu prettiesisku darbību.	60.pants. Pasākumi, kas veicami, ja bērnam nepieciešama palīdzība (1) Ja bērns nogādāts policijas iestādē šā likuma 59.panta pirmajā daļā minēto apstākļu dēļ, viņu var tur turēt līdz nodošanai vecākiem, aizbildņim, audžuģimenei bērnu aprūpes iestādes pārstāvim vai viņu pilnvarotai personai. (2) Ja četru stundu laikā nav iespējams noskaidrot bērna personību un nodot bērnu vecākiem, audžuģimenei, aizbildņim, bērnu aprūpes iestādei, kuru viņš pametis, vai to pilnvarotai personai un ja bērnam kā drošības līdzekli nepiemēro apcietinājumu, policija viņu ievieto audžuģimenē, krīzes centrā vai bērnu aprūpes iestādē, bet, ja tas nav iespējams, profilakses iestādē un ne vēlāk kā nākamajā darb dienā paziņo par to bāriņtiesai un pašvaldības sociālajam dienestam. (3) Ja policijā nogādāts bērns, kurš ir alkoholisko dzērienu, narkotisko vai toksisko vielu vai citu apreibinošu vielu iespaidā, vai arī ir aizdomas, ka bērns tiek seksuāli izmantots, kļuvis par prettiesiskas darbības upuri vai ir pamudināts uz ubagošanu, policija noskaidro apreibinošo vielu iegūšanas un lietošanas apstākļus, kā arī personas, kuras pamudinājušas bērnu uz viņam kaitīgām darbībām vai veikušas pret viņu prettiesisku darbību.

(4) Ja policijā nogādātajam bērnam nepieciešama medicīniskā palīdzība, policija bērnu iekārto ārstniecības iestādē vai gādā par ambulatorās ārstnieciskās palīdzības sniegšanu.	(4) Ja policijā nogādātajam bērnam nepieciešama medicīniskā palīdzība, policija organizē bērna nogādāšanu ārstniecības iestādē un <u>pārliecinās, ka bērns tajā tiek uzņemts vai viņam tiek sniegta ambulatorā ārstnieciskā palīdzība.</u>
X nodaļa. Bērna tiesību aizsardzības organizācija 61.pants. Ministru kabineta kompetence bērna tiesību aizsardzības jomā Ministru kabinets: 1) izstrādā bērna tiesību aizsardzības nodrošināšanai attiecīgus likumprojektus un izdod nepieciešamos noteikumus; 2) apstiprina ikgadējo programmu bērnu stāvokļa uzlabošanai valstī; 3) izveido starpministriju bērna tiesību aizsardzības komisiju, piesaistot arī sabiedriskās bērna tiesību aizsardzības organizācijas un pašvaldības vai to sabiedrisko organizāciju pārstāvjus.	X nodaļa. Bērna tiesību aizsardzības organizācija 61.pants. Ministru kabineta kompetence bērna tiesību aizsardzības jomā Ministru kabinets: 1) izstrādā bērna tiesību aizsardzības nodrošināšanai attiecīgus likumprojektus un izdod nepieciešamos noteikumus; 2) <u>apstiprina ilgtermiņa valsts politikas projektus bērna tiesību aizsardzības jomā;</u> 3) <u>(izslēgts ar 30.05.2013. likumu);</u> 4) <u>apstiprina valsts programmu sociālo pedagogu un sociālo darbinieku sagatavošanā;</u> 5) <u>apstiprina programmu bērnu noziedzības novēršanai un bērna aizsardzībai pret noziegumu;</u> 6) <u>nosaka kārtību, kādā Latvijas centrālā iestāde atbilstoši 1980.gada 25.oktobra Hāgas konvencijai par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem veic tajā minētās darbības un sadarbojas ar citām valsts un pašvaldības iestādēm;</u> 7) <u>(izslēgts ar 13.11.2019. likumu).</u>
62.pants. Labklājības ministrijas kompetence Labklājības ministrija: 1) izstrādā valsts politikas projektu bērna sociālās drošības un veselības aprūpes jomā un organizē apstiprināto projektu izpildi; 2) risina pusaudžu nodarbinātības un ar bezdarbu saistītās problēmas; 3) risina bērna sociālās apdrošināšanas un sociālās nodrošināšanas jautājumus.	62.pants. Labklājības ministrijas kompetence (1) Labklājības ministrija: 1) <u>sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju, Iekšlietu ministriju, Tieslietu ministriju, Kultūras ministriju un Veselības ministriju, kā arī citām valsts un pašvaldību institūcijām un nevalstiskajām organizācijām izstrādā ilgtermiņa valsts politikas projektus bērnu tiesību aizsardzības jomā, tai skaitā valsts politikas projektus bērnu un bez vecāku gādības palikušu bērnu alternatīvās aprūpes jomā;</u>

	2) organizē un koordinē normatīvo aktu ievērošanas uzraudzību bērnu tiesību aizsardzības jomā; 4) koordinē valsts un pašvaldību institūciju sadarbību to kompetencē esošajos bērnu tiesību aizsardzības un ģimenes tiesību jautājumos; 5) koordinē bērnu ārpusģimenes aprūpes iestāžu darbu bērnu tiesību aizsardzības jomā; 6) nodrošina bērnu tiesību aizsardzības procesa kvalitātes novērtēšanu, analīzi un priekšlikumu sagatavošanu bērnu tiesību aizsardzības uzlabošanai; 7) nodrošina ikgadējā ziņojuma par bērnu stāvokli valstī sagatavošanu un iesniegšanu Saeimai un Ministru kabinetam; 8) sagatavo iesniegšanu Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību komitejai ziņojumu par bērnu stāvokli Latvijā un pasākumiem, kas veikti bērna tiesību nodrošināšanai; 9) informē sabiedrību par bērnu tiesību aizsardzības jomā pieņemto likumu un normatīvo aktu noteikumiem, kā arī par starptautisko tiesību principiem šajā jomā. (2) Labklājības ministrs apstiprina ikgadējo valsts programmu bērnu un ģimenes stāvokļa uzlabošanai, kā arī nosaka tās īstenošanas veidu, kritērijus un kārtību. 62.¹ pants. Veselības ministrijas kompetence Veselības ministrija: 1) izstrādā valsts politikas projektus bērnu veselības aprūpes jomā, tajā skaitā medicīniskās rehabilitācijas jomā; 2) organizē un koordinē bērnu veselības aprūpi atbilstoši valsts programmai, likumiem un citiem normatīvajiem aktiem.
63.pants. Izglītības un zinātnes ministrijas kompetence (1) Izglītības un zinātnes ministrija: 1) izstrādā valsts bērna tiesību aizsardzības politikas projektu un	63.pants. Izglītības un zinātnes ministrijas kompetence (1) Izglītības un zinātnes ministrija: 1) izstrādā valsts politikas projektus bērnu izglītības un sporta jomā un organizē apstiprināto projektu izpildi;

atbild par valsts politikas realizāciju; 2) izstrādā valsts bērnu izglītības un sporta politikas projektus un organizē apstiprināto projektu izpildi; 3) nodrošina izglītības kvalitāti; 4) izstrādā izglītošanas programmas bērna tiesību aizsardzības jomā; 5) nodrošina veselības mācības kā obligāta mācību priekšmeta ieviešanu skolās; 6) organizē izglītības darbiniekiem izvirzāmo kvalifikācijas prasību izstrādi un veicina izglītības darbinieku kvalifikācijas līmeņa paaugstināšanu; 7) izstrādā valsts programmu sociālo pedagogu sagatavošanai; 8) uzrauga likumu un citu normatīvo aktu ievērošanu bērna tiesību aizsardzības jomā; 9) koordinē valsts un pašvaldību institūciju darbību bērna tiesību aizsardzības jomā; 10) kopā ar Labklājības ministriju izstrādā programmas un organizē pedagoģiskajiem un sociālās sfēras darbiniekiem, skolotājiem un sociālās sfēras pedagogiem īpašu apmācību darbam ar bērniem ar īpašām vajadzībām un bērniem, kuriem nepieciešama uzvedības sociālā un pedagoģiskā korekcija, kā arī ar šo bērnu ģimenēm; 11) kopā ar Tieslietu ministriju un Labklājības ministriju organizē bāriņtiesu (pagasttiesu) locekļu apmācību. (2) Izglītības un zinātnes ministrijas pārraudzībā esošais Valsts bērna tiesību aizsardzības centrs uzrauga likumu	2) nodrošina izglītības pieejamību un kvalitāti; 3) sadarbībā ar Labklājības ministriju izstrādā izglītošanas programmas bērna tiesību aizsardzības jomā; 4) nodrošina veselības mācības satura obligātu iekļaušanu vispārējās izglītības programmās; 5) nosaka izglītības darbiniekiem izvirzāmās kvalifikācijas prasības un kritērijus, veicina izglītības darbinieku kvalifikācijas līmeņa paaugstināšanu; 6) kopā ar Labklājības ministriju un Veselības ministriju izstrādā valsts programmu sociālo darbinieku, sociālo pedagogu un skolotāju sagatavošanai darbam ar bērniem ar īpašām vajadzībām un bērniem, kuriem nepieciešama uzvedības sociālā un pedagoģiskā korekcija, kā arī ar šo bērnu ģimenēm un koordinē valsts programmas īstenošanu; (3) Izglītības un zinātnes ministrs apstiprina Ikgadējo jaunatnes politikas valsts programmu.

izpildi un koordinē un metodiski vada bērna tiesību aizsardzības darbu.	
64.pants. Iekšlietu ministrijas kompetence Iekšlietu ministrija: 1) izstrādā un īsteno bērnu noziedzības novēršanas programmas, kā arī programmas bērna aizsardzībai pret noziegumu; 2) nodrošina policijas darbiniekiem speciālu apmācību darbam ar nepilngadīgajiem likumpārkāpējiem un nepilngadīgajiem noziedzīga nodarījuma upuriem.	64.pants. Iekšlietu ministrijas kompetence Iekšlietu ministrija: 1) <u>sadarbībā ar Labklājības ministriju un citām atbildīgajām institūcijām nodrošina, lai tiek izstrādāts programmas projekts triju gadu periodam bērnu noziedzības novēršanai un bērna aizsardzībai pret noziegumu, un koordinē šīs programmas īstenošanu;</u> 2) <u>sadarbībā ar citām institūcijām veic pasākumus cīņai pret bērnu nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežai un bērnu neatgriešanos no ārvalstīm;</u> 3) <u>nodrošina policijas darbiniekiem speciālas mācības darbam ar nepilngadīgajiem likumpārkāpējiem un nepilngadīgajiem noziedzīga nodarījuma upuriem un viņu ģimenēm;</u> 4) <u>(izslēgts ar 30.05.2013. likumu).</u> 64.¹ pants. Tieslietu ministrijas kompetence (1) <u>Tieslietu ministrija organizē mācības tiesnešiem bērna tiesību jautājumos.</u> (2) <u>Tieslietu ministrija nodrošina tādu tiesu darba organizāciju, lai lietas, kas saistītas ar bērna tiesību un interešu aizsardzību, tiktu izskatītas ārpus kārtas.</u> (3) <u>(Izslēgta ar 15.05.2003. likumu)</u> 64.² pants. Kultūras ministrijas kompetence <u>Kultūras ministrija izstrādā valsts programmu bērnu kultūras un kultūrizglītības jomā un atbild par tās īstenošanu.</u> 64.³ pants. Ģenerālprokuratūras kompetence <u>Ģenerālprokuratūra organizē mācības prokuroriem bērna tiesību jautājumos un nodrošina bērna tiesību ievērošanu pirmstiesas izmeklēšanas procesā.</u>
65.pants. Valsts bērna tiesību aizsardzības centrs (1) Valsts bērna tiesību aizsardzības centrs uzrauga un analizē bērna tiesību	65.pants. Bērnu un ģimenes lietu ministra un Bērnu un ģimenes lietu ministrijas kompetence

aizsardzības procesa kvalitāti, sadarbībā ar starpministriju bērna tiesību aizsardzības komisiju izstrādā ikgadēju valsts programmas projektu bērnu stāvokļa uzlabošanai un reizi piecos gados sagatavo un iesniedz Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērna tiesību komitejai ziņojumu par bērnu stāvokli Latvijā un pasākumiem, kas veikti bērna tiesību nodrošināšanai.

(2) Valsts bērna tiesību aizsardzības centra pakļautībā tiek izveidotas rajonu (pilsētu) bērna tiesību aizsardzības inspekcijas (inspektori), kuru pienākums ir koordinēt valsts un pašvaldību iestāžu, sabiedrisko organizāciju un privāto iestāžu darbību bērna tiesību aizsardzībā un uzraudzīt likumu izpildīšanu šajā jomā attiecīgajā administratīvajā teritorijā.

(3) Rajonu (pilsētu) bērna tiesību aizsardzības inspekcijai (inspektoram) ir tiesības pēc savas iniciatīvas vai sakarā ar sūdzību pārbaudīt jebkuras pašvaldības vai valsts iestādes, nevalstiskās organizācijas vai fiziskās personas darbību bērna tiesību aizsardzības jautājumos, kā arī pieprasīt no minētajām iestādēm, organizācijām un personām informāciju šajā jomā.

(4) Ministru kabinets ieceļ Valsts bērna tiesību aizsardzības centra direktoru un apstiprina centra nolikumu.

(Izslēgts ar 12.06.2009. likumu, kas stājas spēkā 01.07.2009.)

65.¹ pants. Bērnu aizsardzības centra kompetence

Bērnu aizsardzības centrs ir labklājības ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas sniedz atbalstu bērnu aizsardzības jomā bērniem un šā likuma 5. pantā minētajiem bērna tiesību aizsardzības subjektiem un uzrauga bērnu tiesību un interešu ievērošanu. Bērnu aizsardzības centra vecākajiem ekspertiem ir tiesības veikt pārrunas ar bērnu bez citu personu klātbūtnes, iepriekšējas saskanošanas un likumiskā pārstāvja piekrišanas.

65.² pants. Tiesībsarga kompetence

Tiesībsargs:

- 1) informē sabiedrību par bērna tiesībām;
- 2) izskata sūdzības par bērna tiesību pārkāpumiem, īpašu uzmanību pievēršot valsts vai pašvaldību iestāžu un to darbinieku izdarītajiem pārkāpumiem;
- 3) iesniedz priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu.

65.³ pants. Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācijas kompetence

Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācija:

- 1) Uzturlīdzekļu garantiju fonda likumā noteiktajā kārtībā nodrošina bērna tiesības uz sociālo nodrošinājumu, izmaksājot uzturlīdzekļus no Uzturlīdzekļu garantiju fonda;
- 2) Ministru kabineta noteiktajā kārtībā izsniedz ziņas no Uzturlīdzekļu garantiju fonda iesniedzēju un parādnieku reģistra.

65.⁴ pants. Bērnu lietu sadarbības padome

Bērnu lietu sadarbības padome ir konsultatīva koleģiāla institūcija, kuras mērķis ir veicināt vienotu izpratni par bērna interešu prioritātes principa ievērošanu pašvaldību un valsts rīcībpolitikās, kā arī veicināt institūciju, tai skaitā sadarbības grupu, saskaņotu darbību bērnu tiesību aizsardzībā. Bērnu lietu sadarbības padomi izveido, tās uzdevumus un sastāvu nosaka un darbības nolikumu apstiprina labklājības ministrs.

66.pants. Pašvaldību kompetence bērna tiesību aizsardzībā (1) Paģasta un pilsētas pašvaldība analizē stāvokli bērna tiesību ievērošanas jomā, izstrādā un realizē bērna tiesību aizsardzības programmu pilsētas vai paģasta administratīvajā teritorijā. (2) Pašvaldība atbilstoši likumam: 1) sniedz palīdzību un atbalstu ģimenēm, kurās ir bērni, garantējot ikvienam pašvaldības teritorijā dzīvojošam bērnam pajumti, siltumu, apģērbu un vecumam un veselības stāvoklim atbilstošu uzturu; 2) nodrošina ārpusģimenes aprūpi tiem bērniem, kuriem uz laiku vai pastāvīgi nav savas ģimenes vai kurus viņu pašu interesēs nedrīkst atstāt šajā ģimenē; 3) nodrošina bērna tiesības iegūt vispārējo vidējo izglītību un sniedz viņiem palīdzību arodapmācībā; 4) organizē mātes un bērna primāro veselības aprūpi; 5) organizē vecāku izglītošanu; 6) gādā par pirmsskolas un ārpuskolas bērnu iestādēm, tautas bibliotēkām, bērnu atpūtas organizēšanu; 7) veic citus pasākumus bērna tiesību nodrošināšanā. (3) Pilsētu bārintiesas (paģasttiesas) kā aizbildnības iestādes nodrošina bērna personisko un mantisko tiesību aizsardzību.	66.pants. Pašvaldību kompetence bērna tiesību aizsardzībā (1) Pašvaldība analizē stāvokli bērna tiesību ievērošanas jomā, izstrādā un īsteno bērna tiesību aizsardzības programmu pašvaldības administratīvajā teritorijā. (2) Pašvaldība atbilstoši likumam: 1) sniedz palīdzību un atbalstu ģimenēm, kurās ir bērni, garantējot ikvienam pašvaldības teritorijā dzīvojošam bērnam pajumti, siltumu, apģērbu un vecumam un veselības stāvoklim atbilstošu uzturu; 2) nodrošina ārpusģimenes aprūpi tiem bērniem, kuriem uz laiku vai pastāvīgi nav savas ģimenes vai kurus viņu pašu interesēs nedrīkst atstāt šajā ģimenē; 3) nodrošina bērna tiesības iegūt vispārējo vidējo izglītību un sniedz viņiem palīdzību arodizglītībā; 4) organizē mātes un bērna primāro veselības aprūpi; 5) organizē vecāku izglītošanu; 6) gādā par pirmsskolas un ārpuskolas bērnu iestādēm, tautas bibliotēkām, bērnu atpūtas organizēšanu; 7) izstrādā un realizē programmas darbam ar ielas bērniem; 8) veic citus pasākumus bērna tiesību nodrošināšanā. (3) Bārintiesas kā aizbildnības iestādes nodrošina bērna personisko un mantisko tiesību aizsardzību.
67.pants. Pašvaldību kompetences norobežošana (1) Par bērna tiesību aizsardzību atbild paģasta (pilsētas) pašvaldība pēc bērna dzīvesvietas. Paģasta (pilsētas) pašvaldība ņem uzskaitē katru tās teritorijā dzīvojošo bērnu.	67.pants. Pašvaldību kompetences norobežošana (1) Par bērna tiesību aizsardzību atbild pašvaldība pēc bērna dzīvesvietas. Pašvaldība ņem uzskaitē katru tās teritorijā dzīvojošo bērnu. (2) Par bērna dzīvesvietu šā likuma izpratnē uzskatāma viņa vecāku deklarētā dzīvesvieta. Ja bērna vecāku deklarētās dzīvesvietas atrodas

(2) Par bērna dzīvesvietu uzskatāma viņa vecāku dzīvesvieta. (3) Ja bērna vecāki dzīvo dažādās administratīvajās teritorijās, par bērna dzīvesvietu uzskatāma mātes dzīvesvieta, ja vien ar tiesas spriedumu bērna dzīvesvieta nav noteikta pie tēva vai vecāki par to nav savstarpēji vienojušies. (4) Gadījumos, kad bērns atrodas dzīvībai vai veselībai bīstamos apstākļos, palīdzību sniedz pašvaldības un valsts iestādes pēc bērna atrašanās vietas. Par bērna dzīvībai un veselībai bīstamiem apstākļiem uzskatāms drošas pajumtes, siltuma, apģērba un bērna vecumam un veselības stāvoklim atbilstoša uztura trūkums, kā arī vardarbība pret bērnu. (5) Ja bērns viens pats vai kopā ar vecākiem atrodas pagaidu dzīvesvietā, palīdzību un atbalstu viņam sniedz pašvaldības iestādes pēc pagaidu dzīvesvietas. (6) Pašvaldību savstarpējo norēķinu kārtību par sociālās palīdzības sniegšanu gadījumos, kas paredzēti šā panta ceturtajā un piektajā daļā, nosaka likums "Par sociālo palīdzību". (7) Ja aizbildnis vai ģimene, kurai ir nodots bez vecāku aizgādības palikušais bērns, nesaņem likumā noteiktos uzturēšanas izdevumus vai sociālo palīdzību, bērnam palīdzība nekavējoties nodrošināma no valsts budžeta līdzekļiem līdz attiecīgās pašvaldības lēmuma pieņemšanai. No valsts budžeta izmaksātie līdzekļi iekasējami no pašvaldības pēc bērna dzīvesvietas.	dažādās administratīvajās teritorijās, par bērna dzīvesvietu uzskatāma tā vecāka deklarētā dzīvesvieta, pie kura viņš dzīvo. (3) Ja bērna vecākiem vai bērnam nav deklarētas dzīvesvietas, par bērna dzīvesvietu uzskatāma viņa vecāku faktiskā dzīvesvieta. (4) Laikā, kad bērns atrodas ārpusģimenes aprūpē, viņa dzīvesvieta saglabājas tās pašvaldības administratīvajā teritorijā, kura pienēmusi lēmumu par ārpusģimenes aprūpi. (5) Gadījumos, kad bērns atrodas dzīvībai vai veselībai bīstamos apstākļos, palīdzību sniedz pašvaldības un valsts iestādes pēc bērna atrašanās vietas. Par bērna dzīvībai un veselībai bīstamiem apstākļiem uzskatāms drošas pajumtes, siltuma, apģērba un bērna vecumam un veselības stāvoklim atbilstoša uztura trūkums, nolaidība, kā arī vardarbība pret bērnu. (6) Ja bērns viens pats vai kopā ar vecākiem atrodas pagaidu dzīvesvietā, palīdzību un atbalstu viņam sniedz pašvaldības iestādes pēc pagaidu dzīvesvietas. (7) Šā panta ceturtajā un piektajā daļā paredzētajos gadījumos pašvaldība par sociālo pakalpojumu sniegšanu norēķinās Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā noteiktajā kārtībā. (8) Ja aizbildnis vai ģimene, kurai ir nodots bērnis vai bez vecāku gādības palikušais bērns, nesaņem likumā noteiktos uzturēšanas izdevumus vai sociālo palīdzību, bērnam palīdzība nekavējoties nodrošināma no valsts budžeta līdzekļiem līdz attiecīgās pašvaldības lēmuma pieņemšanai. No valsts budžeta izmaksātie līdzekļi iekasējami no pašvaldības pēc bērna dzīvesvietas. 67.¹ pants. Statistiskā informācija par bērna tiesību stāvokli Iekšlietu ministrija, Izglītības un zinātnes ministrija, Labklājības ministrija, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, Tieslietu ministrija, Veselības ministrija, Bērnu aizsardzības centrs un pašvaldības atbilstoši savai kompetencei sniedz statistisko informāciju par bērna tiesību aizsardzību valstī, par vecākiem, kuriem pārtrauktas vai atņemtas aizgādības

tiesības, un par ģimenēm, kuras kopā ar bērniem izliktas no dzīvokļa, par bērnu adopciju, bērnu nodošanu ārpusģimenes aprūpē, audzinoša un medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem, bērnu saukšanu pie kriminālatbildības, par obligāto izglītības vecumu sasniegušajiem bērniem, kuri neapmeklē izglītības iestādes, un par bērniem, kuri kļuvuši par nolaidības un vardarbības upuriem, un ielas bērniem, kā arī iesniedz attiecīgu kopsavilkumu Centrālajai statistikas pārvaldei. Centrālā statistikas pārvalde reizi gadā apkopo minēto informāciju un iesniedz to Labklājības ministrijai un Tiesībsarga birojam.

67.² pants. Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēma

(1) Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēma ir valsts informācijas sistēmas "Integrētā iekšlietu informācijas sistēma" sastāvdaļa, kurā iekļauta bērnu tiesību aizsardzībai nepieciešamā informācija, integrējot valsts un pašvaldību institūciju, kā arī ārstniecības personu informāciju par nepilngadīgajiem, kuriem vajadzīgs atbalsts, un gadījumiem, kad veicami preventīvi pasākumi bērnu tiesību aizsardzībai.

(2) Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas mērķis ir veicināt bērnu tiesību un interešu aizsardzību, nodrošinot nepieciešamās informācijas apstrādi un sekmējot starpinstitūciju sadarbību šādos jautājumos:

- 1) nepilngadīgā tiesību un interešu aizstāvība;
- 2) nepilngadīgā tiesību un interešu nodrošināšanas uzraudzība;
- 3) profilaktiskais darbs;
- 4) sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu nodrošināšana;
- 5) noziedzīgu nodarījumu un citu likumpārkāpumu novēršana un atklāšana;
- 6) nepilngadīgā meklēšana;
- 7) administratīvo sodu, kriminālsodu, drošības līdzekļu un audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu izpildes nodrošināšana;

8) izlīgumu īstenošana un izvērtēšanas ziņojumu sagatavošana par probācijas klientu.

(2¹) Lai nodrošinātu sociālās garantijas, kā arī sociālo palīdzību un sociālos pakalpojumus, nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmā papildus tiek iekļauta informācija par šā likuma 42. panta pirmajā daļā minētajām personām, kuras uzturas bērnu aprūpes iestādēs pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas, un šā likuma 43. pantā minētajām personām, kurām pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas ir tiesības uz sociālajām garantijām.

(3) Tiesības apstrādāt nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmā iekļauto informāciju, tai skaitā personas datus, ir šādām institūcijām un personām to darbību reglamentējošos normatīvajos aktos noteikto funkciju izpildei:

1) Valsts policijai;

2) bārintiesai;

3) pašvaldības policijai;

4) pašvaldības sociālajam dienestam;

5) Valsts probācijas dienestam;

6) Ieslodzījuma vietu pārvaldei;

7) sociālās korekcijas izglītības iestādei;

8) tiesībsargam;

9) Labklājības ministrijai;

10) ārstniecības personām;

11) Sociālās integrācijas valsts aģentūrai;

12) Bērnu aizsardzības centram;

13) Valsts robežsardzei;

14) Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei;

15) Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai;

15¹) bērnu aprūpes iestādei;

16) citām valsts un pašvaldību iestādēm, kuru darbību reglamentējošos normatīvajos aktos ir noteikts, ka šo iestāžu funkcijas ir saistītas ar bērnu tiesību aizsardzību vai kriminālsoda vai administratīvā soda izpildi nepilngadīgajām personām.

(4) Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmā var iekļaut bērnu raksturojošu informāciju par viņu interesēm un

	ieradumiem, dzīvesveidu un dzīves vidi. Par bērnu raksturojošu informāciju uzskatāma informācija, kas nav iegūta administratīvā pārkāpuma procesa vai kriminālprocesa ietvaros un nav saņemta ar informācijas sistēmu sasaistes līdzekļu palīdzību. (5) Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmā iekļauto bērnu raksturojošo informāciju izsniedz tikai tām valsts un pašvaldību iestādēm, kuru darbību reglamentējošos normatīvajos aktos ir noteikts, ka šo iestāžu funkcijas ir saistītas ar bērnu tiesību aizsardzību vai kriminālsoda vai administratīvā soda izpildi nepilngadīgajām personām. (6) Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmā iekļauto informāciju, izņemot bērnu raksturojošo informāciju, glabā līdz dienai, kad persona sasniegusi 24 gadu vecumu, arī tādā gadījumā, ja persona ir mirusi pirms attiecīgā vecuma sasniegšanas. Bērnu raksturojošo informāciju nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmā glabā līdz dienai, kad persona sasniegusi pilngadību, vai līdz miršanas dienai, ja bērns miris pirms pilngadības sasniegšanas. Šā panta 2.¹ daļā minēto informāciju glabā 15 gadus no dienas, kad persona sasniegusi pilngadību. (7) Ministru kabinets nosaka kārtību un apjomu, kādā informācija iesniedzama nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmai un saņemama no tās, kā arī sistēmā iekļautās informācijas apstrādes kārtību.
XI nodaļa. Atbildība par bērna tiesību neievērošanu 70.pants. Bērna tiesību aizsardzības subjektu pienākumi (1) Visu bērna tiesību aizsardzības subjektu pienākums ir jebkurā gadījumā sniegt palīdzību bērnam, kuram tā nepieciešama. (2) Bērnam pašam un citām personām ir tiesības griezties pēc palīdzības bērna tiesību aizsardzības institūcijās un citās valsts un pašvaldību institūcijās, kuras veic likumā paredzētās darbības, ja bērna	XI nodaļa. Bērna tiesību aizsardzības subjektu tiesības un pienākumi bērna tiesību ievērošanā 70.pants. Bērna tiesību aizsardzības subjektu pienākumi (1) Katra bērna tiesību aizsardzības subjekta pienākums ir jebkurā gadījumā sniegt palīdzību bērnam, kuram tā nepieciešama, izvērtējot konkrētā bērna vajadzības un attiecīgās situācijas apstākļus. Ja ir šaubas par personas nepilngadību, persona līdz tās vecuma noskaidrošanai tiek uzskatīta par nepilngadīgu un šai personai tiek nodrošināta attiecīga palīdzība.

tēvs, māte vai cits viņa likumīgais pārstāvis, bērnu aprūpes, audzināšanas un mācību iestādes darbinieks pārkāpj bērna tiesības, izturas pret viņu cietsirdīgi vai kādā citā veidā neievēro bērna tiesības.	(2) Bērnām pašām un citām personām ir tiesības vērsties pēc palīdzības bērna tiesību aizsardzības institūcijās un citās valsts un pašvaldību institūcijās, un šīs institūcijas ikvienā gadījumā veic likumā paredzētās darbības pārkāpuma, ja tāds tiek konstatēts, novēršanai, kā arī atbalsta un palīdzības sniegšanai bērnam. Bērnu aprūpes, izglītības, veselības aprūpes un citu tādu iestāžu vadītājiem, kurās uzturas bērni, ir pienākums noteikt bērnu sūdzību iesniegšanas un izskatīšanas kārtību un padarīt to bērniem zināmu un pieejamu.
71.pants. Aizliegums izplatīt informāciju par bērnu (2) Aizliegts izplatīt personiski iegūto informāciju par bērnu, kurš kļuvis par nozieguma upuri vai liecinieku, kā arī tādu informāciju, kura bērnam varētu kaitēt tūlīt vai tālākā nākotnē. (4) Aizliegts intervēt bērnu un izplatīt presē un citos masu saziņas līdzekļos informāciju par bērnu, kas izdarījis likumpārkāpumu, kļuvis par prettiesiskas darbības upuri vai liecinieku, izņemot gadījumu, ja bērns pats izsaka vēlēšanos pārdzīvoto izpaust atklātībai, tam piekrīt viņa vecāki vai citi bērna likumīgie pārstāvji un neiebilst procesa virzītājs izziņas vai izmeklēšanas laikā vai tiesa.	71.pants. Aizliegums izplatīt informāciju par bērnu (2) Aizliegts izplatīt personiski iegūto informāciju par bērnu, kurš kļuvis par nozieguma upuri, liecinieku vai izdarījis likumpārkāpumu, kā arī tādu informāciju, kura bērnam varētu kaitēt tūlīt vai tālākā nākotnē. (4) Aizliegts intervēt bērnu un izplatīt presē un citos plašsaziņas līdzekļos informāciju par bērnu, kurš kļuvis par prettiesiskas darbības upuri, liecinieku vai izdarījis likumpārkāpumu, izņemot gadījumu, kad bērns pats izsaka vēlēšanos pārdzīvoto izpaust atklātībai un tam piekrīt viņa vecāki vai citi bērna likumiskie pārstāvji. Ja uzsākts kriminālprocess, nepieciešama arī procesa virzītāja atļauja.
72.pants. Bērnu iestāžu darbinieku un pasākumu organizatoru atbildība (1) Bērnu aprūpes un audzināšanas, izglītības, veselības aprūpes, sociālās palīdzības un citu tādu iestāžu vadītāji un darbinieki, kurās uzturas bērni, un bērnu pasākumu organizatori ir atbildīgi par to, lai bērns būtu drošībā, lai viņam tiktu sniegti kvalificēti pakalpojumi un ievērotas citas viņa tiesības. (2) Šā panta pirmajā daļā minētās personas par izdarītajiem pārkāpumiem saucamas pie disciplinārās vai citas likumā noteiktās atbildības.	72.pants. Bērnu iestāžu darbinieku un pasākumu organizatoru atbildība (1) Bērnu aprūpes, izglītības, veselības aprūpes un citās tādās iestādēs, kurās uzturas bērni, šo iestāžu vadītāji un darbinieki, bērnu pasākumu un tādu pasākumu organizatori, kuros piedalās bērni, personas, kuras minētajās iestādēs un pasākumos veic brīvprātīgo darbu vai saskaņā ar šīm iestādēm noslēgto vienošanos sniedz pakalpojumu, ir atbildīgas par bērna veselības un dzīvības aizsardzību, par to, lai bērns būtu drošībā, lai viņam tiktu sniegti kvalificēti pakalpojumi un ievērotas citas viņa tiesības.

(3) Par bērnu aprūpes un audzināšanas, izglītības, veselības aprūpes, sociālās palīdzības un citu tādu iestāžu vadītājiem un darbiniekiem, kurās uzturas bērni, nevar strādāt personas, kuras: 1) pieļāvušas šā likuma un citu bērna tiesību aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumus; 2) pieļāvušas amorālu uzvedību darbā vai ārpus darba; 3) sodītas par noziegumiem, kuri saistīti ar vardarbību pret personu. (4) Pieņemot darbā šā panta pirmajā daļā minētās personas, pieprasāma informācija par viņu iepriekšējo darbību, kompetenci un pieredzi.	(2) Šā panta pirmajā daļā minētās personas par izdarītajiem pārkāpumiem saucamas pie disciplinārās vai citas likumā noteiktās atbildības. (3) <u>Pieņemot darbā vadītājus un darbiniekus bērnu aprūpes, izglītības, veselības aprūpes un citās tādās iestādēs, kurās uzturas bērni, darba devēja pienākums ir pieprasīt informāciju par šo personu iepriekšējo darbību, kompetenci un pieredzi.</u> (4) <u>Bērnu aprūpes, izglītības, veselības aprūpes un citu tādu iestāžu, kurās uzturas bērni, vadītāju un darba devēju, kā arī pasākumu organizatoru, individuālo komersantu, komercsabiedrības vadītāju un brīvprātīgā darba organizatoru pienākums ir nodrošināt, ka pasākuma organizēšanā piedalās un iestādē pienākumus pilda personas, kuras atbilst šajā pantā izvirzītajām prasībām. Lai persona varētu pildīt pienākumus iestādē vai piedalīties pasākumu organizēšanā, pasākumu organizatora vai iestādes vadītāja pienākums ir pieprasīt ziņas no Sodu reģistra, lai pārliecinātos par personas atbilstību šā panta piektajā un sestajā daļā minētajām prasībām, kā arī šīs ziņas atkārtoti pārbaudīt ne retāk kā reizi gadā. Par iestādes vadītāju minētās ziņas pieprasa darba devējs.</u> (5) <u>Bērnu aprūpes, izglītības, veselības aprūpes un citās tādās iestādēs, kurās uzturas bērni, bērnu pasākumos un tādos pasākumos, kuros piedalās bērni, nedrīkst strādāt, veikt brīvprātīgo darbu, kā arī saskaņā ar noslēgto vienošanos sniegt pakalpojumus personas (izņemot personas, kuras sniedz vienreizējus vai īslaicīgus pakalpojumus, kā arī pakalpojumus, kas tiek sniegti, bērnam klāt neesot):</u> 1) <u>kuras sodītas par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, — neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai nonemšanas — izņemot gadījumu, kad pēc sodāmības dzēšanas vai nonemšanas Bērnu aizsardzības centrs ir izvērtējis, vai tas nekaitē bērnu interesēm, un atļāvis šīm personām (izņemot pedagogus, kuri tiek izvērtēti atbilstoši Izglītības likumā noteiktajam) strādāt, veikt</u>

	brīvprātīgo darbu, kā arī saskaņā ar noslēgto vienošanos sniegt pakalpojumus bērnu aprūpes, izglītības, veselības aprūpes un citās tādās iestādēs, kurās uzturas bērni, bērnu pasākumos un tādos pasākumos, kuros piedalās bērni. Ministru kabinets nosaka kārtību, kādā tiek izvērtēts, vai atļauja šādām personām strādāt, veikt brīvprātīgo darbu, kā arī saskaņā ar noslēgto vienošanos sniegt pakalpojumus nekaitēs bērnu interesēm; 2) kuras sodītas par noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību — neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai nonemšanas; 3) kurām tiesa ir piemērojusi Krimināllikumā noteiktos medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus; 4) kurām piemērots naudas sods par administratīvo pārkāpumu, kas minēts šā likuma 81. pantā, ja no dienas, kad stājies spēkā un kļuvis nepārsūdzams kompetentas institūcijas pieņemtais lēmums vai tiesas spriedums, nav pagājuši trīs gadi. (6) Ja šā panta piektajā daļā minētā persona sodīta par šā likuma 79., 80., 81. (gadījumos, kad kā administratīvais sods piemērots brīdinājums), 82., 83., 84. un 85. pantā minēto administratīvo pārkāpumu, Alkoholisko dzērienu aprites likuma 14. pantā minēto administratīvo pārkāpumu, par tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču vai elektronisko smēķēšanas ierīču uzpildes tvertņu pārdošanu bērnam, par maznozīmīga miesas bojājuma tīšu nodarīšanu vai par tīšu noziedzīgu nodarījumu, kas nav minēts šā panta piektās daļas 1. un 2. punktā, iestādes vadītājam, darba devējam (par iestādes vadītāju) vai pasākuma organizatoram ir pienākums izvērtēt, vai persona neapdraud bērna drošību, veselību vai dzīvību. Ja tā neapdraud bērna drošību, veselību vai dzīvību, iestādes vadītājs, darba devējs (par iestādes vadītāju) vai pasākuma organizators atļauj personai strādāt, veikt brīvprātīgo darbu, kā arī saskaņā ar šīm iestādēm vai pasākumu

	organizatoriem noslēgto vienošanos sniegt pakalpojumus. (7) Ja ir pamatotas aizdomas vai iestādes vadītāja, darba devēja vai pasākuma organizatora rīcībā ir informācija par to, ka šā panta piektajā daļā minētās personas pielāvušas bērna tiesību pārkāpumus vai pret tām uzsākts kriminālprocess par noziedzīgu nodarījumu, kas minēts šā panta piektajā un sestajā daļā, vai uzsākts administratīvā pārkāpuma process par šā panta sestajā daļā minētajiem administratīvajiem pārkāpumiem, iestādes vadītājs, darba devējs vai pasākuma organizators nodrošina, ka attiecīgie darbinieki tiek atstādināti no amata (no pienākumu pildīšanas) līdz dienai, kad stājies spēkā un kļuvis nepārsūdzams kompetentas institūcijas pieņemtais lēmums vai tiesas spriedums, vai līdz galīgā nolēmuma pieņemšanai kriminālprocesā. (8) Šā panta piektajā daļā minēto personu atstādināšanu var pieprasīt Bērnu aizsardzības centrs, ja tam ir pamatotas aizdomas par iespējamiem bērna tiesību pārkāpumiem. Bērnu aizsardzības centra pieprasījums nav apstrīdams un pārsūdzams, tas izpildāms nekavējoties. (9) Strīdus par šā panta piektajā daļā minēto personu atstādināšanu izskata Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā. Tiesa, izskatot minēto jautājumu, var izvērtēt Bērnu aizsardzības centra pieprasījuma pamatošību.
73.pants. Iedzīvotāju pienākumi bērna tiesību aizsardzībā (1) Katra iedzīvotāja pienākums ir sargāt savu un citu bērnu drošību, ne vēlāk kā tajā pašā dienā ziņot policijai, bāriņtiesai (pagasttiesai) vai citai bērna tiesību aizsardzības institūcijai par jebkādu vardarbību pret bērnu vai citādu viņa apdraudējumu, vai viņa tiesību pārkāpumu. (2) Veselības aprūpes, pedagoģiskie, sociālās sfēras vai policijas darbinieki, kā arī vēlētas valsts un pašvaldību amatpersonas, kurām kļuvis zināms par bērna tiesību pārkāpšanu un kuras par to nav ziņojušas minētajām institūcijām,	73.pants. Personu pienākumi bērna tiesību aizsardzībā (1) Katrai personai ir pienākums nekavējoties ziņot policijai, Bērnu aizsardzības centram, bāriņtiesai vai sociālajam dienestam par likumpārkāpumu, kas vērsti pret bērnu, kā arī tad, ja personai ir aizdomas, ka bērnam ir priekšmeti, vielas vai materiāli vai pastāv apstākļi, kas var apdraudēt paša bērna vai citu personu dzīvību vai veselību. (2) Veselības aprūpes un izglītības iestāžu darbinieki, sociālo pakalpojumu sniedzēji, policijas darbinieki, valsts un pašvaldību amatpersonas un darbinieki, kā arī citas personas, ar kuru darba vai dienesta pienākumu veikšanu tiek vai var tikt skartas bērna tiesības un tiesiskās

par neziņošanu saucamas pie likumā noteiktās atbildības.	intereses un kuras zina par bērna tiesību pārkāpšanu un par to nav ziņojušas šā panta pirmajā daļā minētajām institūcijām, par neziņošanu saucamas pie disciplinārās atbildības vai citas likumā noteiktās atbildības.
XII nodaļa. Nobeiguma noteikumi 74.pants. Bēglis (1) Ja saskaņā ar starptautiskajām vai nacionālajām tiesībām bērns ir bēglis, viņš saņem aizsardzību un palīdzību neatkarīgi no tā, vai ir kopā ar vecākiem vai citiem pieaugušajiem vai viens atbilstoši likumam "Par patvēruma meklētājiem un bēgļiem Latvijas Republikā". (2) Bārintiesa (pagasttiesa) kopā ar pašvaldības sociālo dienestu un imigrācijas iestādēm veic pasākumus, lai sameklētu bērna vecākus un noskaidrotu, kādas viņam ir iespējas atgriezties ģimenē. (3) Ja bērna vecākus neizdodas atrast, bērnam bēglim tiek nodrošināta tāda pati aprūpe kā jebkuram citam bērnam, kas palicis bez vecāku gādības.	XII nodaļa. Bērna starptautiskā aizsardzība un tiesību garantijas pārrobežu jautājumos 74.pants. Bēglis un persona, kurai piešķirts alternatīvais statuss (1) Ja saskaņā ar starptautiskajām vai nacionālajām tiesībām bērns ir bēglis vai persona, kurai piešķirts alternatīvais statuss, viņš saņem aizsardzību un palīdzību neatkarīgi no tā, vai ir kopā ar vecākiem vai citiem pieaugušajiem vai viens atbilstoši Patvēruma likumam. (2) Bārintiesa kopā ar pašvaldības sociālo dienestu un imigrācijas iestādēm veic pasākumus, lai sameklētu bērna vecākus un noskaidrotu, kādas viņam ir iespējas atgriezties ģimenē. (3) Ja bērna vecākus neizdodas atrast, bērnam bēglim un bērnam, kuram piešķirts alternatīvais statuss, tiek nodrošināta tāda pati aprūpe kā jebkuram citam bērnam, kas palicis bez vecāku gādības. 74.¹ pants. Pašvaldības finansiālie izdevumi par nepilngadīgas personas bez pavadības izmitināšanu (1) Pašvaldības finansiālie izdevumi par Patvēruma likumā minētas nepilngadīgas personas bez pavadības izmitināšanu bērnu aprūpes iestādē vai audžuģimenē, ja šai personai nav patvēruma meklētāja, bēgļa vai alternatīvā statusa, tiek segti Patvēruma likumā par nepilngadīgas personas bez pavadības izmitināšanu bērnu aprūpes iestādē vai audžuģimenē noteiktajā kārtībā un apmērā. (2) Šā panta pirmajā daļā minētai nepilngadīgai personai bez pavadības pašvaldība var nodrošināt izmitināšanu pie aizbildņa. Šajā gadījumā finansiālos izdevumus, kas atbilst pašvaldības saistošajos noteikumos paredzētajam apmēram, kāds tiek piešķirts aizbildnim, sedz Labklājības ministrija no kārtējam gadam šim mērķim piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem, bet ne vairāk kā normatīvajos aktos noteiktajā apmērā izmaksāto pabalstu aizbildnībā esošā

	bērna uzturēšanai un atlīdzību par aizbildņa pienākumu pildīšanu. Minētos finansiālos izdevumus sedz šā panta pirmajā daļā noteiktajā kārtībā.

2. Pielikums: “Jaunatnes likums”

Tabulā attēlotas 2. un 3. kategorijas izmaiņas. 2. kategorijas izmaiņas iezīmētas dzeltenā krāsā, 3. kategorijas izmaiņas – zilā krāsā.

Jaunatnes likums (pirmā redakcija, 01.01.2009.)	Jaunatnes likums (spēkā esošā redakcija, 01.01.2017.)
1.pants. Likuma mērķis Likuma mērķis ir uzlabot jauniešu — personu vecumā no 13 līdz 25 gadiem — dzīves kvalitāti, veicinot viņu iniciatīvas, līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, kā arī atbalstot darbu ar jaunatni.	1.pants. Likuma mērķis Likuma mērķis ir uzlabot jauniešu — personu vecumā no 13 līdz 25 gadiem — dzīves kvalitāti, veicinot viņu iniciatīvas, darba tikumu un patriotismu, līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, kā arī atbalstot darbu ar jaunatni.
2.pants. Likuma darbības joma (2) Šā likuma izpratnē darbs ar jaunatni ir uz jauniešiem orientēts plānotu praktisku pasākumu kopums, kas nodrošina viņu dzīves kvalitātes uzlabošanu.	2.pants. Likuma darbības joma (2) Šā likuma izpratnē darbs ar jaunatni ir uz jauniešiem orientēts plānotu praktisku pasākumu kopums, kas nodrošina jaunatnes politikas īstenošanu, jauniešu vērtīborientācijas veidošanos un vispārcilvēcisko vērtību nostiprināšanos. 2.¹ pants. Jaunatnes politika un darbs ar jaunatni (1) Jaunatnes politika ir visās valsts politikas jomās īstenojamu mērķtiecīgu darbību kopums, kas veicina jauniešu pilnvērtīgu un vispusīgu attīstību, iekļaušanos sabiedrībā un dzīves kvalitātes uzlabošanu. (2) Valsts jaunatnes politiku īsteno valsts pārvaldes iestādes un pašvaldību iestādes atbilstoši savai kompetencei, kā arī jaunatnes organizācijas un citas fiziskās un juridiskās personas saskaņā ar līgumu. (3) Pamatuzdevumi darbā ar jaunatni ir šādi: 1) atbalstīt un veicināt jauniešu iniciatīvas, radot labvēlīgus apstākļus viņu intelektuālajai un radošajai attīstībai; 2) nodrošināt jauniešiem iespēju iegūt dzīvei nepieciešamās prasmes, zināšanas un kompetences neformālās izglītības ceļā; 3) nodrošināt jauniešiem iespēju lietderīgi izmantot brīvo laiku.

	4) nodrošināt jauniešiem viņu attīstības vajadzībām atbilstošas informācijas pieejamību. (4) Jaunatnes politikas pamatprincipi ir šādi: 1) līdzdalības princips — nodrošināt jauniešiem iespēju iesaistīties jaunatnes politiku ietekmējošu lēmumu apspriešanā pirms to pieņemšanas; 2) informācijas pieejamības princips — sekmēt jauniešu nodrošināšanu ar viņu attīstības vajadzībām atbilstošu informāciju; 3) vienlīdzīgu iespēju princips — nodrošināt jauniešiem iespēju bez jebkādas diskriminācijas aktīvi piedalīties sabiedriskās, politiskās, kultūras un ekonomiskās dzīves aktivitātēs; 4) jauniešu interešu ievērošanas princips — risinot ar jaunatni saistītus jautājumus, izvērtēt jauniešu intereses, tiesības, vajadzības un iespējas; 5) labvēlīgu ekonomisko priekšnosacījumu princips — veicināt tādu apstākļu veidošanos, kuros jauniešiem ir iespēja būt ekonomiski patstāvīgiem Latvijas iedzīvotājiem; 6) jauniešu integrācijas princips — veicināt starpkultūru dialogu visos jaunatnes politikas izstrādes un īstenošanas posmos; 7) mobilitātes un starptautiskās sadarbības princips — nodrošināt jauniešiem iespēju būt mobiliem, apgūt zināšanas un prasmes ārpus viņu dzīvesvietas un veicināt citu valstu ieteikumu, kā arī labās prakses apmaiņu un ieviešanu Latvijas jaunatnes politikā.
3.pants. Valsts pārvaldes iestāžu kompetence jaunatnes politikas jomā (1) Bērnu un ģimenes lietu ministrija nodrošina vienotas valsts politikas izstrādi jaunatnes jomā un tās koordinētu īstenošanu. (2) Valsts pārvaldes iestādes, atbilstoši savai kompetencei īstenojot	3.pants. Valsts pārvaldes iestāžu kompetence jaunatnes politikas nozarē (1) Izglītības un zinātnes ministrija nodrošina vienotas valsts politikas izstrādi jaunatnes politikas nozarē un tās koordinētu īstenošanu, tādējādi uzturot pasākumu sistēmu darbam ar jaunatni. Izglītības un zinātnes ministrija:

jaunatnes politiku, izvērtē attiecīgās nozares politikas ietekmi uz jaunatni. (3) Valsts pārvaldes iestādes savā darbībā nodrošina jaunatnes organizācijām iespēju iesaistīties jaunatnes politiku ietekmējošu lēmumu apspriešanā pirms to pieņemšanas.	<u>1) veicina jaunatnes politikas īstenošanā iesaistīto institūciju sadarbību un darbības saskaņotību jaunatnes politikas nozarē valsts mērogā;</u> <u>2) nodrošina pašvaldību darbu ar jaunatni plānošanas, īstenošanas un novērtēšanas metodisko vadību;</u> <u>3) koordinē un organizē darbā ar jaunatni iesaistīto personu apmācību un pieredzes apmaiņu;</u> <u>4) attīsta starptautisko sadarbību jaunatnes politikas nozarē;</u> <u>5) rūpējas par to, lai jauniešiem un darbā ar jaunatni iesaistītajām personām būtu pieejama informācija par jauniešu tiesībām, pienākumiem, iespējām un atbildību.</u> (2) Valsts pārvaldes iestādes, atbilstoši savai kompetencei īstenojot jaunatnes politiku, izvērtē attiecīgās nozares politikas ietekmi uz jaunatni. (3) Valsts pārvaldes iestādes savā darbībā nodrošina jaunatnes organizācijām iespēju iesaistīties jaunatnes politiku ietekmējošu lēmumu apspriešanā pirms to pieņemšanas. (4) <u>Izglītības un zinātnes ministrs apstiprina ikgadējo jaunatnes politikas valsts programmu, kurā noteiktas ikgadējās jaunatnes politikas prioritātes atbilstoši jaunatnes politikas plānošanas dokumentiem.</u>
5.pants. Pašvaldības kompetence jaunatnes politikas jomā (1) Pašvaldība, pildot savas funkcijas, piedalās valsts jaunatnes politikas īstenošanā. Pašvaldība var izstrādāt arī vietēja līmeņa dokumentus jaunatnes politikas jomā. (2) Pašvaldības savā darbībā nodrošina jaunatnes organizācijām un jauniešu iniciatīvu grupām iespēju iesaistīties jaunatnes politiku ietekmējošu lēmumu apspriešanā pirms to pieņemšanas. (3) Pašvaldība var izveidot institucionālu sistēmu, lai nodrošinātu darbu ar jaunatni, nosakot atbildīgo	5.pants. Pašvaldības kompetence jaunatnes politikas nozarē (1) Pašvaldība, pildot savas funkcijas, <u>veic darbu ar jaunatni, ievērojot jaunatnes politikas pamatprincipus un valsts jaunatnes politikas attīstības plānošanas dokumentus. Pašvaldība plāno darbu ar jaunatni, izstrādājot pašvaldības jaunatnes politikas attīstības plānošanas dokumentus. Pašvaldība nodrošina institucionālu sistēmu darbam ar jaunatni.</u> <u>(2) Pašvaldība, izveidojot institucionālu sistēmu darbam ar jaunatni, ir tiesīga:</u> <u>1) noteikt par darbu ar jaunatni atbildīgo pašvaldības institūciju;</u>

institūciju vai ieceļot jaunatnes lietu speciālistu — personu, kas plāno, veic un koordinē darbu ar jaunatni, izveidojot jaunatnes lietu konsultatīvo komisiju vai paredzot citu kārtību, kādā veicams darbs ar jaunatni.

2) pieņemt darbā jaunatnes lietu speciālistu — personu, kas plāno, veic un koordinē darbu ar jaunatni;

3) izveidot jaunatnes lietu konsultatīvo komisiju, kas veicina pašvaldības darba ar jaunatni plānošanu un īstenošanu, kā arī jauniešu līdzdalību lēmumu pieņemšanā;

4) izveidot jauniešu centru, kura mērķis ir veicināt pašvaldības jauniešu iniciatīvas, līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē;

5) izveidot jauniešu domi, kas sekmē pašvaldības jauniešu sadarbību, pieredzes apmaiņu un iniciatīvas darbā ar jaunatni;

6) paredzēt citu kārtību, kādā veicams darbs ar jaunatni.

(3) Pašvaldība nodrošina jaunatnes organizācijām un jauniešu iniciatīvu grupām (neformālas un neregistrētas iniciatīvu grupas, interešu apvienības) iespēju iesaistīties jaunatnes politiku ietekmējošu pašvaldības lēmumu apspriešanā pirms to pieņemšanas.

(6) Jaunatnes lietu konsultatīvās komisijas pamatuzdevumi ir šādi:

1) veicināt pašvaldības iestāžu un struktūrvienību sadarbību jautājumos, kas attiecas uz jauniešiem;

2) apkopot un analizēt informāciju par pašvaldības jauniešu problemām, vajadzībām un interesēm;

3) izstrādāt un iesniegt pašvaldībai priekšlikumus par to, kā veicams pašvaldības darbs ar jaunatni un kā pilnveidojama valsts jaunatnes politika;

4) izstrādāt priekšlikumus jauniešu iesaistīšanai politiskās, ekonomiskās, sociālās un kultūras dzīvē, kā arī vides aizsardzības aktivitātēs;

5) izstrādāt priekšlikumus jauniešu līdzdalības un iniciatīvu īstenošanas atbalstam;

6) sniegt pašvaldības vadībai ieteikumus par finanšu plānošanu darbam ar jaunatni.

	(6) Ja pašvaldība izveido jauniešu domi, tās sastāvā iekļauj izglītojamo pašpārvalžu, jauniešu iniciatīvu grupu un jaunatnes organizāciju pārstāvjus. Pašvaldības jauniešu domes pamatuzdevumi ir šādi: 1) piedalīties jauniešu interešu un vajadzību izpētē un analizēšanā, izstrādāt priekšlikumus pašvaldības jauniešu dzīves kvalitātes uzlabošanai; 2) veicināt pašvaldības jauniešu sadarbību un pieredzes apmaiņu; 3) veicināt jauniešu sadarbību ar pašvaldību, citām jauniešu domēm, institūcijām un organizācijām; 4) līdzdarboties pašvaldības organizētajos pasākumos; 5) izplatīt informāciju par jauniešiem piedāvātajām iespējām; 6) iesaistīties pašvaldības darbā ar jaunatni un tā ietvaros organizētajos pasākumos, projektos un programmās. (7) Ja pašvaldība izveido jauniešu centru, kas ir pašvaldības iestāde vai pašvaldības iestādes struktūrvienība, šis centrs veic darbu ar jaunatni atbilstoši šā likuma 2.¹ panta trešajā daļā noteiktajiem pamatuzdevumiem, nodrošinot: 1) neformālās izglītības pasākumu, projektu un programmu īstenošanu; 2) jauniešu iesaistīšanu jaunatnes organizācijās vai jauniešu iniciatīvu grupās un brīvprātīgajā darbā; 3) sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu iekļaušanu vienaudžu vidē; 4) starpkultūru dialogu jauniešu mērķauditorijā; 5) konsultācijas jauniešiem par viņiem aktuālām tēmām; 6) jauniešu iesaistīšanos pašvaldības darbā ar jaunatni un tā ietvaros organizētajos pasākumos, projektos un programmās; 7) citu uzdevumu izpildi atbilstoši pašvaldības kompetencei jaunatnes politikas nozarē.

	5.¹ pants. Plānošanas reģionu kompetence jaunatnes politikas nozarē Plānošanas reģioni plāno attiecīgo pašvaldību darbu ar jaunatni attīstību un sadarbību šajā jomā.
6.pants. Jaunatnes organizācija Jaunatnes organizācija ir Biedrību un nodibinājumu reģistrā reģistrēta biedrība, kas atbilst visiem šādiem kritērijiem: 1) viens no biedrības statūtos noteiktajiem darbības mērķiem ir darbs ar jaunatni, jauniešu iniciatīvu un līdzdalības lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē veicināšana; 2) biedrībā vismaz divas trešdaļas biedru ir bērni un jaunieši vai arī vairākas biedrības, kurās kopā vismaz divas trešdaļas biedru ir bērni un jaunieši; 3) biedrības pārvaldes institūcijās ir nodrošināta jauniešu līdzdalība, un šīs līdzdalības kārtība noteikta attiecīgās biedrības statūtos.	6.pants. Jaunatnes organizācija un jaunatnes organizāciju saraksts (1) Jaunatnes organizācija ir Biedrību un nodibinājumu reģistrā reģistrēta un jaunatnes organizāciju sarakstā ierakstīta biedrība. Biedrību ieraksta jaunatnes organizāciju sarakstā, ja tā atbilst visiem šādiem kritērijiem: 1) viens no biedrības statūtos noteiktajiem darbības mērķiem ir veicināt jauniešu iniciatīvas un līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē; 2) biedrība veic darbu ar jaunatni, un biedrības statūtos noteiktie darbības uzdevumi atbilst vismaz trim šā likuma 2.¹ panta trešajā daļā noteiktajiem pamatuzdevumiem; 3) biedrībā vismaz divas trešdaļas biedru ir bērni un jaunieši vai arī vairākas biedrības, kurās kopā vismaz divas trešdaļas biedru ir bērni un jaunieši; 4) biedrības valdē ir nodrošināta jauniešu līdzdalība, un šīs līdzdalības kārtība noteikta biedrības statūtos. (2) Kārtību, kādā jaunatnes organizācijas ierakstāmas jaunatnes organizāciju sarakstā, un tajā iekļaujamas zinas nosaka Ministru kabinets. Jaunatnes organizāciju saraksta turētāja ir Izglītības un zinātnes ministrija.
8.pants. Brīvā laika lietderīga izmantošana (1) Valsts un pašvaldības veicina jauniešu neformālo izglītību, brīvprātīgo darbu, fiziskās aktivitātes un iesaistīšanos kultūras dzīvē kā būtiskus brīvā laika lietderīgas izmantošanas veidus.	8.pants. Brīvā laika lietderīga izmantošana (1) Valsts un pašvaldības veicina jauniešu darba likumu un patriotismu, neformālo izglītību, brīvprātīgo darbu, fiziskās aktivitātes un iesaistīšanos kultūras dzīvē kā būtiskus brīvā laika lietderīgas izmantošanas veidus.
9.pants. Jauniešu brīvprātīgais darbs (1) Jauniešu brīvprātīgais darbs ir orientēts uz sabiedriskā labuma darbību	9.pants. Jauniešu brīvprātīgais darbs Jauniešu brīvprātīgais darbs tiek organizēts saskaņā ar Brīvprātīgā darba likumu.

un veicina viņu zināšanu, prasmju, iemaņu un attieksmju attīstību, kā arī brīvā laika lietderīgu izmantošanu. (2) Jaunietis veic brīvprātīgo darbu bez atlīdzības, nestājoties ar brīvprātīgā darba organizētāju darba tiesiskajās attiecībās. (3) Jauniešu brīvprātīgo darbu nedrīkst izmantot brīvprātīgā darba organizētāja vai trešās personas peļņas gūšanas nolūkā. (4) Uz jauniešu brīvprātīgo darbu attiecināmi darba tiesiskās attiecības regulējošos normatīvajos aktos noteiktie aizliegumi un ierobežojumi.	
12.pants. Finansējuma piešķiršana (1) Valsts budžeta finansējumu, kas paredzēts, lai veicinātu jauniešu iniciatīvas un līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, kā arī darbam ar jaunatni, piešķir atklātā konkursā. (4) Jaunatnes organizācijām ir tiesības saņemt valsts budžeta finansējumu arī šo organizāciju darbības atbalsta projektiem, ja tās atbilst šādiem kritērijiem: 1) jaunatnes organizācijā ir apvienojušies ne mazāk kā 500 biedru vai jaunatnes organizācijas ar kopējo biedru skaitu, kas nav mazāks par 500 biedriem; 2) jaunatnes organizācija veic darbību visos plānošanas reģionos; 3) jaunatnes organizācijas darbības ilgums, veicot darbu ar jaunatni, nav mazāks par trim gadiem; 4) jaunatnes organizācija ir sabiedriskā labuma organizācija; 5) jaunatnes organizācija nodrošina līdzfinansējumu projekta īstenošanai.	12.pants. Finansējuma piešķiršana (1) Valsts budžeta finansējumu, kas paredzēts, lai veicinātu jauniešu iniciatīvas un līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, kā arī darbam ar jaunatni, piešķir atklātā konkursā īkgadējās jaunatnes politikas valsts programmas ietvaros. (4) Jaunatnes organizācijai ir tiesības saņemt valsts budžeta finansējumu arī organizācijas darbības atbalstam, tajā skaitā pārstāvībai starptautiskās organizācijās, ja tā atbilst visiem šiem kritērijiem: 1) organizācija ir ierakstīta jaunatnes organizāciju sarakstā saskaņā ar šā likuma 6.pantā noteikto; 2) organizācija īsteno neformālās izglītības programmas jauniešiem; 3) organizācija ir pilntiesīgs biedrs starptautiskā radniecīgas darbības jomas sadarbības tīklā; 4) organizācijā ir apvienojušies ne mazāk kā 300 biedru vai apvienojušās jaunatnes organizācijas, kuru kopējais biedru skaits nav mazāks par 300; 5) organizācija veic darbu ar jaunatni vismaz trijos plānošanas reģionos; 6) organizācija īsteno savu darbību atbilstoši īkgadējām jaunatnes politikas prioritātēm;

(5) Kārtību, kādā piešķir valsts budžeta finansējumu, kas paredzēts, lai veicinātu jauniešu iniciatīvas un līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, kā arī darbam ar jaunatni, nosaka Ministru kabinets.	7) organizācijas darbības ilgums, veicot darbu ar jaunatni, nav mazāks par trim gadiem; 8) organizācija ik gadu organizē vismaz vienu nacionāla mēroga konferenci saviem biedriem un citiem interesentiem par aktuāliem jaunatnes politikas jautājumiem; 9) informācija par organizācijas darbību ir pieejama publiski tīmekļa vietnē. (4) Jaunatnes organizāciju darbības atbalstam organizējams atsevišķs atklāts projektu konkurss reizi divos gados, kura ietvaros jaunatnes organizācijas piesakās darbības atbalsta finansējumam divu gadu periodam. Pēc tam, kad pieņemts lēmums par finansējuma piešķiršanu projekta īstenošanai, tiek noslēgta vienošanās, kas nosaka projekta un tā posmu darbu saturu, izpildes terminus, kā arī pušu tiesības un saņiedzamos rezultātus. Līgumu par projekta posmu izpildi slēdz ar projekta iesniedzēju par katru gadu. Līgumā nosaka posmu darbu saturu, izpildes terminus, posmu izpildes izmaksas un saņiedzamos rezultātus. (5) Kārtību, kādā piešķir valsts budžeta finansējumu, kas paredzēts, lai veicinātu jauniešu iniciatīvas un līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, darbam ar jaunatni un jaunatnes organizāciju darbības atbalstam, kā arī atbalstīto projektu administrēšanas un uzraudzības kārtību un pielaujamo projekta iesniedzēja līdzfinansējuma — kas var izpausties arī kā ieguldījums natūrā vai brīvprātīgs darbs — likmi, nosaka Ministru kabinets. (6) Lēmumu par finansējuma piešķiršanu projektu īstenošanai Eiropas Savienības jaunatnes neformālās izglītības programmu ietvaros pieņem, kā arī atbalstīto projektu administrēšanu un uzraudzību nodrošina saskaņā ar Eiropas Komisijas noteikto kārtību. (7) Pašvaldība var atbalstīt jauniešu iniciatīvas konkursa kārtībā un finansēt jaunatnes organizāciju un jauniešu iniciatīvu grupu projektus pašas noteiktajā kārtībā un apjomā.
13.pants. Valsts pārvaldes iestāžu uzdevumu deleģēšana	13.pants. Valsts pārvaldes iestāžu uzdevumu deleģēšana

Bērnu un ģimenes lietu ministrija, noslēdzot līgumu, var deleģēt pārvaldes uzdevumu veikšanu privātpersonām, tajā skaitā biedrībām un nodibinājumiem, lai efektīvi īstenotu pasākumu sistēmu darbam ar jaunatni.	<u>Izglītības un zinātnes ministrija</u>, noslēdzot līgumu, var deleģēt pārvaldes uzdevumu veikšanu privātpersonām, tajā skaitā biedrībām un nodibinājumiem, lai efektīvi īstenotu pasākumu sistēmu darbam ar jaunatni. <u>Minēto pārvaldes uzdevumu deleģējums var ietvert administratīvo aktu izdošanu saistībā ar šā likuma 12.panta pirmajā daļā minēto atklātu projektu konkursu organizēšanu.</u>

3. Pielikums: “Civillikums, 1 daļa. Ģimenes tiesības.”

Tabulā attēlotas 2. un 3. kategorijas izmaiņas. 2. kategorijas izmaiņas iezīmētas dzeltenā krāsā, 3. kategorijas izmaiņas – zilā krāsā.

Civillikums, 1. daļa. Ģimenes tiesības (pirmā redakcija, 28.01.1937.)	Civillikums, 1. daļa. Ģimenes tiesības (redakcija 10.10.2023.)
162. Nepilngadīgā adopcija atļauta, ja tā ir bērna interesēs un ja ir pamats uzskatīt, ka adopcijas rezultātā starp adoptētāju un adoptēto būs patiesas vecāku un bērnu attiecības. Pilngadīgu personu var adoptēt, ja starp adoptētāju un adoptējamo jau ir izveidojušās faktiskas vecāku un bērnu attiecības.	162. Nepilngadīga bērna adopcija ir atļauta, ja tā ir bērna interesēs. Nepilngadīgu bērnu var adoptēt, ja pirms adopcijas apstiprināšanas viņš ir atradies adoptētāja aprūpē un uzraudzībā un ir konstatēta bērna un adoptētāja savstarpējā piemērofība, kā arī ir pamats uzskatīt, ka adopcijas rezultātā starp adoptētāju un adoptējamo izveidosies patiesas bērnu un vecāku attiecības. Adoptētāja aprūpē bērnu var nodot ar bāriņtiesas lēmumu uz laiku līdz sešiem mēnešiem atbilstoši Ministru kabineta noteiktajai adopcijas kārtībai.
163. Adoptētājam jābūt rīcības spējīgam, vismaz divdesmit piecus gadus vecam un vismaz astoņpadsmit gadus vecākam par adoptējamo.	163. Adoptētājam jābūt vismaz divdesmit piecus gadus vecam un vismaz astoņpadsmit gadus vecākam par adoptējamo. Nosacījumu par adoptētāja minimālo vecumu un pielaujamo adoptētāja un adoptējamā vecuma starpību var neievērot, ja adoptē sava laulātā bērnu. Tomēr arī šajā gadījumā adoptētājam jābūt vismaz divdesmit vienu gadu vecam. Šā panta pirmajā daļā noteiktos ierobežojumus var neievērot, ja starp adoptētāju un adoptējamo izveidojušās patiesas vecāka un bērna attiecības. Par adoptētāju nedrīkst būt persona: 1) kura sodīta par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, — neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai nonemšanas; 2) kura sodīta par noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību, — neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai nonemšanas; 3) kura atcelta no aizbildņa pienākumu pildīšanas to nekārtīgas pildīšanas dēļ; 4) kurai atņemts audžuģimenes vai viesģimenes statuss, jo tā nav pildījusi

	attiecīgos pienākumus atbilstoši bērna interesēm; 5) kurai ar tiesas spriedumu atņemtas aizgādības tiesības; 6) kurai tiesa ir piemērojusi Krimināllikumā noteiktos medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus par nepieskaitāmības stāvoklī izdarītu Krimināllikumā paredzētu noziedzīgu nodarījumu. Lai konstatētu piemērotību adopcijai, bārintiesa atbilstoši Ministru kabineta noteiktajai adopcijas kārtībai ne ilgāk kā sešus mēnešus veic adoptētāja ģimenes izpēti.
164. Laulātie bērnu var adoptēt kopīgi vai viens no viņiem. Persona, kas atrodas laulībā, var adoptēt tikai ar otra laulātā piekrišanu, izņemot gadījumus, kad otrs laulātais atzīts par rīcības nespējīgu gara slimības vai plānprātības dēļ.	164. Laulātie bērnu adoptē kopīgi, izņemot gadījumus, kad: 1) adoptē otra laulātā bērnu; 2) otrs laulātais atzīts par pazudušu (bezvēsts promesošu);
165. Adoptēt reizē var vairākus bērnus, piešķirot viņiem vienādas tiesības.	165. Adoptēt reizē var vairākus bērnus. Adoptējot brāli (pusbrāli) un māsas (pusmāsas) nav šķirami. Bērnu interesēs pieļaujama brāļu (pusbrāļu) un māsu (pusmāsu) šķiršana, ja kādam no viņiem ir neārstējama slimība vai ir šķēršļi, kas traucē brāļus (pusbrāļus) un māsas (pusmāsas) adoptēt kopā.
166. Vairākas personas, kas savā starpā neatrodas laulībā, nevar vienā un tajā pašā laikā adoptēt vienu un to pašu personu.	166. Personas, kas savā starpā neatrodas laulībā, nevar adoptēt vienu un to pašu bērnu.
167. Aizbildnis nevar adoptēt savu aizbilstamo, kamēr viņš nav nodevis attiecīgo norēķinu un nav atlaists no aizbildnības.	167. Aizbildnim ir tiesības adoptēt savu aizbilstamo. Adoptējot aizbilstamo, aizbildnis galanorēķinu nodod vienlaikus ar adopcijas pieteikumu bārintiesai. Pēc galanorēķina pieņemšanas bārintiesa līdz dienai, kad stājas spēkā tiesas spriedums par adopcijas apstiprināšanu, pārstāv adoptējamā tiesības un likumiskās intereses adopcijas jautājumos. Aizbildni no pienākumu pildīšanas atlaiž pēc tam, kad stājies spēkā tiesas spriedums par adopcijas apstiprināšanu.

169. Ir nepieciešams, lai adopcijai dod savu piekrišanu visi tās dalībnieki, t. i., adoptētājs un pats adoptējamais, ja pēdējais nav jaunāks par divpadsmit gadiem, un bez tam, kamēr viņš nav vēl sasniedzis pilngadību, arī viņa vecāki vai aizbildņi; aizgādībā esošas personas adopcijai nepieciešama aizgādņa piekrišana. Laulībā esošas personas adopcijai nepieciešama viņa laulātā piekrišana. Tiesa var atsvabināt puses no šīs piekrišanas apliecinājuma, ja pēc faktiskajiem apstākļiem tas izrādās neiespējams kāda pastāvīga šķēršļa dēļ vai arī ja nav zināma to personu dzīvesvieta, kuru piekrišana vajadzīga. Ja vecāku vara pieder tikai vienam no vecākiem un otrs bez svarīga iemesla liedzas dot atļauju adoptēt, atļauju var dot adoptējamā dzīvesvietas bārintiesā. Visu nepilngadīgo adopcijai ir nepieciešams bārintiesas atzinums, ka adopcija nenāks adoptējamam par launu. Pēc ārvalstīs dzīvojošu personu lūguma nepilngadīgo var adoptēt ar tieslietu ministra iepriekšēju atļauju un tikai gadījumos, ja Latvijā nav iespējams nodrošināt bērna audzināšanu ģimenē un pienācīgu aprūpi.	169. Ir nepieciešams, lai adopcijai dod savu piekrišanu visi tās dalībnieki: 1) adoptētājs; 2) adoptējamais, ja viņš ir sasniedzis divpadsmit gadu vecumu; 3) adoptējamā vecāki, ja viņiem nav atņemtas aizgādības tiesības; 4) aizbildnis. Māte piekrišanu sava bērna adopcijai nevar dot ātrāk kā sešas nedēļas pēc dzemdībām. Piekrišanu adopcijai tās dalībnieki bārintiesai izsaka personīgi vai arī iesniedz to notariāla akta formā vai ar bārintiesā apliecinātu piekrišanu. Piekrišanu adopcijai tās dalībnieki var atsaukt līdz brīdim, kad bērns tiek nodots adoptētāju aprūpē. Bērna adopcijai ir nepieciešams bārintiesas lēmums, ka adopcija ir bērna interesēs. Bārintiesā, pieņemot lēmumu, noskaidro adoptējamā viedokli, ja vien viņš pats spēj to formulēt, kā arī ņem vērā ziņas par adoptētāju, tai skaitā viņa personību, reliģisko pārliecību, ja tāda ir, mantisko stāvokli, sadzīves apstākļiem, spēju izaudzināt bērnu, kā arī ziņas par adoptējamo, tai skaitā viņa personību, reliģisko pārliecību, ja tāda ir, veselību, priekštečiem. Pēc ārzemnieka, kuram nav pastāvīgas uzturēšanās atļaujas Latvijā, vai ārvalstīs dzīvojošas personas lūguma bērnu var adoptēt ar atbildīgā ministra atļauju un tikai tad, ja Latvijā nav iespējams nodrošināt bērna audzināšanu ģimenē un pienācīgu aprūpi.
171. Adopcija uzskatāma par notikušu, tiklīdz tiesa, adoptētājam lūdzot, to apstiprina. Ja adoptētājs mirst, iekām tiesa adopciju apstiprinājusi, tas nav par šķērslī tās apstiprināšanai, bet, ja pirms apstiprināšanas mirst adoptējamais, lieta izbeidzama. Tiesa var atļaut adoptētājus ierakstīt adoptētā dzimšanas reģistrā kā vecākus, ja šāds adoptētāju lūgums ir pamatots. Bez adoptētāju piekrišanas ziņas par adopciju nav izpaužamas.	171. Adopcija uzskatāma par notikušu, tiklīdz tiesa to apstiprina. Tiesa var atļaut adoptētājus neierakstīt adoptētā dzimšanas reģistrā kā vecākus, ja šāds adoptētāju lūgums ir pamatots. Bez adoptētāja piekrišanas ziņas par adopciju līdz bērna pilngadībai nav izpaužamas.
172. Adoptētais kļūst par sava adoptētāja ģimenes locekli, turklāt adoptētājs iegūst pār	172. Adoptētais kļūst par adoptētāju ģimenes locekli, un adoptētājs iegūst tiesības īstenot

vinu vecāku varu. Adoptētais iegūst adoptētāja uzvārdu un visas laulībā dzimuša bērna tiesības, ja adopcijas līgumā nav noteikts citādi.	aizgādību. Adoptētajam var piešķirt adoptētāju uzvārdu atbilstoši šā likuma 151.panta noteikumiem. Adoptētājs var lūgt adoptējamā uzvārdam pievienot savu uzvārdu, izņemot gadījumus, kad adoptētajam vai adoptējamam jau ir dubults uzvārds. Ja adoptējamā vārds neatbilst adoptētāja tautībai vai ir grūti izrunājams, adoptējamā vārdu atļauts mainīt vai tam pievienot otru vārdu, izņemot gadījumus, kad adoptējamam jau ir dubults vārds. Pēc adoptētāju lūguma tiesa var atļaut mainīt arī adoptējamā personas kodu. Aizliegts mainīt adoptējamā dzimšanas datumu.
173. Adoptētais bērns un viņa pēcnācēji attiecībā pret adoptētāju un viņa radniekiem iegūst laulībā dzimuša bērna tiesisko stāvokli kā personiskajās, tā mantiskajās attiecībās. Ar adopciju bērnam izbeidzas radniecības attiecības un ar tām saistītās personiskās un mantiskās tiesības un pienākumi pret miesīgajiem vecākiem un viņu radniekiem, ja adopcijas līgumā nav noteikts citādi. Tiesības uz pensiju, pabalstiem un citas tiesības, kas bērnam bija radušās līdz adopcijas brīdim, saglabājas.	173. Adoptētais bērns un viņa pēcnācēji attiecībā pret adoptētāju un viņa radniekiem iegūst laulībā dzimuša bērna tiesisko stāvokli kā personiskajās, tā mantiskajās attiecībās. Ar adopciju bērnam izbeidzas radniecības attiecības ar vecākiem un viņu radniekiem un ar tām saistītās personiskās un mantiskās tiesības un pienākumi pret viņiem.
175. Adopciju var atcelt tiesa, ja pilngadīgais adoptētais ar adoptētāju vienojušies par adopcijas atcelšanu. Iznēmuma gadījumā adopciju var atcelt arī tad, ja šādas vienošanās nav, taču pilngadīgais adoptētais pierāda, ka adopcijas rezultātā starp adoptētāju un adoptējamo nav izveidojušās patiesas vecāka un bērna attiecības. Atceļot adopciju, tā izbeidzas ar dienu, kad stājies spēkā tiesas spriedums par adopcijas atcelšanu.	175. Adopciju var atcelt tiesa: 1) ja adopcija notikusi, pārkāpjot adopcijas noteikumus; 2) ja tas ir nepilngadīgā adoptētā interesēs; 3) ja adoptētais ar adoptētāju vienojušies par adopcijas atcelšanu. Ja adopcija notikusi, pārkāpjot adopcijas noteikumus, tiesa var noraidīt prasību par adopcijas atcelšanu gadījumos, kad adopcijas atcelšana neatbilst nepilngadīgā adoptētā interesēm. Atceļot adopciju, tā izbeidzas ar dienu, kad stājās spēkā tiesas spriedums par adopcijas atcelšanu.
176. Ar adopcijas atcelšanu izbeidzas visas radniecības tiesiskās attiecības adoptētajam un viņa pēcnācējiem ar adoptētāju un viņa radniekiem.	176. Ar adopcijas atcelšanu tiek atjaunotas radniecības tiesiskās attiecības adoptētajam un viņa pēcnācējiem ar adoptētā bioloģiskajiem vecākiem un viņu radniekiem.

Ar adopcijas atcelšanu tiek atjaunotas radniecības tiesiskās attiecības bērnam un viņa pēcnācējiem ar bērna miesīgajiem vecākiem un viņu radniekiem. Atceļot nepilngadīgā bērna adopciju, tiesa lemj par to, kas turpmāk realizēs vecāku varu pār nepilngadīgo.	<u>Ja ar adopcijas nodibināšanu adoptētais ir ieguvis adoptētāja uzvārdu vai citu vārdu vai viņam ir mainīts personas kods, tiesa, ja tas ir adoptējamā interesēs, var saglabāt iegūto uzvārdu, vārdu un personas kodu pēc adopcijas atcelšanas.</u>
177. Līdz pilngadības (219. p.) sasniegšanai bērni atrodas vecāku varā. Laulības laikā abi vecāki izlieto šo varu kopīgi. Ja starp laulātajiem izceļas domstarpības, tās izšķir bārintiesa, ja likumā nav noteikts citādi.	177. Līdz pilngadības sasniegšanai (219.p.) bērns ir vecāku aizgādībā. <u>Aizgādība ir vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās.</u> <u>Rūpes par bērnu nozīmē viņa aprūpi, uzraudzību un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu.</u> <u>Bērna aprūpe nozīmē viņa uzturēšanu, t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam).</u> <u>Bērna uzraudzība nozīmē rūpes par bērna paša drošību un trešās personas apdraudējuma novēršanu.</u> <u>Ar tiesībām noteikt bērna dzīvesvietu saprotama dzīvesvietas ģeogrāfiskā izvēle un mājokļa izvēle.</u> <u>Rūpes par bērna mantu nozīmē gādību par bērna mantas uzturēšanu un izmantošanu tās saglabāšanai un vairošanai.</u>
178. Ja ārļaulībā dzimušam bērnam ir noteikta paternitāte, vecāku varu realizē abi vecāki kopīgi vai viens no viņiem pēc vienošanās. Strīda gadījumā šo jautājumu izšķir tāpat kā attiecībā uz laulībā dzimušajiem bērniem. Ja ārļaulībā dzimušam bērnam nav noteikta paternitāte, vecāku varu realizē bērna māte.	178. <u>Kopā dzīvojoši vecāki aizgādību īsteno kopīgi.</u> <u>Ja vecāki dzīvo šķirti, vecāku kopīga aizgādība turpinās. Bērna aprūpi un uzraudzību īsteno tas no vecākiem, pie kura bērns dzīvo.</u> <u>Jautājumos, kas var būtiski ietekmēt bērna attīstību, vecāki lēmumu pieņem kopīgi. Vecāku domstarpības izšķir bārintiesa, ja likumā nav noteikts citādi.</u> <u>Vecāku kopīga aizgādība izbeidzas, kad, pamatojoties uz vecāku vienošanos vai tiesas nolēmumu, tiek nodibināta viena vecāka atsevišķa aizgādība.</u>

179. Vecāku pienākums ir rūpēties samērā ar viņu mantas un sabiedrisko stāvokli par viņu varā esošu bērnu dzīvību un labklājību, sagādāt viņiem uzturu, t. i., dot ēdienu, mitekli, apģērbus, viņus kopt, audzināt un skolot. Bērnu apgādāšana līdz tam laikam, kad viņi var sevi paši apgādāt, gulstas uz tēvu un māti samērā ar viņu mantas stāvokli. Ja vecāku nav vai viņi nespēj apgādāt bērnu, šis pienākums gulstas uz vecvecākiem. Ja bērniem ir pašiem sava manta, bet vecākiem tās nepietiek bērniem nepieciešamo uztura izdevumu segšanai, tad šos izdevumus var segt no bērnu mantas ienākumiem; ja šo ienākumu nepietiek, tad var izlietot daļu no bērnu mantas, bet vienīgi ar attiecīgās bāriņtiesas atļauju.	179. Vecāku pienākums ir samērā ar viņu spējām un mantas stāvokli uzturēt bērnu. Šis pienākums gulstas uz tēvu un māti līdz laikam, kad bērns pats var sevi apgādāt. Strīdus par uzturlīdzekļiem bērnam izšķir tiesa. Pienākums gādāt par bērna uzturēšanu neizbeidzas, ja bērns ir šķirts no ģimenes vai nedzīvo kopā ar vienu no vecākiem vai abiem vecākiem. Ja bērnam ir pašam sava manta, bet vecākiem tās nepietiek bērnam nepieciešamo uzturēšanas izdevumu segšanai, šos izdevumus var segt no bērna mantas ienākumiem; ja šo ienākumu nepietiek, var izlietot daļu no bērna mantas, bet vienīgi ar bāriņtiesas atļauju. Ja vecāku nav vai viņi nespēj uzturēt bērnu, šis pienākums līdzīgās daļās gulstas uz vecvecākiem. Ja vecvecāku mantas stāvoklis ir nevienlīdzīgs, tiesa var noteikt viņiem uzturēšanas pienākumu samērā ar katra mantas stāvokli. Minimālo uzturlīdzekļu apmēru, kuru bērnam nodrošināt ir pienākums katram no vecākiem neatkarīgi no viņa spējām uzturēt bērnu un mantas stāvokli, nosaka Ministru kabinets, ņemot vērā valstī noteikto minimālo mēnešalgu un bērna vecumu. Tiesa pēc prasītāja lūguma nekavējoties pieņem lēmumu par to, kādā apmērā atbildētājam pagaidām, līdz strīda izšķiršanai, jāsedz bērna uzturēšanas izdevumi. Bērna pagaidu uzturlīdzekļu apmērs nevar būt mazāks par Ministru kabineta noteikto minimālo bērna uzturlīdzekļu apmēru.
181. Ja vecāki dzīvo šķirti, vecāku varu realizē tas no vecākiem, pie kura bērni dzīvo. Ja mirst tas no vecākiem, pie kura bērni dzīvo, ka arī ja viņam nav iespējams vecāku varu izlietot, pie viņa bijušie bērni pāriet otra varā, izņemot gadījumus, kad ar tiesas spriedumu bērnu interesēs ir noteikts citādi. Katram no vecākiem jāpiedalās samēra ar saviem mantas līdzekļiem to bērnu uzturēšanā, kuri palikuši pie otra no vecākiem.	181. Bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar jebkuru no vecākiem (saskarsmes tiesība). Katram vecākam ir pienākums un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu. Šis noteikums piemērojams arī tad, ja bērns ir šķirts no ģimenes vai nedzīvo kopā ar vienu no vecākiem vai abiem vecākiem. Tam vecākam, kurš nedzīvo kopā ar bērnu, ir tiesības saņemt ziņas par viņu, it īpaši ziņas par viņa attīstību, veselību, sekmēm mācībās, interesēm un sadzīves apstākļiem.

	Bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar brāļiem, māsām un vecvecākiem, kā arī citām personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, ja tas atbilst bērna interesēm (saskarsmes tiesība). Jebkurai personai ir pienākums atturēties no tādām darbībām, kas varētu negatīvi iespaidot bērna attiecības ar kādu no vecākiem.
182. Katrs no vecākiem var satikties ar bērniem, kas atstāti pie otra, izņemot gadījumus, kad satikšanās kaitē bērnam. Šīs tiesības izlietošanas veidu un laiku, ja vecāki par to nevienojas, noteic bārintiesā. Ja tās lēmumu nepilda, strīdu izšķir tiesa.	182. Strīda gadījumā kārtību, kādā var izmantot saskarsmes tiesību, nosaka tiesa, izprasot bārintiesas atzinumu. Nosakot saskarsmes tiesības izmantošanas kārtību, tiesa var noteikt, ka zināmu laika periodu (nedēļas nogales, brīvdienas skolā, vecāku atvaļinājuma laiku u. tml.) bērns pavada pie tā vecāka, pie kura viņš nedzīvo, vai arī viņu tikšanās laiku. Tiesa, ciktāl tas atbilst bērna interesēm, saskarsmes tiesību var ierobežot, turklāt, ja nepieciešams, noteikt, ka ar bērnu drīkst tikties tikai saskarsmes personas klātbūtnē vai bārintiesas ieteiktā noteiktā vietā, vai noteikt pienākumu noteiktā laikā kopā ar bērnu ierasties bārintiesā. Ja tiesa konstatē, ka ar bērnu drīkst tikties tikai saskarsmes personas klātbūtnē, un puses nevar vienoties par saskarsmes personu vai bārintiesā nepiekrīt pušu izvēlei attiecībā uz saskarsmes personu, saskarsmes tiesību īsteno bārintiesas pārstāvja vai bārintiesas pilnvarotas personas klātbūtnē. Tiesa var uz laiku atņemt saskarsmes tiesību, ja saskarsme kaitē bērna interesēm un kaitējums citādi nav novēršams. Saskarsmes persona ir fiziskā persona, kuras klātbūtnē, ja tā piekrīt, īsteno saskarsmes tiesību. Saskarsmes persona var būt arī juridiskā persona, kas nodrošina speciālista klātbūtni saskarsmes tiesības īstenošanas laikā. Ja bērns ir šķirts no ģimenes, saskarsmes tiesību var ierobežot bārintiesā.
183. Kamēr bērni dabū no saviem vecākiem uzturu, viņiem jāstrādā vecāku mājas darbi bez tiesības prasīt par to kādu atlīdzību, ja vien tā viņiem nav noteikti apsolīta.	183. Kamēr vecāki nodrošina bērna uzturēšanu, bērnam jāstrādā vecāku mājas darbi bez tiesībām prasīt par to kādu atlīdzību, ja vien tā viņam nav noteikti apsolīta.

185. Ja bērni neklausā vai nepakļaujas vecāku audzināšanai, vecāki var griezties pēc palīdzības bāriņtiesā.	185. Ja bērni neklausā vai nepakļaujas vecāku audzināšanai, vecāki var griezties pēc palīdzības bāriņtiesā. <u>Bērns var vērsties pēc palīdzības bāriņtiesā, ja vecāki noteikuši viņam nepamatotus ierobežojumus vai radušās citas domstarpības viņu attiecībās.</u> <u>Domstarpību atrisināšanai, ja nepieciešams, bērnam iecelams aizbildnis.</u>
186. <u>Vecāki pārstāv savus bērnus viņu personiskajās un mantiskajās attiecībās</u>; ja viens no vecākiem mirst vai citu iemeslu dēļ nevar pārstāvēt bērnus, viņus pārstāv otrs no vecākiem viens pats.	186. Vecāki kopīgi pārstāv bērnu viņu personiskajās un mantiskajās attiecībās (koppārstāvība). <u>Ja vecāki dzīvo šķirti, koppārstāvība iespējama tikai tad, ja abi vecāki ir vienojušies par kopīgu aizgādību vai ir pieņemams, ka pastāv vecāku kopīga aizgādība (178.p.).</u> <u>Viens no vecākiem vienpersoniski pārstāv bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās, ja:</u> <u>1) otrs vecāks nav sasniedzis pilngadību, izņemot gadījumu, kad viņš ir stājies laulībā;</u> <u>2) otrs vecāks ir miris;</u> <u>3) ar vienošanos vai tiesas spriedumu nodibināta viena vecāka atsevišķa aizgādība, izņemot gadījumus, kad saskaņā ar likumu bērnu viņa personiskajās attiecībās pārstāv abi vecāki.</u> <u>Vecāks ar rīcībspējas ierobežojumu pārstāv bērnu mantiskajās attiecībās tādā apjomā, kādā tiesa nav ierobežojusi vecāka rīcībspēju.</u> <u>Katram no vecākiem ir tiesības veikt tiesiskas darbības, kuras ir bērna interesēs, ja pastāv risks, ka attiecībā uz bērnu var iestāties nelabvēlīgas sekas. Par veiktajām darbībām viņam ir pienākums nekavējoties paziņot otram vecākam, izņemot gadījumu, kad šīs darbības veicis tas vecāks, kuram ir tiesības vienpersoniski pārstāvēt bērnu.</u>
187. Vecāki var noteikt saviem nepilngadīgajiem bērniem dzīvesvietu un atprasīt <u>bērnus no katra, kas viņus</u>	187. Īstenojot tiesības noteikt bērna dzīvesvietu, vecāki var atprasīt <u>bērnu no jebkuras trešās personas. Šīs vecāku tiesības var</u>

pretlikumīgi aiztur, izņemot gadījumus, kad tas ir pretēji bērnu interesēm.	ierobežot, ja bāriņtiesa atzīst, ka ir faktiski šķēršļi, kas vecākiem liedz iespēju īstenot aizgādību (203.p.).
188. Pienākums apgādāt vecākus un vajadzības gadījumā arī vecvecākus gulstas uz visiem bērniem līdzīgās daļās. Ja bērnu mantas stāvoklis ir nevienlīdzīgs, tiesa var noteikt viņu apgādāšanas pienākumu samērā ar katra mantas stāvokli.	188. Pienākums uzturēt vecākus un vajadzības gadījumā arī vecvecākus gulstas uz visiem bērniem samērā ar viņu spējām uzturēt vecākus vai vecvecākus un mantas stāvokli. Strīdus par uztur līdzekļiem vecākiem vai vecvecākiem izšķir tiesa. Bērnu var atbrīvot no pienākuma uzturēt vecākus vai vecvecākus, ja tiek konstatēts, ka vecāki vai vecvecāki bez dibinātiem iemesliem izvairījušies pildīt savus pienākumus pret bērnu. Mazbērniem jāuztur katrs no vecvecākiem, ja to nevar pēdējā laulātais un bērni.
194. Ja viens no vecākiem bērnu mantu pārvalda nekārtīgi, bāriņtiesa var uzlikt vinam par pienākumu sniegt norēķinos sīkas ziņas arī par izdevumiem bērnu uzturam (191. p.), pieprasīt pietiekamu bērnu mantas nodrošinājumu, kā arī atstādināt viņu no bērnu mantas pārvaldības, uzdodot to otram no vecākiem vai īpaši šim nolūkam ieceltam aizbildnim.	194. Ja vecāki bērna mantu pārvalda neatbilstoši bērna interesēm, bāriņtiesa var uzlikt viņiem par pienākumu sniegt norēķinos sīkas ziņas arī par izdevumiem bērna uzturam (191.p.), pieprasīt pietiekamu bērna mantas nodrošinājumu, kā arī atstādināt viņus no bērna mantas pārvaldības, uzdodot to vienam no vecākiem vai īpaši šim nolūkam ieceltam aizbildnim. Ja vecākam atņemtas aizgādības tiesības ar spēkā stājušos tiesas spriedumu (200.p.), viņam saglabājas pienākums uzturēt bērnu.
195. Par bērnu brīvo mantu, kas izņemta no vecāku pārvaldības, ja bērni sasnieguši sešpadsmit gadu vecumu, jāatzīst: 3) visa manta, kuru bērniem bez atlīdzības piešķirušī radnieki vai citas personas ar nosacījumu, lai bērni to pārvaldītu un lietotu patstāvīgi.	195. Par bērnu brīvo mantu, kas izņemta no vecāku pārvaldības, ja bērni sasnieguši sešpadsmit gadu vecumu, jāatzīst: 3) visa manta, kuru bērniem bez atlīdzības piešķirušī radnieki vai citas personas ar nosacījumu, lai bērni to pārvaldītu un lietotu patstāvīgi, izņemot mantu, kas piešķirta noteiktam mērķim.
198. Vecāku vara izbeidzas: 1) ar vecāku vai bērna nāvi; 2) kad pazudušais no vecākiem atzīts par mirušu; 3) kad ar vecāku piekrišanu bērnu adoptējusi trešā persona; 4) kad bērns sasniedzis pilngadību; 5) kad tā atņemta ar tiesas spriedumu (200. p.).	198. Aizgādība izbeidzas: 1) ar vecāku vai bērna nāvi; 2) kad pazudušais no vecākiem atzīts par mirušu; 3) kad bērnu adoptējusi trešā persona; 4) kad bērns sasniedzis pilngadību;

199. Ar tiesas spriedumu (198. p. 5. pk.) izbeigto vecāku varu var atjaunot ar tiesas spriedumu.	199. Ar tiesas spriedumu atņemtās aizgādības tiesības (200.p.) var atjaunot ar tiesas spriedumu.
200. Ja vecāki nelietīgi izlieto vecāku varu un ar bērniem apietas sevišķi slikti, tiesa var vainīgajam no vecākiem atņemt vecāku varu, atstājot bērnu otra varā, ka arī iecelt bērniem aizbildni, ja vara, ko izlieto otrs no vecākiem, nepietiekami aizsargā bērnu no vainīgā kaitīgā iespaida vai ja vainīgi abi vecāki.	200. Vecākam var atņemt aizgādības tiesības, ja: 1) viņa vainas dēļ (vecāka apzinātas rīcības vai nolaidības dēļ) ir apdraudēta bērna veselība vai dzīvība; 2) vecāks launprātīgi izmanto savas tiesības vai nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību un tas var apdraudēt bērna fizisko, garīgo vai tikumisko attīstību. Atņemot aizgādības tiesības vienam vecākam, tiesa nodod bērnu otra vecāka atsevišķā aizgādībā. Ja aizgādība, ko varētu īstenot otrs vecāks, nepietiekami aizsargātu bērnu no apdraudējuma vai aizgādības tiesības tiek atņemtas abiem vecākiem, tiesa uzdod bārintiesai nodrošināt bērnam ārpusģimenes aprūpi.
203. Vecāku vara tiek pārtraukta: 1) ja pār vienu no viņiem nodibināta 360. vai 365. pantā norādītā aizgādība; 2) ja bārintiesa atzīst, ka ir faktiski šķēršļi, kas vienam no vecākiem atņem iespēju izlietot vecāku varu. Šajos gadījumos vecāku vara līdz tam laikam, kamēr pārtraukums izbeidzas, pieder otram no vecākiem, bet, ja arī tam ir šķēršļi, — bārintiesai jāieceļ aizbildnis. Pārtrauktā vecāku vara tiek atjaunota, kad bārintiesa atzīst, ka tās pārtraukšanas iemesli atkrituši. Kamēr vecāki nav sasnieguši pilngadību, izņemot gadījumus, kad viņi stājušies laulībā, viņi nevar pārstāvēt bērnu viņa personiskajās vai mantiskajās attiecībās. Šādam bērnam tiek iecelts aizbildnis.	203. Aizgādības tiesības vecākam tiek pārtrauktas, ja bārintiesa atzīst, ka: 1) ir faktiski šķēršļi, kas liedz vecākam iespēju aprūpēt bērnu; 2) bērns atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vecāka vainas dēļ (vecāku apzinātas rīcības vai nolaidības dēļ); 3) vecāks launprātīgi izmanto savas tiesības vai nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību; 4) vecāks ir devis piekrišanu bērna adoptēšanai, izņemot gadījumu, kad viņš kā laulātais ir devis piekrišanu tam, ka bērnu adoptē otrs laulātais; 5) konstatēta vecāka vardarbība pret bērnu vai ir pamatotas aizdomas par vecāka vardarbību pret bērnu. Šajos gadījumos aprūpi īsteno otrs vecāks, bet, ja arī tam ir šķēršļi, bārintiesa gādā par bērna ārpusģimenes aprūpi. Aizgādības tiesības vecākam var tikt pārtrauktas arī gadījumos, kad vecāks

	launprātīgi izmanto savas tiesības, nepildot tiesas nolikumu lietā, kas izriet no aizgādības vai saskarsmes tiesībām, ja tas nodara būtisku kaitējumu bērnam un ja nepastāv otram vecākam šķēršļi īstenot bērna aprūpi. Pārtrauktās aizgādības tiesības vecākam atjauno, ja bārintiesa atzīst, ka nepastāv šā panta pirmajā vai trešajā daļā minētie apstākļi. Ja gada laikā no aizgādības tiesību pārtraukšanas nav iespējams tās atjaunot, bārintiesa lemj par prasības celšanu tiesā aizgādības tiesību atņemšanai, izņemot gadījumu, kad aizgādības tiesības nevar atjaunot no vecāka neatkarīgu apstākļu dēļ. Bārintiesai ir tiesības lemt par prasības celšanu tiesā aizgādības tiesību atņemšanai pirms šā panta ceturtajā daļā noteiktā termina iestāšanās, ja tas ir bērna interesēs.
204. Kad viens no vecākiem atzīts par maksātnespējīgu parādnieku, bērnu mantu pārvalda otrs no vecākiem vai šim nolūkam iecelts aizbildnis.	204. Ja viens no vecākiem atzīts par maksātnespējīgu, bērna mantu pārvalda otrs no vecākiem vai šim nolūkam bārintiesas iecelts sevišķs aizbildnis. Ja abi vecāki atzīti par maksātnespējīgiem, bērna mantas pārvaldīšanai bārintiesa iecel sevišķu aizbildni.
205. Kad lietu par vienu no vecākiem maksātnespēju izbeidz vai kad atcel pār viņu nodibināto aizgādību, tiesību pārvaldīt bērnu mantu atjauno vienīgi ar bārintiesas atļauju.	205. Ja tiek izbeigta viena vai abu vecāku maksātnespējas lieta vai atcelta aizgādība pār vecāku, bārintiesa lemj par sevišķā aizbildņa atcelšanu.
217. Aizbildnību nodibina pār nepilngadīgajiem. Aizgādību nodibina: 1) pār personām, kuras tiesa atzinusi par rīcības nespējīgām gara slimības vai plānprātības dēļ (358. p.); 2) pār personām izlaidīgas vai izšķērdīgas dzīves dēļ (365. p.); 3) pār promesošu un pazudušu personu mantu (371. p.); 4) pār mantojuma masu; 5) pār konkursa masu.	217. Aizbildnību nodibina pār nepilngadīgajiem. Aizgādību nodibina: 1) pār personām ar garīga rakstura vai citiem veselības traucējumiem, kuru rīcībspēju ierobežojusi tiesa (358. p.); 1) pār personām ar garīga rakstura vai citiem veselības traucējumiem steidzamos gadījumos bez rīcībspējas ierobežošanas (364.² p.); 2) pār personām izlaidīgas vai izšķērdīgas dzīves dēļ vai pār personām, kuras alkohola vai citu apreibinošo vielu pārmērīgas lietošanas dēļ draud novest

	sevi vai savu ģimeni trūkumā vai nabadzībā un kuru rīcībspēju ierobežojusi tiesa (365.p.); 3) pār promesošu un pazudušu personu mantu (371. p.); 4) pār mantojuma masu; 5) pār konkursa masu.
218. Aizbildnības un aizgādības lietas pārzina attiecīgas bārintiesas: pilsētās — pilsētu bārintiesas, bet uz laukiem — pagasttiesas.	218. Aizbildnības un aizgādības lietas pārzina bārintiesas.
219. Nepilngadība <u>abu</u> dzimumu personām turpinās tik ilgi, kamēr tās sasniedz astoņpadsmit gadu vecumu.	219. Nepilngadība personām turpinās tik ilgi, kamēr tās sasniedz astoņpadsmit gadu vecumu.
222. Kad nepilngadīgi bērni atsvabinās no vecāku varas, kā arī tad, kad nomirst viņu abi vecāki, viņiem iecelami aizbildņi.	222. Bez vecāku aizgādības palikušam bērnam iecelams aizbildnis. Tiklīdz kādai personai ir informācija par gadījumu, kad nepilngadīgajam iecelams aizbildnis, tā pazīno par to attiecīgajai bārintiesai. Ja kāda no šā likuma 235. un 236.pantā minētajām personām nevar uzņemties aizbildnību, bārintiesā lemj par citu ārpusģimenes aprūpes veidu.
223. Tēvs un māte jau uz <u>vecāku varas</u> pamata ir <u>savu</u> nepilngadīgo bērnu dabiskie aizbildņi.	223. Tēvs un māte uz <u>aizgādības tiesību</u> pamata ir <u>sava</u> nepilngadīgā bērna dabiskie aizbildņi.
224. Ja pēc tiesas sprieduma vai kāda cita no pašu gribas neatkarīga iemesla dēļ viens no vecākiem vai abi zaudē vecāku varu pār saviem bērniem, tad viņi nevar būt arī to aizbildņi un pār tiem nodibināma cita aizbildnība.	224. Vecāki, kuri zaudējuši aizgādības tiesības, nevar būt arī bērna aizbildņi. Ja pēc tiesas sprieduma vai kāda cita no pašu gribas neatkarīga iemesla dēļ abi vecāki zaudē aizgādības tiesības, bērnam nodibināma aizbildnība vai bārintiesā lemj par citu ārpusģimenes aprūpes veidu, bet, ja tās zaudē tikai viens vecāks, aizbildnība nodibināma vai bārintiesā lemj par citu ārpusģimenes aprūpes veidu gadījumos, kad tas nepieciešams bērna interesēs. Tas pats attiecas arī uz nepilngadīgā mantu, kas tam dāvināta vai novēlēta ar nosacījumu, lai to nepārvaldītu vecāki.
225. Kad viens no vecākiem mirst, aizbildnība piekrīt otram bez bārintiesas apstiprinājuma.	225. Kad viens no vecākiem mirst, aizbildnība piekrīt otram bez bārintiesas

	apstiprinājuma, ja bērns bija abu vecāku kopīgā aizgādībā
226. Kad viens no vecākiem mirst un otrs dodas jaunā laulībā, pēdējais paliek joprojām par savu agrākās laulības nepilngadīgo bērnu dabisko aizbildni, bet viņam ir pienākums pazinot bārintiesai par paredzamo došanos laulībā un izdalīt mirušā mantu saskaņā ar mantojuma tiesību noteikumiem, kā arī izdot vai pienācīgi nodrošināt bērniem pienākošos mantas daļu. Šī izdalīšana izdarāma, piedaloties attiecīgajai bārintiesai, kura šajā gadījumā bērnu interešu aizsardzībai iecel sevišķus aizbildņus, kas pēc izdalīšanas pabeigšanas tūlī atsvabināmi.	226. Kad viens no vecākiem mirst, otrs joprojām paliek par savu nepilngadīgo bērnu dabisko aizbildni, bet viņam ir pienākums izdalīt mirušā mantu saskaņā ar mantojuma tiesību noteikumiem, kā arī izdot vai pienācīgi nodrošināt bērniem pienākošos mantas daļu. Tas no vecākiem, kura atsevišķā aizgādībā atrodas bērns, dodoties jaunā laulībā, ir paklaufs vispārējiem noteikumiem par aizbildnību.
229. Abiem vecākiem ir tiesība testamentā iecelt aizbildņus saviem bērniem — kā jau esošiem, tā arī gaidāmiem. Rīkojums par aizbildnību paliek spēkā arī tādā testamentā, kura citi noteikumi atzīti par spēkā neesošiem. Noteikti un neapšaubāmi pierādītam tēva vai mātes nodomam iecelt par aizbildni saviem bērniem zināmas personas ir tāds pats spēks kā iecelšanai ar testamentu. Ja vecāki testamentā nav iecēluši saviem nepilngadīgajiem bērniem aizbildņus, tiesība tos iecelt ar pēdējās gribas rīkojumu pieder vecvecākiem.	229. Abiem vecākiem ir tiesība testamentā iecelt aizbildņus saviem bērniem — kā jau esošiem, tā arī gaidāmiem. Rīkojums par aizbildnību paliek spēkā arī tādā testamentā, kura citi noteikumi atzīti par spēkā neesošiem. Noteikti un neapšaubāmi pierādītam tēva vai mātes nodomam iecelt par aizbildni saviem bērniem zināmas personas ir tāds pats spēks kā iecelšanai ar testamentu.
230. Aizbildņi, kas iecelti vecāku vai vecvecāku testamentā, pielaižami izpildīt savus aizbildņu pienākumus bez bārintiesas apstiprinājuma.	230. Aizbildņi, kas iecelti vecāku testamentā, nekavējoties jāapstiprina bārintiesai.
232. Visos gadījumos, kad testamentā ieceltie aizbildņi jāapstiprina bārintiesai (231. p.), viņus var apstiprināt, tikai pārliecinoties par viņu spējām un īpašībām.	232. Testamentā ieceltos aizbildņus bārintiesā var apstiprināt, tikai pārliecinoties par viņu atbilstību aizbildņa pienākumu pildīšanai.
234. Ja testamentā aizbildni nav iecelti vai ja ieceltos neapstiprina, vai ja viņi nav vairs dzīvi vai arī nevar pieņemt aizbildnību, nepilngadīgo bērnu tuvākiem radniekiem nekavējoties jāgriežas pie attiecīgās	234. Ja bērns palicis bez aizgādības, ikvienam, bet it īpaši bērna tuvākajiem radniekiem, ir pienākums vērsties bārintiesā par aizbildņa iecelšanu.

bāriņtiesas ar lūgumu iecelt bērniem aizbildni.	
236. Ja starp nepilngadīgo radniekiem neatrodas spējīgi vai arī ja spējīgie nevar uzņemties aizbildnību, vai ja viņus <u>atlaiž no aizbildņu amata likumisku iemeslu dēļ</u>, kā arī ja nepilngadīgajiem nemaz nav radnieku, aizbildņus iecel bāriņtiesa no citu personu vidus, un tai jārikojas šajā ziņā pašai no sevis, tiklīdz tā dabū zināt, ka ir tādi pilnīgi bāriņi.	236. Ja starp nepilngadīgo radniekiem neatrodas spējīgi vai arī ja spējīgie nevar uzņemties aizbildnību, vai ja viņus atlaiž <u>vai atceļ no aizbildņa pienākumu pildīšanas</u>, kā arī ja nepilngadīgajiem nemaz nav radnieku, aizbildņus iecel bāriņtiesa no citu personu vidus, un tai jārikojas šajā ziņā pašai no sevis, tiklīdz tā dabū zināt, ka ir tādi pilnīgi bāriņi.
237. Ja aizbildnis, <u>kas iecelts pēc likuma, ar testamentu vai pēc tiesas sprieduma</u>, ir pagaidām kavēts uzņemties aizbildnību <u>vai ja tiesas spriedumu kāda iemesla dēļ nevar tūlīt izpildīt</u>, līdz šo kavēkļu novēršanai bāriņtiesa iecel <u>pagaidu aizbildni</u>.	237. Ja aizbildnis ir pagaidām kavēts uzņemties aizbildnību, līdz šo kavēkļu novēršanai bāriņtiesa <u>iecel aizbildni uz laiku</u>.
238. Nevienš nedrīkst piesavināties aizbildņa tiesības pār nepilngadīgajiem un viņu mantu, kamēr nav iecelts par aizbildni <u>pēc likuma vai testamenta</u>. Tādēļ nekāda tādu personu darbība, kuras patvarīgi uzņēmušās aizbildnību, nav spēkā un tām jāatlīdzina nepilngadīgajiem visi ar to nodarītie zaudējumi. Tomēr tuvākie radnieki, bet, ja tādu nav, arī citas personas var iepriekšēji ņemt nepilngadīgos savā gādībā un pagaidām apsargāt viņu mantu, kamēr bāriņtiesa pēc šo personu paziņojuma dod attiecīgus rīkojumus.	238. Nevienš nedrīkst piesavināties aizbildņa tiesības pār nepilngadīgajiem un viņu mantu, kamēr nav iecelts par aizbildni. Tādēļ nekāda tādu personu darbība, kuras patvarīgi uzņēmušās aizbildnību, nav spēkā un tām jāatlīdzina nepilngadīgajiem visi ar to nodarītie zaudējumi. Tomēr <u>vecāku testamentā ieceltie aizbildņi, kurus vēl nav apstiprinājusi bāriņtiesa</u>, tuvākie radnieki, bet, ja tādu nav, arī citas personas var iepriekšēji ņemt nepilngadīgos savā aprūpē un pagaidām apsargāt viņu mantu, kamēr bāriņtiesa pēc šo personu paziņojuma dod attiecīgus rīkojumus.
239. Aizbildņus iecel ar bāriņtiesas lēmumu, <u>par ko aizbildnim izdod apliecību</u>.	239. Aizbildņus iecel ar bāriņtiesas lēmumu, <u>pamatojoties uz personas iesniegumu, pēc tam, kad izvērtēta attiecīgās personas atbilstība aizbildņa pienākumu pildīšanai</u>.
240. Visos <u>tajos</u> gadījumos, <u>kad aizbildņa apstiprināšana vai iecelšana ir atkarīga no bāriņtiesas, tai jāraugās, lai apstiprināmajai vai iecelamajai personai būtu šā pienākuma izpildīšanai vajadzīgās spējas un īpašības</u>.	240. Visos <u>gadījumos</u> bāriņtiesai <u>ir pienākums izvērtēt par aizbildni iecelamās personas atbilstību aizbildņa pienākumu pildīšanai</u>.
241. Bāriņtiesai pienākas vispār nepieļaut pie aizbildnības, bet, ja iecelšana jau notikusi, atcelt no aizbildnības visus tos, no kuru pārvaldības varētu draudēt kāds zaudējums nepilngadīgajam.	241. Bāriņtiesai pienākas vispār nepieļaut pie aizbildnības, bet, ja iecelšana jau notikusi, atcelt no aizbildnības visus tos, no kuru pārvaldības varētu draudēt kāds zaudējums nepilngadīgajam <u>vai ciest viņa intereses</u>.

242. Par aizbildņiem nevar būt: 1) personas, kas atrodas aizgādībā; 2) personas, kam jau reiz ar tiesas spriedumu atņemta vecāku vara un kas atceltas no aizbildnības nekārtīgas aizbildna pienākumu izpildīšanas dēļ; 3) personas, kas atzītas par maksātnespējīgiem parādniekiem; 4) personas, ko vecāki vai vecvecāki testamentā noraidījuši no aizbildnības pār saviem palikušajiem nepilngadīgajiem; 5) personas, kuru intereses acīm redzami runā pretim svarīgām aizbilstamā interesēm; 6) tās bārintiesas locekli, kura pārzina attiecīgo aizbildnību; 7) ārvalstnieki, izņemot gadījumus, kad aizbildnību nodibina pār viņu valsts pilsoņiem; 8) nepilngadīgas personas.	242. Par aizbildņiem nevar būt: 1) personas, ko vecāki testamentā noraidījuši no aizbildnības pār saviem palikušajiem nepilngadīgajiem; 2) personas, kuru intereses acīm redzami runā pretim svarīgām aizbilstamā interesēm; 3) tās bārintiesas locekli, kura uzrauga attiecīgo aizbildnību; 4) nepilngadīgas personas; 5) personas, kuras sodītas par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, — līdz dienai, kad sodāmība dzēsta vai nonemta; 6) personas, kuras sodītas par noziedzīgiem nodarījumiem pret tīkumību un dzimumneaizskaramību, — neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai nonemšanas; 7) personas, kuras atceltas no aizbildna pienākumu pildīšanas nekārtīgas aizbildna pienākumu izpildīšanas dēļ; 8) personas, kurām atņemts audžuģimenes vai viesģimenes statuss, jo tās nav pildījušas pienākumus atbilstoši bērna interesēm; 9) personas, kurām ar tiesas spriedumu atņemtas aizgādības tiesības; 10) personas, kurām tiesa ir piemērojusi Krimināllikumā noteiktos medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus par nepieskaitāmības stāvokli izdarītu Krimināllikumā paredzētu noziedzīgu nodarījumu; 11) ārvalstnieki, izņemot gadījumus, kad aizbildnība piekrīt bērna radniekiem vai personām, kuras atrodas ar nepilngadīgo nedalītā saimniecībā
244. Visi 242. pantā minētie iemesli, kas kavē kādas personas iecelšanu par aizbildni, ir arī iemesli tās atcelšanai, ja tie atklājas tikai pēc tās iecelšanas.	244. Visi 242. pantā minētie iemesli, kas nepielauj personas iecelšanu par aizbildni, ir arī iemesli tās atcelšanai, ja tie atklājas tikai pēc tās iecelšanas.

253. Ja aizbilstamais neklausa un nepakļaujas aizbildņa audzināšanai, aizbildnis var griezties pēc palīdzības bārintiesā.	253. Ja aizbildnim un aizbilstamajam rodas domstarpības, aizbildnis un aizbilstamais to atrisināšanai var vērsties bārintiesā.
255. Aizbildnim sevišķi jāgādā par sava aizbilstamā audzināšanu ar tādu pašu rūpību, ar kādu apzinīgi vecāki gādātu par savu bērnu audzināšanu. Ja vecāki vairs nav dzīvi, kā arī tad, ja vecāki nav iecēlušī īpašu audzinātāju, aizbildnis pats var uzņemties audzināšanu vai arī uzticēt to kādai citai personai, kurai uz to ir vajadzīgās spējas. Bet arī šajā pēdējā gadījumā aizbildnim jāuzrauga audzināšana.	255. Aizbildnim sevišķi jāgādā par sava aizbilstamā audzināšanu ar tādu pašu rūpību, ar kādu apzinīgi vecāki gādātu par savu bērnu audzināšanu. Aizbildnis pats var uzņemties audzināšanu vai arī uzticēt to kādai citai personai, kurai uz to ir vajadzīgās spējas. Bet arī šajā pēdējā gadījumā aizbildnim jāuzrauga audzināšana.
256. Nepilngadīgā audzināšanas mērķis ir līdz ar gādību par viņa veselību viņu tikumiski un garīgi attīstīt samērā ar viņa mantas stāvokli, spējām un tieksmēm.	256. Nepilngadīgā audzināšanas mērķis ir līdz ar gādību par viņa veselību viņu tikumiski un garīgi attīstīt samērā ar viņa spējām un tieksmēm.
257. Nepilngadīgā izglītības un nākamā dzīvesveida izvēles ziņā sevišķi jāievēro viņa vecāku griba, ja tā bijusi izteikta, bet, ja viņi nav atstājuši nekādus rīkojumus, — viņa tuvāko radnieku padomi. Ja vecāku atstātie rīkojumi izrādās aizbilstamajam neizdevīgi, aizbildnis var ar bārintiesas piekrišanu no tiem atkāpties.	257. Nepilngadīgā izglītības un nākamā dzīvesveida izvēles ziņā sevišķi jāievēro viņa vecāku griba, ja tā bijusi izteikta. Ja vecāku atstātie rīkojumi neatbilst aizbilstamā interesēm, aizbildnis var ar bārintiesas piekrišanu no tiem atkāpties.
258. Aizbilstamā uzturam var izlietot vienīgi nepieciešamo, sedzot patēriņu no viņa mantas ikgadīgiem ienākumiem un vispār samērojot ar tiem visus izdevumus, lai daļa no šiem ienākumiem, ja vien iespējams, katru gadu vēl ietaupītos. Šaubu gadījumos aizbildnis lūdz bārintiesas padomu, kura, raugoties pēc apstākļiem, sašaurina liekos izdevumus un cenšas atrast līdzekļus iztrūkuma segšanai. Spiedīgos gadījumos, īpaši ja aizbilstamais izrāda sevišķas spējas, ko ir lietderīgi attīstīt, audzināšanas izdevumu segšanai var izlietot arī daļu no viņa kapitāla, bet tikai ar bārintiesas piekrišanu. Ja trūkst aizbilstamā līdzekļu viņa uzturam, aizbildnim nav pienākums aizbilstamo uzturēt uz sava rēķina.	258. Aizbilstamā uzturam var izlietot vienīgi nepieciešamos līdzekļus, sedzot patēriņu no viņa mantas ienākumiem un samērojot ar tiem visus izdevumus, lai daļu no šiem ienākumiem, ja vien iespējams, vēl ietaupītu. Ja rodas šaubas, aizbildnis lūdz bārintiesas padomu. Bārintiesā, izvērtējusi apstākļus, samazina izdevumus un cenšas atrast trūkstošos līdzekļus. Spiedīgos gadījumos, īpaši ja aizbilstamais izrāda spējas, ko ir lietderīgi attīstīt, audzināšanas izdevumu segšanai var izlietot arī daļu no viņa kapitāla, bet tikai ar bārintiesas piekrišanu. Ja trūkst aizbilstamā līdzekļu viņa uzturam, aizbildnim nav pienākums aizbilstamo uzturēt uz sava rēķina.
260. Savu brīvo mantu (195. p.) nepilngadīgais pārvalda patstāvīgi. Viņš var	260. Savu brīvo mantu (195. p.) nepilngadīgais pārvalda patstāvīgi. Viņš var par

par šo mantu noslēgt darījumus parastās pārvaldības robežās, un viņš par tiem atbild ar savu brīvo mantu. Ja nepilngadīgais atbilstoši likumiem, kuri reglamentē darba attiecības, patstāvīgi nodarbojas kādā arodā, amatniecībā, tirdzniecībā u. tml., viņš var noslēgt darījumus, kas nepieciešami sakarā ar viņa patstāvīgo nodarbošanos, un viņš par tiem atbild ar visu savu mantu. Nepilngadīgais arī šajos gadījumos nevar patstāvīgi slēgt tādus darījumus, kurus aizbildnis nevar slēgt bez bāriņtiesas atļaujas.	šo mantu noslēgt darījumus parastās pārvaldības robežās, un viņš par tiem atbild ar savu brīvo mantu. Ja nepilngadīgais atbilstoši likumiem stājas darba attiecībās vai patstāvīgi nodarbojas kādā arodā, amatniecībā, tirdzniecībā u. tml., viņš var noslēgt darījumus, kas nepieciešami sakarā ar viņa patstāvīgo nodarbošanos, un viņš par tiem atbild ar visu savu mantu. Nepilngadīgais arī šajos gadījumos nevar patstāvīgi slēgt tādus darījumus, kurus aizbildnis nevar slēgt bez bāriņtiesas atļaujas.
270. Pēc aizbildnības pieņemšanas aizbildnim vispirms jānoskaidro nepilngadīgā mantas sastāvs un jāieved tas sīkā un rūpīgi sastādāmā sarakstā. Sarakstu izgatavo divos eksemplāros, no kuriem viens paliek pie aizbildņiem, bet otru uzglabā bāriņtiesā. <u>Dārglietas, parādu prasījumu dokumenti, kredītiestāžu zīmes un vērtspapīri, kas atrasti, sarakstu sastādot, uzglabājami bāriņtiesā.</u>	270. Pēc aizbildnības pieņemšanas aizbildnis vispirms noskaidro nepilngadīgā mantas sastāvu un sastāda tās sarakstu. Sarakstu izgatavo vienā eksemplārā — oriģinālu glabā bāriņtiesā, bet kopiju izsniedz aizbildnim.
273. Ja mantojums, kas atstāts aizbilstamajam, ir apgrūtināts parādiem, aizbildnim vispirms jāiesniedz attiecīgai tiesai lūgums uzaicināt kreditorus.	273. Ja mantojums, kas atstāts aizbilstamajam, ir apgrūtināts parādiem, aizbildnim vispirms jāiesniedz attiecīgajam notāram lūgums uzaicināt kreditorus.
280. Pārdot nepilngadīgajam piederošu nekustamo īpašumu pieļaujams: 1) izdalot mantojumu starp pilngadīgajiem un nepilngadīgajiem mantiniekiem; 2) neatliekamam parādu samaksai, kas pārgājuši uz viņu kopā ar mantojumu; 3) ja nav nekādu citu līdzekļu viņa uzturam; 4) ja pārdošana ir vienīgais līdzeklis novērst nepilngadīgajam draudošu ievērojamu zaudējumu. Par tādiem gadījumiem aizbildnim jāziņo bāriņtiesai, kura, apsvērusi norādītos apstākļus un pārliecinājusies par nodomātās pārdošanas vajadzību vai derīgumu, vai nu	280. Pārdot nepilngadīgajam piederošu nekustamo īpašumu pieļaujams: 1) izdalot mantojumu starp pilngadīgajiem un nepilngadīgajiem mantiniekiem; 2) neatliekamam parādu samaksai, kas pārgājuši uz viņu kopā ar mantojumu; 3) ja nav nekādu citu līdzekļu viņa uzturam; 4) ja pārdošana ir vienīgais līdzeklis novērst nepilngadīgajam draudošu ievērojamu zaudējumu. Par tādiem gadījumiem aizbildnim jāziņo bāriņtiesai, kura, apsvērusi norādītos apstākļus un pārliecinājusies par nodomātās pārdošanas vajadzību vai derīgumu, vai nu pati atļauj pārdot, ja nekustamais īpašums novērtēts ne

pati atļauj pārdot, ja nekustamais īpašums novērtēts ne augstāk par tūkstoš latiem, vai arī, ja tas novērtēts augstāk, iesniedz lietu izšķirt tiesai.	augstāk par 14.000 euro, vai arī, ja tas novērtēts augstāk, iesniedz lietu izšķirt tiesai.
296. Visa skaidrā nauda, izņemot nepilngadīgā kārtējiem izdevumiem nepieciešamo, aizbildnim jānogulda uz procentiem kādā no valsts vai pašvaldības kredītiestādēm.	296. Visa skaidrā nauda, izņemot nepilngadīgā kārtējiem izdevumiem nepieciešamo, aizbildnim jānogulda uz procentiem kādā no kredītiestādēm.
299. Ja aizbildnis ir spiests aizbilstamā lietās griezties pie citām personām pēc palīdzības, tad viņš atbild par šo personu darbību. Aizbildnim, izvēloties palīgus sava aizbilstamā nekustamā īpašuma pārvaldīšanai vai viņa uzņēmumu vešanai, jāraugās, lai šīs personas dotu pietiekamu nodrošinājumu. Ja tādu personu ar nodrošinājumu nav, aizbildnis var pieņemt sev palīgus arī bez nodrošinājuma, bet tikai ar bārintiesas atļauju un pēc tam, kad ievāktas ziņas par viņu uzticamību. Pretējā gadījumā aizbildnis atbild par palīgu darbību un nolaidību.	299. Ja aizbildnis aizbilstamā lietās piesaistījis citas personas, tad viņš atbild par šo personu darbību.
303. Visi aizbildņa izdevumi izbraukumiem nepilngadīgā lietās, kā arī palīgu, lietvežu u. tml. atalgojumam un atlīdzībai krīt uz nepilngadīgo, un aizbildnis liek tos uz viņa rēķina.	303. Visi aizbildņa izdevumi nepilngadīgā mantas pārvaldībai sedzami no attiecīgās mantas ienākumiem.

4. Pielikums: “Children Act 1989”

Tabulā attēlotas 2. un 3. kategorijas izmaiņas. 2. kategorijas izmaiņas iezīmētas dzeltenā krāsā, 3. kategorijas izmaiņas – zilā krāsā.

Children Act 1989 (1. redakcija, 16.11.1989.).	Children Act 1989 (2023. gads)
2 Parental responsibility for children (1) Where a child's father and mother were married to each other at the time of his birth, they shall each have parental responsibility for the child. (2) Where a child's father and mother were not married to each other at the time of his birth - (b) the father shall not have parental responsibility for the child, unless he acquires it in accordance with the provisions of this Act. (3) References in this Act to a child whose father and mother were, or (as the case may be) were not, married to each other at the time of his birth must be read with section 1 of the Family Law Reform Act 1987 (which extends their meaning).	2 Parental responsibility for children. (1)Where a child’s father and mother were married to ,or civil partners of, each other at the time of his birth, they shall each have parental responsibility for the child. (1A)Where a child— (a)has a parent by virtue of section 42 of the Human Fertilisation and Embryology Act 2008; or (b)has a parent by virtue of section 43 of that Act and is a person to whom section 1(3) of the Family Law Reform Act 1987 applies, the child's mother and the other parent shall each have parental responsibility for the child. (2)Where a child’s father and mother were not married to , or civil partners of, each other at the time of his birth— (b)the father shall have parental responsibility for the child if he has acquired it (and has not ceased to have it) in accordance with the provisions of this Act. (2A)Where a child has a parent by virtue of section 43 of the Human Fertilisation and

	Embryology Act 2008 and is not a person to whom section 1(3) of the Family Law Reform Act 1987 applies— (a)the mother shall have parental responsibility for the child; (b)the other parent shall have parental responsibility for the child if she has acquired it (and has not ceased to have it) in accordance with the provisions of this Act. (3)References in this Act to a child whose father and mother were, or (as the case may be) were not, married to, or civil partners of, each other at the time of his birth must be read with section 1 of the Family Law Reform Act 1987 (which extends their meaning).
4 Acquisition of parental responsibility by father (1) Where a child's father and mother were not married to each other at the time of his birth - (b) the father and mother may by agreement ("a parental responsibility agreement") provide for the father to have parental responsibility for the child.	4 Acquisition of parental responsibility by father. (1)Where a child’s father and mother were not married to, or civil partners of, each other at the time of his birth, the father shall acquire parental responsibility for the child if— (a)he becomes registered as the child’s father under any of the enactments specified in subsection (1A); (b)he and the child’s mother make an agreement (a “parental responsibility

	agreement”) providing <u>for him</u> to have parental responsibility for the child; <u>or</u> <u>(c)the court, on his application, orders that he shall have parental responsibility for the child.]</u> <u>(1A)The enactments referred to in subsection (1)(a) are—</u> <u>(a)paragraphs (a), (b) and (c) of section 10(1) and of section 10A(1) of the Births and Deaths Registration Act 1953;</u> <u>(b)paragraphs (a), (b)(i) and (c) of section 18(1), and sections 18(2)(b) and 20(1)(a) of the Registration of Births, Deaths and Marriages (Scotland) Act 1965; and</u> <u>(c)sub-paragraphs (a), (b) and (c) of Article 14(3) of the Births and Deaths Registration (Northern Ireland) Order 1976.</u> <u>(1B)The Secretary of State may by order amend subsection (1A) so as to add further enactments to the list in that subsection.</u> <u>(2A)A person who has acquired parental responsibility under subsection (1) shall cease to have that responsibility only if the court so orders.</u> <u>(3)The court may make an order under subsection (2A) on the application—</u> <u>(a)of any person who has parental responsibility for the child; or</u>

	subject, in the case of parental responsibility acquired under subsection (1)(c), to section 12(4). 4ZA Acquisition of parental responsibility by second female parent 4A Acquisition of parental responsibility by step-parent
5 Appointment of guardians (b) a residence order has been made with respect to the child in favour of a parent or guardian of his who has died while the order was in force. (4) A guardian of a child may appoint another individual to take his place as the child's guardian in the event of his death. (7) (b) immediately before the death of any person making such an appointment, a residence order in his favour was in force with respect to the child. (9) Subsections (1) and (7) do not apply if the residence order referred to in paragraph (b) of those subsections was also made in favour of a surviving parent of the child.	5 Appointment of guardians (b) a parent, guardian or special guardian of the child's was named in a child arrangements order as a person with whom the child was to live and has died while the order was in force; or (c) paragraph (b) does not apply, and the child's only or last surviving special guardian dies. (4) A guardian of a child may appoint another individual to take his place as the child's guardian in the event of his death and a special guardian of a child may appoint another individual to be the child's guardian in the event of his death. 7 (b) immediately before the death of any person making such an appointment, a child arrangements order was in force in which the person was named as a person with whom the child was to live or the person was the child's only (or last surviving) special guardian.

	(9) Subsections (1) and (7) do not apply if the <u>child arrangements</u> order referred to in paragraph (b) of those subsections <u>also named</u> a surviving parent of the child <u>as a person with whom the child was to live</u>.
6 Guardians: revocation and disclaimer (3) An appointment under section 5(3) or (4) (<u>other than</u> one made in a will or codicil) is revoked if, with the intention of revoking the appointment, the person who made it - (a) destroys the instrument by which it was made; or (b) has some other person destroy that instrument in his presence.	6 Guardians: revocation and disclaimer. (3A) An appointment under section 5(3) or (4) (<u>including one</u> made in an <u>unrevoked</u> will or codicil) is revoked if the person <u>appointed is the spouse of the person who made the appointment and either—</u> <u>(a) a court of civil jurisdiction in England and Wales dissolves or annuls the marriage,</u> <u>or</u> <u>(b) the marriage is dissolved or annulled and the divorce or annulment is entitled to recognition in England and Wales by virtue of Part II of the Family Law Act 1986,</u> <u>unless a contrary intention appears by the appointment.</u> <u>(3B) An appointment under section 5(3) or (4) (including one made in an unrevoked will or codicil) is revoked if the person appointed is the civil partner of the person who made the appointment and either—</u> <u>(a) an order of a court of civil jurisdiction in England and Wales dissolves or annuls the civil partnership, or</u> <u>(b) the civil partnership is dissolved or annulled and the dissolution or annulment is</u>

	entitled to recognition in England and Wales by virtue of Chapter 3 of Part 5 of the Civil Partnership Act 2004. unless a contrary intention appears by the appointment.
7 Welfare reports (a) ask a probation officer; or (b) ask a local authority to arrange for - (i) an officer of the authority; or (ii) such other person (other than a probation officer) as the authority considers appropriate, (2) The Lord Chancellor may make regulations specifying matters which, unless the court orders otherwise, must be dealt with in any report under this section. (5) It shall be the duty of the authority or probation officer to comply with any request for a report under this section.	7Welfare reports (a)ask an officer of the Service or a Welsh family proceedings officer ; or (b) ask a local authority to arrange for— (i) an officer of the authority; or (ii)such other person (other than an officer of the Service or a Welsh family proceedings officer) as the authority considers appropriate, (2)The Lord Chancellor may , after consulting the Lord Chief Justice, make regulations specifying matters which, unless the court orders otherwise, must be dealt with in any report under this section. (5)It shall be the duty of the authority or officer of the Service or a Welsh family proceedings officer to comply with any request for a report under this section. (6)The Lord Chief Justice may nominate a judicial office holder (as defined in section 109(4) of the Constitutional Reform Act 2005) to exercise his functions under subsection (2).

8 Residence, contact and other orders with respect to children (1) In this Act - "a contact order" means an order requiring the person with whom a child lives, or is to live, to allow the child to visit or stay with the person named in the order, or for that person and the child otherwise to have contact with each other;	8 Child arrangements orders and other orders with respect to children (1) In this Act— • "child arrangements order" means an order regulating arrangements relating to any of the following— (a) with whom a child is to live, spend time or otherwise have contact, and (b) when a child is to live, spend time or otherwise have contact with any person;
9 Restrictions on making section 8 orders (1) No court shall make any section 8 order, other than a residence order, with respect to a child who is in the care of a local authority. (2) No application may be made by a local authority for a residence order or contact order and no court shall make such an order in favour of a local authority. (c) the child has lived with him for at least three years preceding the application. (a) with a view to achieving a result which could be achieved by making a residence or contact order; or	9 Restrictions on making section 8 orders (1) No court shall make any section 8 order, other than a child arrangements order to which subsection (6B) applies, with respect to a child who is in the care of a local authority. (2) No application may be made by a local authority for a child arrangements order and no court shall make such an order in favour of a local authority. (c) the child has lived with him for at least one year preceding the application. (a) with a view to achieving a result which could be achieved by making a child arrangements order or an order under section

(6) No court shall make any section 8 order which is to have effect for a period which will end after the child has reached the age of sixteen unless it is satisfied that the circumstances of the case are exceptional.	51A of the Adoption and Children Act 2002 (post-adoption contact): or (6) No court shall make a section 8 order which will end after the child has reached the age of sixteen unless it is satisfied that the circumstances of the case are exceptional. (6A) Subsection (6) does not apply to a child arrangements order to which subsection (6B) applies. (6B) This subsection applies to a child arrangements order if the arrangements regulated by the order relate only to either or both of the following— (a) with whom the child concerned is to live, and (b) when the child is to live with any person.
10 Power of court to make section 8 orders (4) The following persons are entitled to apply to the court for any section 8 order with respect to a child - (a) any parent or guardian of the child; (b) any person in whose favour a residence order is in force with respect to the child. (b) any person with whom the child has lived for a period of at least three years;	10 Power of court to make section 8 orders (4) The following persons are entitled to apply to the court for any section 8 order with respect to a child— (a) any parent, guardian or special guardian of the child; (aa) any person who by virtue of section 4A has parental responsibility for the child; (b) any person who is named, in a child arrangements order that is in force with

(i) in any case where a residence order is in force with respect to the child, has the consent of each of the persons in whose favour the order was made;	respect to the child, as a person with whom the child is to live. (aa) any civil partner in a civil partnership (whether or not subsisting) in relation to whom the child is a child of the family: (i) in any case where a child arrangements order in force with respect to the child regulates arrangements relating to with whom the child is to live or when the child is to live with any person, has the consent of each of the persons named in the order as a person with whom the child is to live; (ii) in any case where the child is in the care of a local authority, has the consent of that authority; or (iii) in any other case, has the consent of each of those (if any) who have parental responsibility for the child. (d) any person who has parental responsibility for the child by virtue of provision made under section 12(2A). (5A) A local authority foster parent is entitled to apply for a child arrangements order to which subsection (5C) applies with respect to a child if the child has lived with him for a period of at least one year immediately preceding the application. (5B) A relative of a child is entitled to apply for a child arrangements order to which subsection (5C) applies with respect to the

	child if the child has lived with the relative for a period of at least one year immediately preceding the application. (5C) This subsection applies to a child arrangements order if the arrangements regulated by the order relate only to either or both of the following— (a) with whom the child concerned is to live, and (b) when the child is to live with any person. (b) in the case of a child arrangements order, he is named in provisions of the order regulating arrangements relating to— (i) with whom the child concerned is to spend time or otherwise have contact, or (ii) when the child is to spend time or otherwise have contact with any person. (7A) If a special guardianship order is in force with respect to a child, an application for a child arrangements order to which subsection (7B) applies may only be made with respect to him, if apart from this subsection the leave of the court is not required, with such leave. (7B) This subsection applies to a child arrangements order if the arrangements regulated by the order consist of, or include, arrangements which relate to either or both of the following—

	(a)with whom the child concerned is to live, and (b)when the child is to live with any person.
11 General principles and supplementary provisions (1) In proceedings in which any question of making a section 8 order, or any other question with respect to such an order, arises, the court shall (in the light of any rules made by virtue of subsection (2)) - (5) Where - (a) a residence order has been made with respect to a child; and (b) as a result of the order the child lives, or is to live, with one of two parents who each have parental responsibility for him, the residence order shall cease to have effect if the parents live together for a continuous period of more than six months. (6) A contact order which requires the parent with whom a child lives to allow the child to visit, or otherwise have contact with, his other parent shall cease to have effect if the parents live together for a continuous period of more than six months. (i) in whose favour the order is made;	11 General principles and supplementary provisions (1)In proceedings in which any question of making a section 8 order, or any other question with respect to such an order, arises, the court shall (in the light of any provision in rules of court that is of the kind mentioned in subsection (2)(a) or (b)) - (5)Where— (a)a child arrangements order has been made with respect to a child; and (b) the child has two parents who each have parental responsibility for him, the order, so far as it has the result that there are times when the child lives or is to live with one of the parents, shall cease to have effect if the parents live together for a continuous period of more than six months. (6)A child arrangements order made with respect to a child, so far as it provides for the child to spend time or otherwise have contact with one of the child's parents at times when the child is living with the child's other parent, shall cease to have effect if the parents live together for a continuous period of more than six months.

	(i) <u>who is named in the order as a person with whom the child concerned is to live, spend time or otherwise have contact:</u> <u>11A Activity directions</u> <u>11B Activity directions: further provision</u> <u>11C Activity conditions</u> <u>11D Activity conditions: further provision</u> <u>11E Activity directions and conditions: making</u> <u>11F Activity directions and conditions: financial assistance</u> <u>11G Activity directions and conditions: monitoring</u> <u>11H Monitoring contact and shared residence</u> <u>11I Child arrangements orders: warning notices</u> <u>11J Enforcement orders</u> <u>11K Enforcement orders: further provision</u> <u>11L Enforcement orders: making</u> <u>11M Enforcement orders: monitoring</u> <u>11O Compensation for financial loss</u> <u>11P Orders under section 11O(2): further provision</u>
12 <u>Residence orders</u> and parental responsibility	12 <u>Child arrangements</u> orders and parental responsibility.

(1) Where the court makes a residence order in favour of the father of a child it shall, if the father would not otherwise have parental responsibility for the child, also make an order under section 4 giving him that responsibility. (2) Where the court makes a residence order in favour of any person who is not the parent or guardian of the child concerned that person shall have parental responsibility for the child while the residence order remains in force.	(1)Where— (a)the court makes a child arrangements order with respect to a child. (b)the father of the child, or a woman who is a parent of the child by virtue of section 43 of the Human Fertilisation and Embryology Act 2008, is named in the order as a person with whom the child is to live, and (c)the father, or the woman, would not otherwise have parental responsibility for the child. the court must also make an order under section 4 giving the father, or under section 4ZA giving the woman, that responsibility. (1A)Where— (a)the court makes a child arrangements order with respect to a child. (b)the father of the child, or a woman who is a parent of the child by virtue of section 43 of the Human Fertilisation and Embryology Act 2008, is named in the order as a person with whom the child is to spend time or otherwise have contact but is not named in the order as a person with whom the child is to live, and (c)the father, or the woman, would not otherwise have parental responsibility for the child. the court must decide whether it would be appropriate, in view of the provision made in

	the order with respect to the father or the woman, for him or her to have parental responsibility for the child and, if it decides that it would be appropriate for the father or the woman to have that responsibility, must also make an order under section 4 giving him, or under section 4ZA giving her, that responsibility. (2) Where the court makes a child arrangements order and a person who is not a parent or guardian of the child concerned is named in the order as a person with whom the child is to live, that person shall have parental responsibility for the child while the order remains in force so far as providing for the child to live with that person. (2A) Where the court makes a child arrangements order and— (a) a person who is not the parent or guardian of the child concerned is named in the order as a person with whom the child is to spend time or otherwise have contact, but (b) the person is not named in the order as a person with whom the child is to live, the court may provide in the order for the person to have parental responsibility for the child while paragraphs (a) and (b) continue to be met in the person's case.
13 Change of child's name or removal from jurisdiction	13 Change of child's name or removal from jurisdiction.

(1) Where a residence order is in force with respect to a child, no person may - (2) Subsection (1)(b) does not prevent the removal of a child, for a period of less than one month, by the person in whose favour the residence order is made. (3) In making a residence order with respect to a child the court may grant the leave required by subsection (1)(b), either generally or for specified purposes.	(1)Where a <u>child arrangements order to which subsection (4) applies</u> is in force with respect to a child, no person may— (2)Subsection (1)(b) does not prevent the removal of a child, for a period of less than one month, by <u>a person named in the child arrangements order as a person with whom the child is to live.</u> (3)In making a <u>child arrangements order to which subsection (4) applies</u>, the court may grant the leave required by subsection (1)(b), either generally or for specified purposes. <u>(4)This subsection applies to a child arrangements order if the arrangements regulated by the order consist of, or include, arrangements which relate to either or both of the following—</u> <u>(a)with whom the child concerned is to live,</u> <u>and</u> <u>(b)when the child is to live with any person.]</u>
14 Enforcement of residence orders	14Enforcement of residence orders. <u>14A Special guardianship orders</u> <u>14B Special guardianship orders: making</u> <u>14C Special guardianship orders: effect</u> <u>14D Special guardianship orders: variation and discharge</u> <u>14E Special guardianship orders: supplementary</u>

	14F Special guardianship support services 14G Special guardianship support services: representations
16 Family assistance orders (a) a probation officer to be made available; or (b) a local authority to make an officer of the authority available, to advise, assist and (where appropriate) befriend any person named in the order. (2) The persons who may be named in an order under this section ("a family assistance order") are - (a) any parent or guardian of the child; (b) any person with whom the child is living or in whose favour a contact order is in force with respect to the child; (c) the child himself. (3) No court may make a family assistance order unless - (a) it is satisfied that the circumstances of the case are exceptional; a (b) it has obtained the consent of every person to be named in the order other than the child. (4) A family assistance order may direct -	16 Family assistance orders. (a) an officer of the Service or a Welsh family proceedings officer to be made available; or (a) any parent guardian or special guardian of the child; or who is named in a child arrangements order as a person with whom the child is to live, spend time or otherwise have contact; (4A) If the court makes a family assistance order with respect to a child and the order is to be in force at the same time as a contact provision contained in a child arrangements order made with respect to the child, the family assistance order may direct the officer concerned to give advice and assistance as regards establishing, improving and maintaining contact to such of the persons named in the order as may be specified in the order. (4B) In subsection (4A) "contact provision" means provision which regulates arrangements relating to— (a) with whom a child is to spend time or otherwise have contact, or (b) when a child is to spend time or otherwise have contact with any person.

(a) the person named in the order; or (b) such of the persons named in the order as may be specified in the order, to take such steps as may be so specified with a view to enabling the officer concerned to be kept informed of the address of any person named in the order and to be allowed to visit any such person. (5) Unless it specifies a shorter period, a family assistance order shall have effect for a period of six months beginning with the day on which it is made. (6) Where - (a) a family assistance order is in force with respect to a child; and (b) a section 8 order is also in force with respect to the child, the officer concerned may refer to the court the question whether the section 8 order should be varied or discharged.	(5) Unless it specifies a shorter period, a family assistance order shall have effect for a period of twelve months beginning with the day on which it is made. (6) If the court makes a family assistance order with respect to a child and the order is to be in force at the same time as a section 8 order made with respect to the child, the family assistance order may direct the officer concerned to report to the court on such matters relating to the section 8 order as the court may require (including the question whether the section 8 order ought to be varied or discharged). 16A Risk assessments 16B Application to local authorities in England
17 Provision of services for children in need, their families and others (9) No person shall be liable to make any repayment of assistance or of its value at any time when he is in receipt of income support or family credit under the Social Security Act 1986.	17 Provision of services for children in need, their families and others (9) No person shall be liable to make any repayment of assistance or of its value at any time when he is in receipt of universal credit (except in such circumstances as may be prescribed), of income support under Part VII of the Social Security Contributions and Benefits Act 1992, of any element of child tax credit other than the family element, of working tax credit, of an income-based

	jobseeker's allowance or of an income-related employment and support allowance. 17A Young carers' needs assessments 17B Young carers' needs assessments: supplementary 17C Consideration of young carers' needs assessments 17D Parent carers' needs assessments 17E Parent carers' needs assessments: supplementary 17F Consideration of parent carers' needs assessments 17G Section 17 services: continued provision where EHC plan maintained 17H Section 17 services: transition for children to adult care and support 17I Section 17 services: provision after EHC plan no longer maintained 17A Direct payments 17B Vouchers for persons with parental responsibility for disabled children
19 Review of provision for day care, child minding etc (5) In this section - "relevant establishment" means any establishment which is mentioned in paragraphs 3 and 4 of Schedule 9 (hospitals).	19 Review of provision for day care, child minding etc. (5) In this section— • “relevant establishment” means— (a) in relation to Scotland, any establishment which is mentioned in

<u>schools and other establishments exempt from the registration requirements which apply in relation to the provision of day care</u>); and (a) any representations made to any one of them by any <u>relevant health authority or health board</u>; and	paragraphs 3 and 4 of Schedule 9 (<u>establishments exempt from the registration requirements which apply in relation to the provision of day care in Scotland</u>); and <u>(b) in relation to England and Wales, any establishment which is mentioned in paragraphs 1 and 2 of Schedule 9A (establishments exempt from the registration requirements which apply in relation to the provision of day care in England and Wales)</u>; review under this section shall have regard to— (a) any representations made to any one of them by any relevant <u>Health Authority, Special Health Authority, Primary Care Trust or health board</u>; and
20 Provision of accommodation for children: general (b) such other longer period as may be prescribed. (a) ascertain the child's wishes regarding the provision of accommodation; and (b) give due consideration (having regard to his age and understanding) to such wishes	20 Provision of accommodation for children: general. (b) such other longer period as may be prescribed <u>in regulations made by the Secretary of State</u>. (a) ascertain the child's wishes <u>and feelings</u> regarding the provision of accommodation; and (b) give due consideration (having regard to his age and understanding) to such

of the child as they have been able to ascertain. (a) in whose favour a residence order is in force with respect to the child; or	wishes <u>and feelings</u> of the child as they have been able to ascertain. (a) <u>who is named in a child arrangements order as a person with whom the child is to live;</u> (aa) <u>who is a special guardian of the child; or</u>
21 Provision of accommodation for children in police protection or detention or on remand, etc (c) who are - (ii) the subject of a supervision order imposing a residence requirement under section 12AA of that Act, and with respect to whom they are the designated authority. (3) Where a child has been - (a) removed under Part V; or (b) detained under section 38 of the Police and Criminal Evidence Act 1984, and he is not being provided with accommodation by a local authority or in a hospital vested in the Secretary of State, any reasonable expenses of accommodating him shall be recoverable from the local authority in whose area he is ordinarily resident.	21 Provision of accommodation for children in police protection or detention or on remand, etc. (c) who are— (ia) <u>remanded to accommodation provided by or on behalf of a local authority by virtue of paragraph 5 of Schedule 4 or paragraph 7 of Schedule 5 to the Sentencing Code (breach etc. of referral orders and reparation orders);</u> (ii) <u>remanded to accommodation provided by or on behalf of a local authority by virtue of paragraph 25 of Schedule 7 to that Code (breach etc. of youth rehabilitation orders);</u> (ia) <u>remanded to accommodation provided by or on behalf of a local authority by virtue of paragraph 10 of the Schedule to the Street Offences Act 1959 (breach of orders under section 1(2A) of that Act);</u> <u>(iii) the subject of a youth rehabilitation order imposing a local authority residence</u>

	requirement or a youth rehabilitation order with fostering. (2A) In subsection (2)(c)(iii)— • “local authority residence requirement” has the meaning given by paragraph 24 of Schedule 6 to the Sentencing Code; • “youth rehabilitation order” has the meaning given by section 173 of that Code; • “youth rehabilitation order with fostering” has the meaning given by section 176 of that Code. or by a local authority in Wales or in a hospital vested in the Secretary of State or the Welsh Ministers or otherwise made available pursuant to arrangements made by the Secretary of State, NHS England or an integrated care board under the National Health Service Act 2006 or a Health Authority, Local Health Board.... any reasonable expenses of accommodating him shall be recoverable from the local authority, or local authority in Wales, in whose area he is ordinarily resident.
22 General duty of local authority in relation to children looked after by them	22 General duty of local authority in relation to children looked after by them.

(1) In this Act, any reference to a child who is looked after by a local authority is a reference to a child who is - (b) provided with accommodation by the authority in the exercise of any functions (in particular those under this Act) which stand referred to their social services committee under the Local Authority Social Services Act 1970. (7) If the Secretary of State considers it necessary, for the purpose of protecting members of the public from serious injury, to give directions to a local authority with respect to the exercise of their powers with respect to a child whom they are looking after, he may give such directions to the authority.	(1) In this section, any reference to a child who is looked after by a local authority is a reference to a child who is— (b) provided with accommodation by the authority in the exercise of any functions (in particular those under this Act) which are social services functions within the meaning of the Local Authority Social Services Act 1970, apart from functions under sections 23B and 24B. (3A) The duty of a local authority under subsection (3)(a) to safeguard and promote the welfare of a child looked after by them includes in particular a duty to promote the child’s educational achievement. (3B) A local authority must appoint at least one person for the purpose of discharging the duty imposed by virtue of subsection (3A). (3C) A person appointed by a local authority under subsection (3B) must be an officer employed by that authority or another local authority (7) If the Secretary of State considers it necessary, for the purpose of protecting members of the public from serious injury, to give directions to a local authority with respect to the exercise of their powers with respect to a child whom they are looking after, the Secretary of State may give such directions to the authority.

23 Provision of accommodation and maintenance by local authority for children whom they are looking after.	23 Provision of accommodation and maintenance by local authority for children whom they are looking after.
24 Advice and assistance for certain children (1) Where a child is being looked after by a local authority, it shall be the duty of the authority to advise, assist and befriend him with a view to promoting his welfare when he ceases to be looked after by them. (2) In this Part "a person qualifying for advice and assistance" means a person within the area of the authority who is under twenty-one and who was, at any time after reaching the age of sixteen but while still a child - (a) looked after by a local authority; (b) accommodated by or on behalf of a voluntary organisation; (c) accommodated in a registered children's home; (d) accommodated - (i) by any health authority or local education authority; or	24 Persons qualifying for advice and assistance (1) In this Part "a person qualifying for advice and assistance" means a person to whom subsection (1A) or (1B) applies. (1A) This subsection applies to a person— (a) <u>who has reached the age of sixteen but not the age of twenty-one;</u> (b) <u>with respect to whom a special guardianship order is in force (or, if he has reached the age of eighteen, was in force when he reached that age); and</u> (c) <u>who was, immediately before the making of that order, looked after by a local authority.</u> (1B) This subsection applies to a person to whom subsection (1A) does not apply, and who— (a) <u>is under twenty-one; and</u> (b) <u>at any time after reaching the age of sixteen but while still a child was, but is no longer, looked after, accommodated or fostered.</u> (2) In subsection (1B)(b), "looked after, accommodated or fostered" means—

(ii) in any residential care home, nursing home or mental nursing home, for a consecutive period of at least three months; or (e) privately fostered, but who is no longer so looked after, accommodated or fostered. (3) Subsection (2)(d) applies even if the period of three months mentioned there began before the child reached the age of sixteen. (4) Where - (a) a local authority know that there is within their area a person qualifying for advice and assistance; (b) the conditions in subsection (5) are satisfied; and (c) that person has asked them for help of a kind which they can give under this section, they shall (if he was being looked after by a local authority or was accommodated by or on behalf of a voluntary organisation) and may (in any other case) advise and befriend him.	(a) looked after by a local authority (without subsequently being looked after by a local authority in Wales); (b) accommodated by or on behalf of a voluntary organisation; (c) accommodated in a private children's home; (d) accommodated for a consecutive period of at least three months— (i) by any Local Health Board, Special Health Authority or by a local authority in the exercise of education functions, or (ii) in any care home or independent hospital or in any accommodation provided pursuant to arrangements made by the Secretary of State, NHS England, or an integrated care board under the National Health Service Act 2006 or by a National Health Service trust or an NHS foundation trust, or by a local authority in Wales in the exercise of education functions]; or (e) privately fostered. (3) Subsection (2)(d) applies even if the period of three months mentioned there began before the child reached the age of sixteen. (4) In the case of a person qualifying for advice and assistance by virtue of subsection (2)(a), it is the duty of the local authority which last looked after him to take such

(5) The conditions are that - (a) it appears to the authority that the person concerned is in need of advice and being befriended; (b) where that person was not being looked after by the authority, they are satisfied that the person by whom he was being looked after does not have the necessary facilities for advising or befriending him.	steps as they think appropriate to contact him at such times as they think appropriate with a view to discharging their functions under sections 24A and 24B. (5) In each of sections 24A and 24B, the local authority under the duty or having the power mentioned there (“ the relevant authority ”) is— (za) in the case of a person to whom subsection (1A) applies, a local authority determined in accordance with regulations made by the Secretary of State; (a) in the case of a person qualifying for advice and assistance by virtue of subsection (2)(a), the local authority which last looked after him; or (b) in the case of any other person qualifying for advice and assistance, the local authority within whose area the person is (if he has asked for help of a kind which can be given under section 24A or 24B). 24A Advice and assistance 24B Employment, education and training. 24C Information. 24D Representations: sections 23A to 24B.
27 Co-operation between authorities (3) The persons are - (a) any local authority, (b) any local education authority;	27 Co-operation between authorities (3) The authorities are— (a) any local authority; (b) .....

(c) any local housing authority; (d) any health authority; and (4) Every local authority shall assist any local education authority with the provision of services for any child within the local authority'S area who has special educational needs.	(c)any local housing authority; <u>(ca) NHS England;</u> <u>(d)any integrated care board, Local Health Board, Special Health Authority, National Health Service trust or NHS foundation trust;</u> <u>(da)any local authority in Wales</u> <u>(3A)The Secretary of State must not authorise the Welsh Ministers under subsection (3)(e) without their consent.</u> <u>(4).....</u>
29 Recoupment of cost of providing services etc (3) No person shall be liable to pay any charge under section (1) at any time when he is in receipt of income support or family credit under the Social Security Act 1986. ((8) Where a local authority provide accommodation under section 21(1) or (2)(a) or (b) for a child who is ordinarily resident within the area of another local authority and they are not maintaining him in - (a) a community home provided by them; (b) a controlled community home; or	29Recoupment of cost of providing services etc. <u>(3)No person shall be liable to pay any charge under subsection (1) for a service provided under section 17 or section 18(1) or (5) at any time when he is in receipt of universal credit (except in such circumstances as may be prescribed), of income support under Part VII of the Social Security Contributions and Benefits Act 1992, of any element of child tax credit other than the family element, of working tax credit, of an income-based jobseeker's allowance or of an income-related employment and support allowance.</u> <u>(3A)No person shall be liable to pay any charge under subsection (1) for a service provided under section 18(2) or (6) at any time when he is in receipt of universal credit</u>

(c) a hospital vested in the Secretary of State, they may recover from that other authority any reasonable expenses incurred by them in providing the accommodation and maintaining him.	(except in such circumstances as may be prescribed), of income support under Part VII of the Social Security Contributions and Benefits Act 1992, of an income-based jobseeker's allowance or of an income-related employment and support allowance. (3B) No person shall be liable to pay any charge under subsection (1) for a service provided under section 18(2) or (6) at any time when— (a) he is in receipt of guarantee state pension credit under section 1(3)(a) of the State Pension Credit Act 2002, or (b) he is a member of a couple (within the meaning of that Act) the other member of which is in receipt of guarantee state pension credit. (c) a hospital vested in the Secretary of State or the Welsh Ministers or any other hospital made available pursuant to arrangements made by the Secretary of State, NHS England or an integrated care board under the National Health Service Act 2006 or by a Local Health Board. (10) Where a local authority ("authority A") comply with any request under section 27(2) from another local authority ("authority B") in relation to a child or other person— (a) whose responsible authority is authority B for the purposes of section 23B or 23C; or

	(b)whom authority B are advising or befriending or to whom they are giving assistance by virtue of section 24(5)(a) authority A may recover from authority B any reasonable expenses incurred by them in respect of that person. (11)Where a local authority (“authority A”) comply with any request under section 164A(2) of the Social Services and Well-being (Wales) Act 2014 (duty of other persons to co-operate and provide information) from a local authority in Wales (“authority B”) in relation to a person, and authority B are the responsible local authority for that person (within the meaning of section 104(5)(b) (except for category 4 young persons) or (d) of that Act), then authority A may recover from authority B any reasonable expenses incurred by them in respect of that person.
31 Care and supervision orders (9) In this section - "harm" means ill-treatment or the impairment of health or development;	31Care and Supervision (9)In this section— “harm” means ill-treatment or the impairment of health or development including, for example, impairment suffered from seeing or hearing the ill-treatment of another; 31A Care orders: care plans
32 Period within which application for order under this Part must be disposed of	32Period within which application for order under this Part must be disposed of.

(1) A court hearing an application for an order under this Part shall (in the light of any rules made by virtue of subsection (2)) - (a) draw up a timetable with a view to disposing of the application without delay; and	(1)A court in which an application for an order under this Part is proceeding shall (in the light of any provision in rules of court that is of the kind mentioned in subsection (2)(a) or (b)) — (a)draw up a timetable with a view to disposing of the application— (i)without delay, and (ii)in any event within twenty-six weeks beginning with the day on which the application was issued; and
33 Effect of care order (3) While a care order is in force with respect to a child, the local authority designated by the order shall - (b) have the power (subject to the following provisions of this section) to determine the extent to which a parent or guardian of the child may meet his parental responsibility for him. (5) Nothing in subsection (3)(b) shall prevent a parent or guardian of the child who has care of him from doing what is reasonable in all the circumstances of the case for the purpose of safeguarding or promoting his welfare.	33Effect of care order. (3)While a care order is in force with respect to a child, the local authority designated by the order shall— (b)have the power (subject to the following provisions of this section) to determine the extent to which (i)a parent, guardian or special guardian of the child; or (ii)a person who by virtue of section 4A has parental responsibility for the child. may meet his parental responsibility for him. (5)Nothing in subsection (3)(b) shall prevent a person mentioned in that provision who has care of the child from doing what is reasonable in all the circumstances of the case for the purpose of safeguarding or promoting his welfare.

34 Parental contact etc with children in care (1) Where a child is in the care of a local authority, the authority shall (subject to the provisions of this section) allow the child reasonable contact with - (a) his parents; (b) any guardian of his; (c) where there was a residence order in force with respect to the child immediately before the care order was made, the person in whose favour the order was made; and (d) where, immediately before the care order was made, a person had care of the child by virtue of an order made in the exercise of the High Court's inherent jurisdiction with respect to children, that person. (11) Before making a care order with respect to any child the court shall	34 Parental contact etc. with children in care. (1) Where a child is in the care of a local authority, the authority shall (subject to the provisions of this section) and their duty under section 22(3)(a) or, where the local authority is in Wales, under section 78(1)(a) of the Social Services and Well-being (Wales) Act 2014 allow the child reasonable contact with— (a) his parents; (b) any guardian or special guardian of his; (ba) any person who by virtue of section 4A has parental responsibility for him. (c) where there was a child arrangements order in force with respect to the child immediately before the care order was made, any person named in the child arrangements order as a person with whom the child was to live; (6A) Where (by virtue of an order under this section, or because subsection (6) applies) a local authority in England are authorised to refuse to allow contact between the child and a person mentioned in any of paragraphs (a) to (c) of paragraph 15(1) of Schedule 2, paragraph 15(1) of that Schedule does not require the authority to endeavour to promote contact between the child and that person.

	(6B)Where (by virtue of an order under this section, or because subsection (6) applies) a local authority in Wales is authorised to refuse contact between the child and a person mentioned in any of paragraphs (a) to (c) of section 95(1) of the Social Services and Well-being (Wales) Act 2014, section 95(1) of that Act does not require the authority to promote contact between the child and that person. (za)what a local authority in England must have regard to in considering whether contact between a child and a person mentioned in any of paragraphs (a) to (d) of subsection (1) is consistent with safeguarding and promoting the child's welfare: (11)Before making, varying or discharging an order under this section or making a care order with respect to any child the court shall—
36 Education supervision orders (1) On the application of any local education authority, the court may make an order putting the child with respect to whom the application is made under the supervision of a designated local education authority.	36Education supervision orders. (1)On the application of any local authority, the court may make an order putting the child with respect to whom the application is made under the supervision of a designated local authority. (11)Where, for the purposes of the Additional Learning Needs and Education Tribunal (Wales) Act 2018, a local authority

	in Wales is responsible for a child or a child is looked after by a local authority in Wales, the reference to special educational needs in subsection (4) is to be interpreted as a reference to additional learning needs (which has the same meaning as in that Act).
37 Powers of court in certain family proceedings (b) where the child does not reside in the area of a local authority, the authority within whose area any circumstances arose in consequence of which the direction is being given.	37 Powers of court in certain family proceedings. (b) where the child is not ordinarily resident in the area of a local authority, the authority within whose area any circumstances arose in consequence of which the direction is being given.
38 Interim orders (3) Where, in any proceedings on an application for a care order or supervision order, a court makes a residence order with respect to the child concerned, it shall also make an interim supervision order with respect to him unless satisfied that his welfare will be satisfactorily safeguarded without an interim order being made. (7) A direction under subsection (6) may be to the effect that there is to be - (a) no such examination or assessment; or (b) no such examination or assessment unless the court directs otherwise.	38 Interim orders. (3) Where, in any proceedings on an application for a care order or supervision order, a court makes a child arrangements order with respect to the living arrangements of the child concerned, it shall also make an interim supervision order with respect to him unless satisfied that his welfare will be satisfactorily safeguarded without an interim order being made. (3A) For the purposes of subsection (3), a child arrangements order is one made with respect to the living arrangements of the child concerned if the arrangements regulated by the order consist of, or include, arrangements which relate to either or both of the following—

	(da)in a case which falls within subsection (1)(b) and in which--- (i)no direction has been given under section 37(4), and (ii)no application for a care order or supervision order has been made with respect to the child, the expiry of the period of eight weeks beginning with the date on which the order is made; (7A)A direction under subsection (6) to the effect that there is to be a medical or psychiatric examination or other assessment of the child may be given only if the court is of the opinion that the examination or other assessment is necessary to assist the court to resolve the proceedings justly. (7B)When deciding whether to give a direction under subsection (6) to that effect the court is to have regard in particular to--- (a)any impact which any examination or other assessment would be likely to have on the welfare of the child, and any other impact which giving the direction would be likely to have on the welfare of the child, (b)the issues with which the examination or other assessment would assist the court, (c)the questions which the examination or other assessment would enable the court to answer.

	(d)the evidence otherwise available. (e)the impact which the direction would be likely to have on the timetable, duration and conduct of the proceedings. (f)the cost of the examination or other assessment, and (g)any matters prescribed by Family Procedure Rules. 38A Power to include exclusion requirement in interim care order. 38B Undertakings relating to interim care orders.
39 Discharge and variation etc of care orders and supervision orders	39 Discharge and variation etc. of care orders and supervision orders. (3A)On the application of a person who is not entitled to apply for the order to be discharged, but who is a person to whom an exclusion requirement contained in the order applies, an interim care order may be varied or discharged by the court in so far as it imposes the exclusion requirement. (3B)Where a power of arrest has been attached to an exclusion requirement of an interim care order, the court may, on the application of any person entitled to apply for the discharge of the order so far as it imposes the exclusion requirement, vary or discharge the order in so far as it confers a power of arrest (whether or not any

	<u>application has been made to vary or discharge any other provision of the order).</u>
41 Representation of child and of his interests in certain proceedings (1) For the purpose of any specified proceedings, the court shall appoint a <u>guardian ad litem</u> for the child concerned unless satisfied that it is not necessary to do so in order to safeguard his interests.	41Representation of child (1)or the purpose of any specified proceedings, the court shall appoint an <u>officer of the Service or a Welsh family proceedings officer</u> for the child concerned unless satisfied that it is not necessary to do so in order to safeguard his interests.
42 Right of guardian ad litem to have access to local authority records (1) Where a person has been appointed as a <u>guardian ad litem under this Act</u> he shall have the right at all reasonable times to examine and take copies of - (a) any records of, or held by, a local authority which were compiled in connection with the making, or proposed making, by any person of any application under this Act with respect to the child concerned;	42 Right of officer of the Service to have access to local authority records (1)Where an <u>officer of the Service or Welsh family proceedings officer</u> has been appointed <u>under section 41</u> he shall have the right at all reasonable times to examine and take copies of— (a)any records of, or held by, a local authority or <u>an authorised person</u> which were compiled in connection with the making, or proposed making, by any person of any application under this Act with respect to the child concerned;
43 Child assessment orders (d) <u>any person in whose favour a contact order is in force with respect to the child;</u>	43 Child assessment orders (d)<u>any person named in a child arrangements order as a person with whom the child is to spend time or otherwise have contact;</u>

45 Duration of emergency protection orders and other supplemental provisions (8) Any of the following may apply to the court for an emergency protection order to be discharged (10) No appeal may be made against the making of, or refusal to make, an emergency protection order or against any direction given by the court in connection with such an order. (12) A court making an emergency protection order may direct that the applicant may, in exercising any powers which he has by virtue of the order, be accompanied by a registered medical practitioner, registered nurse or registered health visitor, if he so chooses.	45Duration of emergency protection orders and other supplemental provisions. <u>(8A)On the application of a person who is not entitled to apply for the order to be discharged, but who is a person to whom an exclusion requirement contained in the order applies, an emergency protection order may be varied or discharged by the court in so far as it imposes the exclusion requirement.</u> <u>(8B)Where a power of arrest has been attached to an exclusion requirement of an emergency protection order, the court may, on the application of any person entitled to apply for the discharge of the order so far as it imposes the exclusion requirement, vary or discharge the order in so far as it confers a power of arrest (whether or not any application has been made to vary or discharge any other provision of the order).</u> <u>(10)No appeal may be made against—</u> <u>(a)the making of, or refusal to make, an emergency protection order;</u> <u>(b)the extension of, or refusal to extend, the period during which such an order is to have effect;</u> <u>(c)the discharge of, or refusal to discharge, such an order; or</u>

	(d)the giving of, or refusal to give, any direction in connection with such an order. (12)A court making an emergency protection order may direct that the applicant may, in exercising any powers which he has by virtue of the order, be accompanied by a registered medical practitioner, registered nurse or registered midwife, if he so chooses. (13)The reference in subsection (12) to a registered midwife is to such a midwife who is also registered in the Specialist Community Public Health Nurses' Part of the register maintained under article 5 of the Nursing and Midwifery Order 2001.
46 Removal and accommodation of children by police in cases of emergency (c) any person with whom the child was living immediately before he was taken into police protection;	46Removal and accommodation of children by police in cases of emergency. (d)any person named in a child arrangements order as a person with whom the child is to spend time or otherwise have contact;
47 Local authority's duty to investigate (1) Where a local authority - (a) are informed that a child who lives, or is found, in their area - (i) is the subject of an emergency protection order; or (ii) is in police protection; or	47Local authority's duty to investigate. (a)whether the authority should— (i)make any application to court under this Act; (ii)exercise any of their other powers under this Act;

(b) have reasonable cause to suspect that a child who lives, or is found, in their area is suffering, or is likely to suffer, significant harm. the authority shall make, or cause to be made, such enquiries as they consider necessary to enable them to decide whether they should take any action to safeguard or promote the child's welfare.	(iii) exercise any of their powers under section 11 of the Crime and Disorder Act 1998 (child safety orders); or (iv) (where the authority is a local authority in Wales) exercise any of their powers under the Social Services and Well-being (Wales) Act 2014; with respect to the child; (5) Where, as a result of any such enquiries, it appears to the authority that there are matters connected with the child's education which should be investigated, they shall consult the local authority (as defined in section 579(1) of the Education 1996), if different, specified in subsection (5ZA).
48 Powers to assist in discovery of children who may be in need of emergency protection (2) No person shall be excused from complying with such a requirement on the ground that complying might incriminate him or his spouse of an offence; but a statement or admission made in complying shall not be admissible in evidence against either of them in proceedings for any offence other than perjury. (11) A court granting an application for a warrant under this section may direct that the constable concerned may, in executing the warrant, be accompanied by a registered	48 Powers to assist in discovery of children who may be in need of emergency protection (2) No person shall be excused from complying with such a requirement on the ground that complying might incriminate him or his spouse or civil partner of an offence; but a statement or admission made in complying shall not be admissible in evidence against either of them in proceedings for any offence other than perjury. (11) A court granting an application for a warrant under this section may direct that the constable concerned may, in executing the warrant, be accompanied by a registered

medical practitioner, registered nurse or registered health visitor if he so chooses.	medical practitioner, registered nurse or registered midwife if he so chooses. (11A)The reference in subsection (11) to a registered midwife is to such a midwife who is also registered in the Specialist Community Public Health Nurses' Part of the register maintained under article 5 of the Nursing and Midwifery Order 2001.
51 Refuges for children at risk (1) Where it is proposed to use a voluntary home or registered children's home to provide a refuge for children who appear to be at risk of harm, the Secretary of State may issue a certificate under this section with respect to that home.	51Refuges for children at risk. (1)Where it is proposed to use a voluntary home or private children’s home to provide a refuge for children who appear to be at risk of harm, the Secretary of State may issue a certificate under this section with respect to that home.
53 Provision of community homes by local authorities (3) A community home may be a home - (a) provided, managed, equipped and maintained by a local authority; or (b) provided by a voluntary organisation but in respect of which a local authority and the organisation - (i) propose that, in accordance with an instrument of management, the management, equipment and maintenance of the home shall be the responsibility of the local authority; or	53Provision of community homes by local authorities (3)A community home may be a home— (a)provided, equipped, maintained and (subject to subsection (3A)) managed by a local authority; or (b)provided by a voluntary organisation but in respect of which a local authority and the organisation— (i)propose that, in accordance with an instrument of management, the equipment, maintenance and (subject to subsection (3B)) management of the home shall be the responsibility of the local authority; or

	(3A) A local authority may make arrangements for the management by another person of accommodation provided by the local authority for the purpose of restricting the liberty of children. (3B) Where a local authority are to be responsible for the management of a community home provided by a voluntary organisation, the local authority may, with the consent of the body of managers constituted by the instrument of management for the home, make arrangements for the management by another person of accommodation provided for the purpose of restricting the liberty of children.
59 Provision of accommodation by voluntary organisations (1) Where a voluntary organisation provide accommodation for a child, they shall do so by - (a) placing him (subject to subsection (2)) with - (2) The Secretary of State may make regulations as to the placing of children with foster parents by voluntary organisations and the regulations may, in particular, make provision which (with any necessary modifications) is similar to the provision that may be made under section 23(2)(a).	59 Provision of accommodation by voluntary organisations (1) Where a voluntary organisation provide accommodation for a child, they shall do so by— (aa) maintaining him in a children's home in respect of which a person is registered under Part 2 of the Care Standards Act 2000 or Part 1 of the Regulation and Inspection of Social Care (Wales) Act 2016; (1A) Where under subsection (1)(aa) a voluntary organisation maintains a child in a home provided, equipped and maintained by an appropriate national authority under section 82(5), it shall do so on such terms

(4) The Secretary of State may make regulations requiring any voluntary organisation who are providing accommodation for a child -	<u>as that national authority may from time to time determine.</u> (2)The appropriate national authority may make regulations as to the placing of children with foster parents by voluntary organisations. (4)The appropriate national authority may make regulations requiring any voluntary organisation who are providing accommodation for a child— In this Part “appropriate national authority” means— (a)in relation to England, the Secretary of State; and (b)in relation to Wales, the Welsh Ministers.
64 Welfare of children in children's homes (1) Where a child is accommodated in a children's home, it shall be the duty of the person carrying on the home to - (4) Section 62, except subsection (4), shall apply in relation to any person who is carrying on a children's home as it applies in relation to any voluntary organisation.	64Welfare of children in children’s homes. (1)Where a child is accommodated in a private children’s home, it shall be the duty of the person carrying on the home to— (4)Section 62, except subsection (4), shall apply in relation to any person who is carrying on a private children’s home as it applies in relation to any voluntary organisation.
65 Persons disqualified from carrying on, or being employed in, children's homes	52 Persons disqualified from carrying on, or being employed in children’s homes (A1)A person “P” who is disqualified (under section 68) from fostering a child

(1) A person who is disqualified (under section 68) from fostering a child privately shall not carry on, or be otherwise concerned in the management of, or have any financial interest in, a children's home unless he has - (a) disclosed to the responsible authority the fact that he is so disqualified; and (b) obtained their written consent. (2) No person shall employ a person who is so disqualified in a children's home unless he has - (a) disclosed to the responsible authority the fact that that person is so disqualified; and (b) obtained their written consent. (3) Where an authority refuse to give their consent under this section, they shall inform the applicant by a written notice which states - (b) the applicant's right to appeal against the refusal to a Registered Homes Tribunal under paragraph 8 of Schedule 6;	privately must not carry on, or be otherwise concerned in the management of, or have any financial interest in, a children's home in <u>England</u> unless— (a) P has, within the period of 28 days beginning with the day on which P became aware of P's disqualification, disclosed to the appropriate authority the fact that P is so disqualified, and (b) P has obtained the appropriate authority's written consent. (A2) A person ("E") must not employ a person ("P") who is so disqualified in a children's home in <u>England</u> unless— (a) E has, within the period of 28 days beginning with the day on which E became aware of P's disqualification, disclosed to the appropriate authority the fact that P is so disqualified, and (b) E has obtained the appropriate authority's written consent (3) Where the appropriate authority refuses to give its consent under this section, it shall inform the applicant by a written notice which states— (b) the applicant's right to appeal under section 65A against the refusal to the First-tier Tribunal (6) In this section and section 65A "appropriate authority" means—

	(a)in relation to England, the Her Majesty's Chief Inspector of Education, Children's Services and Skills; and (b)in relation to Wales, the National Assembly for Wales. 65A Appeal against refusal of authority to give consent under section 65.
66 Privately fostered children (1) In this Part - (a) "a privately fostered child" means a child who is under the age of sixteen and who is cared for, and provided with accommodation by, someone other than -	66 Privately fostered children. (1) In this Part— (a) "a privately fostered child" means a child who is under the age of sixteen and who is cared for, and provided with accommodation in their own home by, someone other than— (4A) The Secretary of State may by regulations make provision as to the circumstances in which a person who provides accommodation to a child is, or is not, to be treated as providing him with accommodation in the person's own home.
67 Welfare of privately fostered children (1) It shall be the duty of every local authority to satisfy themselves that the welfare of children who are privately fostered within their area is being satisfactorily safeguarded and promoted and to secure that such advice is given to those caring for them as appears to the authority to be needed.	67 Welfare of privately fostered children. (1) It shall be the duty of every local authority to satisfy themselves that the welfare of children who are or are proposed to be privately fostered within their area is being or will be satisfactorily safeguarded and promoted and to secure that such advice is given to those concerned with them as appears to the authority to be needed.

(3) Where any person who is authorised by a local authority to visit privately fostered children has reasonable cause to believe that -	(2A) Regulations under subsection (2)(b) may impose requirements as to the action to be taken by a local authority for the purposes of discharging their duty under subsection (1) where they have received notification of a proposal that a child be privately fostered. (3) Where any person who is authorised by a local authority to visit for the purpose has reasonable cause to believe that— (6) The Secretary of State may make regulations requiring a local authority to monitor the way in which the authority discharge their functions under this Part (and the regulations may in particular require the authority to appoint an officer for that purpose).
68 Persons disqualified from being private foster parents (2) The regulations may, in particular, provide for a person to be so disqualified where - (d) he has been convicted of any offence of a kind so specified, or has been placed on probation or discharged absolutely or conditionally for any such offence;	68 Persons disqualified from being private foster parents (2) The regulations may, in particular, provide for a person to be so disqualified where— (d) he has been convicted of any offence of a kind so specified, or discharged absolutely or conditionally for any such offence; (2A) A conviction in respect of which a probation order was made before 1st October 1992 (which would not otherwise be treated as a conviction) is to be treated as a

	conviction for the purposes of subsection (2)(d). (3A) A person shall not foster a child privately if— (a) he is barred from regulated activity relating to children (within the meaning of section 3(2) of the Safeguarding Vulnerable Groups Act 2006); or (b) he lives in the same household as a person who is barred from such activity.
80 Inspection of children's homes etc by persons authorised by Secretary of State (1) The Secretary of State may cause to be inspected from time to time any - (a) children's home; (c) premises in which a child who is being accommodated by or on behalf of a local education authority or voluntary organisation is living; (d) premises in which a child who is being accommodated by or on behalf of a health authority is living; (j) residential care home, nursing home or mental nursing home required to be registered under the Registered Homes Act 1984 and used to accommodate children;	80 Inspection of children's homes etc. by persons authorised by the Appropriate National Authority (1) The Appropriate National Authority may cause to be inspected from time to time any— (a) private children's home in England; (c) premises in which a child who is being accommodated by or on behalf of a local authority in the exercise of education functions or a voluntary organisation is living; (d) premises in which a child who is being accommodated by or on behalf of a Local Health Board, Special Health Authority, National Health Service trust or NHS foundation trust or pursuant to arrangements made by the Appropriate National Authority, NHS England or an

(1) <u>independent school</u> providing accommodation for any child. (2) An inspection under this section shall be conducted by a person authorised to do so by the <u>Secretary of State</u>. (3) An officer of a local authority shall not be so authorised except with the consent of that authority. <u>(4) The Secretary of State may require any person of a kind mentioned in subsection (5) to furnish him with such information, or allow him to inspect such records (in whatever form they are held), relating to -</u> (c) person carrying on a children's home; (d) proprietor of an independent school;	<u>integrated care board under the National Health Service Act 2006 is living;</u> <u>(j)care home in England or independent hospital used to accommodate children;</u> (1) <u>school or college</u> providing accommodation for any child; (2)An inspection under this section shall be conducted by a person authorised to do so by the <u>Appropriate National Authority</u>. <u>(4)The Appropriate National Authority may require any person of a kind mentioned in subsection (5) to furnish it with such information, or allow it to inspect such records (in whatever form they are held), relating to—</u> (a) (c)person carrying on a <u>private</u> children’s home in <u>England</u>; (d)proprietor of an independent school <u>or governing body of any other school;</u> <u>(da)governing body of an institution designated under section 28 of the Further and Higher Education Act 1992;</u> <u>(db)further education corporation;</u> <u>(dc)sixth form college corporation;</u> <u>(dd)proprietor of a 16 to 19 Academy;</u> <u>(13)In this section—</u> • <u>“college” means an institution within the further education sector as</u>

	defined in section 91 of the Further and Higher Education Act 1992 or a 16 to 19 Academy]; • “fostering agency” has the same meaning as in the Care Standards Act 2000; • “further education corporation” has the same meaning as in the Further and Higher Education Act 1992. • “sixth form college corporation” has the same meaning as in that Act. • “proprietor” has the same meaning as in the Education Act 1996. (14)In this section “Appropriate National Authority” means— (a)in relation to England, the Secretary of State; and (b)in relation to Wales, the Welsh Ministers.
83 Research and returns of information (1) The Secretary of State may conduct, or assist other persons in conducting, research into any matter connected with - (a) his functions, or the functions of local authorities, under the enactments mentioned in subsection (9);	83Research and returns of information. (1)The Secretary of State may conduct, or assist other persons in conducting, research into any matter connected with— (aa)the functions of— (i)the Child Safeguarding Practice Review Panel; (ii)safeguarding partners (within the meaning given by section 16E(3) of the Children Act

(c) the accommodation of children in a residential care home, nursing home or mental nursing home. (2) Any local authority may conduct, or assist other persons in conducting, research into any matter connected with - (c) the accommodation of children in a residential care home, nursing home or mental nursing home. (3) Every local authority shall, at such times and in such form as the Secretary of State may direct, transmit to him such particulars as he may require with respect to - (ii) in connection with the accommodation of children in a residential care home, nursing home or mental nursing home; and (5) The Secretary of State may direct the clerk of each magistrates' court to which the direction is expressed to relate to transmit -	2004) in relation to local authority areas in England; (iii) child death review partners (within the meaning given by section 16Q(2) of the Children Act 2004) in relation to local authority areas in England; (c) the accommodation of children in a care home or independent hospital. (2) Any local authority may conduct, or assist other persons in conducting, research into any matter connected with— (c) the accommodation of children in a care home or independent hospital. (3) Every local authority shall, at such times and in such form as the Secretary of State may direct, transmit to him such particulars as he may require with respect to— (ii) in connection with the accommodation of children in a care home or independent hospital; and (5) The Secretary of State may direct an officer of the family court to transmit—
85 Children accommodated by health authorities and local education authorities (1) Where a child is provided with accommodation by any health authority or local education authority ("the accommodating authority") -	85 Children accommodated by health authorities and local education authorities. (1) Where a child is provided with accommodation in England by any Special Health Authority, National Health Service trust or NHS foundation trust or by a local authority in England in the exercise of

(a) for a consecutive period of at least three months; or (b) with the intention, on the part of that authority, of accommodating him for such a period, the accommodating authority shall notify the responsible authority. (2) Where subsection (1) applies with respect to a child, the accommodating authority shall also notify the responsible authority when they cease to accommodate the child.	education functions (“the accommodating authority”)— (a)for a consecutive period of at least three months; or (b)with the intention, on the part of that authority, of accommodating him for such a period, the accommodating authority shall notify the appropriate officer of the responsible authority. (2)Where subsection (1) applies with respect to a child, the accommodating authority shall also notify the appropriate officer of the responsible authority when they cease to accommodate the child.
86 Children accommodated in residential care, nursing or mental nursing homes (1) Where a child is provided with accommodation in any residential care home, nursing home or mental nursing home - the person carrying on the home shall notify the local authority within whose area the home is carried on. (2) Where subsection (1) applies with respect to a child, the person carrying on the home shall also notify that authority when	86 Children accommodated in <u>care homes or independent hospitals</u>. (1)Where a child is provided with accommodation in England in any care home or independent hospital— the person carrying on the establishment in question shall notify the appropriate officer of the local authority within whose area the establishment is carried on. (2)Where subsection (1) applies with respect to a child, the person carrying on the establishment shall also notify the appropriate officer of that authority when he ceases to accommodate the child in the establishment .

he ceases to accommodate the child in the <u>home</u>. (3) Where a local authority have been notified under this section, they shall -	(3)Where the appropriate officer of a local authority has been notified under this section, the local authority shall—
87 Welfare of children accommodated in independent schools (1) It shall be the duty of - (a) the proprietor of any independent school which provides accommodation for any child; and (b) any person who is not the proprietor of such a school but who is responsible for conducting it, to safeguard and promote the child's welfare. (3) Where accommodation is provided for a child by an <u>independent school</u> within the area of a <u>local authority, the authority</u> shall take such steps as are reasonably practicable to enable them to determine whether the child's welfare is adequately safeguarded and promoted while <u>he is accommodated</u> by the school. (4) Where a local authority are of the opinion that there has been a failure to comply with subsection (1) in relation to a child provided with accommodation by a	87 Welfare of children in boarding schools and colleges (1)Where a school or college provides accommodation for any child, it shall be the duty of the relevant person to safeguard and promote the child's welfare. (1A)For the purposes of this section and sections 87A to 87D, a school or college provides accommodation for a child if— (a)it provides accommodation for the child on its own premises, or (b)it arranges for accommodation for the child to be provided elsewhere (other than in connection with a residential trip away from the school). (3)Where accommodation is provided for a child by <u>any school</u> or <u>college</u> the <u>appropriate authority</u> shall take such steps as are reasonably practicable to enable them to determine whether the child's welfare is adequately safeguarded and promoted while <u>accommodation for the child is provided</u> by the school or <u>college</u>. (3A)Where accommodation is provided for a child by a school or college in England, the Secretary of State may at any time (including

school within their area, they shall notify the Secretary of State. (10) In this section "proprietor" has the same meaning as in the Education Act 1944.	a time when the duty under subsection (3) is suspended by virtue of section 87A) direct the Chief Inspector for England to take the steps referred to in subsection (3). (3B) Where accommodation is provided for a child by a school or college in Wales, the Welsh Ministers may, at any time when the duty under subsection (3) is suspended by virtue of section 87A, take the steps referred to in subsection (3). (4) Where the Chief Inspector for England is of the opinion that there has been a failure to comply with subsection (1) in relation to a child provided with accommodation by a school or college in England, he shall— (a) in the case of a school other than an independent school, an alternative provision Academy that is not an independent school or a special school, notify the local authority for the area in which the school is situated; (10) In this section and sections 87A to 87D— • “ the 1992 Act ” means the Further and Higher Education Act 1992; • “ appropriate authority ” means— (a) in relation to England, the Chief Inspector for England]; (b)

	<u>in relation to Wales, the National Assembly for Wales:</u> • <u>“ the Chief Inspector for England ” means Her Majesty’s Chief Inspector of Education, Children’s Services and Skills;</u> • <u>“ college ” means an institution within the further education sector as defined in section 91 of the 1992 Act or a 16 to 19 Academy;</u> • <u>“ further education corporation ” has the same meaning as in the 1992 Act;</u> • <u>local authority and “proprietor” have the same meanings as in the Education Act 1996</u> • <u>“sixth form college corporation” has the same meaning as in the 1992 Act.</u> <u>87ASuspension of duty under section 87(3).</u> <u>87BDuties of inspectors under section 87A.</u> <u>87BAQuality assurance of inspectors under section 87A</u> <u>87CBoarding schools: national minimum standards.</u> <u>87DAnnual fee for boarding school inspections.</u>
90 Care and supervision orders in criminal proceedings	90Care and supervision orders in criminal proceedings.

(1) The power of a court to make an order under subsection (2) of section 1 of the Children and Young Persons Act 1969 (care proceedings in juvenile courts) where it is of the opinion that the condition mentioned in paragraph (f) of that subsection ("the offence condition") is satisfied is hereby abolished.	(1)The power of a court to make an order under subsection (2) of section 1 of the Children and Young Persons Act 1969 (care proceedings in youth courts) where it is of the opinion that the condition mentioned in paragraph (f) of that subsection ("the offence condition") is satisfied is hereby abolished.
91 Effect and duration of orders etc (1) The making of a residence order with respect to a child who is the subject of a care order discharges the care order. (5) The making of a care order with respect to a child who is the subject of a school attendance order made under section 37 of the Education Act 1944 discharges the school attendance order.	91Effect and duration of orders etc. (1)The making of a child arrangements order with respect to the living arrangements of a child who is the subject of a care order discharges the care order. (1A)For the purposes of subsection (1), a child arrangements order is one made with respect to the living arrangements of a child if the arrangements regulated by the order consist of, or include, arrangements which relate to either or both of the following— (a)with whom the child is to live, and (b)when the child is to live with any person. (5)The making of a care order with respect to a child who is the subject of a school attendance order made under section 437 of the Education Act 1996 discharges the school attendance order. 91ASection 91(14) orders: further provision

92 Jurisdiction of courts (7) For the purposes of this Act "the court" means <u>the High Court, a county court or a magistrates' court.</u>	92 Jurisdiction of courts. (7)For the purposes of this Act “the court” <u>the High Court or the family court.</u>
96 Evidence given by, or with respect to, children (3) The Lord Chancellor may by order make provision for the admissibility of evidence which would otherwise be inadmissible under any rule of law relating to hearsay. (7) In this section - <u>"civil proceedings" and "court" have the same meaning as they have in the Civil Evidence Act 1968 by virtue of section 18 of that Act.</u>	96 Evidence given by, or with respect to, children. (3)The Lord Chancellor may, <u>with the concurrence of the Lord Chief Justice,</u> by order make provision for the admissibility of evidence which would otherwise be inadmissible under any rule of law relating to hearsay. (7)In this section— • <u>“ civil proceedings ” means civil proceedings, before any tribunal, in relation to which the strict rules of evidence apply, whether as a matter of law or by agreement of the parties, and references to “ the court ” shall be construed accordingly;</u>
97 Privacy for children involved in certain proceedings (2) No person shall publish any material which is intended, or likely, to identify - <u>(a) any child as being involved in any proceedings before a magistrates' court in which any power under this Act may be exercised by the court with respect to that or any other child; or</u>	97Privacy for children involved in certain proceedings. (2)No person shall publish <u>to the public at large or any section of the public</u> any material which is intended, or likely, to identify— <u>(a)any child as being involved in any proceedings before the High Court or the family court in which any power under this</u>

(4) The court or <u>the Secretary of State</u> may, if satisfied that the welfare of the child requires it, by order dispense with the requirements of subsection (2) to such extent as may be specified in the order. (5) For the purposes of this section - "publish" includes - (a) <u>broadcast by radio, television or cable television</u>; or (b) cause to be published; and "material" includes any picture or representation. (6) Any person who contravenes this section shall be guilty of an offence and liable, on summary conviction, to a fine not exceeding level 4 on the standard scale.	<u>Act or the Adoption and Children Act 2002 may be exercised by the court with respect to that or any other child; or</u> (4)The court or the <u>Lord Chancellor</u> may, if satisfied that the welfare of the child requires it <u>and, in the case of the Lord Chancellor, if the Lord Chief Justice agrees</u> , by order dispense with the requirements of subsection (2) to such extent as may be specified in the order. (5)For the purposes of this section— • “publish” includes— (a) <u>include in a programme service (within the meaning of the Broadcasting Act 1990)</u>; (b) cause to be published; and • “material” includes any picture or representation. <u>(6A)It is not a contravention of this section to—</u> <u>(a)enter material in the Adoption and Children Act Register (established under section 125 of the Adoption and Children Act 2002), or</u> <u>(b)permit persons to search and inspect that register pursuant to regulations made under section 128A of that Act.</u> <u>(9)The Lord Chief Justice may nominate a judicial office holder (as defined in section 109(4) of the Constitutional Reform Act</u>

	2005) to exercise his functions under subsection (4).
98 Self-incrimination (b) answering any question put to him in the course of his giving evidence, on the ground that doing so might incriminate him or his spouse of an offence. (2) A statement or admission made in such proceedings shall not be admissible in evidence against the person making it or his spouse in proceedings for an offence other than perjury,	98 Self-incrimination (b)answering any question put to him in the course of his giving evidence, on the ground that doing so might incriminate him or his spouse or civil partner of an offence. (2)A statement or admission made in such proceedings shall not be admissible in evidence against the person making it or his spouse or civil partner in proceedings for an offence other than perjury.
105 Interpretation (1) In this Act - "adoption agency" means a body which may be referred to as an adoption agency by virtue of section 1 of the Adoption Act 1976; "bank holiday" means a day which is a bank holiday under the Banking and Financial Dealings Act 1971; "child of the family", in relation to the parties to a marriage, means - (a) a child of both of those parties;	105 Interpretation (1)In this Act— • “adoption agency” means a body which may be referred to as an adoption agency by virtue of section 2 of the Adoption and Children Act 2002; • “bank holiday” means a day which is a bank holiday under the Banking and Financial Dealings Act 1971; • “care home”— (a) has the same meaning as in the Care Standards Act 2000 in respect of a care home in England; and (b) means a place in Wales at which a care home service within the

(b) any other child, not being a child who is placed with those parties as foster parents by a local authority or voluntary organisation, who has been treated by both of those parties as a child of their family; "children's home" has the same meaning as in section 63: "health authority" means any district health authority and any special health authority established under the National Health Service Act 1977; "health service hospital" has the same meaning as in the National Health Service Act 1977; "hospital" has the same meaning as in the Mental Health Act 1983, except that it does not include a special hospital within the meaning of that Act; "independent school" has the same meaning as in the Education Act 1944; "local authority" means, in relation to England and Wales, the council of a county, a metropolitan district, a London Borough or the Common Council of the City of London and, in relation to Scotland, a local authority within the meaning of section 1(2) of the Social Work (Scotland) Act 1968;	meaning of Part 1 of the Regulation and Inspection of Social Care (Wales) Act 2016 is provided wholly or mainly to persons aged 18 or over.:" • "child arrangements order" has the meaning given by section 8(1); • "child of the family", in relation to parties to a marriage, or to two people who are civil partners of each other, means— (a) a child of both of them, and (b) any other child, other than a child placed with them as foster parents by a local authority or voluntary organisation, who has been treated by both of them as a child of their family; • "children's home"— (a) has the same meaning as it has for the purposes of the Care Standards Act 2000 in respect of a children's home in England (see section 1 of that Act); and (b) means a place in Wales at which— (i) a care home service is provided wholly or mainly to children, or (ii) a secure accommodation service is provided • "dwelling-house" includes—

"local authority foster parent" has the same meaning as in section 23(3); "local education authority" has the same meaning as in the Education Act 1944; "local housing authority" has the same meaning as in the Housing Act 1985; "mental nursing home" has the same meaning as in the Registered Homes Act 1984; "nursing home" has the same meaning as in the Act of 1984; "parental responsibility" has the meaning given in section 3; "parental responsibility agreement" has the meaning given in section 4(1); "prescribed" means prescribed by regulations made under this Act; "privately fostered child" and "to foster a child privately" have the same meaning as in section 66; "prohibited steps order" has the meaning given by section 8(1); "protected child" has the same meaning as in Part III of the Adoption Act 1976;	(a) any building or part of a building which is occupied as a dwelling; (b) any caravan, house-boat or structure which is occupied as a dwelling; and any yard, garden, garage or outhouse belonging to it and occupied with it; • "health service hospital" means a health service hospital within the meaning given by the National Health Service Act 2006 or the National Health Service (Wales) Act 2006; • "hospital" has the same meaning as in the Mental Health Act 1983, except that it does not include a special hospital within the meaning of that Act; • "income-based jobseeker's allowance" has the same meaning as in the Jobseekers Act 1995; • "income-related employment and support allowance" means an income-related allowance under Part 1 of the Welfare Reform Act 2007 (employment and support allowance); • "independent hospital" (a) in relation to England, means a hospital as defined by section 275 of

"registered children's home" has the same meaning as in section 63; "registered pupil" has the same meaning as in the Education Act 1944; "relative", in relation to a child, means a grandparent, brother, sister, uncle or aunt (whether of the full blood or half blood or by affinity) or step-parent; "residence order" has the meaning given by section 8(1); "residential care home" has the same meaning as in the Registered Homes Act 1984; "responsible person", in relation to a child who is the subject of a supervision order, has the meaning given in paragraph 1 of Schedule 3; "school" has the same meaning as in the Education Act 1944 or, in relation to Scotland, in the Education (Scotland) Act 1980; "service", in relation to any provision made under Part III, includes any facility; "signed", in relation to any person, includes the making by that person of his mark;	the National Health Service Act 2006 that is not a health service hospital as defined by that section; and (b) in relation to Wales, has the same meaning as in the Care Standards Act 2000; • “independent school” has the same meaning as in the Education Act 1996; • “integrated care board” means a body established under section 14Z25 of the National Health Service Act 2006; • “local authority” means, in relation to England the council of a county, a metropolitan district, a London Borough or the Common Council of the City of London in relation to Wales, the council of a county or a county borough and, in relation to Scotland, a local authority within the meaning of section 1(2) of the Social Work (Scotland) Act 1968; • “local authority foster parent” has the meaning given in section 22C(12); • “local authority foster parent” means a person authorised as such in accordance with regulations made by virtue of— (a) paragraph 12F of Schedule 2; or

"special educational needs" has the same meaning as in the Education Act 1981; "special health authority" has the same meaning as in the National Health Service Act 1977; "specific issue order" has the meaning given by section 8(1); "supervision order" has the meaning given by section 31(11); "supervised child" and "supervisor", in relation to a supervision order or an education supervision order, mean respectively the child who is (or is to be) under supervision and the person under whose supervision he is (or is to be) by virtue of the order; "upbringing", in relation to any child, includes the care of the child but not his maintenance; "voluntary home" has the meaning given by section 60; "voluntary organisation" means a body (other than a public or local authority) whose activities are not carried on for profit.	(b) sections 87 and 93 of the Social Services and Well-being (Wales) Act 2014 (regulations providing for approval of local authority foster parents); • "Local Health Board" means a Local Health Board established under section 11 of the National Health Service (Wales) Act 2006; • "local housing authority" has the same meaning as in the Housing Act 1985; • "mental nursing home" has the same meaning as in the Registered Homes Act 1984; • "nursing home" has the same meaning as in the Act of 1984; • "officer of the Service" has the same meaning as in the Criminal Justice and Court Services Act 2000; • "parental responsibility agreement" has the meaning given in sections 4(1), 4ZA(4) and 4A(2); • "private children's home" means a children's home in respect of which a person is registered under Part II of the Care Standards Act 2000 or Part I of the Regulation and Inspection of Social Care (Wales) Act 2016 which

	is not a community home or a voluntary home: • “relative”, in relation to a child, means a grandparent, brother, sister, uncle or aunt (whether of the full blood or half blood or by marriage or civil partnership) or step-parent; • “residential care home” has the same meaning as in the Registered Homes Act 1984 and “small home” has the meaning given by section 1(4A) of that Act • “school” has the same meaning as in the Education Act 1996 or, in relation to Scotland, in the Education (Scotland) Act 1980; • “section 31A plan” has the meaning given by section 31A(6); • “special educational needs” has the same meaning as in the Education Act 1996; • “special guardian” and “special guardianship order” have the meaning given by section 14A; • “Special Health Authority” means a Special Health Authority established under section 28 of the National Health Service Act 2006 or section 22 of the National Health Service (Wales) Act 2006;

	• “Welsh family proceedings officer” has the meaning given by section 35 of the Children Act 2004.

5. PIELIKUMS: “Children and young people act 1933”

2. kategorijas izmaiņas iezīmētas dzeltenā krāsā, 3. kategorijas izmaiņas – zilā krāsā.

Children and young people act 1933. 1. redakcija (13.04.1933.)	Children and young people act 1933. (2023. gads)
1 Cruelty to persons under sixteen (1) If any person who has attained the age of sixteen years and has the custody, charge, or care of any child or young person under that age, wilfully assaults, ill-treats, neglects, abandons, or exposes him, or causes or procures him to be assaulted, ill-treated, neglected, abandoned, or exposed, in a manner likely to cause him unnecessary suffering or injury to health (including injury to or loss of sight, or hearing, or limb, or organ of the body, and any mental derangement), that person shall be guilty of a misdemeanour, and shall be liable - (a) on conviction on indictment, to a fine not exceeding one hundred pounds, or alternatively, or in default of payment of such a fine, or in addition thereto, to imprisonment for any term not exceeding two years;	1 Cruelty to persons under sixteen. (1)If any person who has attained the age of sixteen years and has responsibility for any child or young person under that age, wilfully assaults, ill-treats (whether physically or otherwise), neglects, abandons, or exposes him, or causes or procures him to be assaulted, ill-treated (whether physically or otherwise), neglected, abandoned, or exposed, in a manner likely to cause him unnecessary suffering or injury to health (whether the suffering or injury is of a physical or a psychological nature), that person shall be guilty of an offence, and shall be liable— (a)on conviction on indictment, to a fine or alternatively, or in addition thereto, to imprisonment for any term not exceeding 14 years;
3 Allowing persons under sixteen to be in brothels (1) If any person having the custody, charge or care of a child or young person who has attained the age of four years and is under the age of sixteen years, allows that child or young person to reside in or to frequent a brothel, he shall be guilty of a misdemeanour and shall be liable on conviction on indictment, or on summary conviction, to a fine not exceeding twenty-five pounds, or alternatively or in default of payment of such	3 Allowing persons under sixteen to be in brothels. (1)If any person having responsibility for a child or young person who has attained the age of four years and is under the age of sixteen years, allows that child or young person to reside in or to frequent a brothel, he shall be liable on summary conviction to a fine not exceeding level 2 on the standard scale, or alternatively or in

a fine, or in addition thereto, to imprisonment for any term not exceeding six months.	addition thereto, to imprisonment for any term not exceeding six months.
4 Causing or allowing persons under sixteen to be used for begging (1) If any person causes or procures any child or young person under the age of sixteen years or, having the custody, charge, or care of such a child or young person, allows him to be in any street, premises, or place for the purpose of begging or receiving alms, or of inducing the giving of alms (whether or not there is any pretence of singing, playing, performing, offering anything for sale, or otherwise) he shall, on summary conviction, be liable to a fine not exceeding twenty-five pounds, or alternatively, or in default of payment of such a fine, or in addition thereto, to imprisonment for any term not exceeding three months. (2) If a person having the custody, charge, or care of a child or young person is charged with an offence under this section, and it is proved that the child or young person was in any street, premises, or place for any such purpose as aforesaid, and that the person charged allowed the child or young person to be in the street, premises, or place, he shall be presumed to have allowed him to be in the street, premises, or place for that purpose unless the contrary is proved.	4 Causing or allowing persons under sixteen to be used for begging. (1) If any person causes or procures any child or young person under the age of sixteen years or, having responsibility for such a child or young person, allows him to be in any street, premises, or place for the purpose of begging or receiving alms, or of inducing the giving of alms (whether or not there is any pretence of singing, playing, performing, offering anything for sale, or otherwise) he shall, on summary conviction, be liable to a fine not exceeding level 2 on the standard scale, or alternatively, or in addition thereto, to imprisonment for any term not exceeding three months. (2) If a person having responsibility for a child or young person is charged with an offence under this section, and it is proved that the child or young person was in any street, premises, or place for any such purpose as aforesaid, and that the person charged allowed the child or young person to be in the street, premises, or place, he shall be presumed to have allowed him to be in the street, premises, or place for that purpose unless the contrary is proved.
5 Giving intoxicating liquor to children under five If any person gives, or causes to be given, to any child under the age of five years any intoxicating liquor, except upon the order of a duly qualified medical practitioner, or in case of sickness, apprehended sickness, or other urgent cause, he shall, on summary	5 Giving intoxicating liquor to children under five. If any person gives, or causes to be given, to any child under the age of five years any alcohol (within the meaning given by section 191 of the Licensing Act 2003, but disregarding subsection (1)(f) to (i) of that

conviction, be liable to a fine not exceeding <u>three pounds</u>.	<u>section</u>), except upon the order of a duly qualified medical practitioner, or in case of sickness, apprehended sickness, or other urgent cause, he shall, on summary conviction, be liable to a fine not exceeding <u>level 1 on the standard scale</u>.
7 Sale of tobacco etc to persons under <u>sixteen</u> (1) Any person who sells to a person apparently under the age of sixteen years any tobacco or cigarette papers, whether for his own use or not, shall be liable, on summary conviction, <u>in the case of a first offence to a fine not exceeding two pounds, in the case of a second offence to a fine not exceeding five pounds, and in the case of a third or subsequent offence to a fine not exceeding ten pounds:</u> <u>Provided that a person shall not be guilty of an offence under this section in respect of any sale of tobacco otherwise than in the form of cigarettes, if he did not know and had no reason to believe that the tobacco was for the use of the person to whom it was sold.</u> (2) If on complaint to a <u>court of summary jurisdiction</u> it is proved to the satisfaction of the court that any automatic machine for the sale of tobacco kept on any premises is <u>being extensively used by persons apparently under the age of sixteen years</u>, the court <u>may</u> order the owner of the machine, or the person on whose premises the machine is kept, to take such precautions to prevent the machine being so used as may be specified in the order or, if necessary, to remove the machine, within such time as may be specified in the order, and if any person against whom such an order has been made fails to comply therewith, he shall be liable, on summary conviction, <u>to a fine not exceeding five pounds, and to a further fine not exceeding one pound for each day during which the offence continues.</u>	7 Sale of tobacco, &c. to persons under <u>eighteen</u> (1) Any person who sells to a person under the age of eighteen years any tobacco or cigarette papers, whether for his own use or not, shall be liable, on summary conviction to a <u>fine not exceeding level 4 on the standard scale.</u> <u>(1A) It shall be a defence for a person charged with an offence under subsection (1) above to prove that he took all reasonable precautions and exercised all due diligence to avoid the commission of the offence.</u> (2) If on complaint to a <u>magistrates' court</u> it is proved to the satisfaction of the court that any automatic machine for the sale of tobacco kept on any premises <u>has been used by any person under the age of eighteen years</u>, the court <u>shall</u> order the owner of the machine, or the person on whose premises the machine is kept, to take such precautions to prevent the machine being so used as may be specified in the order or, if necessary, to remove the machine, within such time as may be specified in the order, and if any person against whom such an order has been made fails to comply therewith, he shall be

(3) It shall be the duty of a constable and of a park-keeper being in uniform to seize any tobacco or cigarette papers in the possession of any person apparently under the age of sixteen years whom he finds smoking in any street or public place, and any tobacco or cigarette papers so seized shall be disposed of, if seized by a constable, in such manner as the police authority may direct, and if seized by a park-keeper, in such manner as the authority or person by whom he was appointed may direct. (5) For the purposes of this section the expression "tobacco" includes cigarettes and smoking mixtures intended as a substitute for tobacco, and the expression "cigarettes" includes cut tobacco rolled up in paper, tobacco leaf, or other material in such form as to be capable of immediate use for smoking.	liable, on summary conviction, to a fine not exceeding level 4 on the standard scale. (3) It shall be the duty of a constable and of a park-keeper being in uniform to seize any tobacco or cigarette papers in the possession of any person apparently under the age of sixteen years whom he finds smoking in any street or public place, and any tobacco or cigarette papers so seized shall be disposed of, if seized by a constable, in such manner as the local policing body may direct, and if seized by a park-keeper, in such manner as the authority or person by whom he was appointed may direct. (5) For the purposes of this section the expression "tobacco" includes cigarettes, any product containing tobacco and intended for oral or nasal use and smoking mixtures intended as a substitute for tobacco, and the expression "cigarettes" includes cut tobacco rolled up in paper, tobacco leaf, or other material in such form as to be capable of immediate use for smoking.
11 Exposing children under seven to risk of burning If any person who has attained the age of sixteen years, having the custody, charge or care of any child under the age of seven years, allows the child to be in any room containing an open fire grate not sufficiently protected to guard against the risk of his being burnt or scalded without taking reasonable precautions against that risk, and by reason thereof the child is killed or suffers serious injury, he shall on summary conviction be liable to a fine not exceeding ten pounds:	11 Exposing children under seven to risk of burning. If any person who has attained the age of sixteen years, having responsibility for any child under the age of twelve years, allows the child to be in any room containing an open fire grate or any heating appliance liable to cause injury to a person by contact therewith not sufficiently protected to guard against the risk of his being burnt or scalded without

	taking reasonable precautions against that risk, and by reason thereof the child is killed or suffers serious injury, he shall on summary conviction be liable to a fine not exceeding level 1 on the standard scale:
12 Failing to provide for safety of children at entertainments (3) If any person on whom any obligation is imposed by this section fails to fulfil that obligation, he shall be liable, on summary conviction, to a fine not exceeding, in the case of a first offence fifty pounds, and in the case of a second or subsequent offence one hundred pounds, and also, if the building in which the entertainment is given is licensed under the Cinematograph Act 1909 (9 Edw. 7 c. 30), or under any of the enactments relating to the licensing of theatres and of houses and other places for music or dancing, the licence shall be liable to be revoked by the authority by whom the licence was granted, building so licensed by that authority. (5) The institution of proceedings under this section shall - (a) in the case of a building licensed by the Lord Chamberlain, or licensed by the council of a county or county borough under the Cinematograph Act 1909, or under the enactments relating to the licensing of theatres or of houses and other places for music or dancing, be the duty of the council of the county or county borough in which the building is situated; and (b) in any other case, be the duty of the police authority.	12 Failing to provide for safety of children at entertainments. (3) If any person on whom any obligation is imposed by this section fails to fulfil that obligation, he shall be liable, on summary conviction, to a fine not exceeding, in the case of a first offence fifty pounds, and in the case of a second or subsequent offence one hundred pounds (5)The institution of proceedings under this section shall— (a) in the case of a building in respect of which a premises licence authorising the provision of regulated entertainment has effect, be the duty of the relevant licensing authority; (b)in any other case, be the duty of the chief officer of police.
18 Restrictions on employment of children	18 Restrictions on employment of children

(1) Subject to the provisions of this section and of any byelaws made thereunder no child shall be employed - (a) so long as he is under the age of twelve years; or (c) before six o'clock in the morning or after eight o'clock in the evening on any day;	(1) Subject to the provisions of this section and of any byelaws made thereunder no child shall be employed— [F81(a) so long as he is under the age of fourteen years; or (aa) to do any work other than light work or; (c) before seven o'clock in the morning or after seven o'clock in the evening or any day;
20 Street trading (1) No person under the age of sixteen years shall engage or be employed in street trading; Provided that byelaws made under this section may permit young persons who have not attained the age of sixteen years to be employed by their parents in street trading. (2) A local authority may make byelaws regulating or prohibiting street trading by persons under the age of eighteen years, and byelaws so made may distinguish between persons of different ages and sexes and between different localities, and may contain provisions	20 Street trading Subject to subsection (2) of this section, no child shall engage or be employed in street trading. (2) A local authority may make byelaws authorising children who have attained the age of fourteen years to be employed by their parents in street trading to such extent as may be specified in the byelaws, and for regulating street trading under the byelaws by persons who are so authorised to be employed in such trading;
21 Penalties and legal proceedings in respect of general provisions as to employment (1) If a person is employed in contravention of any of the foregoing provisions of this Part of this Act, or of the provisions of any byelaw made thereunder, the employer and any person (other than the person employed) to whose act or default the contravention is attributable shall be liable on summary conviction to a fine not exceeding five pounds or, in the case of a second or subsequent offence, not exceeding twenty pounds; (3) A person under the age of eighteen years, who engages in street trading in contravention	21 Penalties and legal proceedings in respect of general provisions as to employment. (1) If a person is employed in contravention of any of the foregoing provisions of this Part of this Act, or of the provisions of any byelaw or regulation made thereunder, the employer and any person (other than the person employed) to whose act or default the contravention is attributable shall be liable on summary conviction to a fine not exceeding twenty five pounds or, in the

of the provisions of the last foregoing section, or of any byelaw made thereunder, shall be liable on summary conviction to a fine not exceeding twenty shillings, or in the case of a second or subsequent offence, not exceeding forty shillings.	case of a second or subsequent offence, not exceeding fifty pounds: (3) A child, who engages in street trading in contravention of the provisions of the last foregoing section, or of any byelaw made thereunder, shall be liable on summary conviction to a fine not exceeding ten pounds, or in the case of a second or subsequent offence, not exceeding twenty pounds.
23 Prohibition against persons under sixteen taking part in performances endangering life or limb No person under the age of sixteen years shall take part in any public performance in which his life or limbs are endangered and every person who causes or procures such a person, or being his parent or guardian allows him, to take part in such a performance, shall be liable on summary conviction to a fine not exceeding ten pounds or, in the case of a second or subsequent offence, not exceeding fifty pounds.	23 Prohibition against persons under sixteen taking part in performances endangering life or limb No person under the age of sixteen years, and no child aged sixteen years, shall take part in any performance to which section 37(2) of the Children and Young Persons Act 1963 applies and in which his life or limbs are endangered and every person who causes or procures such a person or child, or being his parent or guardian allows him, to take part in such a performance, shall be liable on summary conviction to a fine not exceeding £50; or in the case of a second or subsequent offence, not exceeding £100.
24 Restrictions on training for performances of a dangerous nature (1) No person under the age of twelve years shall be trained to take part in performances of a dangerous nature, and no person under the age of sixteen years shall be trained to take part in such performances except under and in accordance with the terms of a licence granted and in force under this section; and every person who causes or procures a person, or being his parent or guardian allows him, to be trained to take part in performances of a dangerous nature in contravention of this	24 Restrictions on training for performances of a dangerous nature. (1) No child under the age of twelve years shall be trained to take part in performances of a dangerous nature, and no child who has attained that age shall be trained to take part in such performances except under and in accordance with the terms of a licence granted and in force under this section; and every person who causes or procures a person, or being his

section, shall be liable on summary conviction to a fine not exceeding five pounds or, in the case of a second or subsequent offence, not exceeding twenty pounds. (2) A petty sessional court may grant a licence for a person who has attained the age of twelve years but is under the age of sixteen years to be trained to take part in performances of a dangerous nature.	parent or guardian allows him, to be trained to take part in performances of a dangerous nature in contravention of this section, shall be liable on summary conviction to a fine not exceeding £20 or, in the case of a second or subsequent offence, not exceeding £50. (2)A local authority may grant a licence for a child who has attained the age of twelve years to be trained to take part in performances of a dangerous nature.
25 Restrictions on persons under eighteen going abroad for the purpose of performing for profit (1) No person having the custody, charge or care of any person under the age of eighteen years shall allow him, nor shall any person cause or procure any person under that age, to go abroad for the purpose of singing, playing, performing, or being exhibited, for profit, unless he has attained the age of fourteen years and a licence has been granted in respect of him under this section: Provided that this subsection shall not apply in any case where it is proved that the person under the age of eighteen years was only temporarily resident within Great Britain and Ireland. (2) A police magistrate may grant a licence in such form as the Secretary of State may prescribe, and subject to such restrictions and conditions as the police magistrate thinks fit, for any person who has attained the age of fourteen years but is under the age of eighteen years to go abroad for the purpose of singing, playing, performing, or being exhibited, for profit, but no such licence shall be granted in respect of any person unless the police magistrate is satisfied.	25 Restrictions on persons under eighteen going abroad for the purpose of performing for profit (1) No person having responsibility for any child shall allow him, nor shall any person cause or procure any child, to go abroad (a) for the purpose of singing, playing performing, or being exhibited, for profit, or 25(b)for the purpose of taking part in a sport, or working as a model, where payment in respect of his doing so, other than for defraying expenses, is made to him or to another person unless a licence has been granted in respect of him under this section: Provided that this subsection shall not apply in any case where it is proved that the child was only temporarily resident within the United Kingdom. (2)A justice of the peace may grant a licence in such form as the Secretary of State may prescribe, and subject to such restrictions and conditions as the justice of the peace thinks fit, for any child who has

	attained the age of fourteen years to go abroad for any purpose referred to in subsection (1) of this section, but no such license shall be granted in respect of any person unless the justice of the peace is satisfied.
28 Powers of entry (1) If it is made to appear to a justice of the peace by the local authority, or by any constable, that there is reasonable cause to believe that the provisions of this Part of this Act, other than those relating to employment abroad, or of a byelaw made under the said provisions, are being contravened with respect to any person, the justice may by order under his hand addressed to an officer of the local authority, or to a constable, empower him to enter, at any reasonable time within forty-eight hours of the making of the order, any place in or in connection with which the person in question is, or is believed to be, employed, or as the case may be, in which he is, or is believed to be, taking part in an entertainment or performance, or being trained, and to make enquiries therein with respect to that person.	28 Powers of entry (1) If it is made to appear to a justice of the peace by the local authority, or by any constable, that there is reasonable cause to believe that the provisions of this Part of this Act, other than those relating to employment abroad, or of a byelaw or regulation made under the said provisions, are being contravened with respect to any person, the justice may by order under his hand addressed to an officer of the local authority, or to a constable, empower him to enter, at any reasonable time within forty-eight hours of the making of the order, any place in or in connection with which the person in question is, or is believed to be, employed, or as the case may be, in which he is, or is believed to be, taking part in a performance, being trained, taking part in a sport, or working as a model, and to make enquiries therein with respect to that person.
34 Attendance at court of parent of child or young person charged with an offence etc (2) Where a child or young person is arrested or taken to a place of safety, the constable by whom he is arrested or the officer of police in charge of the police station to which he is brought, or the person by whom he is taken to the place of safety, as the case may be, shall cause the parent or guardian of the child or young person, if he can be found, to be	34 Attendance at court of parent of child or young person charged with an offence (2) Where a child or young person is in police detention, such steps as are practicable shall be taken to ascertain the identity of a person responsible for his welfare.

warned to attend at the court before which the child or young person will appear.	
36 Prohibition against children being present in court during the trial of other persons No child (other than an infant in arms) shall be permitted to be present in court during the trial of any other person charged with an offence, or during any proceedings preliminary thereto, except during such time as his presence is required as a witness or otherwise for the purposes of justice; and any child present in court when under this section he is not to be permitted to be so shall be ordered to be removed:	36 Prohibition against children being present in court during the trial of other persons. No child (other than an infant in arms) shall be permitted to be present in court during the trial of any other person charged with an offence, or during any proceedings preliminary thereto, except during such time as his presence is required as a witness or otherwise for the purposes of justice or while the court consents to his presence; and any child present in court when under this section he is not to be permitted to be so shall be ordered to be removed:
37 Power to clear court while child or young person is giving evidence in certain cases (1) Where, in any proceedings in relation to an offence against, or any conduct contrary to, decency or morality, a person who, in the opinion of the court, is a child or young person is called as a witness, the court may direct that all or any persons, not being members or officers of the court or parties to the case, their counsel or solicitors, or persons otherwise directly concerned in the case, be excluded from the court during the taking of the evidence of that witness:	37 Power to clear court while child or young person is giving evidence in certain cases (1)Where, in any proceedings in relation to an offence against, or any conduct contrary to, decency or morality, a person who, in the opinion of the court, is a child or young person is called as a witness, the court may direct that all or any persons, not being members or officers of the court or parties to the case, their legal representatives, or persons otherwise directly concerned in the case, be excluded from the court during the taking of the evidence of that witness:
38 Evidence of child of tender years (2) If any child whose evidence is received as aforsaid wilfully gives false evidence in such circumstances that he would, if the evidence had been given on oath, have been guilty of perjury, he shall be liable on summary conviction to be dealt with as if he had been summarily convicted of an indictable offence	38 Evidence of child of tender years. (2)If any child whose evidence is received unsworn in any proceedings for an offence by virtue of section 52 of the Criminal Justice Act 1991 wilfully gives false evidence in such circumstances that he would, if the evidence had been given

punishable in the case of an adult with imprisonment.	on oath, have been guilty of perjury, he shall be liable on summary conviction to be dealt with as if he had been summarily convicted of an indictable offence punishable in the case of an adult with imprisonment.
39 Power to prohibit publication of certain matter in newspapers (1) In relation to any proceedings in any court which arise out of any offence against, or any conduct contrary to, decency or morality, the court may direct that - (a) no newspaper report of the proceedings shall reveal the name, address, or school, or include any particulars calculated to lead to the identification, of any child or young person concerned in the proceedings, either as being the person against or in respect of whom the proceedings are taken, or as being a witness therein; (b) no picture shall be published in any newspaper as being or including a picture of any child or young person so concerned in the proceedings as aforesaid;	39 Power to prohibit publication of certain matter (1) In relation to any proceedings, other than criminal proceedings, in any court, the court may direct that the following may not be included in a publication — (a) the name, address or school of any child or young person concerned in the proceedings, either as being the person by or against or in respect of whom the proceedings are taken, or as being a witness therein: (b) a picture that is or includes a picture of any child or young person so concerned in the proceedings;
42 Extension of power to take deposition of child or young person (a) if the deposition relates to an offence for which any accused person is already committed for trial, to the proper officer of the court for trial at which the accused person has been committed; and (b) in any other case, to the clerk of the court before which proceedings are pending in respect of the offence.	42 Extension of power to take deposition of child or young person. (a) if the deposition relates to an offence for which any accused person is already sent for trial, to the proper officer of the court for the trial at which the accused person has been sent; and (b) in any other case, to the proper officer of the court before which proceedings are pending in respect of the offence.]
43 Admission of deposition of child or young person in evidence	43 Admission of deposition of child or young person in evidence.

Provided that the deposition shall not be admissible in evidence against the accused person unless it is proved that reasonable notice of the intention to take the deposition has been served upon him and that he or his counsel or solicitor had, or might have had if he had chosen to be present, an opportunity of cross-examining the child or young person making the deposition.	Provided that the deposition shall not be admissible in evidence against the accused person unless it is proved that reasonable notice of the intention to take the deposition has been served upon him and that he or his legal representative had, or might have had if he had chosen to be present, an opportunity of cross-examining the child or young person making the deposition.
45 Constitution of juvenile courts	45 Constitution of Youth courts
46 Assignment of certain matters to juvenile courts	46 Assignment of certain matters to youth courts
47 Procedure in juvenile courts	47 Procedure in youth courts
48 Miscellaneous provisions as to powers of juvenile courts (2) Where the court before which any person is bound by his recognisance under the Probation of Offenders Act 1907 (7 Edw. 7. c. 17), to appear is a juvenile court, the attainment by him of the age of seventeen years shall not deprive that court of jurisdiction to enforce his attendance and deal with him in respect of any failure to observe the conditions of his recognisance or of jurisdiction to vary or discharge the recognisance.	48 Miscellaneous provisions as to powers of youth courts (2)The attainment of the age of eighteen years by a person in whose case an order for conditional discharge has been made, shall not deprive a youth court of jurisdiction to enforce his attendance and deal with him in respect of the commission of a further offence.
49 Restrictions on newspaper reports of proceedings in juvenile courts	49 Restrictions on reports of proceedings in which children or young persons are concerned
50 Age of criminal responsibility It shall be conclusively presumed that no child under the age of eight years can be guilty of any offence.	50 Age of criminal responsibility It shall be conclusively presumed that no child under the age of ten years can be guilty of any offence.
99 Presumption and determination of age (1) Where a person, whether charged with an offence or not, is brought before any court otherwise than for the purpose of giving	99 Presumption and determination of age (1)Where a person, whether charged with an offence or not, is brought before any

evidence, and it appears to the court that he is a child or young person, the court shall make due inquiry as to the age of that person, and for that purpose shall take such evidence as may be forthcoming at the hearing of the case, put an order or judgment of the court shall not be invalidated by any subsequent proof that the age of that person has not been correctly stated to the court, and the age presumed or declared by the court to be the age of the person so brought before it shall, for the purposes of this Act, be deemed to be the true age of that person, and, where it appears to the court that the person so brought before it has attained <u>the age of seventeen years</u>, that person shall for the purposes of this Act be deemed not to be a child or young person.	court otherwise than for the purpose of giving evidence, and it appears to the court that he is a child or young person, the court shall make due inquiry as to the age of that person, and for that purpose shall take such evidence as may be forthcoming at the hearing of the case, but an order or judgment of the court shall not be invalidated by any subsequent proof that the age of that person has not been correctly stated to the court, and the age presumed or declared by the court to be the age of the person so brought before it shall, for the purposes of this Act, be deemed to be the true age of that person, and, where it appears to the court that the person so brought before it has attained <u>the age of eighteen</u> years, that person shall for the purposes of this Act be deemed not to be a child or young person.

Andrejs Gorbunovs dzimis 1987. gadā Rīgā. Ventspils Augstskolā ieguvis bakalaura grādu tulkošanā (2009), Rīgas Juridiskajā augstskolā – maģistra grādu juridiskajā lingvistikā (2015). Kopš 2009. gada strādājis par ārštata tulkotāju. Zinātniskās intereses saistītas ar latviešu valodas attīstību un saglabāšanu, terminradi, terminoloģiju, valodas un tehnoloģiju mijiedarbību.